ELIZAR MALȚEV

DIN TOATĂ INIMA

ROMAN

Cartea Rusă

Malțev ne dă în romanul lui, o imagine fidelă a satului colhoznic de azi, angajat în măreața luptă de construire a societății comuniste.

Planul cincinal de după războiu, așa cum arată Malțev, răspunde atât de adânc marilor interese ale masselor colhoznice, încât fiecare colhoznic îl primește ca pe un plan al vieții sale, ca pe o sarcină personală.

Mersul neintrerupt spre comunism se întrevede limpede din viața zilnică a colhozului. Scriitorul este interesat în primul rând de felul cum această mișcare spre viitor se manifestă în atitudinea oamenilor față de muncă, in relațiile dintre ei. Intreg romanul, de altfel, e construit pe conflictele care se nasc între inovatorii în muncă și puținii oameni ce nu s'au eliberat încă de prejudecățile trecutului.

Grunia, eroina principală a romanului, o fată crescută în spiritul moralei noi, entuziastă, indrăgostită de muncă, știe să lupte cu piedicile întâlnite și cu propriile ei slăbiciuni. Munca-i inovatoare și lupta sa devotată sunt susținute și îndrumate de Partid. In căutarea de noi metode de lucru în agricultură, Grunia se sprijină pe știința sovietică pusă în slujba poporului.

Această carte arată cât de strâns este legată viața tineretului și aspirațiile sale, de înfăptuirea comunismului, spre care pășesc popoarele sovietice sub conducerea Marelui Stalin.

ELIZAR MALȚEV

DIN TOATĂ INIMA

ÎN ROMÂNEȘTE DE
O. CONSTANTINESCU ȘI
W. COHN

EDITURA „CARTEA RUSĂ"

DIN TOATĂ INIMA

de

ELIZAR MALŢEV

S'A EDITAT DE CĂTRE ASOCIAŢIA ROMÂNĂ PENTRU STRÂNGEREA LEGĂTURILOR CU U.R.S.S.

ARLUS

EDITURA „CARTEA RUSĂ"

1949

Coperta Studio: „CARTEA RUSĂ"

PARTEA INTÂIA

1

Porumbei albi se sbenguiau în văzduhul albastru.

Peluza verde a stadionului raional strălucea, spălată de ploaie; tricourile sportivilor împestrițau pista de atletism, iar deasupra tribunelor de un albastru deschis fâlfâiau steaguri roșii, ca niște flăcări puternice ațâțate de vânt.

Stadionul se afla așezat într'o vale adâncă, — în mijlocul munților sălbatici ce se înălțau jur împrejur, aproape verticali; culmile lor înghețate sclipeau la soare ca niște colți albi, pe povârnișuri, creștea o taiga mițoasă și mohorîtă, iar la poale o iarbă unduioasă.

Sunetele solemne ale marșului, porumbeii sburdalnici din văzduh, freamătul mulțimii în sărbătoare, — toate laolaltă îl umpleau de bucurie pe Rodion.

Porumbeii se împrăștiaseră sus, în evantai ; Rodion ridică râzând brațele, foșnetul aripilor deasupra capului său se contopi cu murmurul frunzișului desmierdat de adierea vântului.

In momentul acela întregul stadion parcă tălăzui: fetele porniseră dela start. Erau ca niște păsări! Alergară la început într'un stol strâns, până ce, deodată, una dintre ele, îmbrăcată cu un tricou portocaliu, se desprinse de celelalte, ieșind înainte

Vueitul nenumăratelor glasuri și strigătele șfichiuitoare îi dădură ghies lui Rodion, care porni să-și facă drum cu străşnicie, prin mulțimea înfierbântată, spre pista de atletism.

— Uite ce picioare lungi are și cum sboară, ca vântul!

— Cine o ia repede la început, până la urmă scoate limba de un cot!

— Crezi că aici merge ca în colhozul vostru, măi frate-miu? Când e la semănat, numai lauda-i de voi, iar la cules vă treziți totdeauna la coadă!

— Las'o mai încet, o să simţiţi voi că v'am ajuns când o să vă călcăm din urmă pe picioare!

„Dar asta-i Irina noastră!" — fu gata să izbucnească Rodion.

Irina alerga iute şi sprinten, genunchii ei sdraveni şi arşi de soare pâlpâiau în lumina zilei, iar sânii, încă neîmpliniţi dar pietroşi, îi împungeau tricoul.

Incepu să se desluşească limpede capul ei dat uşor pe spate, faţa palidă şi parcă încremenită, cu buzele strânse tare.

— Că bine-ai spus, măi frate, — se desprinse din freamătul mulţimii un glas gros şi batjocoritor. — Nu şi-o fi pierdut încă de tot suflarea fata asta, dar văd că cea din urmă stă să-i cadă în spate!

„Te pomeneşti c'o întrece!" — Rodion o urmărea neliniştit pe fata aceea îmbrăcată cu rochie albastră. Aproape c'o ajunsese din urmă pe Irina; era subţirică, desculţă, şi purta nişte cozi castanii care-i săltau mereu pe spate.

— Hai Irina-a-a! — strigă Rodion pierzându-şi răbdarea.

Trecând pe lângă Rodion, fata cea necunoscută care sbura fâlfâindu-şi poalele rochiei îi aruncă o privire mustrătoare şi el se simţi stânjenit.

„De unde-o fi?" — se gândi el.

Fetele străbăteau ultimii metri ce le mai rămăseseră până la sosire. Stadionul vuia; dintr'odată izbucni o furtună de aplauze: rochia albastră flutura înaintea tuturora.

Rodion, care începuse să bată şi el din palme, îşi dădu seama deodată: „Dar ce fac eu? A întrecut-o doar pe a noastră!"

Irina însă ţâşni fără veste înainte şi rupse cea dintâi firul de mătase dela sosire. Totuşi Rodion, fără să-şi dea seama de ce, nu mai simţi nicio bucurie.

— Am câştigat o probă! — strigă, făcându-şi drum spre el, Grigore Ceremisin, un tânăr cât un munte, îmbrăcat cu tricou albastru deschis şi cu pantaloni albi. — Ia te uită ce de fete; nu te mai saturi privind! Un buchet de flori, nu altceva! Haidem, că acum ne vine rândul!

O lună întreagă înaintea concursului, Rodion se tot ducea pe furiş, în fiecare dimineaţă, la râu: alerga în lunca scăldată de rouă, sărea peste o sfoară întinsă între tufe, arunca o grenadă, pe care o făcuse cu mâna lui.

Şi acum, păşind în urma lui Grigore pe iarba moale a terenului de fotbal şi privind încântat basmalele în culori pestriţe şi vii ale fetelor, şi găteala de sărbătoare a spectatorilor, cu greu

îşi putea stăpâni zâmbetul ce-i răsărea mereu pe buze. Toată lumea îşi va da seama acum de ce era el în stare!...

Câţiva flăcăi voinici şi arşi de soare, îmbrăcaţi cu chiloţi, începuseră să se învârtească pe lângă groapa de sărituri. Rodion se uita cu invidie la braţele şi la picioarele lor vânjoase, cuprins de nelinişte. Cămaşa lui uşoară de satin i se păru dintr'odată prea strâmtă şi, aruncându-i o privire ursuză lui Grigore, şi-o desbrăcă pe loc.

— Ce-ţi boldeşti ochii la mine ca un taur, Rodia? — izbucni Ceremisin în râs; dinţii puternici îi străluceau ca nişte mărgăritare. — Nu te teme c'am să te'ntrec la sărituri; sunt tot atât de greoi ca namila aia de cal dela noi din colhoz!

Rodion însă nu-l mai privea acum şi se juca, prinzând între degetele picioarelor smocuri de iarbă pe care le smulgea.

— Ce ţi s'a mai năzărit? Parcă-mi pasă mie de asta! N'ai decât să iei toate premiile!

Ceremisin râse înfundat:

— Ce caraghios mai eşti, măi Rodia, pe cinstea mea! Parcă n'ar fi tot una care dintre noi iese primul! Numai echipa noastră să nu fie învinsă, — ăsta-i lucrul de căpetenie!

Erau în întrecere, la sărituri, cu băieţii dela „Partizanul de Munte". Un flăcău ocheşel, cu picioare subţiri, svelt şi sprinten, tocmai luase înălţimea fără nicio sforţare, depăşind-o cu mult.

— Dă-i drumul! — îl împinse Grigore uşor din spate pe Rodion care porni ca o furtună din loc şi sări peste sfoara subţire. De abia când auzi ropotele de aplauze, îşi dădu seama că izbutise să treacă pe deasupra ei. Grigore îi făcu din ochi, vrând parcă să-i spună: „Nu-i poate dovedi nimeni cu una-cu două pe ai noştri!"

Flăcăul cel oacheş însă n'avea, pare-se, de gând să se dea bătut. Rodion trebui să lupte cu el pentru fiecare centimetru: sărea cu o încordare din ce în ce mai vădită, în timp ce negriciosul se desprindea ca un arc dela pământ şi lua înălţimea cu o săritură lină, calculată.

Rodion asculta înciudat ropotul aplauzelor: cui erau adresate, lui sau negriciosului de alături?

Pe neaşteptate acesta-i propuse:

— Să trecem dintr'odată la un metru şaizeci!

Rodion îşi simţi inima svâcnindu-i cu putere, dar îşi stăpâni turburarea ce-l cuprinsese. De geaba încerca băiatul acesta să-l sperie, — nu era el, de felul lui, fricos!

Luă înălţimea cu o săritură besmetică şi disperată şi căzu în nisipul frământat de picioare. I se păru că cineva pufneşte în râs.

— O sută şaizeci şi unu!

— O sută şaizeci şi trei!

Se întoarse la loc şchiopătând uşor şi ştergându-şi năduşeala cu palma, apoi muşcându-şi buza, se avântă iar în înălţime, dar se prăvăli în nisip cu sfoară cu tot. Abia trăgându-şi sufletul, se îndreptă spre stâlpul vărgat şi se lăsă pe iarbă.

— Sus capul, auzi, Rodia? Am câştigat al doilea loc, — îi spuse Grigore, aşezându-se lângă el. Şi socotind punctajul general, echipa noastră, oricum, iese prima.

— Ce mă tot încânţi tu! Doar nu sunt copil!

Tăcură un timp. Rodion sgâria pământul cu un beţigaş, lăsând să-i atârne pe frunte o şuviţă udă de păr.

— Odihneşte-te puţin şi să mergem pe urmă la aruncatul grenadelor, — îi spuse Grigore şi adăugă după aceea, cu glas parcă vinovat, parcă îngăduitor: — Dar orice-ai spune, frate dragă, eu la grenade nu mă dau bătut. Aş face-o cu dragă inimă pentru tine, dar nu-mi îngădue puterile! Aşa c'ai să-ţi scoţi pârleala la suta de metri.

— N'am să mai alerg.

— Nu vorbi prostii...

— Iţi spun că nu mai alerg — şi gata!

— Mă, da' ţâfnos mai eşti! Că doar n'ai venit numai tu aici să-ţi arăţi iscusinţa! Vrei să ne faci de râs toată organizaţia? Chiar dacă iei locul trei, tot echipa noastră va ieşi prima! Ori nu mai tragi nicio nădejde?

— Ce-ai tu cu mine? — se înfierbântă Rodion. — Ce-ţi pasă ţie dacă mai trag sau nu nădejde... lasă-mă mai întâi să-mi viu în fire!

Grigore se ridică şi, la chemarea arbitrului, se îndreptă spre terenul de aruncări. Grenada de exerciţii avea forma unei sticle şi părea o jucărie în mâinile lui vânjoase. Grigore îşi făcu vânt, ridică braţul şi, icnind scurt, dădu drumul greutăţii spre albastrul scânteietor al cerului. Grenada sclipi în văzduh ca un peştişor argintiu la cotul unui râu şi abia după câteva clipe se auzi sgomotul surd, înfundat, al căderii.

Mulţimea de pe stadion porni să aplaude, fără să-şi cruţe palmele.

Rodion aruncă şi el grenada, aşa, „ca să-i ţină tovărăşie", apoi luă parte la toate cursele pe diferite distanţe şi într'adevăr câştigă, după cum făcuse Grigore socoteala, cel de al treilea

loc. Asta însă nu i-a adus nicio uşurare. E greu să te mulţumeşti cu mai puţin!

Ieşind de pe stadion, Rodion şi Grigore se pomeniră înconjuraţi de fete. Rodion râdea şi glumea, prefăcându-se că-i păsa prea puţin de locul pe care-l dobândise în întrecere. Inchipuindu-şi că nimeni nu-l credea că-i vesel, căuta să zâmbească sau chiar să râdă deabinelea la orice fleac pe care-l auzea.

— Haidem şi la bărci, acolo e ultima întrecere, — îi îndemnă Ceremisin.

In timp ce se îndreptau spre lac, Irina tot povestea de zor, vânturându-şi basmaua înflorată şi trăgând cu coada ochiului la Grigore, de parcă ar fi vrut să spună: Vezi cine-s eu?!

— Când mi-a luat-o înainte, am crezut că se duce totul pe copcă. Puteam eu să mai alerg, dar mi se tăiase răsuflarea! In clipa aceea am auzit pe cineva fluerând şi parcă mi-a dat cu urzici la tălpi! Cine ar fi crezut că mutuloanca aia dela „Partizanul de Munte“ o să mă pună pe foc? Nici n'o luam în seamă! Era atât de sfioasă! „Or fi ceilalţi în tricouri, şi şorturi, — spunea ea, — dar eu nici nu mă gândesc să-mi scot rochia. E atâta lume aici şi toţi sunt cu ochii pe tine; aş intra în pământ de ruşine...“

— Nu-ţi aduci aminte cum o chiamă? — întrebă Rodion într'o doară.

— Ia las-o şi nu mai umbla cu ochii după străine! — îl ameninţă Irina cu degetul. — Avem şi noi atâtea fete frumoase! Nu-i aşa Grigore?

— Aşa e, păpuşa neichii! — o aprobă Ceremisin, zâmbind cu blândeţe; ştia să desmierde pe fiecare cu câte o poreclă bine aleasă.

Prin păpurişul des se întrezărea lacul liliachiu, ale cărui unde sclipeau la soare.

Bărcile se legănau lângă zăgaz. Vântul umfla deasupra debarcaderului flacăra roşie şi fâlfâietoare a steagurilor.

Rodion intră în barcă lăsându-şi mâna caldă să-i atârne peste bord. Apa îi şiroia, catifelată, printre degete, murmurând dealungul coastelor bărcii şi clipocind sub fundul ei.

Grigore şedea în faţă, cu picioarele proptite într'o stinghie; spinarea lui lată, cu omoplaţi bronzaţi şi netezi ca nişte tipsii, o ascundea cu totul pe Frosia. Rodion nu-i vedea decât cozile de culoarea grâului, împodobindu-i creştetul ca o cunună. Irina stătea lângă catarg, subţirică şi blondă, de parcă străbătea soarele prin ea. Căuta să-şi prindă cu mâna şi să-şi strângă între ge-

nunchi poalele rochiei pestrițe, ce-i scăpau mereu, plesnind catargul.

La pupă, cu coatele sprijinite de cârmă, stătea Clania Zimina, mijindu-și ochii. Pe frunte îi cădea o șuviță de păr roșcovan și fața îi era presărată cu pistrui rari, de parcă cineva i-ar fi stropit într'adins obrajii cu o bidinea înmuiată într'o soluție de ocru. Semăna întru câtva a băiețandru sburdalnic; te așteptai din clipă'n clipă să-și vâre două degete în gură și să șuere voinicește.

— Fiți gata!

Trecură câteva clipe de așteptare chinuitoare și deodată, spintecând albastrul de mătase, o rachetă svâcni spre cer și rămase apoi suspendată deasupra lacului, scânteietoare și verde ca o piatră prețioasă.

Furcile lopeților scârțâiră, apa se despică sfredelită în vârtejuri și stropii împrăștiați de vâsle sburau veseli prin aer.

Pădurea pletoasă se oglindea, răsturnată, în lac; mestecenii de pe mal, care nu păliseră în arșița verii, se prinseseră în horă, iar frunzișul plopilor de munte tremura, alcătuind desene viu colorate. Bancuri de nisip și ostroave mici năpădite de o verdeață sălbatică treceau mereu înapoi, pe lângă ei.

Rodion vâslea cu mișcări repezite, prăvălindu-și trunchiul pe spate. O smucitură! Incă una! Barca lăsa spumă albă pe fața lacului.

Deși sburau înaintea tuturora, se văzură, totuși, ajunși din urmă și, în ciuda străduințelor lui Rodion și ale lui Grigore, o altă barcă izbuti să ajungă în rând cu ei și să se țină alături.

Grigore spinteca furios apa cu lopețile, Clania sta încordată la cârmă de parcă s'ar fi pregătit să sară, Irina și Frosia vâsleau, sleite de puteri, iar pe Rodion parcă-l legase cineva de mâini și de picioare: la pupa bărcii vecine se afla fata cu rochia albastră. O pălărioară de culoare deschisă îi umbrea fața; printr'o crăpătură îngustă a pălăriei se strecura o rază de soare ce-i cădea tremurând, ca un pai de aur, pe obrajii rumeni.

Se uita la Rodion; ochii ei verzi păstrau în adâncuri răcoarea izvorului. El se trezi râzând sgomotos și, simțind cum îi sporesc puterile pe neașteptate, se apucă să lopăteze cu o înverșunare sălbatică.

„Ce-oi fi având astăzi?" se gândi Rodion, năpădit de o neașteptată bucurie.

Luntrea lor își înfipse cea dintâi botul în mal, tivind plaja gălbuie cu o spumă dantelată. Fanfara cânta, pe lac înnotau

copii bronzaţi de soare, iar de pe ţărm oamenii salutau pe învingători.

Văzând că pălărioara de pai, ce semăna cu floarea soarelui, se pierde prin mulţime, Rodion sări pe mal; pe fată însă, parcă o înghiţise pământul. O revăzu abia spre seară în grădina unde se împărţeau premiile. Ea se apropiase, cu capul plecat de masa acoperită cu pânză roşie şi după ce primi un sul de hârtie din mâinile lui Rachitin, instructorul de cultură fizică, se grăbi să coboare de pe scenă.

„Tare aş vrea să ştiu ce i-o fi dat!" — gândi Rodion.

Când se întunecă deabinelea, se îndreptă şi el spre platforma pe care se dansa şi, cu braţele încrucişate pe piept, ca să-i vadă toată lumea ceasul cel nou cu cadran fosforescent, se apucă să privească perechile frumos gătite care pluteau pe valurile uşoare ale vasului.

„Poate c'o să treacă pe aici, — îşi zise el, — şi-o să mă întrebe cât e ceasul. Se prea poate întâmpla..." Deodată o zări. Se învârtea în braţele unui tânăr înalt şi frumos, îmbrăcat în gri. El îi povestea ceva, râzând şi scuturându-şi chica roşcovană. Cu mâna pe umărul lui, fata abia zâmbea.

Rodion îl cunoştea pe tânăr; era un student dela Institutul de Medicină din Leningrad, fiul unui apicultor bine cunoscut în raion.

„Ia te uită ce veselie l-a apucat! Ce-o fi găsit de râs?" se inciudă Rodion, când trecură pe lângă el. Simţi o dorinţă sălbatică, smintită, să se apropie chiar acum de ei, să ia fata de mână şi s'o ducă de acolo.

Dansul se sfârşise. Studentul plecă şi fata începu să caute cu ochii pe cineva.

Rodion se apropie repede şi-i spuse emoţionat:

— E nouă şi jumătate! — Şi, fâstâcindu-se, ciocăni cu degetul în cadranul ceasului.

— Poftim?

— Iartă-mă, — bâigui el, uitându-se în ochii ei învăluiţi parcă într'o pojghiţă de ghiaţă verzuie. Am crezut că... nu ştiai.

— Poftim? — repetă ea cu asprime.

In clipa aceea armonicele porniră să cânte şi Rodion atinse braţul fetei:

— Vrei să dansăm, ce zici?

Ea îşi aşeză mâna pe umărul lui. Rodion o cuprinse cu braţul şi, parcă plutind, se avântă cu ochii închişi în mulţimea de oameni care se învârteau, târşâindu-şi picioarele.

Erau îmbrânciţi din toate părţile, cineva îl călcă pe picior; şi totuşi nimic nu izbutea să turbure desfătarea pe care o trăia Rodion. Coadele ei groase îi gâdilau mâna.

— Ce dansăm? — întrebă el, după ce se mai desmetici puţin.

— Poftim?

— Ce dans e ăsta?

— Foxtrot.

— Ha, ha, — izbucni în râs Rodion, — şi eu care credeam...

Când ieşiră din înghesuială, Rodion se poticni.

— Mi se pare că m'am făcut de râs, — spuse el, ruşinându-se, dar fără să-i dea drumul de mijloc. — Cât timp am fost înghionliţi din toate părţile, m'am ţinut eu cât am putut, dar acum trebue să mărturisesc cinstit: n'am dansat de când sunt nimic altceva, decât jocuri ruseşti!

— Şi mai râzi încă! Parc'ai avea de ce râde! — se încruntă fata, apoi, desprinzându-se din braţele lui, se întoarse şi plecă fără altă vorbă.

Rodion se repezi după ea, dar perechile ce dansau îl tot împinseră spre balustradă, astfel c'o pierdu din vedere.

„Am scrântit-o!" gândea el, păşind pe o alee întunecoasă din grădină.

Fete şi băieţi se plimbau printre boschete; pe îmbrăcămintea lor de culoare deschisă cădeau reţele de umbră; se auzeau râsete înfundate; tremolul întrerupt al mandolinei era întovărăşit de zumzetul ghitarelor.

Din fundul grădinii venea o căldură înnăbuşitoare, ca de cuptor, iar peste creştetele plopilor se învârtejau nori de furtună.

Rodion nici n'avu vreme să iasă din grădină. Tunetul izbucni deodată, de parcă s'ar fi frânt chiar deasupra capului său un copac uscat, şi zăbrele străvezii de ploaie împresurară aleia.

Se repezi spre pavilion, dar lumea stătea atât de înghesuită acolo încât, ca să poată răsbate mai spre mijloc, trebui să-şi facă drum cu umerii.

Lumina electrică se stinse. Fulgerul sfârteca întunerecul, desprinzând din noapte chipuri ude şi vesele. Mirosea a păr ud, a apă de colonie şi a fum amărui de ţigară.

Pe platforma descoperită, ploaia juca îndrăcită ca un ştrengar desculţ.

Fulgerul izbucni iar, orbindu-i pe toţi; se auzi apoi trăsnind; cineva ţipă speriat în spatele lui Rodion; se întoarse şi o văzu pe fata care-i plăcuse atât de mult.

Se simţi străbătut de fiori ciudaţi. ca şi cum ar fi avut friguri. Ce bine ar fi fost să ţină ploaia până dimineaţa !

Fata îl observă şi ea şi se întoarse.

— Te-ai supărat cumva? — începu Rodion în şoaptă. — Pe cuvântul meu de comsomolist că n'am vrut... Cum te cheamă?

— Grunia. — După glasul ei, îşi dădu seama că zâmbeşte.

Ploaia se potolea; se auzeau curgând pe acoperiş şiroaie de apă, picurau stropi, se simţea o mireasmă răcoroasă, ca de fân proaspăt cosit.

Rodion plecă împreună cu Grunia şi cu o prietenă de a ei. Ieşind pe poartă, se gândi să-şi ia rămas bun dela fete, pentru ca mai apoi s'o ajungă din urmă pe Grunia şi să poată vorbi singur cu ea; Grunia însă îl întrebă pe neaşteptate:

— N'ai vrea s'o însoţeşti pe Maşa?

— Ce spui tu, Grunia? — se miră prietena ei. — N'o fi având timp tovarăşul de aşa ceva...

— De ce nu? — mormăi Rodion. — Fireşte, o să te'nsoţesc. Nu, nu, te rog, cu plăcere, — adăugă el grăbit, cu însufleţire.

— Bine, atunci să mergem, — primi, îngăduitoare, Maşa.

„M'am ars, — se gândi Rodion. Până la urmă iese că eu am ţinut s'o însoţesc".

Grunia dădu din cap în chip de salut şi coti pe o străduţă întunecoasă.

— Stai departe? — întrebă Rodion, uitându-se cu mâhnire după Grunia.

— Nu cumva ţi-e teamă să nu te rătăceşti? — pufni fata în râs. — Dacă vrei, te'nsoţesc eu până acasă...

— Dar Grunia stă pe aproape?

— Da' de unde! Tocmai la marginea satului !

„Poate c'o să mai am timp s'o ajung, — avu Rodion o rază de speranţă. Dar ce fac cu Maşa?"

— N'o să te certe nimeni că vii atât de târziu?

— Pot să mă plimb şi până'n zori, că mama nu-mi spune niciodată nimic. Nu-mi pierd eu capul niciodată!

Merseră în tăcere, o bucată de vreme.

— Pe aici, pe la voi, nu sunt câini răi? — întrebă Rodion, zâmbindu-şi în sine.

— Fricos mai eşti! — începu iar Maşa să râdă, — şi te mai înfigi să însoţeşti fetele!...

„Trebue să mă port mai oficial cu ea" — hotărî Rodion.

— Aveţi organizaţie mare de Comsomol?

— Unde, la „Partizanul de Munte?" Destul de mare, vreo douăzeci de inşi...

— Şi, de pildă, ce activitate politică de masse desfăşoară organizaţia voastră? Dar culturală? — Rodion vorbea aşa, ca şi când nimic altceva nu l-ar fi interesat mai mult în clipa aceea.

— Te gândeşti la conferinţe, la reprezentaţii de teatru, la şedinţe, da? — întrebă fata privind mirată mina plină de asprime a flăcăului. Da, bineînţeles... Doar avem un club al nostru!

— Fireşte, — dădu Rodion din cap. Dar cercurile de agrotehnică cum merg? Şi cititul ziarului în comun?

— Ei, asta-i bună! — se miră Maşa. — Dar de ce vrei tu să ştii toate astea?

— Câţi trăgători aveţi? — urmă s'o descoasă cu asprime Rodion, fără s'o asculte. Aveţi în sat o asociaţie pentru lichidarea analfabetismului?

— N'avem analfabeţi! — îi răspunse, înfruntându-l, Maşa. — Anul trecut mai rămăseseră două babe, care, cu toate stăruinţele noastre, n'au vrut cu niciun chip să înveţe carte: prea erau nevolnice! Dar pentru ce vrei să ştii toate astea, că doar nu suntem în întrecere cu voi?

— Aha! La asta mă şi gândeam!—Rodion îşi aduse aminte de ultima şedinţă a organizaţiei lor, când se luase hotărîrea de a-i chema la întrecere pe comsomoliştii dela „Partizanul de Munte". — Băieţii noştri demult vorbesc despre o întrecere cu voi. Nu ştiu însă dacă ar mai avea vreun rost să ne întrecem cu voi: prea v'am luat-o înainte, astăzi, la toate încercările!

— E prea devreme ca să vă lăudaţi! Nu-i tot una să alergi şi să vâsleşti, ori să munceşti la câmp! Rămâne însă de văzut dacă or vrea ai noştri să se ia la întrecere cu voi, — îi tăie vorba Maşa, cu un ton sec, uitându-se la coroanele înalte şi dese ale plopilor, care măturau parcă de pe cer praful stelelor. — Mulţumesc! Acum sunt aproape de casă, ajung şi singură, n'am să mă pierd...

— De geaba te superi, — vru s'o dreagă Rodion, ruşinat.

— Nici prin gând nu mi-a trecut aşa ceva! Nu suntem noi dintr'aceia supărăcioşii, suntem mai de grabă din cei bătăioşi. Rămâi cu bine!

Ii strânse mâna şi porni pe aleia întunecată, străjuită de plopi.

„Ia te uită cum s'a supărat, — îşi zâmbi Radion. — Ce-oi avea eu de se ţin aşa fetele după mine?"

Ii fu însă deajuns să meargă câţiva paşi mai departe pe uliţa pustie, ca starea sufletească să i se schimbe. Gândurile i se întoarseră din nou la Grunia. Unde, în care colţ al satului, în-

lăuntrul cărei căsuțe adormite, după care îngrăditură pierise fata?

După ce mai rătăci o vreme, Rodion se duse la Casa Colhozului, se urcă în căruța lor, rămasă în mijlocul curții, dădu la o parte stratul de fân umed și se culcă.

Iarba veştejită răspândea o mireasmă răcoroasă, sub șopronul întunecos nechezau caii și se auzea un clinchet subțire de clopoțel, la gâtul unui mânz.

Rodion adormi în zori și nu simți nici când fu înhămat calul, nici când fetele îl acoperiră grijuliu cu un șal și nici când ieşi căruța din curte.

Deschizând ochii, pe jumătate adormit, nu înțelese numaidecât unde se află; văzu doar macii care înfloreau pe întinsul verde al șalului și se simți plutind undeva în necunoscut.

— Pe unde ai hoinărit? Spune drept, haimana! — Grigore smulse șalul de pe el și Rodion trebui să închidă ochii: soarele se afla chiar deasupra drumului de pădure, drum străjuit de copaci ca de un gard de bronz.

— Că straşnic ai mai dormit! Ai venit târziu? Spun fetele noastre c'o să iasă cu nuntă!

— Mereu născocesc ele câte ceva. — Lui Rodion nu-i convenea că tovarășii săi glumeau cu atâta nepăsare și ușurință și că râdeau de ceea ce el însuşi încă se sfia să atingă. — M'am adăpostit de ploaie și după aceea am avut o discuție oficială cu o fată de-a lor...

— Ia ascultați la el! Ascultați-l, — îi tăie vorba Grigore, scuturându-și mâinile și toți cei din căruță pufniră în râs. — Să vă spun, poate n'ați auzit bine: Rodion a avut o discuție o-fi-cia-lă! — Apoi făcându-le celorlalți cu ochiul: — Și despre ce fel de chestiuni ați vorbit, locale sau internaționale?

— Am vorbit despre întrecere. Chiar voi ați hotărît asta la adunare, — îi răspunse îmbufnat Rodion. — Știu că n'o să mai aveți chef de râs, când o să vi se ia steagul raional.

— Te pomenești c'o să ni-l ia cei dela „Partizanul de Munte!" se înțănțoșă Grigore, înălțând capul și uitându-se cu asprime la Rodion.

— Nu ne speriem noi de ei! — sări Clania, clătinându-și moțul roșcovan.

— Băieți, — glumi Irina, coborîndu-și glasul cu un aer complice, — să știți că Rodion o să țină acum cu dânșii: fata aia cu ochii verzi l-a vrăjit, tot timpul a sorbit-o din ochi...

— Dar nu cu ea am stat de vorbă, — încercă să se desvinovăţească, naiv, Rodion.

— Şi chiar dac'ai fi vorbit cu ea, ce ne pasă nouă?... — spuse Frosia care stătea culcată cu fața în sus, pe un maldăr de fân.

O pasăre începu să cânte în pădurice și toată lumea amuţi.

— Bravo ei dacă l-a vrăjit, — sfârşi Frosia, pe gânduri. — Inseamnă că fata are ceva ce lipseşte altora...

Rodion îi aruncă o privire recunoscătoare. Nu le purta pică tovarăşilor; dacă ar fi fost altul în locul lui, Rodion ar fi glumit şi ar fi râs de acela deopotrivă cu ceilalţi.

— Pentrucă a şi luat primul contact în privinţa întrecerii, o să-i dăm lui însărcinarea să ducă până la capăt înţelegerea cu cei dela „Partizanul de Munte", — propuse Grigore.

— Asta şi voia! — râse Irina; avea un glas ce gungurea, de parcă în gâtlejul ei s'ar fi sbătut, rostogolindu-se, nişte boabe sunătoare de mazăre. — Ia uitaţi-vă la el: o face pe bolnavul şi, când colo, îi cântă inima!...

— Nu-mi pasă! — strânse Rodion buzele, supărat şi puţin dispreţuitor. — N'ai decât să te duci tu, dacă vrei!

— Cine te crede! Ei, hai, du-te tu, — spuse Irina zâmbind si uitându-se cu înţeles la Grigore: dacă am merge noi, s'ar schimba socoteala, nu-i aşa?

„Am să mă duc acolo de îndată ce s'o hotărî ceva la adunare în privinţa înţelegerii şi s'or statornici punctele principale". — se gândi Rodion, mestecând un fir amărui de iarbă şi strângând buzele, — de teamă să nu-şi dea pe faţă turburarea.

Sunt zile de toamnă târzie când se abate câte un val de căldură neaşteptată, când domneşte liniştea în munţi şi când deasupra taigăi de smaragd plutesc nori leneşi, iar ultimele frunze plutesc prin aer, risipindu-se apoi pe stânci ca nişte pete galbene de ocru.

In munţi e linişte; doar jos, în adâncul prăpastiei stâncoase, murmură înfundat câte un pârâu înspumat şi zăgăzuit de stânci, ori câte un cocoş de munte prinde a se foi pe creanga vreunui pin alb, clămpănind din plisc, ca apoi să se mistue, fâlfâind sgomotos în desişul nepătruns; se iveşte uneori pe povârnişul pietros câte o capră sălbatică; încremeneşte deodată, uimită în faţa nesfârşitului albastru şi în faţa adâncurilor deschise înaintea-i; se întoarce apoi brusc şi străbate, plutind parcă, poiana acoperită cu iarbă deasă, lăsând în urma-i o pârtie şerpuitoare...

Rodion zâmbea visător, legănându-se în şea: tot pe el, şi nu pe altcineva l-au trimes la „Partizanul de Munte"!

In faţa lui munţii se ridicau în văzduhul albastru şi străveziu al dimineţii. Culmile lor îngheţate se ascundeau în nori, sub ele se desfăşurau zăpezile liliachii; şi mai jos încă, se întindea taiga de nepătruns, deasă ca o perie; poalele lor erau tivite cu iarbă îngălbenită, semănând a blană de vulpe.

Toamna îşi începuse stăpânirea, împodobind sorbii de lângă râu cu salbe de un roşu sângeriu. Incă o săptămână-două, — şi toamna avea să stingă vâlvoarea ultimelor flori; deocamdată însă tufişurile de smârdar se mai arătau încă în toată minunăţia lor, iar măceşii înfloriseră pentru a doua oară, desfătând privirile.

Iar acolo unde povârnişurile repezi ale munţilor se sfârşeau, se deschidea stepa, o întindere fără hotare, plină de aurul miriştilor, de clăi bogate şi de fumul cenuşiu al tractoarelor ce răsturnau brazdele arăturii de toamnă — depărtări fără de sfârşit şi fără margini.

Drumeagul întortochiat se furişa pe după stânci de granit pătate de găinaţurile vâroase ale păsărilor şi acoperite cu buruieni agăţătoare de culoare roşcată, în timp ce zăplazul de pini ce se căţăra pe coastele repezi ascundea stepa.

Prin valea învestmântată în taiga adia un vânt călduţ plin de funigei mătăsoşi; păsări albe se scăldau în undele lui înmiresmate.

La marginea adumbritei păduri de cedri răsări o cabană de vânătoare, povârnită şi năpădită de muşchi...

Aşa îşi închipuia Rodion, după câte-i povestise tatăl său, cea dintâi casă de colonist, clădită de bunicul Stepan când, în urmă cu nouăzeci de ani, sosise în regiunile acestea pustii ale Altaiului.

Bunicul era de fel din guvernământul Cursc şi trudea pe ogorul său sterp; aflând despre pământurile siberiene, mănoase şi fără stăpân, pe care iarba stătea necosită şi unde lighioanele nu se înspăimântau de om, viaţa aceasta îndepărtată i se păruse ademenitoare şi dulce.

Stepan era tânăr, copiii încă nu-i legaseră mâinile şi avea putere din belşug; în încăierare putea dobori pe oricine la pământ cu un singur pumn. Şi izbuti să mai convingă încă trei familii să plece cu el în Siberia.

Lung mai era drumul până acolo — verstele nu fuseseră încă măsurate şi nici înnumărate — drum greu, drumul ocnaşilor trimişi în Siberia! Mulţi colonişti tânjeau în anii aceia după un trai bogat, după câştiguri mai bune. Prea crâncenă era viaţa pe care o duceau pe micile lor fâşii de pământ! Se svonise că,

deşi erau şi în Siberia dări de plătit, n'avea cine să le ridice, pe întinderi de mii de verste nu se afla nici urmă de autoritate şi fiecare era stăpân pe sine însuşi.

Stepan, dimpreună cu consătenii lui, nimeriseră în Altai tocmai la cositul fânului. Păşeau, cu inima plină de bucurie, pe pământul siberian; jur împrejur se întindea stepa nedesţelenită şi fără margini, lacuri albastre, munţi; codri de nepătruns sprijineau cerul, iarba creştea de un stat de om, grasă, deasă şi atât de înmiresmată încât te ameţea. Aici îşi găsiseră fericirea şi rostul, şi erau atâtea de făcut pentru nişte braţe dornice de muncă!

Stepan alesese un loc într'o vale îngustă şi liniştită, pe malul unui râu, unde nu se mai aflau decât vreo zece case; înfipsese securea într'un butuc şi spusese: „Aici o să ne înfiripăm şi o să ne facem veacul — mai departe n'avem ce căuta!"

Prinseseră peşti în râu — ce gustoasă, ce aromată era ciorba de păstrăvi — şi tocmai aşternuseră pentru odihnă, când se apropie de tabăra lor un ţăran din sat, cu barba lungă şi cu faţa năpădită de păr până sub ochii negri; fără să dea bineţe, se oţărî la ei:

— Căraţi-vă de-aici, spurcaţilor![1]) Să nu rămână nici picior de-al vostru pe-aci! Dacă vă duraţi cumva aşezări, vi le facem una cu pământul!

Stepan, care ştia că prin munţi locuiau credincioşi de rit vechi, oameni închişi la fire şi cuminţi, nu voi să înceapă sfada şi tăcu.

Ceilalţi hotărîră să pornească a doua zi mai departe, însă Stepan se încăpăţână şi rămase cu soţia lui pe malul râului; prea îi plăcuse mult locul aci, în valea aceasta liniştită!

Fără să mai stea pe gânduri, îşi înjghebă căsuţa la marginea pădurii şi tocmai încheia acoperişul, când se iviră ţăranii din sat şi, împreună cu ei, iată-l şi pe bărbos.

— Dă-te jos! — îi strigă, sfredelindu-l cu ochii ca doi cărbuni aprinşi... Dacă nu te dai, te-om smulge noi de acolo cu deasila!

Stepan, văzând că n'are încotro, coborî. In timp ce trei ţărani îl ţineau de braţe, alţi cinci îi desfăcură casa, bârnă cu bârnă. La plecare bărbosul se răsti la el:

— Piei de-aici până nu ţi-am pus pielea pe băţ, că tot nu te lăsăm să-ţi faci casă; cu noi n'o să-ţi meargă, s'o ştii.

Nevastă-sa plângea:

---

1) Băştinaşii erau credincioşi de rit vechi care socoteau tutunul ca pe o iarbă osândită, iar pe cei care fumau, nişte oameni spurcaţi. (N. trad.)

— Hai să plecăm, Stepane, cât mai departe de iasmele astea. Ce-oi fi găsit tu, aici?

Seara târziu, însă, venise pe furiş un argat din sat să-l sfătuiască:

— Fă-ţi casa aşa încât să nu te vadă nimeni, într'o singură noapte şi ai grijă să aprinzi cât mai degrabă focul în vatră. Dacă văd că iese fum pe coş, nu se mai atinge nimeni de tine: asta-i păcat la ei.

Argatul plecă, iar Stepan se apucă să care buşteni toată noaptea. Incheie lemnăria, lipi o vatră mică, făcu un coş şi, în zorii zilei, îi spuse neveste-si:

— Fă focul!

De abia se ridică fumul pe coş, că ţăranii şi veniră buluc: ameninţau, strigau, dar nici că îndrăsni vreunul să se atingă de căsuţă sau de Stepan.

Norocul însă nu-i zâmbea. Ţinutul slobod al Siberiei nu-i adusese nicio bucurie lui Stepan. Neavând cu ce însămânţa pământul, fu silit să intre argat. Aşa că, până la moarte, n'a scăpat de traiul greu, de slugă.

Zăpezile de pe culmi deveniră trandafirii, făcându-l pe Rodion să strângă pleoapele — râpele îngheţate sclipeau atât de tare la soare, încât îi luau vederea... Când deschise iar ochii, taiga întreagă fumega răspândind un abur albăstrui; în adâncul prăpăstios, pârâul se prăvălea cu sgomot peste praguri...

Ridicându-se în scări, Rodion desmierdă cu privirea valea îndepărtată, trase adânc în piept aerul curat, proaspăt ca răcoarea izvorului, şi smuci uşor de hăţuri. Calul începu să coboare cu băgare de seamă pe cărare, dibuindu-şi parcă drumul cu copitele.

Printre pini începu să se zărească departe, pe fundul vâlcelei, un sat raional, întins.

După ce legă calul la conovăţ, Rodion se îndreptă spre clubul artelului lângă care, într'o poiană, se îmbulzeau o mulţime de băieţi şi fete; era duminică, zi de repaos.

Ochii lui o căutau pe Grunia pe pământ, în timp ce ea sbura spre cer, dându-se în leagăn: se lăsa din genunchi, apoi destinzându-se ca un arc, împingea îndărăt scândura leagănului. Rodion îi zări faţa arsă de soare, cu rumeneli în obraji, şi ochii închişi pe jumătate. Rochia-i roşie fâlfâia în bătaia vântului şi cozile-i castanii îi săltau pe spate.

„Şi ăsta-i aici!" — se întunecă el de ciudă, urmărindu-l cu privirea pe studentul cu chică mare, care sburda în leagăn. Pantalonii lui largi, albaştri, fluturau în vânt; bluza albastră de mătase, cu mâneci scurte, stătea ca turnată pe pieptu-i vânjos.

Dându-se pe spate, tânărul se arcuia din răsputeri şi făcea vânt leagănului, scoţând strigăte nedesluşite, în timp ce pletele lui roşcovane pâlpâiau ca flacăra.

Cârligele leagănului scârţâiau ca nişte furci de vâsle, fetele scoteau ţipete ascuţite, stând călare pe scândura sburătoare şi ţinându-se încleştate una de alta; parcă aruncase cineva în văzduh un coş plin cu flori. De jos, el privea cu strângere de inimă sborul lor vijelios.

— Ţineţi-vă bine! — striga studentul, lăsându-se pe vine.

Grunia îl văzu pe Rodion şi atunci obrajii ei pârliţi de soare se îmbujorară; se trudi să oprească leagănul.

— Ce e Grunia?

— Am ameţit, fetelor...

Rodion îşi potrivi bluza şi se îndreptă spre ea, simţindu-şi picioarele ţepene, şi mâinile-i puternice de prisos.

Cum i se mai întâmplase şi în grădină, nu ştia cum să înceapă vorba. Măcar să rămână puţin lângă ea, să se uite în ochii ei şi să-i audă glasul!

Grunia sărise din leagăn şi stătea acum pe ostrovul verde al poienii, privindu-l pe Rodion ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Nici ea nu-şi dădea seama: de ce se simţise atât de turburată văzându-l pe flăcăul acela din colhozul „Zori de zi"? Ce faţă plăcută avea, ce ochi cenuşii şi plini de încredere şi, unde mai pui — potcoava aceea de păr castaniu lăsată pe frunte!

— Bună ziua, — începu Rodion, şi-şi trecu limba peste buzele uscate. — Aveţi cumva astăzi vreo întrunire de comsomolişti? S'a nimerit bine. Că eu, tocmai...

Ei îi veni să zâmbească, dar se stăpâni, ba chiar se şi încruntă puţin:

— Ce tot spui ?

— E vorba de asta... de înţelegerea noastră. Nu ţi-a spus nimic prietena dumitale?

— Ba mi-a spus! Dar de ce aţi întârziat atâta? N'oţi fi avut curaj, poate?

Rodion roşi, amintindu-şi de ifosele lui.

— Am cărat grânele la siloz şi n'am avut timp, — spuse el, privind în pământ şi, ca să nu-şi piardă cumpătul de tot, începu să se joace cu o pietricică pe care o tot frământa sub cismă. — Dar voi v'aţi încheiat socotelile cu statul?

— Mâine dimineaţă trimitem ultimul convoi. — Sfiala tânărului o înveselea pe Grunia şi o măgulea parcă. La noapte toţi comsomoliştii se duc la treierat... Merg şi eu!

— Dar dumneata nu eşti comsomolistă? — o privi Rodion nedumerit.

— Nu.

— Cum asta? Şi eu care credeam... — murmură din ce în ce mai încurcat Rodion, lipsit acum şi de ajutorul pietricelei care înţepenise sub picior.

„Bine spunea Maşa că e cam ciudat", — se gândi Grunia; zăpăceala tânărului însă n'o supăra, ci mai de grabă o înduioşa. Ar fi vrut să-i pună mâna pe umăr şi să-i spună: „Ce ai? Linişteşte-te!"

— Vasăzică te duci neapărat la treierat? — întrebă Rodion.

— De ce să fac eu ca neoamenii? Uite Petia, care a venit în vacanţă, a cerut cel dintâi să se ducă...

Rodion ghici că vorbea despre student.

„Parc'ar fi legaţi unul de altul", gândi el. Se dădu apoi foarte aproape de ea şi, privind-o cu rugăminte în ochi, îi şopti:

— Ascultă Grunia... nu-ţi pierde timpul cu el! Pe cinstea mea! Doar o fi având el la Leningrad...

O roşeaţă aprinsă năpădi faţa Gruniei, acoperindu-i fruntea, obrajii şi scobitura umbrită a gâtului, unde se vedea svâcnetul vinelor.

Ar fi vrut să fugă din poiană; rămase însă locului, neputându-şi desprinde din iarbă picioarele goale. In faţa ochilor ei tremura ghirlanda de culori vii din leagăn, copiii se învârteau aninaţi de frânghiile „paşilor uriaşi"[1], o capriţă rătăcită în ogradă mulfeca frunzele unui plop tânăr.

„Ar fi trebuit s'o dau afară", — gândi Grunia, uitând însă îndată ce voia să facă.

— Crezi oare că s'ar fi dus la treierat dacă nu erai dumneata? — rosti dintr'o suflare Rodion, căutând parcă s'o vrăjească.

— De ce-mi spui mie toate astea? De ce? Ce-mi pasă mie? — şopti ea năbuşit, într'un târziu, jucându-se nervos cu mărgelele verzi dela gât. — N'ai decât să vii şi dumneata, n'am nimic împotrivă!

— Să ştii că vin! — dădu el, zăpăcit, din mâini. — Stai, unde te duci?

— Vreau să gonesc capra aia! — Grunia apucă o creangă uscată şi o sbughi spre ogradă, fugind apoi după capră, în uliţă.

---

1) „Paşi uriaşi" — dispozitiv alcătuit dintr'un stâlp, cu o placă mobilă în vârf, de care spânzură patru frânghii terminate cu câte un inel moale. Copiii îşi petrec un picior prin inelul care este prevăzut jos cu un fel de şea şi încep să alerge în jurul stâlpului. Forţa centrifugă ce ia naştere îi ridică la o oarecare înălţime, aşa încât picioarele vin în contact cu pământul la intervale mari, ca şi cum copiii ar face nişte paşi de uriaşi. (N. trad.)).

Rodion o aşteptă mult, dar ea nu se mai întoarse.

„Nu-mi rămâne decât să mă'ntorc acasă" — se resemnă el; în aceeaşi clipă însă, îşi aduse aminte: „Dar întrecerea? Doar n'am fost trimis aci ca să-mi mărturisesc dragostea!"

Privi mirat, de parcă l-ar fi zărit de abia acum, spre leagănul ce se înălţa spre cer şi apoi se duse acolo unde-şi priponise calul. Trebuia să-l găsească pe secretarul organizaţiei comsomoliste, cu care avea de vorbit.

Rodion dădu de el de abia spre seară, la arie.

Sus, pe un stâlp, se legăna un bec, a cărui apărătoare când arunca un văl de umbră pe aria netedă ca'n palmă, când o descoperea luminii.

Flăcăul cel oacheş, pe care Rodion îl cunoscuse mai dinainte şi pe ale cărui haine rămăseseră aninate mustăţi de grâu, îl ascultă nerăbdător, clipind mereu din ochi, în semn de aprobare.

— Aţi picat la ţanc! — se porni el să râdă îndelung şi melodios ca o fată. — O să discutăm propunerea mâine dimineaţă, după lucru. Drept să-ţi spun, şi-ai noştri îşi puseseră ochii pe voi. O să ne măsurăm puterile, foarte bine! Ştii... — flăcăul îi făcu semn cu ochiul — atunci, la întrecere, nu credeam c'o să te birui: ai o săritură grozavă, ca de dràc! Rămâi peste noapte la noi. Poate c'o să lucrezi la tobă şi o să le arăţi băieţilor noştri ce ştii să faci?

Rodion îşi feri privirile şi bodogăni:

— Mai bine mă uit cum lucraţi voi, poate mai învăţ eu câte ceva...

— Ursuzi mai sunteţi voi ăştia dela „Zori de zi", — se răsti întărâtat flăcăul. — N'ai decât să te uiţi! Dar dac'o să bagi de seamă că şchioapătă ceva, să ne spui şi nouă! Cinstit, aşa cum se obişnueşte între comsomolişti. S'a făcut? Cum zici că te chiamă ?Rodion? Numele meu e Maxim Polânin, dă mâna 'ncoace.

Din întunerec se iviră farurile orbitoare ale unui autocamion.

— Am plecat! Trebue să întocmesc echipele pentru descărcare. Să te simţi ca acasă la dumneata!

Rodion îşi duse calul sub şopron, îi aruncă un braţ de iarbă şi se întoarse pe arie. Oamenii îl zăriră îndată şi-l opriră:

— Ai voştri sunt mai dibaci la lucru?

— Da' de unde! — glumi Rodion. — Nici nu ne putem măsura cu voi!

Care de care îi strigau:

— Să nu ne zoreşti !

— Au ştiut ei pe cine să ne trimită!

— Nu umbla cu fofârlica!

Il zădăreau făcându-l să-i înfrunte. Rodion, care de obicei, la el în colhoz, era sfios, răspundea acum cu îndrăsneală, ca şi cum ar fi vrut să-i întărîte şi se bucura de curajul lui neaşteptat: printre fetele care forfoteau în jurul maşinii de treierat zărise basmaua roşie a Gruniei.

Grunia luase o lopată lată de lemn şi strângea cu repeziciune grânele grămadă.

„Ce iscusinţă, — se minună el. — Face să-ţi iei o aşa nevastă, să crape toţi de ciudă!"

Se înroşi turburat din pricina gândului ce-i încolţise în minte şi se apucă să le ajute fetelor. Curând se simţi prins în vârtejul fierbinte al muncii şi uită că nu era decât oaspetele celorlalţi.

Peste noapte se stârni vântul; parcă se spărsese undeva, în munţi, o amforă de ghiaţă, din care ţâşnise o suflare rece.

Deasupra ariei plutea un nor negru şi greu. Becul, când îi cufunda pe toţi în întunerec, când îi învăluia în lumină vie.

Un băieţel desculţ, pe un cal mărunt cu coada retezată, sosi în faţa maşinii de treierat şi începu să strige disperat:

— Au smuls apele două podeţe! Bacul a scăpat în mijlocul râului şi-i asvârlit de colo-colo!

Maxim Polânin apucă frâul calului şi strigă:

— Dă-te jos, Petia! Rămâi aci! Mă duc eu cu băieţii să reparăm podeţele!

După o clipă Rodion galopa spre râu. Vijelia bântuia în vale, copacii negri vâjâiau, apele spumegau furioase printre stânci. Bacul fusese împins spre celălalt mal, şi luntraşul bătrân se lupta cu vâsla dela cârmă.

— Ţine-te bine, moşule!...

— Venim acum în ajut-o-o-or!...

Sosiră căruţele. Topoarele scrâşneau izbind în pietre, şi răsunau parii bocăniţi.

Rodion, călare pe un buştean prăvălit în apă, lovea cu un baros într'un par, al cărui capăt de sus se lăţi curând sub puterea loviturilor.

— Ei, cum ţi-e. — cald? — îi strigă Maxim Polânin.

— Ce să-ţi spun, straşnică baie!

Tinerii comsomolişti începură să intre în râu. Purtau pe umeri nişte capre înalte, înjghebate din prăjini. Apa le intra în cisme; dar flăcăii înaintau cu încăpăţânare, tot mai adânc. Cufundaţi până la piept în valurile deslănţuite, înţepeniră repede

caprele şi se întoarseră, prinşi de mâini, ca să nu-i răstoarne năvala râului.

Rodion împreună cu ceilalţi dobora copacii, căra buştenii despicaţi în două, şi pietre; în noaptea aceea furtunoasă şi umedă, flăcăii care lucrau, dârji, plopii care vâjâiau în bătaia vântului, râul care urla ca într'o capcană, stelele ce licăreau în golurile întunecate dintre nori, — toate, toate i se păreau fantastice.

Inainte de revărsatul zorilor trecură râul spre bac, pe podeţul cel nou.

— Ei, moşule, ţi-a plăcut cum am lucrat?

— Minunat, minunat! — răspunse vesel vâslaşul cu barba căruntă, ud din cap până'n picioare. — L'aţi astâmpărat, blestematul! Era ca o fiară sălbatică! Nu le-ar strica băieţilor o duşcă de rachiu, să se mai încălzească! Şi nici mie. Orice-aţi spune, am rămas şi eu neclintit, la datorie!

— Ţi se cuvine, tătucă, ţi se cuvine!

Bătrânul ridică deasupra capului felinarul învăluit într'o foiţă roşie şi gâjâi mirat:

— Ia uitaţi-vă flăcăi! Am isprăvit toţi lucrul la ţanc, tocmai vine încoace un convoi în drum spre gară. Măi, să fie al dracului!...

Maxim Polânin se apropie şi-i făcu lui Rodion cu ochiul:

— Ei, ce crezi: facem faţă la întrecere?

— Mi-e teamă că ne-am cam grăbit! — glumi Rodion. — Să nu ne facem cumva de ruşine!

Pe mal începuseră să sosească o mulţime de autocamioane şi de căruţe încărcate cu saci albi, asemenea bolovanilor netezi din mijlocul râului.

Luându-şi rămas bun dela flăcăul cel oacheş, Rodion îl invită:

— Poftiţi pe la noi.

— N'ai nicio grijă, vă călcăm noi!

Rodion deslegă calul priponit de un pom şi plecă să-l adape.

Soarele se ridica de după norii înroşiţi, ca dintr'un vârtej de praf cărămiziu.

Calul se adăpa la râu în timp ce Rodion îi şuera încet.

Auzi în spatele lui scrâşnind nisipul. Rodion se întoarse şi rămase încremenit: Grunia venea spre mal, fluturându-şi basmaua.

Işi descălţă ghetele şi intră până la glesne în apă.

Râul stârnea pe fund pietricele de toate culorile şi undula oglindirea chipului ars de soare al fetei. Grunia luă apă în pumni şi începu să bea. Picături strălucitoare i se prelingeau printre degetele trandafirii.

— Ai să răceşti...

Ea îşi ridică încet capul. Avea obrazul luminat de răsfrângerile apei şi stropi albaştri, ca nişte mărgele, stăteau aninaţi de o şuviţă din părul ei castaniu.

Rodion se apropie de Grunia, o apucă de braţ şi o trase afară din apă; fata însă îşi smulse, sălbatică, braţul din mâinile lui.

— Ia te uită, sfânta... — spuse el încurcat.

— Aşa sunt eu, nu te supăra!

Rodion se fâstâci şi adăugă fără niciun rost:

— Atunci... eu plec...

Fata zâmbi:

— Mergi sănătos!

Cuvintele acestea îl pătrunseră pe Rodion ca un fier roşu. Se îngălbeni la faţă şi îşi mişca în neştire buzele. Grunia se simţi deodată stingherită şi mâhnită, de parcă l-ar fi lovit.

Mult timp piciorul lui Rodion nu nimeri scările şeii. Atunci flăcăul prinse oblâncurile şi se aruncă dintr'odată pe perna de piele.

Calul porni în galop. Simţind că se înnăbuşă, Rodion respiră lacom adierea răcoroasă ce venea din spre râu.

2

De atunci, Rodion trăia de parcă ar fi ţinut mereu urechea trează la un svon de departe. Indeobşte tăcut, devenise şi mai închis la fire. De pe faţa lui nu se mai ştergea un surâs şăgalnic, ce părea răsfrângerea unui şipot limpede.

Veni şi iarna. Intr'o zi însorită şi geroasă, comsomoliştii dela „Partizanul de Munte" sosiră cu skiurile, veseli, rumeni şi acoperiţi cu pulbere de zăpadă.

Cei dela „Zori de zi" le ieşiră în întâmpinare, dincolo de sat, pe dealuri.

Printre oaspeţi, Rodion o zări şi pe Grunia. Era îmbrăcată cu o scurtă neagră, tivită la mâneci, la poale şi la buzunare cu o blană creaţă ca muşchiul, bătând în albastru; basmaua albă şi pufoasă îi lăsa descoperită faţa rumenă şi uşor pârlită de vânt.

Intâmpină, fără turburare, privirea neliniştită şi plină de alean a lui Rodion, căruia i se păru că zărise pe buzele ei un zâmbet şiret.

„Işi bate joc de mine, — se gândi, plecându-şi ochii, — nu i-a fost deajuns cât m'a necăjit până acum!"

Din hainele skiorilor se ridicau aburi, cojoacele şi căciulile lor erau acoperite cu promoroacă, iar genele lor erau albe.

Maxim Polânin îşi scoase cel dintâi skiurile. Le înfipse în zăpadă şi strânse mâinile tuturor.

— Ei, hai, arătaţi-ne gospodăria, dar fără şiretlicuri! Zâmbind îşi împinse pe ceafă căciula miţoasă cu clape; aşa cum îi şedea acum pe cap, părea o pasăre care se sbate cu aripa rănită. Suntem mulţi şi o să descoperim toate cusururile, n'o să lăsăm colţ nescotocit. Dibuim noi totul. Nu-i aşa, băieţi ?

— N'avem nimic de ascuns, la noi totul e pe faţă, — îi răspunse Grigore Ceremisin, zâmbind cu blândeţe şi făcu un gest larg cu mâna de parc'ar fi deschis o poartă mare înaintea oaspeţilor.

Se simţea în glasul lui o nestăpânită mândrie, de parcă tot ceea ce se putea cuprinde cu ochii, de pe culmea dealului cu povârnişuri repezi, i-ar fi aparţinut numai lui.

Sub păienjenişul de fum al dimineţii, se întindea în valea argintată de brumă colhozul său drag — zeci de case trainice, clădite din buşteni şi acoperite cu tablă, peste care plopii îşi aplecau, ca nişte moşnegi, bărbile lor cărunte; pline de chiciură.

La marginea satului se ridica, aidoma unui far, silozul cenuşiu, iar alături, ca nişte şlepuri pântecoase legate de babale, hambarele masive; apoi magaziile scunde pentru păstrarea legumelor, fermele proaspăt văruite, şiragul încheindu-se prin turnul rotund şi roşu în care se ţineau furajele; la celălalt capăt al satului se învârteau încet aripile uriaşe de metal ale morii, iar în mijlocul satului, într'un parc de curând amenajat, se afla Casa Culturii, înconjurată încă de schele, peste drum de aceasta se zăreau, oglindind albastrul cerului, ferestrele înalte şi luminoase ale şcoalei, o clădire cu etaj, deasupra căreia fâlfâia întotdeauna un steag roşu.

— Staţi bine voi, — întrerupse Maxim Polânin tăcerea generală.

— Stăm cel mai bine din raion, — se mândri Rodion.

Toţi îşi îndreptară spre el privirile parcă mirate de o asemenea lăudăroşie ne la locul ei, şi Rodion roşi.

— Iar acolo e podoaba noastră, — spuse Grigore Ceremisin, fără să observe încurcătura lui Rodion, şi arătă cu mâna spre o pădurice tânără, cenuşie, care ascundea vederii apele râului şi din spre care venea sgomotul neîntrerupt al unei cascade.

— Am putea începe cu pădurea ? — propuse Maxim Polânin. — Şi de-acolo urmăm linia electrică.

După nişte grămezi cenuşii de piatră pătate de licheni roşcaţi şi acoperite cu căciuli albe de zăpadă, duduia înfundat şi monoton staţiunea electrică, ce se ivi de după o cotitură bruscă a râului, albă ca o gâscă în mijlocul unui eleşteu albastru şi îngheţat.

Scuturându-şi zăpada de pe pâslari, oaspeţii intrară buluc într'o încăpere mare şi luminoasă. Aici totul vibra din pricina sgomotului, şi comsomoliştii îşi arătară admiraţia prin strigăte, căutând să întreacă duduitul maşinilor.

In faţa tabloului de marmoră pentru distribuirea curentului se afla un tânăr blond şi sburlit, cu ochelari, care freca grijuliu cu o cârpă cutia de aramă a ampermetrului.

— Fala şi mândria organizaţiei noastre comsomoliste, Vania Iarchin! — îl prezentă Grigore Ceremisin. Vania, salută-i pe oaspeţi!

Obrajii lui Iarchin se aprinseră, devenind rumeni ca ai unei fete, sângele năvăli în urechile-i mici care semănau cu nişte creste de cocoşi; îşi trecu mâna murdară de ulei prin ţepii bălai de pe cap şi surâse sfios.

— Arată-le băieţilor maşinile noastre! — îi strigă Grigore la ureche.

Vania Iarchin dădu încurcat din umeri şi surâse din nou, încredinţând cu glas blând:

— Sunt toate aici, să se uite!

Fără să vrea, Rodion o căuta din ochi pe Grunia printre oaspeţi. Ar fi vrut să rămână tot timpul lângă ea, însă fata, prinsă de priveliştea aceea atât de nouă, parcă nici nu-l lua în seamă. O singură dată se întoarse şi se uită ţintă la el, ca şi cum nu l-ar fi recunoscut. Apoi, când Rodion se apropie din nou şi se opri în spatele ei, simţindu-i răsuflarea caldă în ceafă, fata se trase lângă perete şi se întoarse fâstâcită şi tulburată, de parcă l-ar fi întrebat: „De ce mă urmăreşti? Ce vrei dela mine?“ In clipa aceea, Rodion ar fi vrut, ca odinioară, în grădină, să se ducă lângă ea, s'o ia de mână şi să plece departe de ceilalţi, ca să-i mărturisească acel ceva atât de seamă, care-l frământase în acest nesfârşit răstimp, să-i spună totul fără să mai piardă nicio clipă. Privirea fetei însă se şi acoperise cu o pojghiţă verzuie, de ghiaţă.

Grunia cercetă împreună cu ceilalţi tabloul de distribuţie şi motoarele, coborî pe o scăricică îngustă în cabina turbinelor, privi cum se sbătea jos, fără de astâmpăr, apa de culoarea întunecată a uleiului. Fata nu se despărţea niciun pas de tovarăşele sale şi Rodion nu mai trăgea nădejde să-i poată vorbi între patru ochi, când îi sări în ajutor Vania Iarchin. Fata îl

întrebase ceva şi atunci Vania întinse o foaie de hârtie pe o măsuţă şi începu să-i explice amănunţit, pe'nţeles, desenând cu un creion roşu. Uşa se închisese demult după oaspeţi, dar Vania Iarchin tot îşi mai continua, înfierbântat, lămuririle, fără să ţină seama de nerăbdarea fetei. Grunia, care nu se încumeta să-l jignească, rămăsese lângă măsuţă şi aproba mereu din cap. Vania Iarchin însă nu se oprea de loc: ar fi fost în stare să vorbească şi o zi întreagă cu un astfel de om care vădise un interes atât de sincer pentru tehnică. Ochii îi străluceau după sticlele ochelarilor, o rumeneală gingaşă, îi acoperise umerii obrajilor şi-şi trecea mereu toate cele cinci degete voinice ale mâinii prin părul ţepos.

Căutând să-şi ascundă zâmbetul ce-i mijise pe buze, copleşit de un sentiment de nelinişte şi de bucurie în acelaşi timp, Rodion ieşi pe peron. „Isteţ băiat, Vania ăsta! Dacă ar putea s'o mai ţină locului câteva minute încă!"

Fata deschise uşa abia după ce oaspeţii dispăruseră în păduricea din zare.

— Vai, da' unde sunt ai noştri ?

Rodion privea înainte, spre pădure, fără să clipească măcar, de parcă n'ar fi auzit întrebarea ei, iar Grunia roşi toată şi-şi întoarse privirile.

— Nu ştii unde s'au dus ?

— La crescătoria de vulpi, — spuse Rodion fără să simtă nici cea mai mică remuşcare pentru minciuna rostită. — Hai, să mergem, că te însoţesc eu!

Zăpada scârţâia nemulţumită sub cismuliţele Gruniei. Fata căuta s'o ia înaintea lui Rodion, fie şi cu un pas sau doi, ca să nu i se vadă faţa.

— Au venit şi tineri care nu sunt comsomolişti? — o întrebă Rodion după un timp de tăcere.

— Nu, toţi sunt comsomolişti. Te gândeai la mine, când ai întrebat ?

— Intocmai.

— Am intrat şi eu ! Mătuşa mea e tare neînduplecată şi nu mi-a dat voie, până acum. Am răbdat cât am răbdat şi... până la urmă tot după capul meu am făcut !... Asta s'a întâmplat curând după ce ai fost pe la noi... Iţi mai aduci aminte ?

— Imi amintesc totul, — spuse Rodion cu o încetineală plină de înţeles. — Şi cum am fost pe la voi, şi cum te-ai purtat de urât cu mine, şi asta ţin minte !...

— Nu, asta nu !. — se întoarse Grunia, strângându-şi la piept mâinile vârîte în mănuşi pufoase cu câte un singur deget. — Pe cuvântul meu de comsomolistă, că n'am vrut să te su-

păr atunci. Să nu crezi aşa ceva! — Glasul îi vibra de o rugăminte gingaşă.

— Dacă-i aşa, mi-a trecut supărarea! — dădu Rodion din cap şi râse.

Se simţi deodată nespus de bine. Ar fi dorit să colinde cu ea, fără ţintă, şi pădurile şi munţii aceştia, printre zăpezile ce strălucesc atât de orbitor.

Aşa cum socotise şi Rodion, cei dela „Partizanul de Munte" nu se aflau la crescătoria de vulpi. Grunia îl ţintui cu privirea, dar nu spuse nimic.

Paznicul bătrân îi duse într'o curte largă, îngrădită cu un zăplaz înalt. Acolo, aşezate deadreptul pe zăpadă, se găseau vreo cincizeci de colivii de metal, înlăuntrul cărora se aflau nişte cuşti mici — câte una de fiecare — asemănătoare stupilor. Vulpile argintii se ascunseră în cuşti, lăsând în zăpadă oasele pe care nu le roseseră încă şi bucăţi de carne crudă, şi de acolo se uitau cu o stăruinţă plină de alean. Cele mai îndrăsneţe şedeau încovrigate pe acoperişurile cuştilor sau alergau neliniştite dealungul reţelelor, adulmecând aerul şi lingând zăpada. Blana lor deasă şi fumurie era presărată cu fire argintii parcă brumate, iar la capătul cozilor lungi strălucea câte un pămătuf alb ca neaua.

— Mai avem şi un parc pentru cerbi, — spuse Rodion când se opriră în dreptul ultimei colivii, — dar e departe, în munţi. — Apoi, coborînd tainic glasul: — Vin'o odată, într'o duminică, şi am să te duc până acolo! Să vezi ce frumos e!

Grunia îşi trecu mănuşile pufoase peste faţa aprinsă şi ieşi repede din curte, apucând pe o cărare îngustă.

Rodion o ajunse din urmă în păduricea de brazi şi-i atinse uşor braţul.

— Unde mai mergem acum?

— Unde vrei... Că doar dinadins m'ai adus aici ca să mă desparţi de ceilalţi...

Rodion roşi.

— Hai, spune drept. Nu-i aşa că ai făcut-o dinadins?

Işi aţinti asupră-i ochii ei verzi şi limpezi ca apa de izvor şi atunci el recunoscu:

— Da... Dinadins!... Voiam să mai stăm odată de vorbă. Se poate?

— Ştiu şi eu? — spuse ea sfioasă şi o rupse la fugă pe coastă, la vale.

Rodion privi o clipă buimăcit în urma ei, apoi alergă după

ea. O ajunse tocmai la poalele dealului şi porniră mai departe alături, fără să se uite unul la altul.

Un trăpaş roib înhămat la o sanie vopsită în albastru deschis venea ca fulgerul spre ei, împroşcând zapada cu copitele şi ţinându-şi mândru capul cu o pată albă, ca o romaniţă, pe frunte.

— Să facem loc, — spuse Rodion şi, prinzând-o pe Grunia de mână, se traseră amândoi spre marginea drumului. Cuzma Danilâci a pornit spre raion cu „Buiac"... E diavol întreg, roibul ăsta, nu ascultă decât de grăjdar şi de preşedinte.

Călătorul din sanie smuci hăţurile şi trăpaşul se opri, sforăind şi scurmând zăpada cu copita.

Era un bărbat voinic şi vârsnic, îmbrăcat cu o şubă de oaie. Avea o faţă cu trăsături puternice, un nas mare, frumos, buze cărnoase şi frunte boltită. O căciulă neagră de lutru, turtită ca o plăcintă, îi acoperea chelia. Gruniei i se păru că omul dormea, dar ochii lui mici şi pătrunzători îi pândeau, pe sub sprâncenele bogate şi negre, fiece mişcare.

— Bună ziua, Vasilţov! — spuse preşedintele cu un glas gros şi răguşit. — De ce te plimbi? Ori n'ai de lucru?

— Să vedeţi Cuzma Danilâci, — se fâstâci Rodion, — au venit dela „Partizanul de Munte" ca să vadă cum stăm cu întrecerea, aşa că le arătăm gospodăria...

— A-a, — rosti tărăgănat preşedintele, cu o mulţumire ascunsă. — Au venit să mai înveţe dela noi?... Foarte bine, n'avem nimic de ascuns... Spuneţi-i preşedintelui vostru, că-i trimite salutări Crasnopiorov, Cuzma Danilâci... A fost pe la mine să mă roage ceva, voia o oaie merinos... Să nu-mi ţină supărare: am să i-o dau pentru prăsilă...

Trase de hăţuri şi trăpaşul o porni din loc.

Rodion şi Grunia merseră tăcuţi până la fermă. Cât timp vorbise cu preşedintele, Rodion se simţise ca un om vinovat, de parcă ar fi săvârşit cine ştie ce greşeală, iar acum, stingherit, se sfia de însoţitoarea lui din pricina zăpăcelii copilăreşti şi fără noimă pe care o arătase.

— Sunteţi mulţumiţi de preşedintele vostru? — îl întrebă, pe neaşteptate, Grunia.

— Nu ne putem plânge, e bun gospodar...

— La noi se spune că oamenii din colhozul vostru mai mult se tem de el decât îl respectă...

— Ne pismuiesc, de-asta pălăvrăgesc! — spuse Rodion necăjit.

Gruniei îi plăcu teleferul din staul. Cât ţinea clădirea se afla instalată, dealungul tavanului, o şină; dedesubt, o găleată de

fier se plimba încolo și'ncoace cu ajutorul unor rotițe, care alunecau pe șină; mulgătoarele se slujeau de ea ca să transporte nutreț și apă pentru vite.

— Cine-a făcut asta? — întrebă Grunia.

— Tot Vania Iarchin... Cel care te-a ținut atâta 'n loc la stațiunea electrică...

— E băiat de ispravă, nu?... pare un om cu cap...

— Vania? Firește!... Aici oriunde te-ai duce ai să dai de meșteșugăriile lui... Băiatul n'a urmat decât șapte clase, însă-i lucrează mintea ca unui inginer!... Mereu născocește câte ceva... Acum are de gând să introducă adăpătoare automate... Mulgătoarele țin foarte mult la el...

De ambele părți ale cărării cimentate stăteau, întinse pe așternut de paie sau în fața troacelor, vaci sătule și bine îngrijite, de toate culorile. Mirosea a nutreț, a băligar și a lapte proaspăt muls.

— Văd că aveți numai vaci Siementhal!

— Noi nu ținem vite de soi prost, toate câte le avem sunt de rasă! — răspunse Rodion sigur de sine, — ia, privește!

Intr'o boxă se afla un taur alb și puternic care se uita amenințător cu ochii săi viorii; belciugul petrecut prin nările lui trandafirii, sclipea, iar de pe botu-i umed se prelingea un fir subțire de salivă.

Grunia trecea dela un grajd la altul. Rodion ar fi vrut să-i vorbească ceva care să-i apropie cât de puțin, dar uimirea Gruniei nu avea margini, așa că, fără să vrea, îi împărtășea și el încântarea. Fata scărpina gâtul vițeilor proaspăt născuți și curați, mieii sburdalnici din țarc îi miroseau mâinile, apoi, asvârlindu-și caraghios picioarele dindărăt, o sbughiau spre locul unde se înghesuia, ca o spumă albă, turma de oi. Grunia îi ajută îngrijitoarei de porci să ducă într'o „locuință" nouă câțiva purcei care scoteau țipete ascuțite; opri unul trandafiriu, cu râtul roșu, pe care-l mângâie și-l vârî apoi, râzând, sub scroafa mare, arămie. Purceii, care semănau cu niște butuci mici și netezi de mesteacăn, se îndesau în pântecele mamei, în timp ce ea tolănită, grohăia de plăcere.

Grunia zâmbea; Rodion, însă, nu se simțea, în largul lui. „Ce curioasă e! se gândea cu ciudă. Or fi interesând-o într'adevăr toate astea, sau numai se preface?..."

Grunia, însă, ori de câte ori observa câte ceva nou, încă necunoscut în colhozul ei, se repezea curioasă: voia să vadă cum se opărește nutrețul în bucătăria vacilor, și Rodion se văzu nevoit să pună contactele electrice, pentru a-i arăta cum lucrează mașina de tocat paiele și sdrobitoarea de turte; în hambarul în

care se curăța mazăre, Grunia luă o găleată, o umplu cu boabe și, suindu-se pe un scăunaș, le turnă într'o serpentină; rămase apoi să asculte, clipind vesel din ochi, cum se rostogolesc cu sgomot în pâlniile de tablă; în atelierul de tâmplărie dădură drumul strungului și tatăl lui Rodion, Terenti Stepanovici, aruncând cu zâmbet câte o privire spre fata cea frumoasă pe care o adusese fiu-său, trecu prin strung o șipcă și i-o arătă apoi, netedă și strălucitoare. Rodion vizită, împreună cu fata, atelierele, fabrica de unt, magazia pentru păstrat legumele, unde brigada de grădinari alegea cartofii la lumina electrică; de abia când ajunseră în seră, Grunia declară:

— Aici e vară deabinelea! Nu mai vreau să merg într'altă parte...

In seră mirosea a pământ reavăn, frunze verzi de ceapă se vedeau în lăzi, iar prin acoperișul de sticlă pătrundea o lumină caldă, cernută, ce scălda ghivecele cu răsaduri.

Grunia se așeză pe o bancă scundă și-și scoase basmaua pufoasă, lăsând să-i cadă pe genunchi cozile castanii; avea fața ușor pârlită de soare, ca alintată de slabele răsfrângeri ale unei flăcări.

Rodion stătea de o parte şi se uita cu nesaț la ea, fără să-şi poată întoarce privirile fermecate.

Oaspeții plecară spre seară. Rodion se hotărî să-i însoțească, pe skiuri, până la gura văioagei.

Abia ieşiră din sat, când din munți amurgul sumbru coborî în vale.

Comsomoliştii mergeau unul după altul, deschizând o pârtie adâncă prin zăpada afânată. Rodion pășea cel din urmă. Chinuit de neastâmpăr, ar fi vrut s'o ia înaintea tuturora, să chiuie şi să se avânte pe povârnișul repede, stârnind vârtejuri albe. Se stăpânea, însă, încruntându-se: „Vrei să te grozăvești față de ea! Nu vezi că nici nu-i pasă de tine!"

Incremenită pe cer, luna cernea o pulbere albăstruie peste poiene și pe drum.

Ajungând lângă pod, skiorii făcură popas şi aprinseră focul. Aburi ușori ca o răsuflare se ridicau de pe fața râului, care parcă ațipise în frig.

Căutând vreascuri, Rodion ajunse pe mal și se opri lângă o stâncă poleită cu ghiață.

Un trosnet de crengi în spatele lui îl făcu să tresară. Se întoarse şi rămase pironit locului de presimțirea unui lucru neobişnuit ce trebue să i se întâmple.

In fața lui stătea Grunia. Pe umerii scurtei ei îmblănite sclipea zăpada căzută de pe crengi.

Işi ascundea cu stângăcie mâinile în mânecile înguste ale hainei.

— Da' unde-ți sunt mănuşile?

— Le-am lăsat acolo, lângă foc, să se usuce...

Rodion îşi desfăcu cojocul, fără a sta prea mult pe gânduri:

— Vrei să te încălzesc? Hai, nu te teme!

Ea șovăi o clipă, apoi își vârî cu sfială mâinile înghețate sub brațele lui și deodată începu să râdă încetişor.

— De ce râzi?

— Așa... Grunia se îndepărtă puțin și el îi văzu sclipind și ochii adumbriți şi o şuviță de păr presărată cu cristale de zăpadă.

— Ce frumoasă eşti, Grunia, — murmură Rodion, ca în vis. — Incă din clipa în care te-am văzut în barcă, am simțit...

— Ştiu, — îl întrerupse sfioasă Grunia, — toate mi s'au perindat prin minte în timpul cât nu ne-am văzut!...

„Te iubeşte", — parcă-i șopti cineva lui Rodion. Se aplecă şi sărută buzele calde şi îmbietoare ale Gruniei.

Ea se strânse cuminte lângă el şi deodată începu să plângă.

— Ce ai? Ce ai? — murmură speriat Rodion. Te-am supărat cumva?

Grunia clătină din cap:

— Pentrucă eu... pentrucă tu... mă iubeşti! Nu ştiu nici eu...

Covârşit de duioşie și de milă, el o învălui în pulpana cojocului, fără s'o mai întrebe ceva.

Grunia, într'adevăr, nu știa din ce pricină o podidiseră lacrimile acestea nechemate: poate pentrucă-și petrecuse întreaga copilărie sub ochii unei mătuși aspre şi ursuze și n'avea pe nimeni care să se bucure acum de fericirea ei, și s'o îmbărbăteze cu o urare părintească sau poate pentrucă intrase în acea perioadă a vieții, când omul, deși tânăr încă, își ia rămas bun dela tinerețe, în fața porților deschise ale viitorului.

— Gru-ni-a! Por-ni-im!

Ea își șterse lacrimile și se desprinse din brațele lui.

— Şi eu ce-am să mă fac acum? — întrebă Rodion.

Grunia privi gânditoare culmile înnămețite ce străluceau în depărtare, la lumina lunei.

— Ce ciudat ești! — Avea mirare şi duioșie în glas. — Vino duminică pe văioagă. Vrei?

Rodion dădu bucuros din cap; ar fi primit orice, numai s'o vadă iar.

— Ia mănuşile mele, altminteri ai să îngheți...

— Cred că şi ale mele s'or fi uscat...

— Am să le iau eu. — Ii dădu prin gând că dacă Grunia va primi mănuşile lui, avea să vină negreşit la întâlnire.

— Mă duc. Mă cheamă, — spuse ea, şovăind.

— Mai stai puţin... Tot n'au să plece fără tine... Puţin numai!

O trase la pieptul lui şi-şi apropie buzele de obrazul ei.

Grunia se smulse din îmbrăţişare şi plecă, scuturând cu o nuia zăpada de pe crengi.

Veni lângă foc, îşi puse skiurile şi porni zorit. Ii venea să cânte şi de câte ori îşi făcea vânt de pe culmi, râdea ascultând fâşâitul zăpezii sub skiurile ce lăsau în urmă o dâră ca de spumă. Când ajunse în vârful dealului, simţi că i se taie suflarea.

Jos, în fundul văii, casele şedeau risipite ca un joc de cuburi, şi râul care nu îngheţa niciodată curgea năvalnic.

— Ce frumos! — şopti Grunia. — Rodion, dragul meu...

Dincolo de perdeaua pinilor înalţi, se desfăşurau înaintea ei — imensă privelişte — întinderile scăldate în lumina lunei. Luna aluneca lin printre trunchiurile negre, spre valea scânteietoare şi albastră...

Din seara aceea, toate parcă-i promiteau fericirea: şi rarele întâlniri cu Rodion, şi cei dintâi ghiocei pe care-i culeseseră pe coastele munţilor, şi faptul că-i cunoscuse pe părinţii lui Rodion care o primiseră cu dragoste, şi Rodion însuşi, aşa cum era el, stăpânit şi duios, şi dimineaţa aceea luminoasă de Iunie, sorocită cununiei, când prietenele veniră s'o trezească din somn.

Patul ei era presărat cu flori: de arnică, galbene, garoafe vişinii şi flori de crin roşii, răsfrânte ca pâlnia de gramofon.

Grunia se uită uimită şi fermecată la prietenele ei gătite cu coroniţe de romaniţă, şi la masa ţărănească, lată, plină cu daruri.

— Oh, fetelor, dragele mele! — strigă, întinzând braţele, cât pe ce să plângă.

Prietenele o înconjurară sgomotoase, apoi, strânse în semicerc şi făcându-şi şirete cu ochiul, începură să cânte cu o prefăcută gravitate un cântec bătrânesc de nuntă:

„Către ţărm un murg goneşte.
Murgul sboară, se grăbeşte,
Scuturându-şi coama deasă
Şi căpăstrul de mătasă,
Zornăind dârlogi de aur,
Făuriţi de-un meşter faur...“

Glasurile melodioase ale fetelor se revărsară prin ferestrele larg deschise

„Ce voinic șeaua-i înstrună?
Cine 'ncoace, dârz, îl mână?"

Grunia își trăsese cuvertura până sub bărbie și asculta, cu ochii pe jumătate închiși, în timp ce un surâs fericit plutea pe buzele ei roșii ca vișina.

„Hăt departe merge svon!"
„E flăcăul Rodion"..."

Ne mai putându-se stăpâni, fetele se porniră pe râs; ca un răspuns la izbucnirea lor sburdalnică, Grunia își asvârli cozile castanii pe spate și începu să cânte ușor, cu seninătate:

„Haideți, hai, copile dragi,
Mergeți la cules de fragi..."

Avea un glas limpede care ascundea o abia simțită și luminoasă tristețe.

„Mergeți în pădurea verde
Unde pasul ți se pierde
S'o găsiți pe draga mea —
Sub o tufă poate-o sta,
Părul lung și-o netezi,
Cozi bălaie și-o 'mpleti..."

Era atât de înduioșător s'o vezi pe Mașa cum sta la fereastră, cu fața sprijinită în pumnișorii durdulii, și se uita la Grunia cu ochii ei cenușii și triști în care se strânseseră lacrimi.

Își amintea de anii aceia care abia trecuseră și care, totuși, păreau atât de îndepărtați când, copilițe cu genunchii goi, se duceau împreună la școală. Mașa avea drum pe acolo și după ce ciocănea în geamul înghețat, așteptându-și prietena afară, în frig, juca de una singură ca să se mai încălzească. In serile lungi de iarnă ședeau cu câte o carte la lumina lămpii, ascultând vuietul sălbatic al viforniței.

Crescuseră pe nesimțite, trecând dintr'o clasă într'alta. Grunia observase, odată la club, privirea lungă a unui tânăr cu

părul creț; se înroşise toată şi, seara, îi împărtăşise Maşei taina ei de copil. De atunci prietenia lor se legase şi mai strâns. Maşa ştia că Grunia era mai frumoasă, dar nicodată inima ei nu fusese otrăvită de pismă.

Nedespărțite rămăseseră şi la muncă. Parcă mai ieri scârțâia carul încărcat cu snopi; în vârf, stăteau amândouă întinse, cu mâinile sub cap, şi îngânau un cântec tărăgănat şi tot atât de lung ca şi drumul pe care mergeau. Carul se clătina molcom, pe cer pluteau nori, şi roțile împrăştiau un miros de catran proaspăt.

De acum înainte, în nopțile de vară, Maşa nu va mai avea la cine să alerge în podul cu fân, nu va mai avea cui să-i împărtăşească bucuriile şi tristețile ei...

Deodată Maşa îşi lăsă capul pe prichiciul ferestrei şi izbucni în hohote de plâns.

— Ce-i cu tine, Maşa dragă? Ce-i cu tine? — Grunia alergă în cămaşă la prietena ei şi o îmbrățişă. — Nu fii mâhnită, dragă ! Doar nu plec peste mări şi țări !

După puțin, amândouă plecau râzând, într'o trăsură frumos împodobită, în sunetul clopoțeilor înşirați pe cercul hulubelor şi cântau fără să-şi crute glasurile :

„O, inimă, tu, inimă de fată
Pace nu-mi vei da, oare, nicodată?"

Din cele două trăsuri care hurducau în spatele lor, ridicând nori de praf, se auzea urmarea :

„Căci privighetoarea stând lângă izvor
Nu de geaba cântă cântece de dor"

Fâlfâiau panglicile albastre şi roşii înfăşurate pe arcul hulubelor; de o parte şi de alta a drumului se aşternea covorul de un verde proaspăt al semănăturilor de primăvară ; cântecul lor stârnea prepelițele de pe ogoare.

Grunia şedea lângă mătuşa ei, ținând-o pe Maşa înlănțuită pe după umeri. Rochia albă de mătase foşnea, mângâindu-i genunchii ; şalul alb-străveziu, care-i acoperea ceafa încălzită de soare, fâlfâia ca o aripă răcoroasă.

Grunia se simțea cuprinsă de o duioşie adâncă față de prietena ei şi de fetele care o însoțeau, ba chiar şi față de mătuşa aspră şi încruntată

Mestecenii desculţi şi pletoşi, ca nişte fetiţe curioase, alergau pe colina înverzită, să privească alaiul vesel ce lăsa în urmă vârtejuri de colb.

Nişte călăreţi trecură pe o podişcă de scânduri, în ropot de copite. Era Rodion care ieşea, împreună cu alţi tovarăşi, în întâmpinarea logodnicei.

Stingherit, dădu tuturor bună ziua şi încercă să-şi tragă piciorul din scara şeii, ca să coboare în trăsura Gruniei; Maşa, însă, îi strigă cu o asprime prefăcută:

— O să ai destul timp să te uiţi la ea! Mai lasă-mă şi pe mine, care-i sunt naşă, să mă bucur de pruncul ăsta nevinovat! Iar tu, hoţule, mai rabdă şi taci!

Zadarnică-i fu însă asprimea prefăcută, căci licărul din ochii lui Rodion tot nu se stinse. Îi tremura pe buze un zâmbet pe care de abia şi-l putea stăpâni.

Calul şarg juca sub el, muşcându-şi zăbala, gata să smulgă coroniţa de pe capul Maşei; dacă ar fi văzut însă bluza pe care o purta stăpânul său, de bună seamă că s'ar fi apucat să pască frunzuliţele verzi şi garoafele roşii brodate pe poalele, pe mânecile şi pe gulerul ei.

Curând drumul începu să coboare şi Grunia zări prin despicătura albastră dintre copaci, jos, în vale, învăluite în ceaţa trandafirie a dimineţii, acoperişurile satului în care avea să trăiască de aci înainte, cu Rodion.

O clipă, Gruniei i se păru că Rodion nu era decât un străin; că nunta fusese urzită dintr'o neînţelegere şi că atâta vreme cât nu era încă târziu...

Se întoarse speriată spre Rodion, care se apleca din şea spre dânsa, şi se uită întrebător în ochii lui limpezi şi plini de încredere. Cum de-i putuse trece un asemenea gând prin minte? Şi iar râdea Grunia.

Un bărbat şi o femeie ieşiră din crâng; ea îşi rezema capul de umărul lui şi păru-i negru ca smoala părea gata să ia foc dela flacăra pletelor lui roşcovane.

— Cine sunt? — o întrebă Grunia în şoaptă pe mătuşă-sa care-i cunoştea mai pe toţi oamenii din împrejurimi.

— Judov, Silanti Alexeici cu Varvara. Ia uită-te la ei cum umblă! Parcă s'ar fi luat abia ieri! Şi când te gândeşti că se împlinesc aproape zece ani de când sunt împreună. Au şi copii — doi gemeni!...

— Mai mare dragul când îi vezi ce bine se înţeleg! — spuse Rodion înflăcărat, în timp ce privirea pe care i-o aruncă Gruniei adăuga: „Bine-ar fi să trăim şi noi aşa!"

Auzind clinchet de clopoţei, Silanti îşi trase braţul vânjos cu care ţinea înlănţuit mijlocul soţiei.

— Poftiţi la noi, la petrecere, nene Silanti! — strigă Rodion, oprind trăsurile. — Acasă nu sunteţi de găsit!

— Ei! Noi, brigadierii, avem mai multe griji pe cap, — se făli Judov cu un fel de prefăcută nepăsare; faţa lui puternică şi frumoasă, cu buze groase şi rumene, răspândea o mulţumire şi o încredere 'n sine, plină de îngăduinţă. — Am fost să văd fâneţele! — Işi mişcă puţin umerii laţi de parcă l-ar fi supărat cămaşa subţire de stambă şi privi cu luare-aminte la mireasă: — Ia te uită ce mândreţe de fată ai găsit! Cât despre nuntă, îţi mulţumim că ne-ai poftit! O să venim neapărat. Numai să ne dregem şi noi un pic înfăţişarea!...

— Urcaţi-vă, s'ajungeţi mai de grabă!

— Nu! De ce să vă stricăm noi alaiul? — le făcu Silanti cu ochiul fetelor. — Nu face să pui deavalma mătasea cu stamba!

In timp ce bărbatul ei vorbea, Varvara îi cercetă liniştită, fără să zâmbească, pe nuntaşii veseli şi gătiţi, şi îşi opri asupra Gruniei privirea deschisă şi stăruitoare a ochilor ei negri şi mari.

Trăsurile porniră mai departe la vale şi mătuşa clătină din cap:

— E un drac şi jumătate! Te înfăşoară cu vorba, cum se înfăşoară hameiul pe araci!

Grunia ar fi vrut să se mai întoarcă odată ca să întâlnească privirea limpede şi deschisă a femeii...

In sunet de zurgălăi, alaiul se năpusti pe uliţă, băgând în sperieţi gâştele albe ca neaua şi stârnind lătratul câinilor. Chipuri de femei se iveau la ferestre, copiii ieşeau pe la porţi şi începeau să alerge după alai, dând nestăpânit din mâini...

In cerdac, Grunia nimeri drept în braţele socrului, Terenti, bătrânul voinic, cu faţa oacheşă. Barba lui stătea răsfirată, albă ca pănuşiţa, peste bluza-i albăstrie. Malania, soacra, mică si uscăţivă, purtând un sarafan de culoare închisă şi un şorţ pestriţ, îşi aştepta cu răbdare nora. Nişte cercei vechi de argint, cu câte o semilună, îi spânzurau sclipitori la urechi.

— Poftiţi înăuntru, oaspeţi dragi, — rosti ea cu glas cântător, înroşindu-se toată, — intră, fata mea dragă... — Faţa plăcută şi uscată a Malaniei se lumină pentru o clipă de răsfrângerile unei frumuseţi apuse.

O luă pe Grunia de mână şi o duse în casă; în amândouă încăperile erau întinse mese acoperite cu feţe albe, de dantelă.

Toate lucrurile dimprejur scânteiau în tot felul de culori · sticlele, paharele, florile de câmp aşezate în vase albastre de sticlă; într'o farfurie mare pusă în mijlocul mesei stătea proptit pe picioarele-i scurte un purcel fript, care-şi ridicase ca un semn de întrebare codiţa rumenită.

In odaie se afla o etajeră cu cărţi — şi Grunia se simţi ispitită să scoată din raft un volum şi să-l răsfoiască — un dulap de stejar, iar alături, pe un piedestal, stătea deschisă cutia albastră a unui patefon.

— Iată-te şi acasă! — spuse Malania, privindu-şi nora cu o încredere copilărească. — Şezi, ăi fi obosită...

— De fel, mamă, — îi răspunse încet Grunia, — n'am avut de făcut decât o bucată de drum.

Ar fi vrut să fie pe placul soacrei, s'o cunoască mai bine. O vedea abia pentru a doua oară pe Malania şi-i mergeau la inimă firea ei liniştită, cumpătată, şi desmierdările ei stăpânite; totuşi Grunia se simţea stingherită.

Grădina ce se vedea prin ferestrele larg deschise era plină cu meri pădureţi şi tufe de smeură şi de coacăze, iar sub plopul rămuros se aflau de asemeni mese întinse.

— Cui i s'o urca vinul la cap, să se ducă în grădină, — lămuri Malania, încercând să mângâie umărul norei sale, să-i atingă mâinile.

In tindă se auziră treapăd mărunt de tocuri şi glasul unei fete care vorbea cu o prefăcută asprime.

— Hai, arată-ne-o şi nouă pe nevastă-ta! Ia te uită cum o ţine ascunsă şi cum stă de pază la uşă! Nu te teme, că nu ţi-o deochiem!

— Au venit comsomoliştii! — spuse Malania pe jumătate stingherită, pe jumătate curioasă. — Să vezi ce zaiafet o să se 'ncingă acum!

Un tânăr înalt, îmbrăcat cu haine albe de sport şi tuns scurt, se ivi în prag cu o armonică sub braţ. Chipul său ars de soare, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, cu buze subţiri şi rumene, cu nas îngust şi încovoiat, îmbia privirile prin frumuseţea lui bărbătească şi prin firea deschisă pe care o vădea. Dinţii puternici îi străluceau ca mărgăritarele.

— Hai să ne cunoaştem!... Cu mirele ăsta, poţi să crăpi de curiozitate, până-i vine lui în gând să ne prezinte! Grigore Ceremisin, secretarul organizaţiei locale de comsomolişti. La mine o să fii încadrată! — Şi-i strânse cu atâta putere mâna, încât Grunia fu cât pe ce să ţipe. — Fără mine nu poţi să faci nimic!...

In aceeaşi clipă, de parc'ar fi ieşit de sub pulpana hainei lui, răsări o fată care se repezi spre Grunia:

— Eu sunt Irinca! — Subţirică, bălaie, o privea pe Grunia fără să clipească.

— Mi se pare că te-am mai văzut undeva, — spuse Grunia încurcată.

— Ştii că-mi placi! — Intre sprâncenele arcuite ale Irinei se ivi o dungă şăgalnică şi ochii ei mari şi albaştri, tiviţi cu gene blonde, sclipiră sburdalnic. — Ia ascultaţi! Spune că m'a mai văzut un-de-va!... Atunci, pe stadion, erai cât pe ce să mă faci să-mi dau sufletul!

— Da, ai dreptate! — se înroşi Grunia.

— Eu sunt Clania!

In faţa Gruniei stătea o altă fată, îmbrăcată cu o bluză ucrainiană, cu mâneci largi, brodată toată, şi cu o fustă neagră; în picioare purta nişte cismuliţe lustruite. Faţa aceea pistruiată, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, îi era străină Gruniei; totuşi, părul cela tăiat scurt pe frunte, şi roşu...

— Dar pe dumneata nu te-am întrecut?

— Nici gând, pe mine nu m'a întrecut încă nimeni! — Clania bătu în podea cu tocul cismei şi-şi scutură cu atâta putere capul, încât îi săltă bretonul de pe frunte. — Cu toate că te-am văzut la cârmă, nu mi-a fost nici atâtica teamă!

— Ajunge, fetelor! Lăsaţi-o să se desmeticească!

O altă fată se apropie de Grunia. Purta o rochie galbenă de marchizet şi era încinsă cu o curea albastră. Cozile grele, ca nişte spice de grâu împletite, îi încingeau fruntea şi-i trăgeau puţin capul pe spate; din pricina aceasta avea o ţinută parcă mândră.

— Mă cheamă Frosia...

— Atenţiune! — spuse Grigore, aşezându-se şi potrivindu-şi armonica pe genunchi. — Iarchin! Inmânează-i, miresei, cu toată cinstea cuvenită, darurile aduse de organizaţia comsomoliştilor din colhozul „Zori de zi". Să cânte muzica!

Desfăcu burduful armonicei, apăsă clapele de sidef şi, deodată, în mijlocul hazului general, apăru în odaie Vania, încărcat cu o mulţime de pachete pestriţe ce spânzurau de pe el ca vânatul. Faţa lui rotundă, cu obrajii trandafirii şi cu o brumă de mustaţă deasupra buzelor, strălucea, iar părul blond îi stătea ţeapăn pe cap, ca perii unui arici, în timp ce ochelarii de abia i se mai ţineau pe vârful nasului. Vania se pregătise foarte serios să-i facă urări miresei; se fâstâci însă din pricina râsetelor

şi rămase în mijlocul odăiţei, mutându-şi greutatea corpului de pe un picior pe celălalt şi neştiind cum să se descotorosească de daruri.

— Hai, scăpaţi-mă de ele mai repede! — strigă, la capătul răbdării. — Voi râdeţi pe socoteala mea!

Hohotele însă nu se mai potoleau. Iarchin, atunci, dădu din mână şi râse şi el. Fetele îi luară pachetele. Grigore se aplecă asupra armonicei şi începu să cânte un vals.

Casa se umplu de oaspeţi. Simţind privirile lor curioase, Grunia îşi strânse obrajii în palme.

— Ard? — o întrebă încet Rodion, plecându-se spre ea.

Grunia îi luă mâna, o lipi de obraz, apoi i-o îndepărtă numaidecât.

In pragul odăii stătea, cu ochii pironiţi asupra Gruniei, un om înalt, cu pieptul lat, îmbrăcat cu haine kaki. Avea o faţă cărămizie, rasă cu îngrijire, şi purta o pereche de mustăţi bogate ca două spice dese.

— Secretarul organizaţiei noastre de Partid, Gordei Ilici Ciuciaev, — îi şopti Rodion Gruniei şi ieşi în întâmpinarea oaspetelui.

— Poţi să fii mândru! — îi spuse acesta, cu voce groasă, lui Rodion. — Frumoasă fată! N'am ce zice! — Gordei Ilici îi strânse mâna Gruniei, făcând-o să se aprindă şi mai tare la faţă. — Şi dumneata?... Cum te cheamă, după tată? Agrafena Nicolaevna? Nu te sfii, poţi să roşeşti cât vrei! Aşa se cuvine astăzi... Ba e chiar bine aşa! Asta înseamnă că ai sânge din belşug şi puteri aşijderea, şi-i bine că eşti încă ruşinoasă. Sunt altele pe care nicio vorbă din lume nu le-ar face să roşească!

Trecu apoi pe la toţi şi le strânse mâna, găsind pentru fiecare câte o vorbă plăcută şi bătându-i pe umeri pe cei care-i erau mai intimi. Grunia se mira de felul aspru, prietenesc şi fără mofturi, în care se purta cu toţi; pesemne se simţea bine în mijlocul mulţimii de plugari, zumzuitoare ca un roi de albine, şi era, fără îndoială, socotit drept un om simplu, de al lor.

— Phii, ce de oaspeţi ne-au venit! — se mira el, încântat, îngroşându-şi şi mai şi glasul. — Trăiască întrecerea socialistă! Să vedem care pe care!

— Toamna se numără bobocii, — răspunse în doi peri unul dela „Partizanul de Munte".

— Da' prevăzători mai sunteţi, — dădu Gordei din cap, aţintindu-şi deodată privirea asupra oacheşului Maxim Polânin. — Prea staţi mult la chibzuială până faceţi o mişcare; tocmai

de aceea, poate, nu ieşiţi voi primii pe raion. Dar de astădată pot să vă spun de pe acum c'o să pierdeţi!

— Dar de ce? — îl întrebă neliniştit Maxim. Toată lumea din raion ştia câtă greutate aveau cuvintele lui Gordei Ciuciaev.

— Dar ce vrei să spui? E puţin lucru să vă răpim noi o mireasă ca asta?

Faţa tânărului se lumină. Izbucni în râs şi schimbă o privire cu tovarăşii săi.

— Dacă-i pe-aşa, atunci ne lovim la păreri, — spuse el. — Mireasa a avut un loc de cinste printre noi! V'o spun pe răspunderea mea, că doar îi sunt naş!

— Mai bine ne-ai spune dacă nu cumva ţi-e ruşine de zestrea pe care i-o daţi? — Glasul răguşit şi gros al celui care vorbea îi sili pe toţi să se întoarcă şi prin încăpere parcă trecu un suflu rece.

In uşă stătea, râzând şi netezindu-şi părul rar ce abia îi acoperea chelia, Crasnopiorov, îmbrăcat cu haine cenuşii, cravată verde şi cu ghete galbene în picioare:

— Să mă iertaţi c'am adus vorba despre socoteli, dar cum mireasa intră în gospodăria noastră, trebue să ştim cum stăm.

Maxim Polânin se uită câteva clipe nehotărît la Crasnopiorov, neştiind dacă trebuia să ia în serios cuvintele preşedintelui de colhoz sau să le socotească drept o glumă şi, înciudat pe sine însuşi pentru tărăgăneala sa, răspunse agale, posomorît:

— Colhozul îi dă un viţel dela o vacă Siementhal — rasă pură — doi berbeci, o purcea... Tot ce mai are ea din agoniseală proprie... După numărul zilelor-muncă prestate, a fost printre cele dintâi în colhoz!...

— Aţi fost darnici! — spuse Crasnopiorov, ieşind în mijloc; era scund, avea umeri laţi şi un pic de burtă. — Dac' aţi mărita toate fetele, n'ar mai rămâne nimic din colhozul vostru... — Se aşeză pe o bancă şi începu să râdă cu poftă. Pleoapele i se înroşiră şi ochii i se pitiră sub sprâncenele stufoase.

Văzând că nimeni nu făcea haz de gluma lui, Crasnopiorov se întoarse spre Gordei Ilici şi, întâlnind privirea lui liniştită, şi hotărîtă, se întunecă la faţă. Gruniei nu-i venea să creadă că abia cu o clipă mai înainte făcuse atâta haz; uitându-se la chipul lui ce se mohorîse dintr'odată, se gândi că omul acesta se bucura de atâta trecere în raion numai din pricină că-l avea alături pe Gordei Ciuciaev, cu firea lui liniştită şi neschimbătoare, deşi nu avea nimic în înfăţişare care să atragă luarea aminte.

— Spuneați că a fost printre cele dintâi după numărul zilelor-muncă? — întrebă Gordei Ilici, netezindu-și mustața puțin îngălbenită de tutun. — Vasăzică e fată harnică! Tocmai ce ne place și nouă! Fie-mi îngăduit să spun că nici ale noastre nu sunt mai prejos — nu așteaptă să le prididească treaba ca să se apuce de ea!...

— Poftiți la masă, oaspeți dragi! — făcu Terenti o plecăciune din pragul încăperii, uitându-se la fețele luminate de zâmbet ale oaspeților. — Să nu ne judecați cu asprime. Puținul pe care-l avem, suntem bucuroși să-l împărțim cu voi!

— De geaba te plângi de sărăcie, Terenti Stepanovici! — vorbi iar Crasnopiorov, fără să-și ridice capul. — Parcă noi nu știm că trăiești în belșug?

— Așa vine vorba! — se desvinovăți bătrânul. — De altminteri fiecăruia vă doresc o viață ca a mea!

După ce se așeză toată lumea, se ridică în picioare și-și îndreptă umerii largi pe care haina neagră stătea întinsă. Păhărelul albastru părea gata să se fărâme în mâna lui negricioasă și plină de vine.

Rotindu-și pe deasupra oaspeților privirea ochilor, acum sclipind de blândețe, Terenti tuși sgomotos în pumn și-și netezi cu degetele tremurătoare barba argintie ca pănușa.

— Mai întâi să bem în sănătatea celor tineri, să le urăm să trăiască ani mulți fericiți și să fie podoabă pământului!

Musafirii răspunseră într'un glas, în sunetele armonioase ale paharelor ciocnite:

— Să-și cinstească părinții!

— Să zămislească prunci sdraveni!

— Să se străduiască pentru faima colhozului!

Din capul mesei unde ședea, Grunia vedea cum se ridică oaspeții și ciocnesc paharele, înclinându-se unii în fața celorlalți, ca două garduri des împletite. Cuvintele de duh ale celor cu chef începură să sboare dela o masă la alta:

— Ca să cunoști dulceața vieții, trebue să-i guști mai întâi amarul!

— Tot pâinea bărbatului e mai dulce decât toate!

— Bine, dar pâinea acum e a tuturor, a colhozului! Ce-are a face cu bărbatul, cumătră!

— Fata e ca o căpățână vârtoasă de varză: dacă pârâie în mâini, înseamnă că e bună!

— Destul, bătrâni nerușinați ce sunteți! Să vă audă numai comsomoliștii, că atunci vă fac ei să vă băgați mințile 'n cap!

— Ce să-ţi spun, frati-miu, mă tem că nici azi n'o să ne lase comsomoliştii să bem peste normă! Ei nu prea obişnuesc aşa ceva!

— Ascultă, băiete, se vede că te-ai mai dres un pic şi înainte de nuntă... şi acum ţi s'a cam urcat vinul la cap!

— Eu nu zic să nu tragi câte-o duşcă, aşa, când şi când, dar să nu-ţi laşi minţile în fundul paharului!

— Unii nu beau, dar nici mariă bună nu dau...

— Drept îi!... Hai, brigadiere, vino 'ncoace!...

Silanti Judov se apropie de masă. Cismele lui lustruite scârţâiau, iar bluza galbenă de satin şi moţul roşcovan, lăsat dinadins pe frunte, furau privirile tuturora.

După ce aruncă din fugă o căutătură în lungul mesei, Silanti îşi făcu loc cu umărul lângă un flăcău şi se aşeză între el şi nevastă-sa. Deşi frumos gătită, Varvara părea aproape ştearsă pe lângă el. Şedea tăcută, fără să schimbe cu nimeni vreo vorbă şi îşi înmuia când şi când buzele în paharul pe care-l acoperea cu mâna de câte ori cineva voia să i-l umple din nou. Sprâncenele-i dese, ce păreau date cu cărbune, tremurau, şi uneori îşi desfăcea buzele mici, de culoarea vişinei, ca şi cum ar fi chinuit-o setea; în clipele acelea părea în stare să să golească pe nerăsuflate un ulcior întreg cu apă rece, de fântână.

Silanti aţinu calea unui oaspete întârziat apucându-l de poalele bluzei; noul sosit era un bărbat svelt şi spătos, cu faţa deschisă şi tânără, ciupită de vărsat; ochii lui gălbui şi neliniştiţi căutau pe cineva printre oaspeţi .

— Ce te uiţi aşa, Rusanov, ca găina când îşi caută cuibarul? — îl întrebă Silanti, strâmbându-şi buzele roşii a zâmbet de chefliu. — Aici este. Cum să lipsească dela o petrecere ca asta? Şezi colea de bea un pahar de mied. O să prinzi mai mult curaj!

Judov umplu un pahar încrustat cu o băutură galbenă, scânteietoare, cunoscută în Altai sub numele modest de „cvas siberian". Inainte de a fi turnat în carafe „cvasul" acesta e ţinut timp îndelungat — câteodată şi un an — adăugându-i-se mereu câte puţină miere; fermentarea ajunge să fie atât de puternică, încât mişcă din loc butoaiele de stejar, făcându-le să se rostogolească prin pivniţele întunecoase şi reci. E deajuns un pahar din băutura aceasta aromată şi dulce-acrişoară, ca un om întreg să nu se mai poată ridica de pe scaun, deşi îşi păstrează limpezimea minţii.

— Stai, nu mă zori cu băutura. — Matvei Rusanov îndepărtă paharul pe care i-l întindea celălalt. — Nu sunt sfios de felul meu, aşa că n'am nevoie să beau ca să prind curaj!

Matvei se strecură până la tinerii căsătoriţi ca să le strângă mâinile şi le ură cu un suspin uşor:

— Dragoste şi pace!

— Mulţumesc, — îi răspunse Grunia; îi plăcu chipul îngândurat, cu trăsături moi, al lui Rusanov şi fără să ştie de ce ar fi vrut să-i intre în voie.

Pe îndelete, de parc'ar fi stat să chibzuiască ceva, Rusanov bău apoi un păhărel de rachiu şi începu iar să caute în jur cu privirea.

— Nu iei nimic? — spuse Grunia şi-i întinse, la întâmplare, o farfurie cu smeură; dându-şi numaidecât seama, se zăpăci de tot: — Unde mi-e capul! Poftim mai bine nişte uscăţele!

— Ei, asta-i bună, Grunia! — râse Rodion. — După băutură îmbii omul cu smeură şi uscăţele... Să ia mai bine o bucată de carne, sau poate nişte plăcintă de ficat, piftie ori peşte proaspăt...

— Nu vă mai frământaţi atâta! Parc'aş fi un copil! — Matvei se simţea stingherit de grija pe care i-o purtau, cu atât mai mult cu cât ceilalţi oaspeţi începuseră să-şi întoarcă privirile spre ei. — Iau singur, zău aşa, fără să fiu poftit! Că văd că-i mâncare din belşug.

Ochii lui gălbui şi limpezi, de chilimbar, căutau mai departe printre oaspeţi şi deodată, ca desmierdaţi de o adiere caldă, primăvăratică, se aprinseră cu văpaie mocnită. Grunia înţelese pe cine căutau: ceva mai departe, Frosia îşi ridicase cu o mişcare moale braţul plin şi alb, pentru a-şi potrivi părul auriu, prinzându-l cu nişte spelci străvezii.

— Dragostea e un lucru pe care-l poţi dobândi. Vorba ceea: cine caută, găseşte, — răspunse Silanti ca un ecou întârziat al cuvintelor lui Matvei. — Cât priveşte pacea, aia demult nu mai e pe lume!... Numai pe noi nu ne-a prins încă vâltoarea.

— N'o să cruţăm pe cel care 'ncearcă să ne verse sângele, — spuse tare şi răspicat Gordei.

— Nu-mi pare rău de sângele meu, — urmă Silanti, zâmbind, ca şi cum puţin i-ar fi păsat dacă ceilalţi îl ascultă sau nu, — numai că nu-l pot vedea curgând... Când se 'ntâmplă să mă tai la deget, mi se face negru înaintea ochilor. N'o fi din pricină că-s doldora de sânge?

— Mai bine te-ai duce la doctor să te cauţi, brigadierule, — îl întrerupse Matvei. — Cine ştie dacă n'oi fi având sângele stricat şi atunci n'ar fi rău să lepezi jumătate din el...

Toată lumea făcu haz, dar Silanti râdea mai tare decât toţi, legănându-se pe un scaun vienez care scârţâia la fiece mişcare.

Grunia se uită la Varvara, care însă şedea cu nasu 'n pahar, aşa că nu se vedea dacă râde sau nu.

Printre hohote de râs se strecură ca un firicel subţire de apă — susurul glasurilor sparte ale bătrânelor :

„Stătea 'n căsuţă, pe colnic,
Ţesând pânză de borangic
Şi pe fereastră tot căta :
Iubitul unde s'o afla?..."

Glasuri de oameni beţi se amestecară în cântec; vocea lui Terenti rostogoli un val de sunete joase, adânci :

„Iubitul nu venea de loc,
De nicăieri nu se zărea.
De nicăieri nu se 'ntorcea,
Nici dela munci, nici dela joc..."

Din grădină, unde coborîse amurgul, năvăli prin ferestrele larg deschise un alt cântec :

„Haide soare, ninge tare
Razele-ţi dogoritoare."

Glasurile bătrâneşti crescură:

„De lucrat, lucrai cu spor
Şi-acum mâinile mă dor
Şi sărmanele picioare,
Căci la joc au fost uşoare."

Se zoreau, pline de neastâmpăr, să ridice parcă un zăgaz în calea celuilalt cântec mai nou ; însă glasurile tinere, nepăsătoare şi avântate, surpară acea şubredă izvodire şi cântecul trecu peste stăvilare, năvălind printre sfărâmăturile lui :

„Sufletul de ni-l căleşte,
Pe cei iuţi de-i potoleşte!"

— Cine poate să-i birue! — izbucni în hohote Gordei; părea foarte mulţumit că tinerii îi întrecuseră în cântec pe cei mai bătrâni. — Au gâtlejurile de aramă! Noi Terenti Stepanâci, nu ne mai putem pune cu ei!

— Or fi ei tari la cântec, — spuse Terenti, mişcându-şi umerii sdraveni, — când e vorba de muncit însă, nici noi nu rămânem mai prejos.

Acordurile care făcură să vibreze armonica în mâinile lui Grigore Ceremisin parcă răscoliră deodată toată odaia. Mesele fură date de o parte cu târşituri, cineva de lângă uşă începu să joace îndrăcit şi Clania Zimin se năpusti în mijlocul încăperii, bătând podelele cu tocurile cismuliţelor lustruite. O mână şi-o înfipsese 'n şold, iar cu cealaltă flutura o batistă; pe frunte îi sălta moţul roşcovan. Clania sbura din ce în ce mai repede în jurul odăii, strigând aţâţător:

„Trec pe drum jucând cu foc,
Uliţa se'nvârte 'n loc..."

Femeile prinseră a chiui; deodată Silanti se repezi în mijlocul încăperii, cu un mers nepăsător şi legănat de marinar, făcu ocolul cercului de oameni, pocnind din degete şi plesnindu-şi uşor carâmbii strălucitori ai cismelor; scoase apoi un şuierat şi începu să joace căzăceşte în jurul Claniei. Când se apropiau unul de altul, când se depărtau, ca două flăcări vii care tindeau să se unească.

Rodion stătea în mijlocul oaspeţilor înfierbântaţi şi sgomotoşi, ţinând-o pe Grunia de braţ. Era uşor ameţit de băutură

— Nu-ţi mai poţi trage sufletul aici, — şopti Grunia obosită şi Rodion se grăbi:

— Să ieşim pe uliţă...

Răcoarea serii îi învălui mângâietoare... Lângă poartă foşneau plopii, prin frunzişul sumbru clipeau stelele.

— Hai puţin în grădină, — Rodion cuprinse, sfios, umerii înfioraţi ai Gruniei. — Acum nu-i nimeni acolo; Grigore, cu armonica lui, i-a ademenit pe toţi în casă...

Se opriră însă la portiţa grădinii, auzind glasul plin de alean al lui Matvei Rusanov:

— Ei, ce zici, Frosia?... E aproape un an de când mă tot ţin după tine... Până când ai să fugi de mine ca o sălbătăciune?

— Ţie-ţi plac mai mult dintr'alea blânde? — In glasul Frosiei se simţea mai de grabă o uşoară îndoială decât batjocură.

— Ce am eu cu altele, mie-mi placi tu. — Lui Matvei îi tremura glasul. — M'aş fi însurat eu mai demult, ca să aibă cineva grijă de copii, dar când mă gândesc la tine, nu-mi mai găsesc astâmpăr... Mi-ai intrat adânc în suflet şi nu mai pot să te smulg de acolo...

Grunia asculta, stând strâns lipită de Rodion, şi nu-i venea să creadă că putea fi cineva mâhnit într'o zi atât de fericită.

— Ştiu, ţi-e teamă că grija copiilor te va lega de mâini şi de picioare. — Rusanov tăcu un timp, apoi urmă cu taină în glas, ca o spovedanie. — Dar cum i-aş putea părăsi pe bieţii copilaşi? Nu mă au decât pe mine. N'o să te necăjeşti prea mult cu ei. Taică-meu e încă sdravăn şi dac'o să vrei, o să luăm o bătrână să le poarte de grijă... Numai hotărăşte-te odată!... Am să te alint ca pe un copil!

Rodion strânse mâna caldă a Gruniei. In noapte, plopii murmurau uşor, iar casa răsuna plină de zumzet.

— Care ţi-i ultimul cuvânt? — întrebă cu glas înnăbuşit Rusanov.

O creangă uscată se frânse, pocnind uşor, sau poate Frosia îşi trosnise degetele.

— Uite ce am să-ţi spun, Matvei, — începu să vorbească fata, grăbită, gâfâind aproape, de parcă ar fi tot alergat până atunci. — Vrei, nu vrei, trebue să mi te smulg din inimă, căci ai lăsat acolo rădăcini adânci... Dar nu văd cum am putea duce casă împreună. Să nu te superi pentru asta... — şi tăcu puţin. — Poate oi fi eu proastă că ascult la vorbele oamenilor, dar o povară ca asta nu pot să-mi iau în cârcă. Nu-i glumă: trei copilaşi! Nu, nu! Acum îmi tot vrăjeşti, iar mai târziu cine ştie dacă n'ai să te schimbi şi n'ai să mă ţii legată de mâini şi de picioare! Azi sunt liberă ca o pasăre, sbor unde vreau... Şi-apoi, ce fel de mamă le-aş fi lor, când mie singură, încă îmi arde de joacă, îmi place să am prietene, să pun la cale tot felul de năzbâtii!... Dacă mă mărit, ar însemna să dau la o parte şi Comsomolul, şi clubul, şi toate celelalte...

— Proastă mai eşti!... — gemu, aproape, Rusanov. — Cine ţi-a mai băgat şi asta în cap?

— Oi fi eu proastă, dar până una-alta, judec cu mintea mea, — îi tăie vorba, liniştită, Frosia. — Iartă-mă dac'am spus ceva anapoda...

Tropăitul şi forfota din casă se potoliră pentru o clipă, de se putu auzi răsuflarea grea a lui Matvei.

— Asta-i tot, vasăzică?

— Da... se vede că nu ne e dat să fim împreună...

— Bine, fă cum ştii... — vorbi tărăgănat Rusanov, înfrânându-şi supărarea şi căutând să nu-şi calce 'n picioare, tocmai în ultima clipă, mândria lui de bărbat. — Se vede că rădăcinile nu sunt chiar atât de adânci, dacă le poţi smulge aşa uşor... — Tăcu puţin, aşteptând, doar o mai spune Frosia ceva şi, cum ea tăcea, se hotărî să întrebe, cu o uimitoare stăpânire de sine:

— Te duci acasă acum?

— Nu, aş vrea să mă mai plimb puţin... S'ar putea să mergem cu barca pe lac, dacă iese luna...

— Bine, — se învoi Rusanov; frecă apoi un chibrit şi îşi aprinse o ţigară. Flacăra tremurătoare pâlpâi o clipă printre tufişuri şi se stinse. — Mă gândeam, însă, că ai drum de făcut până la capătul satului şi voiam să te însoţesc...

— Nu-i nevoie, Matvei... Du-te singur... nu-i nevoie.

Nisipul aleii scrâşni sub cismele lui Rusanov. Rodion o trase pe Grunia de mână şi dispărură amândoi în fundul curţii.

„Ce-ar fi să mă duc lângă el, — se gândea Grunia, — să-i spun ceva... Nu-l pot lăsa aşa..." Dar ce mângâiere i-ar fi putut aduce?

Uşa tindei se deschise şi bezna din curte fu spintecată de un şuvoi de lumină prin care treceau oamenii ca să iasă în stradă, ca printr'un vad. Grigore mergea în fruntea unui pâlc vesel şi sgomotos de fete; degetele lui frământau clapele armonicii.

— Au plecat spre lac — şopti Rodion. — Vrei să mergem şi noi pe colnic?

Grunia asculta râsul fetelor şi murmurul de izvor al armonicii susurând de dincolo de grajd.

— Să nu ne piardă urma...

— O să-i lăsăm vorbă mamei. Haide!

Apucară drept în sus, pe o potecă povârnită şi, sprijinindu-se unul de altul, urcară pe un deal înalt, acoperit cu iarbă. Pietricelele desprinse din mers se rostogoleau jos cu sgomot înfundat.

Ajunşi pe culme, Rodion şi Grunia se opriră şi se uitară îndelung la satul adormit în vale. Deasupra măgurii întunecate şedea ca pe o masă largă felia portocalie a lunei şi valea era acum învăluită de o penumbră gălbuie.

— Ce linişte e aici! — spuse Grunia.

Fiece sgomot din sat se auzea răsunând puternic, ca dintr'un puţ adânc. De pe lac venea svon de râsete, barca lăsa în urmă o pârtie pe care mişunau licuricii lunei, furcile vâslelor scârţâiau. Irina cânta cu glas cald şi tărăgănat, acompaniată de acordurile armonicii:

„Să pornim spre râu agale,
Plopi de-argint şoptesc în vale...“

Rodion îşi aşternu haina pe iarbă şi se aşeză, cu Grunia împreună, lipindu-se strâns unul de altul.

— Suntem atât de fericiţi încât parcă mă 'ncearcă remuşcările, — spuse ea.

— Te gândeşti la Rusanov?

— Da... asta-i viaţa: găseşti un om de care te îndrăgosteşti şi fără de care ţi se pare că nu mai poţi trăi şi tocmai asta se fereşte de tine... Cu altul se întâmplă tocmai pe dos: nu aşteaptă şi nu caută nimic şi totul îi vine deagata... Anul trecut, pe vremea asta, nici nu ştiam că eşti pe lume.

— Parcă eu ştiam de tine?

Luna când se ascundea, când ieşea iar din nori, acoperind cerul cu un văl argintiu.

Pe malul lacului, vâlvătaia unui rug batu ca un cocoş semeţ din aripile-i de văpaie, şi Grunia şopti:

— Uită-te, uită-te Rodia... Poate că numai o singură dată în viaţă ţi-e dat să vezi o privelişte atât de frumoasă!...

Un mânz necheză în bezna nopţii, vâlvătaia rugului îşi pleoşti aripile, freamătul de glasuri se topi şi în vale se aşternu din nou o linişte de apă adormită.

Deodată, din depărtări se auzi ropot de copite, rostogolit ca o piatră în această apă a liniştii, şi ca un liliac, pe drum sbură un călăreţ.

Grunia tresări:

— Ce-o fi asta?

— Vreun curier din raion, — o linişti Rodion. — De ce te-ai speriat, ce-i cu tine?

Işi lăsă capul pe genunchii ei şi ea se aplecă asupră-i, adulmecând mireasma dulce a ierburilor şi rămase aşa, nemişcată, să asculte bătăile inimii lui...

...Trei zile mai târziu, spre seară, Grunia mergea, poticnindu-se mereu, după un convoi de căruţe încărcate cu raniţele soldaţilor şi nu vedea nimic înainte. Prin norii albi, ca prin

tifon, picura sângele apusului, iar cerul, înroşit de văpăi părea o rană deschisă. Şi'n lumina acestui înfiorător apus de soare, cu urme de sânge, corbii coborau pe drum ca nişte fulgi cerniţi.

— Nu plânge, draga mea, nu plânge! — spunea Rodion, înghiţindu-şi lacrimile, deşi Grunia mergând îşi ţinea încleştate buzele pălite. — Le venim noi de hac, ai să vezi!... Năpârcile, o să le arătăm noi! — Ochii i se întunecară şi îşi ridică deasupra capului pumnul ameninţător.

Ajungând la marginea satului, acolo unde începeau ogoarele, căruţele se opriră. Femeile începură să bocească. Mai întunecaţi decât norii, bărbaţii păreau nepăsători la îmbrăţişările grăbite, nesăţioase, din pragul despărţirii.

Bocetele nesfârşite ale femeilor înmuiară inima Gruniei şi o durere nelămurită îi cuprinse tot trupul. Vedea faţa lui Rodion scăldată în lacrimi, se silea să-i asculte vorbele şi nu înţelegea ce spune.

El o porni după căruţe, iar Grunia, ţintuită locului, nu-şi dădea seama de ce se smulsese de lângă ea şi încotro plecase.

Deodată, simţi ca o izbitură în piept şi începu să alerge. Trebuia să-i mai spună ceva! Doar nu-i spusese nimic până atunci. Gândul că s'ar putea sa nu-l mai vadă niciodată pe Rodion, gând care abia acum îi încolţise în minte, o mâna din urmă.

Căruţele se profilară ca nişte butuci negri în lumina soarelui ce scăpăta, apoi dispărură după deal. Vântul îi svârlea în faţă praf amărui, înnăbuşitor...

— Rodia!... Rodia dragă! — striga, poticnindu-se, căzând în drum şi ridicându-se iar. — Ce mă fac eu?... Mai stai puţin, dragul meu!...

Rodion însă era departe; bărbaţii din căruţe stăteau în picioare şi biciuiau caii sălbatic.

Sfârşită de puteri, Grunia se prăbuşi la pământ şi, plângând, îşi lipi obrazul de faţa lui aspră dar caldă, ca de pieptul mamei...

3

Noaptea, gânduri ciudate şi fără noimă încercau mintea Gruniei: „Dar dacă s'ar lamuri dintr'odata că nu este război, că toată lumea s'a turburat fără pricină, şi Rodion se va întoarce acasă şi va bate încetişor în geam?"...

Intunerecul unduia în odaie; neauzit, ca un rotogol de fum, motanul luneca pe laviță; bătăile pendulei cădeau în liniște ca niște picuri grei.

Grunia sărea din pat, se apropia de fereastră și se uita îndelung la ulița învăluită în beznă.

Vântul îndoia fără milă crengile sorbului mic și subțire din fața casei; după fiecare răbufnire a vijeliei copăcelul se scutura, îndreptându-se.

„Nu! Nu se poate! Nu s'ar putea întâmpla asemenea încurcături". — Grunia se culca din nou dar nu închidea ochii până dimineața, tot așteptând să pătrundă soarele prin crăpăturile obloanelor.

După ce dereteca prin casă, tot umbla prin odăiță, cruntă și îngândurată, de parc'ar fi uitat să facă un lucru de seamă pe care nu putea să și-l aducă aminte, și de aceea se întuneca și mai tare la față.

Intr'o zi, cum umbla prin odaie așa, de colo până colo, fără rost, sosi în goană Zoria, fratele mai mic al lui Rodion:

— Te cheamă la colhoz...

— De ce? — întrebă Grunia, înroșindu-se. Pe aceste vremuri atât de grele, ea stătuse în casă mai bine de o săptămână.

Mergea grăbită pe uliță, uitându-se îngrijorată la trecători. Pe fețele tuturora se citea o neliniște și o asprime neobișnuită.

„Parc'ar fi alții, așa s'au schimbat într'o săptămână — gândi Grunia, simțindu-se din nou rușinată. — Suntem, doar, în război! Cum de-am uitat?"

Urcă sfioasă treptele spre cerdac, să intre la sediul colhozului. O scândură din tindă scârțâi sub pasul ei și Grunia își trase repede piciorul de parcă ar fi călcat într'o băltoacă de apă; stătu o clipă la îndoială: dacă președintele de aici avea s'o mustre cu asprime pentru trândăvia ei? Nu va fi în stare să-i răspundă nimic, pentrucă niciodată nu se simțea mai jignită decât atunci când cineva striga la ea.

Nu putea nici să stea în tindă, căci ar fi putut să iasă cineva și s'o întrebe ce cată aici.

„Fie ce-o fi!" — și Grunia deschise hotărîtă ușa.

In biroul colhozului nu se afla decât Gordei Ilici. El stătea cu fața la perete și se uita la barometru. Ciocăni în geamul rotund al barometrului, suspină și apoi se întoarse încet spre Grunia.

— Bună ziua. Stai, te rog, — spuse, și apropiindu-se de biroul masiv, acoperit cu postav verde, lăsă pumnii pe placa

groasă de sticlă care răsfrânse imaginea lor. — Vasăzică așa stau lucrurile, Agrafena Nicolaevna...

— Care lucruri? — întrebă Grunia cu suflarea tăiată.

— Ce, nu știi? — O cută se adânci între sprâncenele lui Gordei. — S'a năpustit dușmanul asupra noastră cu toată puterea și nu ne dă răgaz nici măcar să ne îndreptăm din șale, — clocotea glasul lui Ciuciaev de ură nestăpânită și de disperarea omului care, în mijlocul unei urgii năprasnice, își dă seama că nu poate fi de niciun ajutor. — Ce ai tu de gând să faci?

— Eu? — întrebă iar Grunia, luată pe neașteptate. — Nu știu.

— Cum așa? — spuse Gordei Ilici cu părere de rău, rușinat parcă pentru ea. — Crezi cumva că Rodion al tău nu știe ce are de făcut acum? — Și deodată scrâșni din dinți: — Ah, ar fi trebuit să fiu eu acolo, în clipa asta. Le-aș fi plătit cu vârf și îndesat pentru băieții mei!...

— Nu cumva?... tresări Grunia, lăsându-și vorba neterminată.

Covârșit, Gordei dădu din cap, apoi se îndreptă deslipind pumnii de pe masă și'n ochii lui de oțel se zări o scânteiere înghețată:

— Erau amândoi pe graniță... Au avut de înfruntat cele dintâi lovituri!...

Grunia își întoarse, fără să vrea, privirile, simțindu-se parcă vinovată cu ceva; în spatele lui Gordei Ilici, pe perete, se afla desfășurat steagul roșu ca sângele.

Mișcată, Grunia se apropie de Ciuciaev și-i spuse cu glas scăzut:

— Doar nu se știe încă nimic... Poate că mai trăiesc...

— Ce? — Gordei Ilici se aprinse deodată la față. — Lasă asta, fată!...

— Iertați-mă, am aruncat și eu o vorbă, zău! — rosti ea în pripă, uitându-se în ochii lui.

— Ei bine, bine! — făcu Gordei Ilici un gest cu mâna. — Ești încă tânără... N'ai de unde să-i cunoști pe toți, ești de curând venită printre noi. — Vorbea fără grabă, de parcă și-ar fi cântărit fiece cuvânt: — Băieților mei nu le-ar fi trecut niciodată prin minte să dea înapoi sau să se lase prinși... Au fost comsomoliști, și pentru ei comsomolist nu însemna numai să ai o carte de membru în buzunar, era ceva care le intrase în sânge, fără de care nu mai puteau trăi... Acum lasă; mi-ai zădărit durerea... Să vorbim mai bine despre treburi...

Se așeză la masă, își rezemă coatele de sticla verzuie ca

o pojghiță de ghiață care-i oglindi chipul întunecat, neclintit cu sprâncenele bălaie, încruntate.

„Acum începe săpuneala", — gândi Grunia de data aceasta fără teamă, ba mai de grabă mulțumită că avea să primească o mustrare dreaptă, așa cum i se cuvenea.

— Am fost ca buimacă zilele astea, Gordei Ilici, — începu ea sfioasă. — Nici nu mai știu dacă m'am măritat sau nu... dacă n'am visat cumva..

— Pot să-ți stau eu mărturie, că am petrecut la nuntă. — Spicele bălane ale mustăților lui tresăriră a zâmbet amar — Te înțeleg... Așteptai o sărbătoare și, când colo, s'a năpustit pârjolul acesta. — Glasul lui se înăspri și prinse putere: — Tocmai de aceea trebue să știi ce ai de făcut: să muncești! Și cu atâta râvnă, încât fiece zi să-i usture la ficați pe tâlharii ăștia! Ai înțeles?

— Și ce trebue să fac? se ridică Grunia, gata să plece ca să aducă la îndeplinire tot ceea ce avea să-i poruncească omul acesta îmbrăcat cu bluză militară, aspru și cu înfățișare de comandant.

— N'ai vrea să urmezi niște cursuri?

— Nici nu mă gândesc! De abia am isprăvit șase clase! — Grunia suspină și, cătând la fața îndurerată a lui Ciuciaev, se aplecă și își rezemă pieptul de masă. — Nu mă duc nicăieri!... Cum m'aș putea gândi la una ca asta: Rodia își pune ceas cu ceas, acolo, viața'n primejdie iar eu să stau cu nasul în cărți!... Nu, dați-mi cât mai mult de lucru, nu mă cruțați!...

— Bine, noi nu silim pe nimeni, — spuse Gordei Ilici, după ce tăcuse un timp. — Neamțul nu poate fi, însă, învins numai prin tăria brațului: trebue să fie biruit și prin puterea minții... Ai fost mulgătoare, la voi în colhoz?

— Mulgătoare.

— M'am sfătuit cu Crasnopiorov în privința ta. Du-te de lucrează la fermă și-om mai vedea...

In prag, Grunia se opri.

— Vă puteți bizui pe mine, Gordei Ilici, — zâmbi ea cu sfială. — N'o să vă dau colhozul de rușine...

Gordei o privi cu luare aminte:

— Ești acum de-a noastră, fetițo, așa că e și al tău colhozul, ca și cum te-ai fi născut aici...

— Am spus așa, că m'am deprins...

Grunia trase încet ușa după ea. In cerdac se întâlni față'n față cu Judov și se dădu un pas înapoi. El se lipi de un stâlp sculptat, făcându-i loc să treacă.

— Nene Silanti, ce-i cu dumneata?... N'ai plecat încă?

Pe buzele roşii şi cărnoase ale lui Judov flutură un zâmbet.

— Eu, puicuţă, sunt mobilizat pe loc, sunt ca şi blindat în ceea ce priveşte trimiterea pe front. Unde mai găseşti un specialist clasa întâia ca mine? Sunt brigadier, ştiu să conduc tractorul şi combaina. — Scoase o batistă albă, îşi şterse gâtul roşu de soare şi oftă. — E adevărat că nici blindajul nu e prea sigur. Tancurile au unul atât de gros şi, zice-se, tot poate fi străpuns... Ai primit ceva dela Rodion?

— N'am nicio veste până acum...

El aruncă o privire plictisită spre uliţa care cobora devale, cu grădinile ei pline de pomi stufoşi, şi înfiorându-se adăugă:

— Războiul e ca o moară blestemată: pe cine-l prinde între pietrele ei, îl striveşte... Ferească dumnezeu!

— Ori eşti şi dumneata din ăi credincioşi, nene Silanti? — Grunia dădu înapoi, ţintuindu-l cu privirea pe Judov.

Nu-l mai recunoştea: se schimbase şi el în ultimele zile, venea din spre el ca o boare îngheţată, atât de mult se înstrăinase şi Grunia nu-şi dădea seama de ce.

— Când n'ai încotro, cazi în genunchi şi în faţa dracului, numai să nu te pomeneşti pe lumea cealaltă!...

— Dar cugetul? — Grunia se simţea ca strânsă de gât şi se uită cu dispreţ făţiş la grumajii voinici şi sănătoşi ai lui Judov. — Pe mine m'ar nimici mustrările de cuget!... Stăm aici la taifas şi'n timpul ăsta, cine ştie câţi oameni mor pentru noi, acolo, departe!... Se mai poate oare gândi cineva, acum, numai la binele lui?...

— De ce te superi? — muie glasul Silanti. — Toţi suntem o apă şi-un pământ. Vrei nu vrei, viaţa ne amestecă aşa cum îi vine ei, ca pe nişte cărţi de joc... — Işi trecu peste faţă mâna lata şi plină de pistrui, de parc'ar fi vrut să alunge un păienjeniş nevăzut şi pe dată chipul său cu fălci late căpătă o expresie rece şi rea.

— Tu, fată, n'ai prea văzut multe în viaţă; să nu crezi c'ai să poţi să te ţii tare. Viaţa i-a biruit ea pe alţii mai tari şi i-a prefacut în otrepe! Dar mi-te pe tine care eşti ca o creangă subţire; daca te'ndoaie cineva mai mult, te frângi... — Apoi, adus de spate de parcă s'ar fi aşteptat să primească o lovitură, păşi în întunerecul răcoros al tindei.

Grunia rămase un timp uluită, pe urmă sări jos din cerdac şi porni in neştire spre casă, călcând prin gol şi băltoace, fara să vadă drumul.

— Şi totuşi, n'am să mă frâng! N'am să mă frâng! — şoptea printre dinţi.

Din clipa aceea zilele, legate una de alta, o ferecară cu lanţul aspru al muncii.

Şuvoiul năvalnic al timpului o duse cu el şi curând Grunia pierdu şirul zilelor.

De abia încetase fâşâitul coaselor pe izlazuri că veni şi luna August, istovită, plină de zăduf şi de praf, aplecând spicele grele spre pământ

Intr'o zi, în toiul secerişului, Grunia, după ce mulse vacile dimineaţa, porni spre câmp.

Soarele se ridica încet, parcă în silă, deasupra stepei, mirosul lânced şi înnăbuşitor al pelinului plutea amestecat cu mireasma suavă, abia simţită, a paielor proaspete; pământul istovit avea o răsuflare fierbinte.

Grunia îl întâlni pe Gordei în tabăra de câmp.

— Am auzit că munceşti straşnic! Ei, aşa-mi place! — spuse el, strângându-i mâna şi-şi netezi uşor vârful mustăţilor, cu dosul palmei. — Nu de geaba, fetiţo, ţi-am dat bărbat din colhozul nostru!

— Prea multă laudă! — Grunia îşi aplecă ochii şi roşi.

— Ei hai, nu te mai ruşina: munca-i podoaba omului, îl face mai frumos. Ii atinse braţul şi Grunia se uită cu încredere, ca o fiică, în ochii lui obosiţi. — Dacă vrei, poţi rămâne la muncile câmpului la legatul snopilor... Pentru câtăva vreme ai să-ţi laşi vacile în grija celorlalte mulgătoare: să le împartă între ele... De aci înainte trebue sa te deprinzi cu munci şi mai grele...

Grunia îşi trecu limba peste buzele arse şi pline de praf şi dădu din cap fără să spună nimic. Gordei o îndreptă spre brigada legătoarelor de snopi.

Acestea lucrau cu o îndemânare uimitoare, dobândită cu trecerea anilor. La început Grunia rămânea mai în urma; curând însă, luând aminte, intră în pas cu celelalte şi mergea uşor şi fără grabă după secerătoare, aplecându-se mereu la pământ; cu o mână lua câte un mănunchi de spice, cu cealaltă îl lega cu un curmei apoi, după ce-l apăsa puţin cu genunchiul, îşi cufunda iar braţele în grămada de spice.

Tot cautând să nu ramână în urma celorlalte, nici măcar cu un pas, se simţi în scurtă vreme atât de obosită, încât se temea să se şi odihnească; de îndată ce se aşeza un pic, mâinile şi picioarele-i amorţeau şi îşi simţea capul greu ca plumbul... Ii venea să-şi rezeme obrazul de un snop şi să doarmă, să doarmă în neştire... O sudoare lipicioasă şi usturătoare îi curgea pe faţă, pişcându-i pleoapele, o durea spatele, avea braţele şi picioarele pline de sgârieturi, miriştea galbenă-i fura

vederea, şi totuşi Grunia lega înainte snopii, fara răgaz. Arareori doar, îşi ştergea cu mâna sudoarea de pe faţă, se îndrepta din şale şi privea pe sub palma făcută streaşină, câmpia întinsă şi munţii cu piscuri înalte şi strălucitoare, de ghiaţă. Aştepta o adiere răcoroasă din depărtarile acelea sticloase.

Stepa se pierdea în zarea viorie, spicele şuşoteau neîncetat între ele, în miezul arşiţei, despre cine ştie ce lucru tainic.

Deodată însă, năvăli un vânt proaspăt, Grunia se uită speriată spre cerul încenuşat de căldură. Nu se vedea niciun nor! Numai vulcanii mici din zarea cenuşie, fumegau uşor.

Spre amiază, se îmbulziră din spre munţi grămezi viorii de nori care acoperiră tot cerul; holdele de grâu se vânjoleau sub biciuirea vântului. Se întuneca repede, lanurile dese de secară se sbârliră, şi se auzea sunând drugul de fier lovit cu ciocanul, care chema oamenii la barăci.

Săgeata orbitoare şi frântă a trăsnetului se înfipse într'un colnic din apropiere, tunetul trecu răbufnind peste vale, ca un ecou venit de pe câmpul de lupta îndepărtat.

Grunia cără mai departe snopii, până ce primele picături reci de ploaie îi stropiră ceafa încălzită. Un nor de păcură se rostogolea năpraznic peste vale, împâclind satul; atârnând parcă de poalele norului, se învârtejau trâmbe întunecate de praf des.

Suflecându-şi poalele fustei, Grunia porni în fugă spre tabără dar ploaia o ajunse din urmă, prăvălindu-i-se în spate şi biciuindu-i pulpele goale. Când intră sub şopron, era udă leoarcă.

Linişlea plină de taină ce domnea pe aria acoperită o uimi: maşina de treierat stătea tăcută, vânturătoarele amuţiseră, oamenii vorbeau şoptit între ei. Aşezaţi pe grămezi de paie, sau în picioare lângă maşini, priveau posomorîţi pânza de apă ce curgea de pe streaşină.

— Ploaia asta o să ţină toată săptămâna, — se fonfai cineva într'un colţ întunecos. O să fie mai rău decât pe front...

— Cine cobeşte acolo? Mă prind că-i un puturos!

Auzind glasul răguşit al lui Crasnopiorov, Grunia tresări. Nimeni nu-l văzuse pe Cuzma Danilâci venind spre şopron, călare; de pe mantaua lui neagră de ploaie, curgeau şiroaie, crupa calului strălucea ca o piatră albă, lustruită de apă.

— Doar nu-ţi tai capul pentru o bubă pe nas! — mormăi preşedintele, descălecând. — Ce-aţi amuţit cu toţii, de parc'aţi fi la mort? Şi de ce i aşa întunerec: vă jucaţi de-a şoarecele şi pisica?

Sub şopron se aprinseră trei lanterne electrice şi toţi cei care şedeau pe paie se ridicară în picioare.

— Să nu mai aud vorbe dintr'astea în colhozul nostru! — Crasnopiorov înaintă pe arie, se opri sub lumină în sclipetul umed al stropilor ce se prelingeau de pe el, voinic cum era şi crescut parcă din pământ, şi spuse despicând aerul cu palma! — Ştiţi prea bine ce pedeapsă i se dă pe front, celui care seamănă panica!

Işi aruncă mantaua udă peste vânturătoare, apoi se lăsă pe o grămadă de paie şi toţi făcură la fel, aşezându-se cât mai în voie.

— Acum, hai să vorbim mai cuminte despre vreme...

Crasnopiorov n'avu însă vreme să le împărtăşească planurile sale. In faţa şopronului se opri, plină de noroi, maşina cu prelată a comitetului raional de Partid.

Crasnopiorov ieşi în ploaie şi se îndrepta spre maşină, iar Grunia auzind o voce plăcută, în care vibra un râs stăpânit, înaintă câţiva paşi.

— Numai tu eşti de vină, Cuzma Danilâci: toată vara l-ai chinuit pe şeful staţiunii meteorologice raionale, râzând de pronosticurile lui şi el răbda şi înghiţea, şi vezi acum? N'a mai putut să rabde!

— Tovarăşe Novopasin... Alexei Sergheevici, — începu să tune supărat, cu glasul lui de bas, Crasnopiorov, — nu mai departe decât ieri, bată-l ciorile, mi-a făgăduit c'o să avem timp frumos! Dacă aş avea putere, l-aş judeca şi l-aş osândi!

— Ţie să ţi se dea puterea pe mână — spuse batjocoritor secretarul, făcând-o pe Grunia să zâmbească.

Prinzându-i privirea, Novopaşin se uită la ea printre gene şi-i făcu un semn de înţelegere cu ochiul.

Grunia simţi că roşeşte şi ridică braţul ca să-şi ascundă faţa. Când şi-l coborî, secretarul tocmai intra sub şopron dând bineţe colhoznicilor. Novopaşin lucra în raion numai dela începutul războiului. Grunia nu-l cunoştea decât după nume şi-l vedea acum pentru întâia oară.

El se opri lângă vânturătoare, înalt, spătos, într'un halat albastru pentru praf şi cu cisme în picioare; după ce-şi scoase şapca de piele, îşi trecu mâna prin părul blond şi creţ.

— Haideţi, tovarăşi, daţi-vă mai aproape. — Novopaşin privi vesel în jur. — Am treabă cu voi...

Uitându-se unul la altul şi zâmbind, oamenii se strânseră în jurul lui.

Aşezându-se pe treapta unei scăriţe, Novopaşin scoase din buzunar o pipă mică, neagră, o umplu pe îndelete cu tutun

și aprinse un chibrit. Petala portocalie a flăcării îi lumină pentru o clipă fața cu trăsături puternice, care nu mai era atât de tânără, și șuvița de păr bălai ce-i cădea pe fruntea smeadă.

— Ce mai e pe front, Alexei Sergheevici? — se auzi un glas tânăr și nerăbdător.

— Dar ce, voi nu citiți ziarele?

— De citit, le citim noi, dar...

Novopașin zâmbi. Pretutindeni lumea credea că el trebue să știe mai mult decât se comunică prin ziare și la radio.

— Deocamdată pe front, tovarăși, vremea nu ne este prielnică. — Trase adânc din pipă și slobozi fumul afară. — Cu toții împreună însă vom izbuti să schimbăm vremea în bine pentru noi; că doar de aia suntem oameni sovietici!

Pipa pufăia în umbră, fumul albastru plutea deasupra capetelor.

— Am de discutat chestiuni importante cu voi, tovarăși. Glasul lui Novopașin suna înnăbușit și plin de neliniște. — La mai multe colhozuri din raionul nostru s'au strâns grămezi mari de grâne pe ariile neacoperite; n'au avut nici destui cai și nici destule mașini ca sa le care la timp... Sunt și prea puține uscătorii; înainte de război ne puteam lipsi de ele... Intr'un cuvânt, am venit la voi cu o mare rugăminte: trebue să ne ajutăm vecinii să-și pună grânele la adăpost!...

— Și eu care credeam că aveți de gând să ne dați nouă o mână de ajutor, Alexei Sergheevici, — spuse după o scurtă tăcere, nemulțumit, Crasnopiorov și cute adânci îi brăzdară fruntea boltită. — Cu ce i-am putea ajuta noi? Și la noi s'au împuținat brațele! Și pe noi ne gâtuie nevoia!

— Nu te mai văicări, Cuzma Danilâci! — auzi Grunia glasul grav și puternic al socrului ei, Terenti. — Doar n'om fi noi mai prejos decât alții.

— Să fim înțelegători față de nenorocirea altuia! — întări cineva.

— Doar nu trăim pe o insulă pustie, ci în același stat!

— Avem un siloz al nostru!

— Ce mai încolo-încoace, grânele nu trebue să se prăpădească!...

Ascultând cu luare aminte murmurul de aprobare al glasurilor și privind fețele sănătoase și deschise ale bărbaților și femeilor, fețe pârlite de vântul și de arșița muncilor la câmp, Novopașin parcă-și simți inima mângâiată de o undă caldă și blândă.

După ce larma se mai potoli, Novopașin își scutură cu bă-

gare de seamă pipa, lovind-o de carâmbul cismei şi întrebă tărăgănat:

— Vasăzică ne putem bizui pe voi, tovarăşi?

— Fără doar şi poate! — răspunse Grunia pentru toţi, şi făcu un pas înainte.

Novopaşin se întoarse spre ea şi mulţumi bucuros din cap.. Porni apoi, petrecut de toată lumea, spre maşină. Era aşteptat la atâtea soviete săteşti, la colhozuri, la S. M. T., la garaje, la centrele de colectare, în laboratoare şi pe arii... Nu dormea câte două zile dearândul, se grăbea să ajungă la timp pretutindeni, iar seara, când se îndrepta spre maşină, să pornească spre casă, aproape că dormea de-a'n picioarele.

Şi de data aceasta, îndată ce se închise uşiţa şi maşina îşi spori viteza, mâinile aprige ale somnului îl ţintuiră pe canapeaua moale şi Novopaşin adormi numaidecât.

Nici în timpul somnului, însă, treburile şi oamenii nu-l părăseau pe Novopaşin. Se vedea urcându-se pe platformele combainelor în timp ce belşugul de aur se revărsa pe câmp; păşea pe „palma" ariei bătătorite şi negre; arunca în gura neagră a treierătoarei snopii vânturaţi ; mustra pe un preşedinte neglijent pentrucă încercase să predea grânele prea umede, stătea de vorbă cu brigadierii, cu şefii de echipe, în timp ce clăile înalte scădeau văzând cu ochii şi grămezile de grâne se ridicau cât munţii, lucind ca bronzul; îşi cufunda până la cot braţele calde în grânele ce i se prelingeau, scânteietoare, printre degete... „Pâine, pâine", murmura prin somn.

Maşina săltă, trecând peste o hârtoapă şi fu deajuns ca Novopaşin să-şi deslipească pleoapele şi să scuture povara buimăcitoare a somnului, şi în pieptul lui începu iar să se svârcolească şarpele rece al neliniştii: „După ce predarea grânelor începuse atât de bine, s'ar putea oare ca totul să cadă baltă din pricina vremii?"

Ploaia nu mai contenea, glodul gras suspina moale sub cauciucuri.

— Mai e mult până la S. M. T. Catia? — întrebă pe şofer.

— Mai dormiţi. Când ajungem, vă trezesc eu.

„Dar ea când doarme oare? — gândi Novopaşin — sunt aproape două luni de când nu se mai dă jos din maşină". Se trase spre colţ şi se uită de acolo la chipul obosit al fetei, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, la mâinile ei arse de soare care stăpâneau temeinic volanul.

Deodată, în lumina farurilor se ivi un călăreţ. Novopaşin puse mâna pe umărul Catiei şi ea opri maşina.

— Curier? Dincotro?

— Dela „Partizanul de Munte“, tovarăşe secretar, — se auzi un glas tânăr, plin de o voioasă mirare.

— Ce bucurie ne aduci?

— S'a predat totul, tovarăşe secretar!

— Cum aşa?... Chiar sută la sută? — Novopaşin îşi scoase capul pe ferestruica maşinii.

— Măsurat cu gramul ca la farmacie! — rosti tare curierul şi Novopaşin începu să râdă, aducându-şi aminte că aceasta era vorba preferată a preşedintelui lor.

Ar fi vrut să strângă mâna tânărului şi să adauge un cuvânt bun.

— Cum te cheamă?

— De ce? — se trezi întrebând încurcat curierul, — eu n'am niciun amestec în isprava asta! Avem însă un preşedinte pe cinste!... Pe mine mă cheamă Nicolae; dar nu ştiu la ce v'ar folosi numele meu.

Novopaşin zâmbi. Ploaia măruntă şi caldă îi cădea pe faţă.

— Ei, atunci îţi mulţumesc, Nicolae. Multe salutări din partea mea celor dela „Partizanul de Munte“!

Din nou maşina despică prin beznă o pârtie de lumină care făcea să sclipească noroiul ca antracitul şi curând se zăriră, în întunerec, licăririle S. M. T.-ului.

Novopaşin sosi acasă noaptea târziu. Işi scoase dela uşă cismele murdare şi trecu, încălţat numai cu ciorapii, în sufragerie.

— In sfârşit, Lioşa! — se auzi din dormitor vocea domoală a soţiei lui şi Alexei Sergheevici înţelese că-l aşteptase până atunci fără să închidă ochii şi că de abia acum va putea adormi liniştită.

— Dormi, dormi... am să găsesc singur ce-mi trebue...

Se opri puţin în camera copiilor, ascultă răsuflarea lor regulată şi intră apoi în sufragerie. Cina îl aştepta pe masă.

După ce fumă o pipă, Novopaşin se întinse un pic pe divan; se strădui să-şi amintească de ce se simţise neliniştit pe drum şi nu putu, căci somnul îl pironi numaidecât. Nici nu auzi sunetul strident şi prelung al telefonului. Se trezi în schimb Olia, fetiţa lui, de şase ani. Se căţără pe un scaun, ridică receptorul şi spuse:

— Allo...

— Vreau să vorbesc cu Alexei Sergheevici, — ceru nerăbdător un glas aspru şi adânc, de bas. E acasă?

— Nu, doarme, — spuse Olia şi aruncă o privire spre divan. — Abia a sosit şi acuma doarme. — Fetiţa nu-şi putu stăpâni un căscat micuţ.

— Dar cine e la telefon?
— La telefon vorbeşte Olia. Fetiţa aşteptă puţin, apoi întrebă: Nu cumva telefonaţi pentru grâne?
— Da, da, pentru grâne, — spuse supărat „bădia" dela capătul firului, apoi începu să râdă cu icnet, şi nu se putea înţelege bine dacă râde într'adevăr sau plânge.
— Il chem îndată...

Tata însă nu voia să se trezească. Olia îl scutură de umăr şi-l rugă să se scoale, până ce în sfârşit, el începu să-şi frece ochii cu pumnii şi înţelese că era chemat la telefon.
— Bună seara, Alexei Sergheevici, iartă-mă că te supăr...
Novopaşin recunoscu glasul primului secretar al comitetului de ţinut.
— Nu face nimic, Nicolai Ilici... Bine c'aţi telefonat, aveam de gând, mâine dimineaţă...
— Câţi ani are ştrengăriţa dumitale?
— Şase.
— Ia te uită, ce desgheţată e! Mi se pare că ai trei copii?
— Trei.
— N'a greşit fetiţa: te-am chemat în legătură cu grânele. — Glasul secretarului se întări, dobândind puterea aceea de convingere şi limpezimea pe care le cunoştea Novopaşin şi care-i ajutau să-l înţeleagă pe Nicolae Ilici numai dintr'un cuvânt abia rostit. — Cum e pe la voi pe acolo, tot mai plouă cu găleata?
— Da, o ţine într'una...
— Buletinul spune că vremea rea o să dureze vreo săptămână, poate şi mai bine, — îl înştiinţă liniştit secretarul comitetului de ţinut, ca şi cum i-ar fi dat cine ştie ce veste. — Trebue să ne îngrijim în mod serios de uscătorii...
— Acolo unde n'au fost până acum, oamenii au şi început să le clădească, Nicolae Ilici...
— Bine! Aveţi grijă, mai cu seamă, să ţineţi grânele la aer şi să le vânturaţi mereu, auzi? Neapărat să le ţineţi la aer! Cam greu, dar altceva nu-i de făcut. Să nu lăsaţi grânele pe arii. Ce cantitate s'a cărat astăzi?

Secretarul comitetului de ţinut urmă să-i pună tot felul de întrebări. Novopaşin îi răspundea cu uşurinţă, căci fiece cifră şi fiece nume erau parcă săpate în mintea lui. Şi, în timp ce stăteau de vorbă, unul dintre ei parcă şi-ar fi inspectat din nou întregul raion a cărui răspundere o purta — arii, brigăzi, colhozuri, soviete săteşti — iar celuilalt îi răsăreau înaintea ochilor întinderile ţinutului biciuite de ploaie şi de vânt; ve-

dea căruțele împotmolite în noroaie, munții de grâne prinse de ploaie pe arii, auzea huruitul treierătoarelor, scârțâitul convoaielor de căruțe pe drumuri, vuietul de cascadă al grămezilor de grâne turnate în silozuri, zăngănitul trenurilor ce se puneau în mișcare. In închipuirea lui, el începuse să și încarce o a doua garnitură.

— Deci mă pot bizui pe dumneata? — întrebă secretarul comitetului de ținut.

— Fără doar și poate! răspunse Novopașin și zâmbi, amintindu-și de fata care mai înainte se repezise spre el, de obrajii ei înfierbântați și de ochii verzi strălucitori; și ea spusese la fel: „Fără doar și poate!"

După ce agăță receptorul, se gândi că poate în aceeași noapte secretarul comitetului de ținut va primi un telefon dela Moscova și, fără să-și dea seama, va repeta la rândul lui aceleași cuvinte, pentru ca apoi să-și aducă aminte de el, Novopașin, și să zâmbească.

„Tare vrednică trebue să fie fata asta! — Chipul ei plin de însuflețire îi răsări din nou în fața ochilor. — Trebue să aflu mai multe despre ea".

...In timpul ăsta Grunia mergea prin glodul lipicios, în urma unei căruțe acoperite cu prelată, străbătând kilometru după kilometru, în scârțâitul adormitor al roților și căuta să sfredelească bezna cu ochii îndurerați de atâta încordare.

Ploaia se mai ogoise; în golurile albastre dintre nori tremurau, ca'n niște fântâni adânci, stelele, cu strălucirea lor cristalină.

„Rodia nu m'ar recunoaște acum"— se gândi Grunia și suspină. Pielea se scorojea pe fața ei bătută de vânt, buzele-i se aspriseră și crăpaseră. Inchise ochii și i se păru că Rodion merge alături de ea și o privește cu dragoste.

Luminile gării se iviră din întunerec, se auzi șuieratul locomotivelor, ca un semnal de chemare, și Gruniei i se păru că strigau: „Pâine, pâine, pâine".

Stepa le răspundea cu ecouri puternice care se împrăștiau până departe.

Când, după descărcare, porniră înapoi, începu iar să ploua. Grunia se vârî sub prelată, se culcă pe scânduri fără să-i pese că erau tari și adormi îndată.

In vis nu-i dădea pace miriștea țepoasă pe care o avea mereu sub ochi; arșița soarelui îi frigea mâinile și ea lega mereu, snopi după snopi, fără să-și mai îndrepte spatele care-i amorțise...

Grunia își petrecea acum zilele și nopțile în brigada de transport a tineretului, făcea drumuri lungi prin ploaie și pe vânt, nu dormea și nu mânca deajuns și deși uneori îi era foarte greu, aproape peste puteri, își strângea și mai tare buzele: „Rodion duce o povară și mai mare".

Când, în sfârșit, plecă și ultimul convoi și Gordei Ilici strânse, în fața tuturor, mâna Gruniei, lăudând-o pentru hărnicia dovedită, ea se miră de ce o lăuda? Nu muncise oare la fel ca și ceilalți?

In aceeași seară Gordei Ilici îi adună pe comsomoliști la sediul comitetului.

Stătea în fața mesei, uitându-se pătrunzător la chipurile supte și înăsprite ale fetelor și flăcăilor.

Fața lui Gordei părea învăluită într'un abur verde, din pricina luminii ce se cernea prin abajurul lămpii mari, de masă.

După ce toată lumea luă loc în bănci, privirile lui se opriră, pe rând, asupra fiecăruia dintre chipurile încordate și aspre ale comsomoliștilor, apoi spuse cu glas scăzut:

— Da... rândurile voastre, copii, s'au rărit. Numai jumătate dintre voi au luat parte la lupta pentru pâine; ceilalți sunt acolo, — și privi fără să clipească spre umbrele încăperii. Ați luptat strașnic, am mai spus-o și la adunarea generală... Dar o laudă mai mult pentru o faptă vrednică, nu-i un păcat. Cinste vouă! In clipa de față fiecare grăunte își are puterea lui întreagă...

Tăcu puțin, răsucindu-și o țigară, o aprinse, apoi se lăsă pe scaunul care scârțâi sub el.

— Iată de ce v'am adunat aci, copii: de când a plecat Grigore Ceremisin la război, ați rămas o mână de oameni lipsiți de organizare, deși trăiți tot ca niște buni comsomoliști. Socotesc totuși că nu puteți rămâne fără un conducător!... Gândiți-vă cui i-am putea încredința un post de răspundere ca ăsta? Voi ce credeți ?

— Fetei dumneavoastră, Irina, — propuse cineva șovăielnic.

— Irinei? — Gordei Ilici își încruntă sprâncenele stufoase și o căută cu ochii pe fiică-sa. Fata ședea pe un scăunaș, lângă perete, bălaie, cu obrajii rumeniți de sfială. Privea în jur cu o turburare copilărească, de abia stăpânindu-și zâmbetul, de parcă s'ar fi temut să nu i se citească pe față mulțumirea.

— Nu, copii, Irina e încă necoaptă pentru o treabă ca asta. — rosti hotărît Gordei Ilici. — De altminteri a intrat abia de curând în rândurile comsomoliștilor. E fată bună, muncitoare... dar asta nu-i deajuns.

Își opri ochii asupra Gruniei, dar în privirea ei întâlni o spaimă atât de neprefăcută, încât Gordei Ilici zâmbi fără să vrea.

Se auzi un trosnet înapoia ferestrei și, în lumina ce răzbea prin geam, afară, se zări tresărind o creangă de plop neagră și înghețată, de parcă s'ar fi rugat să fie primită în odaia caldă. Fără voie, își întoarseră cu toții privirile spre geamurile întunecate; deodată Clania, care stătea chiar lângă fereastră, strigă voioasă dar în același timp și puțin speriată:

— Ia uitați-vă!... S'a întors Vania!

Un chip alb se lipi pentru o clipă de geam și prin încăpere trecu un murmur care n'avu vreme să se stingă, deoarece ușa se deschise numaidecât și Iarchin se ivi în prag.

— Iată că v'a sosit și secretarul! — spuse Gordei Ilici ridicându-se spre a-l întâmpina pe flăcău. — De unde vii?

Răsuflând greu, Iarchin îi privea cu niște ochi miopi, plini de turburare și de sfială. Își băgă apoi mâna în buzunar și cu o smucitură scoase ceva de acolo: ținea strâns în pumn ochelarii ce sclipeau.

— Fir'ați ai dracului! Imi vine să dau cu voi de pământ, să vă faceți cioburi! — strigă, aproape plângând.

Cineva împinse sub el un scăunaș pe care se așeză, ștergând cu degetele sticlele aburite ale ochelarilor; și-i puse apoi pe nas și, uitându-se cu luare aminte la mâinile lui mari, prea albe pentru un țăran, își drese glasul și începu să povestească:

— Până la centrul principal de mobilizare a mers bine; aci însă, mi s'a înfundat! S'a legat de mine un profesor dintre cei evacuați — și n'a mai fost nimic de făcut! Nu se poate și gata. „Ințeleg — zice — sentimentele dumitale patriotice, dar sunt nevoit să te tai de pe listă!" Și m'a tăiat, al dracului! Parcă poți să-l înșeli? Purta și el ochelari...

Iarchin suspină obosit, își șterse cu batista broboanele de sudoare de deasupra buzelor și tăcu, privind țintă la bocancii lui murdari.

Grunia, fără a clipi, se uita la el cum stătea potolit, încovoiat, cu ranița ca o ghebă verde, în spate. In cele câteva clipe câte trecuseră de când fața lui răsărise în geam și până când Iarchin se ivise în prag, ea trăise de pe acum întoarcerea neașteptată a lui Rodion — ca și cum gândurile fără noimă care o frământau în timpul nopților s'ar fi putut împlini — și îndată după aceea, se împăcă și cu gândul despărțirii și cu faptul că aci, pe scăunaș, ședea un altul în locul lui Rodion.

— Nu-i nimic, Vaniușa, nu-ți pierde cumpătul. — Gordei Ilici își așeză mâna grea și arsă de soare pe umărul lui Iarchin

şi atunci flăcăul se îndreptă din şale. — Acum e pretutindeni câmp de luptă!... Trebue să înţelegi lucrul ăsta şi să-l primeşti din toată inima. Ce spuneţi, tovarăşi, i-am putea încredinţa lui Iarchin, Ivan Alexeevici, conducerea organizaţiei noastre de comsomolişti?

— Nimeni n'o scoate la capăt mai bine decât el!

— E băiat bun, ce să spunem!

— Are pregătire politică!

Gordei Ilici ridică mâna şi freamătul se potoli.

— Ai auzit ce spun despre tine?... Ţine minte cuvintele astea, Vaniuşa, şi cată să te arăţi vrednic de ele, căci sunt de nepreţuit!

O chemă lângă el pe fiică-sa Irina şi, în timp ce se făcea alegerea şi comsomoliştii aruncau voturile în urnă, îi petrecu braţul pe după umeri şi îi şopti ceva. Chipul fetei se întunecă deodată. Gruniei i se păru că-i gata să izbucnească în plâns.

— Să vă trăiască noul conducător, copii! Ascultaţi-l! De aci înainte el o să poarte răspunderea voastră, după cum voi toţi o să răspundeţi pentru el!

Gordei Ilici se opri în faţa mesei, înalt şi spătos, strângând mai departe umărul fiică-si; ochii lui de oţel sclipiră în lumina verde ce se cernea prin abajur:

— Şi acum îngăduiţi-mi să-mi iau rămas bun dela voi, copiii mei vrednici şi dragi!... Trebue să plec, sunt chemat.

— Cine vă cheamă, Gordei Ilici?

— Unde plecaţi?

— Patria mă cheamă, — miji din ochi de parc'ar fi privit spre zări îndepărtate, scăldate în soare; glasul îi tremura uşor. — Mă cheamă feciorii mei care şi-au jertfit viaţa.

Grunia îşi apăsă pieptul cu pumnii, uitându-se când la Gordei Ilici, când la Irina, care-şi ţinea capul lăsat puţin pe spate şi era palidă la faţă. Se vedea că se străduește din răsputeri să rămână în mijlocul celorlalţi şi să asculte glasul înnăbuşit al tatălui său, fără să plângă.

— Toţi comuniştii din colhozul nostru se duc pe front. — Gordei Ilici îşi birui turburarea, glasul lui căpătase un sunet metalic. — Să ştiţi că lăsăm colhozul pe seama voastră! Să-l păziţi mai straşnic decât ochii din cap, nu cumva să vă găsim la întoarecere lângă copaia cu fundul spart!...

— Vă făgăduim, Gordei Ilici, — spuse cu glas scăzut Vania Iarchin. — La plecare, mi-au poruncit băieţii... A, era cât pe ce să uit! — Desfăcu raniţa pe care-o lăsase pe scăunaş, scotoci puţin înăuntru şi începu să împartă scrisori comsomoliştilor.

Irina rupse grăbită plicul pe care-l căpătase și într'o clipă sângele-i năvăli în obrajii de ceară.

„E dela Grigore, — gândi Grunia. — Când o să primesc și eu una?"

In clipa când Iarchin trecu pe lângă Frosia, fata fără să vrea dădu să-i aţină calea, apoi, luându-şi seama, se trase la perete, nepăsătoare, mândră, de parcă n'ar fi privit-o nimic din ceea ce se petrecea în jur.

— Ce mai e cu Rodion? — ar fi vrut să întrebe Grunia, dar Iarchin trecu înainte și ea se sfii să-l oprească.

De abia după ce adunarea luă sfârșit și lumea începu să iasă gălăgioasă în stradă, Grunia îl ajunse din urmă pe Iarchin, în tindă, și-l atinse ușor pe umăr.

— Da' Rodia nu mi-a trimis nimic?

Aştepta, cu răsuflarea tăiată. Vania îi răspunse tărăgănat și pe gânduri:

— Nu mi-a dat nimic în mână... dar în preajma plecării m'a luat de-o parte și mi-a spus: „N'am să pot scrie niciun rând, până ce n'am să dobor cu mâinile mele, măcar un neamț..."

Grunia nu-l mai ascultă și se desprinse din întunerecul tindei.

Ghiaţa norilor se crăpă, desfăcându-se în sloiuri mari. In adâncul fără fund, ca în apa albastră a unui lac, tremurau stelele. Deasupra eleşteului, pe lângă care trecu Grunia, luna aşternuse o dâră de lumină.

Incepând din seara aceea, viaţa ei se schimbă pe deantregul, dobândind o însemnătate și un înțeles deosebit. Faptul acesta îi amintea pe departe uimirea și turburarea plăcută pe care o simțise cândva în copilăria îndepărtată când — un nod de fată de șase anişori — se urcase pentru întâia oară pe acoperiş și văzuse dela înălțime priveliștea satului:

„Vasăzică așa e satul nostru!" gândise atunci și nu se mai sătura privind fermecată, de acolo, de pe creasta acoperișului năpădit de muşchi, lumea nouă care se deschidea înaintea ei.

Sentimentul de împrospătare de acum aducea doar într'un chip nelămurit cu cel încercat în copilărie.

Grunia începuse să-și privească altfel munca braţelor ei. Inainte de război i se părea că tot ceea ce făcea era spre folosul ei și al colhozului, și că în măsura în care va fi mai sârguincioasă, în aceeaşi măsură va trăi și ea mai bine. Acum se temea că munceşte prea puțin și se gândea că ar fi trebuit să-și dea și mai mult osteneala, deoarece după felul cum avea să lucreze avea să se aleagă în bună parte și soarta acelei cauze mari, în slujba

căreia lupta Rodion şi care însufleţea strădaniile tuturor oamenilor, îndreptându-le spre un singur ţel.

4

Sosi pe nesimţite şi toamna. Grunia alerga în fiecare dimineaţă, prin negura cenuşie a zorilor, la sovietul sătesc. De obicei, în ceasul acela din pragul zilei se adunau acolo o mulţime de oameni.

Difuzorul trosnea ca vreascurile când se aprind în sobă; apoi un glas potolit, hotărît, învăluia inimile ca o flacără ce le-ar fi cuprins pe toate.

In puţinele momente petrecute în mijlocul mulţimii de oameni care se înghesuiau să asculte cu suflare oprită, gândurile ei mai aveau totuşi răgaz să colinde şi alte meleaguri, acolo unde mii de refugiaţi rătăceau pe drumuri sfârtecate, gonindu-şi din urmă vitele, unde la zeci de kilometri depărtare nu se auzea decât un muget neîntrerupt, unde ardeau holdele, clăile de fân, casele abia clădite... Dacă apa ar fi putut arde, Grunia era încredinţată că oamenii i-ar fi dat foc şi ei, cum ar fi dat foc şi ţărânei, ca fiecare pas să-i fie aducător de moarte duşmanului.

Insângerate, armatele noastre lăsau în retragere satele arse până la temelii, apoi, strângându-se şi încordându-se din nou ca un pumn, porneau să dea o nouă lovitură groaznică, nimicitoare, ca după aceea să se retragă iarăşi.

Şi undeva, în mijlocul acestei mări de oameni, printre urlete, în zăngănitul şi bubuiturile maşinilor diavoleşti, Rodion lupta şi el, scrâşnind din dinţi şi leoarcă de sudoare. Dar dacă... Nu, asta nu! Grunia nu şi-l putea închipui decât viu şi năpraznic.

Mulţimea pleca dela sovietul sătesc în tăcere; doar când şi când câte cineva se jeluia tărăgănat şi cu tremur în glas:

— Ce-i asta? Până când ucigaşul o să-şi mai facă mendrele pe pământul nostru?

— Aşteaptă, nu mai e mult! se răstea Moş Hariton. O să-l vedeţi voi pe fascist ţeapăn şi cu ochii în bagdadie.

Atunci când comunicatul nu era prea trist şi aducea ştirea că armatele noastre recuceriseră câteva localităţi mai populate, Grunia se înviora şi se pornea pe glume cu mulgătoarele. Işi simţea inima mai uşoară, de parcă s'ar fi întâlnit cu Rodion.

Zile dintr'acestea erau însă rare, iar spre iarnă se răriră şi mai mult. De pe front, ca şi mai înainte, nu venea nicio scrisoare şi, dacă n'ar fi fost cuvintele pe care i le împărtăşise Vania Iarchin, Grunia nu şi-ar mai fi găsit astâmpăr.

Odată, într'o noapte întunecoasă de Decembrie, Grunia făcea de gardă la sovietul sătesc. Adusese cu ea un volum din „Războí și Pace" și citise fără întrerupere toată noaptea. In zori, soneria telefonului o făcu să lase cartea din mână. Grunia își ridică basmaua de pe ureche, ca să poată auzi mai bine:

— Allo, aici e garda dela sovietul sătesc.

— Cum te chiamă ?

— Vasilțova Agrafena.

— A-a, — făcu glasul de dincolo, cu tâlc, și Grunia ghici după o anumită mlădiere, abia simțită, că omul dela capătul firului zâmbea. — Bună ziua, tovarășă Vasiltova! Aici e secretarul comitetului raional... Președintele nu-i acolo?

— E devreme încă. Să mă duc după el? E vorba de ceva important?

— Da, e ceva urgent. — Secretarul zăbovi puțin, de parcă ar fi stat să chibzuiască. — Uite despre ce e vorba.... Mâine sosesc aci niște răniți... Am avea nevoie numaidecât de ajutoare ca să pregătim spitalul... Trimiteți vreo patru oameni din colhoz...

Grunia simți o neliniște nelămurită; își apăsă mâinile pe piept și se grăbi să răspundă, aplecându-se puțin înainte, ca și cum ar fi voit să înduplece pe cineva:

— Oh, tovarășe Novopașin... o să-i trimitem, fără doar și poate... Nici vorbă... Eu, cea dintâi...

— Bine, mă bizui pe dumneata, dar nu întârziați, vezi să nu mă faceți de rușine... Fie și la noapte, numai să veniți.

— N'aveți nicio grijă... Drumul e înzăpezit, așa c'o luăm pe jos, prin trecătoare...

După ce lăsă receptorul, rămase nemișcată, cu mâinile la piept, ascultând bătăile pendulei, în mijlocul tăcerii care parcă stătea la pândă.

In afară de Grunia, încă alte câteva mulgătoare mai cerură să fie trimise ca ajutoare la spital. Către seară, porniră toate spre raion.

Peste munți se revărsase purpura fumurie a apusului de parcă flăcările neîntrerupte ale războiului îndepărtat ar fi lins cu limbi de văpaie cerul. Parcă dintr'acolo, din toiul luptelor, trebuiau să sosească răniții.

„Dacă s'o afla și Rodion printre ei?" — tresări Grunia, săgetată de un gând care-i îngheță inima.

Poate că și celelalte femei se gândeau la bărbații, la frații sau la părinții lor și nu pentrucă ar fi vrut să-i știe răniți, ci pentrucă ar fi dorit să-i vadă în viață, căci rănile, oricât de grele

ar fi fost, s'ar fi vindecat, după credința lor, mai ușor aici, în preajma locurilor dragi.

Irinca pășea înaintea tuturor, îmbrobodită într'un șal alb, moale, cu ai cărui ciucuri pufoși se juca, răsucindu-i între degete. Parcă se temea să n'o ajungă cineva din urmă și s'o întrebe de ce se simte neliniștită. Când și când pipăia colțurile plicului pe care îl ținea în buzunarul dinăuntru al hainei, pentru ca îndată după aceea să-și tragă repede mâna și să se uite, bănuitoare, înapoi.

Femeile celelalte erau însă cufundate în gândurile lor și niciuna nu lua aminte la ea.

Primind în plină față biciuirea vântului care sufla din spre munți, Varvara călca dârz ca un bărbat. De când plecase Silanti, cu patru luni în urmă, pe front, devenise și mai tăcută și mai închisă la fire. Ceva mai departe de ea mergea zorită Clania, îmbrăcată în cojoc negru, încinsă cu o curea militară și purtând pe cap o căciulă cu clape.

Frosia se ținea lângă Grunia. O luase de braț și căuta să meargă în pas cu ea. Simțindu-și tovarășa muncită de o grijă, Frosia se aplecă puțin înainte și, cătând în fața ei posomorită, îi șopti:

— Nu te mai frământa, înțelegi? Ai să te topești ca o lumânare. Nici pomeneală să se termine războiul și tu ai început de pe acum să-ți otrăvești sufletul...

Grunia se uită cu luare aminte la chipul frumos și deschis al fetei.

— Tu oare ții la tihna ta mai mult ca la orice pe lume? — o întrebă ea.

Frosia se încruntă privind bănuitoare și deveni astfel mai frumoasă.

— Nu te mustră de loc cugetul că l-ai lăsat pe Matvei să plece cu inima sfâșiată?

— De unde știi? — șopti buimăcită fata, lăsându-se greu pe brațul Gruniei.

— Am auzit întâmplător tot ce i-ai spus atunci, în grădiniță, când ai rupt și ultimul fir ce vă mai ținea legați...

Zăpada scârțâia uscat sub pâslari. Frosia gâfâia, de parcă ar fi purtat o povară peste puterile ei. Câtva timp merse tăcută, fără s'o privească pe Grunia; ar fi voit să-și tragă mâna de sub brațul acesteia, dar nu îndrăsnea și pășea alături, oarecum stânjenită.

— De ce crezi că-s nesimțitoare ca o buturugă? — începu ea într'un târziu. — Știu că a plecat cu inima grea... Dar nu

sunt vinovată!.. Dragostea nu-i pomană, n'o poți da oricui. Știe și el, de altfel, cum am purtat-o în suflet și cât m'am chinuit din pricina asta... Legătura despre care vorbeai nu se rupe atât de ușor... e trainică.

Frosia se stăpâni, își trase liniștită, mâna de sub brațul celeilalte și se simți mai în largul ei.

— Dar nici mie însumi nu-mi pot fi dușman și de bună voie nu intru eu în jug pentru toată viața... Crezi că-i glumă să crești trei copii care nici măcar nu sunt ai tăi? Chiar dacă l-aș fi luat, niciunul din noi n'am fi fost fericiți...

— Când iubești un om, ești în stare de orice, — spuse încet Grunia. — Inseamnă că nu-l iubești deajuns, dacă faci astfel de socoteli.

— Da' tu de unde știi, te-ai uitat în sufletul meu? — izbucni Frosia în batjocură și cu răutate. — Mi-ai ghicit boala, și crezi că poți să-mi spui ce să fac... Nimeni nu poate dovedi o boală ca asta; încă nu i s'a găsit leacul...

— Eu îți vorbesc prietenește și tu ți-ai și pus lacăt la suflet, — o mustră, liniștită, Grunia.

— Destul că ți-am spus deschis tot ce aveam de spus, — îi întoarse vorba, Frosia, la fel de liniștită, — să știi că nu-mi place când mi se vâră alții în suflet și-mi dau ghies cu sfaturile lor... Pentru străini lucrurile sunt totdeauna limpezi. Dacă socotelile astea ar fi fost atât de ușoare, atunci cel care suferă și se chinuește ar fi înțeles el, cel dintâi, totul. — Și o luă din nou pe Grunia de braț, lipindu-se de ea: — Nu te supăra! Crede-mă că mai mult pe mine mi-e ciudă decât pe tine...

Grunia îi strânse mâna în tăcere și nu-i răspunse nimic.

Incepea urcușul anevoios spre văioagă unde nici pe vreme liniștită nu se potolea vifornița.

Cerul se ridica deasupra munților, ca un zid cenușiu, steiuri înalte străjuiau posomorite drumul, vântul nicio clipă nu dădea pas pinilor firavi, ce se cățărau pe culmi, sa-și îndrepte trunchiurile gheboșate; în dreapta se căsca o prăpastie fără fund, cu stânci împovărate de ghețuri; pe povârnișurile întunecate se stârneau învolburări de zăpadă, prevestind viscolul.

Incă de pe șeaua primului urcuș se simți suflarea înghețată, arzătoare, ce venea din spre văioagă; și zăpada vânzolită se năpustea șfichiuind obrajii, astupând nările și ochii femeilor care se strângeau grămadă și întorceau spatele, așteptând să treacă vârtejurile deslănțuite, pentru a porni iar să urce, pe îndelete.

Un șuvoi de zăpadă prăfuită le ieșea în întâmpinare, alb ca

laptele, spălându-le pâslarii. Din clipă 'n clipă mersul devenea tot mai anevoios.

Varvara, care păşea acum înainte, se oprea din când în când şi striga prin negura viscolului:

— Hei! N'a rămas nimeni în urmă?

O înconjurară cu toatele gâfâind şi suflându-i aburi în faţă.

— Vă ţineţi bine? — le întrebă Varvara cu glas răguşit. Clania dragă, ţi s'au albit obrajii! Freacă-te cu zăpadă!

Nici nu ieşiseră din văioagă şi parcă încărunţiseră toate, de câtă chiciură se prinsese de părul ieşit de sub basmale.

— Parc'am fi nişte babe! — începu să râdă una dintre ele. — Dacă ne-ar vedea acum bărbaţii noştri, ar lua-o razna!

— Dacă numai la atâta-i taie capul, atunci o să le arătăm chiar noi drumul, — spuse Varvara.

— Ei nu, zău, — rosti tărăgănat un glas şugubăţ. — O să vină el, şi când te-o strânge 'n braţe cu foc, toată ghiaţa o să se topească şi iar ai să întinereşti...

— Destul! Tocmai aici, la picioarele Domnului v'aţi găsit să vorbiţi blestemăţii!

Cu capul într'o parte Varvara porni iar.

Femeile se înşirau după ea, trăgându-şi cu greu pâslarii din zăpadă şi împotmolindu-se mereu prin nămeţi.

Cu cât urcau mai sus, cu atât se învârtoşa întunerecul şi, curând, negura vifornitei înghiţi împrejurimile.

— Mai bine ne-am întoarce, fetelor, — se auzi un glas răguşit, — ne rămân ciolanele pe-aici...

— Cum adică? Să-i părăsim pe răniţi? Ei ne aşteaptă să le dăm ajutor şi noi să ne-arătăm nevrednice şi slabe? — izbucni mânioasă Grunia.

— Cine nu vrea să mai meargă, să se 'ntoarcă! — rosti Clania batjocoritoare.

— Nu scânciţi, fetelor! Hai! Hai, curaj! — strigă Varvara.

Femeile se cufundară în vârtejul arzător de zăpadă. Ajunseră pe şeaua văioagei. Nu vedeai la doi paşi, nu se zărea nici spatele celei care mergea înainte; viscolul urla ca o haită de lupi, răzuindu-le, parcă, obrajii cu trâmbe de pânză aspră, scorţoasă, asvârlindu-le boabe de măzăriche în ochi.

— Staţi fetelor! — strigă deodată Varvara şi iar se îngrămădiră toate în jurul ei, lovindu-se una de alta. — Am luat cu mine o frânghie, să ne legăm de brâu, la rând!... Că ne-am putea rătăci altfel!... Phui, ce viscol!

Işi lăsară basmalele pe ochi, toate îşi potriviră broboadele

ca să le ţină de cald, înnodându-le mai strâns, la spate, apoi se legară cu aceeaşi frânghie de mijloc.

— Ţineţi-vă bine! — strigă din răsputeri Varvara, străduindu-se să întreacă şuieratul vântului... Vedeţi, să nu rămâneţi în urmă... fetelor!

Parcă se prăbuşeau, bubuind, puhoaie de zăpadă de pe culmile îngheţate; când şi când câte o femeie cădea răsturnată de iureşul vântului, frânghia se întindea şi toate celelalte se opreau atunci, aşteptând.

Gruniei i se tăiase răsuflarea, îi îngheţau mâinile, îşi simţea fruntea ca strânsă într'o menghine, sgrunţuri de ghiaţă îi lipiseră pleoapele şi totuşi, înfruntând dârză potopul de zăpadă prăbuşindu-se aproape în braţele reci ale vântului, ea se gândea: „Poate că Rodia trece în fiece zi prin asemenea chinuri".

Drumul începu brusc să coboare şi atunci putură să răsufle mai în voie.

Văioaga rămăsese în urmă. Viscolul încetase tot atât de neaşteptat, pe cât se stârnise, de parcă tăria lui s'ar fi curmat deodată, în spatele lor. Zăpada colbuită se mai învârtejea încă, fără putere, la picioarele lor, în timp ce jos, departe, în valea cufundată în întunerec, se vedeau licărind luminile prietenoase ale satului.

— Am biruit! — strigă veselă Clania. — Parc'am fi dat o bătălie!

— Dacă şi'n război ar fi fost tot atât de uşor, de mult le-am fi sucit capul năpârcilor alea, — şueră cineva printre dinţi.

— Dac'ar primi şi femei, chiar azi m'aş duce acolo. — Şi Clania îşi împinse voiniceşte căciula pe ceafă. — De ce m'o fi făcut mama fată?... Tot n'aş mai putea trăi în colhoz cât timp o ţine războiul! Dacă se deschide vreo şcoală sanitară în raion — îmi şi iau tălpăşiţa!

— Numai să vedem ce-o zice şi drăguţul tău, Vania Iarchin, — râse Irina. — Dacă nu te lasă?

— Vania e de-ai noştri, las'că mă'nţeleg eu cu el!

Femeile îşi trecură toată noaptea robotind în spital şi pregătind sălile pentru răniţi: frecară cu cârpe ude pereţii, tavanele, ferestrele, călcară feţe de perne şi cearşafuri, sparseră lemne şi aprinseră focul în sobe.

Spre dimineaţă, podeaua vopsită strălucea de parc'ar fi fost ceruită, paturile erau făcute, pe scăunaşele acoperite cu ştergare albe ca zăpada, scânteiau carafele cu apă, soarele pătrundea prin horbota perdelelor subţiri de voal. In aer plutea un miros abia simţit de medicamente.

Femeile îmbrăcate cu halate albe şi cu scufii de tifon pe cap, mergeau pline de neastâmpărul aşteptării, în vârful picioarelor, de parcă sălile ar fi fost de pe acum pline cu răniţi.

Grunia se credea liniştită dar, de fapt, se frământa mai mult decât altele. De câteva ori dădu fuga în sala pe care o avea în primire, ca să îndrepte colţul răsfrânt al unei cuverturi sau să bată câte o pernă care şi aşa şedea umflată, pentru ca apoi să se oprească îngândurată în mijlocul încăperii mari şi luminoase, unde abia cu o săptămână în urmă, încă mai răsuna gălăgia copiilor aşezaţi în bănci.

Totul părea să fie în bună rânduială. Gruniei, totuşi, i se părea mereu că mai rămăsese ceva de făcut, un lucru foarte important, de care uitase. Nu-i venea să creadă că, în curând, în aşternuturile acestea curate aveau să stea culcaţi zeci de oameni schilodiţi, şi că liniştea zilei însorite şi strălucitoare avea să fie turburată de gemete.

Grunia se opri în faţa unei oglinzi mari, ovale, privindu-se de parcă nici ea nu s'ar mai fi recunoscut, aşa cum era îmbrăcată acum. Pleoapele uşor umflate erau adumbrite, iar ochii vădeau atâta nelinişte şi erau plini de o asemenea turburare încât îi venea să se întrebe: „Ce-i cu tine? Ce ţi s'a întâmplat?"

Auzind chemarea prelungă a clacsoanelor, o trecu un fior rece prin spate. Se deslipi de oglindă şi fugi în stradă.

Autocamioanele închise, vopsite în verde, tocmai coteau în curtea largă, curăţată de zăpadă. O mulţime de oameni se aflau căţăraţi pe gardul care se clătina, gemând sub greutatea lor, de parc'ar fi fost viu.

Grunia încremeni, uitându-se în golul întunecat al unui camion, din care erau coborîte cu grijă primele tărgi.

Se simţi năpădită de o milă apăsătoare, amestecată cu un sentiment nedesluşit de teamă, aproape de groază. Se ridica pe vârful picioarelor, căutând să zărească faţa rănitului şi, după ce o văzu, galbenă ca ceara, nebărbierită, frica ei se risipi, lăsând în loc un simţământ nelămurit de duioşie şi de recunoştinţă faţă de soldatul acela necunoscut, care-şi vărsase sângele pentru ea şi care ar fi putut să rămână pe veci acolo, pe câmp. Totodată se simţea pătrunsă de răspunderea pe care o va avea de aci înainte. Trebuia să facă tot ceea ce-i stătea în putinţă ca el să se însănătoşească, tot ceea ce-i stătea în putinţă ca el să nu mai fie chinuit de dureri!

Răniţii erau purtaţi pe tărgi largi de pânză, înveliţi cu pături tighelite şi li se lăsaseră căciulile, cu toate că aveau pernă sub cap.

Frământând în mână poala halatului, Grunia se uita cu luare aminte, copleşită de mâhnire şi de durere, la feţele secătuite de sânge şi aştepta încremenită: dar dacă în clipa aceea avea să-i treacă pe sub ochi chipul drag ei şi dacă avea să-şi piardă cunoştinţa, prăbuşindu-se în zăpadă? Sau, dacă nici n'o să-l recunoască? Tărgi după tărgi i se perindau prin faţa ochilor. Uneori Grunia desluşea sub cuvertură numai câte o jumătate de trup omenesc şi atunci buzele ei păleau de emoţie.

— Bieţii oameni, — şoptea în sinea sa, — ce le-a fost dat să sufere.

I se învârtea capul şi de abia se mai ţinea pe picioare, dar răbdă, temându-se să nu i se vadă slăbiciunea.

Şi nu aşteptă de geaba. Ostaşul care zăcea pe ultima targă îşi săltă puţin capul tuns şi îşi opri ochii buimăciţi, rătăciţi, asupra ei.

— Dumneata eşti Grunia? — întrebă încet, căzând înapoi pe pernă, sfârşit de puteri.

Grunia tresări. La început i se păru că şi chipul şi glasul erau ale lui Rodion şi i se opri inima'n piept.

Scoase un strigăt şi dădu să se repeadă spre targă, dar în aceeaşi clipă nişte mâini puternice o prinseră de umeri şi o ţinură pe loc până se desmetici. Se apropie apoi şi se uită chinuită la omul acela cu totul străin, care zăcea cu ochii închişi. Rănitul îşi ridică pleoapele şi Grunia îi spuse încet:

— Nu-mi mai amintesc cine eşti...

Un zâmbet dureros deslipi buzele ostaşului:

— Eu am împărţit premiile, atunci, în grădină... Mă cheamă Rachitin...

Deşi nu mai ţinea minte de loc, căci în aceeaşi zi intrase în viaţa ei Rodion, Grunia se aplecă asupra pernei şi şopti:

— Da, da, mi-aduc aminte, mi-aduc aminte de toate!... Dar nu mă mir că nu te-am recunoscut... ai mai slăbit. Acum, bine că te-ai întors acasă... o să te faci bine şi ai să fii iarăşi cum ai fost... Insănătoşire grabnică.

Şi, fără să-şi dea seama, îndemnată de un nelămurit sentiment de milă şi de duioşie, Grunia îşi lipi deodată buzele de obrazul lui, apoi se ridică şi porni cu paşi grăbiţi înapoi pe coridor. Când aruncă o privire în urmă, văzu faţa lui Rachitin luminată de un zâmbet.

Ieşi în curtea rămasă pustie; aerul îngheţat îi răcori obrajii. Dincolo de gard, pe un troian de omăt scăldat în soare sclipeau scântei albastre, roşii, aurii.

Grunia rămase încremenită; îi ardea faţa, inima-i bătea a-

păsat şi cu neastâmpăr. Munca ei dela fermă, zi de zi aceeaşi, i se părea acum neînsemnată şi zadarnică, gândindu-se la ceea ce înfăptuiau oamenii ceilalţi, dincolo, pe front.

— Ce ai tu, Grunia?

Se intoarse încet:

— Nimic...

— Nimic...

Chipul Varvarèi brăzdat de sprâncenele negre era îngândurat, iar ochii îi colcăiau de nelinişte.

— Ştii c'a întrebat comisarul politic de mine... mi-a trimis vorbă să trec pe la el, — răsucea mereu între degete un nasture negru şi lucios dela jacheta de catifea. — Mi-e teamă de ceva... N'am astâmpăr... Mă încearcă o presimţire rea...

— Nu te mai frământa de geaba. Cine ştie de ce o fi având nevoie de tine! Grunia o îmbrăţişă şi se lipi de ea cu încredere. — Să mergem, poate am să aflu şi eu ceva despre bărbatul meu... Numai să dăm în primire halatele.

Intrară în biroul comisarului politic. Un om înalt şi slab, îmbrăcat cu o tunică verde, se ridică dela masă ca să le primească. Ochii lui cenuşii tiviţi cu gene dese, blonde, erau istoviţi de nesomn. Se vedea că ar fi vrut să-i vorbească Varvarei între patru ochi, dar cum ea se ţinea cu îndărătnicie de braţul prietenei, renunţă.

— Sunteţi din acelaşi colhoz?

— E măritată cu un flăcău dela noi, cu Vasilţev Rodion, — îl lămuri Varvara, fără să-l slăbească o clipă din ochi.

— Rodion Terentiici? — comisarul politic privi printre gene şi, când Grunia dădu turburată din cap, se încruntă şi-şi trecu încet palma peste ochi.

— Aşa, — rosti după o clipă de tăcere. — Atunci am de vorbit cu amândouă... Luaţi loc...

„De ce oare? — se gândi Grunia. — O fi vrând să ne oprească mai departe la spital?"

Comisarul politic se lăsă obosit pe scaun, deschise o tabacheră străvezie de celuloid, bătu o ţigară pe capac, o răsuci îndelung între degete, apoi îşi ridică privirea spre Varvara:

— Am să încep cu dumneata. Nu cumva ştii să-mi spui unde se află în clipa de faţă soţul dumitale, Silanti Alexeievici Judov?

Varvara se dădu înapoi, cu o mişcare iute, de parcă s'ar fi ferit de o lovitură, apoi se aplecă iar spre masă, uitându-se întrebător la faţa pânditoare şi plină de neîncredere a comisarului politic.

— Cum „unde"? Pe front! — strigă, de parcă abia acum s'ar fi desmeticit. — Tocmai voiam să vă întreb: sunt patru luni de când a plecat şi n'am nicio veste dela el, n'am primit nicio scrisoare...

Comisarul politic înfruntă privirea înfrigurată a femeii.

— Dacă ne jucăm de-a v'aţi ascunselea, atunci n'o să putem sta de vorbă prieteneşte. — Trase adânc din ţigară, dădu fumul afară şi se uită cu luare aminte la chipul femeii, de o frumuseţe neîmblânzită, cu buze poruncitoare şi bărbia dreaptă. Deocamdată noi nu ştim decât atât: că bărbatul dumitale a dezertat de pe front!...

Faţa Varvarei se făcu albă ca varul.

— Ce-aţi spus? — întrebă cu glas răguşit.

— Bărbatul dumitale a dezertat de pe front...

— Atunci e... Varvara se ridică, fără să vadă nimic altceva în afară de ochii aceia cercetători care-i pândeau, ca şi mai înainte, fiece mişcare.

— Atunci e un trădător, — spuse cu încetineală comisarul politic.

Varvara se aprinse la faţă de parcă ar fi lovit-o cineva peste obraji cu dosul palmei şi simţi că se înnăbuşă.

— Ce-o mai fi şi asta? — oftă obidită şi porni, împleticindu-se, spre uşă.

Grunia rămăsese ca pironită pe canapea, urmărind-o pe Varvara cu nişte ochi speriaţi. O văzu punând mâna pe clanta uşii şi proptindu-se în ea, de parcă şi-ar fi adunat ultimele puteri, şi deodată se întoarse cu faţa împietrită.

Comisarul politic scoase cu clinchet dopul de sticlă al carafei şi turnă apă într'un pahar. Grunia nu mai citi în ochii lui neîncrederea de mai înainte.

Varvara bău cu lăcomie, din două înghiţituri, tot paharul.

— Aşa... — gâfâi de parcă ar fi urcat un povârniş drept. — Măcar de s'ar fi gândit la copii. Nu-mi mai rămâne decât să mă înnec!...

— Ba să munceşti înainte, aşa cum ai muncit şi până acum... — Comisarul politic îi vorbi liniştit, cu tonul lui obişnuit, şi ochii lui păreau din nou chinuiţi de nesomn. — Cât despre copii, nu sunt răspunzători pentru faptele tatălui!...

— Dacă nu l-o lua dracu', o să vină el odată înapoi! — scrâşni cu răutate Varvara. Se întoarse din prag spre Grunia.

— Te aştept afară. — Şi trase uşa după ea.

Pe uliţă însă, o părăsiră puterile. Cu greu ajunse până la conovăţ şi-şi rezemă pieptul de bârna ieslei, roasă de dinţii cai-

lor; ar fi vrut să plângă şi nu putea de parcă i-ar fi înfipt cineva mâna în gât şi n'o mai slăbea din strânsoare.

Auzi deodată scârţâind zăpada şi se întoarse. Grunia umbla orbecăind prin curte.

„Ce-o fi având? — se întrebă Varvara cutremurată de durerea celeilalte, cu toate că purta şi ea în suflet o povară destul de grea. — Nu cumva Judov l-o fi tras şi pe Rodion cu el?"

Grunia nu mai avea nicio picătură de sânge în obraz.

— Ce ţi-a spus?

Grunia se opri şi-şi aţinti asupra Varvarei privirea pustie, neclintită.

— Ce e? Parcă n'ai mai avea viaţă în tine...

— Cum?... întrebă cu glas înnăbuşit Grunia fără să-şi deslipească de pe Varvara ochii îngheţaţi. Mişcă buzele şi o lacrimă mare i se rostogoli încet pe obraz.

— N'am nimic... — Hai, să plecăm mai repede! — murmură, uitându-se pierdută, îndurerată, la chipul nedumerit al femeii. — Unde sunt fetele noastre?

— Cum „unde"? La spital... Dar ce ai? Vreo veste proastă?

Grunia clătină din cap:

— Nu, nu! Mi s'a făcut rău... Să mergem, hai! Să mergem!

„Altceva trebue să fie, — se gândi Varvara. — Dacă Rodion ar fi fugit n'ar mai fi tăcut ea. Poţi oare să ascunzi de oameni un lucru ca ăsta?"

Grunia rămase să aştepte la poarta spitalului, în timp ce Varvara se ducea să cheme mulgătoarele. Se hotărî să nu spună nimănui nimic, de parcă s'ar fi temut să nu se convingă şi ea, cumva, de adevărul celor întâmplate.

Ascunsese în sân hârtia care-i adusese vestea morţii lui Rodion şi acum simţea c'o arde. Şi, deşi faptul era vădit, Grunia nu voia şi nu putea să creadă.

— Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! — rosti hotărîtă, cu glas tare, de parcă ar fi căutat să se încredinţeze singură, şi aruncă o privire în jur...

Femeile tocmai veneau spre poartă. Grunia se îngrozi la gândul că dând cu ochii de ele s'ar putea să izbucnească în plâns. Ar fi fost mai bine să plece singură, să nu mai stea de vorbă cu nimeni, să nu mai asculte pe nimeni...

„Numai de n'aş plânge, de n'aş plânge!" — Işi strânse buzele şi-i zâmbi în silă Frosiei.

— Ce ai? Eşti bolnavă? — Fata îi puse palma rece pe frunte

— Nu, mi-a şi trecut, — îi spuse, aproape în şoaptă, Grunia. — Ce mai e pe la spital?

— Răniţii din sala noastră ne-au rugat să mai venim pe la ei. Frosia o luă de braţ. In raion au început să strângă daruri pentru front. N'ar strica să lucrăm şi noi câte ceva. Ce zici?

„Ce daruri? Despre ce vorbeşte?" — Grunia se uita la buzele ei rumene, încreţindu-şi faţa îndurerată fără să înţeleagă.

— Neapărat, fetelor, neapărat! — spuse Irina! — O să coasem nişte pungi pentru tutun şi o să mai împletim câte ceva. Trebue să vorbim despre asta la adunarea comsomoliştilor şi să vedem ce-i de făcut... Am să împletesc nişte ciorapi de lână pentru Grişa...

— O să-i împleteşti pentru Grişa şi o să-i primească Mişa, — zâmbi Clania. — Că bine mai eşti şi tu Irinca! Nu ştii că darurile se trimit cu vagoanele pe front şi se împart la întâmplare?... Poate că drăguţul tău o să capete o perie de dinţi!...

— Ia mai tacă-ţi gura! — dădu Irina din mână, nemulţumită. — Nu-i dai voie omului să se mai amăgească un pic... Tot îndrugi la prostii!

— Nu sunt de loc prostii! — se apără Clania, înfierbântându-se. — La ce bun să te amăgeşti? Cată-ţi o ţintă şi mergi tot într'acolo. Uită-te la mine. Mi-am pus în gând să mă duc la cursuri şi să vedeţi că într'o săptămână — gata, poftim la prima lecţie! Se deschide o şcoală pe lângă spital.

— Atunci mă'nscriu şi eu la cursuri, — spuse Irina suspinând. — A naibii mai eşti tu, Clania; numai de n'am păţi-o tot luându-ne după tine!

Drumul se pierdea în câmpiile albe şi liniştite. Urmele lăsate de tălpile săniilor sclipeau.

Grunia umbla ca în toropeala somnului, simţind strâns braţul vânjos al Frosiei.

— M'am apucat să potrivesc perna unui rănit şi el de colo: „Stai jos" — auzea glasul Frosiei venind ca de departe. — Mă aşez lângă el; mi-era şi milă, dar şi teamă... Imi ia mâna, mi-o mângâie. Are nişte degete galbene, subţiri şi străvezii parcă... Mă mângâie cât mă mângâie, apoi mă întreabă: „Eşti măritată?" Parcă mi s'a lipit limba de cerul gurii — stam ca proasta şi nu spuneam nimic. In sfârşit, îmi iau inima'n dinţi şi spun „Nu". Eram eu în vorbă cu cineva, dar n'a ieşit nimic până la urmă. De ce mă'ntrebi?" Tace o bucată de vreme — se vedea că i-e greu să vorbească — apoi îmi răspunde: „Voiam să-ţi dau un sfat: dacă bărbatul dumitale e cumva acolo, nu-ţi precupeţi vorbele de dragoste, scrie-i cât mai des. Nu-ţi închipui ce înseamnă pentru un ostaş liniştea sufletească. Când o are, luptă mai bine şi nici de moarte nu se teme. Eu, poate tocmai de aceea

păţii asta: am trei copii şi nu ştiam nimic despre ei." Imi vorbea cu lacrimi în ochi. „De ce plângi? — îi spun eu — ai să-i găseşti pe toţi, nu-ţi mai chinui inima". „Nu prea trag nădejde, — îmi răspunde — căci au rămas la nemţi... Mereu îi am pe bieţii prunci înaintea ochilor şi-i aud cum se roagă: „scapă-ne, tăticule, ia-ne de aici!" Mi-e groază, nu pentrucă mi-am pierdut picioarele, ci pentrucă nu le mai pot fi copiilor de niciun ajutor!" Deabia l-am liniştit...

Intrară într'o pădurice. Soarele rămase spânzurat în ceaţa deasă, ca un păianjen în mijlocul pânzei lui azurii. Stâlpi de umbră albastră stăteau culcaţi pe zăpadă.

— Oh, fetelor, simt că mă apasă ceva, — spuse deodată, lăsându-se să cadă în zăpadă, Varvara, care tăcuse tot drumul, iar când celelalte o înconjurară, îşi sfârşi vorba în şoaptă: — Cred că mi-ar face bine un strop de votcă.

Ii ardeau ochii ca o flacără uscată şi avea atâta obidă şi durere desnădăjduită în glas, încât tuturora li se păru că plânge.

— Dar ce aveţi voi astăzi? — strigă supărată Frosia. — V'aţi pierdut de tot cu firea!...

— Taci, fată, taci! — gemu Varvara, clătinând din cap. — Ce ştii tu!... N'ai trecut niciodată şi să te ferească Dumnezeu să treci prin asemenea clipe... Azi am primit o lovitură care m'a doborît la pământ poate pentru tot restul zilelor mele, — şi povesti, împleticindu-se în vorbă, întâlnirea cu comisarul politic; îşi privea tovarăşele care se întunecaseră la faţă şi lua mereu pumni de zăpadă şi-i strângea în mâinile fierbinţi, prefăcându-i în bulgări de ghiaţă. — Ce să mă fac acum, fetelor? Spuneţi-mi... Să mă omor? Mi-e milă de copii; cum să trăiască ei fără mine?... Dar nu mai pot să îndur ruşinea asta..

O linişte apăsătoare coborî pentru o bucată de vreme.

— Uite ce-i, Varvara, — spuse pe neaşteptate Frosia, cu glas poruncitor pe care nimeni nu i-l cunoştea; o apucă pe femeie de subţiori şi o ridică dintr'odată în picioare. — Nu mai plânge! Ai să munceşti şi n'ai să pieri!...

— Ai să munceşti şi n'ai să pieri! — o îngână Grunia pe şoptite, mai mult cu buzele.

— O rană ca asta nu se poate vindeca numai prin muncă, mereu o să sângereze — spuse încet Varvara.

— Fiecare are câte o durere acum! — rosti tare Irina şi toate celelalte se uitară la ea, cuprinse de mirare; parcă nu mai stătea înaintea lor fata aceea sburdalnică, şireată, care râdea atât de uşor, ci tatăl ei parcă, încruntat şi ameninţător. — Dacă o să-ţi sgândări în fiecare zi rana asta, n'ai să mai vezi nimic

din ce se'ntâmplă în jurul tău! Mai pot eu oare să mă gândesc numai la mine, acum când fraţii mei şi-au dat viaţa, când tăticul a plecat să lupte, când Grişa...

Asprimea glasului şi schimbarea neaşteptată a chipului o făceau să semene atât de puţin cu Irinca de mai'nainte, încât parcă într'o singură zi petrecută la spital devenise cu câţiva ani mai vârstnică.

— Ia uitaţi-vă ce scrisoare mi-a trimis Grişa, — şi fata smuci din sân un triunghi alb de hârtie cu care spintecă aerul; începu apoi să vorbească frământându-se toată, cuprinsă de înflăcărare. — Mă plimbam adesea cu el. Mă petrecea de obicei până acasă şi eu glumeam, încântată că-i eram pe plac şi nu mă gândeam la nimic!... Când a plecat, însă, am simţit cum s'a rupt ceva din mine! M'aş fi dus oriunde, numai să fiu lângă el!... Şi el simţea ca şi mine. „Până în clipa când m'a trezit hurducătura roţilor, — îmi scrie — habar n'am avut că nu pot trăi fără tine. Dacă gândurile noastre sunt aceleaşi — spune el — şi inima ta bate la fel cu a mea, — scrie-mi! Atunci o să luptăm împreună pentru dreptatea noastră!"

In inima îndurerată a Gruniei cuvintele Irinei picurau ca roua primăverii.

— Am să învăţ să ajung tractoristă — rosti hotărîtă Varvara — am lucrat, doar, timp de doi ani pe remorca tractorului condus de Judov şi am fost ajutoare la combain.

„Dar eu ce-am să fac?" — se gândi îngrijorată Grunia.

I se părea că n'avea să mai poată lucra la fermă, ca mai înainte, nici să trăiască aşa cum trăise până atunci.

5

Acasă, Grunia se desbrăcă pe tăcute, căutând să nu se uite nici la Terentie, nici la Malania. Işi scoase cojocul şi şalul şi se spălă îndelung până ce se isprăvi apa; îşi frecă apoi, stăruitor, cu prosopul, faţa şi mâinile, până se făcură roşii.

— Hai la masă. De ce zăboveşti atât? — întrebă Malania.

— Nu mănânc, măicuţă. Simt că mă trec nişte fiori...

— Ia un ceai de te încălzeşte şi urcă-te apoi pe cuptor.

— Las-o mamă, n'o sili să mănânce. — Terenti se uită cercetător, pe sub sprâncenele-i cărunte la noră-sa, ca şi cum ar fi căutat să ghicească ce se ascunde sub liniştea ei încordată. — Cred că-i sătulă până'n gât de tot ce i-a fost dat să vadă...

Grunia trecu în odăiţă şi se târî până la patul pe care se prăbuşi cu faţa în jos fără să se mai desbrace; îşi cufundă capul în moliciunea pernei şi căută să-şi înnăbuşe ţipătul ce-i creştea

în piept. Purta în suflet atât de grea povară, de parcă s'ar fi cufundat într'o apă adâncă şi n'ar mai fi avut putere să scape din apăsarea aceea grea. Apa o înnăbuşea, o sorbea în întunerecul ei verde, simţea svâcnetul sângelui în urechi, cercuri galbene ca nisipul îi pluteau, unduitoare, prin faţa ochilor.

Bileţelul pe care-l ţinea în sân foşni deodată şi Grunia se ridică în capul oaselor, cu o mişcare repede, simţind un frig lacom ce i se urca spre piept, în timp ce fruntea se îmbrobona de sudoare. Era oare cu putinţă ca bucăţica aceasta de hârtie să fie tot ceea ce mai rămăsese dela el? Nu! Nu! Nu era adevărat! Dar trebue s'o ascundă, cât mai bine, ca nimeni să nu ştie... Nimeni!

Grunia se sculă din pat ameţită şi se târî până la cufăr. Căută cheia pe poliţă, îl deschise, scoase repede din sân plicul şi-l vârî la fund, sub un ziar. Apoi încet, lăsă jos capacul şi răsuci cheia al cărei scrâşnet, slab ca un suspin, îi sfredeli tot trupul, pricinuindu-i o durere nelămurită.

Grunia se prăbuşi peste cufăr ca peste mormântul proaspăt al omului iubit şi se strădui din răsputeri să-şi stăpânească lacrimile ce stăteau să-i năvălească în ochi.

— Acum sunt iar orfană pe lume, o biată fiinţă stingheră — şopti ea. — Rodenico, dragul meu, cum am să trăiesc fără tine?... Rodenico...

Işi aminti că odată, în copilărie, jucându-se cu alte fetiţe pe câmp, pierduse o batistă nouă şi că mătuşa ei o pedepsise bătând-o crunt, fără îndurare, cum numai un străin poate pedepsi. S'a ascuns atunci în râpa din marginea satului, cu gândul să nu se mai întoarcă niciodată la mătuşă-sa, să moară de foame sau să fie sfâşiată de lupi! S'a pitit sub nişte rădăcini şi a plâns toată ziua, sfâşiată de supărare şi gândindu-se cu amărăciune la viaţa ei de orfană, singură pe lume; chinuită de dor, o chema pe măicuţa ei dragă, care zăcea demult în pământul umed... A doua zi s'a întors la mătuşă-sa şi, în ciuda tuturor stăruinţelor acesteia, n'a vrut în ruptul capului să-şi ceară iertare pentru neascultarea ei. Deşi de atunci n'a mai mâncat niciodată bătaie, Grunia a înţeles pentru întâia oară că o să păţească în viaţă multe neajunsuri şi necazuri.

Grunia nu se mai clinti până dimineaţa de lângă cufăr şi de abia când răsăriră pe geamuri florile cărunte ale gerului, iar soarele de iarnă lumina cu sgârcenie ferestrele, îşi aduse deodată aminte că trebuia să fie de mult la fermă.

Se pregăti de plecare, dar tocmai când să iasă pe uşă, sosi şi Frosia cu sufletul la gură de parcă ar fi fugărit-o cineva.

— Bună ziua! — începu fata, voioasă, scuturându-şi zăpada de pe pâslari şi desnodându-şi şalul pufos. — E un ger afară de-ţi taie răsuflarea! Am venit să te iau, Grunia! Vor avea celelalte grijă de vacile noastre, iar noi o să mergem din casă'n casă să strângem daruri pentru ostaşii de pe front.

Faţa ei, rumenită de frig, strălucea, în obraji i se sbenguiau nişte gropiţe, chiciura de pe genele negre şi bogate începu să se topească.

— Ar trebui să începeţi cu noi — spuse Malania. — Dar e greu să chibzueşti aşa, deodată, cam ce să trimeţi... Duceţi-vă, şi între timp cotrobăiesc eu prin cufere...

— Au nevoie mai ales de lucruri călduroase, ca să nu le înghețe mâinile şi picioarele, — spuse Frosia. — Aici, numai cât te învârteşti pe lângă casă, şi tot nu poţi îndura gerul, dar mi-te să stai acolo, culcat în zăpadă...

— Fireşte, — întări Malania. — Cum ai deschis gura, m'am şi gândit la Rodia; ar fi bine să-i trimet nişte mănuşi şi nişte ciorapi mai moi, şi nişte pâslari nu i-ar strica... Cât ai vorbit tu, eu l-am şi îmbrăcat din cap până 'n picioare...

Muşcându-şi buzele până la sânge, Grunia deschise uşa cu piciorul şi ieşi în curte. Frosia veni numaidecât şi ea.

Umbre albăstrii se fugăreau pe acoperişurile încărcate de zăpadă.

Grunia se uita, printre lacrimi, la trunchiurile albe şi trandafirii de fum; parcă ar fi crescut deodată, în ceaţa geroasă, o pădure ca în basme.

— Cu cine să începem? — întrebă Frosia — Cu Judovii, poate?

— Cum vrei, — răspunse Grunia, încet.

Strânsul darurilor i se părea un adevărat chin; în fiece casă o putea întâmpina amintirea acelei întâmplări la care se temea să se gândească. Grunia însă, nu îndrăsni să dea înapoi. Ar fi făcut orice, numai să nu rămână singură cu durerea ei. Simţea că ar fi putut scăpa de această durere, numai dacă nu stătea locului; trebuia să umble, să-şi facă de lucru, să întâlnească oameni cu care să mai schimbe o vorbă...

La Judovi acasă nu erau decât cei doi gemeni, Sava şi Lionia. Băeţii şedeau la o masă curată, galbenă de mult ce era frecată. In faţa lor se aflau cărţi, caiete şi o sticluţă cu cerneală albastră, de gâtul căreia era legată o sfoară.

Auzind că bate cineva la uşă, Sava — copil voinic, cu umeri largi, care avea sprâncenele dese şi părul negru al maică-si

— se ridică în picioare și stătu astfel în tăcere lângă masă, cu ochii mari, larg deschiși.

Lionia rămăsese mai departe pe bancă, aplecat cu pieptul peste cărți; avea, ca și fratele lui, spatele lat dar semăna cu taică-său și la păr — căci era roșcovan, — și la tăietura șăgalnică a buzelor roșii, pline, și la șiretenia ascunsă în ochii albaștri, plini de o prefăcătorie naivă.

— Nu-i acasă mămica, — spuse Sava fără să mai aștepte întrebarea, încruntându-și sprâncenele groase ca niște ciucuri. — Dar ce aveți cu ea ? — adăogă el, și-și încleștă apoi, dârz, buzele.

— Am venit să strângem darurile — îl lămuri Frosia — spune-i mamei c'o să trecem noi mai târziu...

— Mămica le-a și pregătit! se repezi Lionia. — A adunat toate hainele lui tăticu!

— Ia mai ține-ți gura! Te-a întrebat cineva? — îl întrerupse Sava cu asprime și Lionia își întoarse, supărat, privirea spre fereastră.

— Vasăzică lucrurile astea le trimeteți pe front? — urmă liniștit, Sava, de parcă ar fi vrut să le arate femeilor că el era stăpânul în casă și că pregeta să ia în pripă măsuri atât de însemnate. — Spune-mi, leliță, putem să trimetem și o scrisoare pentru ostașul care o să poarte hainele dăruite de noi? Ce crezi?

Frosia se uită la Grunia, apoi făcu un semn de încuviințare, cu capul, către băiat; îi plăcea firea lui grijulie și cumpănită, ca de bun gospodar.

— Lionia, apucă-te de-i scrie nenicului de pe front, că tu te pricepi mai bine! — Un zâmbet slab lumină pentru o clipă fața lui Sava. — Ce stai ca prostul? Hai, mișcă-te! Mai repede! Ii punem bilețelul într'un buzunar și-l prindem cu un ac!

Bosumflat, Lionia trase spre el sticluța cu cerneală, iar Sava puse lângă vatră un scăunaș pe care se urcă; se cățără apoi pe lavița de sub grindă și începu să arunce de acolo pâslari, mânuși, ciorapi și, la urmă de tot, un cojoc tăbăcit și roșcat care se întinse pe jos.

— Oprește-te, doar n'o să ni le dai pe toate, fără știrea mamei! — spuse Frosia, uitându-se încurcată la grămada de lucruri asvârlite în mijlocul casei.

— Luați-le! — Sava se coborîse și-l privea cu asprime pe fratele lui care stătea tăcut. — Mămica ne-a poruncit să dăm toate hainele lui tăticu, fără să le mai alegem!

Lionia lăsă să-i cadă capul în palmele făcute căuș și începu să plângă. Sava se repezi lângă frate-său; îi tremurau buzele și părea și el gata să izbucnească în lacrimi.

— Taci! N'auzi? Taci că te pleznesc — strigă, apucându-l pe frate-său de umăr. — Uită-te în ochii mei, m'auzi?

Amenințarea prinse. Lionia se opri din plâns și-și ridică spre frate-său fața scăldată în lacrimi.

— Ai uitat jurământul pe care l-ai făcut ieri? E un trădător și nu trebue să ne fie milă de el! — rosti răspicat și cu hotărîre Sava, apoi îi porunci: — Spune după mine!

Grunia nu văzu decât mișcarea buzelor tremurătoare ale lui Lionia, fără să-i audă glasul.

— Și să nu te mai prind că te smiorcăi! Te pomenești că ai udat de lacrimi și scrisoarea! Crezi poate că așa le va merge la inimă celor de pe front?

Sava își înnăbuși un suspin și se apropie iar de Frosia:

— Ce-i leliță? Nu vă plac darurile noastre? Nu-s bune pentru soldați?

— Foarte bune! — răspunse grăbită Frosia! — Numai, cum o să le ducem? Ne-ar trebui o căruță!

— Dar unde trebuesc duse, — la soviet? — întrebă cu seriozitate Sava. — Las'că le ducem noi, — eu și Lionia — cu săniuța. Numai să vină mămica dela S. M. T., și îndată pornim... E bine așa?

Le însoți până în cerdac, le urmări cu privirea până ce străbătură curtea, închise apoi încet ușa, trăgând zăvorul la loc și deodată își lipi de canat fruntea fierbinte și izbucni în plâns. Plângea domol, scâncind parcă printre dinții încleștați.

Ușa ce dădea în tindă se deschise pe neașteptate și Sava simți că fratele lui stă în prag și-l privește.

— De ce plângi?

— De unde-ai mai scos-o și pe asta? — îl bruftului Sava, încercând cu sgomot zăvorul. — S'a stricat ceva la ușă, de aia am zăbovit...

Își făcu mult timp de lucru cu zăvorul, fără să se întoarcă spre frate-său și, în cele din urmă, se răsti:

— De ce-ai deschis ușa? Ce, e vară? Intră înăuntru că vin și eu îndată — și numai după ce ușa căptușită cu pâslă se închise ușor, își șterse ochii cu mâneca dela cămașă, mai întârzie puțin în tinda întunecoasă și intră însfârșit, fără grabă, în odaie.

Lionia stătea lângă haine, învârtind în mâini căciula roșcată, din blană de vulpe, a tatălui lor.

— Ce-ar fi să n'o mai dăm? — întrebă cu sfială, fără să-l privească pe frate-său. — O purtăm noi... Ia uită-te la căciula mea, să vezi că-i mai veche decât a lui tăticu!...

— N'avem nevoie de lucrurile altora! — rosti Sava cu glas

uscat şi cât mai aspru cu putinţă. — Mai bine lipsă. O să ne facă mămica altele mai bune... Nu trebue să-ţi pară rău... nici să te lăcomeşti. Doar nu le trimitem la târg, ci pe front!... Să-l vezi pe bădia Gordei cum o trage peste urechi şi apoi cum duce puşca la ochi: pac! — şi gata, s'a zis cu un fascist!

— Ce bine dacă îi va cădea lui căciula!

— Nici vorbă! Păi 'scrim noi pentru cine e... şi atunci o s'o primească el! — Sava îi luă căciula din mână, o aruncă peste cojoc şi cuprinzându-şi fratele pe după umeri, îl duse spre masă; de aci, uitându-se pe fereastră, puteau vedea pe Grunia şi Frosia mergând spre casa lui Rusanov, împotmolindu-se mereu prin nămeţi.

Frosia bătu mult în uşa troenită. In sfârşit, în tindă se auziră paşi grăbiţi şi răsuflarea grea a moşului Hariton care întrebă cu glas răguşit:

— Cine-i acolo?... Indată vă deschid.

Bătrânul apăru în faţa lor, cu un cojoc svârlit pe umerii gârbovi, înalt, osos, purtând nişte pâslari străvechi, de culoare trandafirie, cu desene albastre; le privea parcă miop, cu ochii spălăciţi, aproape lăptoşi:

— Poftiţi înăuntru, — zise, făcându-le loc să treacă — dar să ne iertaţi, că nu prea-i deretecat pe la noi...

Se răsti apoi la copiii din odaie şi se aşeză la masă fără să-şi lepede cojocul. Dintr'un ceaun negru şi pântecos se ridicau aburi mirositori. Moş Hariton scoase un cartof şi începu să-l cojească pe îndelete cu o unghie lungă şi pământie. După ce-l curăţi, îl aruncă într'o tigaie mare, plină cu jumări rumene ce răspândeau o aromă puternică.

Copiii se strânseră lângă bunicul lor, uitându-se cu luare aminte la femeile acelea necunoscute. Cel mai mare, un băiat de vre-o şapte anişori, cu părul bălai şi cârliontat, îmbrăcat cu o bluză albăstrie, pătată de grăsime şi cu nasturii rupţi, era cel mai îndrăzneţ dintre toţi. Şedea la masă şi curăţa şi el un cartof, trecându-l dintr'o mână într'alta şi suflând asupra lui, ca să-l răcească.

O fetiţă de vreo patru ani, cu faţa oacheşă şi gâtul firav, se ţinea de mâneca goală a cojocului de pe umerii bunicului. Intr'o rochiţă de culoare închisă, desculţă, cu codiţele sbârlite pe spate şi cu privirea speriată, dar si curioasă, semăna cu o căprioară gata să sară de pe o culme stâncoasă şi să-şi piardă urma într'un tufiş.

Prâslea, un băieţel de doi anişori care-şi tot muta greutatea de pe un picior pe altul, stătea lângă laviţă şi se uita trist şi ru-

gător la Frosia, de parcă aştepta să-l cheme şi să-i dea niscaiva acadele. Era plin de o blândeţe copilărească şi, cu fruntea lui boltită şi prin stângăcia pe care o vădea, părea un ursuleţ mic şi leneş; până şi ochii lui, ca doi bumbi de chilimbar străveziu, semănau cu aceia ai unui ursuleţ de pluş.

Frosia ridică de jos un fier electric de călcat care stătea asvârlit lângă uşă, puse la loc mătura şi scutură o coajă de ou de pe laviţa aşternută cu scoarţă albastră, ca să se poată aşeza. Se simţea vinovată faţă de copiii aceia ingălaţi care nu mai văzuseră de mult apa şi săpunul, vinovată pentru neorânduiala şi paragina ce domneau în casă.

— M'au istovit ţâncii ăştia, — se plânse Hariton oftând. — Nu mai pot să-i stăpânesc. Se joacă de-a partizanii în casă... Te pomeneşti că-i dau şi foc... Zilele trecute când m'am dus la soviet, s'au apucat să aprindă un coşcogeamite focu'n faţa vetrei... Dau eu să-i cert, da'-mi spun că aşa fac partizanii... Nu ştiu cum s'o mai scot la capăt cu ei — o adevărată urgie! Să-i bat— se împotriveşte mâna; că nici aşa n'au parte de mângâiere, că-s orfani de mamă.

Tăcu o clipă, încruntându-şi sprâncenele cărunte şi stufoase, apoi începu să vorbească, supărat:

— De câte ori nu i-am spus: „Insoară-te, Matvei! E greu să trăieşti fără o gospodină în casă! eu trebue să mulg vaca, iar rufele, trebue să-i rugăm pe vecini să ni le spele — parc'am fi călugări, la mânăstire, nu altceva!"

Grunia, de cum intrase, rămase lângă uşă, rezemată de uşori. Se uita la Frosia cum îl ascultă pe bătrân, cu ochii în pământ şi roşie la faţă.

— Dar el râdea, şi atâta tot, — urmă Hariton nemulţumit, totuşi cu bunătate în glas. — „N'am niciun zor. — zicea. — Ascultă, tată, nu-ţi poţi lua nevasta aşa, cum ai smulge o nuia dintr'o leasă. Trebue s'o cauţi pe îndelete!" După mine însă toate muierile sunt la fel, doar că una-i mai frumoasă iar alta mai urâtă. Firea lor însă-i aceeaşi... Astăzi flăcăii caută numai fete pe sprânceană!...

Frosia se îndreptă din mijloc şi roşeaţa din obraji i se risipi cu incetul.

— Hariton Ivanovici, am venit la dumneata cu treabă, nu ca să-ţi ascultăm bazaconiile, — spuse ea. — Noi strângem daruri pentru ostaşi...

— Cum? — îşi încreţi bătrânul fruntea. — Daruri? Or fi pentru Matvei? — şi când se dumiri însfârşit, dădu încurcat din

umeri. — Eu, fată, nici nu știu ce-om avea de dat... Mă duc în cămară să scotocesc printre lucruri...

Gârbovit și târîndu-și pâslarii cârpiți, Hariton ieși în tindă. Fetița se îndreptă sfioasă spre Frosia, parcă voind să-i spună ceva; nezărind, însă, nici urmă de alintare în ochii ei, se opri la jumătatea drumului.

— Hai, vino'ncoace, Xenia, ce vrei? — se înmuiă Frosia, și o trase pe fetiță spre ea. — De ce n'ai grijă de frățiorul tău?... Ia uită-te ce murdar e!... Și casa e ca vai de lume!... Dar cosița, așa se împletește?

Frosia desfăcu de tot cosița bălaie a Xeniei și o împleti din nou, la repezeală. Fetița o privea cu ochii mari, fără să clipească. Lelița asta necunoscută semăna puțin cu mămica ei, de care Xenia abia-abia dacă-și mai aducea aminte: neîntrecut de frumoasă, îmbrăcată cu un sarafan înflorat, cu părul desfăcut. Mirosea a pâine, a lapte proaspăt și a încă ceva plăcut și îmbietor ce aducea cu mireasma fânului abia cosit..

Frosia nu băgă de seamă că, între timp, se apropiase și se lipise de ea prichindelul care de bună seamă de abia aștepta să se cațăre pe genunchii ei. Numai băiatul cel mare stătea de o parte și o privea cu oarecare ciudă, curățând mai departe cartofi.

Frosia îl luă pe cel mic în brațe; copilul își întinse încrezător mânuțele, se agăță de șiragul de mărgele, apoi se anină cu stângăcie de gâtul ei.

— Ia te uită ce greu e flăcăuașul ăsta! O fi cântărind un pud, — se miră Frosia, stânjenită de privirea scrutătoare pe care Grunia o ațintise asupră-i.

Ar fi trebuit să se ridice numaidecât și să plece din casa aceasta în care totul îi vorbea despre Matvei — copiii, ochii lor plini de tristețe, cureaua care atârna în cui, șalul de mătase pe care-l cunoștea atât de bine; Frosia ședea, însă, mai departe, pe laviță, ca bătută 'n cuie, strângându-l pe băiețel la piept cu o mână, în timp ce cu cealaltă mângâia căpșorul bălai al fetiței. Inima îi era plină de încântare duioasă.

— N'ar fi bine să plec? — o întrebă încet Grunia, și Frosia tresări:

— Dar eu ce să fac? Nu, nu, mai stai puțin!

— Tu mai rămâi puțin și deretecă prin casă. Eu plec mai departe, tot pe partea asta a uliței, iar la întoarcere am să trec să te iau...

Țâncul se agățase cu încăpățânare de gâtul Frosiei și nu mai voia să-și descleșteze mâinile, iar fetița își lipise obrazul pe genunchii ei și femeia nu se îndura să-i tulbure.

— Crezi c'o să răzbești singură?

— Unde n'am să pot, ne ducem pe urmă împreună...

De abia când se trânti ușa, Frosia gândi cu strângere de inimă că Grunia plecase ca și cum ar fi lăsat-o aci nu numai pentru un ceas-două...

Intre timp, Grunia o luase la goană prin curte, de teamă să nu se răsgândească Frosia și să nu fugă după ea. După ce ieși pe poartă, se opri să-și tragă sufletul, apoi merse mai domol, din nou copleșită de durere. Coti pe cea dintâi poartă întâlnită în drum, străbătu o tindă încăpătoare și intră în odaia de locuit.

Roșu, năvălea soarele de iarnă prin ferestre, o dâră de lumină răsfrântă de oglinda înaltă se așternea pe tavan, sclipeau spițele unei biciclete spânzurate lângă ușă, broaștele de alamă ale unui scrin vopsit vișiniu parcă ardeau. In încăpere era curat și cald.

— Cine-i acasă? — întrebă Grunia, dar nu auzi niciun alt răspuns decât bătăile puternice ale inimii sale.

Din robinetul unui samovar nichelat de pe masă cădeau, cu clinchet ușor, picuri de apă într'o farfurioară. Grunia mai strigă odată și atunci cineva se mișcă pe vatră, tușind cu opinteli. Se ivi apoi capul cărunt, ciufulit și tremurând puțin, al unei bătrâne:

— Stai puțin, drăguță, că mă dau jos acușica... Ai venit cu treabă, sau numai așa?

— Cu treabă, bunicuțo!

— Dar nu-i acasă gospodina noastră — se neliniști bătrâna și, icnind mereu a tuse, începu să coboare cu băgare de seamă de pe vatră, punând piciorul mai întâi într'o scobitură a cuptorului, de acolo pe un scaun și în cele din urmă se opri în fața Gruniei, mică, încovoiată și semănând cu o ciupercă, așa cum era îmbrobodită cu basmaua ei roșie și cu fusta de culoare închisă, lungă până'n podele. — Dar cine ești tu?

— Vasilițova Agrafena, nevasta lui Rodion...

— Da, am auzit, am auzit, — clătină bătrâna din cap. — Să vă dea dumnezeu... Da' copii n'aveți încă?

— Sunt măritată de curând, bunicuțo, — începu să se frământe Grunia, — de abia făcusem nunta și a plecat...

— Ce urgie, Doamne! — Bătrâna se așeză, răsuflând cu greutate, pe o laviță. — Mult rău ne-a mai făcut pacostea asta de Hitler cu războiul lui... De ce-or mai fi fost aduși pe lume Irozii ăștia, ca să pătimim atâta?... Da' ce treabă ai cu mine, drăguțo?

Grunia o lămuri. Bătrâna o asculta cu luare aminte, tremurând din cap, poate ca un semn de încuviințare. De abia sfârșise

Grunia de vorbit, că bătrâna începu să clipească și ochii ei limpezi și frumoși, tiviți cu gene rare — ochii unui om care trecuse prin multe suferințe — se umplură de lacrimi.

— Noi nu mai avem cui să-i trimitem daruri, fetițo, — rosti bătrâna cu tremur în glas. S'a împlinit o lună de când ne-a sosit vestea c'a murit... Poate că așa i-o fi destul de cald, lui fecioru-meu, în pământ.

— Nici eu... nici eu n'am cui... și totuși iată că umblu pe la oameni și strâng daruri! — suspină Grunia.

Nu-și dădea seama nici ea cum de-i scăpaseră vorbele astea și se opri, înspăimântată de mărturisirea făcută. Zăgazul pe care-l ridicase cu atâta trudă parcă se prăbușise dintr'odată, ne mai putându-se împotrivi puhoiului; și tot ceea ce se adunase înlăuntrul ei, dealungul ceasurilor de chin, se revărsă acum, pustiindu-i sufletul. Grunia se lipi de bătrâna aceea străină, prinzând-o de mâini și frământându-i degetele uscate și aspre:

— Să nu spui, să nu spui la nimeni, — șoptea mereu agățându-se de bătrână, de parcă i-ar fi fugit podeaua de sub picioare. Simțise pe obraji arsura lacrimilor fierbinți și nu s'a mai putut stăpâni.

— Ce vorbă-i asta, ferească sfântul! — Bătrâna făcu semnul crucii asupră-i:

— Ah, bunicuțo, abia eri mi-a sosit vestea — spuse Grunia gâtuită, înghițindu-și lacrimile. — Am căutat să le-o tăinuiesc socrilor... Mi-am pierdut mințile...

— Lasă, lasă, fata mea — și bătrâna strânse la piept capul Gruniei și-i șterse cu poalele șorțului fața udă. Păcatele mele, ce făcui eu! Bătrână și proastă ce sunt! Da' nu-mi pare de loc rău după lucruri, poți să le iei pe toate, tot ce vrei... Am spus numai așa, că veni vorba...

— Dar te rog să nu spui nimic despre asta, bunicuțo, — stărui Grunia — nu vreau să știe nimeni!

— Vai de mine! N'am să scot o vorbă! — o liniști bătrâna.

— Da' stai, unde fugi?

Sprijinindu-se de umărul ei, Grunia își îndreptă trupul. I se învârtea capul și-i tremurau picioarele.

— Mă duc, bunicuțo... Până diseară trebue să colind jumătate din sat...

— Cum crezi tu, că doar știi mai bine... Dar vezi că eu tocmai pusesem samovarul, să te mai încălzești un pic...

— Nu... Mulțumesc, bunicuțo...

Bătrâna o petrecu până în cerdac și acolo Grunia se opri

să-i privească fața palidă și istovită de suferință, cercetând-o cu ochii ei limpezi și adânci.

— Nu te mai prăpădi atâta cu firea, — îi șopti, cuprinzându-i umerii — ți-o fi viața pustie, c'ai rămas ca o mlădiță singheră de plop; dar gândește-te că ești încă tânără... De câte ori o să te mai încovoaie soarta!... și iar ai să te îndrepți... Pe mine, vezi, durerea m'a lovit drept la rădăcină... — bătrâna își apucă șorțul și-și scălâmbă gura a plâns, dar ochii îi rămaseră uscați ca și cum i-ar fi secat izvorul lacrimilor. Numai pentru el trăiam. De când l-au ucis, parcă mi s'a întunecat lumina soarelui...

Grunia ieși în stradă clătinându-se. Troienele de zăpadă pâlpâiau ca flacăra și fulgii de nea sclipeau ca niște cioburi de sticlă; o dureau ochii de atâta strălucire și ulița parcă se topea în zare, unduind. Grunia se lăsă în genunchi lângă un troian, luă un pumn de zăpadă și începu să-și frece obrajii încremeniți. Se aplecă apoi să mai ia zăpadă pe care și-o lipi de pleoapele îndurerate.

Acum, după ce stătuse de vorbă cu bătrâna, intra mai cu îndrăzneală în case, avea mai multă încredere în sine și încă din prag, după ce dădea binețe oamenilor, se apuca să-i lămurească pentru ce venise. Pare-se că-i era glasul atât de convingător, încât toată lumea deschidea fără nicio șovăială cuferele, scrinurile, dulapurile — și sacul se umplea treptat cu lucruri groase, de îmbrăcăminte.

Insemnându-și într'un caiet tot ce primea și dela cine anume, Grunia trecea din casă în casă; de abia spre seară își aduse aminte de Frosia. Dar nu mai putu să se repeadă, până la prietena ei: în marginea satului o ajunse din urmă Vania Iarchin; ochelarii lui aveau sticlele acoperite cu chiciură.

— Bine că te-am găsit! Noroc! Ei, ce-ați făcut? Bravo! — vorbea pripit, suflând rotocoale de aburi, de parcă ar fi fumat.

— Ne-au chemat la telefon dela raion; era chiar Novopașin. Ne-a rugat să desemnăm pe cineva care ar vrea să se ducă la Barnaul să urmeze cursurile de șefi de echipe...

Iarchin nu mai păstra nici urmă din buimăceala de atunci, când fusese silit să se despartă de tovarășii care plecau pe front. Munca îi înapoiase însutit vioiciunea pierdută. Ca secretar al organizației de comsomoliști, avea zilnic de luat hotărîri într'o mulțime de treburi, iar faptul că oamenii îi dădeau mai multă ascultare și-i arătau un interes mai mare, ca unuia care dobândise încrederea colectivului, îl umplea de curaj și-i întărea sufletul. Datorită acestor împrejurări, viața lui Vania căpătase un

ței spre care se îndrepta, era plină de înțelesul acela înălțător care-l înt'aripează pe om.

— I-am vorbit despre tine, înțelegi? — îi spunea Iarchin mulțumit, coborându-și glasul a taină. — Ai făcut șase clase, ai lucrat și'n laboratorul colhozului... Am făcut bine, nu-i așa? Ai să te duci la Barnaul și când ai să te întorci de acolo...

De abia acum Grunia îl înțelese și se repezi la el apucându-l de umeri:

— Nu mă duc nicăieri!... Ce ți-a venit?... Mai sunt și alții, nu numai eu!.. Nu... Nu... — își scutură capul. — Nici să nu te gândești! Crezi că mi-ai adus vreo bucurie?... Nici n'am eu cap pentru așa ceva! Și ce-am știut cândva, am uitat!

— Nu fii proastă, doar m'am înțeles cu Crasnopiorov — spuse Iarchin îngrijorat, tărăgănindu-și vorbele, și își scoase ochelarii să-i șteargă, ca s'o vadă mai bine pe Grunia.

— Oamenii ți-arată atâta încredere, și tu... Până și secretarul, când a auzit de tine, a spus: „O cunosc și-mi dau dela început încuviințarea!".

— Nu-i adevărat! — strigă Grunia supărată. Nu putea să spună asta... De când mă știu, n'am stat mai pe'ndelete de vorbă cu el.

— Ei și? Te cunoaște, totuși, din auzite... Erai doar cea mai vrednică mulgătoare la „Partizanul de Munte"... Așa a și spus: „Alegerea-i foarte potrivită!" Dacă nu mă crezi, întreabă-l, că o să fie mâine aci. Vine un avion din Barnaul să-l ia la o conferință. Aterizează la noi în sat, că la raion n'are unde.

Iarchin rămase un timp pe gânduri apoi deodată-i făcu Gruniei cu ochiul:

— Ce-ar fi să te ia cu el? Ai? N'ar fi rău! Altminteri ai avea de făcut vreo trei-patru zile până la centru. Așa, — cât ai bate din palme, până să te desmeticești, te-ai și trezit la cursuri.

Râzi de mine, Vania? Atât îmi mai lipsea, să mă duc cu avionul! — spuse Grunia ca și cum s'ar fi și împăcat cu gândul de a pleca la oraș să învețe.

— Ți-e frică? — Iarchin râse cu hohote, de-i săltară ochelarii de pe nas. — Nu-i nimic, dacă s'o întâmpla să cazi, ține-te bine de pământ!... Acum du-te și pregătește-te de drum. Dă-mi mie sacul, că-l duc eu la soviet. Și nu mai sta așa bosumflată, că nu-ți vreau decât binele!

Vania își aruncă sacul pe spate și plecă.

„Așa e întotdeauna! — se gândi Grunia. — Trăiești, cât trăiești și deodată te trezești că ți se schimbă viața într'un singur ceas! — și apoi tot ea se ridică sieși împotrivă. Parcă mă

sileşte cineva să plec? Dar dintre toate fetele, alegerea a căzut asupra mea, ceea ce înseamnă că au încredere şi şi-au pus toată nădejdea în mine. Rămâne numai să mă gândesc bine: am să pot răzbi, sau le voi înşela cumva încrederea? Tocmai asta îmi trebuia mie: să mă duc la învăţătură tocmai la dracu'n praznic De asta îmi arde mie acum?"

Noaptea dormi prost. In zori o trezi un bâzâit neîntrerupt ce se auzea deasupra acoperişului.

„Avionul" — ghici Grunia. Şi nici n'avu vreme bâzâitul să se destrame în văzduh că Frosia şi sosi într'un suflet:

— Repede, Grunia! Te cheamă secretarul să te ia la oraş cu avionul, — şi, după ce-şi recăpătă suflarea, ochii ei căprui se umplură de tristeţe. — Ce fericită eşti tu!...

„Dacă mi-ai cunoaşte fericirea — se gândi Grunia — n'ai mai râvni la ea".

Frosia se aşeză pe un scăunel şi urmărind-o cu privirea pe prietena ei care se pregătea de drum, îi povesti, mărturisindu-şi parcă slăbiciunea:

— Am rămas acolo azi-noapte... Am făcut focul, am pus la fiert apă în două cazane şi i-am spălat pe cei mici... După ce-am deretecat, nu m'a lăsat inima să plec spre casă: prâslea adormise în braţele mele, aşa că a trebuit... să rămân acolo peste noapte...

— Vezi că şi tu eşti fericită! — spuse blând Grunia. — Totul e să ştii că ai pentru ce să trăieşti, zi de zi; că are cineva nevoie de tine! Pe când mie mi se pare că plec fără niciun rost la oraş...

— Ia lasă! — se îndoi Frosia neîncrezătoare. — Te duci doar ca să înveţi; ai să vezi atâţia oameni pe care face să-i cunoşti!

Soacra se cam înspăimânta de plecarea neaşteptată a nurorii şi plânse într'ascuns. I se părea că Grunia îi părăsea de tot. Terentî, însă, se arătă mulţumit:

— Nu strică să mai sporeşti un pic la minte... Nu mai plânge, mamă! Parc'ai fi copil mic, zău aşa! Doar n'o să stea toată viaţa în casă! Dacă aş mai fi tânăr, n'aş lâncezi de geaba, şi m'aş apuca să urmez toate şcolile, câte sunt!...

Novopaşin o aştepta pe Grunia lângă avionul argintiu „SI-2" care de departe semăna cu un calul-popii uriaş. Aparatul stătea pe clinul uşor al dealului, cu tălpicile cufundate în zăpadă. Copiii se tot învârteau în jurul lui iar ceva mai departe se îngrămădiseră femeile care veniseră să-l vadă.

Grunia îl recunoscu numaidecât pe bărbatul acela înalt,

în cojoc mițos, care-i ieși întru întâmpinare. Omul îi luă geamantanul într'o mână în timp ce i-o întindea pe cealaltă.

— Vasăzică amândoi o să sburăm și-o să dăm o raită prin nori? — deși se străduia să-i dea curaj, arăta tras la față; Grunia fu îndeosebi izbită de ochii lui triști, albaștri ca fumul.

Secretarul o ajută să se urce în cabină, apoi se cățără și el și lăsă în jos, peste creștetele lor, capota străvezie.

Elicea începu să vuiască și să dudue ca o treierătoare pe arie. Pilotul strigă ceva, întorcându-și spre ei capul prins într'o cască. Mulțimea se dădu înlături și avionul goni pe câmp, săltând mereu de parcă ar fi mers pe un drum plin de hârtoape...

Deodată se desprinse de pământ și atunci Grunia simți că i se taie pentru o clipă răsuflarea. Și inima i se strânse de parcă s'ar fi dat în leagăn, avântându-se sus de tot. Se apucă zdravăn cu mâinile de scaun și aruncă o privire spre pământ și spre casele îngrămădite în marginea câmpiei înzăpezite; deodată i se păru că se apleacă toate într'o parte, de parcă ar fi tras cineva un colț al feței albe de masă pe care stăteau îngrămădite, făcându-le să alunece... Abia după o clipă Grunia își dădu seama că avionul sbura și că satul rămăsese undeva înapoi, în timp ce jos, sub aripile aparatului, munții își încovoiau spinările înveștmântate în armuri strălucitoare de ghiață iar taiga își întorcea pe dos cojocul mițos ca blana de urs.

Grunia ședea în fața secretarului, cu genunchii rezemați de genunchii lui; era atât de prinsă de sbor încât nu se simțea câtuși de puțin turburată din pricina acestei apropieri dintre ei.

Lui Novopașin, pare-se, i se făcu dela început somn, căci își acoperi ochii obosiți și se lăsă pe spătarul scaunului căptușit cu mușama cenușie.

Grunia îi cerceta în liniște fața palidă de pe care nu se ștersese încă urmele rumenelii soarelui de peste vară, bărbia dreaptă, sprâncenele dese în care se ascundeau câțiva peri cărunți și căciula fumurie care-i acoperea pe jumătate fruntea lată.

Deodată Grunia simți că și Novopașin o cerceta printre gene; privirea lui însă nu avea nimic din dorința aceea jignitoare care ar face pe o femee să roșească fără voie, ci era plină de o duioșie mută, atât de vie încât Grunia ar fi vrut să-i împărtășească toate suferințele ce-o chinuiau.

Avionul sbura jos de tot, aproape de pământ; un ostrov de câmp nesecerat, de pe care vântul spulberase zăpada, le trecu prin fața ochilor; se văzură pârtii făcute de pasul omului, tu-

fişuri încărcate de chiciură şi clăi răvăşite. Pe alocuri, zăceau stingheri snopi ninşi, îmbrăcaţi parcă în cojoace albe.

— Ia te uită, — spuse secretarul cu glas surd şi mâhnit — secară nestrânsă! E ca şi cum i-am da-o duşmanului deagata în mână... Inţelegi? Ba încă sunt şi snopi părăsiţi...

Grunia se uită la snopii uitaţi pe câmp şi se îngrozi. Poate că tot aşa zăcea pe undeva şi Rodion, acoperit din ce în ce de ninsoare.

— Parc'ar fi oameni morţi! — spuse Grunia, gâtuită, şi-şi aplecă încet capul, simţind cum îi ard şi i se umflă pleoapele.

— Lasă, — se înclină asupră-i Novopaşin, aşezându-şi mâna deasupra degetelor ei înmănuşate — ce să-i faci, e război! Şi pe mine m'a lovit: fratele meu a ars într'un tanc...

O clipă Gruniei i se păru că nu auzise bine, dar ochii albaştri ai lui Novopaşin, plini mai înainte de tristeţe, acum străluceau umeziţi.

— De unde ştiţi? — întrebă cu mirare sfioasă.

Secretarul tăcu un timp, privind povârnişurile munţilor care pluteau sub aripa avionului, învăluiţi într'un luciu aburit ca al plumbului. In zare, departe, se întindea stepa incrustată cu hieroglifele pădunicilor violete.

— Cum s'ar putea să nu ştiu ce oameni pierdem? — Din pricina sgomotului făcut de motor, glasul lui Novopaşin se auzea înfundat, de parcă trecea prin vată. — L-am întâlnit de vreo două ori, în treacăt, pe bărbatul dumitale care era un bun comsomolist şi, cu toate că nu mi-era rudă, mă apasă greu moartea lui...

Ii privi liniştit faţa udă de lacrmi şi-i strânse degetele înmănuşate peste care-şi aşezase mâna:

— Şi eu aş putea să plâng în fiecare zi; cred însă că aceia care şi-au dat viaţa pentru noi n'ar vrea să ne ştie lăcrimând ci, dimpotrivă, tot mai îndârjiţi.

Drumul nevăzut pe care-l urma avionul se frânse deodată, aparatul căzu parcă într'o prăpastie, dar se îndreptă din nou, luând înălţime.

Grunia plângea acum fără să se mai sfiască de omul acela străin pe care-l simţise dintr'odată atât de apropiat.

Sate pudrate cu zăpadă şi lacuri întunecate, încremenite de îngheţ, plutiră pe sub ei, pierind în urmă. Pe aria neagră, bătătorită de paşi, forfoteau oameni cât furnicile, maşini goneau pe drumuri lăsând înapoi vălătuci albi de fum, clădirile S.M.T.-ului, ce păreau crescute din pământ, trecură şi ele, urmate de un şir de tractoare murdare de pământ şi afundate în zăpadă.

apoi iarăşi mirişti parcă date la rândea, un sat risipit pe o colină şi clădirea cu etaj a şcolii, nişte copii mici care se tăvăleau prin troiene şi iar arii, treierătoare, oameni care forfoteau în jurul clăilor.

— Acum, iată, ai fost trimisă la cursuri — vorbi iar Novopaşin, făcând-o pe Grunia să ia aminte — şi ştii pentru ce?

— Să învăţ — spuse Grunia printre lacrimi.

— Nu numai ca să înveţi... Te trimitem acolo ca să-l putem birui mai lesne pe duşman şi, mai ales, fiindcă noi ne gândim la viitor... ai să te întorci în colhoz şi ai să aduci ceva nou...

— Ce anume?

— Dumneata însăţi ai să fii acel ceva nou! — zâmbi Novopaşin. — Şi dacă n'ai să te laşi pe tânjeală ci o să ai tragere de inimă, ai să-ţi formezi o echipă şi o să începeţi să lucraţi aşa cum nimeni, poate, n'a lucrat mai înainte!

— Ah, prea mă credeţi — şi un surâs dureros lumină pentru o clipă faţa Gruniei.

Strecurându-se printre nori, soarele revărsa asupra pământului un şuvoi de raze de lumină.

In geamul din faţa cabinei se ivi chipul rumen al pilotului: râdea, arătându-şi dinţii puternici şi albi şi le făcea semn cu mâna:

— Ne apropiem de oraş — spuse secretarul.

Ţinea capul dat puţin pe spate şi şuviţa bălaie de pe tâmplă îi flutura vânzolită de un curent de aer ce pătrunsese în cabină.

Jos se rostogoleau talazurile de un verde întunecat ale pădurii iar dincolo de marginile acesteia se zărea argintiul Obi, ale cărui valuri albastre de ghiaţă încremeniseră peste iarnă în plin salt.

Grunia îşi şterse lacrimile cu mânuşa şi se uită la clădirile albe ale oraşului, îngrămădite sub ceaţa rece, se uită la coşuri, la păienjenişul dârelor de fum. Soarele stăpânea pământul cu o putere de neînfrânt.

6

Ultimele geruri ale lunii Februarie erau pe sfârşite când Grunia se întoarse dela cursuri.

Câtă vreme sania străbătu uliţa largă a satului, Grunia urmări plină de neastâmpăr casele ce alunecau pe delături şi plopii împlântaţi în zăpadă, uitându-se cu luare-aminte la gea-

murile împodobite cu flori argintii de ghiaţă, iar când se apropie de casă îşi pierdu cu totul răbdarea, sări din sanie şi dădu fuga spre poartă, legănând în mână geamantanul mic pe care-l luase la drum.

Ajungând la poartă, trase aer în piept, apucă veriga de fier şi încremeni aşa, cuprinsă de o ameţeală neaşteptată. Incă mai păstra o nădejde, încă mai aştepta, deşi totul era limpede: mai avea şi acum în cufăr hârtia primită dela comisarul politic.

Dealungul gardului se înşiruiau ca turnate din cleştar măturicile pelinilor acoperite cu chiciură; muchiile lor şlefuite sclipeau în soare de-ţi luau ochii.

Privind printre gene, Grunia împinse portiţa cu umărul şi intră în curtea pustie, plină de licărul scânteilor de zăpadă. Sub picioarele ei se aşternea o pârtie ce ducea până în dreptul tindei.

Cineva îi bătu în cerceveaua ferestrei; Grunia ridică ochii şi de abia îşi stăpâni un ţipăt: i se păru că Rodion îşi lipise de geam faţa albă ca varul. De abia o clipă mai târziu îşi dădu seama că cel care se uita la ea era Zoria, fratele mai mic al lui Rodion, dar clipa aceasta fusese deajuns ca să-i sleiască puterile. I se învârtea capul, picioarele începuseră să-i tremure şi, ca să nu se prăbuşească, Grunia se văzu nevoită să se sprijine de parmaclâcul cerdacului.

In afară de cumnatul ei care avea doar nouă ani, nu mai era nimeni acasă.

— Buna ziua, — şopti Grunia. — Da' măicuţa unde e?

— S'a dus la poştă să vadă dacă n'a venit ceva dela Rodia... Zilnic se duce acolo... Parcă de-ar fi sosit vreo veste nu ne-ar fi adus-o acasă!

Grunia nu-l ascultă mai departe şi, mişcându-şi buzele ce-i tremurau, trecu în odaia ei. Nimic nu se clintise aici de când plecase, toate lucrurile rămăseseră la locul lor: etajera cu cărţi, scrinul cu învelitoarea de dantelă, patul larg acoperit cu o cuvertură de pichet trandafiriu şi împodobit la colţuri cu măciulii de nichel ce străluceau de-ţi luau vederea.

Grunia se lăsă pe un scaun, îşi rezemă fruntea de măciulia rece şi închise ochii. Nu, nu există minuni, de ce să se mai amăgească în zadar!

Dar oricât încerca să se convingă de lucrul acesta, inima ei nu voia să primească gândul că Rodion a murit într'adevăr.

Auzind scârţâitul podelelor, Grunia trase cu urechea. Să fi venit soacră-sa? Aşteptă cât aşteptă, apoi se ridică deodată de pe scaun. „Trebue să mă ascund până-mi vin în fire."

„Mă duc să mă prezint preşedintelui" — hotărî în cele din urmă.

Ziua se pierdea în văzduhul străveziu şi albastru, munţii ce străjuiau valea păreau înveştmântaţi în şube de zibelină, plopii din grădină erau acoperiţi de chiciură argintie. Zăpada scârţâia sgomotos sub pâslari.

In cerdacul sediului de conducere al colhozului, Grunia se ciocni de Irina.

— A! Grunia! Te-ai întors?

Fata se repezi la ea, o îmbrăţişă şi începu s'o sucească pe toate părţile.

— Stai puţin să te văd!... Stai!

Grunia nu se aştepta s'o bucure atât de mult întâlnirea aceasta. Uitându-se în ochii albaştri şi plini de viaţă ai Irinei, minunându-se de obrajii ei rumeni şi de şuviţa de păr bălai ce-i cădea pe frunte, se simţi deodată cuprinsă de dorul fetelor, al colhozului.

— Ai sosit demult? — tot gungurea Irina. — Chiar acum? Ce bine-mi pare. Şi noi care te aşteptam de abia peste o săptămână. Ştii că ai fost aleasă în biroul organizaţiei noastre comsomoliste?

Ochii Irinei străluceau, plini de atâta încredere şi duioşie, încât Grunia fără să ştie cum, o trase spre ea, îi apucă mâinile şi o strânse la piept. I se lumină sufletul deodată. Vasăzică nu fusese dată uitării cât lipsise. Ar fi vrut s'o descoase mai mult pe fată în privinţa a ceea ce avea de făcut de aci încolo, dar Irina nu-i dădu răgaz şi, desprinzându-şi mâinile, începu iar s'o sgâlţâie.

— Vrei să intri la Cuzma Danilâci? Am fost şi eu la el dar n'am apucat să-l văd... Au venit nişte oameni din colhozul vecin şi nu ştiu pentru ce se ceartă... Voiam să-l poftesc la şedinţa biroului. Dar nu-i nimic, îi telefonez dela soviet... Să fii acolo la şapte, auzi? Prezenţa-i obligatorie!

Grunia prinse cotul fetei şi încercă să-şi cufunde privirea în ochii ei albaştri şi neastâmpăraţi.

— Ţi-a scris Grigore?

Obrajii Irinei se împurpurară şi timp de un minut fata rămase mută ca şi cum nu se hotăra să-şi desvăluie simţămintele ei cele mai adânci.

— Ştii, — începu încet, uitându-se în jur, în timp ce glasul i se făcea tot mai pătrunzător, plin de o nestăvilită duioşie pe care căuta să şi-o ascundă, — dar să nu spui nimănui, auzi?... Imi scrie atât de frumos, atât de frumos, încât cum mă

apuc să citesc, mă înfierbânt toată... De unde şi-o fi luând oare cuvintele? De fiecare dată râd şi plâng până nu mai pot...

— Şi ce-ţi scrie? — întrebă în şoaptă Grunia.

— Dar ce nu-mi scrie! Câte 'n lună si 'n stele! — Irina îşi închise ochii şi clătină din cap. — Şi cât mă iubeşte, şi cum mă visează aproape în fiecare noapte şi cum îmi sărută pe furiş fotografia şi când o să se întoarcă... O, nu pot să le ţin minte pe toate!... Uneori, când citesc, simt cum mă înnăbuş şi nu mai am putere să sfârşesc scrisoarea. Numai de ne-am vedea cât mai curând. De nu l-ar nimeri vreun păcătos de glonţ!... Imi vine să-mi iau lumea'n cap şi să mă duc la el pe front! — Plutind parcă de fericire, fata nici nu băgase de seamă că Grunia se schimbase la faţă, întunecându-se. — Dar ce-i cu tine?

— Cine ştie, oi fi obosită de pe drum! — suspină Grunia, apoi, ferindu-şi privirea, îi spuse: — Mă duc acum...

— Nu uita: diseară, la şedinţă!

— Bine.

Grunia urcă încet treptele scării de lemn vopsit ce ducea la etaj. Conducerea colhozului se afla acum instalată în aripa dreaptă de curând terminată, a Casei de Cultură. Dealungul peretelui sălii, dela intrare, se înşiruiau cuiere; din spatele despărţiturii de placaj se auzea ciocănitul bilelor pe care contabilul le muta dintr'o parte într'alta, pe firele calculatorului. Sala ducea într'o încăpere mare şi luminoasă împodobită cu portrete, placarde şi diagrame.

Pe divanul de culoare albastră deschisă şedeau doi bărbaţi necunoscuţi: unul, cu barba neagră şi faţa ciupită de vărsat, îmbrăcat cu o bluză albastră, celălalt, ceva mai tânăr, cu plete bălaie, îmbrăcat cu haine kaki. Se uitau tăcuţi spre uşa biroului pe canatul căreia, la mijloc, se afla ţintuită o tăbliţă lucioasă „Preşedintele colhozului *Zori de zi* C. D. Crasnopiorov".

Grunia dădu bună ziua iar ei bombăniră ceva drept răspuns, fără să se uite măcar, la ea. Se aşeză pe un scaun şi-şi desnodă şalul.

Când se auzi răsunând în spatele uşii glasul puternic şi gros, de bas, al preşedintelui, cel cu faţa ciupită de vărsat, trase cu urechea întinzând gâtul şi apoi îşi strâmbă colţul gurii în chip de zâmbet:

— Crezi că-i atât de uşor să-l pui la pământ pe un taur ca ăsta?

— Mai curând îţi dă găina lapte — glumi celălalt mai tânăr, ai cărui ochi căprui sclipeau batjocoritori. — De două ceasuri tot aşteptăm de ne trec năduşelile şi, până una alta, nu mişcă nimic!... Nu de geaba se spune că are un pumn al dra-

cului de vârtos şi de încleştat şi că n'ar da nimănui un dram în plus: nici statului, nici vecinilor...

Grunia simţi că-i dogoreau obrajii năpădiţi de sânge; apăsată ca de o povară, se temea să mai facă vreo mişcare. Era covârşită de ruşine, de parcă ar fi fost vinovată cu ceva faţă de oamenii aceştia.

Pendula bătu în miezul liniştii douăsprezece lovituri sonore. După ce sunetele se topiră, Grunia îi iscodi cu sfială, fără să-şi ridice ochii:

— Dar ce-aveţi cu el?

— A făgăduit c'o să ne dea curent electric — răspunse repede cel ciupit de vărsat şi se dădu mai aproape de Grunia, ca şi cum dacă le asculta ea păsul i-ar fi putut scăpa din încurcătură. — „Noi — ne amăgea el — avem un surplus de energie, uzina nu lucrează din plin, trageţi deci un fir..." Şi noi l-am crezut ca pe un om de cuvânt, am cumpărat materiale, transformatoare; aproape tot colhozul a muncit timp de trei luni ca să instaleze un cablu de şapte kilometri... Şi acum când trebue să facem racordul, el stă tot la tocmeală de ne scoate sufletul.

— Da' ce vrea?

— Multe ar mai vrea, că e lacom nevoie mare, — spuse tânărul blond căruia-i jucau ochii, — iar noi nu vrem să-i dăm nimic mai mult decât i se cuvine. Că ni-i teamă să nu i se aplece!

Cel ciupit de vărsat avu un zâmbet slab, apoi se întunecă la faţă.

— Cere marfă vie — spuse el. — I s'au luat, vezi dumneata, caii pentru armată şi acum vrea să se folosească de ai noştri... Ne iscodeşte el şi în privinţa pământului; tot aruncă undiţa să vadă de nu s'o prinde ceva: „Voi tot n'aveţi destule braţe să-l lucraţi, aşa că am să vi-l iau pentru o bucată de timp..." In loc să ne dea o mână de ajutor... Dar şi noi suntem vinovaţi. Dacă ştiam c'o să ne poarte atâta pe drumuri, în ruptul capului n'am fi intrat în tărăraia asta. Peste doi-trei ani o să avem şi noi uzina noastră... Ne gândisem să luăm cu împrumut curent dela voi şi uite ce-a ieşit...

— Nici laie, nici bălaie — încheie cu însufleţire tânărul, şi ciuli urechea. — Parcă s'au mai potolit... Nu cumva l-o fi dus pe delegatul nostru cu zăhărelul? Să nu-i iasă pe nas împăcarea asta!...

In aceeaşi clipă uşa biroului se deschise pe neaşteptate şi în prag se ivi un bărbat gras şi spătos, îmbrăcat cu haine negre şi cu pâslari albi şi trainici în picioare. Avea faţa turburată şi aprinsă iar părul i se sbârlise. Netezindu-şi-l, spuse din prag, cu ochii în pământ:

— Colhoznicii noştri nu pot să primească aşa ceva, Cuzma Danilâci, şi nu din pricina sărăciei, ci din principiu!

— Principiile sunt un lucru tare bun, — se auzi glasul lui Crasnopiorov din fundul biroului, — dar cu ele, cu principiile, nu poţi căpăta nici lumină şi nici moara n'o s'o puteţi pune în mişcare... Ca să-ţi faci treaba, trebue să mai scurtezi din mândrie...

Incepu să râdă, dar omul care stătea în prag trânti uşa şi îşi chemă, printr'un semn din cap, tovarăşii. Aceştia se ridicară tăcuţi de pe divan şi, fără să-l întrebe nimic, ieşiră după el, pe sală.

Grunia se ridică şi ea. Ii pierise cheful să mai stea de vorbă cu preşedintele şi chiar să-l şi vadă. I se părea că dacă ar fi dat ochi cu el n'ar mai fi putut răbda şi, mânioasă, i-ar fi aruncat totul în faţă: şi că făcea colhozul de ruşine şi că, atâta timp cât încă nu era târziu, trebuia să-i cheme înapoi pe vecini şi să le întindă o mână de ajutor. Se putea, oare, să nu-şi dea seama de faptele lui? Unde-i era conştiinţa? Ce ruşine, ce ruşine!

Când, însă Crasnopiorov ieşi pe sală, hotărî că s'ar face vinovată dacă ar da înapoi şi ar pleca. Nu pentru asta fusese aleasă în birou!

— A-a Vasilţova! Bună ziua! La mine veneai?

Trecu înaintea ei, îndreptându-se spre masa acoperită cu postav verde. O pendulă de perete, a cărei greutate de sticlă atârna ca un ţurţure străveziu, de capătul lanţului de alamă, ţăcănea voioasă.

— Vasăzică ai isprăvit cu învăţătura? Ei, ce bucurie ne aduci?

Grunia se uita la preşedinte şi tăcea. Nu putea suferi părul arămiu, ca sârma de pe degetele lui moi şi roşii, nici ochii lui de plumb ce aruncau priviri grele pe sub sprâncenele negre şi stufoase.

— Da' ce, ţi s'a'ncleştat gura? Spune, ce veşti ai să ne dai?

Crasnopiorov se lăsă pe scaunul cu fund de paie împletite şi dădu la o parte, cu palma, toate bilele înşirate pe firele calculatorului, ca şi cum s'ar fi pregătit să socotească avutul Gruniei.

— Nu prea am cu ce să mă laud, — îşi deslipi Grunia, în silă, buzele. — Poate că totuşi...

Scoase din geamantan un săculeţ doldora, ce semăna cu o pungă de tutun şi turnă în palma preşedintelui nişte grăunţe mari şi albe.

— Grâu, — hotărî Crasnopiorov. — De care soi?

— „Hordeiform".

— Am auzit, am auzit, e din soiurile tari. Ia spune-mi, cine i-a dat un nume atât de savant?

— Americanii! Dar nu-i grâu de-al lor, — rosti Grunia întunecându-se la faţă, — ci de-al nostru, din Cuban.

— Şi asta ştii? — se minună Crasnopiorov.

— Fireşte!... Ni s'a spus la cursuri! Are nume american, şi totuşi e rusesc... Emigranţii l'au dus mai demult în America şi americanii l-au şi botezat pe limba lor... dar locul lui de baştină e la noi, în Cuban... Ar trebui să-l semănăm şi aci în colhoz că se potriveşte de minune cu pământul nostru...

Crasnopiorov îi aruncă pieziş Gruniei o privire de laudă. Obrajii ei erau aprinşi ca vişina coaptă, ochii i se umeziseră, de parcă ghiaţa din ei se topise de căldură. Se vede că nu şi-a pierdut timpul de geaba; lacomă cum e ea, şi-a îmbuibat mintea cu de toate!

Grunia însă îl privea cu acelaşi arţag pe preşedinte şi se gândea: „Fie ce-o fi, tot am să-i spun! Am să-i spun!"

— Eu ţin în mare cinste ştiinţa, — încheie Crasnopiorov, — căci ne aduce o mulţime de foloase!... Şi cam ce slujbă ai vrea să-ţi dau acum ?

— Am să mă duc la câmp cu brigada...

— O să ne mai gândim la asta; mai e până la primăvară, vedem noi. Până una alta, însă... — şi Crasnopiorov îşi coborî sprâncenele peste ochii sfredelitori, de parcă ar fi ţintit ceva cu o armă. — Am mai întâlnit eu grâu dintr'ăsta de Cuban, aci în preajmă, la un colhoz unde se face făină din el. Du-te până acolo şi vezi, cine ştie, poate pui cumva la cale un schimb. — Se uită la Grunia şi văzând că-l asculta ursuză, se miră. — Ce te uiţi aşa urât la mine?

— Nu înţeleg ce fel de om sunteţi, Cuzma Danilâci... — rosti Grunia răspicat, abia stăpânindu-se.

Crasnopiorov se întunecă la faţă.

— Ce vrei să spui, că sunt al dracului?

Ea tăcu un timp.

— Pentru unii poate, poţi fi bun... De ce, atunci, vreţi să căpătaţi toate pe de geaba, şi staţi atâta la tocmeală cu vecinii!

Crasnopiorov o pironi mai departe cu privirea lui sfredelitoare şi plină de batjocură.

— Ţi-au spus ceva ăia care au venit să se milogească pentru electrică?

— Şi chiar de-ar fi aşa... — începu Grunia cu glas tremurător, simţind că se înfierbânta din ce în ce mai mult. — Le-aţi făgăduit marea cu sarea. Oamenii şi-au dat atâta osteneală, au muncit, iar dumneavoastră vreţi acum să vă folosiţi de împreju-

rări... Asta nu înseamnă că se milogesc!... O să ne iasă vorbe în raion, c'o să ne vină să intrăm în pământ de ruşine!...

— N'au decât să vorbească! N'o să-mi crape chimirul dintr'atât!

— Da' ce, pentru dumneavoastră lucrul cel mai de seamă în viaţă e să nu vă crape chimirul?

— Vezi tu Vasilţova, — se ridică greoi Crasnopiorov, — eşti încă prea crudă ca să mă'nveţi pe mine!... Pe vremea când luptam pentru biruinţa puterii sovietice, erai încă în faşă!... Când ai să fii aleasă preşedinte, ai să faci cum te-o tăia capul... Deocamdată eu sunt stăpân aici.

„Dar nu eşti numai tu" — dădu să spună Grunia, însă se stăpâni.

— Iar dacă ţi se pare că ai stat prea mult timp mută şi te mănâncă limba, — sfârşi Crasnopiorov cu mânie, lăsându-şi pumnii pe masa acoperită cu postav verde şi legănându-se încet, — atunci n'ai decât să iei cuvântul la adunare; poate c'ai să-i înduplеci pe oameni să le dăruiască uzina de tot, vecinilor!

— Am să iau cuvântul când o fi vremea s'o fac — spuse Grunia agale, mirându-se singură de calmul ei.

Işi ridică de jos geamantanul şi ieşi repede din birou.

„Trebue neapărat să fac ceva, neapărat", se gândea, coborînd treptele.

Străbătând uliţa, se uita la sârmele electrice care se întindeau până dincolo de marginea satului, învăluite în chiciură pufoasă. Coti pe cea dintâi ulicioară întâlnită şi se îndreptă spre râu, mergând dealungul plopilor învestmântaţi în horbotă albă de promoroacă.

Il găsi pe Iarchin la uzină. Clădirea era liniştită, deoarece în ziua aceea se făceau reparaţii şi dinamul nu lucra; nu se auzea decât murmurul apei în cabina turbinelor, ca un izvor subteran.

Iarchin avea de lucru la tabloul de comandă. Văzând-o pe Grunia, dădu voios din cap şi începu să-şi şteargă mâinile murdare; cum însă cârpa era de mai înainte pătată de ulei, o aruncă şi, râzând, îi întinse Gruniei cotul. Ea-l apucă de mâneca bluzei scuturându-i-o.

— Le-ai adus? Bravo!

— De abia le-am găsit, — şi Grunia scoase din geamantan un teanc de cărţi legat cu o sfoară. — Am cutreerat toate librăriile dar n'am dat de ele. L'am rugat atunci pe inginerul care ne preda un curs...

— Bravo! Bravo! — Iarchin îşi şterse mâinile cu o batistă curată, deslegă pachetul şi începu să mângâie cu duioşie fiece

broşură. — Mulţumesc Grunia, mi-ai făcut un mare bine. Mi-e în cap să fac ceva nou, — şi obrajii i se învăluiră într'o gingaşă rumeneală. — Dar fără cărţile astea nu pot să fac niciun pas!... Hai, povesteşte-mi ce-ai văzut la oraş. Ai fost la teatru?

— Am văzut „Furtuna"...

— A lui Ostrovschi? Ce fericită eşti... Şi cum ţi-a plăcut?

— Am plâns, — şopti Grunia. — De ce s'a înnecat? eu aş fi plecat aiurea oriunde — şi gata... Dar despre altceva voiam să-ţi vorbesc, Vania... Chiar acum am trecut pe la conducerea colhozului, la Crasnopiorov. — Grunia îşi aminti cum ieşiseră din birou colhoznicii megieşi şi cât de urât îi vorbise preşedintele şi-i povesti lui Iarchin, învălmăşit şi'n pripă, trăgând mereu de ciucurii şalului.

Ascultând-o cu luare aminte, el îşi scoase ochelarii şi făcu ochii mici cum fac oamenii cu vederea scurtă. Fără ochelari avea o faţă obosită şi rea, dar deîndată ce şi-i puse la loc, chipul i se înviora, iar ochii-i căpătară o lumină gânditoare.

— Tocmai de asta l-am şi chemat azi pe Crasnopiorov, la birou, — spuse Vania, cercetându-şi de aproape mâinile mari şi albe. — Cât priveşte lumina electrică, pentru prima oară aud de chestia asta. Aveam de gând să fac racordul într'o zi-două... In timp ce tu erai la cursuri, ne-a mai jucat vreo două renghiuri dintr'astea... S'a deschis târgul raional şi el încă n'a trimis nimic. Alte colhozuri mai sărace decât al nostru au dus ce au putut iar el nici cartofii n'a vrut să-i dea; aşteaptă să se mai urce preţul...

— Şi lumea trăieşte atât de greu în ziua de azi! — spuse Grunia, înfierbântându-se. — Am văzut, de pildă, la oraş, cât de greu o duc evacuaţii... Pe câţi oameni nu i-a alungat războiul din locurile lor! Aştia toţi se chinuesc, iar el...

— Am încercat şi eu să-i deschid capul, — şi Iarchin îşi aşeză palma peste mâna cu mănuşe a Gruniei, — dar Cuzma Danilâci are răspuns la orice... „Nici aşa n'aş putea să le dau de mâncare la toţi evacuaţii; în schimb, la primăvară am să scot de cinci ori mai mult pe cartofi. Oricum, tot o să se găsească cineva atunci care să-i vândă cu preţ ridicat, aşa că n'are niciun amestec conştiinţa aici!" sau, când cu cinematograful: ştii şi tu că oricine putea să intre la Casa Culturii, fără plată şi că aveam un fond anume pentru chiria filmelor... Totuşi, Cuzma Danilâci a hotărît să-i pună pe străini să-şi plătească intrarea cu câte patru ruble, încât colhozul să-şi acopere cheltuielile şi să mai aibă şi-un câştig pe deasupra!... Incearcă să-l înduplеci dacă poţi! — Vania tăcu puţin, apoi adăugă, pe gânduri: — Va trebui totuşi s'o facem!... Ce-i al lui, e-al lui, e bun gospodar, dar firea lui de ţăran i-a rămas adânc înrădăcinată! Inainte pare-se, îl

mai stăpânea Gordei Ilici că el era acela care trasa linia de urmat. Dar în lipsa lui Gordei Ilici, o să fim noi nevoiţi să-i mai scurtăm dârlogii... Altminteri, aşa cum gospodăreşte el, până la urmă n'o să mai putem scoate faţa în lume. — Un zâmbet abia simţit flutură pe buzele lui Iarchin care-şi încruntă numaidecât sprincenele bălaie şi drepte, şi atunci zâmbetul se stinse şi el. — Mă tem că l-ai cam speriat... Ar fi în stare să se încăpăţâneze şi să nu vină...

Crasnopiorov veni totuşi, dar nu la şapte, aşa cum fusese hotărît, ci la nouă, după ce comsomoliştii sfârşiseră de pus la cale toate treburile şi se pregăteau de plecare.

— Iertaţi-mă, copii. — Crasnopiorov suspină sgomotos şi-şi dădu jos de pe umeri cojocul, aruncându-l pe podeaua proaspăt spălată a sălii de lectură. — Ia lămuriţi-mă, ce nevoie aveţi de mine?

Se aşeză lângă Iarchin, înghesuindu-l puţin şi aruncă o privire iute şi cercetătoare asupra tuturor celor aflaţi în jurul mesei. Grunia răsfoia „Ogonioc", Frosia stătea alături aplecată deasupra mesei şi desena ceva pe o foaie albă de hârtie; de partea cealaltă, Irina, cu capul dat puţin pe spate, îl privea în faţă pe Crasnopiorov, cu ochii ei albaştri plini de îndrăsneală, iar în celălalt capăt al mesei, Clania îşi sprijinea obrazul în palmă.

— Tineretul nostru e cam nemulţumit, Cuzma Danilâci, — spuse Iarchin, tuşind ca pentru a-şi face curaj.

Ca la o poruncă, toate fetele îşi ridicară capul şi-şi aţintiră privirile asupra conducătorului lor.

— Poate vă lipseşte o Casă de Cultură? — întrebă batjocoritor Crasnopiorov, închizând ochii pe jumătate şi trecându-şi palma grăsună peste fruntea-i boltită.

— Avem o Casă de Cultură şi încă una foarte frumoasă, — îşi scutură Irina şuviţele bălaie şi bogate.

— Poate n'aveţi cinematograf vorbitor? — urmă preşedintele, tot în şagă.

— N'am uitat lucrul ăsta, — spuse Frosia, blând, ascunzând un zâmbet în glas, — putem vedea săptămânal câte un film nou...

— Poate sunteţi siliţi să dansaţi fără muzică, vă lipseşte pianul sau armonica?

— Avem şi una şi alta, — strigă veselă Clania. — Jucăm de se sgudue pereţii!

— O fi biblioteca săracă atunci?

— Nu-i săracă, dar ar putea să fie şi mai bine înzestrată!

— Atunci de ce nu sunteţi mulţumiţi? — Crasnopiorov se lăsă cu toată greutatea pieptului pe masă de parc'ar fi voit s'o

strivească, şi tăcu, aşteptând şi sfredelindu-i pe toţi cu ochii lui neînduplecaţi.

Vreme de un minut domni în încăpere o linişte încordată.

— Nu ne împăcăm cu unele dintre procedeele dumneavoastră, Cuzma Danilâci, — spuse Iarchin, ridicându-se.

Masa gemu jalnic sub povara lui Crasnopiorov.

— Cu care dintre ele, dacă nu cumva faceţi taină din asta? Ochii lui avură o sclipire îngheţată pe sub sprâncenele negre şi aspre.

Iarchin trecu în spatele scaunului pe care şedea Grunia, ca să-l poată vedea mai bine pe preşedinte, şi rosti tot atât de liniştit, ca şi mai înainte, fără să-şi ridice glasul:

— Odată ce v'am poftit aici, înseamnează că n'avem nimic de ascuns... Vrem ca şi vecinii noştri să poată intra la cinematograf fără plată, cartofii să nu mai fie ţinuţi în magaziile noastre până la primăvară ci să fie trimişi într'ajutorul celor din oraş şi, în sfârşit, să aprobaţi racordarea cablurilor electrice ale vecinilor noştri, fără să mai încercaţi să-i jecmăniţi...

Pe buzele groase ale lui Crasnopiorov se ivi un zâmbet batjocoritor.

— Sunteţi buni ca pâinea caldă! Vi se rupe inima de mila vecinilor.

— Nu, ne e ruşine de noi înşine! — spuse Irina cu glas tare, înfruntându-l.

— Aşteaptă Ira. — Iarchin îi făcu un semn din cap fetei şi urmă fără a lua în seamă zâmbetul preşedintelui.

— Nu-i vorba de legăturile noastre cu vecinii, Cuzma Danilâci, ci de acelea care trebue să existe între toţi oamenii sovietici.

— Aşa, învaţă-mă pe mine, deschide-mi ochii, — îl îndemnă ironic Crasnopiorov cu glasul plin de asprime.

Inţelese numaidecât pentru ce fusese chemat la birou şi căută să ia consfătuirea în glumă, dar simţi curând că nu va izbuti s'o facă. Pe măsură ce Iarchin îşi dădea cărţile pe faţă, hotărît, fără nicio şovăială, Crasnopiorov simţea clocotind în el o mânie tot mai puternică. I se umflase o vână de pe tâmplă şi i se sbătea gata să plesnească. Se străduia să nu-şi arate turburarea şi-şi ţinea mâinile împreunate pe masă, uitându-se pieziş la chipul încruntat al tânărului. Cine ar fi crezut că flăcăul acesta sfios şi blând are o fire atât de hotărîtă?

Răspunzându-i, Crasnopiorov simţea că, deşi începuse cu mărunţişuri, consfătuirea se preschimbase treptat într'o discuţie aprinsă şi că pe minut ce trecea, el se împotmolea tot mai mult ca într'o mlaştină. Ascultând glasul puternic şi proaspăt al lui Iarchin,

își dădea pe deplin seama că șeful tineretului nu-i înfățișa numai părerea lui proprie și că nu era ascultat numai de cele patru fete care ședeau aci cu ochii plecați, ci de toți colhoznicii tineri care parcă se strânseseră în jurul mesei lungi, încărcate cu ziare și reviste, și se uitau încruntați și tăcuți la el, la Crasnopiorov.

— V'o spunem pe șleau, dumneavoastră care sunteți îndrumătorul și tovarășul nostru mai vârstnic. Nu vrem să ne chivernisim pe socoteala altora...

— Nu pentru mine îmi dau atâta osteneală, — spuse Crasnopiorov, întunecându-se la față.

— Știm. Dar dacă dumneavoastră ați săvârși mâine un jaf, de pe urma căruia am trăi cu toții mai bine, credeți că s'ar găsi vreun colhoznic care să vă mulțumească pentru asta? Și negustorul își închipuia odinioară că-și agonisea avutul prin muncă cinstită...

— Ascultă, băiete, ia seama ce vorbești! — se ridică greoi Crasnopiorov, cu tot sângele 'n față. Pe vremea când eu puneam aci prima cărămidă, tu încă mai erai cu cașul la gură!

Urechile lui Iarchin se făcură roșii ca o creastă de cocoș; înfruntând însă privirea mânioasă a președintelui, răspunse stăpânit și cu glas scăzut:

— Nimeni nu uită lucrul ăsta, Cuzma Danilâci, și nimeni nu vi-l tăgăduește, — își trase mâinile de pe spătarul scaunului și se așeză lângă Crasnopiorov, ca un stejar tânăr crescut lângă un plop stufos, — dar dacă mâine ați merge împotriva voinței poporului, ne-am sili să uităm că ați pus cândva aci prima cărămidă!... Nu vrem să fim arătați cu degetul și nici să ni se spună chiaburi! N'avem nevoie de o faimă rușinoasă ca asta...

— Așa? — șueră îndârjit, printre dinți, Crasnopiorov. N'aveți decât să vă schimbați președintele. Buturuga putredă se scoate cu rădăcină cu tot!

— Nimeni n'are de gând să vă înlocuiască. — Iarchin își sprijini mâinile de tăblia mesei și rămase astfel ca înfipt în pardoseală. — Ori de câte ori însă o să faceți vreo greșeală, noi o să vă atragem atenția.

— Conștiința noastră de comsomoliști nu ne îngădue să tăcem! — încheie Irina, pierzându-și răbdarea.

— Da, conștiința noastră de comsomoliști, — întări Iarchin. — Așa e, — și se opri. Nu se cade să cereți pentru curentul electric mai mult decât se cuvine. Nu le putem lua nimic peste prețul oficial. Nici noi n'am cumpărat motoarele și instalația la târgul liber... Nu se poate să nu luăm în seamă, Cuzma Danilâci, cum trăiește lumea din jur. Așa înțeleg eu lucrurile: dacă ve-

cinii noştri or să aibă viaţa mai îmbelşugată, atunci o să fim şi noi mai tari! — îşi netezi cu palma părul aspru şi tăcu.

Crasnopiorov îşi ridică de jos cojocul, aruncându-şi-l pe umeri.

— Mulţumesc pentru învăţăminte, — rosti cu voce surdă, fără să se uite la nimeni. N'aveţi decât să aduceţi chestiunea în faţa comitetului de conducere. Dragoste cu sila nu se face! Vecinii n'or să aibă nimic împotrivă dacă le-om face racordul pe de geaba. Toată lumea se 'nghesuie la pomană!

— Şi pentrucă veni vorba de comitetul de conducere, se îndreptă Iarchin spre preşedinte, — tineretul vrea ca, pe lângă ceilalţi membri, să intre în comitet şi Vasilţova; de-aici înainte doar o să aibă conducerea unei echipe.

— N'a fost încă numită de nimeni... — vorbi Crasnopiorov cu glasul îngheţat şi se uită la ea de parcă abia atunci ar fi văzut-o.

Cu toate că Grunia nu rostise niciun cuvânt în timpul şedinţei, o simţise tot timpul acolo şi, deşi avea acum un chip liniştit şi chiar nepăsător, lui Crasnopiorov i se păru că descoperă un zâmbet pe buzele ei. Fără îndoială că ea îi sgândărise pe toţi ceilalţi!

— Atunci, pentru ce a mai fost trimisă la cursuri: numai ca să se plimbe? — întrebă Iarchin, dând hotărît din cap. Nu, Cuzma Danilâci, nu mai e nimic de chibzuit. Am şi înjghebat o echipă în care au intrat aproape toţi membrii biroului: Irina, Frosia, Clania şi Grunia însăşi!

„Au luat-o repede, n'am ce zice!" — se gândi Crasnopiorov, adăugând apoi cu glas tare:

— N'aveţi decât să o propuneţi! Eu n'am nimic împotrivă! — îşi ridică gulerul, îşi petrecu una peste alta pulpanele cojocului şi ieşi.

Uşa sălii dela intrare se închise cu sgomot şi toată lumea amuţi pentru câteva clipe.

— Numai să nu ne pună beţe în roate acum — vorbi Irina.

— Om trăi şi-om vedea, — spuse liniştit Iarchin.

Işi înfăşură un şal vărgat de mătase în jurul gâtului şi îşi puse pe ceafă căciula neagră şi creaţă, cu fundul de piele:

— Acum duceţi-vă care 'ncotro vreţi; eu mai trec pe la uzină. Vreau să văd cum se descurcă schimbul meu...

După ce stinseră lumina în sala de lectură, trecură prin încăperea înaltă şi neluminată dela intrare, străbătută de razele înmănunchiate ale lunei şi se opriră pe peronul lat.

Deasupra văii plutea, limpede, luna; munții erau acoperiți cu zăpezi albăstrii și neprihănite.

Aerul înghețat răcori obrajii Gruniei, care parcă se mai desmetici. Tot timpul ședinței simțise privirile piezișe ale lui Crasnopiorov îndreptate asupră-i, fără să fi avut totuși niciun pic de neliniște, nici de teamă. Nu putea face altfel, nu era în stare să treacă pe lângă un râu și să rămână nepăsătoare. „Multe m'au mai năpădit într'o singură zi, iată-mă și'n birou, și'n comitetul de conducere șefă de echipă — se gândi ea. O s'o pot scoate oare la capăt cu toate astea?"

La prima răspântie, Iarchin se pregăti să-și ia rămas bun.

— Cine are același drum cu mine? — întrebă el.

Irina o ciupi de braț pe Clania care însă își trase mâna. După ce Iarchin se îndepărtă, Clania se întoarse, supărată, către prietena ei :

— Ai înnebunit? De ce mă ciupești?

— Dacă nu te pișcă omul, ție niciodată nu ți-ar trece prin minte să faci ceva, — șopti Irina. Iți dădea a'nțelege să te duci cu el și tu căscai gura la lună ! — Și fata își împreună mâinile cu necaz. — Să nu-l bagi în seamă pe un băiat ca ăsta !. Iți vine să turbezi de ciudă !

— Dacă ți-e milă de el, ia-l de-l mângâie, — îi răspunse Clania liniștită. — Și de ce mi-l tot îndeși în suflet ? Am fost prieteni la școală și suntem și acum prieteni. Nu-i deajuns? Sau trebue neapărat să ne sărutăm, altminteri nu se poate?... Cât despre mine, treaba asta nu-mi spune nimic. De altfel, nici că vă înțeleg: cât sunteți împreună, nu vorbiți decât despre băieți și despre dragoste ! Parcă n'ar fi chip să trăiești fără ea ! Pentru mine toți băieții sunt la fel.

— N'ai pic de inimă, — strigă Irina. — Nu știu cum de suntem noi așa prietene ! Lângă tine împietrește omul, se preface într'un sloi de ghiață !

— Ia stai puțin, după tine ar trebui să te frămânți pentru orice fleac, — răspunse Clania. — Când trecea Grișa pe lângă ea, la o petrecere, fără s'o bage în seamă era gata să se spânzure. Păi nu-i o proastă?... Eu n'aș putea face așa ceva. Nu înghit cărdășiile astea dintre băieți și fete... Vaniușa e un băiat de treabă, nu-i poți găsi niciun cusur. Când suntem mai mulți, e un om ca toți ceilalți, dar cum rămânem singuri, începe să suspine. Merge lângă mine, tace și oftează. Il întreb de ce fornăie; dacă n'are cumva guturai ? Nu-mi răspunde. Nu pot să-l sufăr când suntem singuri. Tare-i greu cu el !

Irina şi Frosia pufniră în râs, iar Grunia şi ea de abia îşi putu stăpâni un zâmbet.

Zăpada scârţâia sub picioare, casele aruncau umbre piezişe, acoperişurile străluceau în lumina lunei, iar pe deal, mesteacănii albi se pregătiseră parcă de nuntă, cu zorzoane de chiciură.

— I-am scris astăzi lui Matvei, — spuse deodată Frosia, râzând cu duioşie. — L-am rugat să mă ia de nevastă!...

Mergea zâmbind; avea o faţă bucălată şi albă în care străluceau, umezi, ochii căprui.

— E adevărat Frosia, sau glumeşti? — sări Irina.

— Foarte adevărat, — rosti Frosia răspicat, agale, şi râse iar. — Mi-e teamă numai că n'o să mai vrea el să mă ia!

— Ce de prostii mai născoceşte lumea! — vorbi Clania nemulţumită. — Numai de m'ar trimite mai repede pe front! Am isprăvit cursurile, nu înţeleg de ce mai tărăgănesc atâta!

— Ne cruţă, sufleţelule, ne cruţă! spuse Irina alene, luând-o în râs şi-şi cuprinse prietena de după mijloc. — Războiul va mai dura şi-o să mai avem prilejul să băgăm duşmanul în sperieţi!

Plopii pârâiau din pricina gerului, ca nişte fitiluri de lumânare, ghiaţa de pe râu trosnea cu sgomot de împuşcături, munţii pluteau prin ceaţa lunei. Taiga stătea la pândă, la marginea văii ca o fiară cu coamă miţoasă.

— Unde-or fi acum băieţii noştri? — murmură îngândurată Irina, ascultând tăcerea nopţii geroase şi uitându-se la vârfurile îndepărtate ale gheţarilor cu străluciri de fosfor. — Or fi degerând undeva prin nămeţi... or fi stând într'un bordei... De când nemţii au fost izgoniţi de sub zidurile Moscovei s'a mai potolit zarva pe front...

Grunia mergea cu pumnii strânşi, uitându-se în jos, la zăpada ce se aprindea sub focul lunei.

— Da' ce ai căzut iar pe gânduri, Grunia? — o întrebă Frosia în şoaptă, aplecându-se şi căutând să-i vadă faţa.

Grunia nu-i răspunse. Ar fi simţit, oare, vreo uşurare dacă le-ar fi împărtăşit şi altora durerea ei?

— Nu fii tristă, auzi tu? — murmură Frosia. — O să lucrăm, doar, împreună. O să biruim noi greutăţile.

Grunia suspină şi-şi înălţă capul; răsuflă acum mai uşurată, de parcă s'ar fi destins un arc înlăuntrul ei.

Luna intra mereu în nori, ba întinzând deasupra văii un văl ca boarea din amurg, ba revărsând pe uliţe o lumină sclipitoare.

Fetele se opriră la poarta Gruniei. De aci încolo, Clania trebuia să cotească pe o uliță lăturalnică, iar Irina și cu Frosia aveau de mers mai departe.

— Când o să se adune echipa noastră? — întrebă Clania.

— Anul ăsta am cam întârziat; lupta pentru recoltă trebuia să înceapă încă din toamnă, — spuse Grunia, — dar și acum, ce-om izbuti să facem, o să fie bun câștigat! Mâine am să trec pe la președinte să-i cer semințe și apoi o să le alegem cu mâna, bob cu bob.

— Așa șef mai zic și eu, merge deadreptul la țintă! — întări Clania. Acum mă duc... Văd că mama încă n'a stins lumina, mă așteaptă ...

— Și pe mine mă așteaptă copilașii, — spuse Frosia mirată parcă și bucuroasă în acelaș timp. — Mișea e drăgăstos cum nu vă 'nchipuiți, nu mai vrea să se dea jos din brațele mele... Mi se pare atât de ciudat, când îmi spune mamă !

O cuprinse de mijloc pe Irina, râzând, și porniră mai departe, îmbrățișate.

Grunia se opri fără să vrea în poartă, auzind glasul innăbușit al Irinei, care spunea cu o ascunsă nerăbdare: „Vezi să nu-ți scape vreo vorbă, auzi? Știi, Grișa mi-a scris că îndată ce-o să se întoarcă..."

Grunia zâmbi. Ce fete de treabă! Lângă ele nicio muncă nu părea covârșitoare și durerea era și ea mai ușor de îndurat.

Stând astfel în umbra porții și trăgând cu nesaț în piept aerul rece, se gândi cu nădejde la ziua de mâine. I se părea că avea să înceapă o viață nouă, încă neîncercată.

7

Intr'o căscioară din marginea satului, domnea o forfotă veselă. Cu basmale roșii stropite de var, pe cap, Frosia și Clania spoiau pereții în timp ce Irina, în genunchi, cu poalele fustei suflecate, freca sgomotos scândurile care demult nu mai fuseseră spălate.

— Asta nu mai e muncă, e foxtrot deabinelea! — spunea Irina, ștergându-și broboanele de sudoare de pe frunte și făcându-le cu ochiul prietenelor. — Ci-că nu-i bine să dansezi fără muzică. Ba bine că nu! Am să dansez atâta până diseară, pân'am să cad de-a'n picioarelea !...

Afară, Vania Iarchin rezemase de peretele de bârne o scară şubredă şi înşuruba nişte izolatoare mari şi lucioase, ca şi cum ar fi ascuns nişte porumbei albi, sub arcadele ferestrelor. După ce făcu branşamentul, se apucă să ţintuiască deasupra clubucăriei clădirii o firmă de tablă pe care era zugrăvit cu litere mari: *Laboratorul colhozului „Zori de zi"*.

— E pusă drept? — îi strigă lui Zoria care era jos.

— E pusă drept... — auzi glasul Gruniei, — dar cu ce-o să facem focul? N'avem nici măcar o surcică!

Stătea în zăpadă, îmbrăcată cu haina ei neagră de blană, încărcată cu pachete şi cu un geamantan în mână, zâmbind cu duioşie.

— Asta-i asta! — Iarchin îşi împinse cu pumnul căciula pe frunte, apoi şi-o trase la loc. — Nu-i nimic, să nu duci grijă!... Am să aduc nişte lemne de-acasă, iar mâine o să trimitem pe cineva la pădure!

Grunia dădu tăcută din cap şi intră în casă.

Fetele tocmai sfârşeau de spălat podelele.

— Da' când aţi avut timp? — se miră Grunia

— Nu mai suntem acum nişte colhoznice de rând, ci facem parte din echipa recoltelor superioare — răspunse Frosia, înlăturând şuviţele de păr bălai ce-i cădeau în ochi; avea o privire luminată de duioşie.

Fără să vrea Grunia o privea încântată. Ce drăguţă e Frosia! De când le purta de grijă copilaşilor lui Matvei, avea ceva nou, abia simţit, în mers, în privire, în glas.

— Acum, hai s'o dichisim — spuse Grunia. — Uitaţi-vă, am adus de acasă nişte perdeluţe!...

Păşi pe podeaua încă udă, ce purta pe alocuri urme de vopsea galbenă, şi puse pe masă pluviometrul, aparatul pentru analiza seminţelor, eprubete cu mostre de îngrăşăminte şi nişte tablouri instructive.

— Am acasă două ghivece cu flori care mă cam încurcă; Mă duc să le aduc, — spuse Irina.

— Haide! — strigă Clania. — Am să aduc şi eu un termometru, tot stă de geaba la mine; mă uit la el odată pe an!

— Şi eu ce dar să-i fac căsuţei noastre? — se jelui Frosia. — Poate doar snopul pe care-l păstrez de astă toamnă?

— Ce frumos o să fie! — strigă bucuroasă Grunia. Adu-l Frosienco! Nici nu puteai să găseşti ceva mai bun!

După o oră, pe prichiciul temeinic frecat al ferestrelor, stăteau nişte ghivece cu flori, învelite în poleială, o muşcată bogată, o zambilă cu clopoţei smeurii, brebenei roşii ca flacăra şi

parcă străvezii. In colţul de cinste, pe o laviţă lată, fusese aşezat un snop stufos de culoarea alamei. Ori de câte ori vreuna dintre fete călca mai plin prin odaie, mustăţile spicelor bogate tremurau.

Iarchin aduse lemne pentru foc, lăsă jos cu sgomot un braţ de butuci şi începu să arunce în vatra largă surcele de mesteacăn ce miroseau a ger. Scoarţa lor începu să trosnească încovoindu-se, focul se aprinse vesel, aruncând asupra eprubetelor din suporturi, pe raft, răsfrângeri tremurătoare şi roşii. Pereţii fumegau, uscându-se. In casă se împrăştie un miros de încăpere locuită.

— Ia uitaţi-vă ce frumos a ieşit! Am putea deschide şi o universitate aici! — încheie Iarchin voios, uitându-se la pereţii împodobiţi cu tablouri.

De atunci, în fiecare seară, licăreau îmbietor luminile laboratorului, până noaptea târziu când băieţii şi fetele plecau acasă... Moş Hariton venea şi el uneori şi asculta, întinzându-şi gâtul subţire ca de găină cheală.

— Cum i-ai spus: perfosfat? — o întrerupse odată pe Grunia, dând îngrijorat din cap. — I-ai împuiat mintea Efrosinei noastre cu perfosfatul ăsta. Te trezeşti peste noapte şi o auzi îndrugând mereu: „Perfosfat, perfostat...“ Dar ce mâncare de peşte o mai fi şi asta ?

— Superfosfatul e un soi de îngrăşământ, moşule, — îl lămuri Grunia, — şi datorită lui recolta sporeşte. E unul dintre cele mai bune îngrăşăminte în agrotehnică!

— Apoi că mie, fata moşului, agrotehnica asta mi-a pătruns până'n măduva oaselor, că de copil scormonesc pământul... După mine, dacă bagi cât mai mult băligar în el, îţi dă bucate bune; la ce atâta învăţătură pentru glia asta ? Cunosc fiece palmă de pământ din împrejurime şi când mă poticnesc de o ridicătură — şi pe aia o ţin minte...

— Pentru asta şi învăţăm atâta, moşule, ca să strângem recolte cât mai mari, fără să ne poticnim, — răspunse Grunia.

Toată lumea făcu haz.

— Iar acum am să vă vorbesc despre o familie de buruieni cu rizom...

In încăpere coborî din nou liniştea; nu se auzea decât scârţâitul creioanelor pe caiete şi carneţele.

Grunia avea pete aprinse în obraji. Se pierdea toată din pricina setei de învăţătură a comsomoliştilor, care-i sorbeau fiece cuvânt. Ca să poată răspunde la câte o întrebare, era adesea silită să stea nopţi întregi cu nasul în cărţi. Faptul că

toţi cei de aici aveau nevoie de ea, îi trezise în suflet o neliniște neîntreruptă, ca şi cum cineva mare şi puternic i-ar fi ur mărit zilnic munca. .

Intr'o duminică seară, fetele se adunară în laborator ca să aleagă seminţele; puseră trei mese la rând, răsturnară pe fiecare dintre acestea câte o movilă de grâu şi se strânseră în jur. ca un stol harnic. Pâlniile verzi ale apărătoarelor de lămpi răsfrângeau o lumină egală, umbrele lor rotunde se clătinau pe tavan.

— Mi-ar conveni să mi se socotească treaba de aici în zile-muncă, — spuse o fată desgheţată, oacheşă la chip. — Parc'aş sparge nuci!

Irina şi Clania, care mai făcuseră lucrul acesta şi înainte, se uitară una la alta zâmbind.

Fata cea oacheşă trase cu palma din grămadă un pumn de grâu şi începu să despartă grăbită cu degetul grăunţele, bob cu bob. După ce culese astfel câţiva pumni, i se făcu sete, apoi începu să se uite la movila din faţă care nu mai scădea şi amuţi.

— Ei, ia spune, tot ţi se mai pare că nu munceşti, ci spargi nuci? — o întrebă Irina, uitându-se cu înţeles la prietenele ei, şi fata oftă din greu. — Aia e! Ai să spargi la nuci până la noapte şi-o să-ţi înţepenească spatele. Până să te obişnueşti, n'o să mai fii în stare nici să-ţi ridici mâinile ca să-ţi desfaci basmaua, şi-o să-ţi lăcrimeze ochii...

— N'o mai speria şi tu, Ira, altminteri n'o să ne mai dea ajutor altădată, — spuse Grunia. — Mai bine să cântăm ceva, să ne mai treacă timpul. O să ne audă Vaniuşa, şi o să vină încoace; conferinţa raională trebue să se isprăvească azi... Incepe tu, Frosenca.

O clipă tăcură toate; boabele aurii de grâu se rostogoleau cu sgomot uscat pe tăbliile meselor. Frosia se suci puţin pe scaun şi începu să cânte cu glas plin de o nedumerire domoală:

„Ce păcat, albă-i livada...“

Fetele urmară cu o tristeţe îngândurată:

„Pomii-şi scutură zăpada...“

Râzând, sburdalnică, Irina se amestecă şi ea:

„Drag mi-i un flăcău frumos...“

Şi toate celelalte îi ţinură isonul, cu multă însufleţire:

„Nu mă vrea că-i năzuros!...“

Tot cântând, fetele nu auziră, oprindu-se o căruţă în faţa porţii; de abia când clămpăni încuietoarea, Grunia îşi aruncă

şalul pe umeri şi se repezi în tindă, unde se ciocni, pe întuneric, de Iarchin.

— Pe cine aţi ales, Vaniuşa? — întrebă nerăbdătoare.

— Pe cine am ales, l-am şi adus cu mine. Noul secretar al comitetului organizaţiei raionale de comsomolişti vrea să cunoască organizaţia noastră!

Inapoia lui Iarchin, în pragul tindei, stătea un om înalt, îmbrăcat cu cojoc. Acesta se îndreptă spre Grunia, îi căută pe întuneric mâna şi i-o strânse cu putere.

— Bună seara. — Avea o mână caldă şi voinică. — Rachitin, poate-ţi mai aminteşti de mine?

Grunia simţi că roşeşte: îi făgăduise cândva, la spital, că va mai trece să-l vadă.

— N'am avut timp să mai vin pe la dumneata — spuse — m'am luat cu lucrul, ce era să fac?

— Foarte bine dac'ai avut de lucru.

— Te-ai însănătoşit?

— Nu de tot, — spuse Rachitin cu un suspin uşor. — Nu vor să mă mai ia în armată... aşa c'am rămas în raion.

— Nu-i nimic, sunt destule de făcut şi aici, — rosti cu convingere Grunia. — Nu se poate să plece toţi pe front, trebue să mai rămână cineva şi aici!...

De abia acum băgă de seamă că Rachitin îi ţinea mai departe mâna şi, cu fereală, ca şi cum s'ar fi temut să nu-l jignească, îşi trase degetele, spunând grăbită:

— Dar de ce stăm aici? Să mergem înăuntru!

Intrând, Rachitin îşi desbrăcă şi îşi atârnă cu grijă cojocul, îşi potrivi milităreşte bluza pe care strălucea decoraţia „Steaua Roşie“ de culoarea vişinei coapte şi, păşind fără sgomot cu pâslarii lui albi şi înalţi, se îndreptă spre masă.

— Bună seara fetelor! — spuse, privind printre genele dese şi negre. — Parcă v'aş cunoaşte pe unele dintre voi!... Dumneata, dacă nu mă înşel, eşti Ciuciaeva! Ai luat premiul întâi la întrecerile sportive înainte de război!

— Ai ghicit, — răspunse Irina, scuturându-şi buclele bălaie şi bogate şi îşi împinse prietena spre Rachitin:

— Dar pe Clania Zimina o cunoşti?

— Şi pe Clania o cunosc, — zâmbi Rachitin, — mi s'a plâns de ea comisarul politic. „E o fată la „Zori de zi” — îmi spunea — care nu-mi dă pace de loc, mereu îmi cere s'o trimit pe front!“

— Cel puţin aşa o să mă ţină minte, — murmură Clania înroşindu-se.

— Cum să se lipsească cei de pe front de mine şi de Olania? — întrebă mirată Irina. — Nu se poate!

Fetele izbucniră în râs şi se îngrămădiră în jurul lui Rachitin.

— Răniţii din sala voastră dela spital sunt supăraţi pe voi, — spuse acesta. — Păi se poate? Aţi fost de două ori la spital şi n'aţi dat pe la ei! Se plictisesc! Haideţi să înjghebăm ceva pentru ei! Ce-aţi zice să organizăm un concert? — Ii aruncă o privire fugară Gruniei şi ochii lui albaştri avură o sclipire umedă, iar faţa oacheşă şi uscăţivă i se împurpură uşor.

Rachitin rămase printre comsomoliste până târziu. Vorbiră despre primăvara ce se apropia, despre liniştea îngrijorătoare de pe front, despre organizarea unei noi întreceri cu cei dela „Partizanul de Munte".. După ce fetele isprăviră lucrul, ieşiră cu toţii în cerdacul ale cărui duşumele scârţâiau; cerul întunecat era presărat cu stele mari, ce păreau alese cu mâna. Rachitin se apropie de Grunia:

— Am adus cu mine un articol, anume pentru dumneata.. Aş vrea să vorbim despre el!

— Să mergem împreună şi-o să-mi spui pe drum despre ce este vorba. Sau poate ai alt drum?

— Vezi, eu... — Rachitin se opri. Stai puţin. Vaniuşa, — îl strigă el pe Iarchin. — Ia-o înainte că viu şi eu îndată!

Dădu să-şi petreacă braţul pe sub cel al Gruniei, dar ea se feri:

— Te rog... Nu sunt obişnuită.

— Ciudată mai eşti!... Şi Rachitin râze încetişor. Un timp merseră în tăcere, uitându-se la acoperişurile înzăpezite, cu răsfrângeri spălăcite, de plumb, la mestecenii stufoşi, la stelele rare, rătăcite printre crengile desfrunzite.

— Nu cumva te-ai supărat? — întrebă Grunia.

— De ce? — se miră Rachitin.

— Pentrucă.. aşa... că nu te-am lăsat să mă iei la braţ...

— Da de unde, Grunia!

— Tocmai mă gândeam: de ce-o fi tăcând atâta?... Grunia oftă adânc, uşurată. — Despre ce e vorba în articolul acela?

— A, da! — ziarul foşni în mâinile lui Rachitin. — Un profesor agregat în ştiinţe ne recomandă nouă, celor din Altai, după sfatul academicianului Lâsenco, să semănăm grâul de toamnă deadreptul pe mirişte, fără să mai arăm pământul...

— Ce spui? — rosti mirată Grunia şi chiar se opri în loc. — E adevărat?... Prin părţile noastre rareori se seamănă

grâu de toamnă... Nici secara nu prea e îndrăgită, că dă o recoltă foarte slabă...

— Scrie aici că semănăturile făcute în Siberia cu grâu de toamnă degeră de obicei, — o lămuri repede Rachitin, încurajat de felul cum îl asculta Grunia. — Lâsenco este însă de părere că o miriște cu paiele retezate mai de sus poate ocroti semănăturile...

— S'ar putea întâmpla totuşi ca paiele să le acopere şi să le înnăbuşe, — spuse Grunia, — şi atunci ce facem?

Rachitin nu-i mai răspunse şi întorcându-se, ea-l văzu în marginea drumului, stând rezemat de trunchiul gros al unui plop, cu chipul palid care abia i se zărea prin întunerec, şi trăgând în sus, în neştire, de gulerul cojocului. Se repezi spre el şi-l apucă de mâini.

— Ţi-e rău?

Avea răsuflarea şuierătoare şi grea de parcă l-ar fi strâns cineva de gât.

— Nu te teme, — de abia rosti el printre dinţi. — O să-mi... treacă... Ştii că am fost... în piept...

Neliniştită, pierdută, ea se frământa în jurul lui, intrând adânc cu picioarele în zăpadă şi îşi făcea mustrări că nu-i venise într'ajutor atunci când el a vrut să se sprijine de braţul ei. Ah, ce proastă mai eşti tu Grunia!

— M'a mai lăsat — şopti Rachitin, sleit de puteri, cu glas moale. — Aşa mi se'ntâmplă totdeauna. Cum trag puţin aer rece în piept, mă apucă... Ia ziarul şi mai gândeşte-te, poate c'o să faceţi o încercare! Eu mă duc... cred că mă aşteaptă Iarchin.

— Nu, nu se poate să pleci în halul ăsta! — murmură Grunia. — Noi stăm aproape. Ţine-te de umărul meu şi hai să mergem... O să bei un ceai şi o să-ţi mai vii în fire...

Văzând că noră-sa intra sprijinind pe cineva cu grije, Malania se trase înapoi, albă la faţă, gata să ţipe.

— O, Doamne... mi-a dat un junghi prin inimă!

Il aduse pe oaspete înăuntru, îi scoase cojocul şi pâslarii, silindu-l să încalţe alţii uscaţi, apoi, oprindu-se lângă uşă, se uită la el îndelung şi cu dragoste:

— In război ai căpătat-o, dragul mamii?

— Da, acolo...

Rachitin şedea palid şi nemişcat; pe frunte şi deasupra buzei de sus apăruseră broboane mari de sudoare.

Temându-se ca soacră-sa să nu se apuce să-l descoasă pe

Rachitin, dacă nu se întâlnise cumva cu Rodion pe front, Grunia se apropie de ea şi-i şopti:

— Nu-l sâcâi măicuţă, lasă-l să-şi vină în fire. Du-te de te odihneşte. Pot să mă descurc şi singură...

— Dă-i un ceai fierbinte şi adu-i şi dulceaţă, — o povăţui Malania, — şi spune-i pe urmă să se urce pe cuptor, să se încălzească bine. Boala fuge de căldură...

Şi ieşi oftând.

O lumină molcomă, cernută prin basmaua albastră care învelea lampa, se răspândea în odaie, oglinda mare strălucea în penumbra albăstruie ca o bucată de ghiaţă, măciuliile nichelate ale patului sclipeau.

— De ce ai ieşit prea devreme din spital? — îl întrebă cu glas scăzut, Grunia. — Ar fi trebuit să mai stai în pat.

Ii şterse cu o batistă curată fruntea îmbrobonită de năduşeală şi Rachitin îi mulţumi cu o privire, aţintindu-şi asupră-i ochii lui albaştri, parcă puţin ameţiţi, şi zâmbind obosit:

— Nu te sinchisi prea mult de mine. Muncind, o să mă pun deabinelea pe picioare. Mai bine vorbeşte-mi despre dumneata...

Samovarul îngâna un cântec lin, se auzea clinchetul linguriţei în pahar.

Gruniei îi căzu în mâini o foaie de hârtie pe care se apucă s'o netezească pe genunchi şi, fără să-şi dea seama cum, domol şi din adâncul sufletului, îşi spovedi lui Rachitin durerea. Când isprăvi de vorbit, poala rochiei sale de culoare închisă era presărată cu petale albe.

— Asta mi-e viaţa, tovarăşe dragă!

Rachitin tăcu o bună bucată de timp, privind încruntat pântecele lustruit al samovarului.

— S'ar putea să fie şi printre partizani, — spuse în cele din urmă. — S'au mai văzut cazuri de-astea. Nu te mai frământa atâta, Grunia... Mă doare când văd cum te-ai schimbat!

Grunia stătea cu capul plecat. Aburii ce se ridicau din farfurioară îi învăluiau faţa şi ea nici nu se gândea să se ferească.

Când înălţă capul îl văzu pe Rachitin făcându-şi de lucru prin odaie: răsfoi nişte cărţi de pe etajeră, apoi luă în mână o fotografie de pe scrin. Un tânăr cu părul negru lăsat pe frunte în chip de potcoavă îl privea puţin încruntat.

— El e?

— Da, — oftă Grunia şi Rachitin puse fotografia la loc.

— Ştii ce, Grunia, — spuse Rachitin fără s'o privească.

socotind ceva în gând. — Mă duc totuşi... Mă simt mai bine, m'am şi odihnit. Iţi mulţumesc. Dealtminteri mă aşteaptă şi Vania şi... nu-i frumos din partea mea.

— Prea eşti simţitor! — clătină Grunia din cap, înroşindu-se.

— Ce să-i faci — oftă prefăcut. Rachitin, — aşa sunt eu şi-i prea târziu să mă mai schimb.

După ce-şi petrecu oaspetele, Grunia se întinse în pat şi privi lung, fără niciun gând, basmaua albastră ce învăluia lampa şi la macii roşii ce înfloreau pe întinsul ei, apoi luă în mână ziarul. Dela primele rânduri articolul o prinse cu totul. Il citi în grabă şi cu lăcomie, revenind de câteva ori asupra unor pasagii şi după ce-l sfârşi îl luă iar dela capăt. Nu se putea însă mulţumi numai cu un singur articol. Nu-şi limpezise îndeajuns problema semănăturilor făcute deadreptul pe miriştе. Sări din pat şi se apucă să răsfoiască toate cărţile agrotehnice privitoare la cultura câmpului, pe care le avea, dar nicăieri nu găsi pomenindu-se ceva despre lucrul acesta.

„Trebue să vorbesc cu agronomul" — hotărî Grunia.

Nu putu să doarmă toată noaptea. Intâmplările zilei i se perindau mereu prin minte, dar revenea cu îndărătnicie la ceea ce citise.

„De ce-oi fi atât de neliniştită? — se gândea Grunia, întorcându-se când pe o parte, când pe alta. — Trebue să dorm! Să dorm! Acuşi o să se lumineze de ziuă..."

Nu-şi dădea seama că'n sufletul ei se trezea o sete nepotolită de lucruri noi şi dorinţa de a-şi încerca puterile, înfăptuind ceva, dorinţă ce-i răpeşte omului liniştea pentru toată viaţa şi-l umple de un simţământ înălţător de mulţumire, ce nu poate fi asemuit cu nicio altă bucurie pe pământ...

De îndată ce avu o zi de răgaz, Grunia se duse la raion.

„Nu cumva m'oi fi apucând de geaba de treaba asta? — se gândea pe drum. — Curând o să înceapă semănatul şi o să fie de lucru până peste cap. Am şi-aşa destule griji cu laboratorul şi cu echipa pe care o conduc!"

Pătrunse şovăind, aproape fără sgomot, în biroul agronomului raional şi, oprindu-se pe o fâşie de covor, stătu un minut să-i privească pe cei doi oameni care se aflau aplecaţi deasupra mesei şi urmăreau ceva cu degetul pe o hartă mare, brăzdată de vinişoare albastre. Agronomul era îmbrăcat cu o bluză de satin negru şi încins cu un şnur de mătase, avea umerii drepţi şi o faţă blajină şi gingaşă; părul aspru ca peria era împărţit în două printr'o cărare fără cusur.

Recunoscându-l pe celălalt, care era chiar Novopaşin, secretarul comitetului raional, Grunia se trase spre uşă şi tocmai se pregătea să iasă ca să nu-i stingherească dela lucru, când cei doi îşi ridicară în acelaşi timp capetele; Grunia se înroşi de sfială:

— Bună ziua... Aş putea să vă vorbesc?

— Aşteaptă, am treabă acum — se răsti agronomul, nemulţumit, dar secretarul, văzând-o pe Grunia, îi ieşi înainte:

— Bună ziua, Vasilţova, vino'ncoace şi şezi. Cu agronomul ai treabă? Vezi, Victor Pavlovici şi dumneata care te plângeai că oamenii nu se prea sinchisesc de persoana dumitale...

Grunia se aşeză într'un fotoliu capitonat cu piele şi privi nehotărîtă în jur: pe pereţi se aflau atârnate mostre de ierburi, de cereale, o hartă a solurilor din raion, iar înapoia unor uşi cu geamuri stăteau, în rafturi, câteva rânduri de cărţi: — Vai, ce multe! Ce bine ar fi să le poată citi pe toate!

— Te ascult stimată tovarăşă — şi agronomul asvârli ţigara fumată numai pe jumătate, în gura unui leu de bronz ce făcea parte din garnitura de birou şi-şi aşeză pe masă mâinile grăsune.

Novopaşin, înalt şi subţire, îmbrăcat cu tunică de culoare kaki şi cu părul blond, pieptănat pe spate, se apropie de fereastră şi-şi făcu de lucru aprinzându-şi pipa care i se stinsese.

— Nu ştiu cum să încep, — spuse Grunia, stânjenită, răsucind între degete ciucurii şalului pufos.

— Să zicem că începi prin a-l întreba pe Victor Pavlovici de ce nu s'a învrednicit până acum să viziteze laboratorul vostru — o sfătui, în glumă, Novopaşin.

— Nu pot să mă împart în mai multe locuri, Alexei Sergheevici, — se desvinovăţi agronomul, dând din mâini. — Dealtminteri laboratorul lor e de abia de ieri de alaltăieri...

— Vezi că Vasilţova a şi început totuşi să ţină lecţii acolo...

— A, lecţii! — se înroşi Grunia, făcând un gest cu mâna Ar fi prea mult spus, Alexei Sergheevici!... Nu fac decât să le povestesc fetelor ce-am învăţat şi eu la cursuri şi atâta tot! Altceva ar fi dacă l-am asculta pe agronom!

— Adevărat, — întări Novopaşin. — Du-te pe acolo, Victor Pavlovici... Altminteri fetele, tot aşteptându-te, o să se supere pe dumneata!

— Oricum aveam de gând să vin zilele astea — şi agronomul îşi însemnă ceva cu creionul roşu pe o foaie din calenda-

rul de pe birou, apoi se întoarse spre Grunia. Ei, ia spune-mi, ce vânt te-a adus la mine?

Grunia avea acum mai multă încredere în sine și mai mult curaj decât în primele clipe, poate și din pricină că-l știa pe Novopașin stând, zâmbitor și plin de îndrăsneală, în fața ferestrei; el va judeca temeinic dacă avea dreptate sau nu și-i va da o mână de ajutor. Scoase din geamantan niște cărți și ziarul mototolit, îl netezi pe genunchi și, plină de neastâmpăr, înfierbântându-se pe măsură ce vorbea, se apucă să-i explice agronomului pentru ce venise.

Acesta luă ziarul din mâinile Gruniei. Fața lui întunecată nu făgăduia nimic bun.

— Am să-ți vorbesc fără înconjur, — începu el și Grunia ciuli urechea, temându-se să nu piardă cumva vreunul dintre cuvintele acestui om învățat sau să nu-l înțeleagă întru totul. După câte știu, autoritățile ținutului nu încuviințează aceste semănături făcute pe miriște... Atât agronomii, în bună parte, ca și conducerea colhozurilor, sunt împotriva lor. Toți spun într'un glas că nu-i lucru rentabil... Vin cu o mulțime de argumente: că paiele astupă cerealele și le înnăbușă, că nefiind lucrat pământul, plantele nu se pot hrăni cum trebue și ies pipernicite și firave, cu spice mici și grăunțe puține și mărunte. Grâul de toamnă nu poate da recoltă bună în Siberia decât dacă se bucură de condițiuni ideale și anume, dacă a doua jumătate a verii e ploioasă...

— Dar cum rămâne cu Lâsenco? — rosti Grunia, cu ochii țintă la agronom, aproape fără să răsufle.

Novopașin își puse pipa pe postavul roșu de pe birou, își luă un scaun și se așeză, uitându-se cu luare aminte când la agronom, când la Grunia care se înroși.

— Lâsenco, spui? Da, ții o carte mare în mână, — spuse agronomul, tărăgănind cuvintele. — Se întâmplă, totuși, să greșească și savanții.

— Se știe că numai acela care nu face nimic nu greșește niciodată, — spuse Grunia, — iar Lâsenco al nostru e un savant sovietic, el pornește dela pământ, din practică.

— Și de aceea a adus idei noi și în teorie, încheie secretarul comitetului raional.

Fără să-și ia privirea zâmbitoare de pe fața agronomului, Novopașin își umplu la repezeală cu tutun pipa din care trase adânc, în timp ce apropia de gura ei flacăra slabă a unui chibrit.

— Se întâmplă și asta, — spuse agronomul, ca și cum ar fi vrut să se convingă pe sine însuși, — ca unul singur să aibă

dreptate şi toţi ceilalţi să greşească... Dar şi atunci cel care are dreptate e dator să şi-o dovedească prin fapte, iar nu prin vorbe, şi să-i facă şi pe alţii să-şi însuşească părerile lui. Şi, repet, trebue să facă dovada prin fapte, iar nu prin vorbe. Cât priveşte semănăturile făcute deadreptul pe mirişte, nu e cine ştie ce noutate, e o metodă străveche în agrotehnică...

— Cum poate fi străveche, când Lâsenco spune că lucrul ăsta trebue făcut cu ajutorul semănătoarelor cu discuri, remorcate de tractoare? — întrebă Grunia.

— Semănătoarele nu schimbă mare lucru...

— Dar dumneavoastră ce credeţi, face s'o încercăm? — Grunia se ridică din fotoliul unde nu se simţea în largul ei şi apăsându-şi palmele pe birou, se propti în faţa agronomului, fără să-şi ia de pe faţa lui privirile adumbrite.

In încăpere se lăsă, pentru puţină vreme, o tăcere stânjenită. Novopaşin suflă câteva rotocoale de fum şi începu să tuşească. Ii râdeau ochii :

— Grea problemă ţi-a dat să descurci fata asta, ce zici? De ce taci Victor Pavlovici?...

— Eu? — întrebă ţâfnos agronomul, scuturând din umeri, de parcă l-ar fi trecut un fior. La drept vorbind, nu mi-ar veni să mă joc nici cu seminţele, nici cu timpul, nici cu munca oamenilor... Asta-i o treabă pentru staţiunile experimentale!

— Să aşteptăm atunci să ne pice totul de-a gata? — zâmbi Grunia. Să-i lăsăm pe alţii să încerce pe pielea lor? Nu, eu nu cred că-i bine aşa! Când un mare savant ne dă un sfat ca ăsta, trebue să căutăm cu toţii să-l punem în practică, încercându-l!... Dacă semănăturile făcute pe mirişte s'ar dovedi de folos, atunci şi colhoznicilor le-ar veni mult mai uşor la vremea secerişului. Şi nici n'am mai fi nevoiţi să dăm zor în timpul semănatului, ca acum când toată recolta se bizuie numai pe semănăturile de primăvară. E dela sine înţeles că ar trebui să folosim în colhoz dacă nu semănatul pe mirişte, cel puţin un alt soi de grâu care ar putea îndura gerurile Siberiei...

Novopaşin trăgea mai departe din pipă, în timp ce ochii lui albaştri urmăreau neîntrerupt, cu admiraţie, fiece mişcare a Gruniei. Halal fată! Bine-i face agronomului, să-l mai scuture puţin, să nu doarmă!

Se îndreptă spre bibliotecă, răscoli prin rafturi şi, găsind se vede ceea ce căuta, netezi cu palma cărticica pe care o deschisese.

— Ştii ce-a spus tovarăşul Stalin despre ştiinţă? — o întrebă pe Grunia.

— Nu.

— Atunci ascultă: „Ştiinţa de aceea se şi numeşte ştiinţă, pentrucă nu recunoaşte fetişurile, pentrucă nu se teme să ridice mâna împotriva a ceea ce este învechit, împotriva a ceea ce şi-a trăit traiul..." Minunate cuvinte! Când ai piedeci de învins şi ţi-e greu, adu-ţi aminte de ele, şi-ţi luminează sufletul...

— Da, da! — strigă înfierbântată Grunia. Şi atunci ce mă sfătuiţi să fac, Alexei Sergheevici?

Novopaşin străbătu cu paşi măsuraţi camera şi se opri în faţa ferestrei:

— Eu aşa socotesc: dacă un lucru poate fi de folos poporului, apucă-te numaidecât să-l faci! Cercetează-l temeinic, fă-ţi toate pregătirile, dar apucă-te de el! Chiar dacă greşeşti la început, a doua oară ai să fii mai priceput. Asta-i! Victor Pavlovici a căutat să te sperie aşa, puţin, dar o să-ţi vină totuşi în ajutor şi, în primul rând, făcându-ţi rost de seminţe. E cineva prin împrejurimi care are grâu de toamnă?

— Se poate căpăta dela sovhoz „Lutestens 0329", — spuse agronomul şi clătină din cap. Repede te mai aprinzi, Alexei Sergheevici!...

— Nu-i nimic, asta înseamnă că am sângele fierbinte şi-am să trăiesc mult. Vasăzică v'aţi înţeles? Dar preşedintele ce spune?

— A, încă n'am vorbit cu el, — spuse Grunia, simţindu-se vinovată. — M'am sfătuit numai cu fetele mele care n'au nimic împotrivă.

— Dac'o face nazuri, dă-mi un telefon. Poate c'o să-i pară rău după seminţe, mai ştii? — Novopaşin îi făcu semn cu ochiul. — Am aflat că l-aţi scărmănat bine odată! Bravo vouă! Să se desbare de apucăturile astea de ţăran! Se întâmplă uneori să vezi câte un conducător de colhoz fruntaş, gospodar chibzuit de altfel şi cu atâta minte încât să mai poată da şi la alţii, dar care se poartă ca un ţăran individual!... Acum, să fie cu noroc! Cum te chiamă după tată?

— Nu-i nevoie, mie toată lumea îmi spune Grunia!

— Atunci uite ce e Grunia Vasilţova, dacă duci dorul înălţimilor şi dacă vrei să-ţi iei avânt, n'o să-ţi tăiem aripile! Când o să întâmpini greutăţi, vino la noi...

Grunia ieşi din birou cu sufletul încălzit şi plin de bucurie. Nici nu-şi dădu seama când străbătu sala luminoasă şi când

coborî scara. I se părea că toți cei pe care-i întâlnea în cale îi zâmbeau.

După ce trecu prin piața largă din fața clădirii, cu plopii încă desfrunziți, și ieși afară din sat, se simți totuși încercată de îndoieli:

„Cine m'a pus? Dacă mă fac de rușine? Dacă s'o încăpățâna Cuzma Danilâci?"

Gândul acesta o făcu să-și iuțească pașii.

Crasnopiorov se afla în dreptul fierăriei. Trăpașul lui, roșu ca para focului, se frământa pe loc, între stănoage, scuturându-și capul frumos, prins de grumajii drepți și înstemat în frunte cu o pată albă ca romanița. Președintele se învârtea pe lângă el, exclamând de admirație. Ii puse mâna pe crupă și, simțind palma lui de stăpân, trăpașul se potoli numaidecât. Fierarul îi ridică piciorul de dinapoi și se apucă să-i curețe copita de noroi. Calul stătea proptit pe celelalte trei picioare și nu-și mișca decât urechile drepte și roșii ca frunzele de toamnă.

Soarele se topea pe brăzdarele plugului, se scurgea de pe dinții orbitor de strălucitori ai boroanei și unduia pe talgerele cultivatoarelor.

— Am de vorbit cu dumneavoastră, Cuzma Danilâci — spuse Grunia.

Crasnopiorov veni câțiva pași, făcând ochii mici din pricina soarelui, și se lăsă pe o buturugă acoperită cu mușchi.

— Șezi aici și grăiește!

— Nu, mai bine rămân în picioare. Gruniei i se părea că, stând astfel, îi va fi mai ușor să-i vorbească președintelui.

Crasnopiorov își scoase chipiul înalt, care-i lăsase pe fruntea boltită un cerc trandafiriu, și o ascultă pe Grunia, dând semne de neastâmpăr și netezindu-și mereu cu palma părul rar, ca puful din creștetul unui prunc.

— Să semeni grâu de toamnă deadreptul pe miriște, fără să ari mai întâi? — o întrerupse, nedumerit. — Unde s'a mai pomenit așa ceva?

— Aici, — îi întinse Grunia ziarul făcut sul.

Crasnopiorov citi pe îndelete, încrețind pleoapele, de parcă ar fi cercetat cu atenție un lucru foarte ciudat pe care-l ținea în mâini; fața i se întuneca tot mai mult, în timp ce sprâncenele-i stufoase se înnodau la rădăcina nasului.

— De bună seamă, e un savant, nimeni n'ar putea tăgădui, un om cu multe cunoștințe, — rosti după un timp de gândire. Numai că, aici în Siberia, natura e mai sgârcită și nu-ți prea

îngădue să te joci cu ea... Pe de altă parte încă nu ştie nimeni care-s foloasele ce se pot trage de pe urma ăstui lucru... Să zicem că ar fi vorba numai de felurite îngrăşăminte... aici are toată dreptatea, e ceva încercat şi dovedit, nu-i nicio taină; cât despre semănăturile făcute pe miriştc, e altă socoteală. Născociri dintr'astea nu sunt pentru noi! Am fi mulţumiţi să putem semăna şi strânge la timp recolta pe care ne-am pus în gând s'o dobândim... Acum faci parte din comitetul de conducere şi trebue să-ţi dai seama de răspunderea pe care o ai şi să înţelegi că nu se cade să risipeşti fără rost avutul colhozului.

Grunia desprinse cu vârful cismei o pojghiţă de ghiaţă şi o prefăcu în fărâme scânteietoare de cleştar albăstrui.

— Dar nu vă cer cine ştie ce, — spuse, abia stăpânindu-şi mânia ce-i clocotea în piept. — Daţi-mi pe seamă trei hectare, după seceriş...

Crasnopiorov tăcu un timp, răsucindu-şi o ţigară din hârtie de ziar şi trase atât de adânc fumul, încât i se scofâlciră obrajii.

— Ştiu că de încăpăţânată, nu te întrece nimeni, — îi răspunse. Apoi, coborând glasul, o iscodi: Vrei cumva să-ţi faci nume bun?...

— Nu înţeleg! — se întunecă Grunia la faţă. — Credeţi c'o să mă fac de ruşine?

— Cine-mi eşti! — Şi Crasnopiorov îşi strâmbă a zâmbet colţul gurii cărnoase, — ori eşti într'adevăr năucă, ori umbli să mă legi la ochi cu şiretlicuri!... Eu te-am întrebat altceva: faima cui nu te lasă să dormi?

Ea înţelese în sfârşit ce voia să spună preşedintele şi-i năvăli sângele în obraji. Niciodată nu i-ar fi trecut aşa ceva prin minte!

Stătea în faţa lui cu buzele strânse, fără să-l privească; de mânie, din pricina jignirii îndurate, o usturau pleoapele. Se simţea ca şi cum Crasnopiorov ar fi căutat să-i aducă o învinuire, s'o ponegrească în ochii tuturora.

— Să nu crezi că sunt cumva împotriva agrotehnicei, împotriva recordurilor sau altor socoteli dintr'astea, — zâmbi Crasnopiorov băgând de seamă încurcătura Gruniei. — Cui îi strică o firmă frumoasă în poartă? Mai bine-ar fi să mărturiseşti cinstit...

— Quzma Danilâci, — spuse Grunia tărăgănat şi cu glas tremurător. — N'o fac pentru a-mi câştiga faimă, ci pentru colhoz! Şi nu trebue să socotiţi că toţi oamenii sunt croiţi după măsura dumneavoastră!... Să ştiţi asta! — Îi pieri sângele din obraz şi, uitându-se în ochii preşedintelui, care se făcuseră şi

mai mici, încheie cu o voce înnăbușită, înfruntându-l: — Imi dați pământul sau nu?

— După seceriș poți să-l iei și pe tot! — Crasnopiorov făcu o mișcare cu mâna. — Să nu crezi că-mi pare rău după el!

Aruncă mucul de țigară, îl strivi sub talpă și se ridică.

— Până una-alta, să lăsăm însă discuțiile astea savante și să mergem să vedem cum stăm cu inventarul... Până la toamnă mai e, poate că până atunci o să ți se mai potolească înflăcărarea.

„Nu mă las eu, nu te teme!... De geaba tragi nădejde, că n'ai avut încă până acum deaface cu una ca mine!" spunea Grunia în gând, mergând în urma președintelui și uitându-se la ceafa lui roșie.

Din ziua aceea nu mai știu ce-i odihna, muncind de parcă ar tot fi gonit-o cineva ca pe un cal de circ. Cât ținu semănatul, Grunia nu mai plecă, împreună cu echipa ei, de pe câmp; se trăsese la față și-i ieșiseră în afară umerii obrajilor. Doar atunci când începea să se gândească la încercarea ce o aștepta în toamnă, i se ascuțeau privirile și-i jucau flăcări în ochi...

Clăi de fân crescuseră pe imașuri; veni și Iulie cu foșnetul coaselor, cu huruitul secerătoarelor, cu mirosul fructelor coapte și al ierburilor ce lâncezesc la soare, cu sumedenia de bujori de munte pe povârnișurile pline de o sălbatică frumusețe.

Grânele musteau de un suc galben ca mierea. Pe tarlaua Gruniei grâul crescu înalt și des, de te ispitea ca o apă sa te asvârli în el și să înnoți; s'au strâns câte douăzeci de chintale pe hectar!

De abia s'a stins în colhoz freamătul secerișului și Grunia își și alese un petec de miriște cu paiele cele mai înalte. Echipa întreagă se apucă să care paiele și să curețe câmpul de buruieni.

Intr'o zi, pe înserat, Varvara, care făcea arături de toamnă la un colhoz vecin, se abătu pe la tarlaua Gruniei, remorcând cu tractorul pe care-l conducea o grapă cu discuri și o semănătoare cu discuri. Boroni de două ori, în cruce, și semănă grâul după metoda în șah, așa cum îi ceruse Grunia.

Varvara lucra cu un fel de îndârjire nefirească, oprind brusc tractorul la cotituri. Când tractorista se pregăti de plecare, Grunia se apropie de ea și privi neliniștită fața trasă și ochii întunecați care pândeau parcă.

— Mulțumesc Varia... — îi spuse ea. — Ne-ai fost de mare ajutor! — Și, atingându-i mâna caldă și arsă de soare, o întrebă încet: — Ce ai? Hai, spune-mi...

— Nu știu cum să-ți spun, — vorbi tărăgănat Varvara, cu

ochii duşi în zarea învăluită de umbrele serii. — Ieri... mi-a dat de ştire cineva că Judov ar fi prin apropiere, ascuns în munţi...

Şi deodată băgă motorul în viteză şi tractorul se smulse din loc, pufăind şi duduind.

Grunia fugi câţiva paşi după maşină, strigând: „Opreşte Varia, opreşte!" dar n'o mai ajunse. Mult timp încă, se auzi din ce în ce mai departe scrâşnetul mânios al şenilelor. Biata Varia! Cum ar putea s'o mângâie? O întâmplare ca asta e mai dureroasă decât moartea!

Şi pe ea o măcina durerea, dar în timpul lucrului nu-i mai simţea apăsarea, de parcă suferinţa aceea s'ar fi pitit undeva în adâncul sufletului şi ar fi stat acolo la pândă...

Când, după câtva timp, Grunia dădu fuga la câmp şi văzu grâul de toamnă încolţit rânduri-rânduri şi semănând cu mătasea, strălucirea aceasta sărbătorească o umplu de bucurie, dar şi o nelinişti totodată: nu cumva pusese prea multe îngrăşăminte? Semănăturile acestea, care dăduseră colţ peste tot, şi căutau lumina, îndrăsneţe, vor putea oare îndura gerurile aspre ale Siberiei?

Iarna nu se lăsă mult aşteptată, năpustindu-se cu viscolele ei turbate, cu vânturile-i îngheţate şi şfichiuitoare.

După câteva ninsori bogate, Grunia se hotărî să facă primele lucrări pentru păstrarea zăpezii pe loc şi, într'o bună zi, o porni din zori spre câmp.

Zăpada sclipea de-ţi lua ochii. Undeva se auzea gâlgâind şi trosnind apa cu ghiaţa în ea, turnată din ciutură într'o găleată. Drumul ce părea trandafiriu în lumina răsăritului alerga afară din sat, şerpuindu-şi pe dealuri spinarea sclipitoare. In dreptul plopilor învestmântaţi în chiciură, o ajunse din urmă Varvara:

— Aşteaptă-mă că merg şi eu!... se aprinsese toată de alergătură şi gâfâia...

— Ce-ţi veni acuma? Că n'am cum să-ţi socotesc zilele-muncă! Doar nu faci parte din echipa mea...

— Nici n'am nevoie! — Şi Varvara însoţi vorbele cu o mişcare a mâinii. — Azi sunt liberă. Iar acasă nu pot să stau, de parcă abia a fost scos pe uşă un mort...

Fetele o aşteptau pe Grunia chiar pe punte.

— Mai repede, tovarăşe comandant! Ţi-au îngheţat ostaşii! — îi strigă Irina, tropăind şi lovindu-şi cu putere una de alta mâinile vârîte în mănuşi îmblănite; scândurile podeţului scânceau jalnic sub picioarele ei.

Lângă săniuţa încărcată cu lopeţi de lemn stătea Clania, îmbrăcată cu un cojoc şi purtând pe cap o căciulă albă cu urechi; pe sub brâul roşu petrecuse coada unui topor. Rezemată de balustrada podeţului, Frosia zâmbea privind sburdălniciile Irinei.

— Altceva era aseară când aveam şi patefon, — spunea jucând pe loc, Irina. — Pe un ger năprasnic ca ăsta, ţi-ai istovi cavalerul dansând, fără să mai fie nevoie de muzică!... Deodată se trânti deacurmezişul săniuţei şi începu să dea din picioare. — Nu mai merg, fetelor! Căraţi-mă cu schimbul! Am îngheţat, mor!... Nimeni n'are milă de mine, cine mă mai ia pe mine de nevastă, cu obrajii ăştia jupuiţi!

— Termină cu prostiile, Irca, şi dă-te jos! — Un zâmbet slab lumină pentru o clipă faţa Claniei, care smuci cu putere săniuţa rostogolindu-şi prietena în zăpadă.

Irina sări repede în picioare, se aruncă asupra Claniei şi începu s'o sgâlţâie; atunci sosi şi Grunia.

— Ştii ceva, tovarăşe comandant, — o luă Irina de braţ, — propun o raţionalizare a muncii: cum ajungem, voi apucaţi-vă toate de lucru la zăpadă, iar eu aprind focul. Ce zici? În felul ăsta ne păzim luptătorii de răceală. M'am gândit bine?

Până şi Varvara, care tăcea întunecată, nu-şi putu stăpâni un zâmbet:

— Bine de voi, fetelor, n'aveţi nicio grijă, nu vă apasă nicio durere!

Câmpul se ivi de după crestele de dealuri, alb şi întins; pe faţa lui alunecau umbrele fumurii ale norilor, iar în locurile în care se revărsau razele soarelui, zăpezile se aprindeau, sclipind orbitor ca nişte lacuri sărate.

Se opriră pe o movilă. Nămeţi cu coame cărunte, pieptănaţi de vântul de peste noapte, înconjurau lesele aşezate în stive, iar înapoia lor se zăreau, ca pete albe, ariile şi baraca taberei de câmp pe jumătate troienită de zăpadă. Câmpurile se întindeau. ferecate de cercul de ghiaţă al orizontului.

— Inainte, fetelor! — strigă Irina, descărcând lopeţile.

— Tu, Clania, du-te la baracă de adu nişte lemne de foc, spuse Grunia care se mai înveselise. Eu şi cu Varvara ne apucăm să aşezăm lesele, iar Irinca şi cu Frosia au să taie blocuri de zăpadă!

Grunia dădu ocol tarlalei, căutând locurile desgolite de vânt. Ici şi colo semănăturile erau numai pe jumătate acoperite cu zăpadă.

Grunia trase din stiva de lese împletite din nuiele de salcie pe cea care era deasupra, o luă în spate şi o cără până în mij-

locul tarlalei. Pojghița de ghiață se frângea cu un suspin ușor, sub pașii ei. După ce așeză leasa, Grunia se duse să ia alta. Curând, pe ostroavele de pământ golaș se aflau așezate lese, iar câmpul semăna cu o masă de șah.

Fața Gruniei era încinsă, mâinile și picioarele cotropite de fierbințeală, ochii umeziți. Când văzu că și celelalte fete munceau fără preget, cu avânt, pline de o însuflețire tinerească, se simți stăpânită de râvna de a lucra cât mai mult; nu dorea însă, în clipele acelea, nici să-și întreacă prietenele nici să grozăvească, vădindu-și iscusința; simțea doar o recunoștință adâncă față de ele pentrucă dovedeau aceeași dragoste de muncă pe care o avea și ea.

Fetele tăiau dintr'un troian mare, bucăți lungi de câte un metru pe care le cărau cu săniuța până la tarlaua lor, și ridicau ziduri de câte zece metri, orânduite, ca și lesele, în pătrățele ca pe masa de șah. Și iată că pe câmp începură să se înalțe temeliile de marmoră albă ale unui palat de ghiață din basme. La primul viscol golurile din pereți aveau să fie astupate cu zăpadă, ca tencuite și zidurile aveau să se înalțe întregi.

Zâmbind visătoare, Grunia apucă o lopată și, poticnindu-se prin nămeți, începu să despice, cu lovituri vânjoase și dibace, blocuri întregi de zăpadă. Treaba aceasta, care era mai grea decât așezatul leselor, o osteni repede; zăpada îi pătrundea în pâslari, topindu-se, mănușile i se udară.

Lucrul cel mai de seamă însă era să nu întrerupă munca, să nu se odihnească nicio clipă. Unu, doi, trei, patru! In troian se iveau despicături albăstrii. Apucă acum cu lopata, pe dedesubt, bucata de zăpadă, cu băgare de seamă, ca să nu se fărâme și iată că blocul scânteietor era ridicat în aer!

In amurg, în timp ce fetele gălăgioase și înfierbântate se înapoiau dela câmp, vântul și începu să lingă troienele, scuturând pe creștetele lor talazuri de zăpadă.

„Am isprăvit tocmai la timp! Peste noapte o să viscolească și semănăturile noastre au să fie acoperite cu zăpadă pentru tot restul iernii“ — se gândi Grunia, liniștindu-se.

In dreptul podețului își luă rămas bun dela fete și dela Varvara și, cotind spre casă, îl zări în pragul porții pe socru-său care o aștepta pesemne.

— Ei, cum merge treaba pe la voi?

— Am așezat lesele, tăicuță... am ridicat și niște troiene...

Terenti se ținea de belciugul porții, de parcă n'ar fi vrut s'o lase să intre în casă.

— N'ai mai primit nimic dela Rodion? — ochii lui îi pândeau fiece mişcare şi Grunia simţi izvorându-i în inimă un şipot rece.

— Parcă l-a'nghiţit pământul, nimeni nu ştie nimic despre el, — adăugă Terenti, fără să-i mai aştepte răspunsul şi, deodată, răsuflarea lui caldă îi învălui faţa. — Orice s'ar întâmpla acolo, să ştii că noi ţi-om fi părinţi cât om trăi, auzi? Munceşte cu sârg şi cată de te stăpâneşte!...

Impinse cu piciorul portiţa şi intră în curte. Grunia se ţinea stânjenită după el, de parc'ar fi fost legată de mâini şi de picioare. „Nu cumva bătrânii au ghicit? Nu, nu, atât timp cât îmi ajung puterile, trebue să tac!"

Multă vreme, Grunia nu-şi putu găsi liniştea şi de abia după ce toţi ai casei adormiseră, deschise ziarul.

Afară viscolea şi Grunia, lăsând filele foşnitoare, se gândea la semănături: de n'ar spulbera vântul zăpada, cine ştie cum, să rupă colţul abia dat... Dar o cuprinse groaza la gândul că poate în aceeaşi clipă cineva cade în zăpada înroşită de sângele lui. Se apucă apoi iar de citit. Luptele se dădeau acum în jurul Stalingradului. Şi Gruniei i se părea — aşa o îndemna inima să creadă — că Rodion se afla şi el acolo, în locul cel mai primejdios, stând într'o tranşee îngheţată şi trăgând, trăgând mereu, foc după foc...

Somnul îi risipi toată neliniştea şi-i umplu sufletul de bucurie... Se făcea că intră într'un lan ce-i venea până peste cap şi că se opreşte mult timp în loc să asculte fâşâitul de mătase al grânelor. Spicele i se prind în păr, îi gădilă gâtul. „Să fie oare adevărat că mai ales datorită nouă au crescut aşa holdele? Să fie cu putinţă ca toate astea să fi fost făcute cu mâinile noastre?" Spicele o întâmpină, plecându-se adânc în faţa ei, căutând mâinile-i mângâietoare şi şoptesc, şoptesc mereu: „Suntem ale tale, ale tale..." Deodată-i răsare în cale Rodion, luminos la faţă, liniştit, duios: „Ia te uită ce meşteriţă îmi eşti şi eu nici n'am bănuit!" — îi spune el şi Grunia începe să-l sărute, râzând şi plângând totodată... şi atunci se deşteptă.

Viscolul gemea neîntrerupt sub ferestrele îngheţate, mesteacănul îşi lovea crengile despuiate de tabla acoperişului...

Niciodată, de când se ştia pe lume, Grunia nu aşteptase cu atâta încordare primăvara, ca anul acesta. Indată ce soarele începu să încălzească pământul, petrecu zile în şir pe câmp, împreună cu echipa ei. Incă de pe când zăpada mai acoperea ogo-

rul, puseră pentru întâia oară îngrăşăminte şi luară măsuri ca apele desgheţului să nu se scurgă prea repede.

Grâul însă nu creştea de loc, de parcă semănăturile de toamnă fuseseră luate de şuvoaiele primăvăratice. Grunia umbla ca bolnavă pe tarlaua ei. Pe ţarina cenuşie nu se vedeau decât pete roşcate de iarbă şi miriştea din anul trecut. Grunia căuta cu nesaţ dureros firele rare ale seminţelor ce dăduseră colţ. „Au să mai răsară oare? O mai fi vreo nădejde?" Văzând-o, fetele umblau şi ele posomorîte; până ce într'o zi Frosia nu mai putu:

— Ştii ce, Grunia, — îi spuse, — în felul ăsta ne frământăm fără rost şi ajungem ca neoamenii. Hai să ne înţelegem să nu mai dăm pe aci timp de o săptămână şi atunci o să ne dumirim cum stăm.

Grunia se învoi. De abia trecură însă cinci zile şi, roasă de nerăbdare, se sculă cu noaptea'n cap şi o şterse pe furiş de acasă.

Soarele se afla încă în spatele munţilor şi zarea abia era luminată de revărsarea trandafirie a zorilor.

Ca să iasă din sat, Grunia scurtă drumul trecând prin grădinile de zarzavat şi după ce ocoli păduricea cenuşie şi rară de lângă râu, ieşi în câmp deschis.

Mergea repede, deşi îşi desprindea cu greu încălţămintea din glodul vârtos şi lipicios. Curând, simţind că i se istovesc puterile, Grunia căută să părăsească drumul desfundat şi negru şi să taie peste ogoare; dar şi aici, pământul era mlăştinos şi i se cufundau picioarele până la genunchi în noroi. Grunia o apucă atunci prin tufărişul desfrunzit de pe margine. Drumul curgea ca un şuvoi de catran spre câmp şi parcă nu se mai isprăvea.

In faţa ei, după pieptenul rar al unei pădurici de mesteceni, se afla tarlaua în care-şi pusese toată nădejdea; iată, de acolo, de pe coama colinei cu movila aceea pleşuvă, rătăcită în marginea câmpiei, o va putea zări.

Jos de tot, deasupra ogoarelor, sburau corbii croncănind, cu ghiarele răşchirate ca nişte crenguţe uscate; se putea auzi foşnetul aripilor care băteau aerul...

De îndată ce văzu creasta roşcată a colibei vechi şi pe jumătate dărâmată, Grunia o rupse la fugă într'acolo.

Ii bătea inima cu putere. Din clipă în clipă se aştepta să dea cu ochii de spuma albăstruie a grâului încolţit.

Pe movilă, Grunia se opri gâfâind şi privi cu încordare. La

început i se păru că aburul verde crud al semănăturilor de toamnă se afla aşternut pe toată întinderea tarlalei; dar de fapt nu erau aci decât nişte petece răzleţe de verdeaţă încolţită, ca băltoacele rămase după o ploaie. In faţa ei se întindea ogorul mort, acoperit pe deantregul cu iarbă veştedă şi parcă ruginită.

— Cum se poate?... Ce poate să fie asta? — şopti Grunia cu buze tremurătoare.

Stătea pe creştetul movilei ca lovită de trăsnet şi fără să clipească privea pământul golaş acoperit ca un cerşetor cu câteva sdrenţe sărmane de verdeaţă, pământul acesta care-i prădase sufletul de bucuria pe care o merita. Ii tremurau picioarele, mâinile, buzele. Istovită căzu în genunchi, la marginea ogorului şi, plângând cu sughiţuri, smulse cu o mişcare nestăpânită un fir încolţit, firav, aproape străveziu, care zăcea acum, jalnic, în palma ei, ca un puişor mic şi neputincios.

Cu ochii plini de lacrimi, se aşeză pe pământul încropit, se lungi pe spate în mărăcinişul uscat şi rămase aşa mult timp, fără să-şi şteargă lacrimile calde ce i se strângeau în colţul pleoapelor... Se învinuia cu asprime că se apucase prea în pripă de această experienţă nouă, fără să-şi fi însuşit toate cunoştinţele necesare. Ce greşeală săvârşise? Ce anume scăpase din vedere?

Soarele se ridică din spatele munţilor, poleind vârful pădurii, cerul se învălui sfios într'o lumină trandafirie,rumenind băltoacele din câmpie.

Grunia se opri din plâns şi rămase aşa, culcată, cu sufletul pustiit şi lânced, privind, fără gând, cerul.

Umbrele norilor se furişau pe câmp, rândunelele se scăldau în adâncurile văzduhului albastru, un firicel uscat de iarbă tremura lângă obrazul ei.

Grunia se ridică în capul oaselor şi, suspinând, cercetă cu privirea, pe îndelete, întregul ogor. Chiar aşa era, nu mai încăpea nicio nădejde!

Deodată sări în picioare. Cum dăinuiseră, totuşi, firele acelea fragede, ca de smaragd, ce unduiau necurmat în adierea uşoară a vântului? Deci toate seminţele ar fi putut birui iarna? Deci făcuseră, totuşi, o greşeală. Dar care anume?

Desmierdă cu privirea ostroavele stinghere de semănături încolţite şi, deodată parcă, în sufletul ei începu să încolţească, fragedă, nădejdea.

Aşa dar strădania lor nu fusese zadarnică, nu era încă to-

tul pierdut! Nu-i va fi ruşine să se uite în ochii fetelor, în ochii lui Rachitin, ai lui Novopaşin, ai tuturora.

Grunia mai făcu un ocol, cercetând tarlaua pe îndelete.

„Dacă au rezistat până acum, trebue să le dăm ajutor, — se gândi ea, admirând unduirea de un verde crud a semănăturilor ce încolţiseră pe alocuri. — Mă duc după îngrăşăminte, să le mai dăm un pic de hrană, şi apoi o să le lăsăm să se înalţe spre soare..."

Grunia era acum gata să înceapă totul dela capăt.

Işi potrivi basmaua care-i căzuse şi se îndreptă spre sat.

Pământul îşi întindea alene la soare trupul vânjos şi negru, aşteptând desmierdarea lacomă a mâinilor omeneşti.

Acasă, Grunia trecu în odăiţa ei fără să schimbe vreo vorbă cu cineva, se aşeză la masă şi se apucă să scrie, umplând la repezeală câteva file pe care le vârî apoi, împreună cu firicelul acela străveziu, într'un plic. Şi pe plic scrise adresa: *„Academicianului Lâsenco, Moscova"*.

8

Spre seară, după ce legă calul de gard, Grunia se repezi până la gară, nădăjduind să întâlnească acolo vreun consătean. Pe peron, văzu un grup de băieţaşi şi fetiţe în haine orăşeneşti. Şedeau pe baloturi şi legături şi mâncau nişte morcovi zemoşi, dăruiţi de o colhoznică miloasă.

— Ce-s cu ei? — întrebă Grunia.

— Nişte bieţi orfani, — îi răspunse, întorcându-se pe jumătate spre ea, o bătrână gârbovită şi pământie la faţă, îmbrobodită cu o basma neagră

— Şi unde-i duce, bunicuţo?

— Ci-că-i dă într'un cămin de copii orfani, în raionul Gorschi, e bine aşa... — Bătrâna tăcu un timp, încreţindu-şi mâhnită buzele mari şi aspre, apoi îşi ridică spre Grunia privirile în care se citea osândă. — Dar unde nu sunt acum, dintr'ăştia... Blestematul de război îi seamănă prin toată lumea ca sământa de necazuri.

Pe sub pleoapele ei umflate tremurau lacrimi ce păreau gata să se rostogolească prin cutele obrajilor; bătrâna însă

își pironise privirea în zare, peste creștetul copiilor, și se părea că vântul îi uscase ochii învăluindu-i într'o lumină mânioasă și înghețată.

Grunia își făcu drum până în preajma micuților.

„Cum să-i ajut? Cum? — se gândea covârșită de milă. Bieții de ei... Ce știți voi ce s'a petrecut în viața voastră! Prostuților dragi".

Pe peronul gării sufla vântul, încrețind fața băltoacelor, în grădinița de alături zăceau resturi de zăpadă murdară. Copiii își vârau pumnișorii vineți de frig în buzunarele bluzelor și, înghiontindu-se în joacă, strigau tare, unul altuia. Ii bucura mulțimea sgomotoasă din gară, sirenele răgușite ale locomotivelor, șinele lucioase, luminile semafoarelor, clopotul de aramă coclită care suna când îl loveau cu pietricele.

Grunia, la început, nu-l văzuse pe băiețelul acela de vreo patru ani, cu frunte înaltă, care stătea mai la o parte. Era îmbrăcat cu o bluză neagră, de marinar, cu nasturi de alamă și cu niște pantaloni largi, căzuți peste ghetele tocite; pe cap purta o șapcă în pătrățele, cu cozorocul la ceafă, care-i acoperea pe jumătate urechile roșii de frig.

Grunia se apropie de el și atunci băiețașul își ridică deodată capul.

„Măiculiță, — era cât pe ce să strige ea. Cum seamănă cu Rodia!"

Copilul avea umerii obrajilor ieșiți în afară, ochii căprui închiși la culoare, și cu privirea adâncă, bărbia moale, rotundă, cu o gropiță gingașă, ca urma unui deget apăsat.

— Al cui ești? — îl întrebă fără să-și poată stăpâni tremurul glasului.

— Dar tu a cui ești?

Gâtuită de emoție, Grunia de abia auzi vocea băiatului; îl apucă deodată de umeri și el nu căută să se smulgă din mâinile ei. Grunia îl desmierda cu privirea, cercetându-i fața ale cărei trăsături abia accentuate îi aminteau de altele dragi, mirată și bucurându-se totodată că băiatul semăna atât de uimitor cu Rodion.

— Cum te chiamă? — îl întrebă ea, — desmeticindu-se.

— Da' pe tine cum te chiamă? — o îngână iar băiatul cu o stăruință încăpățânată, stârnindu-i râsul.

— Măi, măi, ce fel ești! Scotoci la repezeală prin buzunare și nu găsi nimic. — Mă chiamă Grunia... Sunt dela țară, din tr'un colhoz.

— Şi pe mine Pavlic... Am venit dela oraş cu mătuşa mea. Tăticul e pe front iar mămica... — Băiatul se făstâci, îşi lăsă capul în piept şi sfârşi în şoaptă — nu mai am mamă...

Grunia îl strânse în braţe. Băiatul rămase nemişcat cu capul lipit de umărul ei, învăluindu-i obrazul în răsuflarea lui caldă.

— Dar ăsta ce e? Bici? Da' ce, mergi călare? Dă-mi-l mie. — Şi trase de coada biciului pe care Grunia îl ţinea sub braţ, ea slăbi strânsoarea, lăsându-i-l.

— Ia-l!

— De tot?

Grunia zâmbi:

— Fie, de tot.

Băiatul apucă biciul şi se repezi spre tovarăşii lui, dar pe drum se răsgândi. Se apropie iar, cu încredere, de Grunia, clipind din genele bălaie:

— Mătuşică, — se uită cu rugăminte în ochii ei, — mai vii pe-aici?

— Am să mai vin.

Il privi cum se îndepărta, abia stăpânindu-se să nu se repeadă după el şi simţind cum i se umezesc pleoapele.

Amurgul albastru cobora asupra gării. Ajungând la han, Grunia dădu de mâncare calului şi se culcă în dormitorul comun într'un pat ce-i fusese pregătit.

Nu putea să doarmă. O supărau sgomotele casei străine şi neprimitoare cu care nu era obişnuită. Sub tavan ardea un bec electric cu lumina turbure, un samovar susura dincolo de perete ca talpa unei sănii ce ar fi foşcăit prin zăpadă, dintr'un colţ întunecat veneau şoapte amestecate cu râsete, ca şi cum un şipot nevăzut şi-ar fi făcut drum printre pietre şi copaci smulşi de furtună.

Grunia se gândea la campania semănăturilor, la ostroavele pe care seminţele dăduseră colţ, înfruntând iarna, şi care trebuiau hrănite cu îngrăşăminte; şi — lucru ciudat — gândurile acestea n'o mai neliniştea prea mult acum.

Pe deasupra tuturor grijilor şi temerilor se ridica în faţa ei băiatul cu ochi căprui care o întreba: „Mai vii pe aici, mătuşico?"

„Mare ştrengar... Şi de ce şi-o fi pus şapca deandoaselea?" — zâmbi, temându-se să-şi mărturisească sieşi că-l îndrăgea şi mai mult tocmai din pricină că era sburdalnic şi nu-şi găsea de loc astâmpăr.

„Am să mă scol istovită dacă stau aci noaptea asta, — se hotărî deodată Grunia, — mai bine m'aş duce acasă".

Se pregăti repede de plecare şi ieşi în curte. Calul care stătea sub şopron o urmă supus, poticnindu-se de hulubele care abia se întrezăreau pe pământ ca nişte umbre mai puţin întunecate.

Din spre uliţă adia o linişte somnoroasă; doar undeva se auzi scârţâind jalnic o cumpănă de fântână, apoi se făcu iar tăcere. Focuri mocneau în case, zărindu-se prin ferestre ca nişte cărbuni încinşi, mirosea a fum amărui.

Câmpia era pustie şi liniştită. Grunia se săltă puţin în căruţă, neputându-şi lua ochii dela salba de lumini strălucitoare a gării. Luminile, când sburau în văzduh, aninându-se de crengile desgolite şi albe ale plopilor din pădurice, când piereau, acoperite de spinarea gârbovă a movilei, lăsând în loc pe cer o urmă alburie şi tremurătoare ca răsfrângerile unui foc îndepărtat din stepă.

„De geaba m'am frământat atâta", — se gândea, urmărind cu privirea ultimele mărgele scânteietoare, până ce întunerecul le înghiţi cu totul.

Gândul la băieţelul din gară îi umplea sufletul de căldură, zorind-o spre sat, şi Grunia nu se mai simţi atât de stingheră şi de oropsită ca mai înainte.

Drumul ce îngheţase peste noapte scrâşnea sub roţi, de par'ar fi fost turnat din fontă, zăbala de fier clămpănea, stâlpii de telegraf legaţi cu păienjeniş de strune cântătoare, păşeau dealungul şoselei. Grunia gonea calul. Şi gândurile, când bucuroase când neliniştite, întocmai ca firele acestea de telegraf care gemeau în noapte, nu-i dădură pace până în zori.

Curând drumul coti, intrând într'o pădurice; în fundul ei se sbenguiau raze de soare, sfâşiind umbrele poienelor şi ale tufărişului şi prefăcându-le în sdrenţe pestriţe. Albastrul cerului se zărea printre crengile desgolite; din spatele unor brăduţi, se întrezăreau ca o ceaţă alburie trunchiurile mătăsoase ale mestecenilor din marginea pădurii.

La o cotitură, ochii Gruniei fură orbiţi de scânteierile lacului cotropit de soare. Pe malul acestuia, stătea, cu genunchii cufundaţi în nisipul galben, de parcă s'ar fi închinat la soarele abia răsărit, un bărbat voinic care bea apă din palmele făcute căuş. Grunia putea să-i vadă creştetul roşcovan şi ciufulit şi gâtul cenuşiu ca un butuc de brad, înfipt între umerii căzuţi. Cămaşa murdară şi sdrenţuită stătea să plesnească pe spinarea lui vânjoasă. Tălpile cismelor galbene şi rupte erau desfăcute.

Auzind sgomotul căruţei, omul fugi de pe mal şi se repezi

în tufăriş, lăsând în nisipul ud urmele picioarelor ca nişte întipărituri roşcate.

„Dar ăsta e Silanti Judov!" — se gândi Grunia şi un fior ascuţit îi înţepeni spinarea; nici n'avu timp să-şi vină în fire, că Silanti şi sări în mijlocul drumului, drept înaintea ei.

Grunia trase fără să vrea de hăţuri şi calul se opri.

Judov se îndrepta spre căruţă, mergând legănat şi aruncând înlături priviri repezi şi lacome. Când ajunse la câţiva paşi depărtare, sări iar peste şanţ şi se opri lângă un plop mic de munte, cuprinzându-i trunchiul cu mâna lui aspră. Ochii lui turburi şi rătăciţi urmăreau fiece mişcare a Gruniei. Cămaşa care fusese cândva de culoare trandafirie, nu mai avea guler, din barba arămie, răvăşită, picurau stropi limpezi, căzându-i pe pieptul păros.

— Nu mă recunoşti, tovarăşă Vasilţova ? — o întrebă Judov, cu un glas înnăbuşit, abia deslipindu-şi buzele şi lăsând să se vadă o ştirbitură întunecoasă în şiragul dinţilor de sus. — Sau poate s'a hotărît la adunare să nu mă mai recunoaşteţi?

Infăţişarea acestui om sălbăticit, a cărui purtare fusese înfierată de toţi, îi stârni groază Gruniei : privea cu o ură făţişă şi cu dispreţ chipul ofilit şi acoperit cu peri ruginii, şi'n sufletul ei simţimântul de silă se lupta cu dorinţa de a sfichiui cu toată puterea ochii aceia albaştri şi sfruntaţi. Cum de îndrăsnea să se uite atât de liniştit la ea, la plopşorul de munte pe care-l ţinea în braţe, la iarba călcată de cismele lui murdare ?...

— Ba nu... te recunosc... spuse încet în silă, fără să-şi ia dela Judov privirile la pândă. Nu mai e nimeni ca tine printre noi...

Trăsăturile feţei lui Silanti se îngreunară, ochii i se înfundară adânc sub sprâncene, cu o sclipire îngheţată şi rea.

— Ce face Varvara ?

Işi mută povara trupului de pe un picior pe celălalt ; o creangă uscată trosni sub talpa cismei lui.

— Să zic bine, trăieşte...

— Singură ?

— Cum singură ? Ii are pe copii, are colhozul...

Trebuia să lupte din răsputeri cu sine însăşi ca să-i poată răspunde, sugrumată de o furie înnăbuşită şi de scârbă; şi de parcă ar fi ghicit starea în care se afla, Judov făcu un pas spre căruţă, se rezemă de loitră şi-şi înălţă deodată sprâncenele aspre :

— Te pomeneşti că ţi-o fi silă de mine, aşa e? Nu te teme, n'o să se lipească murdăria mea de tine...

Grunia îşi înghiţi scuipatul şi se aplecă puţin înainte, simţind în piept bătăile puternice ale inimii:

— Scârnăvie ce eşti!... Ai noroc că m'ai întâlnit pe mine şi eu n'am putere să te dobor... altminteri nu scăpai teafăr, lighioană târîtoare!...

Judov se trase înapoi, cu ochii năpădiţi de spaimă. Se ghemui tot, îşi vârî capul între umeri şi se uită înlături ca un hoţ.

— De ce mă iei aşa? — suspină răguşit. — Doar nu ţi-am făcut niciun rău!...

— Ai călcat în picioare sufletele noastre ale tuturora, — şuieră ea printre dinţi, cu răutate. — Ai necinstit tot satul nostru!...

El sări peste şanţ, îndepărtându-se de căruţă, se opri iar, sălbatic şi posomorît, lângă plopul de munte, şi se prinse cu mâna de trunchi, uitându-se încruntat.

— Fiecare ne purtăm ponosul, şi nu e om care să nu păcătuiască, — spuse el, scărpinându-şi pieptul. — Nu cumva ai o bucată de pâine? — I se înmuie deodată faţa şi buzele i se strâmbară a zâmbet linguşitor. — Sunt două săptămâni de când n'am mai pus fărâmitură în gură, mă hrănesc mai mult cu rădăcini... — Se apropie din nou de marginea drumului, privind-o rugător şi hămesit.

— N'am nimic pentru tine, — spuse răspicat Grunia; apoi, coborîndu-şi glasul până la şoaptă: — Rodion al meu şi-a jertfit viaţa şi eu... eu, să-ţi dau ţie de mâncare?... N'ai decât să crăpi ţărână, să rozi pietre şi să piei de pe faţa pământului ca să-ţi piară odată cu tine şi numele! — Cum stătea în căruţă, sări deodată în picioare şi strigă: — Hai, dă-te la o parte! — Şi îndemnă calul cât putu, lovindu-l cu hăţurile.

Căruţa se smuci din loc. Grunia gonea calul, orbită, sugrumată de furie.

Căruţa sărea prin hârtoapele drumului şi mestecenii ce-i ieşeau înainte păreau că se feresc înlături. Ii lipsea aerul, urechile-i sbârnâiau, o ardea pieptul de parcă i-ar fi turnat cineva înăuntru cărbuni aprinşi.

— Bestie!... Trădătorule!... şoptea mereu şi deodată căzu în genunchi, cufundându-şi capul în fân şi începu să geamă şi să strige, ca apucată: — Rodia!... Rodia, scumpul meu!...

In primul sat prin care trecu, opri calul în faţa sovietului sătesc. După ce o ascultă, preşedintele puse repede mâna pe receptorul telefonului. Grunia mai rămase puţin, apoi ieşi...

Istovită de emoţie, se culcă pe nişte paie; soarele sgârcit de primăvară îi încălzi spinarea şi după câtva timp se simţi ca legănată de nişte braţe moi...

Când Grunia se trezi, soarele se înălţase mult, undeva deasupra stepei.

Chilimul vărgat al câmpiei începu să se strângă, se iviră nişte movile roşcate, dealurile se ridicară tot mai ţanţoşe spre cer şi, curând Grunia auzi murmurul râului pe care-l cunoştea din copilărie. Apa vâjâia sub stâncile arămii şi lustruite, asvârlind fulgi de spumă pe creştetele lor pleşuve.

Şi, cu toate că mai avea încă drum până'n sat, freamătul râului îi aminti Gruniei că în curând avea să ajungă acasă.

Satul se arătă spre seară, cu zeci de lumini electrice care se vedeau clipind prin frunzişul copacilor. Râul fierbea înnăbuşit, parcă pe sub pământ, acoperind cu vuietul lui strigătele femeilor care goneau vitele în ogradă, lătratul câinilor, scârţâitul cumpenelor.

Intrând pe uliţa satului, Grunia simţi în nări un fum usturător: pe o prispă cineva punea la fiert un ceainic, aprinzând focul cu nişte ştiuleţi de brad.

Un băieţandru venea repede, fluerând, de pe o ulicioară întunecată; pasul lui săltat i se păru cunoscut Gruniei care-l chemă domol:

—Zoria, tu eşti?

Băiatul se opri numaidecât din fluierat, svârli jos ţigara, strivi cu cisma mucul licăritor şi, când Grunia ajunse în dreptul lui, sări ca din praştie în căruţă.

— Stai tu! Am să te spun lui tata! — îl mustră ea cu asprime.

Intrară amândoi în fâşia de lumină aşternută dintr'o fereastră, în uliţă. Faţa oacheşă, ca de ţigan, a cumnăţelului, vădea atâta nevinovăţie prefăcută, încât Grunia simţi cum o podideşte râsul.

— Ce vrei să spui? — o întrebă Zoria. — Taica m'a văzut de atâtea ori fumând... Şi ce-i cu asta!... A vrut să-mi dea bani pentru tutun...

— Poate atunci când te-a cinstit cu câteva curele pe spinare? — îl iscodi Grunia înveselită.

— Când asta? — dădu din umeri Zoria. — Nu-mi mai aduc aminte. Poate c'ai visat pe drum! Nu cumva să te apuci să le povesteşti băieţilor prostii de astea, c'o să râdă de tine; n'o să te creadă nimeni! — Şi, fără să se mai sinchisească, schimbă repede vorba, spunându-i, de parcă i-ar fi încredinţat o taină

pe care o purta demult în el: — Ascultă-mă, vreau să-ţi dau o mână de ajutor! Nu râde, că nu glumesc! Azi mi-am adunat detaşamentul! O să strângem toată cenuşa din sat pentru tarlaua ta. Băieţii au făcut legământ. Nu crezi?

Grunia zâmbi încântată de grija lipsită de orice interes pe care i-o arăta cumnatul ei atât de devotat, căpetenia tuturor băieţilor din sat.

— Să vezi ce ispravă bună o să facem, ai să fii mulţumită de noi! — se lăudă Zoria. — Chiar dac'o mânca vreunul chelfăneală, tu n'ai niciun amestec. Nu-i treabă bună aceea unde nu-ţi pui pielea la bătaie!...

Când ajunseră în faţa porţii, îi luă hăţurile din mână.

— Vezi-ţi de treabă, că duc eu singur calul în grajd. — Şi apoi, când Grunia se îndreptă spre poartă, o rugă în şoaptă cu o prefăcută nepăsare în glas: — Nu-i spune taichii că fumez. E om cu toane: când îţi trece totul cu vederea, când te snopeşte în bătăi... Nu prea face deosebire între una şi alta! Urcând treptele cerdacului Grunia simţi un val de bucurie în inimă.

Căldura căminului o învălui mângâietoare. Pereţii albi ca o coajă de ou, scăldaţi în lumina unui bec electric puternic, o siliră să-şi închidă o clipă ochii.

Soacră-sa robotea fără grabă prin încăpere, făcând sgomot cu cârligul lângă vatră. De sub basma, la spate, îi ieşeau nişte codiţe ca de fetiţă, înnodate cu fâşii roşii de pânză, în loc de panglici.

Mirosea puternic a brad din pricina talaşilor adunaţi ca o spumă în jurul tejghelii de tâmplărie la care lucra Terenti. Bătrânul avea barba bălaie resfirată peste cămaşă şi, printre fuioarele ei ca şi printre cârlionţii cărunţi din cap, se încurcaseră talaşi ce spânzurau ca nişte ţurţuri strălucitori de ghiaţă.

— Bine ai venit, — dădu el din cap, răspunzându-i norei. Ai adus vreo bucurie?

— N'am făcut drumul de geaba, tăicuţă... Am adus îngrăşăminte.

— Nu ţi-a luat-o nimeni înainte? — strigă înfierbântat bătrânul. — Foarte bine! Alţii aşteaptă să le vină toate deagata pe tavă aurită şi să le mai şi pice'n gură... — Da! Da!... Se şi ştie de altminteri: ălor care-şi dau osteneală le vine toate deadreptul în mână, iar ălor fără habar, şi bruma pe care o au li se scurge printre degete...

— Nu de geaba drăguţul de Cuzma Danilâci e socotit în raion un om şi jumătate iar nu un terchea-berchea — murmură

Malania, trecându-şi limba peste buzele-i subţiri fără sânge, de parcă şi-ar fi lins zâmbetul ce stătea să-i mijească.

— O fi el un om şi jumătate, dar e cam nătâng! — se aprinse bătrânul. — Prea des o scrânteşte de când nu mai e Gordei Ilici. Asta zic şi eu responsabil organizatoric! Cu el, era ceva mai multă rânduială!

— Lasă Tereşa, — spuse Malania, — de ce să-ţi faci sânge rău? — Şi desmierdă uşor mâna vânoasă a bărbatului, aplecându-se şi căutând să-i prindă privirea; Terenti, însă, îşi feri ochii încruntat şi se apucă să tragă mai departe la rândea o scândură.

Talaşii începură să se târască pe masă foşnind şi încolăcindu-se ca nişte şerpi.

— Şezi. Ţi s'o fi făcut foame pe drum, — o chemă Malania pe Grunia.

Soacră-sa o umplea întotdeauna de uimire prin uşurinţa cu care se mişca — lucru rar la vârsta ei — prin îndemânarea şi dragostea neistovită pentru muncă. In timpul secerişului pleca odată cu celelalte colhoznice la câmp şi nu rămânea niciodată în urma celor mai tinere; lega snopii şi secera până la căderea întunerecului fără să-şi îndrepte spatele, iar acasă, restul familiei de abia apuca să se spele şi să-şi primenească hainele, că slănina şi începea să sfârâie într'o tigaie mare, păsatul de mei aburea în oala de tuci, iar Malania aducea la masă chiroştile calde, acoperite cu un ştergar. „Parc'ai avea zece mâini, măicuţă!" — îi spunea în glumă Terenti, învăluind într'o privire duioasă umerii înguşti ai nevestei. Ea nu-i răspundea, căci trebuia să ia seama la tot, să umple ceştile golite şi să taie felii de pâine proaspătă.

Ori de câte ori Grunia încerca să-şi ajute soacra, Malania se împotrivea cu blândeţe dar în chip hotărît, cruţând-o de grijile casei. „ Bucură-te de viaţă, câtă vreme mai trăiesc eu şi sunt sănătoasă, — îi spunea, — că o să ai atâtea de făcut, ai să munceşti destul nu te teme".

Casa ei era totdeauna curată, pereţii văruiţi des, la geamuri se aflau agăţate perdele albe şi creţe ca o armonică, pe prichiciul ferestrelor stăteau înşirate ghivece portocalii cu flori, podelele vopsite erau acoperite cu scoarţe pestriţe, făcute în casă.

Cina era gata. Malania se aşeză pe un scăunaş şi-şi strânse în poală mâinile mici de copil, uitându-se cu drag la noră-sa.

Obrajii Gruniei, uşor arşi de soare, parcă purtau răsfrângerea slabă a unei flăcări; îşi luă basmaua de pe cap, lăsându-şi cozile castanii să-i cadă pe genunchi.

Se apleca apoi deasupra farfurioarei cu ceai şi o licărire aurie se răsfrânse pe faţa ei, luminându-i ochii verzui şi limpezi ca izvorul, adumbriţi de gene bogate.

Malania se uita cu duioşie de mamă la chipul rumen şi luminat de bunătate al norei şi nu se încumeta să aducă vorba despre anumite lucruri, îndelung chibzuite, ca nu cumva s'o supere fără voie, cu mustrările ei.

Grunia îşi ridică ochii:

— Vrei ceva, măicuţă?

— Nu, nimic, mă uitam aşa... mănâncă, mănâncă, — murmură Malania şi se întoarse către bărbatul său.

Tot legănându-se deasupra scândurii, Terenti scotea din grosimea acesteia pojghiţe de talaşi foşnitori.

— Ce-ar fi, Grunia maică, să mai laşi încercările alea ale tale, — şopti Malania. — Dă-le încolo! De ce trebue să faci tu mai mult decât alţii? Ce nevoie ai de ele? Iţi aduc vreo bucurie?... Numai necazuri.... Mai bine pune numai grâu de primăvară şi gata!... Te-ai topit de tot cu grijile astea!... dă-le încolo!

Rândeaua ce aluneca pe scândură se opri deodată şi se auzi sunetul farfurioarei pe care nora o aşeza pe masă. Grunia se înăspri la chip, roşeaţa îi pieri de pe faţă, umerii obrajilor îi păliră, ieşind parcă în afară, bărbia repezită înainte arăta încăpăţânare. Ori de câte ori Grunia se simţea jignită cumva, Malania o vedea schimbându-se deodată la faţă ca şi acum.

— Dar ce fel de povaţă mai e şi asta, pe care o dai tu Agrafenei, mamă? — începu Terenti mânios, cu glasul sugrumat, de parcă-l strângea prea tare gulerul cămăşii. Ai vrea să fie ca ăia care nu văd mai departe de lungul nasului?

Uşa se trânti cu putere şi Zoria se repezi înăuntru. Ochii lui cenuşii şi umezi întâlniră privirea cercetătoare a tatălui; smorcăi din nas şi se întoarse:

— Iar ai fumat? — întreba Terenti, încruntându-şi sprâncenele cărunte. — Am să-ţi arăt eu ţie, băiete! N'o să mai ţin seamă că eşti flăcău de însurat....

— Da' n'am făcut nimic, taică! — Nedumerirea care se zugrăvi pe faţa lui Zoria părea atât de sinceră, încât până şi pe buzele subţiri ale maică-si, care şedea la masă, se ivi un zâmbet. — De atunci, de când m'ai pedepsit, n'am mai pus tutun în gură; numai ce-i simt mirosul şi mi se face scârbă...

— Nu te făţărnici! — îi tăie vorba taică-său, supărat. — Cu cine-oi fi semănând dintre noi! Tu nu eşti ca ăilalţi oameni, la tine toate-s anapoda. Te învârteşti pe loc cum se învârtesc căluşeii la bâlci... Ai dus murgul la grajd?

— Da! — își înclină Zoria capul cârlionțat. — A, era să uit: Grunia, unde-ai pus biciul? Grăjdarul înjura de mama focului: Mereu trebue să vă pregătesc alte bice, striga. Am căutat să-l potolesc: c'o fi așa, c'o fi pe dincolo, dar ți-ai găsit, nu voia s'audă nimic!...

— Biciul? — fruntea netedă a Gruniei se acoperi cu crețuri mărunte: — L-am dat unui băiețel, la gară! —băgând de seamă că Malania trăgea cu urechea, încheie cu hotărîre. — Era leit Rodion... Aș vrea să-l iau la mine! — Băiatul îi răsări din nou în fața ochilor, ca viu; oftă: — Aș vrea să-l înfiez!...

Scăunașul pe care ședea soacră-sa scârțâi prelung.

— Cum așa, Grunia! oftă Malania, cercetând cu neliniște fața norei. — Ce ți-a venit așa, deodată, dragă? O să vină Rodion și o să aveți și voi copiii voștri... Au să-ți aducă ai tăi destule necazuri și bucurii.

„Nu știi, măicuță, că Rodion nu mai e!" — fu gata să strige Grunia, dar își încleștă dinții, înnăbușindu-și strigătul. Și'n mintea ei svâcnea mereu: „N'o să mai vină dragul meu Rodenca, n'o să mai vină!"

— Ia stai măicuță! — Terenti ocoli tejgheaua și veni lângă nevastă-sa. — Agrafena nu-i omul care să ia o hotărîre fără rost... In treburi dintr'astea n'ajunge numai mintea unuia singur...

Băgase de seamă mai demult că se petrecea ceva neobișnuit cu noră-sa. Un simț lăuntric, pe care viața de toate zilele îl ascuțise, îi spunea că în clipa aceea nu trebuia să i se împotrivească Gruniei.

— Cum crezi, dragă noră, — rosti îngândurat Terenti, strângând cu putere umerii nevestei, de parcă s'ar fi temut ca Malania să nu-l împiedece. — Noi n'o să-ți stăm împotrivă... Un suflet mai mult doar n'o să ne împovăreze traiul. O să avem griji mai multe, dar cine știe dacă n'o fi spre binele nostru. Când sunt prea puține griji, inima nu-i împăcată, iar când vin cu duiumul, te pomenești că aduc cu ele și bucurii mai multe.

— Dar ce-o să spună Rodia? — se amestecă Malania, sfioasă.

Bătrânul însă îi lipi strâns capul de barba lui stufoasă și murmură:

— O să fie înțelegător... De bună seamă, l-o fi călit și pe el durerea. Zoria stătea în mijlocul încăperii:

— Da' câți ani are? — întrebă fără să se uite la nimeni.

— Vreo cinci anișori, nu mai mult, — răspunse Grunia.

Zoria flueră a pagubă.

— Numai să nu mă puneţi pe mine să-l dădăcesc!

Grunia nu se putu opri să zâmbească; încordarea aspră-i pieri de pe faţă şi'n obraji îi înflori din nou rumeneala aceea uşoară ca răsfrângerea unei flăcări.

9

Grunia o porni din zori de acasă. Drumul încingea ca un brâu coasta muntelui, ducând-o pe Grunia tot mai departe şi, curând, doar fumurile albăstrui ce se înălţau spre cer şi prăvălirea greoaie a râului care se năpustea cu labele-i albe peste praguri mai aminteau de satul rămas în urmă.

Din clipa în care Grunia îşi dădu seama că nu putea să se împace cu soarta necunoscută ce-l aştepta pe băiat, îşi simţi sufletul ca primenit. Işi aminti că fusese şi ea o fată orfană, crescută de alţii, şi cum, deşi erau destui oameni buni pe lume, îi lipsise întotdeauna mângâierea dătătoare de viaţă a mamei. Simţea că dacă îl va înfia pe băiat, n'avea să mai fie atât de singură. N'o turbura decât gândul, abia lămurit, că un copil era greu de crescut fără sprijinul unui tată. Ar mai fi putut însă pune ochii pe cineva, când inima ei îl aştepta ca şi mai înainte fără să se obosească, pe Rodion?

Auzi tropot de copite, pe podeţul aruncat peste hăuri, răsunând ca fundul unui butoi gol şi deodată-i ieşi înainte din tufişurile desfrunzite un roib care lucea în soare, purtând la trap un călăreţ.

Recunoscându-l pe secretarul comitetului raional al Comsomolului, Grunia se opri, şovăind; în prima clipă voi să se abată pe o cărare şi să se înfunde în tufăriş, dar Rachitin şi începuse să-i facă semne cu mâna.

„S'o fi îndrăgostit într'adevăr de mine?". Ochii albaştri ai lui Rachitin, a căror lumină se turbura ori de câte ori o vedea, neliniştau totdeauna pe Grunia şi-i stârneau un simţământ de sfială.

Lăsă capul în jos şi roşindu-se toată îi ieşi înainte. Rachitin descălecă şi veni spre ea fără grabă. Frâul zornăia, abia auzit, în ritmul paşilor lui.

— Bună ziua... Grunia! — rosti el, gâfâind, de parcă ar fi venit în goană, de departe, ca s'o întâlnească; în glasul lui se ascundea atâta bucurie, încât Grunia nu se încumeta să-l privească în faţă. — Tocmai mă gândeam pe drum, dacă nu cumva mi-o fi dat să te'ntâlnesc. Parc'aş fi ghicit... Unde te duci?

Privirea ei alunecă peste cismele lui prăfuite, peste pantalonii de culoare albastră închisă, peste bluza lui, şi peste faţa albă ca de fată, încercată de o nelinişte ce-i rumenise umerii obrajilor. Buzele lui uscate parcă dogoreau fierbinţeală.

Rachitin îşi trecu degetele prin părul ciufulit şi negru, parcă ud, şi-l dădu peste cap cu o mişcare bruscă.

— La raion, — murmură ea răspunsul.

— Te însoţesc o bucată de drum. — Mergea alături, fără să-şi ia ochii dela ea. — Ai vreo treabă mai importantă acolo, la raion? Pot să-ţi fiu de vreun folos?...

Ea îi povesti, fără să-şi ridice capul, despre băiat... Rachitin însă parcă nu înţelegea nimic; se uita doar la ea şi zâmbea.

— Da, da, i-au adus aseară cu maşina... Straşnici copii!... Dar ia mai stai puţin, Grunia, ce zor avem? Ne goneşte cineva?

Se opriră la capătul podeţului. Râul curgea sgomotos; peste bolovanii cenuşii de pe fund alunecau umbrele fumurii ale pinilor înghesuiţi pe povârnişurile repezi.

— Ascultă-mă, Grunia. — Rachitin dădu să-i ia mâna, dar ea îmbujorându-se la faţă, şi-o ascunse cu stângăcie la spate, ca un copil. — Voiam demult să te'ntreb... Ia spune-mi, n'ai niciu veste dela Rodion?

— De ce mă întrebi? — Nici acum nu putea să-l privească în ochi şi, rezemându-se de parmaclâcul podului, se uita la pârăul ce se învolbura, spumegând.

Rachitin ar fi dorit s'o apuce uşor de umeri şi s'o întoarcă spre el, dar nu se încumeta s'o facă, de teamă să n'o supere.

— Nu ştiu nimic despre el, nimic... — clătină Grunia din cap şi se deslipi anevoie de parmaclâc, de parcă mişcarea aceasta i-ar fi cerut o mare sforţare. — Trebue să plec...

Când ea începu să urce coasta, el se asvârli în şea şi-i strigă:

— Stai puţin, Grunia!...

Ea se întoarse, aşteptându-l. Stăpânindu-şi calul nărăvaş... nu: nădăios, el spuse repede, gâtuit de emoţie, cu glasul puţin răguşit:

— Dacă o să ai nevoie de ceva, vino la mine, Grunia!... Sunt în stare să fac orice pentru dumneata. Auzi? Orice!

Ea îşi ridică spre el ochii verzui şi limpezi ca apa de izvor, apoi porni pe drumul de munte, fără să-i răspundă. O bucată de vreme mai auzi încă tropotul înnăbuşit al calului care se îndepărta.

„Parcă lui i-o fi uşor?” — gândi Grunia şi deodată o rupse la fugă în jos, pe cărare, fără să simtă crengile ce-i biciuiau braţele.

In vale se opri să odihnească puţin, căzu în genunchi lângă pârău şi-şi răcori obrajii încinşi. „Gâl-gâl-gâl" — cânta apa nepăsătoare la picioarele ei, în tufişuri ciripeau păsărele, iarba de anul trecut, putrezită, răspândea un miros ca de vin. Pădurea suspina deasupra capului ei, ca un uriaş obosit.

Grunia se aşeză pe o piatră încălzită de soare şi rămase câtva timp acolo, ascultând murmurul pârăului; apoi se ridică fără grabă şi îşi văzu de drum.

La cămin îi ieşi în întâmpinare o femeie binevoitoare, îmbrăcată cu halat alb. Ii puse Gruniei o seamă de întrebări în legătură cu familia ei şi o ascultă, înclinându-şi mereu capul cărunt:

— Da, da, te cred, drăguţă, te cred... Deseori se întâmplă să vină şi pe la noi oameni care spun că au prins dragoste de câte un copil. Altminteri, nici copilul nu se lasă îmbiat cu mângâieri prefăcute. Nu-i aşa? Ei, atunci e bine, foarte bine!

Răsfoi un registru gros şi găsi pagina căutată, unde erau trecute cele câteva lămuriri în legătură cu băieţaşul: maică-sa pierise într'un bombardament, iar taică-său — aviator — izbutise să dea de urma fiului care atunci era găzduit la o creşă din Barnaul, dar nu mai apucă să-l vadă, căci avionul lui fu doborît deasupra Volgăi.

— Asta-i tot — Diriginta atinse mâna Gruniei. — Pune-ţi un halat... Să mergem să vedem ce face fiul dumitale...

Ieşiră pe o uşă ce dădea într'o verandă mare şi însorită. Dincolo de ferestre era numai ciripit şi freamăt; paltonaşele şi tricourile pestriţe ale copiilor apăreau şi dispăreau pe alei. Pe o platformă, sub pălăria roşie a unei ciuperci uriaşe, se aflau o mulţime de măsuţe albe şi scunde. Indărătul unei îngrădituri vopsite în albastru deschis, copilaşii umpleau cu nisip nişte găleţi mici, slujindu-se de lopăţele, iar mai încolo se legăna leneş un scaun mare cu tălpici încovoiate, ca un tampon uriaş de birou, plin ca un ciorchine cu prichindei care scoteau ţipete ascuţite.

„O să vrea oare să vină cu mine, când are parte de o viaţă ca asta? — se gândi Grunia cu tristeţe. — Pentru nimic în lume n'am să-l pot lua de aici".

— Caută-l singură pe Pavlic, — îi spuse diriginta, — e în poiană.

Pe aleia aşternută cu nisip cădeau, împânzindu-i ochii, umbrele uşoare ale dimineţii lăsate de crengile pe care se umflau mugurii; ieşind în poiană nu-l deosebi numaidecât pe Pavlic din grămada de copii care se jucau acolo. Şedea călare pe un căluţ de lemn şi tot striga ceva, învârtind în mână un bici. Bluza

lui marinărească era deschelată, cozorocul şepcii îi alunecase pe o ureche.

Grunia se opri mai la o parte, privind chipul înfierbântat al băiatului şi nu se hotăra să-l cheme. N'ar fi fost mai cuminte să plece pe neştiute? Ii este atât de bine aici!

Dar Pavlic o văzu, se dădu jos dearostogolul depe cal şi fugi spre Grunia.

— Ai venit! — strigă el. — Ai venit! Şi eu credeam că m'ai amăgit!

— Cum să te amăgesc? — îi desmierda părul galben ca inul. — Doar ţi-am dat cuvântul! Ţi-aduci aminte?

— Cum să nu mi-aduc! Ai venit la mine? Să mă vezi?

Fură înconjuraţi de copiii gălăgioşi care aşteptau, uitându-se cu mirare la mătuşa aceea necunoscută, îmbrăcată cu halat alb.

— Nu, n'am venit să te văd. — Vorbele care i se păreau Gruniei atât de greu de rostit îi ieşeau lesne şi ca dela sine, din gură. — Vrei să te iau cu mine în sat?

— Să mă iei de tot? — Ochii băiatului se făcură mici, de zâmbet.

— Fireşte...

— Da' tăticu'? Pe faţa lui Pavlic se ivi o încordare ce nu mai avea nimic copilăresc. — Când o veni tăticu' îl iei şi pe el la tine?

— O să-l iau.

— Atunci vreau. — Băiatul răsuflă uşurat şi se anină de mâna Gruniei. — Haidem! Stai puţin, să-mi iau şi biciul!

După ce ieşiră din sat, se mai întoarse de câteva ori să se uite la clădirea mare şi albă, cu grădină. Drumul urca pe un povârniş repede şi Grunia îl întrebă:

— Ai obosit, Pavlic?

— Nu, eu sunt voinic! Ia pune mâna! — Şi, îndoindu-şi braţul din cot, pipăi cu un deget găluşca mică a muşchilor.

Grunia zâmbi cu blândeţe: toate îi plăceau la băieţaşul acesta — şi îndrăsneala lui copilărească, şi ochii vioi, cercetători, şi gropiţa fragedă din bărbie.

In pădure, frunzele de anul trecut se zăreau ca nişte peştişori de aur în apa unui acvarium. Pavlic fugea mereu înainte, se ascundea îndărătul câte unui tufiş şi, după ce o pândea un timp pe Grunia, se năpustea vijelios asupra-i:

— Sus mâinile, mătuşică! Te iau prizonieră!

— Ia-mă, ia-mă! — râdea Grunia. — Vezi numai să nu oboseşti!

— Cum să obosesc! Numai că mi-e cald! — Băiatul se uita la fâşia cenuşie a drumului care şerpuia de pe o movilă pe alta. — Mai e mult? Când vom ajunge la mesteacănul ăla de colo, o să se vadă, nu?

— Nu încă. Pavlic; mai bine urcă-te la mine în cârcă de te odihneşte. Pe urmă ai să umbli iar singur...

Se aşeză pe o moviliţă şi Pavlic i se urcă pe spate, încolăcindu-i gâtul cu braţele. Băiatul era greu, dar Gruniei i se părea că-l va putea duce aşa până în sat. Curând însă, slăbi strânsoarea mâinilor lui şi Pavlic căzu cu nasul în ceafa ei, învăluind-o în suflarea-i caldă.

Grunia se simţi cuprinsă de o adâncă duioşie pentru copilul care se lăsase deodată greu în spinarea ei, şi o nespusă bucurie îi umplu fiinţa întreagă.

Mergea cu zâmbetul pe buze, păşind cu băgare de seamă, de teamă să nu se poticnească şi să-l trezească pe copil; mai apoi îl luă încetişor în braţe şi astfel, aşezându-se din când în când să se mai odihnească, ajunse la amiază, pe culme. Departe, jos, în valea întinsă ca o palmă, se afla satul ei. Grunia cobori coasta şi dădu în uliţă. Lumina soarelui ţâşnea din geamuri, luându-i ochii. O luă dealungul gardurilor, ţinându-l pe băiat aşa ca să-l acopere umbra scurtă pe care o lăsau acestea.

De pe o ulicioară îi ieşi înainte Frosia, îmbrăcată cu o bluză albă şi cu o fustă de culoare închisă. Ducea găleţile care scârţâiau aninate de o cobiliţă.

— Aşteaptă-mă puţin, Grunia, să iau apă...

Lăsă ciutura în gura plină de svonuri a puţului, săltă apoi pe umeri cobiliţa cu găleţile pline şi, zâmbind cu dinţi strălucitori, trecu drumul spre Grunia.

— Voiam să-i ies cu plin, ca să-i zâmbească mereu norocul! — murmură, şi Grunia simţi duioşia ascunsă în graiul ei. — Malania mi-a povestit ieri. totul... După ce-oi face curat în casă şi i-oi spăla pe copilaşi, cred c'am să vin pe la tine.

Se aplecă deasupra băiatului care dormea şi se minună:

— Ia te uită ce voinic el...

Cărarea pe care apucă Frosia ducea spre o casă nouă, cu pervazuri sculptate; copiii şedeau la geam şi băteau din palme.

„Are trei şi cu toate că niciunul nu-i al ei, nu le simte povara", — se gândi Grunia.

Priviri curioase o urmăreau dela ferestre, însoţind-o până'n pragul casei. Un bătrân care-i ieşi înainte îşi scoase şapca şi ea îi răspunse, dând tăcută din cap.

Malania o aştepta afară. Privi faţa rumenită a băiatului, făcu asupră-i semnul crucii, murmurând ceva în sinea ei şi, deschizând uşa ce dădea în casă, oftă:

— Ca două picături de apă... e leit Rodion când era mic. Doamne, câte nu se mai întâmplă pe lume...

Cum dădu cu capul de pernă, Pavlic deschise ochii şi se uită o clipă buimac la cei din jur — la chipul aspru şi bărbos al lui Terenti, la Malania care zâmbea liniştit, la Zoria care-i făcu posnaş cu ochiul şi numai când dădu cu ochii de Grunia întrebă sfios:

— Asta-i bunicul tău? Bunica e şi ea a noastră? Da' ăla de ce-mi face cu ochiul?

— Toţi sunt ai casei, băiete, de-ai noştri, — spuse Terenti cu glasul lui gros, trecându-şi degetele prin barba cenuşie ca pănuşiţa. — Acum eşti acasă la tine şi, bineînţeles, toţi din casă sunt neamuri cu tine...

Băiatul nici n'avu răgaz să ia bine aminte la ceea ce se afla în preajmă, că'n încăpere şi năvăliră o mulţime de copii şi femei; până şi Moş Hariton, cel puţin cam surd, se târî înăuntru sprijinindu-se într'un toiag cioturos. Le dădu tuturora ziua bună, se scotoci prin buzunare, scoase o bucată de zahăr înfăşurată într'un petec curat de pânză şi-l chemă pe Pavlic cu degetul lui fumuriu, numai noduri. Băiatul se uită la Grunia care-i făcu semn de încuviinţare cu capul şi atunci primi darul.

— Mulţumesc, moşule.

— Cum? — îşi duse bătrânul palma îndoită la urechea plină de peri. — Ce-ai spus?

— Mulţumesc, moşule, — strigă Pavlic, înroşindu-se.

— Aha, sa creşti mare! — Hariton se apropie apoi de Terenti şi-i şopti gâjâit. — Pe vremea noastră, măi frate, nu ştiam cum să facem s'avem o gură mai puţin în casă, iar acum...

— Mai bine ţi-ai fi adus aminte de altele mai bune; ce-a fost a trecut. Terenti îl trase pe moşneag de mânecă, aruncând o privire îngrijorată spre băiat.

— Ei, acum viaţa nu mai merge domol, la pas, ci o porneşte în galop. Hariton îşi făcu loc pe o laviţă, clipind cu ochii lui atât de spălăciţi, încât păreau ieşiţi la soare. — Eufrosina noastră l-a dat la şcoală pe prichindelul de nepot; învaţă bine găgâlicea. Să-l auzi citind tare! Se vede că le înţelege pe toate! O să capete leafă mare, fără doar şi poate. Mi-e şi ruşine să stau de vorbă cu el... Ce sunt eu decât un butuc cu ochi care fumegă de dimineaţa până seara şi nu e de nicio ispravă...

Grunia, care se dăduse după vatră ca să-şi pună o bluză

trandafirie, forfotea acum grăbită prin încăpere, poftindu-i pe oaspeţi să se apropie de masa pe care aşezase ceşti şi pahare; suflă apoi în cărbunii din samovar până ce-i dădură lacrimile, şi apa începu să cânte.

„A simţit că avem musafiri, — gândi ea. — Ia te uită cum s'a pus pe cântat, de se aude în toată casa; parc'ar fi zi de sărbătoare".

Din când în când îşi arunca ochii spre Pavlic care stătea în mijlocul copiilor şi sufletul ei nu era adumbrit decât de o singură teama: ca nu cumva vreo femeie să se apuce să-l căineze pe băiat, ori să-i turbure printr'un cuvânt nesocotit pacea pe care o dobândise aci în casă.

Când în prag răsăriră Irina şi Clania, îmbrăcate cu mantale cenuşii, noi-nouţe, şi cu bonete verzi puse vitejeşte pe capetele tunse, Grunia sări în picioare:

— Dragile de ele! — strigă, mirată. — Unde vă duceţi, fetelor?

— Pe front, tovarăşe comandant, pe front — îi răspunse Clania voioasă. — Ne-a sosit în sfârşit şi nouă ceasul!

Grunia îşi apucă prietenele de braţ, apoi le luă pe după umeri şi câtva timp rămaseră toate trei astfel îmbrăţişate, în mijlocul încăperii.

— Dar când aţi pus treaba asta la cale?

— Mult crezi că ne-a trebuit! — Irina îşi înălţă capul cu îndrăsneală şi mândrie. — In timp ce erai plecată după îngrăşăminte, am primit ordinul de chemare. Ne-am dus numaidecât la raion, ne-am îmbrăcat din cap până'n picioare numai cu lucruri noi-nouţe şi aseară ne-am întors să ne luăm rămas bun. Te aşteptăm de azi dimineaţă...

— Atât de repede!... murmura Grunia; bucuria de adineaori era amestecată acum cu o tristeţe ce o năpădise deodată. — O să-mi fie greu fără voi...

— Doar n'o să fii singură! — gunguri Irina, ameninţând-o cu degetul. — Te ştiu eu cine-mi eşti! De mâine chiar, ai să ne schimbi cu altele şi o să-ţi găseşti ceva nou de făcut — c'aşa-i firea ta!...

— Da, nici vorbă, n'am să pot sta cu mâinile'n sân, — îi întări spusele Grunia, pe gânduri.

— Fă bine şi nu te întrista! — îi spuse deschis Clania, puţin răstită, şi scoase o scrisoare din manşeta răsfrântă a mânecii dela manta. — Ia te uită cine îţi scrie din Moscova!...

Văzând plicul ce purta imprimat: „Academia de ştiinţe agricole a Uniunii Sovietice, V. I. Lenin". Grunia înţelese dela

cine era scrisoarea şi, strângând-o la piept, o ţinu aşa mult timp, până ce se hotărî s'o deschidă. In inimă îi năvăli, ca un val cald, un simţământ de negrăită recunoştinţă faţă de marele învăţat, care găsise numaidecât timp să-i răspundă unei fete oarecare dintr'un sat îndepărtat din Altai.

— Citeşte-o tare, — îi ceru Irina — doar ne priveşte pe toţi!

Grunia citi cu glasul frânt de emoţie, uitându-se când la prietenele ei, când la Malania care amuţise, când la Pavlic care n'avea astâmpăr. Un zâmbet de fericire îi plutea pe buze.

Invăţatul îi mulţumea Gruniei şi echipei sale pentru străduinţele depuse şi pentru scrisoarea trimisă şi îi explica, în mod amănunţit, de ce primele însămânţări în mirişte n'au reuşit. Ea săvârşise o greşeală, grăpând tarlaua de două ori cu ajutorul grapei cu discuri. Semănătoarea cu discuri trasă cu tractorul îngroapă destul de adânc seminţele, chiar dacă înainte de însămânţare nu se grăpează. Semănăturile ei făcute în mirişte pieriseră din pricină că solul fusese prea mult afânat cu grapa cu discuri. Invăţatul o sfătuia pe Grunia să strângă toate spicele de pe bucata ei de pământ şi să semene grăunţele toamna pe tarlaua ei experimentală. Ar fi bine să semene în mirişte, odată cu grâul de toamnă, şi o parte din cel de primăvară; după treipatru generaţii, acesta se va transforma în grâu de toamnă ereditar, cu o mare rezistenţă la ger.

Lâsenco o ruga pe Grunia să nu piardă legătura cu el, ci să-i împărtăşească toate greutăţile întâmpinate şi făgăduia să-i trimită cărţi noi de agrotehnică, încheindu-şi scrisoarea printr'un singur cuvânt: „Munceşte!".

— Vezi până unde ni s'a dus vestea! — murmură Irina mirată; şi adăugă, încruntându-şi aspru sprâncenele blonde: — Dacă nu era războiul ăsta blestemat, câte alte isprăvi am mai fi făcut!

— Hai, tovarăşe comandant, nu te mai întrista, — spuse Clania, — şi nu uita că părăsim echipa numai pentru un timp. O să isprăvim războiul şi o să ne adunăm iarăşi, toate, sub comanda ta, primeşti?

— Primesc, — dădu din cap Grunia, suspinând.

— Nu cumva să dai înapoi, auzi? Drumul tău merge numai înainte!

— Mai încape vorbă fetelor? — ridică Grunia glasul, ca şi cum s'ar fi desvinovăţit. — O să mai înjghebez două echipe... şi o să... Ce păcat că plecaţi...

Malania se uita la fete cu o tristeţe adâncă; le îmbrăţişă

apoi și, ne mai putându-și stăpâni lacrimile, duse la ochi colțul șorțului.

— Poate dați pe acolo și de Rodia... Spuneți-i să ne scrie...

Grunia își puse agitată basmaua pe cap și se grăbi să spună:

— Vă conduc, fetelor...

Ieși împreună cu prietenele ei afară, își luă rămas bun dela ele și rămase o bucată de vreme în pragul porții. Fetele mergeau prin mijlocul uliței și, întorcându-se, îi făceau mereu semne cu batistele albe...

Când Grunia intră din nou în casă, ceilalți se și așezaseră la masă; se auzea clinchet de pahare, copiii râdeau, iar Pavlic, în genunchi pe o bancă, la locul de cinste, strălucea de încântare de parcă s'ar fi sărbătorit ziua lui de naștere.

— Unde ai fost? Vino'ncoace! — îi strigă, văzând-o. — Stai aici, lângă mine!...

Copleșită încă de tristețe, Grunia se îndreptă spre masă, dar îndată ce văzu chipul fericit și îmbrobodit de sudoare al băiatului, mâhnirea i se topi.

Seara îi făcu patul lui Pavlic în odaia ei, lipind câteva scaune de o laviță mai lată.

— Da' tu unde dormi?

— N'ai nicio grijă, că nu fug...

Il acoperi cu un cojoc călduros, îi atinse ușor obrajii cu buzele și se culcă în pat.

Deasupra satului plutea fumul albăstrui al lunei pline, lumina ce pătrundea prin fereastră, așternea pieziș pe podele un pătrat brăzdat în cruce de umbra cercevelelor.

— Cine tot țârâie? — întrebă Pavlic.

— Dormi, e un greiere...

Grunia stătea întinsă cu brațele sub cap și, din pricina oboselii, i se părea c'o legăna cineva cu pat cu tot.

— Da' de ce la voi cântă noaptea o armonică? — începu iar băiatul după ce tăcuse o vreme. — Și de ce aveți atâția câini?

— Dormi, așa avem noi multe și de toate...

El se mai răsuci câtva timp în așternut, stânjenit poate de lumina lunei.

— De ce nu dormi, Pavlic?

— Așa... — suspină el. — Pot să vin la tine? Numai puțin...

— Vino...

Se auzi scârțâind un scaun: Pavlic se dădea jos cu băgare de seamă. Grunia îl aștepta cu o încordare atât de chi-

nuitoare, încât i se uscase gâtul. Picioarele goale lipăiră pe scânduri. Grunia se ridică în pat și-l prinse cu nerăbdare pe copil în brațe. El se strecură repede sub plapoma moale, se strânse lângă ea și se potoli.

— E cald, — șopti. — Cald, ca la mama...

Ea își lipi obrazul de mâna lui:

— Dar de tăticu' îți mai aduci aminte?

— Cum să nu-mi aduc aminte de tăticu'? Purta și el bonetă ca domnișoarele alea pe care le-ai strâns în brațe...

Legănat, adormi repede la pieptul ei. Grunia îl lăsă pe pernă și-i privi îndelung fața fragedă și liniștită, așa cum o au în somn numai copiii sănătoși: din când în când li se mișcă buzele a zâmbet, se ivesc gropițe gingașe în obrajii lor și chipul parcă se luminează tot.

— Dormi, băiatul meu, dormi!

In zori, vâjâitul plopilor la fereastră o trezi din somn. Vântul smulgea crenguțe uscate și le asvârlea cu zăngănit în geamuri.

Grunia îl acoperi cu grijă pe Pavlic și se pregăti, grăbită, de plecare. In bucătărie, soacră-sa și începuse să scârțâie cu vătraiul în vatră.

— Eu trebue să plec, măicuță... vezi dumneata de băiat...

— N'ai grijă că nu-i pentru întâia oară, doar i-am crescut și pe ai mei. — Și Malania își lăsă palma pe umărul norei. — Nu-i treabă ușoară fata mea... Dar e frumușel băiatul, îți vine să-l mănânci, nu altceva... Du-te, fii fără grijă...

In cerdac, vântul jilav de primăvară îi prinse capetele șalului și i le aruncă în obraz. Apărându-și fața cu brațul îndoit, mergea pe uliță puțin aplecată înainte. Frunzele negre și uscate sburau peste garduri ca niște rândunele care-și pierduseră cuibul.

— Gru-u-nia!..

Din pricina vântului care sufla cu putere, nu înțelese numaidecât că fusese strigată. Varvara Judov, îmbrăcată cu o haină verde tighelită și cu cisme în picioare, trecu strada alergând spre ea.

— Ai o scrisoare!...

Vântul încercă să smulgă, mânios, foaia tremurătoare din mâinile Gruniei; ei i se tăie deodată răsuflarea, de parcă, dându-se în leagăn, ar fi fost năpraznic asvârlită la o asemenea înălțime încât i se făcuse inima mică.

— Vai, Varenca!... Vai! — O apucă pe femeie de umeri, sgâlţâind-o.

— Da' ce ai? — strigă Varia înspăimântată. — Ce ai? Eşti galbenă la faţă ca un mort!

— Rodia... — îi spuse Grunia sugrumată lipindu-şi faţa de pieptul ei. — Trăieşte!... Trăieşte!..

Dădu să fugă spre casă, fără să mai asculte vorbele Varvarei dar, sfârşită de puteri, se rezemă de un gard şi izbucni în plâns.

Intrezări printre lacrimi cum împietrise chipul Varvarei şi cum se strânseseră sprâncenele-i negre şi dese într'un nod vârtos la rădăcina nasului; o văzu apoi deslipindu-se brusc de lângă ea şi îndreptându-se spre uliţă, cu pas dârz, de bărbat. Grunia nu mai avea nici putere, nici glas s'o întoarcă din drum.

„De ce-oi mai fi stând eu?" — îi trecu deodată prin gând şi se repezi spre casă. Pe prispă se opri să-şi tragă suflarea şi dădu apoi buzna înăuntru.

— Măicuţă!

Era linişte; pendula, nepăsătoare, parcă număra svâcniturile puternice ale sângelui în tâmple.

— Măicuţă! — Şi Grunia făcu un pas spre odaia ei.

— Ce e? Ai uitat ceva? — Malania se grăbi să-i iasă înainte, ţinându-l pe Pavlic de mână.

— Trăieşte Rodia, — strigă Grunia plângând. — Taică, scoală-te! Zoria, frate-tău trăieşte!

De abia atunci văzu pe băieţaş, care o privea speriat.

— A scris tăticu'! — îl luă Grunia în braţe.

— Nu-i adevărat! — strigă Pavlic neîncrezător dar şi cu bucurie.

— Ba-i adevărat!... E-adevărat, tăticul tău! — şopti ea printre lacrimi. — Uite-aici: a trimis o scrisoare! Uită-te, vezi?

Pavlic mototoli hârtia, strângând-o la piept cu amândouă mâinile.

— Adevărat, a scris tăticul meu!

Terenti îşi puse în grabă ochelarii cu mâini tremurătoare, pe nasul lat şi cărnos.

Rodion scria cum fusese lansat împreună cu un grup de paraşutişti, departe, în spatele inamicului. După ce-şi îndeplinise misiunea fusese rănit la înapoiere într'o încăierare cu inamicul şi se rătăcise de tovarăşii lui. Dacă n'ar fi fost ridicat

de partizani, ar fi pierit. De curând izbutise să scape din încercuire şi se întorsese la unitatea lui.

Grunia ieşi din casă, ca beată. Vântul se mai potolise.. Soarele răsărea din spatele păduricii desfrunzite.

Acolo, peste râu, lângă sorbul subţire bătut de viscolele din Ianuarie, o sărutase pentru întâia oară Rodion.

Mergea, înfruntând vântul, dealungul râului şi zâmbea printre lacrimi.

Se gândea că de aci înainte nu se va mai teme de nimic; va îndura fără să crâcnească orice s'ar întâmpla, orice!

Şi tot ceea ce era în preajma şi'nlăuntrul ei striga numele lui Rodion, şi'n lumea întreagă se auzea răsunând: trăieşte! Şi chiar frunza ruginie care rămăsese ca prin minune aninată de creanga unui plop de munte se sbuciuma, tremurând de bucurie: trăieşte, trăieşte, trăieşte!

PARTEA DOUA

1

In trei rânduri desghețul primăvăratic trezise cu sgomot munții și iată că iarăși clocotea apa sburdalnică sub pojghița subțire și albăstruie de ghiață; munții sorbeau căldura în adânc, năluciri liliachii tremurau deasupra văii și deasupra talazurilor de un verde crud ale taigăi: mirosea a rășină încălzită, a ierburi putrede rămase de anul trecut, a pământ reavăn, a fum.

Zăpada murdară scădea, trunchiurile lăsau umbre de culoarea cozilor de vulpi albastre. In zorii reci ai zilelor, ursoaicele coborau pe malul șuvoaielor furtunoase a căror ghiață crăpase. Ridicând boturile, urlau a chemare, adulmecând lacom cu nările umede adierea înmiresmată...

Pe creștetele desgolite ale movilelor ieșeau, de sub zăpadă, tulpinele mlădii al tufelor cenușii de ruja soarelui și de caprifoi, brândușe ca niște pâlnii violete înfloreau din neaua albă, străpungând cu mugurii lor deși pojhița subțire de ghiață; petalele fragede și liliachii ale toporașilor de munte fluturau; salcia se acoperea cu mâțișori de parcă ar fi fost năpădită de roiuri de bondari.

Râul își suna pietricelele și spumega furios; deasupra-i sburau oaspeții timpurii ai primăverii din Altai, pitulicele pestrițe, iar în sălciile de pe mal graurii stârneau un tărăboi smintit.

Primăvara o răscoli pe Grunia. Ca și mai înainte, nu se putea împotrivi dorinței arzătoare de a privi fără sfârșit zările dragi ale locurilor de baștină, de a sorbi până la amețeală miresmele suave și îmbătătoare ale pământului, de a asculta sporovăiala nepăsătoare a râului. Stăruia în acest simțimânt de alean și o sete de ceva nou, și nerăbdarea femeii harnice, ale cărei mâini duceau dorul muncii sănătoase la câmp.

Primăvara de acum însă, o râvnise cu o mai mare înfrigurare: îl aștepta pe Rodion al ei să vină de pe meleaguri îndepărtate și străine. Adesea, trezindu-se în mijlocul nopții, Gru-

nia se gândea, beată de fericire, că în curând va începe iarăşi o viaţă frământată, dar bogată în bucurii.

Trenul sosi noaptea. Terenti, strângând în mână coada biciului, alerga dela un vagon la altul, privind cu încordare, până i se turburau vederile, la fiece om întâlnit. Se aştepta din clipă'n clipă să-i răsară înainte faţa cunoscută, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, a fiului său... Clipele însă treceau una după alta şi Rodion nu se zărea.

Tot fugind de colo până colo, Terenti nu-şi dădu seama când ajunse în dreptul locomotivei; o ţâşnitură şuerătoare şi elastică de aburi îl izbi deodată în faţă şi atunci se întoarse.

Un mecanic îmbrăcat cu salopetă murdară şi pătată de ulei, umbla dealungul garniturii, lovind roţile cu un ciocan cu coadă lungă. Un felinar se legăna aruncând sdrenţe roşii de lumină pe faţa băltoacelor uleioase şi pe pietrişul ud. Cineva trecu în goană pe acoperişul vagonului, bocănind cu cismele; conductorii, care stăteau demni şi ţanţoşi lângă scările vagoanelor, aruncau în sus priviri nepăsătoare. Terenti dădu să-l întrebe pe unul dintre ei: „N'ai avut cumva la dumneata în vagon un locotenent Vasilţov", — dar ochii acestuia sclipiră atât de fioros încât bătrânul se sfii şi dând din mână alergă mai departe de-alungul trenului.

Pierduse orice nădejde că fecioru-său avea să se mai întoarcă vreodată acasă; câte nu i se puteau întâmpla pe drum!

Trenul se urni, zăngănind din încheieturile de fier, şi gâfâind, cu opinteli, porni târîş prin întunerecul nepătruns al nopţii.

Terenti rămase pe peron, privind mâhnit cum se topea lumina roşie ca un rubin încrustat în beznă, apoi ca şi cum s'ar fi ofilit tot dintr'odată, se gârbovi şi se îndreptă, împleticindu-se, spre ieşire: „N'a venit, n'a venit!"

Abia îi căzu însă pe obraz reţeaua dantelată şi legănată a umbrelor din grădiniţa gării, că o voce sugrumată de emoţie îl chemă încet:

— Tăicuţule!...

Terenti tresări, inima i se opri în loc de bucurie. Lângă grilajul de fier stătea feciorul-său, îmbrăcat cu o manta nouă, ca turnată pe el; pe epoleţii lui slipeau steluţele argintii, pe faţa-i deschisă tremura un păienjeniş de umbre.

— Rodia! — suspină, Terenti, dar n'avu răgaz să facă decât un singur pas spre el.

Rodion i-o luă înainte şi-l strânse'n braţe cu o vânjoşie bărbătească, învăluindu-l într'un miros de ţigări scumpe amestecat cu încă o mireasmă necunoscută, adusă de departe.

— De ce-ai stat ascuns şi ai tăcut chitic până acum? — murmură bătrânul cu duioşie în glas.

— Uite-aşa, mi-am ales punctul de observaţie. Dacă, — mă gândeam eu, — o fi venit careva după mine, n'are pe unde s'o şteargă: pun eu mâna pe el!...

„Ia te uită ce minte iscusită, de oştean, a căpătat!" — se gândi Terenti, mândru că avea un fiu atât de viteaz şi simţind în acelaşi timp o oarecare sfiiciune, din pricina înfăţişării aceleia noi, necunoscute, pe care o căpătase Rodion — a hainelor cu care-l vedea îmbrăcat pentru întâia oară, a glasului său cam aspru şi atât de poruncitor încât se aştepta din clipă'n clipă să-i ordone. „Stânga'mprejur, înainte... marş!" şi din pricina chipului său cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, un chip de om în toată firea.

— Da' unde-ţi sunt bagajele?

— Uite-le aici tăicuţule...

In spatele lui Rodion, lângă grilaj, se afla un geamantan galben cu colţuri metalice care scânteiau la lumina becului electric.

— E străin, — grăi Terenti tărăgănat şi Rodion nu-şi dădu seama dacă spusele lui cuprindeau o laudă sau o osândă.

După un minut însă, în timp ce străbătea alături de taică-său piaţa gării pavată cu pietre de râu, îl auzi iar:

— Lucru străin, numai ce-l împungi cu degetul şi se găureşte... Uite, au venit şi la noi în sat unii cu tot felul de lucruri. Pe deasupra lucesc în mii de culori, de-ţi iau ochii, dar nici n'apucă omul să le poarte o săptămână şi, gata, — că înăuntru-s putrede...

— Tot ce se poate, şi geamantanul ăsta-i o rablă — se învoi Rodion, — l-am cumpărat din piaţă, la Berlin...

Ajunseră la sanie. Rodion simţi mireasma fânului uscat şi, ca o chemare a copilăriei îndepărtate, se trezi în el dorinţa sburdalnică de a da fuga spre sanie, să sară înăuntru şi să-şi îngroape capul în maldărul de fân parfumat.

— Eşti ca un vultur, flăcăule! se minună Terenti, cu glasul lui gros şi, în timp ce deslega caii care înţepeniseră de atâta stat, îl iscodi, nerăbdător: — Ai multe decoraţii?

Rodion nu-i răspunse numaidecât:

— Nu prea am cu ce să mă laud tăicuţele, — în glasul lui se simţea o asprime care-l izbi neplăcut pe bătrân. — Am auzit că la noi în raion s'au întors doi oameni cu „Steaua de Aur"...

— Iţi pare rău?

— Nu, tăicuţule, de ce să-mi pară rău...

Dacă fiu-său i-ar fi răspuns mai cu dragă inimă, Terenti l-ar fi descusut îndeaproape, ca să afle pentru care fapte anume i se dăduse fiecare decorație în parte; acum, însă, tot așezând hamurile doar că se gândea: niciodată n'a putut el răbda să i-o ia alții înainte!... Tot așa să fi rămas?

— Ce-i pe-acasă? — întrebă Rodion care se și așezase pe un braț de fân.

— Bine, până acum toți trăiesc și sunt sănătoși...

Caii se smuciră, pornind într'un trap vioi cu sania după ei, tălpile ei intrară pe făgașurile adânci, scârtâind ușor când alunecau prin locurile unde zăpada era bătătorită.

Ieșind din târgușorul gării, fură întâmpinați de noaptea umedă de primăvară. Intins pe leagănul fânului, Rodion pleca urechea, ascultând cu încordare freamătul din jur. Undeva, lângă Stația de Mașini și Tractoare din apropiere, se auzea huruind înfundat și mirosea a zăpadă topită și a pământ reavăn; uneori țâșnea sclipind câte o rază de reflector ce despica întunerecul ca un cuțit albăstrui, tăindu-l felii-felii; atunci cerul ce spânzura jos, deasupra pământului, părea adânc răscolit de niște brăzdare.

De câte ori, fie într'un bordei îmbâcsit de fum, fie în clipe de mare primejdie, fie pe patul nesuferit al spitalului, nu-și închipuise Rodion cum va fi întâmpinat de taică-său, cum vor merge amândoi pe drumul de câmp sau prin pădure, sorbind aerul locurilor de baștină, deapururi îndrăgite; și totuși noaptea aceasta era mai vie decât toate visurile lui.

Reflectorul destrăma bezna, amintind de război. Acum parcă aveau să înceapă a bubui de după deal tunurile asurzitoare și obuzele vor sbura pe deasupra capetelor lor, despicând văzduhul.

— De unde e reflectorul ăsta, tăicuță? Inainte de război parcă nu era!...

— Multe nu erau înainte de război. Terenti își îndreptă fălos trupul, de parcă numai lui i se datorau toate inovațiile introduse aici. L-au pus la S. M. T. ca să se poată ara în timpul nopții. Ce zici de asta, frate, parcă-i un alt soare, îți luminează drumul, că poți să ari cât poftești, fără poticneală... — apoi adăugă cu mândrie: — Or fi încercând niscaiva mașini... Tractoriștii acum nu mai au vreme nici de dormit, zi și noapte ciocănesc... Așa-i în primăvara asta, parcă tot raionul și poate chiar tot ținutul s'ar pregăti să pornească la atac! — bătrânul râse mulțumit și se dădu mai aproape de fiu-său. — Ai citit Hotărîrea din Februarie? — D'apoi ce crezi? Terenti se grăbea să-i povestească lui

Rodion toate noutățile din sat: — Toți s'au întors acasă. Să te ții bine, că acum încep muncile... Fără tine mai lipsesc numai trei: Gordei Ilici, Matvei Rusanov și Grigore Ceremisin... Da' ia spune: ți-a fost dor de casă, acolo, în Europa, sau n'ai avut timp de așa ceva?

— Ei, asta-i bună tăicuță, — și Rodion zâmbi visător. Face să călătorești prin Europa, dar de trăit acolo, n'aș vrea să trăiesc nici în ruptul capului...

Băltoacele sclipeau ca niște oglinzi reci și mohorîte; de pe ridicăturile care se svântaseră, vântul stârnea frunzele uscate; una dintre ele se strecură sfioasă în palma lui Rodion, cuibărindu-se acolo ca o păsărică speriată. Rodion puse palma cealaltă căuș deasupra, acoperind cu grijă frunza și izbucni în râs.

— De ce râzi? — întrebă Terenti.

— Uite-așa...

Luminele satelor din zare sclipeau ca licuricii și Rodion le urmări îndelung printre gene. Frunza se încălzea tot mai mult în mâinile lui, ca o ființă vie, purtându-l ca prin farmec în trecutul îndepărtat și aproape uitat. Ani de sbucium zăceau înapoia lui și grijile din tinerețe i se păreau mișcător de copilărești.

— Mama a pregătit tot felul de bunătăți pentru întreg colhozul, ca să-ți prăznuiască întoarcerea cum se cuvine, — începu iar Terenti. — Ai să-ți iei viața dela capăt, să te uiți în jur și să-ți găsești o muncă pe plac. Doar ai făcut de toate în război: ai durat poduri, ai dres motoare. Ai ajuns acum ca un inginer, — și Terenti își așeză mâna pe genunchii fiului: — numai să vrei, că treabă e destulă...

— Lasă, tată, n'ai nicio grijă, știu de pe-acum ce-am să fac în colhoz! — îi răspunse Rodion încrezător și plin de sine. Așteaptă numai și ai să vezi!

Pătrunseră în pădurea care îi întâmpina cu miros jilav de putregai ca într'o pivniță răcoroasă. Printre crengi se cerneau, ca printr'o sită deasă, razele albăstrii ale lunei. Sania se poticnea, săltând, de rădăcinile desgolite, pinii murmurau somnoroși.

Merseră toată noaptea și de abia a doua zi către amiază Rodion zări în vale satul lui drag și simți că i se curmă răsuflarea.

Sări în picioare, luă hățurile din mâinile lui taică-său, își descheie mantaua și, legănându-se pe picioarele depărtate, începu să dea bice cailor. Medaliile îi săltau pe piept, iar în dreapta străluceau ca niște romanițe mari, de câmp, două Ordine „Marele Război pentru Apărarea Patriei".

Şuera şi chiuia aprig, totul numai zâmbet, şi scutura capetele hăţurilor, iar Terenti se bucura, recunoscându-l pe Rodion cel de odinioară.

Deodată, de lângă mesteacănul alb ce străjuia podeţul, ţâşni ca o flacără o basma roşie. Rodion trase cu atâta putere de hăţuri încât era cât pe ce să cadă pe spate.

Grunia venea din coasta drumului, în fugă, fără să vadă pe unde calcă şi ridicând spre el faţa limpede, scăldată de fericire.

Rodion lepădă hăţurile din mână şi sări jos.

— Rodia, Rodenica, scumpule! — Grunia se ghemui la pieptul lui şi apucându-i braţele ce atârnau neputincioase, îi sărută obrazul nebărbierit, împietrit parcă.

El o cuprinse pe după umeri şi, muşcându-şi buzele ce-i tremurau, o duse, zâmbind, spre sanie. Terenti pocni din bici şi caii zburară spre sat, lăsând să fulguie spuma de pe zăbale.

Rodion abia pridídea să le răspundă tuturora la bineţe. Bătrânii se plecau potolit, ridicându-şi şepcile de pe chelii, văduvele de război se uitau după el cu invidie făţişă: nu mai aveau cui să-i iasă înainte şi nu mai aşteptau pe nimeni să sosească de pe drumurile pustiite ale războiului... Un ostaş şchiop, abia picat de pe front, se îndreptă, sprijinindu-se într'o cârjă şi strigă voios:

— Ne-a mai sporit numărul!

Copiii se ţinură, cârd, după sanie până la casa lui Rodion.

Şi iat-o şi pe maică-sa care aleargă din spre poartă, sugrumată de emoţie, întinzând braţele tremurătoare — vai, ce mititică e! — şi iat-o plângând pe umărul fiului ei.

O milă chinuitoare îi încleştă inima lui Rodion şi se simţi deodată cotropit de ruşine, pentrucă'n toţi aceşti ani îi scrisese atât de puţin maică-si. Timpul trecea, şi el îşi amintea tot mai rar de aceea care-i dăduse viaţă.

— De ce plângi, măicuţă!... Nu mai plânge, măicuţă dragă... Uite că am venit, viu şi sănătos... şoptea el.

Grunia şedea pe fân, ca pe nişte perne umflate, frământând în mâini boneta lui verde, de pilot, şi zâmbea. Ochii ei limpezi răspândeau o lumină verzuie, uşor adumbrită de genele dese.

Zoria deschise larg poarta şi, după ce sania intră în curte, se apropie agale de Rodion. Ajuns în faţa lui însă, se înmuie de tot şi stângaci, ca un pui de taur, îşi vârî capul în pieptul fratelui său, şi isbucni în râs.

— Ia te uită ce flăcău mare s'a făcut, e bun de însurat! — spuse Rodion, minunându-se. Te pomeneşti că oi fi şi pus ochii pe vreo fată.

— Ba bine că nu, — se amestecă Terenti — îl cam însor eu din când în când, ba cu cureaua, ba cu hăţurile!

— Ai şi găsit cu ce să te făleşti; tocmai într'o zi ca asta! Ar trebui să-ţi fie ruşine, că-i fecioru-tău de faţă! — Malania clătină din cap; deodată îşi aduse aminte: — Doamne! Ce-o fi cu băiatul nostru, parcă mi-a luat cineva minţile!

— L-am încuiat în odaie — spuse Zoria — uite-l la fereastră.

Pavlic stătea la fereastră, cu nasul lipit de geam.

— Asta-i băiatul nostru? — întrebă Rodion, întorcându-se spre Grunia.

Ea-l trase de mânecă şi-i şopti!

— Da, da, Rodia... e Pavlic. Haide, pune-ţi-o repede, te rog... şi-i vârî cu deasila în mână boneta de pilot.

— Ce să fac cu ea?

— Uite-aşa... Pune-ţi-o, te rog, pe cap... Aşa o să creadă că eşti taică-său!...

— Nu te'ncrunta, nu te'ncrunta — îl sfătui Terenti, — prichindelul e tare deştept; măicuţa spune că ţi-ar semăna chiar un pic!...

— Pune-o Rodenica — stărui în şoaptă Malania, — dacă inima n'o să-ţi spună nimic când o să-l vezi, fii pe pace, că n'o să te silească nimeni să-i porţi de grijă, am să-l cresc singură. Altminteri băiatul e numai suflet!...

Rodion îşi netezi părul cu palma şi îşi puse tăcut boneta pe cap.

Când intră în casă, Pavlic sări de pe laviţa pe care stătea şi se opri în faţa lui, cu ochi strălucitori de fericire. Când zâmbea i se topea gropiţa din bărbie.

— Cine a venit, Pavlic? — îl întrebă Grunia încet, cu inima strânsă.

— Tăticu'! Am ştiut numaidecât că-i el! — strigă aruncându-se în braţele lui Rodion.

— Parcă s'ar fi putut îndoi măcar o clipă de militarul acesta înalt şi frumos, cu pieptul plin de decoraţii şi cu boneta verde de pilot, pe care se afla o steluţă roşie, că ar fi taică-său! Nici pomeneală; cum l'ai putea trage pe sfoară atât de lesne!

Rodion îl luă stângaci în braţe şi-l strânse la piept, în timp ce Pavlic îl săruta pe buze şi pe obraji, îndrugând într'una, sugrumat de emoţie:

— Tăticu'— Tăticu'! Tăticul meu! Ştiam eu c'ai să vii neapărat!

Fără să-i dea drumul din braţe, Rodion se aşeză pe un scaun ce scârţâi sub greutatea lui. Se simţea în chip nelămurit, nemulţumit de sine, până la urmă însă fu cotropit de bucuria revederii. Toate lucrurile din casă îi erau atât de cunoscute dar în acelaşi timp parcă altfel decât înainte, s'a schimbat oare el în anii aceştia, sau ele i-au devenit mai dragi de când a tot fost departe de patrie?

Maică-sa se frământa într'un du-te-vino fără răgaz, întinerită parcă, gătită cum era cu un sarafan de-al ei de fată, şi căuta mereu a prindă privirile feciorului. Terenti şedea grav pe laviţă şi tuşea în pumn fără să aibă nevoie, şi netezindui-şi tot timpul barba stufoasă şi răsfirată. Curând, casa începu să se umple de vecini şi Rodion se ridica şi dădea mâna cu toţi, fără să-l lase din braţe pe băiat care-l strângea cu mânuţele pe după gât.

— Hai, Pavlic, dă-i drumul lui tăticu, — spuse Grunia — trebue să se spele, c'a venit de pe drum.

Rodion lăsă copilul jos cu băgare de seamă, de parcă s'ar fi temut să nu-l supere şi ieşi în tindă după Grunia, scârţâind din cisme.

Se duseră îndărătul peretelui de scânduri ce despărţea tinda a două. Grunia se uita la Rodion cu ochi sfioşi, umezi de duioşie şi se strânse apoi la pieptul lui: i-a fost atât de dor de el!

Rodion îi dădu capul pe spate şi Grunia închise ochii simţind pe gură buzele lui calde. Rodion o sărută cu sgomot şi râse ştrengăreşte:

— Lasă-i să audă! Să moară de necaz!

Şi o învârti cu atâta iuţeală încât se cutremura pardoseala sub ei şi cana se rostogoli, zăngănind, de pe scăunaş.

— Stai Rodia... că mă înnăbuşi, — spuse Grunia privindu-l sfioasă şi netezindu-şi coada care i se ciufulise, — mai bine ţi-ai desbrăca bluza să te mai răcoreşti cu puţină apă!...

Pe scăunaş se afla o bucată de săpun galben, iar jos pe podele îl îmbia un lighian mare, smălţuit, albastru.

Grunia luă cu cana apă din găleată; o pată de lumină tremurătoare se răsfrânse pe tavan. Îi turnă lui Rodion care începu să se spele sgomotos, frecându-şi pieptul, forăind şi aruncându-şi în obraz pumni plini cu apă răcoroasă din fântână.

Prin crăpăturile peretelui despărţitor se strecurau raze de soare, aruncând dâre de lumină pe spatele bronzat al lui Rodion. Şanţul umbrit ce cobora dealungul spinării, era brăzdat de urma trandafirie a unei răni.

Dincolo de peretele de scânduri, la câţiva paşi de ei, uşa scârţâia neîntrerupt, din balamale, oaspeţii tăifăsuiau cu însu-

îleţire, ştergându-şi picioarele pe o rogojină; forfota veselă din casă o umplea de neastâmpăr pe Grunia. De mult nu-şi mai simţise sufletul în sărbătoare ca acum!

După ce Rodion sfârşi cu spălatul, Grunia trase prosopul pluşat pe care-l ţinea pe umăr şi întinzându-i-l îi spuse:

— Rodia... eşti supărat că am înfiat băiatul fără ştirea ta?... In scrisori te-ai ferit să vorbeşti despre asta...

— Ei asta-i, dar ce-ţi veni aşa deodată? — se aplecă spre ea, îşi îngropă faţa în prosop, apoi, după ce se'ndreptă din şale dădu din umeri, zâmbind nedumerit: — Ştii, mi se pare cam ciudat... noi n'am avut copii... şi deodată să te pomeneşti cu ditai băiatu'... Câţi ani are?

— La anu' o să meargă la şcoală, — răspunse agale Grunia şi mângâind mâna rece a bărbatului ei, sfârşi cu o şoaptă fierbinte: — nu-i nimic!.. O să-l iubeşti şi tu! E bun... mi-e atât de drag!...

— Mai mult decât mine?

— Ce vorbă-i asta, Rodia!... râse încet Grunia. — Ce-are una cu alta?

— Am glumit dragă, am glumit... Haidem, că ne aşteaptă lumea!

In casă, se duse la oglindă, îşi pieptănă părul ud şi-l lăsă pe frunte, în chip de potcoavă.

Se simţea stânjenit din pricina unui gând ciudat. I se părea că toţi cei care se adunaseră în casă aşteptau ceva neobişnuit dela el, să le povestească isprăvi din război, ori să le împărtăşească cele văzute ori auzite, să le vorbească despre decoraţii şi să le spună pentru ce le primise, sau să-i uimească printr'o iscusinţă şi o măiestrie ne mai cunoscute. Nici nu bănui ca tocmai simţământul acesta îl împinse spre geamantanul cu daruri.

Rodion îi întinse maică-si un şal negru de mătase, împodobit pe margini cu garoafe roşii şi şalul începu să treacă din mână'n mână; scoase apoi pentru taică-său o haină de culoarea cafelei cu lapte, o cămaşă de culoare smântânie şi o fundă de cravată neagră.

— Fundă... apoi chiar că n'am ce face cu ea! — rânji Terenti mirat. Ce vrei, să fiu taman ca un filfizon dintr'ăia?

Oaspeţii izbucniră în râs, iar Rodion îl trase pe Zoria spre el şi-i atârnă de gât cutia unui aparat de fotografiat; aruncă apoi pe umerii Gruniei un şal în culori aprinse şi-i răsturnă în palme un şirag zornăitor de mărgele. Clipoceau în pumnii ei ca o apă verde, potrivindu-se la culoare cu ochii şi stârnind uimirea şi jindul fetelor.

Rodion nici nu băgă de seamă ca Pavlic, care stătea cu gura întredeschisă, nu-şi mai lua dela el privirile drăgăstoase. Din când în când băiatul, uimit peste măsură de toate câte le vedea, se uita triumfător la cei din jur de parc'ar fi spus: „Uite ce tăicuţ am eu! Ce de lucruri frumoase are! Vedeţi ce-a adus tăticul meu?"...

Rodion îl zări în sfârşit şi sângele îi înflori bujori în obraji. Cum putuse să-şi uite copilul înfiat?

Scotoci pe fundul geamantanului şi scoase o cutie cu creioane colorate şi un caiet pentru desen.

Nici vorbă că erau cele mai frumoase lucruri din câte adusese şi lucrurile acestea fără seamăn tăticul i le dăruia tocmai lui, lui Pavlic!

Pavlic îl sărută, iar Rodion îl bătu blând pe umeri şi se aşeză apoi la masă, strâns înconjurat de oaspeţi.

— Bine ai venit Rodion Terentici! — şi moş Hariton ciocni cu el. — I-aţi făcut de petrecanie neamţului! Să ţină minte cât lumea şi să mai spună şi altora, aşa-i ori nu?

— Mulţumesc moşule — îi răspunse Rodion. — Că bine ai mai ghicit!

Tot ascultând vorbele ce se încrucişau gălăgioase şi clinchetul suav al păhărelelor, scoase din buzunar o tabacheră de argint şi apăsă pe butonul de sidef.

Tabachera se deschise lin, dând la iveală un rând strălucitor de ţigări albe cu capetele aurite. Tot aici, într'o despărţitură mică, de metal, se mai afla o brichetă albastră, străvezie.

După ce-şi aprinse o ţigară, Rodion închise cu pocnet capacul tabacherei şi dădu s'o vâre la loc în buzunar, când mai multe mâini se şi întinseră spre ea. Puse tabachera pe o farfurioară şi deodată asupra mesenilor se aşternu o tăcere stânjenită: pe capacul de argint şedea tolănită pe spate, cu braţele sub cap, o femeie mică şi goală, sculptată dintr'o bucată de fildeş gălbui.

— Ce neruşinaţi! — rupse tăcerea moş Hariton şi scuipă. — Ce neam fără obraz trăieşte prin străinătăţurile astea! Rodion Terentici ia de aici păcătoşenia asta!

Grunia lăsă privirea în jos, aprinsă toată la faţă.

Rodion roşi, întinse mâna şi băgă înciudat tabachera în buzunar cu o mişcare grăbită de parcă nimicul acela de argint l-ar fi fript. O bucată de vreme nu se mai putu uita în ochii femeilor care şedeau în jurul mesei. De aceea se arătă plin de o însufleţire sgomotoasă şi, după cum observă Grunia, nefirească: sub fereastră se auziră glasuri, acorduri melodioase de armonică şi râsete. Tinda se umplu de bocănit de cisme, uşa se deschise de perete şi'n încăpere dădură buzna împingându-se, Fro-

sia, Clania şi Vania Iarchin. In spatele lor se mai îmbulzea o herghelie întreagă de băieţi şi fete.

— Bine ai venit, Vasilţov! — strigă Iarchin, apropiindu-se primul de Rodion care se ridicase dela masă, ieşindu-le înainte. — Te salut în numele întregii noastre organizaţii, — apoi se fâstâci, împinse cu arătătorul şeaua ochelarilor, potrivind-o pe nas şi adăugă încurcat: — Să trăieşti. Acum o să ne apucăm de lucru! Aşa e?

Rodion îl îmbrăţişă şi amândoi se bătură pe umeri, zâmbind.

Rotindu-şi privirile peste oaspeţii care râdeau, Rodion se simţi acum mai în largul lui, slobozit de stânjeneala care-l pironise.

— Pe Grişa nu l-ai întâlnit cumva pe-acolo? — gunguri Irina, aşezându-se lângă el. — Uite, am plecat pe front ca să mă văd cu el şi n'am izbutit...

— Ne-am despărţit dela început; am plecat fiecare în altă parte, — îi răspunse Rodion, — dar ce e, nu-ţi scrie?

— Mi-a scris că-i în spital şi acum... nu mai am linişte, nu i s'o fi întâmplat ceva?

— Nu-ţi mai face gânduri dintr'astea. O să vină el...

— Ţie ce-ţi pasă, — spuse Irina cu o invidie copilărească în glas şi tăcu.

In faţa lui Rodion, la masă, şedea Clania; îl izbi chipul ei tras, cu umerii obrajilor ieşiţi mult în afară.

„Cum a îmbătrânit!" — se gândi el şi dădu să-i spună ceva fetei, dar Grunia, prinzând privirea bărbatului ei, îl strânse de mână pe sub masă.

— Taci... — îi şopti atât de încet, încât el o înţelese mai mult după mişcarea buzelor.

Oaspeţii plecară spre seară. Grunia îşi puse haina tighelită şi ieşi să-şi petreacă prietenele până la poartă.

Din spre munţi sufla un vânt călduţ iar deasupra văii se învălmăşeau nori cenuşii.

— Se primeneşte pământul, îşi pune vestminte verzi, — suspină moş Hariton. — E timpul să vină şi al nostru...

— Nu te teme, taică, n'o să-şi uite el de casă, — interveni Frosia şi-l luă pe bătrân de braţ. — De ce nu te închei? Uite. eşti înfierbântat şi umbli cu cojocul desfăcut...

— Acum noră dragă, eu nu mă mai tem de nimic, — îşi dădu aiere moş Hariton de ochii lumii. — Nu se mai lipeşte de mine nici o boală de parc'aş fi murat în spirt!... Câte pahare am dat pe gât, drăguţă, în viaţa mea... S'ar umple cu ele, pe puţin, o cisternă dintr'alea care aduc petrol la S.M.T.!...

Râzând, fetele îl luară de braţe pe moşneag şi o porniră prin mijlocul uliţei.

Grunia mai rămase câtva timp în pragul porţii să privească spre zarea învăluită în amurg, apoi dădu fuga în casă.

Se simţea stânjenită, ca niciodată şi cu trupul înţepenit. Deschise nehotărîtă uşa şi după ce intră, se dădu înapoi să o închidă cu spatele.

Rodion stătea lângă etajeră şi răsfoia o carte.

Auzind scârţâitul uşii, se întoarse repede. Faţa-i strălucea.

— Unde-ai stat atâta? — o întrebă zâmbind.

— Ţi s'o fi făcut iar dor de mine?

Atât de tare-i bătea inima, încât nu-şi mai putea recăpăta suflarea.

— Nici nu mi s'a potolit încă aleanul, — spuse Rodion, apoi veni spre ea şi o îmbrăţişă; Grunia stătea înţepenită, neputându-şi încă lepăda sfiala.

— Grunia, tu citeşti „Bazele Agriculturii" de Williams ?

— Dar cine-ai vrea?

— Şi conduci echipa ca şi mai înainte?

— O conduc.

— Şi laboratorul?

Ea dădu din cap. Ochii lui Rodion răspândeau o lumină blândă şi voioasă. Grunia îşi simţea inima învăluită în lumina aceea duioasă. Rodion îi lipi cu gingăşie capul de pieptul lui, apoi îi căută gura cu buzele şi Gruniei i se păru că se prăbuşeşte, că se prăbuşeşte în adânc...

— Straşnică femeie eşti tu ! — suspină Rodion uşor de parcă ar fi băut o înghiţitură de apă răcoritoare.

— Nu-ţi plac aşa cum sunt?

— Voiam să spun, că nici nu-mi trebue altceva!

Ea se uita la bărbatu-său cu încântare sfioasă, fiecare cuvânt de-al lui Rodion îi suna ca o muzică, sufletul ei cerea, ca pământul ars de secetă, şuvoiul desmierdărilor binefăcătoare şi mult aşteptate, din care ar fi putut sorbi fără saţ. Ochii lui Rodion erau adumbriţi de duioşie, obrajii îi ardeau, îmbujoraţi. Cât de adânc erau întipările în sufletul ei, şi cât de dragi îi erau toate trăsăturile feţii lui arse de soare, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, ochii lui cenuşii şi depărtaţi, părul lui negru, ca smoala, care-i cădea pe fruntea largă şi smeadă, gropiţa lui gingaşă din bărbie!

— Ştii ce, Rodia, — începu Grunia în şoaptă şi privi în jos, răsucind între degete un nasture de metal dela tunica lui, — ascunde undeva tabachera aia, vrei?

— Bine, — răspunse Rodion cu un zâmbet, recunoscând în Grunia pe fata rușinoasă de odinioară și bucurându-se că-și păstrase neîntinată curățenia sufletească. — Dacă vrei, poți s'o și arunci, n'o să-mi pară rău, — și-o mângâie ca pe o fetiță, netezindu-i părul castaniu. — Dar dă-mi drumul de nasture, că mi-l rupi de tot...

Grunia începu să râdă încet și își lipi iar obrazul de pieptul lui Rodion, de parc'ar fi vrut să-i asculte bătăile inimii.

Mesteacănul scuturat de vântul primăverii scârțâia mereu la fereastră, iar printre crengile desgolite privea timid înăuntru, craiul nou.

— Nu-mi vine să cred că te-ai întors, Rodia!

— Şi eu am căpiat tot aşteptând să-mi vină rândul, — șopti Rodion. — Aș fi vrut să pot arunca o privire măcar, ca să văd ce faci tu pe aici... Dar nu-i nimic, de-acum înainte o să trăim mai bine. — Tăcu, apoi deodată o întrebă:

— S'a scris în ziare despre tine?

— Adică despre echipa noastră? Oho, de câte ori... Da' de ce vrei să știi?

Rodion zâmbi ciudat:

— Nu cred să te pot ajunge, că tare sus te-ai mai cocoțat!...

— Ce tot vorbeşti, Rodia! — Grunia se îndepărtă puțin de Rodion și se uită cercetător la el: glumește oare sau vorbește serios? — Dimpotrivă, tu m'ai întrecut! Ai colindat atâtea țări, ai văzut o mulțime de lucruri!... Dar știi cum e munca noastră: dacă ți-e drag de ea, se face ca dela sine!... Şi chiar dacă nu'nțelegi ceva, ai cărți, să tot cauți în ele, cât sunt de multe... sau îl întrebi pe agronom...

— A-ha! vasăzică ai să te urci și mai sus... — tărăgăni vorbele Rodion și iar i se ivi pe buze un zâmbet ciudat și neliniştitor.

Se lăsă apoi pe vine în fața geamantanului, scotoci înăuntru și scoase un ziar:

— Uite ce am găsit la gară... De abia mi l-a dat un colhoznic, după multe rugăminți...

— Ce-i asta?

— Decretul prin care se acordă titlul de Erou al Muncii celor care au dobândit recolte mari. L-ai citit?

— S'a transmis ieri la radio, dar nu l-am văzut încă publicat în ziare, — Grunia se așeză pe un divan scund și despături pe genunchi foile ce foşneau, — am avut ieri un meeting cu ocazia asta...

Tot așteptând-o să sfârșească de citit, Rodion ba se așeza pe marginea divanului, aruncându-și ochii în ziar, ba se ridica și începea să măsoare, plin de neastâmpăr, odaia.

— Dacă-i așa, m'am hotărît să mă fac și eu agricultor, — se opri puțin, ca pentru a vedea cum îi primise Grunia cuvintele și adăugă cu zâmbet șters: — Ce crezi, am să pot conduce o echipă? Pe front am comandat odată un batalion întreg!

— Firește c'ai să poți! — strigă Grunia bucuroasă.

Se uita cu admirație la Rodion. Nici nu visase o asemenea fericire: să muncească alături de el în aceeași brigadă, să se vadă mereu, să se ajute unul pe altul, să citească împreună aceeași carte, în ceasurile de răgaz!

— Și până într'un an o să ne prindem aci, — și Rodion se bătu cu pumnul în piept de-i zăngăniră decorațiile, — câte o Steluță de Aur! — Se opri în fața oglinzii înalte, uitându-se printre gene în adâncurile ei albastre ca ghiața.

— N'am să cruț nimic, numai să capăt Steluța asta!

Grunia își privi bărbatul cu mirare. Nu-și dădea încă seama ce anume o nemulțumea în vorbele lui Rodion; inima i se răsvrăti însă împotriva lăudăroșeniei și a semeției ce se deslușeau în glasul lui.

Simțindu-i încordarea, Rodion se deslipi de oglindă:

— De ce te-ai întunecat? Nu vrei să împarți cu mine faima de care te bucuri?

Dacă vorbele acestea ar fi fost rostite de altcineva decât Rodion, ea ar fi tăcut; acum însă, nu se simți deloc în largul ei:

— N'am înțeles eu bine sau... — spuse ea încet, stăpânindu-se. — Crezi tu că asta-i fericirea: să trăiești și să muncești pentru o decorație? Cât a ținut războiul, eu nu m'am gândit la nicio răsplată: munceam fără să-mi cruț puterile... Că doar nici tu n'ai căutat să te cruți, acolo...

— Ei, știi că ești bine! — râse Rodion. — Eu cred că de-acu încolo o să fie sgândărită ambiția tuturora!... Fiecare o să vrea să se evidențieze, să iasă mai în frunte! Nu cumva vrei să-mi spui că nici acum nu te gândești la decorație?

— Nu, de ce să mă gândesc? — se înroși Grunia. Cu toate că Rodion vorbea, pare-se, cu dreptate, îi venea tot mai greu să înțeleagă ce anume o nemulțimea atât, în cuvintele lui... — Firește, e mare lucru să dobândești titlul de Erou al Muncii... Dacă însă, de pildă, careva dintre noi o să-l primească, asta nu însemnează că numai el a căpătat decorația, ci întreaga echipă din care face parte, colhozul întreg... Că parcă ar fi putut înfăptui ceva singur, fără ajutorul celorlalți?

Grunia se ridică și, cu mâinile la piept, mistuită de un foc lăuntric, nu se mai putu stăpâni:

— Asta-i ca și cu steagul roșu al producției, care se află acum atârnat la sediul colhozului nostru. Să știi că așa e!...

— Nu-u, nu-i așa, — Rodion clătină din cap a împotrivire — Steagul producției, azi e la noi, dar mâine poate că ni-l iau alții! Pe când steluța asta, ție, și numai ție o să-ți lumineze viața până la capăt! Și nimeni n'o să ți-o poată lua!

Fără să-și dea seama de ce, Grunia nu-și putea ridica ochii spre Rodion, ca să-i privească, așa cum făcuse cu câteva clipe mai devreme, fața zâmbitoare pe care parcă treceau sclipiri iuți de fulger.

— De luat, firește, nimeni nu ți-o poate lua, — răspunse ea agale, — dar dacă mai târziu ai să lucrezi prost, nici o decorație din lume n'are să-ți poată fi de ajutor, nici n'are să-ți ţină de cald... Scutură din cap și-l privi țintă pe bărbatu-său, liniștită și cu asprime în ochi: — Ei bine, să zicem c'ai să primești titlul de Erou — și-apoi?

— O să mă străduesc să-l capăt și a doua oară.

— Și pe urmă?

— Ei, pe urmă... — Rodion izbucni în râs. — Nici nu-i nevoie de mai mult!... Și-așa o să mi se ducă vestea pretutindeni... E o cinste atât de mare, încât toată lumea o să mă invidieze! Iar dacă n'o dobândești, atunci la ce bun să mai trudești din răsputeri, la ce să-ți mai pui pielea'n saramură?...

Grunia tăcu. Ii venea tot mai greu să discute cu Rodion. Era ceva neplăcut în felul lui de a rosti răspicat fiece cuvânt, de a umbla prin odaie, săltându-se pe vârful picioarelor, de a-și asvârli de pe frunte cu o mișcare iute a capului, perdeaua deasă de păr. De pornit ce era, lui Rodion i se umflau nările și-i ieșeau pete aprinse, în obraji.

Grunia se apropie de fereastră. Luna se ascunsese în nori, grădina era cufundată în întunerec. Mesteacănul se îndoia în bătaia vântului aprig de primăvară și troznea reținut, într'un necontenit geamăt.

— De ce taci? — Grunia simți în glasul lui Rodion o neliniște ascunsă.

Se întoarse încet, se sprijini cu mâinile la spate de pervazul ferestrei, privind îngândurată la bărbatu-său și pe neașteptate îl întrebă cu glas scăzut:

— Ia spune-mi: și războiul l-ai făcut tot ca să te acoperi de glorie?

Rodion se înroși tot; pe tâmplă i se umflă o vână ca o creangă liliachie.

— De ce asemui tu decorația asta cu războiul. Acolo, ne-am apărat Patria...

— Uite ce-i, — răsuflă ea ușurată. — Atunci să știi că același lucru e și cu munca noastră... Când săvârșești o faptă măreață nu te gândești numai la tine. — Își dădu seama, deodată, că el rămânea surd la cuvintele ei și se înspăimântă la gândul că nu-și putea dovedi dreptatea.

Rodion însă o și apucase de umeri și râdea tăcut:

— Grunia mea dragă!... De ce ne-om fi aprins noi așa? — spuse mâhnit. Nu ne-am văzut mai bine de cinci ani și-acum ne sfădim ca proștii... Ce-om fi având de împărțit amândoi?... Bujorul meu drag!... Pentru mine cea mai mare răsplată e că te văd din nou și că iarăși viața se deschide larg în fața noastră!...

Și, cu toate că el începu iar s'o învârtească prin odaie, Grunia nu se liniști numaidecât.

Setea de fericire e prea mare, după atâția ani de despărțire, așa că, o clipă mai târziu, uitându-se cu drag în ochii cenușii ai lui Rodion din care dogorea o flacără mistuitoare, Grunia se gândi: „Atât mai lipsea: să ne certam din prima zi... Poate chiar mâine o să-și schimbe părerile și n'o să însemne nimic tot ce-a îndrugat acum! Când ne-om apuca de muncă, o să-și dea seama că n'a avut dreptate... Rodia dragă, dacă ai ști ce bine mă simt lângă tine!"

Rodion răsuci întrerupătorul electric; întunerecul cotropi încăperea și mireasma legăturilor de izmă atârnate pe pereți deveni, deodată, mai pătrunzătoare.

Grunia începu să-și dezlege șireturile la ghete, dar degetele nu-i dădeau ascultare. Vedea strălucind pe întunerec capătul aprins al țigării și tot nu-și putea birui simțământul de sfială — de teamă chiar — care o stăpânea.

— Ce-i cu tine?

Grunia se duse pe dibuite la pat, se așeză pe marginea lui și tăcu, frământând un colț de plapomă. Rodion îi găsi pe întunerec mâna și o trase spre el:

— Stai Rodia... Nu așa...

— Ți-e teamă?

— M'am desobișnuit...

— Cum asta, nu te-ai sărutat tu cu nimeni între timp?

Gruniei îi năvăli sângele în obraz și își simți răsuflarea îngreuiată. Se sculă de pe pat, făcând să scârțâie podeaua sub picioare.

— De ce vorbești așa, — îngână ea cu voce sugrumată.

— Nici cu gândul măcar, nu m'am depărtat de tine, și ție ce-ți trece prin minte... De ce vorbești așa, Rodia?...

— Am glumit numai, — se desvinovăți Rodion stingherit, — tot așa ai rămas: tot ce-ți spune omul, tu pui la inimă!... Ei, haide, nu te supăra! O trase pe Grunia de umeri, îmbrățișând-o și-i sărută buzele tremurătoare. Și ea, ca atunci după primul sărut, când era fată, nu se mai putu stăpâni și izbucni în plâns.

El îi săruta mereu, în tăcere și cu nesaț, obrajii sărați de lacrimi, îi mângâia umerii...

Dimineața, Grunia se dădu jos încetișor din pat, se îmbrăcă și se strecură pe poartă afară, fără să prindă nimeni de veste.

Auzind scârțâitul porții, Malania ieși din staul cu găleata de muls în mână. Cine-o fi plecat atât de vreme de acasă?

Se urcă pe prispă și nu-i prea veni la îndemână când o văzu pe nora-sa trecând drumul. Dădu s'o strige, dar se opri nehotărîtă și rezemându-se de parmaclâc urmări îndelung cu ochii basmaua albă și pufoasă care se depărta mereu.

„Că îndărătnică mai e! — se gândi cu pornire Malania. Vrea să facă numai pe-a ei, dar nici el nu-i mai breaz, că-i încăpățânat ca taică-său!"

Aburii se ridicau în șuvițe subțiri din doniță, spre mâinile ei amorțite de frig.

Altfel stăteau lucrurile, când era ea fată. Acum însă femeile nu știau ce să mai facă pentru a fi în rând cu bărbații. Dar parcă o să primească vreodată bărbatul să i-o ia muierea înainte? Nici gând!

Malania intră în casă, strecură laptele, puse samovarul la fiert și se așeză pe laviță. Pregătise totul, nu-i mai rămânea decât să-i aștepte și pe ceilalți să se trezească. Astăzi însă nu-și găsea astâmpăr locului. Muta scaunele din loc fără rost, se apuca să șteargă oglinda de praf, deși nimic nu-i turbura limpezimea de izvor.

Îi căzu privirea pe bluza lui Rodion atârnată pe un umărar, lângă dulap. Nasturele de metal galben dela buzunar abia se mai ținea de-un firicel. „Să-l cos, până nu l-o pierde!"

Malania întinse bluza pe genunchi, căutând să nu-i boțească epoleții țesuți cu fir aurit și rămase uimită văzând decorațiile.

Nu aflase încă pentru ce le căpătase fiu-său, dar simțea o evlavie duioasă și molcomă în fața decorațiilor lui ca'n fața unui lucru sfânt. Le șterse întâi cu un petec curat de postav, apoi se apucă să coasă nasturele.

Inima îi era încălzită de o liniște duioasă, ce nu se putea asemui cu nimic și asta ori de câte ori făcea câte ceva pentru fecioru-

său: fie că-l cârpea, ori îl cosea, fie că-i împletea vreun lucru. Şi în clipele acestea odihnitoare, de adâncire în sine, de aplecare asupra propriului ei suflet, îl simţea pe fiu-său în preajmă şi nu-i mai ducea grija: era aici în casă, dormea cu capul înfundat în pernă, nu mai trebuia să plece nicăieri!

Unor mâini isteţe şi îndemânatice ca ale ei nu le trebue prea mult ca să dea de rostul unui biet nasture — împungi de câteva ori cu acul, rupi aţa cu dinţi — şi gata, să fie sănătos!

Malania cercetă pe îndelete bluza, căutând să vadă dacă n'avea cumva vreo găurică, dacă nu se descususe căptuşeala albă a gulerului. Nu, toate erau în bună rânduială, bluza era ca nouă, fără cea mai mică pată. Nu-i mai rămânea decât să-i încheie nasturele cusut şi s'o atârne la loc.

Simţind însă o împunsătură în deget, Malania trase afară colţişorul acela alb ce ieşea din buzunar. Era o fotografie într'un chenar de os, cu margini ascuţite. — „A cui o fi mândra asta?"

O fată frumuşică al cărei păr blond se ridica înalt, ca un val deasupra frunţii boltite, se uita ironică şi cam semeaţă la Malania.

Pe partea cealaltă a fotografiei se înşiruiau câteva cuvinte scrise lăbărţat şi, în timp ce se trudea să le deslușească, Malania simţi că-i năvăleşte sângele în obraji: „Bunului meu prieten, siberianului drag, dela Nataşa Soloveico".

„Soloveico" trebue să fie numele de familie, chibzui numaidecât Malania, dar cine o fi siberianul — nu cumva Rodion?... E ceva ce nu miroase a bine, aici!"

Se ridică neliniştită de pe laviţă. Ce să facă?

Se apropie în vârful picioarelor de patul lui Terenti şi-şi atinse uşor bărbatul pe umăr·

— Scoală-te, tăicuţă, că-i mare nenorocire!

Terenti, încă adormit, nu înţelese dintru început ce-i spunea, dar când Malania îi arătă fotografia, rămăşiţele somnului se risipiră numai decât. Incruntându-se, citi pe îndelete dedicaţia scrisă pe dos şi, printre gene, se uită mult de tot, cu luare aminte la domnişoara aceea necunoscută.

— Ia te uită cum s'a împopoţonat, afurisita! — murmură el şi era gata să rupă fotografia dar, luându-şi seama, se întoarse adăogând cu vădită scârbă: Pune-o la loc, măicuţă, să stea cât mai aproape de cugetul lui... Da' când o fi pus mâna pe el?

Malania plângea şi-şi ştergea ochii cu colţul basmalei.

El îngropă în palmele lui uriaşe mânuţele ca de copil ale bătrânei, mângâindu-i-le tăcut:

— Se vede, maicuță, ca glonțul nu l-a nimerit numai în spate. Unde-i Agrafena?

— A plecat din zori la lucru!

Bătrânul începu să se jeluie, legănându-se în pat.

— Mare nenorocire! S'a întors să-și bată joc de ea, nepricopsitul, muieraticul ăsta!... Ia stai, stai — șueră mânios printre dinți, dând-o la o parte pe Malania și vârându-și picioarele în pâslari.— Am să-i scurtez eu hățurile, să-l fac să-și scoată prostiile din cap, îl potolesc eu pe svânturatul ăsta!

— Mai încet, taci!... îl rugă pierdută, în șoaptă, Malania, agățându-se de brațul bărbatului... Poate s'or împăca lucrurile. Nu face zarvă! Auzi? Nu face zarvă...

Amuți deodată. Rodion tocmai ieșea zâmbind din odaia lui. Părul îi atârna pe frunte, moale și ciufulit, ochii lui răspândeau o căldură duioasă și aveau un surâs somnoros.

— Măicuță, unde-o fi fugit Grunia cu noaptea'n cap?

— Lasă, că știi tu mai bine, nu ne mai întreba pe noi! — îi tăie vorba cu asprime taică-său, aprinzându-se la față.

Malania înțelese că acum nu mai avea niciun rost să-l oprească, bătrânul n'avea să-și găsească liniștea până nu-i va arunca lui Rodion totul în față, arțăgos, înverșunat, învălmășind vorbele.

— Da' dumneata tăicuță, de ce te-oi fi răstind la mine? Ce gânganie te-a supărat?...

— Nicio gânganie; dar a intrat o vulpe sadea în poiata noastră și-a dat iama prin găini, — strigă Terenti întinzându-i fotografia, mai să-l împungă în piept pe Rodion.

Rodion ghici numaidecât despre ce era vorba și izbucni în hohote de râs, până-i dădură lacrimile. Părinții se uitau la el nedumeriți și cuprinși de sfială.

— Bată-vă norocul! Ce v'a mai trăznit prin minte! — rosti Rodion printre hohote; apoi, mai potolindu-se, îi lămuri:—E doar cel mai bun tovarăș al meu de pe front, de două ori m'a scos din pârjol. S'o vezi și n'ai mai zice că-i fată ci o adevărată vijelie! Acum nu mai are pe nimeni, e singură, singurică; toți ai ei s'au prăpădit sub nemți! Am făcut drumul împreună la întoarcere: ea a rămas acasă, eu mi-am văzut de drum încoace... „Dac'o să-ți fie greu acolo, — i-am spus, hai la noi în colhoz!" Și voi să ocărîți cu vorbe grele pe o fată vitează ca asta!...

Bătrânii stăteau rușinați și tăcuți.

— Oți fi sgândărit-o și pe Grunia?

— Nu, abia după ce a plecat ea, am găsit poza în bluza ta, — mărturisi Malania și obrajii ei uscați și negricioși se rumeniră de sfială. — Cred că noră-mea n'o fi atât de proastă ca noi! Nu pot să înțeleg de ce-om fi stârnit noi zarva asta!

Insă, Terenti, încă bănuitor, se mai uita și acum pieziș la fiu-său. Se mai domolise puțin și-i era rușine că vorbise de rău pe socoteala unei fete cinstite. Lăsă privirea în jos și tot mișcând piciorul pe dușumea, spuse:

— N'are decât să vină, noi nimănuia nu-i închidem ușa casei, — tăcu puțin, apoi adăugă blajin: — Da', la drept vorbind, nu prea am pomenit eu bărbat și muiere să se aibă prieteni dacă-s tineri... Ce prietenie a dracului o mai fi și asta? Numai cu păcat poate să fie!...

— Mai ajunge! — îl întrerupse supărată Malania, clătinând îngrijorată din cap și oftând cu obidă. Nici pai nu-i în ochii băiatului, că noi și văzurăm bârna întreagă. Curat ca niște proști...

Intre timp, Grunia grăbea pe drumul ce ducea spre câmp.

Vântul, care bătuse noaptea întreagă, spulberase aproape toată zăpada. Rămăseseră doar câteva petice albe prin vâlcele, prin șanțuri și în adâncul păduricii de mesteceni din apropiere. Nori sdrențuiți pluteau pe cer ca niște sloiuri de ghiață dealungul unui țărm. In înălțimile reci ale dimineții semiluna stătea stingheră și tristă, ca o fărâmă de ghiață ce nu se topise încă.

Auzind în spatele ei nechezatul unui cal, Grunia se abătu din drum, intrând în păduricea de mesteceni.

Scârțâitul căruței se topise de mult și ea tot mai stătea nemișcată, ținând în brațe un trunchi alb și mătăsos.

In zare, printre copaci, se vedeau ochiurile albăstrui de apă rămase de pe urma zăpezilor; liniște pretutindeni.

Iși aduse aminte cum sosise vara trecută, cu un turism, la tabăra de câmp, secretarul comitetului raional însoțit de un om uscățiv, cu ochi albaștri, care purta ochelari și parcă privea mereu în depărtare, pe gânduri. Ii dăduse Gruniei bunăziua, recomandându-se și ea își reaminti de numele care semna articolul pe care-l citise și recitise mereu până ce ziarul se făcuse ferfeniță. Acesta era deci omul care-i adusese atâta sbucium în viață!

Novopașin strânsese lung mâna Gruniei:

— Am o mare rugăminte, tovarășă Vasilțova!

— Care?

El îi povesti despre un soi nou de grâu de toamnă căpătat la staţiunea de selecţionare din Siberia, soi pe care hotărîseră să i-l dea ei spre încercare.

Grunia-l ascultă, cu răsuflarea oprită, uitându-se când la secretar, când la savantul necunoscut, care se ocupa cu selecţionarea seminţelor.

— Oare am să fiu în stare să fac aşa ceva? — întrebă încet şi, fără să mai aştepte vreun răspuns, rosti ca şi cum ar fi vorbit cu sine însăşi. Am să fiu!... Iar dac'oi săvârşi vreo greşală, să mă îndreptaţi. Vedeţi însă că la noi s'au mai alcătuit încă patru echipe; să nu se supere cumva...

— O să le dăm şi lor de lucru — şi selecţionarul o rugă pe Grunia să se aşeze. — L-am văzut de curând pe Trofim Denisovici Lâsenco; a vizitat staţiunea noastră şi în convorbirea pe care am avut-o a pomenit numele dumitale. I-am urmat sfatul şi iată c'am venit cu odrasla mea la dumneata.

Grunia roşi, apoi spuse:

— M'a năucit bucuria asta, vă rog să mă iertaţi... Mult trebue să fi luptat până aţi dobândit grâul ăsta de toamnă.

— N'a fost prea uşor. — Selecţionarul tăcu un timp; ochii lui albaştri străluceau, ca vrăjiţi de zarea îndepărtată. — Nimic nu e uşor în ştiinţa cea adevărată... N'ai de luptat numai cu natura, ci trebue să-i birui şi pe cei neîncrezători. Nici dumitale nu ţi-a fost uşor până ai reuşit cu semănăturile pe mirişte. Totuşi ai biruit. Am auzit că anul acesta colhozul vostru a prevăzut în plan semănăturile pe mirişte.

— Nu eu, ci ştiinţa a biruit, — lăsă Grunia ochii în jos, apoi adaugă încet:

— Lămuriţi-mă numai cum trebue cultivat grâul dumneavoastră: o fi nevoie poate de metode agrotehnice speciale?

— Nimic deosebit, metodele agrotehnice cele mai obişnuite, — o linişti celălalt. — Ţine minte doar atât: grâul ăsta nu-şi culcă tulpina, aşa că-i puteţi da oricât de multe îngrăşăminte, fără nici o teamă! Şi acum, să fie într'un ceas bun!

Parcă ieri se întâmplaseră toate astea!

Se auzi fleşcăind cineva prin noroi. Grunia se întoarse şi o văzu pe Varvara. Gârbovită, cu ochii în jos, umbla fără nici o ţintă. Grunia îi cercetă îngrijorată faţa întunecată, turnată parcă din fontă.

— Ce-i cu tine, aşa cătrănită, Varia? — o întrebă încet, când Varvara ajunse în dreptul ei. — De unde vii?

— Dela cursuri. Am rămas acolo peste noapte... Cred că

am să pot conduce şi un combain. Am să-i dau eu de rost până în timpul secerişului... A venit bărbatu-tău?

— Da, ieri, — răspunse Grunia privind în lături.

— Vezi, şi ţie ţi s'au împlinit aşteptările — rosti Varvara molcum, pe gânduri. — Mă'ntrebi de ce sunt aşa cătrănită. Da cum aş putea fi altfel? Mă duc acum acasă şi simt că-mi îngheaţă inima când mă gândesc că s'ar putea să dau peste el, acolo.

— Peste cine?

— Ei, Judov, cine altul? I s'a iertat pedeapsa la batalionul disciplinar, a ieşit o amnistie pentru el... Trebue să pice acum dela unitate, mi-a şi trântit o telegramă.

— „Aşteaptă-mă, ci-că, şi bucură-te!"

Un surâs amar îi strâmbă buzele cărnoase şi asprite de vânt.

— El e de fel, doar, dintr'un alt sat. Pesemne s'o fi abătut pe la mătuşă-sa, căci a trecut cam multişor şi încă n'a picat acasă... Işi închipue poate c'o să mă câştige, punându-mi răbdarea la încercare! Şi eu de mult sunt sătulă până'n gât de el... Dar încotro, aşa de dimineaţă?

— Vreau să văd grâul pe care l-am semănat astă-toamnă. Trebue să-i mai dăm îngrăşăminte o zi-două şi să-l boronim... Să vin să te iau dac'om avea şedinţă azi?

— Bate-mi în geam, poate m'oi hotărî până la urmă..

Mai stătură puţin şi se despărţiră cu inima îndoită, ca şi cum ar mai fi rămas ceva nespus între ele.

Trecând de pădurice, Varvara îşi mai întoarse odată capul, dar n'o mai zări pe Grunia: drumul negru şi desfundat, presărat cu băltoace strălucitoare, se pierdea în spatele dealului.

Ajungând aproape de casă, Varvara se uită pe sub palma făcută streaşină la fumurile albăstrii ale satului şi deodată îşi simţi inima ca un sloi de ghiaţă: din spre celălalt capăt al uliţei, cătând neliniştit spre ferestrele orbite de soare ale caselor, Silanti Judov venea deadreptul spre ea, cu mersul lui legănat, pe care-l cunoştea atât de bine.

2

După ce aflase Varvara că Silanti se ascunde undeva în munţi, simţământul apăsător de umilinţă şi de amărăciune n'o mai părăsi o clipă, nici cât stătea acasă, nici în timpul lucrului, şi era necontenit în aşteptarea unei întâmplări îngrozitoare care avea să se abată asupra-i. Orice privire asupra ei îi dădea

de bănuit. Când muncea, nu-şi îngăduia nicio clipă de răgaz şi după o zi întreagă trăită în chinuri, fugea acasă.

Dar nici aici nu-şi găsea liniştea. Copiii o întâmpinau tăcuţi şi înspăimântaţi şi ea nu găsea niciun cuvânt să-i mângâie şi să le potolească teama.

Casa era tristă, gemenii umblau aproape numai în vârful picioarelor, vorbeau în şoaptă.

Inainte, băieţii vecinilor veneau mereu în curtea lui Judov, să se joace. Sava era cel mai iubit între ei, şi căpetenia tuturora. Acum copiii ocoleau ograda, de par'car fi fost bântuită de ciumă. Gemenii se întorceau dela şcoală amărâţi, necăjiţi. Lionia venea adesea cu ochii roşii de plâns, iar Sava umbla cu un pas furişat, ca de pisică şi cu o nestinsă asprime în priviri.

Varvara nu-i întreba nimic pe copii, ba încă se temea şi să-i alinte prea mult. De ce să mai pună sare pe rănile acestea proaspete, mai bine să le lase să se închidă dela sine.

Viscolele iernii trecuseră, apele redeşteptării spălaseră pământul. La începutul primăverii, Varvara a fost chemată la miliţie şi întrebată dacă nu cumva soţul ei venea pe acasă; după informaţiile pe care le aveau ei, ar fi fost ascuns pe undeva prin munţi. Şi deşi le-a spus cinstit că nu-l mai văzuse pe Silanti, i s'a părut că ei nu-i dau crezare. A părăsit clădirea miliţiei copleşită de un negrăit simţământ de umilinţă şi de amărăciune.

Din ziua aceea Varvara tresărea speriată ori de câte ori auzea vreun foşnet la fereastră. Sărea din pat şi se lipea de geam căutând să străbată cu privirea bezna ce stătea la pândă. I se părea că cineva se furişa pe sub zid, cu paşi neauziţi de hoţ, şi că sgâria geamul cu unghia.

Când mulgea vaca în grajd i se părea că auzea o răsuflare în spatele ei, dar îndată ce se'ntorcea, întunerecul se trăgea în borta uşii şi se uita de acolo înnegurat la ea, ca un om pletos. Când voia să coboare în pivniţă şi deschidea chepengul, mereu se aştepta să se desprindă din zidul căptuşit cu păienjeniş argintiu şi să-i iasă înainte, omul acela cu chip cunoscut, cu umeri largi şi cu ochii de fiinţă prigonită, ce-i licăreau ursuzi pe sub sprâncene.

Intr'o zi Sava se întoarse de pe uliţă cu un cucui vânăt în frunte, plin de sânge şi cu nasul stâlcit; cozorocul şepcii, rupt, se clătina ca o frunză de brustur.

— Cu cine te-ai bătut? — îl întrebă cu asprime Varvara.

— Cu unul de-aci, — răspunse în silă băiatul zăbovind lângă lighean. — A spus că tata e un trădător și atunci l-am plesnit... Să'nvețe minte cum să vorbească altădată!... Parcă nu știam asta și fără să mi-o spună el!

— Să nu te mai încaieri, auzi tu?

Varvara îl apucă pe fiu-său de umeri și-l trase spre ea, îl prinse între genunchi, îi șterse pe îndelete fața cu un prosop ud și-i netezi cu degetul mare sprâncenele dese. Era leit ea, deschis la fire și oacheș la chip, cu bărbia dreaptă și ochii negri și mari. Deși Sava-i semăna atât de bine, Varvara ținea mai mult la Lionia cel firav și lacom de alintări. Simțea poate un îndemn mai puternic spre Lionia tocmai din pricină că era lipsit cu totul de apărare, în timp ce Sava știa să lupte. Il luă de braț pe Lionia, care tocmai sosise și el, și băiatul se cuibări numaidecât alături pe laviță, punându-și capul pe genunchii ei.

— Să nu vă mai prind că vă bateți! — repetă Varvara. — N'am mâini destule să vă cos; ia te uită în ce hal ți-i șapca! Să te-apuci numaidecât s'o cârpești singur!

— Bine măicuță, am s'o cos! — murmură Sava, coborînd privirea.

Lionia își ridică puțin capul de pe genunchii mamei și spuse tărăgănat, cu glasul plin de uimire:

— Să fi văzut, măicuță cum l-a plesnit Sava peste ureche, de-a și căzut jos!

— Ține-ți gura mai bine! — îl mustră cu jumătate de glas Sava, zâmbind strâmb. — Vede că frate-său e snopit în bătaie si el stă cu mâinile în buzunar și se ascunde după alții!...

— Tocmai voiam să-l lovesc pe la spate, când l-ai pocnit tu! — se apără Lionia și, ca să-și acopere minciuna sfruntată, se uită țintă la frate-său, fără să clipească:

— Las' că te știu eu! — dădu din mână Sava. — Te-o fi mâncat palma, dar ți-a fost frică să te apropii și să dai!...

— Ajunge, destul! — îi opri Varvara. — Măcar de-ați fi avut pentru cine să vă'ncăerați... Lăsați-l să se apere singur!...

Gemenii se întunecară deodată la față și amuțiră. Venindu-și parcă în fire, Varvara se uită lung și pe rând la ei, la mutra bosumflată și ciudoasă a lui Lionia, la fața liniștită dar aspră și plină de sgârieturi a lui Sava, și-i întrebă pe neașteptate:

— Și de ce umblați fără cravată?

— Da' ce mai puteam fi pionieri când taica... — începu Lionia, și își lăsă vorba neisprăvită, căci îi tremurau buzele.

— Puneţi-le numaidecât! — le porunci Varvara, împingându-i: — Singuri vă recunoaşteţi vinovaţi, din moment ce v'aţi scos cravatele! Altădată, cine ştie, o să veniţi să-mi spuneti că tot taica e de vină dacă învăţaţi prost! Pune-ţi-le repede, să nu-mi fie ruşine cu voi!

Gemenii se apropiară tăcuţi de oglindă şi-şi legară cravatele, ajutându-se unul pe altul.

— Să vezi ce săpuneală o să ne tragă la întrunire: am lipsit de două ori până acum, — spuse ursuz Sava, uitându-se pe sub sprâncene la frate-său. — Toate, numai din cauza ta. O ţineai una şi bună: „Să le scoatem şi să le scoatem!"

— Să fi fost eu şeful vostru, vă dădeam afară, fără altă vorbă, dintre pionieri. De vreme ce v'aţi scos cravatele, înseamnă că ţineţi cu tatăl vostru! Asta vă'nvaţă acolo?

Mai bine i-ar fi bătut decât să le spună asemenea cuvinte de batjocură. Ba încă gemenii începură să creadă că mama lor avea să vină chiar dânsa la adunarea pionierilor pentru a stărui să fie daţi afară din detaşament. Băieţi de teapa lor n'aveau ce căuta acolo! Asta-i! Au fost laşi! Acasă, aici în satul lor, în colhozul lor, printre învăţătorii isteţi şi atoateştiutori, printre camarazii lor, încăerarea de azi n'a însemnat mare lucru! — Dar fapt e că bătuseră'n retragere. Ce-ar fi făcut dacă ar fi fost pe front? Fără doar şi poate, ar fi dat bir cu fugiţii!

Lionia se stăpâni un timp, dar deodată genele lui dese, ce semănau cu nişte fire de iarbă arse de soare, se umplură de lacrimi. Mama lor tăcu, încleştându-şi mâinile pe marginea laviţei, şi închise ochii. Cei doi fraţi dădură să se repeadă spre ea dar se văzură ţintuiţi locului de privirea-i aspră:

— Îmbrăcaţi-vă repede şi duceţi-vă să râniţi grajdul! Pregătiţi nutreţul pentru la noapte! Şi mai deretecaţi prin casă! V'aţi luat tălpăşiţa de dimineaţă şi aţi lăsat lucrurile împrăştiate. Hai!

Ceea ce însemna, negreşit, că-i iertase, aşa că gemenii răsuflară uşuraţi. Ba încă Sava avu îndrăsneala să-i şi ceară:

— Măicuţă, nu-mi dai un pitac[1]).

— Pentru ce?

— Să-l pun pe cucui. Mă doare. Se zice că trece, aşa.

Ea scotoci în pungă, scoase o monedă şi gemenii, mulţumiţi, începură să se îmbrace în grabă: îşi strânseră hainele negre cu cingători albastre, îşi traseră şepcile peste ureche şi ieşiră, trântind uşa.

---

1) Pitac = monedă de cinci copeici.

Varvara își descleștă mâinile palide și se ridică. Işi aruncă ochii la fotografiile risipite pe pereți.

Aşa-l văzuse, chipeş şi plin de sine, pe Silanti pentru întâia oară, la târgul raional al colhozului: îmbrăcat cu o cămaşă albastră de satin, zâmbind mândru şi îmbătat de forfota pestriță și veselă a târgului. Ea adusese un car întreg cu varză și stătuse aproape jumătate de zi fără să vândă nimic.

Un flăcău roşcovan și cu umerii largi dăduse tot mereu târcoale carului. Ba pleca, ba se'ntorcea, croindu-şi cu umărul drum prin mulțime. In cele din urmă se apropie de car, pipăi cu palma arsă de soare o căpățână vârtoasă şi o întrebă:

— E dulce varza asta?

Intâlnind privirea batjocoritoare a ochilor lui albaştri, ea roşi.

— Lasă-mă să-ți ajut la vânzare, altminteri te întorci acasă cu toate bunătățile astea, — îi spuse el și Varvara, fără să-şi dea singură seama de ce, îi dădu voie flăcăului să-i țină locul la car, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea.

— E cea mai bună! E cea mai frumoasă! E cea mai dulce! — striga el, de parcă avea gâtlejul de aramă, strângând în mâini, de pârâiau, căpățânile cărnoase. — Asta nu mai zici că-i varză, ci o mândră bună de măritat! Ia uitați-vă ce frumusețe!

Varvara abia pridидea să primească banii și să dea restul căci varza din car se topea văzând cu ochii. O mulțime de muşterii veseli și sgomotoşi se îngrămădeau în jur, ademeniți de vânzătorul acela năstruşnic. Un bătrânel cărunt îl sfătui pe flăcău:

— Mai domol, băiete: nu vezi că ai făcut-o pe nevastă-ta să roşească! V'ați luat de curând, pe semne?

— Abia suntem în luna de miere, moşule! — izbucni flăcăul în râs, apoi se întoarse către Varvara și-i făcu semn cu ochiul, — să nu-ți fie teamă, că n'o să spun niciun cuvânt deochiat!

Şi astfel, nu se clinti de acolo până nu vându toată trufandaua. Dar nici mai apoi n'o slăbi pe Varvara până ce nu află de unde e şi cum o cheamă; auzind că între satele lor nu-i decât o depărtare de cincisprezece kilometri, fluieră a mirare:

— Mare noroc am avut amândoi, ce zici? Tu ai brodit-o bine cu negoțul și nici eu n'am rămas în pagubă: pot să mă laud că am găsit o adevărată comoară!

Năvăli în viața ei ca o furtună, răvăşind totul, o cotropi ca o revărsare de ape cu veselia, cu vorbăria și cu dragostea lui stăruitoare, sfredelindu-i îndărătnicia ei de stâncă, întocmai

ca stropii care picură necontenit, unul după altul; și astfel, către iarnă Varvara se dădu bătută.

Iată-i fotografiați în ziua nunții, cu buzele calde încă de atâtea sărutări fierbinți, cu ochii plini de fericire senină, braț la braț, cu degetele încleştate lacom...

Silanti era atât de îmbătat de vorbe! Ba chiar se şi supăra când ea nu-i răspundea decât cu un zâmbet la întrebările-i stăruitoare: — „Spune-mi dacă mă iubeşti! Mă iubești?" — „De ce mă mai întrebi? Parcă te-aş mai fi luat dacă nu te iubeam?" — Atâta însă, nu-i era deajuns: — „Da' pentruce mă iubești? Spune-mi!" — „De unde să ştiu eu? Te iubesc şi pace! Ai venit, m'ai prins în mreajă și m'ai luat".

Cât de mult îi plăcea să-l privească stând la volanul combainului, roşcovan, cu gulerul cămăşii desfăcut, cu mânecile suflecate până la cot, îndemânatic, vânjos, sigur de el!

Intr'o ramă împletită, cu geam deasupra, o tăietură din ziarul raional: „Soţii Judov, cârmaci pe corabia stepelor". Fuseseră amândoi fotografiați pe câmp. E drept, explicaţia era greșită: pe vremea aceea Varvara nu ştia încă să conducă un combain şi doar îl ajuta pe Silanti. Impărtășeau însă amândoi bucuria câştigată prin muncă. Ar fi putut uita oare cum ieşeau întru întâmpinarea zorilor și cum, de îndată ce grânele dădeau în pârg, se avântau pe revărsarea de ape a holdelor nemărginite!

Amintirile se ţineau scai de ea. Se agăţau cu îndârjire de cugetul ei. Varvara le smulgea fără milă, dar ele se aninau iar și curând își dădu seama că încerca zadarnic să scape de sub stăpânirea lor dârză. Dădu jos atunci toate pozele bărbatului său și se îndreptă spre vatra în care ardea un foc mare.

O limbă de fum roşcat se învălătucea pe sub bolta plină de funingine; în jurul bucăților de lemn mistuite se frământau flăcări flămânde, aşteptând parcă să li se asvârle ceva pe care să-l înfășoare, duduind, într'un ghem.

Varvarei i se părea că Silanti o urmăreşte din fotografie cu nişte ochi neliniștiți, de parcă ar fi întrebat-o: „Ce ai de gând să faci? Ce?"

Auzind scârţâitul uşii dela tindă și paşii copiilor, se repezi la cufăr, deschise capacul și aruncă pozele înăuntru. Ah, dacă ar fi putut să-și ascundă tot atât de uşor și neliniştea ce-o stăpânea!

După ce le dădu de mâncare gemenilor şi-i duse la culcare în odăiță, Varvara rămase mult timp acolo să-i vegheze, privindu-le cu drag fețele rumene.

Până şi'n somn se deosebeau unul de celălalt: Lionia dormea cu perna'n braţe, cufundându-şi obrazul bucălat în moliciunea ei, Sava, întins pe spate, cu braţele desfăcute şi cu o faţă senină pe care alunecau când şi când, neliniştitoare, umbrele somnului.

„Tare-s obosiţi flăcăiaşii mei! Şi prin câte o să mai trecem!"

Indreptă plapoma care alunecase, răsuci întrerupătorul şi se lungi puţin lângă ei, pe marginea patului.

Vântul jilav de primăvară încerca fereastra, se auzea scârţâind mesteacănul şi undeva, un câine se tot sbuciuma în lanţ, răguşit de când tot lătra. Curând totul se cufundă în linişte.

Varvara aţipise aproape, când simţi deodată nişte paşi furişaţi prin curte. Se ridică înfiorată. Svonul amuţi, apoi se auzi scârţâit de încălţăminte în apropiere, un mers târşâit în cerdac şi în cele din urmă parcă bătu cineva cu teamă în inima Varvarei: toc, toc, toc. Cel de afară aşteptă puţin, apoi ciocăni iar stăruitor, neînduplecat: toc, toc, toc !

Varvara îşi aruncă un şal pe umeri şi, căutând să nu facă pic de sgomot, ieşi în tindă; se opri câtva în beznă, ciulind urechea:

— Cine e?

— Eu sunt, deschide!... — era un glas răguşit, rebegit de frig.

— Nu ştiu cine eşti...

— Eu, Varia... Nu te teme!...

O spaimă neînţeleasă o pironi locului, picioarele parcă i se lipiseră de scândurile duşumelei.

— Hai, deschide-mi, ce mai aştepţi?

Anevoie îşi desrădăcină picioarele din duşumea şi prăbuşindu-se cu pieptul peste uşă, trase zăvorul; nici n'avu vreme să se dea la o parte. Silanti păşi în hruba de întunerec a tindei şi o cuprinse în braţe, răsuflând greu. Duhnea a tutun, a sudoare şi a încă ceva ce aducea cu mirosul de carne crudă.

— Taci! Nu te speria! Nu mă osândi, Varia!... Am fugit de pe front, — şopti el răguşit, — nu mai puteam!... Imi venea să înnebunesc! E groaznic!... Am rătăcit o mulţime prin păduri! Deabia m'am hotărît să vin acasă. E cineva străin pe-aici?

„Nimeni, în afară de tine", dădu să-i răspundă Varvara, dar tăcu. Silanti îi învăluia faţa în răsuflarea lui puturoasă, putredă şi nu-şi mai desfăcea braţele înnodate la spatele ei.

— Copilaşii sunt sănătoşi? Dorm?

Parcă era surd şi nu băga de seamă că ea nu-i răspundea nimic.

— Da' de ce stăm aici? Să mergem înăuntru, crăp după o ţigară, mi-e o poftă de fumat, că nu mai văd înaintea ochilor. Dă-mi o bucată de hârtie...

Dibui pe perete, fără să mai aştepte, un calendar şi rupse o foaie. Fărâmă în palme o frunză de tutun, îşi răsuci cu mâini tremurătoare ţigara şi o trecu pe vârful limbii.

— Un chibrit...

Şi ca mai înainte, până să se urnească Varvara care stătea înlemnită şi nepăsătoare, vârî, nerăbdător, mâna în vatră, scormoni cenuşa, luă un cărbune aprins, îşi aprinse ţigara şi sorbi lacom fumul usturător, tuşind până ce-i dădură lacrimile.

După ce trase de câteva ori din ţigară, se prăbuşi ca ameţit peste masă, înghiţind lacom, fără să-şi lase răgaz, fumul de mahorcă.

— Parcă mi-a mai venit inima la loc, — în odaia caldă, glasul lui răguşit se mai înmuiase, suna mai înfundat şi mai dulce. — Aproape că n'am mai fumat decât muşchi. Da' tu de ce stai în picioare Varia? Aşează-te, că nu te mănânc!... Fă lumină!...

— Uzina nu lucrează noaptea, iar lampa n'o aprind, — spuse Varvara, fără să-şi mai recunoască glasul înăsprit, ce suna aproape metalic.

— Scoală copiii, — murmură grăbit Silanti, — e atâta timp de când nu i-am mai văzut...

— Nu-ţi dau voie să-i trezeşti, — i-o reteză Varvara, în şoaptă.

— Fă cel puţin lumină, — scânci el, — n'am să-i supăr cu nimic... Vreau să te văd şi pe tine cum arăţi; ţi s'a schimbat glasul...

Lumina lămpii vântură umbrele din odaie, adunându-le, mănunchiuri, prin cotloane; Varvara era cât pe ce să scoată un ţipăt când îl zări pe omul care şedea în faţa ei. Avea faţa acoperită cu peri roşcovani şi aspri, dâre de funingine pe obraji, privirea sălbatică de lup fugărit, iar mâinile lui pământii, cu unghiile murdare, tremurau uşor pe tăblia mesei.

— Ce te uiţi aşa la mine? — o întrebă Silanti ferindu-se să-i întâlnească ochii.

— Du-te şi priveşte-te în oglindă!

— Nu vreau, — se încăpăţână Silanti scuturând din cap, — fiarele, cel puţin, mă socotesc de-al lor... Că doar trăiesc printre ele, într'o vizuină.

Apucă lampa şi intră, greoi, în odăiţă.

Varvara îl pândea ca împietrită prin uşa întredeschisă, gata

să sară însă, în orice clipă, dacă s'ar fi trezit cumva vreunul dintre copii. Să-i smulgă atunci lampa din mână și să-l împingă afară, în tindă. Ca să creadă copiii că nălucirea aceea nu-i decât un vis groaznic, și numai atât!

Silanti ridicase lampa deasupra capului și numai sdrențe, lângă pat, stătea şi se uita zâmbind la gemenii care se răshiraseră in somn.

— Ajunge, — șopti Varvara; Silanti, însă, n'o auzea. Lumina lămpii îi cădea numai pe jumătate din față, în timp ce jumătatea cealaltă, adumbrită de peri aspri, îi svâcnea nervos.

— Dă'ncoace lampa, ajunge, — repetă Varvara şi atunci Silanti, mijind ochii, se întoarse în bucătărie.

— Bine am ajuns, — șopti uitându-se cu coada ochiului la Varvara, — mă izgonești de lângă copiii mei!

— Tu singur te-ai izgonit de lângă ei !

Silanti tăcu și-și răsuci iar o țigară. După ce o aprinse la flacăra lămpii, se învălui curând într'o perdea de fum.

— Mă caută?

— Parcă n'au altă treabă! Dacă n'ai să te spânzuri, o să te predai tu singur!

După o clipă de tăcere Silanti bufni:

— Multă fiere ai mai strâns în tine!

— Nu-i de mirare! Tu ai dezertat iar eu pătimesc din pricina ta.

— Te-ai fi simțit mai bine dacă aş fi fost ucis și acum să fi putrezit de mult în pământ?

Varvara își înghiți nodul ce-i stătea în gât și-și trase mâinile de pe masă:

— Mai bine...

— Ia seama la ce spui!

Silanti împrăștie cu mâinile fumul și începu să umble prin încăpere, oprindu-se să pipăie lucrurile, să mângâie lavițele și pervazurile ferestrelor, de parc'ar fi vrut să se încredințeze că totul se petrece aievea şi nu în vis.

— Copiii nu întreabă de mine?

— Le-am spus că te-ai înnecat!

Fața mohorîtă a lui Silanti se umplu de groază, buzele-i păliră; se lăsă pe un scăunaş şi rămase câtva timp să se uite la Varvara, murmurând ceva neauzit. Ii cădea scrum pe genunchi şi țigara se mistuise până în dreptul degetelor, dar Silanti parcă nici nu simțea arsura.

— Repede m'ai scos din rândul viilor! — rosti răgușit, cu gura strâmbă şi buzele tremurătoare. — Trebuia să mă'ntrebi

și pe mine mai înainte, dacă primesc să fiu un mort care trăiește...

— Dar tu m'ai întrebat pe mine? — Varvara se ridică deodată dela masă și se îndreptă spre bărbatu-său, cu pumnii strânși. — Tu m'ai întrebat? Am făcut și eu la fel... Oricum, întrebat, neîntrebat, pentru copii ești dus dintre cei vii... Cravata pe care-o poartă nu le îngădue să te mai socotească tatăl lor...

— Destul! — Silanti își repezi în masă pumnul pătrat. — Mi-e scârbă! Simt cum stă să mă lovească o secure în moalele capului! Am albit de tot...

Iși trase șapca de pe cap și Varvara-i văzu tâmplele ce păreau presărate cu făină.

— Vreau să muncesc, nu mai pot. Aș fi în stare să răstorn munții, numai să mă primească. Acolo mă simt ca într'o capcană...

— Da, în capcana mișeliei tale, — îi svârli Varvara în obraz.

El stătea înaintea ei pierdut și jalnic; nu mai avea nimic din Silanti cel de odinioară, din voinicul spătos, nepăsător și plin de sine. Era cu putință oare să-l fi iubit pe omul acesta și să fi trăit cu el mai bine de zece ani? Se poate să fi fost el tatăl copiilor ei?

Silanti își ascunsese în palme fața întunecată și tăcea. O liniște încordată stătea la pândă în casă.

— Ce se aude cu războiul? — întrebă el cu un glas înfundat, ca dintr'un butoi.

— Ii snopesc în bătaie pe nemți. Ea tăcu un timp, privindu-i capul răvășit căzut pe genunchi. — Ori ai fi vrut să fie altfel?

Parcă l-ar fi împuns cineva cu un țăpoi pe Silanti, așa sări de pe scaun; buzele-i se făcură ca ceara.

— Mare neghiobie ai spus! Ce mi-a făcut mie Puterea Sovietică?

— De ce pribegești atunci ca un tâlhar și de ce i-ai întors spatele Puterii Sovietice? Sau n'ai nevoie de ea decât atunci când poți trage foloase?

Silanti avea o privire sălbatică, de fiară hărțuită, se depărtă de Varvara și începu în șoaptă, cu glas chinuit, de parcă și-ar fi smuls vinele din trup:

— Dar au să mă ucidă, Varia!... Au să mă ucidă... Nu înțelegi? Războiul doar, e o baie de sânge!... Cât ai clipi din ochi, te-ai curățat!... Și după aceea te sug și te mănâncă viermii! Nu-

mai din pricina sângelui mi-am luat câmpii, nu pot să-l văd în faţă... Nu pot!...

Varvara îşi duse mâna la gât şi începu să se frece, de parc'ar fi simţit că se'nnăbuşe:

— Dar sângele care se varsă pentru tine, poţi să-l înduri? Poţi? Spune! Sau de sângele altuia nu ţi-e scârbă?

Stătea lângă masă cu trupul povârnit înainte, mânioasă ; îi tremura obrajii şi avea faţa schimonosită de ură:

— Te-ai vârît în gaură de şarpe şi aştepţi să treacă prăpădul? Oamenii sunt seceraţi acolo cu miile, de ţi se rupe inima de-atâta suferinţă!... Şi tu? Silanti, ascultă-mă pe mine, du-te până nu e prea târziu, iată ultimul meu cuvânt, — du-te şi te predă!... Unde crezi că te poţi ascunde de oameni, unde? Spală pata asta de pe tine, de pe copiii tăi, chiar de-ar fi s'o speli cu sânge!...

— Nu mai pot s'o spăl, nu mai pot! — clătină din cap Silanti. — Atât de tare s'a lipit de mine, încât nici cu tăişul cuţitului n'o poţi scoate. Şi tu...

— Te rog, fă-o pentru copii, — se rugă Varvara cu stăruinţă, apropiindu-se tot mai mult de Silanti şi căutând să-i prindă privirea. I-ai strivit pe puişorii noştri sub povara asta a ruşinii!... Adună-ţi puterile şi du-te!...

— Au să mă ucidă, au să mă ucidă! — începu iar Silanti să scâncească; se prăbuşi în genunchi şi se târî la picioarele ei, apucându-i poala rochiei: — Fii înţelegătoare!... Dă-mi mâna te rog. Au să mă curețe pe loc, fără pic de milă!... De mult m'au luat la ochi, Varica, de mult e pregătit un glonte pentru mine!...

Varvara se dădea mereu înapoi, iar el se târa în genunchi după ea până ce ajunse în dreptul unui scăunaş şubred. Se sprijini de el şi încercă să se ridice dar scăunaşul se fărâmă sub greutatea lui. Clătinându-se ca un om beat, Silanti abia ajunse până la masă...

— Vasăzică ai de gând să pribegeşti toată viaţa? Sau poate ai să ieşi la drumul mare să omori oamenii?

El tăcea.

Găinile începuseră să foşgăie în coteţ şi se auzi un cântec somnoros de cocoş pe jumătate adormit. Silanti parcă se trezi dintr'odată:

— Cât e ceasul ? O mai fi mult până la ziuă ? — tot căutând cu privirea pendula, rămase deodată încremenit. — Da' unde sunt fotografiile mele? Nu cumva le-a luat N.K.V.D.-ul?

— Iți cunosc mutra și fără fotografie, — îi răspunse Varvara. Eu le-am ars, ca să nu mai dea zi de zi copiii cu ochii de ele.

Varvara stătea neclintită lângă vatră, adâncită parcă în gânduri, apoi își puse cu o mișcare înceată șalul pe umeri.

Silanti deveni atent, aruncă o privire speriată spre geamurile întunecate și, lovit de o bănuială grozavă, vreme de câteva clipe nu putu scoate niciun cuvânt.

— Ce vrei să faci, Varia?... Ce ți s'a năzărit?... Nu cumva ai de gând să mă denunți? — i se frângea mereu glasul și-i tremurau buzele. — De ce mă'npingi spre moarte?...

Grăbit, își aruncă sacul în spate și puse mâna pe clanță.

— Vasăzică dintr'astea-mi ești!

Varvara stătea în mijlocul tăcerii apăsătoare din odaie și își simțea tot trupul îndurerat, ca și cum ar fi fost crunt bătută. Inima parcă i se prăvălea într'un gol.

— Da, dintr'astea, — rosti în sfârșit, răspicat. — Du-te, și să nu te mai văd niciodată în ochi. Să știi că nu mai ai pe nimeni aci, nici nevastă, nici copii!

Ii asvârli ultimele cuvinte, de parcă l-ar fi lovit cu pietre și Silanti ieși, încovoiat. Puse o scară în ușa tindei, ca s'o împiedice pe Varvara să se ia după el, străbătu curtea în fugă, sări gardul ce împrejmuia grădina de zarzavat și, după câteva minute, gonea spre pădure...

După puțin, îl înghiți desișul. Ajungând pe-o colină, Silanti se simți la adăpost și se opri. Orice s'ar spune, deocamdată tot mai trăiesc — uite, pot să-mi pipăi capul, mâinile, picioarele. Dar numaidecât se încruntă, întunecându-se la față; în adâncul sufletului știa că nădejdea lui de a-și cruța viața era șubredă ca pojghița subțire de giață rămasă lângă malul unui lac pe care adâncul sta gata s'o soarbă. In jumătatea aceasta de an în care rătăcise prin păduri, nu făcuse altceva decât să se'nvârtească în jurul necunoscutului învăluit în neguri și cu cât fugea de răsplata faptelor sale, cu atât se apropia de sorocul acesteia, pe care nu-l putea ocoli.

Dând cu ochii de luminile îmbietoare ale casei lui, care deși se afla în preajmă, era totuși atât de neîndurător îndepărtată, Silanti și-aduse aminte de ceea ce avea de gând să facă Varvara și atunci fără să vrea i se încleștară fălcile și își simți genunchii și subțiorile năpădite de sudori. Ințelese deodată, cu o neasemuită limpezime, că-și tăiase toate drumurile ce-l duceau spre casă și că dacă nu se hotăra să urmeze îndemnul Varvarei și încerca iar să se întoarcă la ea, scâncind ca un nemernic,

n'avea să-şi mai vadă niciodată nevasta şi copiii şi nici să-şi mai recapete dreptul la viaţă. Smulse o buruiană ce-i căzu în mână şi, mestecând-o, îşi simţi gura amară şi arsă de usturime.

In zori ajunse la bârlogul lui şi scoase toporul de sub o rădăcină, ca să taie nişte crengi şi să facă focul. Ciuli, deodată, urechile.

Sus, în desimea frunzişului, se auzea ciripitul cristalin al păsărelelor; undeva în apropiere murmura un pârău. Pretutindeni, în poiană, se vedeau clătinându-se uşor clopoţei albaştri. Apoi un cuc asvârli, nepăsător, din depărtare, „cu-cu, cu-cu".

— Nu prea eşti darnic azi, — oftă Silanti, — te cam scumpeşti.

Răsărind, soarele scălda cerul deasupra munţilor într'o lumină roşie ca focul.

Silanti rămase nemişcat câteva clipe, apoi ridică toporul deasupra capului şi-l repezi în trunchiul fraged al unui plopşor, spintecându-l în două; şi atunci scoase un ţipăt sălbatic şi începu să alerge ca apucat prin poiană, retezând din câte o singură lovitură trunchiurile subţiri ale copacilor tineri şi fărâmând butucii arşi de focul ce bântuise mai demult pădurea.

Cămaşa i se făcu leoarcă de sudoare. Răsufla greu, sforăind ca un cal fugărit. Intr'un târziu, înfipse toporul într'o buturugă noduroasă şi se trânti pe iarbă, înţepenind astfel, cu braţele răstignite.

Lumina dimineţii îmbujora cerul, deasupra poienei pluteau nori şi se sbenguiau păsări, ramurile copacilor se îmbăiau în văzduhul răcoros. Dar el stătea culcat, fără gânduri, smulgând cu rădăcină cu tot fire de clopoţei, orb şi surd la frumuseţea şi bucuria din jur, de care singur se lepădase.

Abia când se întunecă se ridică greoi de jos şi porni deadreptul prin desiş, lăsând pe crengi fâşii din cămaşă. Rămase până târziu în noapte pe creştetul unei movile, privind spre satul din vale ce se cufunda treptat în somn.

Iar când clopotul dogit din foişorul de foc începu să bată, Silanti coborî de pe movilă şi o apucă pe şoseaua principală, îndreptându-se spre centrul raional: cu toate că drumul era pustiu la ora aceea târzie, mergea cu capul tras între umeri, de parcă l-ar fi săgetat mii de priviri pline de ură.

De câteva ori desprinsese Varvara calendarul cel vechi din perete, atârnând în loc altul nou şi dela Silanti tot nu venea nicio veste. Incepu a crede că se prăpădise şi se obişnui repede cu gândul acesta când, sfârşindu-se războiul, Silanti dădu

iar semne de viaţă. Ii trimise o scrisoare din Extremul Orient, povestindu-i că, după ce se predase, în a doua dimineaţă după noaptea aceea de pomină, fusese osândit şi trimis într'o companie disciplinară; stătuse apoi un timp în spital şi acum era iarăşi în armată şi se pregătea să vie, în curând, spre casă.

Varvara nu-i răspunse: de multă vreme şi-l smulsese din suflet pe Silanti.

Şi iată că acum, în dimineaţa aceasta de primăvară, îl vedea venind spre ea, ca înviat din morţi, cu mersul lui legănat şi cu paşi măsuraţi; Varvara se uita cu spaimă cât de repede se topea distanţa dintre ei.

„Ce mai aştept? Acu-acu 'e lângă mine!" — îi fulgeră prin gând şi o sbughi spre poartă, călcând prin băltoace, fără să mai ia aminte pe unde fuge.

In tindă trânti uşa şi puse zăvorul dar, după ce stătu câteva clipe pe gânduri, îl trase iar. Nu s'ar fi putut descurca aşa, cu una — cu două! Işi îndreptă basmaua ce-i căzuse, intră în odaie, îşi scoase haina tighelită şi o agăţă tăcută de un cui.

Gemenii tocmai îşi aşezau în ghiozdanele de pânză caietele şi cărţile pe care le adunaseră mai întâi teanc pe laviţă, aşa cum făceau totdeauna înainte de a pleca la şcoală, ca să le aibă pe toate sub ochi şi să nu uite vreuna ! Aşa-i învăţase mama, încă din clasa întâia.

— Ei ce-aţi mai făcut ?...

— Să vezi, Sava... dădu să înceapă Lionia, însă frate-său îl înghionti în spate cu cotul, făcându-l să închidă gura.

— Până nu pârăşti, nu poţi! — se răsti Sava. — Spun şi singur: am spart o oală, măicuţă...

— Nu-i nicio nenorocire — şi Varvara îşi aşeză mâinile pe creştetele lor, — dar acum fiţi cuminţi, urcaţi-vă acolo pe vatră şi... să n'aud nicio vorbă.

Gemenii o priviră miraţi şi atunci mama îi lămuri, în şoaptă:

— Vine Judov, e afară pe uliţă...

Băieţii lăsară, încruntaţi, lucrurile pregătite pentru şcoală şi se căţărară pe vatră, fără să scoată un cuvânt. Urcându-se pe cuptor, Lionia se întoarse dând să întrebe ceva, dar văzând buzele strâns încleştate ale maică-si, amuţi.

— De ce faci din tatăl lor o sperietoare pentru copii?

Auzind şoapta aceea sfredelitoare, Varvara tresări. Păşi spre masă şi abia atunci o văzu pe sora lui Silanti, Prascovia, femeie măruntă, cu părul negru şi cu şalul de lână verde aruncat pe umeri, care şedea neobservată lângă samovar.

Varvara își încruntă sprâncenele; o cută adâncă i se ivi la rădăcina nasului: „A trimis-o înainte ca iscoadă! I-a fost frică să mă înfrunte între patru ochi!“

— Băieții mei n'au de ce să se teamă de el, — rosti Varvara, — el însă pe bună dreptate le știe de frică!... Și le-am spus să se urce pe vatră ca să aibă o priveliște mai bună: să-și dea mai bine seama de toate.

N'o iubea pe Prascovia, femeie tăcută, și nu-i ascunsese niciodată faptul că n'o avea la inimă.

— Ești oaspete rar pe la noi, dar cazi totdeauna la țanc, în clipele cele mai grele.

— N'am decât să plec, dacă nu-ți stau la inimă, — se supără Prascovia și dădu să-și tragă broboada pe cap.

— Rămâi, tot nu-i poți fi de niciun folos! Ca să desfaci nodul ce ne desparte, îți trebuesc dinți sdraveni...

In tindă cineva își ștergea picioarele pe rogojină. Varvara se duse mai încolo, la fereastră, unde se opri cu spatele la ușă. Scutură din umeri, când ușa scârțâi prelung, lăsând să se strecoare înăuntru o trâmbă de aer înghețat ce-i învălui picioarele.

— Te-ai întors, frățioare!... murmură Prascovia plângând.

Dar amuți, numaidecât, de parcă i-ar fi astupat cineva gura cu palma; Silanti, tușea.

— Bine v'am găsit!

Nu-i răspunse decât liniștea de mormânt a odăii.

— Așa-a-a, — rosti tărăgănat Silanti și se auzi cum își mută greutatea de pe un picior pe altul, — vrei să-mi pui răbdarea la încercare?

Varvara stătea nemișcată, cu mâinile încrucișate pe piept.

— Ce ți s'a năzărit, Varia dragă? — începu să se tânguie Prascovia. —Ințelege odată!... Unde vrei să se ducă?

Liniștea din odaie era tot mai apăsătoare. Silanti aștepta cu inima strânsă ca Varvara să înceapă a vorbi; îl înspăimânta muțenia ei dârză, plină de ură ascunsă. Frecă un chibrit și își aprinse o țigară.

— Destulă fiere ai strâns în tine până acum, — începu el, așezându-se pe un scăunaș ce scârțâi sub greutatea lui, — ce vrei, am avut o slăbiciune, nu puteam să văd sângele în față. Mi-am făcut de mult osânda pentru asta. Mi-am spălat păcatul în sânge... Cum de nu poți și tu să ștergi trecutul din minte?... Lasă, Varia, că într'un an-doi o să se aștearnă peste toate uitarea...

Varvara scrâșni din dinți și închise ochii.

— Nici lui nu i-a fost bine, — vorbea Prascovia, trecând ba în stânga, ba în dreapta Varvarei și lovindu-se mereu de umerii ei. — Și, la urma urmei, ce vrei? Ce vrei? Spune măcar o vorbă! Vrei să-ți sfârșești zilele singură cuc? Sau ți-ai găsit pe cineva?

— Să nu vorbești așa cu mama! — strigă Sava de pe vatră. — Pune-ți lacăt la gură, că acu' te pocnesc cu cisma!

Prascovia începu să tușească de parcă s'ar fi înnecat cu ceva și tusea aceasta prefăcută o sgudui mult timp. Se auzi sfârâitul mucului de țigară aruncat în hârdăul cu apă.

— Aha, acolo v'ați ascuns, — spuse Silanti oftând cu obidă. — Se vede că v'ați înțeles cu ea? Mi-oți fi făcut și parastas și încă cine știe de când! Vă pare cumva rău că m'am întors întreg?

Deasupra cuptorului domnea tăcerea. Mâinile Varvarei parcă se înrădăcinaseră în pervazul ferestrei: grozav ar fi vrut să vadă, în clipa aceea, chipurile copiilor; nicio putere din lume, însă, n'ar fi putut-o sili să-și întoarcă fața spre Silanti!

Tăcea. Liniștea ce coborîse era atât de apăsătoare, încât lui Silanti i se părea că, acum-acum, aveau să se dărâme peste el pereții și tavanul, dacă nimeni nu începea să vorbească.

— Uite, dacă vrei îți cad în genunchi, doar te-oi îndupleca pentru frate-meu! — vorbi repezit Prascovia. — Fie-ți milă de el, Varvaro dragă! Ce ființă haină ești!... N'am știut și nici n'am bănuit până acum!... Fie-ți milă măcar de copilașii care stau acolo cu sufletul la gură!...

Se auzi sgomotul capacului dela găleată și gâlgâitul apei în care se cufunda cana. Dinții lui Silanti clănțăneau, lovindu-se de buza de fier a cănii, și se auzeau picurând stropi, în găleată; bea de parc'ar fi vrut să stingă un foc.

— Fă cum vrei, — glasul lui Silanti se înăsprise, — eu însă n'am unde pleca de aci, din casa mea; doar am agonisit împreună avutul!

Varvara tresări și se întoarse cu încetineală.

— Vasăzică așa! — parcă i se umflase limba în gură, îngreunându-se și nu-i mai dădea ascultare. — Atunci îmi iau copiii și plec eu... O să-mi dea colhozul altă casă!

Liniștea se topi dintr'odată, ca ceara.

Varvara se îndreptă spre cuptor, călcând cu toată greutatea, de zăngăneau vasele în dulap la fiece pas de-al ei, și desprinse cu cârligul ceaunul pe care-l scoase pe marginea vetrei.

Silanti se desbrăcă de cojoc, se învârti puțin pe loc, căci nu știa unde să-l pună și-l agăță, în sfârșit, de un cui.

— Mai bine te-ai duce acasă, surioară, — îi atrase posac Prascoviei, luarea aminte, — te-or fi aşteptând ai tăi...

Prascovia dădu din cap, înghiţindu-şi lacrimile şi-şi trase broboada pe frunte. După puţin plecară şi gemenii la şcoală, aşa că Varvara rămase singură cu Silanti.

Şedeau faţă'n faţă la masă şi-şi beau ceaiul tăcuţi.

Spre seară, când se auzi o bătaie în geam, Varvara se îmbrăcă repede, îşi petrecu una peste alta pulpanele şubei de sărbătoare şi-şi legă la gât o basma pufoasă.

— Te duci la plimbare? — o întrebă Silanti care nu mai putea îndura tăcerea aceea lungă şi apăsătoare.

— La cursuri, la Casa Culturii...

— Şi ce-auziţi acolo?

— Nu ştiu. Duminica trecută ni s'a vorbit despre energia atomică, iar săptămâna asta ne-a vorbit un profesor despre cer şi despre stele...

— Da' departe aţi mai ajuns!...

Varvara nu-i răspunse nimic şi ieşi. Grunia o aştepta la poartă.

3

Sala cea mare a Casei Culturii era luminată puternic. Sub tavanul alb scânteia o lampă bogată, cu multe braţe, încărcată cu ciucuri străvezii de sticlă, ca nişte ţurţuri de ghiaţă. Pe pereţii înalţi se aflau lozinci scrise pe fâşii de pânză, roşii ca revărsatul zorilor, şi placarde frumos desenate. Pe una dintre ele, de sub rândeaua unui tâmplar vesel şi bucălat ţâşneau talaşi galbeni şi cârlionţaţi care se fugăreau dealungul tejghelei alcătuind, din litere rotunde, cuvintele pline de hotărîre: „Vom reconstrui". Inconjurat de steaguri, atârna pe perete portretul conducătorului; ochii lui blânzi şi uşor micşoraţi din cauza belşugului de lumină — privea cald şi prietenos în sală.

Lângă estrada orchestrei, în faţa unei mesuţe scunde, Irina îşi găsise de lucru, învârtind manivela unui patefon. Alese apoi o placă dintr'un teanc şi coborî asupră-i vârful strălucitor al acului. Se auzi un foşnet de parc'ar fi început să curgă în hambare un şuvoi uscat de grâne, şi deodată freamătul adânc al unor strune de harpă fărâmă liniştea; apoi auzi un glas ce se ruga duios:

„Privighetori, lăsaţi-le lor tihna:
Oştenii dorm; nu turburaţi odihna...“

Rodion se aşeză zâmbind, într'un stal, lângă Iarchin şi se aplecă spre el, de parc'ar fi vrut să-i împărtăşească o taină:

— Iţi merge la inimă cântecul ăsta...

— Da, chiar că-ţi înmoaie sufletul, — încuviinţă, suspinând Iarchin şi, după ce valurile de sunete se potoliră, se întoarse spre Clania Zimin care şedea ceva mai departe.

Basmaua cenuşie cadrilată, trasă pe frunte, dădea ochilor umbriţi o strălucire posomorîtă.

— Ce-o fi având Clania? — întrebă Rodion, prinzând privirea îngrijorată a lui Vania.

Iarchin privi în jos şi urechile lui începură să semene cu nişte creste roşii de cocoş.

— Hai să fumăm o ţigară! — îl rugă el fără să-şi ridice ochii.

Afară, întunerecul se învârtoşa, vântul cutreera grădiniţa, şuerând printre ramurile desgolite ale plopilor. In depărtare durui o căruţă pe un pod.

— Rodion să nu mă mai întrebi nimic despre Clania! — îl rugă Iarchin cu glas înfundat.

— De unde să ştiu că tu şi cu ea...

Vania îşi aprinse ţigara; scântei mici sburară prin beznă.

— Nu-ţi fac nicio mustrare, — reîncepu el, după un timp de tăcere. — Dar vezi tu, nu-i prea plăcut când cineva te-atinge unde te doare... Am copilărit împreună, am crescut porumbei împreună. Pe vremea aceea n'o priveam ca pe o fată. Nu-ţi închipui ce îndrăzneaţă era, îi tăia pe băieţi. De abia când am intrat în Comsomol am prins drag de ea. O petreceam adesea până acasă, făceam orice mă ruga şi niciodată n'a fost vorba de dragoste între noi: credeam că toate s'or limpezi dela sine. Când a plecat pe front, aproape că ne şi înţelesesem să ne căsătorim la întoarcerea ei.

Cineva urca treptele cerdacului. Iarchin aşteptă să se închidă uşa şi urmă, tot mai încălzit:

— La început îmi scria des, apoi a încetat deodată să-mi mai scrie. I-am trimis scrisori după scrisori; ea însă, tăcea. Am întrebat-o pe maică-sa: mi-a spus că fata îi scria mereu, că fusese decorată cu Steaua Roşie şi că poşta militară mergea ca şi înainte. S'o fi ţinând mândră? — mi-am zis. Dar nu se poate! Nu-i stătea ei în fire să facă una ca asta. Şi a tot tăcut până la sfârşitul războiului. Iată că soseşte şi telegrama prin care-şi ve-

stea întoarcerea. Maică-sa m'a rugat să mă duc s'o iau dela gară. Acolo toate au mers strună, aşa cum mă aşteptam: ne-am îmbrăţişat, ne-am sărutat. Am băgat numai de seamă că-şi ferea ochii când vorbea cu mine. Eram, însă, atât de beat de fericire, încât n'am ţinut prea mult seamă de asta.

Pe drum, îndată ce-am ieşit la câmp, Clania s'a apucat sămi spună: „Vreau să-ţi mărturisesc cinstit totul, Vania, ca un soldat ce sunt: nu te mai bizui pe mine. M'am şi măritat!" Parcă m'a opărit, nu altceva. Aş fi fost în stare s'o las acolo şi să fug unde m'or duce ochii. N'am mai scos niciun cuvânt până'n sat, de parcă aş fi avut căluş în gură. Acasă, însă, m'a doborît obida, de mi-au dat lacrimile!... Imi pustiise sufletul de tot. Dar ce era să fac? Mi-am călcat pe inimă şi m'am cufundat în invenţiile mele. Pe urmă am aflat că a născut un băiat şi, curând după aceea, a ieşit la iveală că locotenentul ei era însurat cu alta...

Capătul aprins al ţigării sbură prin întunerec ca un licurici. Iarchin scrâşni din dinţi şi îşi culcă pieptul pe parmaclâcul cerdacului.

Tăcură aşa mult timp. Prin uşa întredeschisă se strecura afară un câtec de jale.

— Şi cum vă mai aveţi acum? — întrebă Rodion.

— Nu mai e nimic între noi... — Vania îşi aprinse o altă ţigare şi trase fumul adânc în piept. — Mi-e milă de biata Clania...

Tăcu, apoi oftă adânc şi cu sgomot, de parcă ar fi băut o cană întreagă cu apă.

— Acum, că mi-am descărcat puţin sufletul, hai să vorbim despre altceva.

Treceau mereu pe lângă ei colhoznici care discutau cu însufleţire, bocănind cu cismele pe podeaua cerdacului sau ştergându-şi pe grătar tălpile pline de noroaiele primăverii. Mirosea a lemn umed, a muguri gata să plesnească, a pământ reavăn.

— Tu ce-ai de gând să faci în colhoz? — îl descusu Iarchin, trăgându-l pe Rodion de mânecă. — Hai, vino la mine la uzină! Ce zici? Să conduci tu staţia ca să pot eu rămâne numai mecanic într'un schimb şi să-mi văd din nou de tehnica mea... Am auzit că în timpul războiului ai devenit priceput în mecanică...

Rodion nu-i răspunse numaidecât, de parcă ar fi căutat să prindă cu urechea un svon îndepărtat. Se auzea sbuciumându-se undeva un oblon desprins de vânt, nişte fete râdeau sgomotos.

— M'am ocupat, e drept, şi cu electricitatea — rosti în sfârşit Rodion agale, de parc'ar fi fost cu gândul aiurea. — Dar acum am alte planuri în minte...

— Care?

— Vreau să fac agricultură, — spuse tainic Rodion. — Am de gând să cer comitetului de conducere să-mi dea o echipă.

— Da, îl încurajă Iarchin, — grânele reprezintă acum o forţă mare. Tot ţinutul e în fierbere. Peste două zile va avea loc congresul raional al fruntaşilor în muncă. Foarte bine te-ai gândit : tu vezi departe !

— Te cred ! — zâmbi Rodion.

Intrând, găsiră sala înţesată de lume. Toate stalurile erau ocupate, aşa că Rodion şi Iarchin se văzură siliţi să-şi facă drum până la balconul care-şi ridica balustrada albastră deasupra bortelor întunecate ale camerei de proiecţie.

Sala era împestriţată cu basmalele fetelor, se vedeau capetele încârlionţate ale flăcăilor, cheliile bătrânilor luceau. Moş Hariton se aşezase în rândul întâi ; ţinea un baston de fier între genunchi şi îşi împreunase mâinile păroase şi negre pe mânerul acestuia, sprijinindu-şi bărbia pe ele. Alături, umflându-se în pene, picotea Crasnopiorov privind somnoros, pe sub sprâncenele stufoase, sala plină de zumzet.

Pe scenă, lângă aripa lucioasă a pianului, stătea Rachitin. îmbrăcat cu haine cenuşii; cravata îi cobora în deschizătura hainei ca un şuvoi de apă azurie. Pe o masă rotundă, acoperită cu o pânză roşie, se afla o carafă verde în adâncul căreia se clătina pe faţa apei, răsfrângerea neliniştită a luminii electrice, ca un soare pitic.

— Tovarăşi ! — Rachitin bătu cu un creion în carafă ; glasurile amuţiră, se mai auzi o tuse şi apoi în sală se aşternu liniştea.

— Când am discutat rândul trecut despre situaţia internaţională, m'aţi rugat să vă vorbesc despre prietenie şi dragoste.. Mai înainte de aceasta însă, aş dori să vă zugrăvesc aspectul moral al omului sovietic, aşa cum îl vedem noi.

Simţind că toţi erau numai urechi, Rachitin se însufleţi şi începu să vorbească, luminat de zâmbet şi din ce în ce mai înfierbântat. Toată lumea-l asculta încordată, de teamă să nu piardă vreun cuvânt.

Aflând care era tema conferinţei, la început Clania se gândi să plece. Parcă alesese dinadins subiectul acesta, ca s'o sgândăre pe ea. Apoi zâmbi, aruncându-şi înapoi, cu obişnuita mişcare a capului, şuviţa de pe frunte. Degeaba îţi faci sânge rău, fetiţo! Cui, ce-i pasă că sufletul tău e plin de nelinişte ?

Viaţa era mult mai încâlcită decât i se părea conferenţiarului care vorbea înfierbântat, cu patimă, deslegând cu o uşurinţă de invidiat cele mai vârtoase şi mai încurcate noduri.

Mai înainte socotea şi ea că totul era lesne în viaţă. Cum

ar fi putut să nu se încreadă în ochii albaştri, în privirea deschisă a celui care-i ieşise mai întâi în cale? Il credea pe cuvânt, chiar şi atunci când o minţea, căutând să scape din vreo încurcătură. Nu putea să vină cu ea în sat, n'avea ce căuta acolo. Şi ea căzuse la învoială. Bine, să-şi facă un rost pe undeva unde va crede el de cuviinţă şi ea o să-l urmeze, oriunde, chiar şi la capătul lumii, numai să fie împreună. Poate că nici până la urmă, el n'ar fi avut curajul să-i mărturisească adevărul; dar un prieten de-al lui îi scrisese că locotenentul o amăgea. Din pricina omului ăstuia mincinos, îl respinsese ea pe Vania Iarchin.

Işi aruncă ochii spre balcon şi-şi întoarse numaidecât capul. Simţise privirea lui Iarchin ca pe un junghi în inimă.

„De ce nu stăm alături, ca odinioară, ci fiecare la alt capăt? — se gândi ea cu tristeţe, îndreptându-şi din nou atenţia spre cuvintele lui Rachitin; începuseră să se potrivească în păreri — totul părea uşor şi limpede. Doar nu erau străini, ea şi cu Vania: el o iubea, iar ea nu avusese vreodată alt prieten mai bun. Ce-ar fi să mă ridic acum de pe scaun, să mă duc la el şi să-i pun mâna pe umăr: „Ei, ajunge, nu mai sta bosumflat! Haidem afară, să vorbim deschis. Nu se poate să nu mă înţelegi!"

„De ce mai stai aici, stingheră, şi dece-ţi îngheaţă ceafa când se uită spre tine? Scoală-te şi du-te la el! Poate va spulbera toată spuma necazurilor ce-ţi acoperă sufletul. Imi vine să plâng, Vania dragă, şi mă tem să nu m'apuc să bocesc aci ca o proastă, de faţă cu toată lumea. Sunt atât de necăjită, de amărîtă că lucrurile s'au întâmplat astfel..."

— Ce ai? — şopti Varvara, strângându-i mâna ca într'o menghine. — Ţine-ţi firea, auzi?

Clania îşi aplecă tare capul până aproape de genunchi şi-şi şterse cu mâna lacrimile ce i se rostogoleau pe obraji...

Ţinând-o mai departe de mână pe Clania, de parcă s'ar fi temut să nu se pornească iar pe plâns, Varvara îl asculta pe Rachitin, căutând să nu scape niciunul din cuvintele rostite cu atâta convingere şi înflăcărare. „Da, da, avea întru totul dreptate: să-ţi iubeşti Patria, să-ţi îndeplineşti datoria, să fii cinstit. Cine ar putea să trăiască fără astea? Am avut dreptate oare, tovarăşe Rachitin, când i-am despărţit pe copii de tatăl lor, pentrucă nu puteam uita zilele negre din viaţa omului ăsta, pentrucă simţeam cum mi se răsvrăteşte sufletul la fiecare cuvânt pe care-l rostea? puteam oare să-i iert toate? *Nu,* — spui tu — dar nu-mi dai niciun sfat în schimb. Conferinţa o să se sfârşească îndată şi lumea o să bată din palme, pentrucă ţi se mai luminează sufletul când altul caută să te încredinţeze c'ai avut dreptate. Eu, însă, am să ajung acasă şi trântită pe pat o să stau

ceasuri întregi pe gânduri, dar oricât am să mă gândesc n'o să simt nicio uşurare."

—„De ce-o fi stând încruntată?" — se gândea Clania, urmărind-o pe Varvara şi rozându-şi unghiile, cuprinsă de neastâmpăr. Uite cine ar putea să ne înveţe cum să-ţi stăpâneşti firea. N'are nevoie Varvara să-l asculte pe Rachitin, cu ifosele lui. Ea nu s'ar fi lăsat atât de lesne amăgită de primul om întâlnit în cale şi nici nu s'ar fi păcălit ca mine!"

Clania nu se mai putu stăpâni şi se întoarse iarăşi spre Vania Iarchin. Cât de aproape era de ea şi, totuşi, cât de departe! Pe unde i-or fi umblând gândurile acum!

Vania Iarchin însă nu se gândea la nimic. In sufletul lui se căscase golul acela dureros pe care-l simte omul după ce s'a destăinuit cuiva până la capăt.

Irinei i se părea că cele spuse de Rachitin despre oameni în genere, îl priveau numai pe Grigore al ei şi se aprinsese toată la faţă de atâtea laude aduse bărbatului iubit. Numai de-ar veni mai repede Grişa! Să nu i se fi întâmplat ceva!... Irina îşi frecă obrazul de umărul Frosiei:

— Unde te gândeşti, la Matvei?

Frosia îşi clătină uşor capul cu cozile de culoarea grâului încolăcite pe creştet, şi zâmbi visătoare. Nu; la alţii se gândea: la Grunia care, nici vorbă, era leit omul zugrăvit de Rachitin, la Vania Iarchin, la Gordei Ilici. In ceea ce o privea, trebuia să-şi mai dea încă silinţa şi să stărue, ca să-i poată ajunge. Pentru aşa ceva nu era destul să fii cinstit şi să-ţi îndeplineşti cu grijă datoria. Şi nici nu trebuia să te gândeşti numai la tine. Dar din păcate ea, Frosia, se gândea în primul rând la ale ei, la copii, la Matvei şi la viaţa pe care o vor duce împreună, după ce se va întoarce el.

Rachitin se aşeză pe scaun şi luă în mână carafa, lăsând să gâlgâie apa în pahar.

— Straşnic a vorbit flăcăul nostru! — moş Hariton se ridică dela locul lui şi, în aplauzele înfierbântate ale mulţimii, strânse mâna lui Rachitin. — Aşa, zău drăguţule, toate le-ai rostit ca în biblie... Ce spui? — şi bătrânul îşi duse la ureche palma bătătorită, aşteptând parcă un răspuns.

Toată lumea isbucni în hohote, răsfrângerile luminoase din carafă pâlpâiră ca o flacără iar cineva care se înneca de râs, scoase un ţipăt ascuţit.

Moş Hariton însă, nici gând să se simtă încurcat! Işi repezi înainte bărbuţa scurtă, lovind supărat podeaua cu bastonul de fier în care se sprijinea.

— Degeaba toate cuvintele astea înțelepte! — îi mustră el, împungând aerul cu degetul lui noduros. — Numai hi-hi-hi și ha-ha-ha, dar ca să le cumpăniți cu judecata și să le pricepeți înțelesul, pace!...

Fetele și flăcăii ridicau cu sgomot rândurile de scaune și le așezau dealungul pereților. Din gâtlejul albastru al gramofonului ieșeau sunetele ritmice ale unei muzici de dans; și iată că începură să se învârtească perechi gătite ca de sărbătoare.

Grunia privea pe gânduri bulboana întunecată a plăcii de gramofon. Rachitin stătea lângă ea și-i vorbea încet ceva, își ridică apoi capul brusc, cu ochii sclipind îmbătați de fericire, ceea ce nu-i scăpă lui Rodion care tocmai cobora dela balcon.

„Va să zică așa stau lucrurile!" — gândi Rodion, și-i veni așa, deodată, ca odinioară în grădină, să-și ia nevasta de mână și s'o șteargă cât mai iute de-aici.

Dar Grunia se și îndreptă spre el, îi mângâie cu duioșie mâneca bluzei milităresti și își ridică spre el ochii împăienjeniți de dragoste.

— Hai să dansăm, Rodia... Dela nunta noastră noi n'am mai dansat niciodată!...

Se uită bănuitor, mistuit de-o gelozie năprasnică, la obrajii ei îmbujorați și, cu toate că și el ar fi voit să asculte muzică și să petreacă, se încruntă și spuse:

— Lasă, altădată; o să mai avem prilej...

Ea nu-l întrebă nimic, bucurându-se că aveau să rămână curând singuri.

— Așteaptă-mă puțin, să le spun fetelor că peste două ceasuri mergem să răsfirăm silitră, la câmp, pe ogoare.

— Noaptea? Cine-a mai auzit una ca asta?

— E mai bine așa, Rodia, ziua e pământul cleios și ți se'nfundă picioarele'n el; acum e tare și poți să umbli fără grijă. Și așa nu stricăm mai nimic din semănăturile de toamnă!

Când se întoarse, Rachitin stătea alături de Rodion și, cu toate că vorbeau amândoi liniștiți, aveau niște mutre, încât Grunia se sperie fără să-și dea prea bine seama de ce. Zărind-o, amândoi amuțiră. Rodion o luă de braț și atunci Grunia își simți inima învăluită într'o căldură nespus de dulce.

— Se vede îndată că trăiți fericiți și 'n bună înțelegere, — le spuse Rachitin și ochii lui se adumbriră de tristețe. — Îmi pare bine pentru dumneata, Grunia, și mărturisesc cinstit că vă invidiez !...

Grunia își lipi obrazul fierbinte de mâneca bluzei lui Rodion.

Şi el zâmbi îngăduitor: Ce om sucit! Mai că-şi mărturisea dragostea în faţa lui, a soţului.

— Vă mulţumim pentru conferinţă, — îi spuse Grunia lui Rachitin, luându-şi rămas bun. — Mi-a plăcut foarte mult!

— Ei, lasă! — Rachitin se fâstâci şi dădu din umeri. — Păcat că plecaţi: deabia acum începe petrecerea... Dealtminteri, vă înţeleg...

Rodion o trase de mână pe Grunia, îi asvârli pe umeri haina, la garderobă, şi se cufundară amândoi în întunerec.

Sgomotele se curmară toate: şi muzica şi târşâitul plin de neastâmpăr al tălpilor pe podele; nu se mai auzea acum decât fâlfâitul unui steag, undeva pe acoperiş, sub cerul întunecat.

Rodion o luă pe Grunia sub pulpana mantalei, strângându-i umerii, şi, sub vraja braţului său vânjos şi cald, ea se linişti.

— Ce-ar fi să ne întoarcem la petrecere? — întrebă Rodion. Acum i-era ruşine că se lăsase atât de lesne furat de cel dintâi îndemn al geloziei.

— Nu, Rodia, — şopti Grunia, lipindu-se de umărul bărbatului. — Mai bine să rămânem singuri. Am atâtea să-ţi povestesc, încât nici o lună întreagă socot că n'o să-mi ajungă!

Increderea deplină pe care i-o arăta îl înmuie de tot pe Rodion; în sinea lui se mândrea că avea o nevastă frumoasă şi deşteaptă. De ce s'ar mai mira atunci că erau atâţia care nu-şi mai luau ochii dela ea şi care, se şi înţelege dece, îl invidiau!

Munţii care îmbrăţişau valea parcă rezemau cerul întunecat şi jos, înflorit primăvăratic cu stele strălucitoare şi dese. Vântul, după ce gonise norii spre piscurile îngheţate, se astâmpără; noaptea, mai era încă ger şi noroiul îngheţa fărămându-se sub tocurile încălţămintei. Uliţa largă, pe care licăreau lumini molcome, se pierdea în întunerecul albastru.

— Ce frumos a vorbit despre comunism, nu-i aşa, Rodia? — începu Grunia agale, aplecându-se puţin şi căutând să prindă privirea bărbatului. — Aş fi stat toată noaptea să-l ascult!

Avea inima plină de bucurie. Era mulţumită că Rodion ţinuse să rămână singur cu ea, că mergeau amândoi înfăşuraţi în aceeaşi manta ce mirosea a ţigări parfumate, mergeau ca 'n zilele de demult când se întâlneau în pădure şi când fiece cuvânt aruncat în treacăt avea, parcă, un anume înţeles iar într'o strângere de mână se revărsa toată puterea de simţire a tinereţii.

— Da, visa cu ochii deschişi! — îi întoarse vorba Rodion, vesel. — Cine ştie însă, când s'or împlini toate astea...

— Ei, asta-i bună! — râse Grunia domol. — Da' tu cum ai vrea, Rodia? Să-ţi deschidă cineva, chiar mâine larg poarta şi

să-ţi spună: poftiţi, aveţi în faţa dumneavoastră comunismul, vă place? — în glasul ei pâlpâia o îngândurare plutind în vis. — Uite, eu cred că nici n'o să băgăm de seamă cum o să vină; o să ne tot minunăm bucuroşi, ba de una, ba de alta, cum ar fi, de pildă, electricitatea, radio-ul, cărţile, agrotehnica şi multe altele şi apoi, deodată, o să ne dăm seama că trăim în plin comunism. Aşa e?

— Numai visuri în sufletul tău! — rosti Rodion cu îngăduinţa blândă a omului care caută să încurajeze isprăvile bune ale unui copil.

— Aşa sunt de când mă ştiu, Rodia, — vorbi Grunia, plină de neastâmpăr, ca înfierbântată de năvala amintirilor. — Încă de pe când eram la şcoală... N'o să crezi, poate... mă culcam adesea în podul cu fân şi stăteam toată noaptea pe gânduri... Îmi închipuiam cum va fi viaţa peste o sută de ani şi unde vor ajunge oamenii şi ştiinţa, şi simţeam cum mi se tăia răsuflarea!... Acum, de când te-ai întors, parcă s'ar fi întors şi vremea aceea... Şi, n'o să te superi? E ceva foarte ciudat, dar parcă nici nu m'aş fi măritat încă şi merg alături de Maşa, ca odinioară, descărcându-mi sufletul!

Râse domol şi îşi frecă obrazul, cu stângăcie, de bărbia lui Rodion. Braţul lui cald îi strângea mijlocul. Grunia se străduia să ţină pas cu el, dar se încurca mereu şi nu putea să-şi potrivească mersul după pasul lui măsurat şi liniştit.

— Şi mie-mi place să mă las în voia închipuirii, — spuse Rodion după câtva timp, cântărindu-şi cu grijă cuvintele.— Dar totdeauna rămân cu picioarele pe pământ... La ce bun să te adânceşti în visuri? Eu socot, Grunia, că nu trebuie să ne facem planuri cu ani înainte!... O să vedem ce-o mai fi şi când o fi!... — tăcu puţin, apoi încheie cu o convingere şi o însufleţire tinerească: — Hai, mai bine să nu dăm nimănui din ce ni-i sortit nouă, să ne bucurăm din plin de viaţă, să ne îmbătăm cu ea! Uite-aşa! — o trase pe Grunia la pieptul lui şi începu să-i sărute lacom fruntea, obrajii, ochii, gura.

— Lasă-mă Rodia! Ajunge! — rosti Grunia, aproape fără suflare. — Doar mai sunt oameni... în jur!...

— Ei şi? — râse el cu semeţie, întărâtat. — N'o să ne deoache nimeni!

— Nebun mai eşti; mă sperii, — spuse Grunia cu un zâmbet şi, netezindu-şi părul, se vârî iar sub aripa mantalei.

Licăririle vesele ale satului, de pe colină, se stingeau treptat de parcă, adâncindu-se, noaptea aşeza zăgazuri de întunerec în calea şipotelor limpezi de lumină, ce curgeau pe ferestre.

Trăgând în piept cu nesaţ aerul greu şi umed, încărcat cu izuri de putreziciune primăvăratică, Grunia începu cu umbre în glas:

— Spuneai că nu trebue să dăm nimănui din ceea ce ni-i sortit nouă... Parcă poţi să ştii, Rodia, ce ni-i sortit fiecăruia? După mine, viaţa noastră e ca o mare neţărmurită: pluteşti atât timp cât te ţin puterile şi cât îţi dai silinţa! Nu mi-aş schimba cu nimeni traiul, şi mie îmi place aşa cum este, — strânse mâna lui Rodion şi, privindu-i faţa ce abia se desluşea prin beznă, şopti:

— Sunt în satul nostru oameni care judecă aşa: ce bine-ar fi să dormi vreo cinci sau zece ani în şir şi-apoi trezindu-te să găseşti o viaţă minunată, ca 'n basme. Dar ce bucurie ar avea ei ştiind că altul s'a străduit să dobândească recolte ne mai pomenite, ori să aducă la îndeplinire un plan cincinal, apoi încă unul! Spune şi tu, ce plăcere poate fi şi asta, să găseşti totul de-a gata? Dacă însă, izbuteşti să ajungi la toate astea cu mâna ta, atunci bucuriile sporesc, viaţa capătă un alt preţ şi năzueşti să ajungi şi mai departe!...

Cotiră pe o ulicioară şi ieşiră la râul ce clocotea înfundat îndărătul plopilor negri şi desfrunziţi de pe malul râpos.

Fără să-i dea drumul Gruniei, Rodion îşi rezemă spatele de un plop rămuros, scormoni în buzunar după o ţigară şi frecă rotiţa brichetei. O flăcăruie slabă îi lumină pentru o clipă faţa zâmbitoare şi ochii a căror licărire ageră mijea printre gene.

— Ai în totul dreptate, — spuse agale Rodion, după ce dădu afară din piept un val de fum aromat. — Dacă n'ai fi nevoit să te lupţi cu greutăţile, dacă n'ar trebui să-ţi măsori puterile cu cineva, viaţa ar fi plicticoasă... — Tăcu puţin, apoi încheie cu un zâmbet mângâios: — Şi acum hai să coborîm din cer, pe pământ! Câte hectare din tarlaua pentru recorduri ai de gând să însămânţezi anul ăsta?

Grunia se învioră!

— Uite ce planuri aveam, — rosti ea veselă, — pe lângă cele opt hectare pe care experimentăm grâu de toamnă, ne-am gândit să mai însămânţăm încă cincizeci de hectare cu grâu de primăvară.

— Lasă gluma! — în glasul lui Rodion se desluşea nelinişte şi neîncredere. — Vorbeşti serios? La ce bun? Nu înţeleg ce nevoie ai, să însămânţezi cincizeci de hectare, când, ca să capeţi titlul de Erou, ajunge să fi strâns o recoltă mare numai de pe opt hectare?

Deodată, Grunia nu se mai simţi bine sub manta, de parcă stofa ar fi atârnat greu, stingherind-o şi apăsându-i umerii. Des-

prinse cu încetul braţul cu care Rodion o ţinea de după mijloc, se strecură de sub manta afară şi făcu câţiva paşi spre râpă. Jos apa se sbuciuma neagră ca smoala şi plină de sclipiri întunecate.

— Ce nevoie am, spui? — întrebă Grunia, întorcându-se spre el: — E lesne de înţeles! Dacă de pe opt hectare o să strângem câte terizeci de chintale, o să turnăm în hambare două sute patruzeci de chintale. Dacă însă, o să strângem măcar câte douzeci de chintale de pe cincizeci de hectare, atunci trebue să ne pregătiţi hambare mai încăpătoare, pentru o mie de chintale! E o deosebire. Iţi dai seama? Gândeşte-te acum: dacă toate echipele din colhozul nostru, şi din încă un colhoz şi din al treilea, din tot raionul, din întreg ţinutul, au să lucreze cu acelaşi spor, vezi ce putere grozavă se ridică?

Rodion tăcea, posac, cu umerii gârboviţi sub manta. Râul vuia, bucăţi întregi din mal se surpau furate de apele năvalnice, pe fundul stâncos se rostogoleau dând glas şi ele, prietricelele.

— Şi asta-i încă prea puţin, Rodia, — urmărea agale Grunia, plimbându-se încoace şi 'ncolo, dela stânca cenuşie la plop: tăcerea bărbatului ei n'o stânjenea de loc, nu se îndoia că Rodion o va înţelege numaidecât şi o să fie întru totul de aceeaşi părere cu ea. Dacă fiecare dintre noi o să aibă grijă numai să atingă, singur, un record, fără să-i pese că pământul cultivat de colhoz rodeşte doar câte opt-zece chintale de hectar, spune-mi atunci, la ce bun toate recordurile noastre?

— Dar nu se poate să lucrezi un ogor de o mie de hectare aşa cum lucrezi tarlaua ta, — spuse Rodion, îndreptându-şi spatele. — Pentru aşa ceva, oricâtă putere ai avea, nu-ţi ajunge, Şi-apoi de unde să iei atâtea îngrăşăminte?

— Cu îngrăşămintele, într'adevăr, o să meargă mai greu un an, doi, — recunoscu Grunia. — De vreme ce s'a luat, însă, hotărîrea asta şi s'a dat şi Decretul, eu cred că în curând vor fi şi îngrăşăminte destule! Atunci, n'o să mai fim nevoiţi să însămânţăm toată întinderea de o mie de hectare ci, să zicem, numai jumătate din ea; şi ne rămâne restul pentru izlazuri!

Rodion rupse o crenguţă de plop, îşi puse piciorul pe stâncă, îşi sprijini cotul pe genunchi şi plesni cu crenguţa în carâmbul cismei.

— Nu te înţeleg, Grunia... De ce te frământi atâta! — Intrebă el liniştit şi compătimitor parcă: — Dacă vom avea de toate, atunci cred c'ai să poţi însămânţa şi cele cincizeci de hectare! Deocamdată însă, nici de pe opt hectare nu se ştie dacă ai să poţi dobândi ceea ce vrei tu. Dar mi-te pe cincizeci! E ca

și cum te-ai lega la cap fără să te doară. Nu, eu nu mă 'ncarc cu cincizeci de hectare!

— Atunci când i-am scris lui Stalin, am luat și eu mai puțin asupra mea, doar zece hectare — îi răspunse Grunia domol, pe gânduri, după ce tăcuse un timp. — Mai târziu însă, când în ședința comitetului au început discuțiile asupra planului general, mi-a trecut deodată prin minte: ce-ar fi să ne măsurăm puterile, punându-le la o încercare mai grea? M'am sfătuit cu fetele și ne-am întrebat cu ciudă: până când o să ne mulțumim să sporim recolta doar pe tarlaua de recorduri? — Se apropie de Rodion și încheie șoptit, cu rugăminte în glas: trebue să înțelegi că grânele cele multe nu le dau tarlalele experimentale, ci ogorul întreg al colhozului!

Rodion frânse crenguța și o aruncă în șuvoiul sgomotos.

— Poate că nu-s eu destul de lămurit — spuse el alene, dând din umeri, — dar dacă mi s'o încredința mie o echipă, n'am să iau decât opt sau nouă hectare... Fac și eu ca toată lumea.

Grunia se îndepărtă de bărbatul ei și-l privi tăcută un timp. Liniștea plină de siguranță cu care Rodion rostise ultimele cuvinte îi stârni o nemulțumire înnăbușită.

— Atunci de ce ne mai stricăm gura de geaba, — spuse mâhnită, fără să-și poată stăpâni un oftat. — Haidem acasă, altminteri fetele n'au să dea de mine...

El ar fi vrut s'o ia de braț; ea însă o apucase înainte, mergând cu mâinile în buzunarele tunicii și Rodion nu îndrăsni s'o atingă. Umblau stingheri și în tăcerea ei îndărătnică el simți o înfruntare.

O ajunse din urmă pe ulicioară și o apucă de umeri:

— Ascultă Grunia... spune-mi cinstit, cine te-a îndemnat să faci isprava asta: Rachitin? Novopașin? Față de cine ți-ai luat angajamentul ăsta?

Ea se desprinse din mâinile lui cu o mișcare înceată și-i spuse cu necaz:

— Nu m'a îndemnat nimeni!

— Atunci de ce vrei să fii tu mai cu moț decât alții?

Ea nu-i răspunse și-și văzu de drum. In dreptul porții Rodion o opri. Simțea dorința s'o întărâte în vreun fel, s'o necăjească.

— Uite ce e, — începu el, răsuflând greu, și Grunia luă aminte. — Imi dau seama acum că toate astea le faci cu un țel. Ințeleg de ce ai născocit treaba asta cu hectarele! Știu unde vrei să ajungi! Știu bine!

Grunia simţi că Rodion voia s'o jignească şi, fără să vrea, făcu un pas spre el:

— Termină odată cu vorbele astea, Rodia!... Înţelege!...

Rodion însă nu mai avu timp să-i răspundă. Se auzi gâlgâind râsul molipsitor al Irinei, care trecea în fugă uliţa, legănând în mână un felinar.

— Uite-l pe şeful nostru! Unde-mi umbli, haimana! Pământul s'a şi învârtoşat! Să ne grăbim, fetelor!

Grunia intră în casă, îmbrăcă o haină tighelită şi, după ce luă din tindă un coşuleţ, se întoarse la poartă. Sgomotoase, fetele o apucară numaidecât de braţ, aşa că, până în cele din urmă, nu mai fu chip să-i spună ceva lui Rodion. Făcu câţiva paşi şi se uită înapoi. Rodion tot mai stătea în pragul porţii; capătul ţigării lui licărea, sfredelind întunerecul.

Se simţi deodată cuprinsă de milă pentru bărbatul ei. N'ar fi bine să se întoarcă şi să limpezească lucrurile? Să deslege nodul strâns al supărării dintre ei? Pornirea spre bunăvoinţă şi împăcăciune, însă, făcu loc în sufletul ei unei asprimi neînduplecate. „Nu; Rodion trebue să-şi dea seama singur că n'are dreptate; altminteri cum o să ducem noi casă împreună şi cum o să muncească el mai departe?" O durea însă inima, încleştată parcă de nişte mâini de ghiaţă.

— Ia spune Grunia, de ce Rodion al tău se ţine atât de fudul, de nu te poţi apropia de el? — întrebă Irina, privindu-şi prietena în faţă. — Parc'ar fi intendantul nostru de pe front. Nu putea fără geanta lui de piele şi fără busolă! Ori de câte ori se ducea la depozit, după alimente, îşi ştergea mai întâi busola; ne prăpădeam de râs! Să ştii, dacă Grişa al meu o să vină şi el cu ifose dintr'astea, i-arăt eu calea 'ntoarsă! Zi, n'am dreptate?

— Nu ştiu, — spuse Grunia oftând adânc, doar nu seamănă unul cu altul; de ce-ai vrea atunci să se poarte la fel?

— Asta nu mă priveşte pe mine! Dar eu să nu-l prind că stă închiondorît în faţa mea! — şi Irina îşi înălţă capul, dârză şi poruncitoare: — Drepţi, Grişenica dragă, stai smirnă şi uită-te în ochii mei... — se lipi de Grunia, lăsându-şi aproape toată greutatea pe braţul ei. — Bărbat să fi fost tu, că mândră cum eşti, te-aş fi purtat pe braţe zi şi noapte! Te-aş fi îmbrăcat cu tot dichisul, să crape lumea de ciudă! Nu te-aş fi lăsat să munceşti, ca să nu-ţi strici albeaţa mâinilor, te-aş fi pus la locul de cinste, şi m'aş fi uitat la tine din zori şi până 'n noapte!

— Cu o întrerupere pentru masă ! — se amestecă şi Clania, cu o mutră ursuză şi atunci izbucniră toate în hohote de râs, de răsună uliţa.

— Las-o 'n-colo, Irca ! De când te ştiu, te ţii numai de pozne, — strigă Frosia, râzând cu lacrimi.

La poalele stâncilor se întindea roată în jur stepa învăluită în întunerec. Pânza cenuşie a norilor acoperea iarăşi cerul ; doar sub o geană de zare pâlpâiau nişte răsfrângeri trandafirii : pe semne ardeau pe câmp ierburile uscate.

Ferecat de un îngheţ uşor, de primăvară, pământul răsuna voios la fiecare pas, pe marginea drumului foşneau încet măturicile uscate de pelin, adia aroma suavă a buruienilor tinere. Fetele umplură câte un coşuleţ cu salpetru în baraca de pe câmp şi se îndreptară spre tarla.

— Călcaţi cu grijă, să nu strivim cumva semănăturile, — le povăţui Grunia şi, luminând drumul cu un felinar, porni cea dintâi dela hotar.

Clania o urma, iar în dreapta înainta cu teamă, de parc'ar fi pipăit pământul cu talpa piciorului, Frosia, după care se strecura, sburdalnică, Irina.

Felinarele scoteau la iveală din întunerec verdele închis, strălucitor de umezeală, al semănăturilor încolţite. Grunia îşi afunda mâna în coşuleţ şi presăra cu praf de salpetru peticele de ţarină luminate. Deşi se lucra anevoie, fără nicio înlesnire, Grunia nu simţea oboseala. Cu o mână îmbrăţişa coşuleţul şi ţinea felinarul iar cu cealaltă arunca îngrăşămintele, mergând înaintea tuturora. O durea umărul, brăzdat de cureaua pe care nici măcar nu încerca s'o mute din loc.

Mergea, gândindu-se la discuţia pe care-o avusese mai înainte cu Rodion, şi 'n sufletul ei creştea încet neliniştea. Toate i se păreau apăsătoare astăzi : şi câmpul plin de foşnetul necurmat al buruienilor uscate, şi cerul întunecat acoperit cu nori ce spânzurau grei, şi praful de salpetru ce-i pătrundea în ochi şi 'n nări, urzicându-i-le, şi mai ales gândul că Rodion, poate, mai stătea şi acum, gârbovit, în poartă, fumând necontenit... Işi amintea cu câtă nepăsare îi vorbise, la râu, când îşi proptise piciorul în stânca aceea cenuşie, cum o oprise pe ulicioară, pregătindu-se să-i asvârle în faţă o mustrare nedreaptă născută în focul discuţiei şi, cu cât scormonea în amintire întâmplările proaspete, cu atât mai dârză creştea în fiinţa ei împotrivirea. — Poate că Rodion n'o fi înţeles-o bine, n'o fi priceput ceea ce căutase să-i explice ! Nu, vorbele rostite de el tâlmăceau mai de

grabă gândurile lui adânci, pe care le cumpănise îndelung, mai înainte de a se fi întors acasă.

„Atunci, ce-i de făcut? Ce-i de făcut?“ — se gândea înfrigurată Grunia.

Ii trecu deodată prin cap că s'ar putea să nu se mai înțeleagă unul cu altul și mergea cu dinții strânși, cât pe ce să-i dea lacrimile. „Rodia, dragul meu! Atâta m'am istovit de dorul tău și m'am chinuit, te așteptam cu atâta nerăbdare, gândindu-mă că ai să vii, și că viața noastră o să ia o altă întorsătură, că n'o să mai fie greutate pe care să n'o putem birui... Și acum? Oare ce s'a întâmplat, Rodia? Ce vrei să faci din mine? Ce te-a făcut să te schimbi? Sau nu te-oi fi cunoscut eu nicodată și deabia acum îți dai în vileag firea ta adevărată?”...

Apele verzi ale tarlalelor se ridicau din întunerec, sclipind în lumina felinarului și apoi piereau deîndată, în urmă.

— Gru-u-nia, lasă-ne să ne mai odihnim! — îi strigă Irina. — Nu ne putem ține după tine! Ne-au trecut năduşelile! Nesățioasă mai ești când e vorba de lucru!

Grunia se învoi, fără să scoată vreun cuvânt. In timp ce fetele se odihneau, se duse la baracă după silitră și, întorcându-se, porni iar înaintea celorlalte, legănându-se ușor, și risipind în stânga și 'n dreapta praful, peste semănăturile încolțite.

In zori, când pământul se desgheță, fetele se înapoiară la baraca de pe câmp și deschiseră cu greutate ușa înțepenită cu scânduri. In încăperea tencuită și dată cu var se aflau niște paturi goale, de scânduri, pe pereți atârnau placarde rămase de anul trecut.

— Și lupii ar înțepeni de frig, aici! — se plânse Frosia.

— Da' de ce crezi tu că-i aici surata noastră de pe front? — bătu Irina prietenește, cu palma, sobița de tuci. — Repede, toată lumea la șopron, după paie!

Intr'o jumătate de oră începu să miroasă a casă locuită; fetele scormoneau cu un retevei în sobiță, îndesând cu paiele ce foșneau, gura fierbinte și lacomă... Focul ardea vesel, duduind, pereții și plita sobiței pe care se coceau cartofi mari, cu coaja pârlită, se încinseseră căpătând o culoare smeurie.

— De loc nu ne cruți, căpitane! — spuse Irina cojind un cartof și adulmecând aburii lui fierbinți. — Mare lucru ar fi dacă le-ai da soldaților tăi câte o sută de grame din depozit!... Doar luptăm pe frig!

— Sunt amețită și de muncă, — șopti Frosia culcându-se obosită pe așternutul de paie, — și de conferință; frumos a mai

vorbit, nu mă mai săturam ascultându-l! — răsfrângeri rumene îi treceau pe față și-i încingeau mărgelele de sticlă de pe piept.

— Oamenii despre care vorbea Rachitin nu se află decât în cărți, — spuse Clania, svârlind peste cap părul de pe frunte. — In viață nu se prea găsesc ființe desăvârșite ca astea!

— Da' le-ai căutat ca să le găsești? — se întoarse Irina spre prietena ei, măsurând-o cu privirea mânioasă. — Cum ai dat peste un nemernic, gata, ai și socotit că toată lumea-i păcătoasă! De câte ori nu te-am povățuit, când eram împreună la batalionul sanitar: „Bagă de seamă, Clania, să nu te joci cu focul, că te frigi! Or fi albaștri ochii lui, dar sunt nerușinați și are niște mâini cam obraznice!" Tu, însă, dădeai din umeri: toți flăcăii sunt, doar, la fel!

Fața Irinei, pe care cădea lumina flacărilor, era aprinsă ca focul, ochii ei îngândurați aveau o privire cruntă.

— După mine, vorbe de dragoste nu se spun decât unui singur om, iar nu oricărui flăcău întâlnit pe drum!... — și încheie cu o șoaptă plină de mustrare și, totodată, parcă înduioșată de soarta prietenei. — Și tu cam tăifăsuiai cu oricine ciocănea ceva mai tare la poarta inimii tale.

Tăcură cu toatele câteva clipe; Clania privea țintă la foc, cu buzele încleștate; începu, apoi, jeluindu-se parcă:

— Imi spunea mereu că dragostea e ca o sărbătoare... Și că atunci când vine trebue să petreci, fără să te mai uiți înapoi!

— Ah, șarpele! — clătină din cap Irina, scrâșnind cu răutate: — Numai să-mi fi spus mie așa, că l-aș fi arătat eu!

Focul duduia în sobiță, mistuind mereu alte șomoioguri de paie.

— Sunt oameni pe care parcă nu-i poți iubi decât în zile de sărbătoare, — începu Frosia, sprijinindu-se în cot, — dar, după mine, asta nu mai seamănă cu dragostea ci e ceva... ca împerecherea păsărilor!... Dar în viață, zilele obișnuite au mai multă însemnătate decât cele de sărbătoare. Ia ascultați, — Frosia se ridică în capul oaselor, cufundându-și brațele în paie; cozile i se desfăcuseră, încolăcindu-i-se pe genunchi și luceau șters, ca aurul. — Am citit de curând o cărticică... mi-a dat-o învățătoarea: când am deschis-o, ce văd? Poezii... „Ce să fac cu ele?" m'am gândit și am vrut să le pun deoparte, dar tot au avut timp ochii să fure două rânduri! Zicea așa, — stătu să răsufle și un zâmbet îi întredeschise buzele moi:

„E dragostea un cântec plin de dor,
Dar cântecul să-l faci nu e ușor..."

Cum mi s'a înseninat sufletul după aceea! Ziua întreagă, orice aş fi făcut, nu-mi mai ieşeau din minte vorbele astea...

Grunia îşi puse capul pe umărul Irinei, uitându-se la florile trandafirii ce răsăriseră pe pereţii de tuci ai sobiţei; se gândea că fiecare om iubeşte în felul lui, pe măsura puterilor şi bogăţiei sale sufleteşti. I se părea că toată lumea rătăceşte cu mintea pe cărări lăturalnice, fără să poată ieşi la drumul mare. Se simţea tristă, poate pentrucă astăzi n'ar fi putut rosti din toată inima: da, da, iubesc şi sunt fericită!

Când, după ce se odihniră, fetele porniră spre casă, soarele se şi ridica deasupra văii, tăind pârtii luminoase pe povârnişurile munţilor. Pe tarla cerceii de smaragd ai semănăturilor de toamnă se clătinau de parc'ar fi sunat uşor.

Irina şi Clania o apucară cu mult înainte; Frosia care mergea alături de Grunia o întrebă pe neaşteptate:

— De ce eşti atât de supărată astăzi?

— De unde-ai mai scos-o şi p'asta, Frosia!— răspunse pripit Grunia. — De ce aş fi? N'am nimic...

— Ştiu după mine, — urmă Frosia luminată de un zâmbet liniştit şi trist. — Mai înainte de a mă duce la Matvei, mă frământam toată şi dacă nu m'ai fi lăsat cu copiii, în ziua când strângeam daruri pentru front, poate că aş mai fi tărăgănit încă mult timp, fără să iau o hotărîre...

Braţul Frosiei încinse, ca un brâu cald, mijlocul Gruniei; Grunia mergea prinsă în mreaja căldurii plăcute, ascultând cu luare aminte cum picură încet glasul trist al fetei.

— Câteodată, după ce-i culc pe copii şi, obosită cum sunt, mă bag şi eu în pat, nu pot de loc să adorm... Când mă gândesc c'o să vină Matvei al meu şi că s'ar putea să nu ducem trai bun împreună...

Se vedea că nici ea nu credea în ceea ce spunea; poate că tristeţea ei domoală fusese pricinuită de frumuseţea dimineţii ce se revărsase dintr'odată.

— Nu înţeleg ce-ţi veni, — îi răspunse Grunia. — Matvei te iubeşte atâta... — Din clipă 'n clipă se aştepta ca Frosia s'o întrebe ceva în legătură cu Rodion şi mergea din ce în ce mai încordată; doar braţul ce-i împresura mijlocul o mai liniştea puţin.

— Dacă ţi-aduci aminte, povesteam adineaori despre un cântec, — vorbea domol Frosia, — vezi, o dragoste ca aceea mi-ar trebui şi mie, pentru ca gândurile noastre să se împletească, să trăim cu sufletele deschise, să avem grijă unul de altul şi să nu uităm că ceea ce se risipeşte nu mai poate fi strâns la loc... Aşa

cum ne-am apucat noi să cultivăm soiul ăsta nou de grâu, cum îl îngrijim și-l cocoloșim cu dragostea noastră, tot așa trebue să fie îngrijită și dragostea...

— Da, da, — răspunse Grunia cu toată inima, la cuvintele ei — Trebue s'o păstrăm, pentrucă dragostea nu vine decât o singură dată în viață. S'o îngrijim, însemnează să ne străduim noi înșine să fim mai buni și să ne ajutăm unul pe altul; altminteri au s'o înnăbușe buruienile.

— Am prins drag de copii, — urmă Frosia. — Xenia crește voinică și dârză... Cel mare îmi spune pe nume; poate că și-o fi aducând mai bine aminte de maică-sa, dar s'a obișnuit și el cu mine... Prâslea, în schimb, nu se mai deslipește de mine, — Frosia suspină, — acum e cam bolnăvior... Vrei să treci pe la noi?

Cum se auzi scârțâind poarta casei lui Rusanov, fetița cea înaltă și slăbuță ieși în cerdac și strigă cu voce nesigură:

— Tu ești, mămico?

— Da, eu'sunt...

„O așteaptă", — se gândi Grunia, amintindu-și, cu o mustrare în suflet, de Pavlic care-i pândea fiece mișcare și se simți nerăbdătoare să ajungă cât mai de grabă acasă. Nu-i venea nici s'o refuze pe Frosia, care o chema în casă, așa că urcă treptele cerdacului.

— Cu cine mai ești acolo? — întrebă fetița.

— Ia uite la ea, toate vrea să le știe! — o bătu ușor Frosia cu palma la spate.

Lumina vie a soarelui scălda încăperea, scurgându-se pe pântecele samovarului nichelat. Deasupra mesei pătrate curat înfățate, se legăna abajurul galben și mare ca o floare a soarelui. Dușumeaua lucea, dată cu o vopsea vișinie închisă, un covor pestriț și îngust se întindea din prag până'n dreptul laviței.

Băiatul cel mare ședea la masă și citea o scrisoare iar moș Hariton, cu palma lată la ureche, asculta, dând ușor din cap, în semn că înțelegea totul sau că era de acord cu cele auzite.

„Oricând te duci la ei în casă, parcă-i sărbătoare" — se gândi Grunia, rezemându-se de pervazul ușii.

Auzind bătăi în ușă, băiatul pusese scrisoarea de o parte și-și ridicase capul. Stătea acum strălucitor de bucurie, bălai, cu o șuviță de păr mătăsos lăsată pe fruntea arsă de soare, cu ochi luminoși și se juca, pe rând, cu nasturii de sidef ai bluzei lui albastre, petrecându-și pe ei degetele ca pe niște clape de acordeon. Incercă de câteva ori să-i spună ceva Frosiei și se opri:

fie din pricină că mai era un om străin de faţă, fie din pricină că bunicul îşi încruntase sprâncenele stufoase, în semn că trebuia să tacă. Moşneagul i-o luă înainte:

— Matvei a trimis o scrisoare — începu Hariton. — Spune c'o să vină curând... Poate o fi chiar pe drum... Da' scrie de parc'ar fi umblat o găină beată pe hârtie, — pe semne, s'o fi zăpăcit omul de bucurie. Nicolaie, câtă carte ştie el şi a treia oară de când se munceşte să-i desluşească scrisul. — Bătrânul mormăia cu o mulţumire atât de vădită, încât, deşi se străduia să-şi ţină încruntate sprâncenele stufoase şi cărunte, zâmbetul larg, pe care nu şi-l putea stăpâni, îl dădea de gol.

Frosia se aprinse, apoi se întunecă la faţă, şi în timp ce-şi deslega şireturile ghetelor, mâinile începură să-i tremure. Nu se repezi la masă ca să apuce scrisoarea, aşa cum se aştepta Grunia, ci se descălţă fără grabă, îşi scoase basmaua şi-i spuse fetiţei, aruncându-i o privire:

— Xenia, pune-mi te rog apă'n lighian...

— Nu vrei mai bine să-ţi torn eu, mămico?

Fetiţa nu-şi mai lua dela Frosia privirea vrăjită, gata să-i prindă din sbor fiece cuvânt, să-i ghicească orice dorinţă după mişcarea sprâncenelor.

Frosia nu începu să citească scrisoarea nici după ce se spălă şi-şi şterse bine faţa cu prosopul, ci se îndreptă spre pătuţul în care zăcea copilul bolnav.

„Ce fel de om o fi! — se gândea Grunia. — Eu n'aş mai fi avut răbdare!"

Lângă pat, pe un scăunaş acoperit cu ziar, se aflau un pahar cu ceai, o farfurioară cu boabe de pomişoară, o alta cu miere, şi un termometru.

— Ei, cum te mai simţi, flăcăuaşul mamii? — şi Frosia se aplecă asupra băiatului şi-l sărută pe frunte. — Ţi-a mai scăzut temperatura, ai început să te faci bine...

De când cu Grunia, toţi îi spuneau lui prâslea „flăcăuaşul", deşi uneori, luându-l în braţe, Moş Hariton glumea:

— Asta nu e numai flăcăuaş, Eufrosina, ci coşcogeamite uriaş!... Nu vezi ce greu s'a făcut!...

Frosia îi mângâia mânuţele:

— Fă-te sănătos mai de grabă, — îi spuse, privind printre gene din pricina luminii tari ce-i bătea în faţă, — uite, tăticul ne scrie că vine... O să ne certe că nu i-am îngrijit bine băiatul.

— Mămico, da' tăticu' are barbă?

Frosia începu să râdă:

— De ce vrei să ştii?...

— Bunicul spune că toţi soldaţii adevăraţi au barbă.

— Cum ? Ce tot îndrugi acolo ? — mormăi Hariton. — Toate le ţin minte, dracii ăştia de copii !...

— Ei bine, vorbi Frosia, ascunzând în colţul gurii un zâmbet. — Dacă n'o avea barbă, o să-l rugăm să şi-o lase, — îi creşte repede... Vrei să mănânci ?

Băiatul dădu din cap în semn că da.

— Vai ce afurisit e ! — dinţii albi ca sideful ai Xeniei sclipiră. — Chiar adineaori l-am întrebat, mămico, şi n'a vrut... Iar când eşti tu, e gata să mănânce orice...

— Lasă-i acum, Eufrosinio, — rosti cu o voce groasă Hariton. — Aşează-te şi tu şi ia de mănâncă, doar nu vii dela plimbare... Avem un oaspete, pofteşte-l şi pe el... Dar de ce-a rămas, tristă, în prag ?... Vino'ncoa, Agrafena Nicolaevna.

— Pun numaidecât masa, mămico, — spuse Xenia şi începu să se 'nvârte prin casă, sprintenă, oacheşă la faţă, asvârlindu-şi mereu peste umăr, cu mâna, codiţele-i subţiri.

— Nu, nu, — stărui grăbită, Grunia. — Mă duc... Eram doar în treacăt pe aici. Simţi o dorinţă năprasnică să ajungă mai repede acasă, la Pavlic, de parcă nu-l mai văzuse de un an întreg.

Frosia îşi dădu seama că ar fi fost de prisos s'o mai roage să stea. Cunoştea, pentru c'o trăise, nerăbdarea aceea care-ţi cuprinde dintr'odată toată fiinţa.

— Ciudată muiere mai e şi asta ! — mormăi moş Hariton, clătinând din cap. — La început ţinea uşorii uşii în spinare şi tăcea... Şi deodată, ce i-o fi trăznit, c'a început s'o frigă locul sub picioare şi a rupt-o la fugă. Tare curioasă s'a mai făcut şi lumea asta : vorbeşti cu o femeie şi nu ştii ce-o să i se năzare peste o clipă !

— Nu-i ciudată, tată, — răspunse agale Frosia, — nu-s multe ca ea... e altfel decât celelalte...

— Păi asta voiam să spun şi eu, întări bătrânul, — că azi, toate sunteţi cam sucite !

Ieşind pe poartă, Grunia răsuflă uşurată şi se îndreptă zorită, spre casă. Gâfâia atât de tare încât, ajungând în cerdac, fu nevoită să-şi ducă mâinile la piept şi să închidă ochii. Bătu apoi, încet, în uşă şi auzind lipăitul grăbit al picioarelor lui Zoria, simţi că şi ea era aşteptată. Pavlic stătea lângă tejghea, acoperit de sus şi până jos cu talaşi ce foşneau. Se repezi spre Grunia, o apucă de mână şi ea-l luă în braţe, desmierdându-i, pătimaşă, obrajii. De abia acum, când îşi ţinea în braţe şi-şi săruta copilul ce se potolise, mulţumit, înţelese cât de puternic fusese dorul ce-o năpădise.

4

Dimineaţa, Grunia şi Rodion se întâlniră de parcă n'ar fi fost nimic între ei. Rodion râdea şi glumea, urmărind-o pe Grunia cu o privire plină de dragoste. Ea, nespus de bucuroasă că se împăcaseră, îşi aducea sieşi mustrări pentru asprimea şi nestăpânita dârzenie arătată în ajun.

Petrecură două zile pline de neastâmpăr, îndrăgostiţi ca doi tineri abia luaţi, uitând totul şi căutând să-şi ghicească, unul altuia, dorinţele.

Şi totuşi, oricât se străduiau să se poarte aşa, ca şi cum pacea ar fi fost pe deplin statornicită între ei, în fundul sufletului fiecare simţea că, mai devreme ori mai târziu, tot va ieşi la iveală neliniştea ascunsă în adânc. Aşa cum izbucneşte în stepă câte un foc care n'a fost bine stins; cel dintâi vânt ce se ridică, descoperă de sub cenuşă cărbunii ce mocneau şi aţâţă flăcările...

In ajunul zilei pentru care fusese hotărît congresul fruntaşilor în muncă, Rodion umbla întunecat la faţă.

— Te duci la raion, Rodia? — îl întrebă Grunia.

— După câte ştiu, nu m'a poftit nimeni acolo, — îi întoarse el vorba, posac. — Şi n'am niciun chef să dau buzna nechemat.

— De ce te-oi fi aprinzând aşa fără rost? De ce? — şi Grunia clătină din cap. — Ce nenorocire, nu ţi s'a trimis o invitaţie specială! De unde să se ştie la raion că tu vrei să iei conducerea unei echipe? Nu te mai încăpăţâna atâta, că mergem!

Rodion tăcu. A doua zi dimineaţa însă, începu să se pregătească de drum încruntat, fără să se uite la nimeni: îşi lustrui cismele, făcându-le oglindă, îşi îmbrăcă tunica de culoarea frunzei pe care panglicile decoraţiilor se aliniau pe două rânduri.

Un autocamion se opri în faţa casei. Grunia care se gătise şi ea pentru ziua aceasta solemnă îşi luă bărbatul de braţ şi ieşiră amândoi la poartă, unde fură întâmpinaţi cu glume, veselie şi hohote puternice de râs:

— Ce pereche minunată.

— Ia uitaţi-vă la ei, parcă se duc la nuntă!

— Ehei, după război, pentru mulţi a înflorit a doua oară dragostea!

Zâmbind stingherit, Rodion o ajută pe Grunia să se urce în camionul înţesat cu bănci, apoi, dintr'un salt sprinten, fu şi el înăuntru. Clania care şedea rezemată de peretele cabinei, apăsă pe clapele netede şi lucioase ale acordeonului şi maşina se smuci din loc.

Fetele dădură numaidecât drumul glasurilor şi cântecul pluti în voie deasupra văii, desfăşurându-se larg.

Sprijinind obrazul pe umărul lui Rodion, Grunia privea voioasă chipurile îmbujorate şi zâmbitoare ale prietenelor şi îngâna şi ea cu jumătate glas:

„Singură pornesc spre casă
Cu tristețea ce m'apasă.
Fericirea — nu ştiu bine —
A sburat pe lângă mine..."

In înălțimi, soarele dădea ocol munților, revărsându-şi căldura şi lumina asupra stepei. Taiga aburea, învăluită într'un fum albăstrui. Fetele cântau legănându-se pe bănci:

„Ce flăcău hapsân, ce viață!
Inima lui — sloi de ghiață..."

Totul era ca'n ziua nunții, cu şase ani în urmă; lumea întreagă se deschidea parcă, din nou, în fața Gruniei; pământul spălat de apele primăverii, râul ce murmura pe lângă bancurile de nisip, soarele prins în capcana primăvăratică, albastră, a văzduhului, pinii ce coborau, sburdând, pe povârnişuri. Pe o zi ca aceasta, în ciuda neliniştei neostoite din suflet, Grunia putea să creadă că viața cu Rodion avea să se îndrepte, să-şi gasească un rost şi că totul avea să iasă bine. In care cămin nu-s neînțelegeri mărunte?

Când camionul se opri în fața Casei de Cultură a raionului, Rodion sări jos cel dintâi şi rămase lângă maşină să prindă în brațe fetele care săreau, cu țipete ascuțite, din maşină; îi ajută şi Gruniei să coboare şi o trase de-o parte:

— Ai de gând să iei cuvântul azi? — o întrebă.

— Nu... Nu ştiu... Am să văd...

Rodion deschise capacul tabacherei de celuloid, scoase cu degete nerăbdătoare o țigară şi o aprinse.

— Dacă ai să iei cuvântul, o să vorbeşti şi despre planul tău cel nou?

— O să vedem... — îi răspunse Grunia, nehotărîtă; discuția aceasta începea s'o nemulțumească, prevestind o ceartă ce nu mai putea fi înlăturată.

Muşcându-şi buzele, Rodion privea printre gene placarda în culori aprinse ce străjuia intrarea în Casa Culturii, şi lozincile împodobite cu crengi de brad; fuma cu sete.

— Nu te-aş sfătui — rosti el, după un timp de tăcere, cu glasul surd şi plin de nelinişte, — te rog să n'o faci... auzi? Faima asta, pe care-o urmăreşti, ar putea să-ţi iasă pe nas!...

— Iar începi? — şopti Grunia; nu-i venea să creadă că voioşia cu care venise încoace se risipise deodată şi simţea în acelaşi timp că nu se va mai putea stăpâni şi că va căuta să ţină piept fiecărei păreri a lui Rodion. — Cum de nu înţelegi că, oricât ai stărui, n'ai să mă poţi abate dela hotărîrea mea, dacă ea va fi de folos pentru colhoz şi pentru ţară? Nu te mai necăji de geaba! Treaba ta, lucrează numai opt hectare, cine te sileşte să te împovărezi cu mai mult? Parcă o să te osândească cineva pentru asta?

— Incearcă numai, să faci aşa cum te taie capul! — Rodion rânji batjocoritor, şi sprâncenele lui se înnodară deodată la rădăcina nasului. — Vrei neapărat s'ajung de râsul întregului raion? Da? Asta vrei?

— Sfârşeşte odată, se uită lumea la noi, — îl rugă în şoaptă Grunia.

— Vrednic bărbăţel, o să zică lumea, — urmă Rodion batjocoritor, fără s'o asculte. — N'a găsit nimic mai bun de făcut decât să se ţină de fustele nevestei... Nu, asta nu-i de mine! — se apropie de Grunia şi, aplecându-se peste umărul ei, încheie cu o şoaptă fierbinte: — Gândeşte-te bine, înainte de a-i trage şi pe alţii după tine!... Mi-e milă de tine şi de-aia-ţi spun... Să nu fie prea târziu, mai încolo!... Ai să te încarci cu o povară peste puterile tale şi-o să-ţi frângi spinarea!...

— Eu nu umblu după muncă uşoară, — îi răspunse liniştită Grunia.

Maşa coborî în fugă treptele peronului de piatră. Ce desgheţată devenise după măritiş! Se năpusti ca o vijelie şi sărută sgomotos obrajii lui Rodion.

— Să trăieşti, ostaşule! Ce te uiţi aşa ursuz? Te pomeneşti că eşti gelos pe Grunia?— şi-l ameninţă cu degetul. — Bagă de seamă: e o fiinţă neprihănită. S'o ştii, şi n'ai voie să stai încruntat! — Maşa se repezi la Grunia şi începu s'o sgâlţâie. — De ce nu mi-ai scris că ţi s'a întors odorul?

— De abia a venit, nici n'am avut vreme să mă desmeticesc, — zâmbi Grunia, deşi nu se topise încă ghiaţa în care-i învăluise inima schimbul de cuvinte cu bărbatu-său.

— Hai, povesteşte-mi, cum o scoţi la capăt cu însămânţările de toamnă! — o rugă nerăbdătoare, Maşa; deodată însă, plesni din palme: — Dar de ce-om fi stând noi aci? Că acuşica se deschide congresul!

O apucă pe Grunia de mână şi năvăliră amândouă ca o furtună pe scări. Rodion urca posac, în urmă.

Prin uşile larg deschise se revărsau valuri de muzică: înăuntru cânta o fanfară.

Grunia se opri fără voie, admirând sala imensă, clădită de curând. Coloanele înalte, argintii, sprijineau o boltă orbitor de albă, semănată cu salbe de becuri electrice; stalurile coborau în amfiteatru spre scena străjuită de o parte şi de alta de câte un snop urias, turnat din ipsos şi zugrăvit cu bronz strălucitor. Tablourile pictorilor locali, atârnate pe pereţi, îmbiau privirile prin frumuseţea sălbatică a stepelor şi munţilor din Altai, dragi tuturor din copilărie; pe scenă se afla o masă lungă, acoperită pe deantregul cu o pânză roşie; pe masă o carafă aburită; la dreapta o tribună scundă de culoarea stejarului, în fundul scenei, la mijloc, erau desfăşurate steaguri roşii tivite cu spuma de aur a ciucurilor, iar pe un postament nu prea înalt se afla figura cunoscută a conducătorului, o sculptură ce-l înfăţişa aplecat uşor înainte, în mers, cu o mână petrecută sub reverul mantalei, a cărei pulpană era răsfrântă puţin de vânt.

Maşa o trase din nou pe Grunia de mână şi, vorbind amândouă cu însufleţire, îşi făcură drum spre ultimele rânduri de scaune. Rodion îşi găsise loc undeva, lângă intrare.

Sala zumzuia înfundat de sutele de glasuri. Infierbântată de sgomot şi muzică, Grunia se uita cu lăcomie la chipurile necunoscute ale plugarilor.

„Ce mulţi evidenţiaţi în muncă! — se gândi bucuroasă. — Ce bine ar fi să poţi sta de vorbă cu fiecare în parte, să afli cum lucrează!"

Bătrâni bărboşi se aşezaseră cu gravitate în primele rânduri şi tăifăsuiau domol, căutând să scoată unul dela altul, treptat, lucrurile ce puteau fi împrumutate şi întrebuinţate cu folos în gospodăria lor; foştii luptători se cunoşteau în mijlocul mulţimii, datorită înfăţişării lor deschise şi pline de îndrăsneală; nu-şi lepădaseră nici acum tunicile verzi pe care străluceau insignele de ostaşi din gardă, medalii şi decoraţii, unii mai purtau încă, după o veche datină militară, mustăţi scurt retezate, alţii se sprijineau în câte o cârje sau bocăneau cu protezele, asvârlindu-şi puţin înainte piciorul de lemn ce scârţâia; femeile vârstnice şedeau cu o smerenie prea vădită şi se uitau cu jind la fetele care sburdau prin sală şi se strângeau în stoluri, să ciripească; făcură repede cunoştinţă una cu alta, şuşotind prin colţuri. Mai la o parte, în jurul unui acordeonist cu părul cârlionţat, se

adunaseră flăcăii care aruncau spre fete priviri într'adins nepăsătoare și goale.

Insuflețirea și veselia obștească o molipsi și pe Grunia care se mai învioră puțin, dar nu pentru mult timp.

„E cu putință oare ca fiecare dintre oamenii de aci, luați în parte, să se sârguiască în colhozul lui, numai ca să cucerească faimă, așa cum vrea Rodion al meu?" — îi trecu prin minte și i se făcu rușine, de cât de nefiresc și fără noimă i se păru gândul acesta.

Il căută cu ochii pe Rodion care, însă, nu se vedea, pierdut cum era printre basmalele, șalurile și broboadele pestrițe ale fetelor.

„Să mai stea și singur! — hotărî ea. — Poate i-o veni mintea la cap și o să-l mustre cugetul după ce-o să-i audă vorbind pe plugari și o să vadă ce fel și cum stau lucrurile!"

In jur era numai freamăt de glasuri. Mașa îi ținea mai departe mâna și-i tot povestea despre livada ei, dar nu izbutea să risipească mâhnirea Gruniei.

Simțământul acesta o părăsi deodată, îndată ce se iviră în prezidiu conducătorii raionului și sala clocoti de aclamațiile mulțimii. Grunia îi recunoscu pe Novopașin, pe Rachitin și pe președintele comitetului executiv al raionului. Printre ei se afla și un bărbat înalt pe care nu-l cunoștea, îmbrăcat cu o haină maron, cu o cămașă galbenă de mătase și cu cravată de culoare închisă. Privea printre gene sala plină de lume, tăinuind în colțul buzelor subțiri și rumene un zâmbet ușor.

— Cine e? — întrebă Grunia, aplecându-se spre prietena ei.

— Secretarul comitetului de partid al ținutului... Ci-că a sosit azi dimineață cu avionul!

In mâna lui Novopașin tresăltă un clopoțel strălucitor, se auziră pocnind câteva staluri, cineva tuși, apoi în sală se făcu liniște.

Din clipa în care secretarul comitetului de partid al ținutului deschise congresul și dădu cuvântul agronomului spre a citi raportul, Grunia n'a mai știut cum trece timpul. Iar când începură să vorbească delegații, fiece cuvântare îi trezea în minte o seamă de răspunsuri ce se învârtejeau fierbinți și ar fi dorit să caute pe fiecare plugar, pe unde se afla pierdut prin sală, ca să discute cu el, să întrebe și să aducă unele completări. Luau cuvântul șefii de echipe, brigadierii, președinții, colhoznicii de rând, împărtășindu-și planurile lor și experiența atâtor ani de muncă; îi osândeau pe cei care-i trăgeau înapoi, lăudau pe alții, îi rugau pe conducătorii raionului să-i ajute, făcându-le rost de

cantităţi mai mari de îngrăşăminte şi fiecare-şi ridica în slăvi colhozul, cerând să i se arate o grijă deosebită. Sala-i întâmpina şi-i petrecea pe oratori cu aplauze darnice şi unanime.

Atunci când Grunia-i răspunsese lui Rodion că nu ştia dacă se va ridica să vorbească la congres, nu minţise. Gândul de a lua cuvântul îl însămânţase în mintea ei, fără să ştie, chiar Rodion.

In timp ce-i asculta pe ceilalţi, sămânţa aceasta încolţise şi crescuse treptat şi curând Grunia îşi dădu seama că nu va putea să treacă sub tăcere ceea ce grupul ei pusese la cale.

Aşternu, plină de neastâmpăr, câteva cuvinte pe o hârtie şi trimise bileţelul prezidiului. Când, după câteva minute, se rosti numele ei, i se păru că nu auzise bine. Primul îndemn pe care-l simţi, fără să-şi dea seama, fu să renunţe la cuvânt. Chiar de-ar fi fost să se aprindă toată de ruşine, numai să fie scutită de treaba asta!

Grunia se uită nehotărîtă la Maşa.

— Du-te, te-a chemat a doua oară! — îi şopti aceasta, împingând-o uşor.

Simţind cum i se sbătea inima, învâlvorată de un foc lăuntric, Grunia porni încet, cu ochii în jos, spre scenă, străbătând locul îngust de trecere dintre staluri. Intotdeauna i se păruse caraghioasă turburarea oamenilor care, ieşind pentru prima oară să vorbească în faţa unei mulţimi, pierdeau graiul; de abia acum, când se vedea petrecută de sute de priviri curioase, simţi cât e de greu să deschizi gura când atâţia oameni se uită la tine şi aşteaptă să le vorbeşti.

Se pomeni deodată, fără să ştie cum, lângă tribună şi văzu aproape de tot, lângă ea, prezidiul; Novopaşin îi făcu un semn de încurajare cu capul, Rachitin zâmbea, privind-o beat de fericire, iar secretarul comitetului de ţinut se uita la ea liniştit şi puţin întrebător, cu ochii lui ca boabele de cafea.

— In ziua în care i-am scris lui Iosif Vissarionovici Stalin, parcă mi s'a luminat sufletul, — începu Grunia cu un glas înalt, pe care nu şi-l cunoştea şi, ca să nu-i tremure mâinile, îşi rezemă coatele de tribună. — Apoi m'a apucat, aşa, ca un alean... De ce oare? — mă gândeam. Poate de teamă că nu mi-am socotit bine puterile? Nu; pare-se, lucrurile erau în bună rânduială, nu ne încărcasem cu o povară prea mare! Atunci ne-am strâns toate câte eram în grup şi am recitit Hotărîrea Plenarei din Februarie şi deodată parcă mi-a trecut ca un fulger prin inimă. Staţi, fetelor, am găsit!... Am înţeles ce alean mă chinue!... In scrisoare ne-am luat un angajament prea mic, asta-i! Şi lucrul ăsta s'a

întâmplat din pricină că toată grija noastră s'a îndreptat numai spre tarlalele pentru recolte-record.

Străbătută de un freamăt, sala undui ca un lan de secară sub adierea vântului, apoi se liniști iar. Grunia își trase răsuflarea și-și linse buzele uscate, fără să observe că-i pusese cineva în față un pahar cu apă.

— Pe urmă am făcut socoteala, — urmă Grunia, — și uite cum stau lucrurile tovarăși fruntași ai muncii : de pe tarlalele de recorduri strângem câte douăzeci și cinci de chintale la hectar — acum ne-am pus în gând să dobândim și mai mult — iar de pe restul ogoarelor colhozului strângem, ca mai înainte, câte optzece chintale... De unde se vede că restul ogoarelor e pentru noi ca o rudă săracă, pe care o lipsim de mângâiere și de îngrijiri...

— Așa e ! — strigă cineva ; dar nimeni nu-l sprijini.

Plugarii ascultau tăcuți, cu luare-aminte : nu se lămuriseră încă destul unde voia să ajungă șefa aceasta de echipă, sprintenă și înflăcărată, din colhozul „Zori de Zi", și se fereau să-i aprobe, prea în pripă, vorbele.

— Pământul ăsta n'are parte nici de adevărata agrotehnică, nici de îngrășăminte îndestulătoare, — Grunia începu să vorbească mai liniștită și cu mai multă hotărîre. — Așa că ogorul n'o să mai fie mama noastră bună și darnică ci o mamă vitregă și rea !... Dar grânele, multe, le dă ogorul întreg al colhozului nostru și de aceea trebue să-l îngrijim așa cum îngrijim și tarlalele de recorduri !... Doar nu-i ceva care să fie peste puterile noastre ! Mai ales dacă toți colhoznicii au să se organizeze în echipe și au să înceapă să muncească la fel ogoarele, oricâte ar fi ele... Doar nu e cine știe ce mare filosofie, oricine-și poate însuși învățăturile agrotehnicei, numai leneș să nu fie !

Grunia începuse să deosebească fețele celor din sală care mai înainte păreau amestecate deavalma și răsuflă în voie, ușurată.

— Ei bine, ne tot gândeam și tot chibzuiam și până la urmă, am hotărît împreună cu toată echipa... în primul rând ca în loc de zece hectare, cât are o tarla de recorduri, să luăm asupra noastră cincizeci de hectare și să ne angajăm să scoatem de pe întinderea asta câte douăzeci și cinci de chintale pe hectar...

Cineva începu să aplaude cu furie, dar numaidecât se făcu iar liniște. Gruniei i se păru că ochii aceia umezi, îndreptați spre ea, răspândeau o bucurie luminoasă, aproape orbitoare. Astfel de ochi îi observa la oameni numai când munceau, în toiul arșiței, la seceriș. Deodată-l văzu pe Rodion la intrare. Se ridicase și stătea puțin aplecat înainte ; fața lui palidă, cu părul lăsat pe

frunte în chip de potcoavă, părea îngheţată. Grunia oftă adânc și încheie domol:

— Iar de pe restul ogoarelor, vom ajuta brigada să dobândească o recoltă de o sută de puzi...

In sală coborî o liniște adâncă, ruptă deodată de un ropot năprasnic de aplauze și de strigăte:

— Bravo-o-o!...

— Bravo „Zoriștii"! Bravo fetelor! Asta ne trebuia!

— Să ai parte de bucuria câmpului, că-i porţi de grijă!

— A nimerit-o tocmai unde trebue!

— Să ne unim noi, și atunci să vedeţi recoltă!

— Să muncim cu râvnă, dar să ne uităm și la cei din jur!

— Curaj oameni buni, înainte!

— Să nu uiţi că ţi-ai luat angajamentul faţă de poporul întreg. Să nu spurci cu minciuni clădirea asta nouă.

Ca să-i potolească, președintele trebui să sune îndelung din clopoţel. Când se făcu liniște, Rachitin spuse:

— Tovarășă Vasilţova, după regulament, ţi-a mai rămas timp; dacă mai ai ceva de spus... spune...

— Cât timp? — întrebă Grunia.

— Trei minute.

— Atunci o să mai vorbesc, — spuse ea și toată lumea îi întâmpină cuvintele cu veselie și râsete.

Fără a lua în seamă hazul din sală, Grunia își întoarse chipul înflăcărat spre ascultători:

— Și acum, ca să închei... iată cum înţeleg eu Hotărîrea Plenarei din Februarie și Decretul: că faptele astea pornesc dela ceva viu, că viaţa însăși le cere... Și dacă e așa, atunci suntem datori să citim și să ne punem mintea la teasc... Sunt oameni care se dovedesc buni numai să aducă la îndeplinire diferite însărcinări — prea li-i lene să gândească singuri... Hotărîrea și Decretul sunt sortite acelora care înţeleg să lupte pentru o recoltă mare! Patria nu poate decât să fie mulţumită dac'o să-i dăm mai multe grâne!

Liniștea fu iarăși frântă de un sgomot asurzitor; Grunia se pregătea tocmai să părăsească scena, când secretarul comitetului de ţinut, care ședea în capul mesei, se ridică și-i strânse mâna. Așteptă să se astâmpere larma apoi spuse:

— Tovarășă Vasilţova! Ai atins astăzi, aci, o problemă de mare însemnătate pentru stat! Să chibzuim cu toţii cum am putea-o aplica în viaţă. Propun ca acest congres să se desfășoare sub semnul luptei pentru recolte superioare pe suprafeţe mari!

Sunt încredinţat că toţi colhoznicii din Altai vor răspunde la chemarea dumitale!

Un nou val de aplauze se revărsă în sală.

Grunia se întoarse la locul ei, uitându-se în jos, măsurându-şi paşii, de parcă s'ar fi temut să nu se poticnească.

Scânteia aruncată de ea iscase multe focuri. Răsuflarea sălii era fierbinte şi furtunoasă. Primul şef de echipă care se urcă pe scenă după Grunia, vesti plin de îndrăsneală:

— Noi primim provocarea echipei de recolte superioare din colhozul „Zori de Zi" la lupta pentru o recoltă mare!

Grunia auzea svâcnindu-i sângele în tâmple.

— Nici noi nu vrem să rămânem mai prejos, ne luăm şi noi angajamentul!... — strigă înfierbântat un altul care se ridicase să vorbească.

— Colhozul nostru se cheamă „Drumul spre comunism"... Insuşi numele acesta nu ne îngădue să trecem pe lângă o problemă atât de însemnată...

Maşa se lipi de umărul Gruniei, şoptindu-i:

— Vai, Grunia, ce fată minunată eşti! N'aş fi crezut... Zău, eşti nici mai mult nici mai puţin, un adevărat erou, pe cinstea mea!

— Ei, lasă Maşa, — o potoli Grunia uitându-se în jur.

Ii ardeau obrajii şi căuta zadarnic să le astâmpere vâlvoarea, apăsându-şi într'una palmele pe faţă. Grunia se bucura că-i sgândărise pe oamenii din sală care i-au înţeles chemarea şi i-au răspuns cu toată inima, şi s'ar fi simţit pe deplin fericită dacă n'ar fi chinuit-o gândul că undeva, în mulţime, şedea stingher şi nemulţumit Rodion al ei, scrâşnind din dinţi. Ce s'o fi petrecând în mintea lui?

In pauză n'avu răgaz să-şi facă drum până la el căci se pomeni numaidecât chemată în culise. In cabina actorilor împodobită cu oglinzi, dădu de Novopaşin şi de secretarul comitetului de ţinut.

— Ia loc, — o pofti binevoitor secretarul comitetului de ţinut, oferindu-i un fotoliu uşor, de împletitură.

Ea se simţea uimitor de bine în tovărăşia lor, de parcă ar fi fost vechi cunoştinţe.

— Cum mai merge grâul dumitale de toamnă? — o întrebă zâmbind secretarul comitetului de ţinut. — Pământul nostru are demult nevoie de un soi bun, care să reziste la ger, dar ce spun eu — nu numai pământul nostru ci toată Siberia are nevoie de aşa ceva! — vorbind, îşi repezea puţin înainte arătătorul

dreptei și după ce strângea privirea tuturor în vârful degetului, ca într'un nod, își asvârlea deodată mâna, cu totul, înainte, subliniind prin gestul acesta câte un lucru deosebit de important. — In momentul de față facem experiențe pe o scară mai mare, cu mai multe soiuri de grâu de toamnă, în colhozuri și la stațiunile se selecționare și folosim tot mai mult semănatul pe miriște a grâului de toamnă.

Grunia se ridică, așa cum obișnuia la ea, în laborator, și povesti în liniște și amănunțit despre însămânțările cu grâu, despre felul cum izbutise să țină pe loc zăpada și despre îngrășămintele puse primăvara.

— Cred însă că lupta cea mare am câștigat-o, — sfârși ea, — iarna am trecut-o cu bine. Restul, nu atârnă acum decât de noi...

— Și sunt sigur că ne putem pune toată speranța în voi, — și secretarul comitetului de ținut începu să râdă. — Dacă întâmpinați greutăți, înhămați-l la muncă și pe Alexei Sergheevici... Grâul ăsta i-o fi bântuind și lui visele, nu-i așa?

— Mărturisesc că-mi pun mare nădejde în soiul ăsta de grâu, — spuse Novopașin, pufăind din pipă, — dacă-l vom putea introduce pretutindeni, peste doi ani vom putea răsufla mai ușurați!...

— Dacă vii cumva pe la Barnaul, treci și pe la mine, — o poftì pe Grunia secretarul comitetului de ținut și-i făcu apoi lui Novopașin cu ochiul. — Ia cheamă-ți radioredactoarea. Tovarășă Vasilțova, nu mai scapi, ți-am căzut pe cap, — după care o lămuri, fără să mai zâmbească: — Am vrea să vorbești la radio despre planul dumitale.

— Ah, asta nu, — strigă înciudată Grunia. — Pe cinstea mea, asta nu! Și-așa s'a făcut destulă vâlvă!...

— Nu-i nimic! Dumneata, pe cât se vede, ai mintea limpede și capul vârtos legat de umeri, n'o să te apuce amețeala, — spuse secretarul comitetului de ținut, privind-o printre gene. — In primul rând trebue să ne gândim la foloasele trebii ăsteia! Iți doresc succes!

Studioul centrului de radio îi plăcu grozav Gruniei. In cabina micuță, căptușită toată cu stofă albastră, domnea o liniște uimitoare. Aparatele se aflau în încăperea alăturată: printr'o ferestruică interioară se vedeau niște cutii lungi, argintii, cu lămpi înalte și strălucitoare, înăuntrul cărora ardea mocnit ceva, și din când în când, se auzea venind dintr'acolo un sunet subțire și melodios, ca și cum ar fi picurat jghiaburile unui acoperiș.

Grunia nici n'avu timp să se uite mai bine în jur că i se şi puse în faţă cuvântarea ei dela congres, scrisă la maşină — când or fi avut vreme, oare? — şi fu poftită să ia loc la o măsuţă deasupra căreia se afla atârnat microfonul rotund şi zăbrelit, aidoma unei strecurători noi-nouţe pentru lapte.

„Nu mi-e frică de loc", — se gândi Grunia, dar când crainica îi şopti încet: „acum dăm legătura" se simţi şi mai emoţionată decât la congres.

Nu înţelese primele cuvinte ale crainicei care semnala lungimile de undă; îndată după aceea, însă, văzu cu ochii minţii, cum undele acestea, stârnite ca o piatră aruncată în mijlocul unui lac, aveau să se resfire, împrăştiindu-i glasul pretutindeni în ţinut. Văzu mii de oameni care ascultau în faţa aparatelor de radio şi aproape că i se încleştă gura atunci când crainica o prezentă liniştită, de parc'ar fi citit dintr'o carte:

— Atenţiune! In faţa microfonului nostru se află şefa de echipă din colhozul „Zori de Zi", Agrafena Nicolaevna Vasilţova...

Şi deşi avea înainte cuvântarea bătută la maşină, timp de câteva clipe nu putu rosti nicio vorbă, nu se simţi în stare să-şi deslipească buzele. Se uită pierdută la crainică; aceasta-i făcu un semn prietenos din cap, căutând s'o încurajeze şi abia atunci Grunia îşi recăpătă graiul:

— Tovarăşi colhoznici!...

Nici ea nu-şi recunoscu glasul care suna înfundat, de parcă i s'ar fi înţepenit deodată gâtlejul, şi urmă să citească, mecanic, strâmbându-şi faţa de necaz şi greşind adesea cuvintele. Broboane de sudoare îi ieşiseră pe frunte, pe tâmple şi deasupra buzelor. Şi, când textul cuvântării se sfârşi, suspină uşurată şi adăugă dela ea:

— Şi asta-i tot...

Crainica întrerupse legătura microfonului şi începu să râdă:

— A fost foarte bine! Ai vorbit atât de firesc!

— Ce spui! — se miră Grunia, neîncrezătoare, — de când mă ştiu nu m'am bâlbâit atâta!... Tot timpul mi se părea că vorbeşte un străin în locul meu, nu eu! Iertaţi-mă că n'a ieşit cum trebue!

In stradă, adierea umedă a nopţii de Aprilie îi mângâie faţa. Undeva susurau nişte pârâiaşe, tăifăsuind între ele, din difuzorul instalat pe acoperişul staţiunii de radio picurau sunetele molcome şi gingaşe ale unei viori, pe cer, ca nişte cărbuni aprinşi aţâţaţi de vânt, scânteiau stelele. Trăgând în piept cu ne-

sat aerul îmbătător al primăverii, Grunia rămase pe peron să asculte plânsul molcom al viorii.

„Parc'ar fi glas de om, — se gândi ea. — Ce frumos cântă! Iți răscolește sufletul!"

De teamă, parcă, să nu-i fie inima subjugată de tristețe, Grunia își legă mai strâns basmaua sub bărbie și se îndreptă cu pas grăbit spre Casa Culturii. La jumătatea drumului se auzi chemată. Nu desluși numaidecât cine era și tresări pomenindu-se în fața ei cu Rodion:

— S'a și 'ncheiat congresul?

— Incă nu, — îi răspunse el cu ton sec. — Dar toată lumea s'a luat acum după tine și nu se mai vorbește decât de-un singur lucru, de ogoare cât mai întinse...

— Și ție nu-ți place, de aceea ai plecat așa-i? — îl întrebă, tăios, Grunia.

— Iar o luăm dela capăt, — rosti Rodion împăciuitor. — Uite ce m'am gândit Grunia dragă, cât am stat acolo. — Işi trase răsuflarea și începu cu un glas înnăbușit și duios ce ascundea o nelămurită tristețe. — Intr'adevăr, nu pot să te ajung. Cred că acum toată Uniunea o să vorbească despre tine!... Și atunci? Asta nu înseamnă că trebue să rămânem pentru totdeauna certați... Nu știu de ce te-oi fi înfierbântat atâta? Lasă-l pe fiecare să muncească așa cum știe, fără să se amestece în treburile celuilalt... Iar acasă, să fie liniște și pace... Și orășenii, doar, lucrează în felurite uzine și nu-și iau lumea 'n cap dacă unuia-i merge mai bine treaba, sporind producția, iar altuia îi merge mai prost.

„Și crezi, oare, că le e tot una? Nu suferă, oare, unul din pricina celuilalt?" — dădu să spună Grunia, dar se stăpâni.

— Va să zică ne-am înțeles? — întrebă Rodion și, fără să mai aștepte răspunsul Gruniei, încheie obosit: — Altfel nu mai merge. Sunt de patru zile acasă și mă perpelesc ca pe cărbuni aprinși... Nicio clipă n'am liniște... Comitetul de conducere o să-mi hotărască mâine soarta... Nu mă mai chinui și tu! Vrei?

Glasul lui Rodion suna supus și blând ca un îndemn spre dragoste și pace și Grunia se întristă. S'ar fi simțit mai bine, parcă, dacă Rodion i s'ar fi împotrivit, i-ar fi ținut piept; dar faptul că, lipsit de voință, se dădea la o parte și nu avea de gând să-i împărtășească durerile și bucuriile lui, o copleșea. Ca și cum ar fi lipsit-o și de ultima putință de a-i dovedi că ea avea dreptate. O cuprinse un simțământ nesuferit, apăsător.

De apăsarea aceasta nu putu scăpa nici la spectacolul vesel din seara aceea, nici mai târziu, când se întorceau cântând iar Rodion îi șoptea la ureche cuvinte drăgăstoase și-i săruta pe furiș obrazul, de câte ori mașina se sguduia la hârtoape.

Dimineața, Grunia se trezi cu o presimțire neliniștitoare, ca o povară în suflet, care n'o mai părăsi până seara și numai când plecă la ședința comitetului de conducere, înțelese deodată care era pricina turburării: nu stătea în firea ei să rămână liniștită la ședință și să tacă dacă era ceva care nu-i plăcea, împotriva căruia se simțea datoare să lupte.

Pe scară, auzind zumzetul ca de stup al sălii, Grunia se opri nehotărîtă. Ce-ar fi să nu se ducă, măcar acum, la ședință? S'ar fi putut lipsi ușor de ea, și n'ar mai fi fost silită să se sbuciume atâta. Dar nu, de vreme ce a luat o hotărîre și și-a băgat ceva în cap, să nu dea înapoi!

Ședința era în toi, plină de o bucurie încordată, de parcă oamenii din colhoz nu s'ar fi pregătit pentru muncă la câmp ci pentru o puternică și hotărîtoare ofensivă, ca în preajma unui atac viguros, când forțele sunt gata și toată lumea nu mai așteaptă decât ultimul semnal.

Dar freamătul de bucurie obștesc, de data aceasta, n'o mai învioră pe Grunia. Aproape că nu asculta ceea ce se vorbea; nu luă parte la discuții și parcă rămăsese de-o parte, să-i urmărească pe ceilalți. Aștepta clipa când avea să fie luat în cercetare lucrul acela de care se temea și pe care nu putea și nici nu trebuia să-l ocolească.

In sfârșit, se încheiară discuțiile cu privire la problema de căpetenie și oamenii se mai liniștiră puțin. Trecându-și mâna peste fruntea lui boltită, Crasnopiorov le aduse la cunoștință:

— S'au înaintat comitetului de conducere două cereri din partea unor colhoznici de rând... Nu e mult de când luptau să câștige biruința pe front; acum vor s'o dobândească prin muncă pașnică!... Ii știți cu toții: Vasilțov Rodion Terentici și Ciuciaeva Irina Gordeevna... Amândoi vor să ia conducerea câte unei echipe! Are cineva de spus ceva sau de făcut vreo întâmpinare în privința aceasta?

Glasuri binevoitoare se ridicară din diferite colțuri ale încăperii:

— Mai încape discuție? Cererile trebuesc aprobate!

— Să-i lăsăm să-și dea silința și așa vom dobândi mai multe grâne!

— Dar să mai răsfoiască puţin şi cărţile de agrotehnică. Fără ele, n'ajungi departe!...

— Aşa e! Să-şi atârne cartea la cingătoare, să-i bată pe burtă!

Crasnopiorov, mulţumit de unanimitatea glasurilor şi de însufleţirea generală, dădea din cap la fiece exclamaţie; ochii lui strălucitori mijeau. Intrebă, totuşi, de formă, lovind în carafă cu unghia:

— Poate are cineva de făcut vreo întâmpinare?...

Grunia stătea aplecată deasupra mesei, fără să se uite la nimeni şi mâzgălea o hârtie. Auzind întrebarea lui Crasnopiorov, înghiţi în sec, înălţă capul şi, mirându-se singură de stăpânirea ei de sine, spuse:

— Eu...

In aceeaşi clipă, în încăpere se aşternu o tăcere sugrumată.

— De ordin personal? — întrebă Crasnopiorov, încetând să mai zâmbească.

Gruniei i se părea că ochii ei răspândeau o dogoare de nesuferit; biruindu-şi însă freamătul sângelui în urechi şi înfruntând privirea cercetătoare a preşedintelui, rosti cu glas scăzut:

— In ce-l priveşte pe Vasilţov, Rodion Terentici, sunt împotrivă...

Cineva scoase o exclamaţie de mirare şi iarăşi se făcu linişte.

— Dă-ţi cărţile pe faţă, — spuse Crasnopiorov, uitându-se cu o curiozitate făţişă la femeia aceea tânără, a cărei fire nu izbutise s'o înţeleagă, deşi trecuseră atâţia ani de când lucra în colhozul lui. De câte ori se întâlnea cu Grunia, se încorda şi parcă simţea cum se întinde o coardă înlăuntrul lui. Nu pentrucă s'ar fi temut de ea, nu; totuşi... N'o păţise oare, odată, când din îndemnul ei comsomoliştii îl siliseră să se arate mai darnic faţă de vecini? Cei dela „Facla" îşi construiseră demult uzina electrică proprie şi tăiaseră legătura cu reţeaua colhozului său; ţinând minte, însă, că fusese nevoit să bată în retragere, Crasnopiorov nu se prea ducea bucuros pe la vecini. Era ceva ce-l împiedeca să se simtă la fel de bine ca mai înainte în mijlocul lor. Şi aceasta, fireşte, de când cu întâmplarea care-l făcuse pe Crasnopiorov să se poarte mai altfel cu Grunia. Şi, pe măsură ce puterea ei creştea şi Grunia devenea un om cu vază în colhoz, Crasnopiorov îşi dădea tot mai bine seama că trebuia să trăiască în bună pace cu ea.

Şi de data aceasta, dându-şi seama de turburarea trecătoare a Gruniei, o luă cu binişorul:

— Poate aveţi neînţelegeri în căsnicie? N'o fi mergând ceva la voi, te pomeneşti... dar întâlnind privirea batjocoritoare şi plină de dispreţ a Gruniei, îşi încleştă numaidecât buzele.

— Nu, Cuzma Danilâci, bârfelile nu-şi au locul aici, — îi răspunse liniştită şi cu asprime, — şi nici cărţile n'au ce căuta, căci doar n'am venit aici să joc cărţi... Grunia îşi trase suflarea şi simţind cum se încorda toată cu fiece cuvânt rostit, urmă mai domol: — Nu mă ridic împotriva soţului meu, dar nu sunt de părere că ar fi potrivit să i se dea conducerea unei echipe în colhoz... şi asta pentrucă ştiu că se gândeşte mai mult la faima lui, decât la grâne!...

— Aşa-a-a, — tărăgăni el îndelung vorba, şi ochii-i se închiseră batjocoritori. — Faima asta-i ca râia: cu cât te mănâncă mai tare, cu atât simţi mai mult nevoia să te scarpini... Cred, însă că, dumneata, Agafena Nicolaevna, ai sărit peste cal! De aci înainte drumul ce duce spre faimă ne este larg deschis! Iar dacă Vasilţov o s'o câştige, însemnează c'o să sporească şi mai mult recolta!...

De abia acum, după ce dăduse în vileag ceea ce o chinuia, Grunia înţelese că n'avea la îndemână nici argumente convingătoare nici fapte ca să dovedească faţă de comitetul de conducere că avea dreptate. Ori ce-ar fi spus, oamenii ar fi privit-o neîncrezători, căci dreptatea nesprijinită pe fapte, nu putea convinge pe nimeni.

— Vasilţov e aici? — întrebă deodată Crasnopiorov, uitându-se în jur.

— Aici, — răspunse Rodion cu glas înnăbuşit, dintr'un colţ umbrit al sălii şi se ridică în picioare, roşu la faţă, căutând la toţi cu ochi răi.

— Vă cer iertare, fireşte, că mă amestec, — şi Crasnopiorov. îşi duse mâna la piept. — Ingăduiţi-mi totuşi să vă întreb: sunteţi amândoi oameni tineri, crescuţi de Puterea Sovietică; astfel stând lucrurile, cum de aveţi vederi deosebite?

— Imi daţi voie? — se rugă Rodion, după o veche obişnuinţă căpătată pe front. — Deşi nu suntem la judecătorie, aici, am să vă lămuresc totuşi, de unde a ieşit neînţelegerea asta... Am avut o ceartă... ea are vederile ei, eu pe ale mele... Nimeni nu-i oprit să aibă părerile sale... Pot gândi orice, numai gândurile astea ale mele să nu aducă neajunsuri colhozului!

— Neajunsuri n'au să aducă, dar nici foloase prea mari, — spuse Grunia fără a se uita la bărbatu-su.

— Cât priveşte foloasele, o să stăm noi de vorbă la toamnă — rosti Rodion cu înţeles, înfruntând-o şi scuturându-şi şuviţa de pe frunte.

— E drept! — îl sprijini Crasnopiorov. — Cred că faima colhozului trebue ridicată cât mai sus cu putinţă!... Şi nu vă ascund, păcatele mele, că dacă veţi ajunge cu toţii Eroi, te pomeneşti că mă aleg şi eu cu ceva.

Gruniei i se părea că nu mai vorbea Crasnopiorov acum, ci însuşi Rodion. „N'aş fi crezut niciodată c'ar putea fi vreo asemănare între unul şi altul!" — se gândi ea şi lucrul acesta o amărî şi o duru poate mai mult ca orice.

Când se purcese la votare, doar ea se îndărătnici să ridice mâna în semn de împotrivire.

— Ce fel de om eşti tu, Agrafena Nicolaevna! — spuse Crasnopiorov fără să-şi ascundă mirarea.

— Nu mă plâng, — rosti Grunia cu glas scăzut şi se ridică dela masă. — Cel puţin am totdeauna cugetul împăcat.

Se apropie de Rodion şi-i atinse mâneca bluzei:

— Mergi acasă sau mai rămâi?

— Mai rămân, — îi răspunse el, ferindu-şi ochii — Trebue să hotărîm alcătuirea echipei...

Avea faţa aspră, aproape rea...

Afară, Grunia îşi pierdu stăpânirea de sine. Coborî în fugă treptele şi începu să alerge, cufundându-se în bezna celei dintâi ulicioare pustii care-i ieşi în cale. Işi simţea pieptul prins într'o strânsoare ce n'o slăbea de loc. I se păru că dacă ar fi strigat din răsputeri, ar fi putut scăpa de durerea aceea care se 'nfipsese în inima ei ca o căpuşă; gonea însă înainte, strângând din dinţi, ca şi cum s'ar fi temut să nu-şi piardă şi ultimele puteri dacă i-ar fi descleştat.

Işi mai veni în fire de abia când ajunse la poarta casei şi, rezemându-se de un bulamac, îşi trase răsuflarea.

Pe cer se învălmăşeau nori cenuşii, de ploaie, şi pânza lor nu se destrăma nicăieri, nu se zărea nicio steluţă măcar.

„Trebue să-mi găsesc ceva de făcut şi atunci o să-mi treacă", — se gândi Grunia. Luă doniţa din tindă, fără să mai intre în casă, şi se duse în staul. Dând acolo peste soacră-sa, strânse doniţa la piept.

— Da' Rodion unde e? N'aţi venit împreună? — o întrebă Malania, privind-o cu luare-aminte.

— Vine şi el, acuma, — rosti ea pripită.

— Lasă, Grunia, mă descurc şi singură...

— Vai, măicuţă, şi-aşa au trecut atâtea zile de când nu

ţi-am dat o mână de ajutor, — stărui Grunia de parcă s'ar fi temut să nu-i ia soacră-sa doniţa din mână. — Du-te dumneata şi pune la fiert samovarul, că isprăvesc şi eu numaidecât cu mulsul...

Malania oftă şi mai zăbovi un timp; pesemne, vrând s'o întrebe ceva pe noră-sa, dar cum nu se putea hotărî, plecă.

Paşii soacrei se pierdură în fundul curţii şi Grunia se cufundă în întunerecul plin de mirosuri al staulului. Vaca rumega alene deasupra ieslei, suflând sgomotos. Grunia îi cuprinse cu braţele grumazul cald şi-şi lipi obrazul de părul ei neted şi mătăsos, simţind un nod de lacrimi în gât.

— Unde eşti, măiculiţa mea! — şoptea cu buze tremurătoare; îi amorţise sufletul, cotropit de amărăciune şi de-o nelămurită durere.

Vaca îşi mută picioarele şi îşi întinse grumazul, ca şi cum ar fi vrut să se desfacă din îmbrăţişare; atunci Grunia se aşeză pe un scăunaş scund şi începu s'o mulgă.

„O să treacă toate; au să se macine cu încetul! — încercă să se liniştească. — O să-şi dea seama că nu puteam face altfel!... Dacă mă iubeşte o să înţeleagă!"

Laptele ţâşnea cu un susur odihnitor, spuma se ridica până la gura doniţei.

După ce puse fân proaspăt în iesle, Grunia ieşi şi propti un butuc în uşa staulului. Umbla încovoiată de povara doniţei, abia mişcându-şi, de oboseală, picioarele care parcă i se îngreunaseră. Prima ploaie de primăvară picura sfioasă. Grunia lăsă jos doniţa în cerdac şi rămase mult timp afară, cu capul dat pe spate, primind pe faţă desmierdarea răcoroasă a stropilor.

Rodion şi sosise. Umbla dintr'un capăt într'altul al încăperii, fumând. Zadarnic ar fi încercat să-i vorbească astăzi: nu-i trecuse încă supărarea.

Mâncară în tăcere şi după aceea Rodion se duse în odaie, se desbrăcă, stinse lumina şi se culcă, iar Grunia se urcă pe cuptor, lângă fiu-său şi rămase multă vreme trează, în căldura moleşitoare şi'n mirosul pâinii de secară. Nici nu se întinsese bine, că Pavlic începu să se mişte.

— Tu eşti, tuşică?

— Dormi, eu sunt...

Băiatul se lipi de ea, cuprinzându-i gâtul rece cu mânuţele lui calde şi moi.

— Dormi cu mine?

— Cu tine, dar nu mai vorbi, dormi...

Dibui pe întuneric până dădu de părul lui moale ca inul, îi desmierdă creştetul şi-l sărută.

— Da' tăticu' de ce e supărat pe mine? — întrebă în şoaptă Pavlic şi Grunia îl strânse atunci la piept.

— De unde ai mai scos-o şi p'asta? — murmură ea, simţind o gâdilitură în gât şi abia izbutind să-şi stăpânească plânsul. — Na-ţi-o bună! Tăticu' te iubeşte, auzi tu?

— L-o fi durând rana, mai ştii? Tot umblă prin casă încruntat, strânge din dinţi şi nu spune nimic.

— Dormi... Isteţ mai eşti tu, toate le vezi!...

Curând băiatul începu să respire liniştit şi adânc. Suflarea lui făcu să tremure părul de pe tâmpla Gruniei.

Ea aştepta mereu s'o cheme Rodion, dar în odaia lor domnea o tăcere apăsătoare. Inchise ochii obosită, slăbind încordarea trupului.

In casă era zăpuşeală ca în preajma unei furtuni.

5

La amiază munţii Altai se zăriră în albastrul zărilor, cu căciulile lor albe, de zăpadă, pe creştete şi cu sumanele de un verde-închis ale pădurilor, aruncate pe umeri. Undeva la poalele lor, într'o vale lungă ca o brazdă pe ogor, se ascundea satul de baştină.

Sergentul Matvei Rusanov mergea grăbit pe drumul de stepă, aproape fără să simtă greutatea raniţei pline cu felurite daruri.

Şi, deşi de-o parte şi de alta se vedeau pâlcuri de pomi şi păduri pe care le cunoştea prea bine, tot nu-i venea să creadă că-l mai despărţeau doar câţiva kilometri de cei pe care-i dorise cu atâta foc, în anii aceştia.

De câte ori, şezând culcat în câte un bordei săpat în pământ şi afumat, ascultând răpăitul înfundat al mitralierelor cu care se deprinsese, nu încercase să-şi închipue întoarcerea acasă! Drumul dela gară până 'n sat i se înfăţişa destul de limpede, dar era deajuns să urce treptele cerdacului — odată sosit acasă — şi să ajungă în faţa uşii închise, ca închipuirea să se destrame. Se simţea dintr'odată atât de turburat, încât nu mai avea putere nici să treacă pragul tindei.

În clipele acelea, Matvei se pierdea de tot și pentru a scăpa de sub apăsarea gândurilor, scotea din buzunarul tunicii o scrisoare mototolită, cu rândurile șterse acolo unde se îndoia hârtia și o netezea grijuliu pe genunchi. O citea poate pentru a suta oară și se simțea cuprins, încetul cu încetul, de amețeală.

„Sboară scrisorică, sboară drum de zi și drum de seară. Nimeni slova să nu-ți știe decât cel ce mi-e drag mie!

Dragul meu Matvei Haritonovici, s'auzim numai de bine!

Află mai întâi că toți copiii matale ca și Hariton Ivanovici trăiesc și sunt sănătoși, ceea ce-ți doresc și matale.

Rândurile astea ți le scrie Frosia pe care o cunoști. Multe salutări din partea mea și urări de sănătate.

Și acum să-ți povestesc despre traiul meu. Lucrez ca și mai înainte ca mulgătoare în colhoz. La primăvară, poate, am să trec în brigada de câmp. O aștept pe Grunia Vasilțov să se întoarcă dela cursuri și tare aș vrea să știu ce sfat o să-mi dea ea. Pe mine mă 'ndeamnă inima mai mult spre țarină.

Eu și cu Vasilțova am adunat daruri pentru front, adică pentru voi. Patru căruțe pline am strâns. Dacă s'o nimeri să ajungă chiar la unitatea voastră, caută bine, poate o să dai de pâslarii matale că-s trainic lucrați, numai din păr de capră. Când cu darurile astea, oamenii s'au dovedit de ispravă: au dat de toate fără părere de rău. Noi om mai trece iarna cum om putea, vouă însă trebue să vă fie cald. Când ingheți nu mai poți lupta.

Am fost împreună cu Grunia și pe la matale acasă. Ți-am văzut copilașii; mi s'a strâns inima — sărmăneii, parc'ar fi orfani, nimeni n'are grijă de ei. Bunicului ce poți să-i ceri că, după cum știi, e bătrân și n'are putere să vadă de ei. Am deretecat prin casă, i-am spălat pe ăi mici. Am avut de furcă, până târziu, și am rămas acolo peste noapte.

După asta am mai fost de câteva ori pe la ei, m'am gândit, am cumpănit și în cele din urmă m'am hotărît să-ți scriu.

Dacă n'ai nimic împotrivă, Matvei Haritonovici, mă mărit cu mata și mă mut la matale, în casă. Răspunde-mi cât mai de grabă dacă vrei să mă socotești drept nevasta matale după lege și mama copiilor matale. Că poate între timp ți-ai luat seama și ți-oi fi găsit alta. Dar dacă 'n inima matale mai ții, tot ca înainte, la mine, atunci să știi că, orice s'ar întâmpla, n'am să-i părăsesc nici pe copilași, nici pe tatăl matale. Așa că, să n'ai nicio grijă pentru ei, gândește-te la noi toți și cată de-ți păzește viața.

Dacă primești ceva bani, acolo, trimite-i pe adresa mea: copilașii trebuesc doar încălțați și îmbrăcați.

Am să-ţi scriu altădată despre ceea ce s'a mai întâmplat în colhoz.

Acum rămân, dacă n'ai nimic împotrivă, soţia matale după lege, deşi nu sunt trecută astfel în registrele de stare civilă, Eufrosinia Egorovna Rusanova — după numele matale.

Şi vara cum o-aşteaptă cu dor privighetoarea, la fel, nerăbdătoare, şi eu ţi-aştept scrisoarea."

Din ziua în care scrisoarea aceasta încăpuse în mâinile lui, Matvei se crezu fericit ca nimeni altul pe lume. Viaţa lui luă cu totul alt curs. De atunci încolo Rusanov începu chiar să lupte altfel. Gândul că trebuia să se întoarcă la Frosia plin de faimă, întreg la trup şi sănătos, îi născu în suflet ura acea limpede şi necruţătoare, deşi tainică, întărită prin disciplină şi voinţă, precum şi prudenţa, simţăminte care-l fac pe un luptător de nebiruit. Scrisoarea Frosiei parcă-l vrăjise, ferindu-l de primejdii, aşa că Matvei făcu tot războiul în bateria lui, fără să capete nici cea mai mică sgârietură, deşi luase parte la zeci de bătălii crâncene şi sângeroase şi luptase fără să caute a se cruţa.

Iar acum mergea pe drumul larg, de ţară, îndreptându-se spre satul lui de baştină. Inima nu-i dădea de loc pace: când făcea să-i svâcnească tâmplele, când îl înţepa în coaste, când îşi muta iar locul şi Matvei îşi simţea pleoapele sbătându-se, ca însăilate pe margini cu o aţă.

Munţii acoperiţi cu păduri miţoase îi ieşeau în întâmpinare, ridicându-se din ce în ce mai înalţi. Amurgul se furişa pe câmpie, se aduna ca un fum vioriu pe sub păduri.

Curând Matvei obosi şi se aşeză pe o ridicătură de pământ, să fumeze lacom o ţigară de leac. Privi îndelung pe sub palma făcută streaşină, lanurile de culoare verde-deschis ale grâului de toamnă şi peticele întunecate ale ogoarelor arate.

„Pesemne au început să are. Tocmai la timp ai sosit, sergent!"

Gândul acesta îl înfierbântă tot şi nu mai avu răbdare să stea locului; sări în picioare şi porni mai departe, aproape în fugă, stârnind praful des de pe drum cu cismele-i uşoare de pânză impregnată.

Incepuse să se audă în depărtare lătrat de câini şi scârţâit de cumpene şi Matvei rămânea pironit locului la fiece svon, de parcă ar fi aşteptat să urmeze ceva neobişnuit. I se uscase gâtul şi-şi petrecea într'una limba peste buzele aspre şi crăpate de vânt.

Prin pânza de fum a amurgului se zăreau aprinzându-se prin case primele lumini, ca nişte flori galbene răsărite pe povârnişuri. Priveliştea uliţei presărate cu lumini se deschise din-

tr'odată în fața lui Matvei. Se opri, ca împlântat în pământ, pe colina ce străjuia valea, izbit de frumusețea neașteptată a satului, și-și frământă o mulțime boneta în mâini, șoptind :

— Măi să fie al dracului, au pus felinare pe uliță ! Ce frumusețe !

Becurile parcă se pârguiau în rămurișul grădinilor, ca niște fructe zemoase. Șiroaie nesfârșite de lumină curgeau pe uliță.

„Care mi-o fi bordeiul ?" — Matvei se uita, din ce în ce mai încurcat, la casele care urcau coasta. — Ce minte păcătoasă ! Să vin acasă și să nu mai știu care-mi este casa ! — Îi venea să râdă, căci încurcătura în care se afla îl umplea de veselie și-l înduioșa totodată ; Frosia îi zugrăvise, doar, îndeamănunt locuința cea nouă pe care le-o ridicase colhozul : și cum arăta, și unde fusese clădită. Matvei privea într'acolo cu ochi mari și nu-i venea să creadă că într'adevăr casa aceea înaltă, cu temelii de cărămidă, acoperiș de tablă și ferestre mari și luminoase, ce răspundeau spre ulița din spre deal, fusese ridicată în locul cocioabei lui strâmbe.

Nu, e ceva ne la locul lui ! Nu-i cu putință ! Rusanov își șterse cu boneta fruntea nădușită și începu să coboare clina repede a dealului.

Curând, însă, îl părăsiră puterile. Pe podulețul aruncat peste râul vijelios care parcă fremăta de bucurie, se opri iarăși să-și tragă suflarea și se rezemă de parmaclâcul ce mirosea a rășină și a lemn proaspăt tăiat.

„Ce de lucruri noi au început să facă ! — se gândi nedumerit Matvei. — Se vede treaba că s'au apucat cu tot dinadinsul de planul cincinal ! Un colhoz ca ăsta al nostru, e'n stare să prefacă totul !"

Inima parcă dădea să-i sară afară din piept ; sângele-i svâcnea în tâmple, și-i vâjâia în urechi. Cu sufletul amorțit din pricina unui simțământ de neliniște, trecu drumul, se furișă până sub fereastră și, după ce se urcă pe brâul temeliei, se uită pe geam, înăuntru. Nu izbuti să vadă nimic și nici să păstreze în ochi decât albeața strălucitoare dinăuntrul casei, căci numaidecât i se întunecă vederea. După ce trase aer în piept, se lipi iar de geam și încremeni deodată, cu gura căscată, văzându-și toată familia în jurul mesei.

Taică-său ședea cel mai aproape de fereastră. Cum îmbătrânise ! Dar băietanul acela bălan, să fie oare, într'adevăr, feciorusău ? Uite-o și pe fată, pe Xenia, oacheșă la față și cu ochi albaștri, — cum seamănă cu maică-sa ! Dragii de ei !

Atunci o văzu şi pe Frosia. Venea spre masă, ducând un samovar nichelat ce sclipea. Il puse pe o tavă, şi-şi îndreptă spatele, cufundându-se pe jumătate în penumbra aurie a abajurului.

Matvei îşi simţi inima încremenită de încântare, de uimire şi parcă puţin şi de teamă. Ce mândreţe de femeie se făcuse! Niciodată nu-şi închipuise că putea fi atât de frumoasă!

Dădu s'o strige, dar nu putu decât să-şi mişte buzele, fără să scoată vreun sunet.

Frosia, simţindu-i parcă privirea aţintită asupra ei, îşi potrivi pe cap împletitura de bronz a cozilor groase şi-şi întoarse faţa spre fereastră.

Cuprins deodată de o nerăbdare mistuitoare, Matvei îşi desprinse mâinile de pe prichiciul ferestrei, străbătu largul curţii, urcă în fugă treptele cerdacului şi ciocăni în uşă.

Se auzi scârţâit de uşă şi lipăit de picioare desculţe în tindă.

— Cine-i acolo?

Matvei mai curând ghici decât îşi dădu seama după glas că era Mişca, cel mic.

— Om bun... Deschide!

— Dacă nu-mi spui cine eşti, o chem pe mămica...

Matvei tăcu câteva clipe, zâmbind, apoi se lipi de uşă şi şopti:

— Nu chema pe nimeni, măi băiete... Sunt eu, tăticul tău care s'a întors... Deschide-mi!

— Tăticu? — întrebă liniştit băiatul şi rămase câteva clipe tăcut, pe gânduri parcă, apoi se lipi şi el de uşă şi întrebă în şoaptă:

— Da' barbă ai?

— Ce barbă? — îngână Matvei zăpăcit... N'am. Pentru ce? — şi deodată se dumiri. — Dar am în schimb nişte mustăţi ca soldaţii din gardă, puiule! Şi dac'o fi nevoie am să-mi las şi barbă! Nu-i cine ştie ce lucru mare... Hai, nu mă fierbe fără apă, dă-mi drumul mai de grabă!

Intre timp, însă, mai ieşise cineva în tindă şi Matvei îşi pierdu de tot suflarea, auzind glasul moale şi plin de duioşie înbietoare al Frosiei:

— Da' ce-ai rămas aci, Mişca?

— E tăticu', acolo, măicuţă, a venit...

— Care tătic? Ce tot îndrugi? — şi 'n glasul ei se strecură un freamăt de bucurie.

— Tăticul nostru, măicuţă!... Da' n'are barbă! Numai mustăţi!

Se așternu o liniște adâncă...

— E cineva acolo sau nu-i nimeni?

— Frosia... — murmură, mai mult gemu, Matvei; în timp ce zăvorul era tras cu sgomot, ei vedea plutindu-i prin fața ochilor niște cercuri portocalii și-și tot frământa mâinile la piept, șoptind: Frosia, draga mea! Inima mea, Frosia.

Ușa tindei se deschise larg. Matvei păși ca orb, cu mâinile întinse, în prăpastia luminoasă ce se căscase înainte-i.

— Frosia!

Ea se dădu un pas înapoi și rămase ca încremenită, fără viață, cu pumnii strânși la piept:

— Ce ai, draga mea?

— Mi-am pierdut cumpătul — abia suflă ea și, deodată, suspinând ușor, căzu cu capul pe pieptul lui.

— Lasă! Lasă! Draga mea! — îi desmierda umerii ce tresăltau și nici nu lua seama la taică-său și la copiii ce moșmoneau în juru-i.

— Da' de ce stați în tindă, intrați în casă! — le strigă Hariton. — Ah, doamne! Parcă-mi spunea mie inima ceva: tocmai dregeam volocul și mă gândeam — ce-ar fi să bată acum la ușă? Și uite-l! Da' de ce nu-i scoți haina, Frosinia?...

Inconjurat de copii, Matvei intră în încăpere și nimeri drept în brațele lui taică-său care avea ochii înlăcrimați.

— Uite-l c'a sosit! Uite-l c'a sosit!... murmura bătrânul, svântându-și cu palma lacrimile de pe obrajii oacheși.

Frosia se desprinse de lângă Matvei și începu să forfotească prin casă, robotind ba pe lângă cuptor, ba la masă.

Matvei urmărea cu ochi împăienjeniți fiece mișcare a trupului ei mlădios și șui. Cozile-i împresurau creștetul ca o cunună strălucitoare de aur, pe față i se așternea din când în când rumeneala emoției: sângele ba-i năvălea 'n obraji, ba se risipea. Matvei nu-și mai putea lua privirea de pe brațele ei durdulii și arse de soare, dela urechile-i trandafirii de care spânzurau cerceii strălucitori ca niște picuri limpezi de apă, de pe grumazul ușor pârlit; desmierda cu privirea fiece trăsătură a chipului ei, fără să se mai sature.

După ce-și desbrăcă mantaua, se așeză în mijlocul copiilor; avea privirile îmbătate de lumină și de căldura ce-i învăluia inima.

— Ce-l călăriți așa pe tăicuțu! — clătină Hariton din cap. — Dați-vă jos de pe genunchii lui! Nu vedeți că-i frânt de oboseală, că-i istovit de pe drum?...

— Nu-i nimic, taică, lasă-i să şadă, — răspunse Matvei, toropit de duioşie şi-şi tot strângea, rând pe rând, copilaşii în braţe. — Dragii mei!

Netezea creştetul bălai al fiului celui mare care stătea stingherit, căci nu era obişnuit cu desmierdările, frământa în mână cozile fetei. Mişa, muşcat de gelozie, îi dădu la o parte pe ceilalţi şi-şi vârî fruntea bombată sub palma tătână-său; avea nişte ochi negri, scânteietori ce-i luminau faţa trandafirie.

Era ca într'un vis dulce, care nu se mai sfârşeşte şi Matvei se simţea ispitit să-şi frece ochii cu pumnii şi să se tragă de smocul de păr bălai — acum încărunţit — ce-i spânzura pe frunte, ca să se încredinţeze că toate acestea se petreceau aevea!

Iar Frosia se tot învârtea de colo până colo, prin încăpere, cu sufletul toropit de o sfială pe care nu şi-o putea birui.

— Mai lasă treaba!... Vino 'ncoace de stai lângă mine, că ai tot timpul să lucrezi! — o rugă Matvei.

— Acu-acu, — murmură ea, sfiindu-se să-i întâlnească privirea. — Numai puţin!

Născocea mereu alte treburi şi tot ieşea în tindă prefăcându-se că uitase ceva. Inchidea bine uşa în urma ei şi, rămânând pe întunerec, îşi lipea palmele de obrajii încinşi. Î se 'nvârtea capul şi-şi simţea picioarele moi.

— Şi-acum ce-o să fie? Ce? — şoptea.

Venindu-şi puţin în fire, lua câte o ulcică goală şi se întorcea iar în odaie. Aici toate erau ca mai înainte: Hariton se învârtea pe lângă masă, copiii râdeau, Matvei o urmărea necontenit cu ochii toropit de duioşie. Impărţise daruri copiilor şi lui taică-său; se îndreptă apoi spre Frosia care încremenise din nou cuprinsă de sfială şi-i înfăşură braţele căzute dealungul trupului cu un văl albăstrui, uşor ca o spumă, apoi îi puse la picioare nişte pantofi negri.

— De ce asta, Matvei? Nu trebuia! — spuse ea, cu sfiiciune. — Mai bine le-ai fi adus ceva copiilor...

— Să le porţi sănătoasă! — îi ură Matvei.

— Mulţumesc!

— Asta încă-i prea puţin pentru tine, Frosinia! — rosti Hariton, uitându-se la noră-sa care-şi lăsase ochii în jos. — Chiar de te-am îmbrăca în aur, tot n'ar fi deajuns... N'am de ce să mă prefac faţă de Matvei; ce ştiu, aia spun: tu n'ai preţ pe lume.. Cred că alta ca tine nu se mai află pe pământ!...

Fiece cuvânt răsuna în urechile ei ca un dangăt de clopot. Stătea în mijlocul încăperii şi şoptea cu buzele pălite:

— Ce vorbeşti, tăicuţă? Da' de unde!...

— N'ai de ce să te ruşinezi, noră dragă, n'ai de ce... Doar suntem între noi... Orişicui i-aş spune-o: ai un suflet mare... Eu mi-am mâncat mălaiul şi mi-am trăit traiul, iar de mi s'ar fi povestit despre altcineva c'ar fi făcut ce-ai făcut tu, n'aş fi crezut... Parcă m'ai fi stropit cu apă sfinţită şi mi-ai fi sporit viaţa cu încă zece ani...

— Ai dreptate tată, — grăi Matvei domol cu glas turburat. — O viaţă întreagă tot nu mi-ar ajunge s'o răsplătesc pentru toate !...

Frosiei îi tremurau buzele pe care înflorise un zâmbet învăluit în unda amară a lacrimilor ; ar fi izbucnit în plâns dacă Matvei n'ar fi luat-o de mână şi n'ar fi dus-o la masă.

— Să-i chemăm pe vecini ? — întrebă Hariton.

— Nu-i nevoie, tată, — spuse Matvei. — Să rămânem astăzi numai între noi... Mâine om mai chema şi pe alţii la petrecere... Ne-aşteaptă numai zile bune... Doar mai avem de prăznuit şi nunta, nu-i aşa, Frosia ?

Ea dădu tăcută din cap, zâmbind printre lacrimi. Niciodată, de când era pe lume, nu se simţise atât de bine. Nu-şi dorea nimic altceva decât să vadă mereu alături faţa lui Matvei, senină, arsă de soare, puţin ciupită de vărsat, cu o mustăcioară bălaie, scurt retezată şi cu ochi blânzi, de chilimbar.

Cinară şi, după ce-i culcară pe copii, luară perne şi o pătură şi se duseră în podul cu fân ; urcară o scăriţă şubredă ce scârţâia la fiece pas şi deodată îi izbiră în faţă miresmele ameţitoare ale belşugului de ierburi.

Matvei merse până 'n fundul podului, intrând până la genunchi în fân. Miresmele îl urmăreau neîncetat : ba-i umpleau nările mirosul înnăbuşitor de pelin, ba cel de cimbru, ba simţea adiind aroma de mentă uscată sau de flori veştejite.

— Vino 'ncoace, Frosia — o chemă el în şoaptă.

Ea se duse străbătută de-un fior îngheţat încotro o îmbia glasul şi se cufundă în braţele lui blânde şi pline de desmierdări, ca într'o apă călduţă.

— Ce ruşinoasă eşti !... Doar nu-i nimeni... Ei, ce e ? Ţi-o fi teamă de mine ? — şi Matvei râse domol.

— Ba nu, — nici ea nu ştia ce anume o mai ţinea ferecată, — dar dacă o să treacă cineva şi-o să audă că suntem aici ?

— Ei şi ?

O cuprinse şi se lăsă în fân ; legănând-o încet în braţele lui vânjoase îşi lipea cu gingăşie buzele de buzele ei calde şi o întreba, ca 'n vis :

— Ei cum ai dus-o pe aici, fără mine? Cum le-ai răzbit pe toate? Ai îngrijit de copilaşii noştri! Micuţii de ei, te iubesc ca pe-o mamă bună!... Nu ţi-o fi fost prea greu?

— Cine ştie, — răspunse ea, — când iubeşti, nu te mai înspăimântă nimic şi nimic nu ţi se pare greu...

— Draga mea... — Matvei o strânse la piept şi tăcu o mulţime; nu mai era în stare să rostească un cuvânt, atât de sus i se urcase nodul din gât. — Ai dreptate, eşti în stare să înduri orice, să rabzi totul pentru omul care ţi-e drag... Oricât ar voi viaţa să-ţi încovoaie grumajii, nu te laşi, pentrucă ştii pentru ce-o faci pentru cine te străduești să ţii fruntea sus...

Urmă s'o descoase pe 'ndelete iar Frosia-i răspundea şi la întrebări şi la sărutări; sfiala i se topi încetul cu încetul şi se simţi cotropită de o duioşie, pe care n'o mai cunoscuse până atunci, faţă de omul acesta drag ca nimeni altul.

Prin gura albastră a podului se vedeau arzând, cu o lumină nespus de puternică, stelele, iar jos, acoperişurile călătoreau prin amurgul de lună, ca nişte plute, pe râul nopţii...

Dis-de-dimineaţă Matvei fu deşteptat de gunguritul gingaş al porumbeilor înşiraţi undeva deasupra capului său, pe creasta acoperişului...

Se ridică în cot, căutând să n'o trezească pe Frosia şi se uită o mulţime la faţa ei trandafirie şi la părul împrăştiat pe albul pernei.

Dormea cu mâinile împreunate sub obraz; pe buzele-i moi juca un zâmbet, ca ecoul unui râs abia curmat.

Firicele de lumină se strecurau prin crăpăturile dintre scânduri şi torceau în fuiorul lor o boare de praf verzui. Firicelele acestea atinseră în curând genele dese ale Frosiei şi atunci ea deschise ochii şi, întâlnind privirea lui Matvei aţintită asupră-i, se aprinse ca focul la faţă.

— Mă uit la tine şi nu-mi vine să-mi cred ochilor: să fie adevărat că sunt acasă? Cu tine? — Matvei ridică în mâini părul Frosiei lăsat ca un val pe pernă şi-l ţinu astfel în palme, întinzând braţele. — Aur!... Comoara mea!...

Părul i se prelinse, mătăsos, printre degete; îşi cufundă faţa în unda lui moale şi înmiresmată ca fânul proaspăt şi începu să râdă. Frosia se lipi de pieptul lui, ascunzându-şi chipul.

Porumbeii gungureau pe acoperiş de parcă turna cineva, dintr'un chiup într'altul, o şuviţă gâlgâitoare de apă.

Desmierdând umerii calzi ai Frosiei, Matvei privea printre gene fumurile satului drag şi plopii scăldaţi în lumina răsăritului.

In curte se auzi sgomotul făcut de o găleată ce căzuse din cerdac și, după câtva timp, glasul înnăbușit al Xeniei, ca un sâsâit de gâscă.

— Ți-am spus să umbli încet!... Cum te-ai mișcat ai și dat jos ceva... Neîndemânatic mai ești!

— Ia vezi, dă-mi pace, nu te lega de mine! O să te spun lui tăticu' și-o să-ți arate el acuși!

Frosia și Matvei se uitară unul la altul.

— Nu i-a mai răbdat inima, — șopti ea. — E și drept, însă, că nu m'am sculat niciodată atât de târziu...

— Ce-i de făcut — întrebă Matvei. — Unde-s oamenii acum?

— Pe ogoare. Trebue s'o pornesc și eu într'acolo. Am isprăvit cu primul grăpat, acum o să ne apucăm să trecem cu cultivatorul.

— Ești tot cu Vasilțova?

— Tot.

— Atunci să mergem la câmp. Am să vă dau și eu o mână de ajutor.

— N'ar fi mai bine să te odihnești?

— Nu, odihna m'ar istovi și mai tare. Mi s'a făcut dor de muncă!

Jos, îi așteptau copiii care începură să-l roage pe tatăl lor să-i ia și pe ei la câmp.

— O să-ți dau ajutor, tăticule — spuse Mișa, ducându-și cu ifose mâinile la spate și umflându-și grumajii.

Matvei îi mângâie părul bălai:

— Altă dată. O să-i cer președintelui o învoire de o zi întreagă și-o să pornim dis-de-dimineață. Vrei?

Xenia turna dintr'o cană mare apă în palme lui tătână-său și el sforăind, își freca sgomotos cu palmele bărbia netedă și gâtul:

— Ah, bună mai e apa! Tare bună!

Tunica lui spânzura pe parmaclâcul cerdacului; Xenia nu-și mai putea lua ochii de pe cele două decorații „Gloria", cu strălucirea lor mată și dela medaliile aurii ce păreau călite la o flacără puternică.

— Ce zici, — să mă duc cu decorațiile sau numai așa? — o întrebă Matvei pe Frosia care-l aștepta.

— Ce-ai spus? — sări ea, de parcă s'ar fi trezit din somn, și se înroși: în focul revederii din ajun, văzuse doar strălucind ceva pe pieptul lui Matvei și dăduse să-l întrebe în câteva rânduri dar uitase numaidecât, furată de vârtejul simțămintelor.

timp. — Doar nu le-ai căpătat pe de geaba : se vede numaidecât

— Du-te cu decorațiile, — îl sfătui după ce se gândi un

că ai fost viteaz.

După ce mâncară, copiii îi petrecură până la prima răscruce. De îndată ce rămase singură cu Matvei, Frosia se simți iar stânjenită ca 'n ajun ; salutau în tăcere pe trecători și focul din obrajii ei nu se mai potolea.

Ieșind în sat. răsuflă ușurată. Venea de pe câmp o adiere domoală ce-i ostoia dogoarea feței. Matvei îi povestea pe îndelete lucrurile văzute sau auzite în timpul campaniilor de pe meleaguri îndepărtate.

Când și când se oprea și, după ce cerceta cu privirea cărarea pustie, o lua în brațe pe Frosia și o săruta. Și 'n obrajii ei se aprindea iarăși un foc neogoit și Frosia mergea din nou vreme îndelungată fără să-și ridice ochii la Matvei.

— De ce ești atât de sfioasă, Frosia ?

— Mă știi că sunt sălbatică, Matvei ; până la tine nimeni nu m'a sărutat vreodată. Mama ne-a ținut din scurt.

— Văd, toți ai tăi sunt de ispravă ; pe oricare l-ai lua e om dintr'o bucată !...

In tabăra de câmp îl întâlniră pe Crasnopiorov. O pălărie de paie cu borurile late îi acoperea capul tuns chilug.

Matvei ieși, zâmbind, în întâmpinarea președintelui și, oprindu-se la trei pași de el, îl salută cu mâna la frunte și raportă milităreşte :

— Sergentul din gardă, Rusanov, la ordinele dumneavoastră.

— Pe loc repaos, — rosti Crasnopiorov și începu să râdă. — Ia te uită câte decorații ai căpătat ! De bună seamă, nimeni nu mai e ca tine în colhoz !... Ia să te văd, ia să te văd, viteazule ! Ai câștigat cu toată cinstea o luptă ; acum trebue să dai alta !

— Știam că așa o să 'ncepeți, Cuzma Danilâci — vorbi Matvei, bucuros. — Veneam aseară încoace spre sat și cât p'aci să nu-l mai recunosc : parcă-i un oraș ! Tare e bun planul cincinal ! O vedem asta cu ochii noștri și ne-am convins... E tot o bătălie, pentru viață !... Când îmi dați ordin să ies la câmp ?

— Cum te îndeamnă cugetul, — zâmbi Crasnopiorov. — Dacă vrei, chiar mâine, sau dacă nu, într'o săptămână. Nu-ți strică să te mai giugiulești cu o nevestică așa tânără, ca a ta, după atâția ani de despărțire !

Frosia s'ar fi prăpădit de rușine și ar fi rupt-o la fugă dacă nu l-ar fi cunoscut pe președinte și felul lui grosolan de a glumi.

— Poftiţi pe la noi astă-seară, Cuzma Danilâci, — spuse ea, plecându-şi ochii.

— Vreţi să scăpaţi numai cu un chefuleţ? — Crasnopiorov îi făcu lui Matvei cu ochiul. — Nu vă dau voie! După ce-om strânge recolta şi ne vom achita de datoria către stat, ne-om pune şi pe nuntit!

— Nici nu se poate altfel! — întări stânjenit, Matvei şi o luă pe Frosia de braţ. — Astăzi am ieşit numai să-mi mai desmorţesc puţin oasele.

— Bine! Hai, dă-i drumu'!

Simţind privirile lui Crasnopiorov în spate, mergeau cu acelaşi pas, de parcă s'ar fi temut să nu se încurce. Lui Matvei i se părea că vede pentru întâia dată norii ce rătăceau deasupra întinsurilor, tractoarele care lăsau o dâră slabă de fum albăstrui, basmalele colorate ce împestriţau arăturile negre, caii ce înaintau dealungul brazdelor, valurile de pământ gras care se răsturnau în urma brazdelor de pluguri strălucitoare ca oglinda şi plugarii care îndemnau, veseli, caii.

Văzându-l pe Matvei, oamenii îşi lăsau lucrul pentru câteva clipe, se apropiau de el şi-i strângeau mâna îndelung, inimoşi, întrebându-l de sănătate şi, după ce-i făgăduiau să treacă seara pe la el ca să mai schimbe o vorbă, se înapoiau grăbiţi la plugurile părăsite.

Matvei nici n'avu răgaz să se desmeticească după atâtea îmbrăţişări şi saluturi prieteneşti; nu se aşteptase ca sosirea lui să stârnească atâta bucurie — când deodată, nu se ştie de unde, răsări din pământ, ca o ciupercă, Hariton:

— Eu, flăcăule, îţi găsii nişte cai straşnici şi un pluguşor pe cinste! — îi spuse lui fiu-său, uitându-se pe rând la feţele zâmbitoare ale plugarilor. — Ştiam eu că n'o să rămâi acasă, c'aşa e firea noastră a Rusanovilor, fără astâmpăr!

— Mulţumesc, taică! Toate le ştii, dumneata!

Matvei îşi desbrăcă tunica, îşi alese o fâşie de pământ şi scuipă în palme.

— Te pomeneşti că m'oi fi desvăţat să muncesc, taică!

— Numai bunăvoinţă să fie, că munca se lipeşte de om cum se lipeşte cămaşa de trup — spuse Hariton.

— Eu mă duc la echipa mea — rosti Frosia, nehotărîtă.

Nu-i venea să se despartă de Matvei şi-i mai aruncă o privire, apoi, ruşinată, îşi întoarse numaidecât ochii. El rămăsese într'un tricou fără mâneci, de culoarea cerului; dădu din cap spre Frosia fără să spună nimic, îşi trecu mâna vânjoasă ca turnată din bronz peste spinarea lucioasă a murgului, apucă apoi

coarnele plugului şi, după ce şueră îndemnându-şi caii, se rupse şi el din loc, mergând puţin legănat. Pământul afânat lăsa să curgă în urma plugului brazda ca un pârâu negru.

— Straşnic plug, taică! Mulţumesc!

— Cu Dumnezeu înainte! — spuse Hariton şi plecă după noră-sa.

Matvei rămase singur. Se ţinea după plug, greşind mereu pasul, căci pierduse obişnuinţa şi, culcând o brazdă după alta, sorbea mirosul dulceag al pământului reavăn, încălzit de soare. Ţărâna spintecată de brăzdar lăsa să se audă un foşnet neîntrerupt.

Curând îşi simţi spinarea înfierbântată, ochii începură să-l doară din pricina arşiţei uscate şi a luminii; palmele-i ardeau.

Când şi când, Matvei se îndrepta din şale şi se uita pe sub palma făcută streaşină la plugarii ce erau ceva mai încolo, la tractoarele ce duduiau, la basmalele pestriţe ale femeilor. Dând cu ochii de basmaua Frosiei, începu să zâmbească.

Umbla ca'n somn, strângând pleoapele din pricina luminii puternice care scălda pământul. O durere plăcută i se prelingea prin braţele trudite, o adiere slabă îi mângâia, ca nişte palme răcoroase, umerii încinşi de soare.

Cerul era senin; doar în zarea fumurie se scurgeau stoguri de nori viorii, ale căror creştete vântul le destrăma mereu, împrăştiindu-le, cum ar fi împrăştiat iarba cosită, pe marginea izlazului ceresc.

Către amiază Frosia i-l aduse lui Matvei pe Mişa care se sbătea îndărătnic ca un pui de urs.

— Ia uită-te la el! — Frosia vorbea cu asprime, dar îi râdeau ochii.

— Da' tu de unde-ai mai ieşit? — întrebă Matvei privindu-l mirat.

— Da' de ce m'au lăsat singur, tăticule?...

— Şi tu, gata, ai şi fugit?

— Nu, am mers încet...

Matvei şi Frosia isbucniră în râs:

— Măi, flăcăuaşule, neastâmpărat mai eşti! — Ai să fii bun la recunoaşteri. — Matvei îl luă în braţe şi-l aruncă în sus. Mişa, înţelegând că fusese iertat, se sbătea şi scotea ţipete ascuţite în mâinile tătână-său.

Matvei se lăsă în iarbă, gâfâind, şi-i aruncă Frosiei o privire somnoroasă, toropită de strălucirea văzduhului.

— Ţi-am adus nişte cvas — spuse ea.

El îi luă din mâini cofăelul de mesteacăn, şi, când deschise

capacul ud, un miros acru, de băutură fermentată, îi năvăli în nări. Bău, cu capul dat puţin pe spate; picături aurii ca de răşină i se prelingeau pe bărbie, căzându-i pe pieptul ars de soare.

— Bun mai e! — Matvei răsuflă şi-i dădu Frosiei vasul înapoi. Mulţumesc! Bea şi tu, să te mai răcoreşti; ţi-am lăsat şi ţie!

Ea-l privi recunoscătoare şi duse cofăelul la gură. Basmaua lăsată pe frunte i-arunca o umbră uşoară pe faţă, ochii ei căprui străluceau, umezi. După aceea Frosia se aşeză lângă Matvei pe pământul moale şi plin de miresme şi scoase dintr'o traistă un colac pe care-l frânse în trei: o bucată pentru Mişa, alta pentru Matvei şi cea de-a treia pentru ea. Mişa linse fărâmiturile albe din palma ei fierbinte.

— Hai să plecăm, auzi? — spuse ea. Să nu-l stingherim pe tăticu.

— Eu nu merg! — Mişa scutură hotărît din cap. Vrei să-ţi dau ajutor tăticule?

Frosia se întoarse spre Matvei, care clipi din ochi în semn de încuviinţare.

— Lásă-l să rămână!

— Acuş o să ceară de mâncare şi pân'o să fie gata prânzul în tabără o să mai treacă vreme!

— N'am să cer, mămico! Am să stau să gonesc ciorile!

— Nu-i nimic, tot n'o să moară el de foame, spuse Matvei, zâmbind. Dacă l-o răzbi foamea, o să pască iarbă, că-i loc berechet.

— Vezi mămico! Am să pasc şi eu niţel.

Frosia luă cofăelul şi se ridică.

— După ce isprăveşti treaba du-te acasă. O să venim şi noi...

In marginea luncii se opri la umbra unui mesteacăn tânăr, îmbrăcat cu verdeaţă proaspătă şi fragedă.

— Tu mai ai mult, Matvei?

— Indată sunt şi eu gata!... Ţi-e teamă c'o să te apuce dorul de mine?

— Cam aşa — începu ea să râdă şi plecă.

Matvei se îndreptă spre fâşia lui de pământ.

Spre seară îl luă pe Mişa în cârcă şi-o porni spre casă.

Miriştea rămasă din toamnă trosnea sub picioare, duduitul tractoarelor se stingea în depărtare, glasuri limpezi de fete înălţau deasupra câmpiei un cântec cald şi tărăgănat.

Matvei umbla prin miriştea plină de ţepi, ţinându-şi de picioare băiatul pe care-l purta în cârcă şi zâmbea.

Dinspre pădurice de mesteceni îi venea în întâmpinare un om înalt, care măsura pământul cu un echer mare şi punea semne. Matvei îl recunoscu numaidecât şi-l strigă:

— Bună, locotenente!

— Matvei!

Rodion aruncă echerul greu de lemn şi se repezi la Rusanov.

Matvei îl lăsă jos pe Mişa şi-l strânse cu putere în braţe pe Rodion. Ciudat lucru! Mai înainte vreme parcă nu se simţeau prea apropiaţi iar acum, după ani şi ani de despărţire şi după toate câte le avuseseră de îndurat, se întâlneau ca doi buni prieteni!

— De mult ai venit? — întrebă Rodion.

— Abia ieri picai... şi astăzi am şi ieşit la arat, n'am mai avut răbdare! Da' tu ce meştereşti aci? — şi Matvei arătă spre ţăruşii înfipţi în pământ.

— Măsor tarlaua pe care am s'o lucrez cu echipa mea. Rodion se însufleţi şi deodată-şi pironi privirea asupra tovarăşului său. — Ia ascultă, n'ai vrea să intri 'n echipă la mine? Ce zici?... Tocmai îmi lipsea un om! Se poate oare ca noi, care-am fost pe front, să nu fim în stare să-i dovedim la muncă pe ceilalţi?

— Bine spui, pe unii ca noi e deajuns să-i înfierbânţi puţin ca să arate ce pot! — spuse Matvei şi, după o tăcere, adăugă, pe gânduri. — Mergând cu trenul, încă dela graniţă am putut să văd cu câtă râvnă se apuca poporul de treabă...

— I s'a făcut dor să muncească, — observă Rodion.

— Şi asta-i adevărat, dar nu-i deajuns ca să lămurească lucrurile, — clătină Matvei din cap, — aici mai trebue să fie şi altceva!... Acum, după război, oamenii nu duc o viaţă prea uşoară şi totuşi ia te uită câte mai fac: acolo unde mai înainte se vedea fumegând un bordei, au înflorit sate întregi, unde erau numai dărâmături, s'a ridicat câte o jumătate de oraş... Şi toată lumea dă zor, e grăbită, de te apucă invidia!... Ia spune-mi acum: dece oare mai înainte de război n'am râvnit, cel puţin noi cei de aici din colhozul nostru, la lucrurile astea? Râul curgea din munte colea lângă noi şi totuşi nu ne-am prea folosit de electricitate, jur împrejur numai păduri şi am ridicat puţine clădiri! Şi

nu s'ar putea spune că ne-am lăsat pe tânjeală ; am muncit temeinic, pâinea a fost din belşug... Sau poate ne mulţumeam cu o viaţă îndestulată şi n'am vrut să ne mai punem puţin creerul la lucru? Eram mai mulţi, atunci, şi totuşi n'aveam avântul de acum... Ciudată treabă!

— Eram tineri — şi Rodion zâmbi ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva tainic şi drag lui. Iar acum parcă suntem şi noi mai maturi, nu-i aşa?...

— Atunci ar veni că ţara întreagă e acum mai matură.

— Aşa ar veni. — Rodion frecă rotiţa brichetei şi'n borta verzuie, ca'n sânul unei flori, începu să freamăte flăcăruia ca un bărzăun portocaliu şi păros ; acoperind bărzăunul cu căpăcelul de alamă, Rodion se învălui într'o maramă de fum.

— Pe drum, m'am gândit o mulţime la toate astea — vorbi agale Matvei. Inainte de război,pare-mi-se, dobândeam prea cu uşurinţă o grămadă de lucruri. De îndată, însă, ce am văzut că lucrurile astea, fără de care nu ne mai puteam închipui viaţa, erau pe cale să ne fie răpite de alţii, am început să preţuim mai mult tot ce era al nostru, al oamenilor sovietici. Ne-am plătit libertatea cu o groază de sânge! De aceea am vrea ca tot ceea ce-i al nostru să fie mai bun, mai frumos şi mai trainic decât oriunde pe pământ!

— Totdeauna-i aşa — spuse Rodion voios, — lucrul pe care-l dobândeşti prin luptă ajunge să-ţi fie cel mai drag pe lume!

— Ai dreptate! — întări Rusanov şi-l urcă iarăşi pe Mişa'n cârcă. — Vino pe la noi, mai târziu, locotenente.

— Şi cum rămâne cu echipa?

— O să mai vorbim atunci şi despre asta!...

Matvei făcu vreo câţiva paşi şi, aducându-şi deodată aminte, îi strigă celuilalt, în urmă:

— Vino şi cu nevasta! Neapărat!

Il auzi pe Rodion, se opri, îşi mută greutatea de pe un picior pe altul, tăcu un timp şi într'un târziu răspunse cu glas înfundat, de pacă'ar fi tuşit în pumn:

— Să vedem!

Matvei rămase locului, crezând că Rodion avea să mai adauge ceva, dar niciun alt svon nu-i mai veni la ureche.

Dincolo de munţi ardeau mocnit ultimele resturi din jăratecul apusului; albastrul serii împânzea treptat valea.

— Tăticule, se văd luminile! — strigă Mişa.

Matvei, însă, cu toate că-şi încordă privirea, nu zări nimic. Copilul, care şedea pe umerii lui, vedea fireşte mai departe.

Când Matvei ajunse pe creştetul dealului, i se deschise în faţă priveliştea satului presărat cu lumini. Astăzi însă licăririle acelea i se păreau mai dragi, mai apropiate de sufletul lui.

La poartă îl lăsă jos pe Mişa şi apoi urcă după el, fără grabă, dar turburat, treptele cerdacului.

Toţi ai casei erau adunaţi. Taică-său şedea lângă cuptor şi dregea un voloc, meremetisind cu degetele lui fumurii şi noduroase ochiurile cu fir subţire ca păienjenişul; fiul cel mare stătea la masă, cu capul bălai aplecat deasupra cărţilor, adâncit în lucru, iar alături de el, Xenia, scoţând vârful limbii, se străduia să scrie ceva într'un caiet.

— „Unde-o fi?" — se întrebă Matvei, încremenind în prag. Frosia, îmbrăcată cu o rochie nouă şi gătită cu salbe strălucitoare, ieşi din odaie şi rămase şi ea pironită locului, uitându-se la el zâmbitoare.

Abia atunci băgă de seamă Matvei că-şi lăsaseră cu toţii lucrul şi-şi întorseseră capetele, să-l privească.

— Ce s'a întâmplat? — întrebă el.

— Ieri bucuria ne-a luat ochii şi nu te-am văzut bine, — spuse Hariton. Şase ani dearândul te-am tot aşteptat şi'n ultimul an, seară de seară. Astăzi însă, nu mai aveam nicio îndoială c'ai să te'ntorci şi că n'ai să treci pe lângă casa ta fără să intri înăuntru !...

Aruncând privirile prin încăperea scăldată de lumină, pe faţa Frosiei învăluită în penumbra abajurului, la chipurile copiilor şi al tătână-său, Matvei şi-aduse aminte: „Bine spunea Vasilţov: lucrul pe care-l dobândeşti prin luptă ajunge să-ţi fie cel mai drag pe lume".

6

Ceea ce de departe i se păruse lui Rodion simplu şi uşor de îndeplinit, se dovedi, împotriva aşteptărilor, şi greu şi complicat. Se gândise că, întorcându-se în colhozul lui drag, avea să-i împărtăşească Gruniei năzuinţele lui cele mai adânci şi, împreună, aveau să-şi dea silinţa să dobândească o faimă cât mai mare şi un trai cât mai înfloritor.

Dar din primele zile se văzu în încurcătură şi pierdu curajul; Grunia respingea tot ceea ce-i propunea el! Mai mult încă: voia

ca el să renunţe la planurile sale şi să calce pe urmele ei. Să se lase cârmuit de nevastă? Nu, asta în ruptul capului, nu! Fiecare să facă ce-i place şi să nu se amestece în treburile celuilalt!

Grunia însă, pe semne, n'avea de gând să-i dea pace: se ridicase împotrivă-i în şedinţa comitetului de conducere. La început, auzind ce întâmpinări i-aducea, Rodion îşi pierdu cumpătul, apoi ciuda-l secă la inimă: nici vorbă că ea se temea ca el să nu-i întunece cumva faima, dacă lui i-ar merge din plin!

Gândul acesta, însă, se stinsese în aceeaşi clipă: în afară de echipa condusă de Grunia, se mai aflau, doar, în colhoz, încă alte cinci echipe. Dar cu atât mai jignitoare şi mai de neînţeles era, atunci, purtarea nevestei sale!

— Ce-o fi vrând? — s'a tot întrebat atunci, în colţul lui, căutând să-şi potolească mânia. Doar n'o face numai aşa, ca să se afle în treabă.

Frământa în gând cele întâmplate, apăsat de o nelinişte tot mai mare. Nu! N'o cunoştea deajuns pe Grunia! Şi nici nu era de mirare: ani întregi fuseseră despărţiţi. Intre timp ea se schimbase, de parcă devenise o alta. Nici urmă din Grunia aceea plină de sfială şi chiar puţin sperioasă, pe care-o adusese la el acasă în ajunul războiului. Nu-i mai rămăsese, poate, decât mândria ei oarecum sălbatică şi cu toane, sfiiciunea feciorelnică ce se citea pe buzele şi'n privirea strălucitoare a ochilor ei verzui, sensibilitatea ce-i aducea o rumeneală aprinsă'n obraji de câte ori o jignea cineva.

A doua zi după şedinţa comitetului de conducere, Rodion ieşise la câmp cu echipa lui şi, întâlnindu-se în treacăt cu Grunia în tabăra de câmp, după munca grea a zilei, trăia stăpânit de o nelinişte mohorîtă ce-i pustia sufletul. Treaba cea nouă, la care se înhămase, ascundea zeci de întortochieri mărunte şi neaşteptate şi ca să le răzbească lesne, el, ca şef de echipă, ar fi trebuit să ştie mult mai multe decât ştia. Când îşi dădu seama de lucrul acesta, Rodion se arătă lipsit de curaj şi, în loc să-şi recunoască slăbiciunea şi să ceară sfaturi şi ajutor dela ceilalţi, se închise şi mai mult în el, hotărîndu-se să meargă la întâmplare, pe ghicite, încotro îl va duce norocul. Şi, ca atâţia alţi oameni slabi din fire, începu să caute pricina înfrângerilor lui nu în sine însuşi ci'n alţii.

Era muşcat de îndoieli nemăsurate şi stăpânit de-o ciudă răutăcioasă, ori de câte ori era vorba de ceva ce privea activitatea echipei sale. I se alocase o tarla năpădită de pir, deoarece prin alte locuri ar fi fost greu să se croiască o bucată de nouă

hectare; lui Rodion însă, i se părea că lucrul acesta fusese într'adins pus la cale, din răutate, ca să se facă el de râs.

Cultivatoarele fuseseră trimise în primul rând pe tarlaua Gruniei pentrucă era cea mai mare; Rodion însă, credea că această măsură fusese luată numai fiindcă cei mai mulți dintre colhoznici îi țineau Gruniei parte în dihonia ce izbucnise pe tăcute între ei doi.

Şi tot aşa, zi de zi, Rodion trăia într'o încordare sufletească pe care n'o cunoscuse nici măcar pe front. Acolo, dacă uneori i se strângea, fără voie, inima de teamă, în timpul atacurilor aeriene, cel puțin nu trăia necontenit sub stăpânirea unei neliniști copleşitoare şi mereu treze, de parcă ar fi mers pe o frânghie întinsă tare şi s'ar fi aşteptat să se prăbuşească din clipă în clipă.

Era însă prea târziu să mai dea înapoi și, ca să nu-și arate, față de ceilalți oameni din echipă slăbiciunea și nepriceperea, Rodion căuta să se poarte cât mai aspru cu ei, ba chiar uneori striga la ei, luându-și aere de cine ştie ce comandant, fără să bage de seamă că, ascultând de poruncile lui, aceştia-şi aruncau priviri nedumerite și înciudate.

Așa trecu cea dintâi săptămână la sfârşitul căreia, ieşind în evidență, echipa lui Vasilțov câştigă primul loc în colhoz.

Aflând de biruința aceasta, Rodion începu numaidecât să creadă în steaua lui şi, dând de o parte toate îndoielile şi şovăielile pe cari le avea din pricina lipsei de cunoştințe, se învioră. Nici nu băgă de seamă că, în afară de el, nimeni altul din echipă nu se arăta prea bucuros de izbândă. Nu înțelegea și nu voia să înțeleagă faptul că o luaseră înaintea celorlalți nu prin iscusință ci printr'o încordare a forțelor.

Duminică, atunci când se anunță rezultatul întrecerii, Rodion nu mai avu răbdare și se îndreptă spre tabăra de câmp, părăsindu-și tarlaua, cu toate că trebuia să aștepte acolo, spre amiază, sosirea unui tractor ce remorca un cultivator.

„Nu-i nimic, am tot timpul, — hotărî el. La urma urmelor, Matvei poate să înceapă şi fără mine".

Pământul gras al stepei se întindea la soare, năpădit de vuietul puternic al tractoarelor; sus, pluteau nori albi şi pufoşi, rândunele spintecau albastrul cerului.

Aplecându-se, Rodion luă un pumn de țărână caldă şi afânată pe care o lăsă să-i curgă printre degete şi plecă mai departe, cu sufletul din ce în ce mai înfierbântat, sorbind cu nările umflate aroma grea și dulceagă a pământului dospit.

Indreptându-se spre tabără, zări încă de departe steagul roşu al întrecerilor, care fâlfâia deasupra tabelei indicatoare, de culoare azurie, ce se ridica aidoma unui arc de triumf; nu se mai sătura privind pata aceea roşie care arăta victoria lui. „Trebue să ne străduim din răsputeri să-l ţinem pe loc, să nu-l lăsăm să sboare la alţii".

Cotropit de bucurie, Rodion ar fi voit să dea fuga într'acolo, dar se stăpâni şi se uită în jur. Deasupra pajiştei se învălătucea fumul uşor al unui foculeţ, de parcă vreun drumeţ ar fi aruncat în iarbă un muc aprins de ţigară.

Fumul înfăşurase cu o maramă viorie părul castaniu al unei femei care stătea aplecată deasupra focului; femeia se ridică, desculţă, cu umerii drepţi, îmbrăcată cu o rochie ce-i venea ca turnată pe trup şi Rodion tresări de emoţie şi duioşie, recunoscând-o pe Grunia. Privindu-i cu uimire cârlionţii gingaşi de pe ceafa arsă de soare, simţi deodată, cu o limpezime neaşteptată, că o iubea pe Grunia ca şi mai înainte, cu aceeaşi dragoste nemărginită şi oarbă, poate chiar mai puternică decât odinioară.

— Grunia!

Ea se întoarse; în obraji îi înfloriră trandafirii. Mirosea a soare, a pelin şi a pământ reavăn.

— Am venit... Trebue să treacă agronomul pe aici... Şi am văzut fâlfâind steagul în dreptul echipei tale, — spuse Grunia, — şi atâta m'am bucurat!

— Să te cred? — tărăgăni Rodion cuvintele, în glumă sau, poate, ca o mustrare.

— Sigur, e-adevărat! Prostule! Cum poţi să-ţi închipui că-ţi doresc răul? — ochii ei aveau o lumină domoală, ca apa verzuie a unui izvor umbrit. Da' ţie îţi pare bine?

— Doar nu-s buturugă! Fireşte, îmi place să ştiu că i-am dovedit pe toţi şi c'am trecut în frunte!

— Cred că nu eşti numai tu fruntaşul, ci toată echipa ta! încercă Grunia să glumească, întorcându-i vorba dar tăcu, văzând că Rodion se întunecase la faţă.

— Fie şi aşa, dacă vrei tu, — spuse el cu un zâmbet strâmb — dar dacă n'aş fi fost eu să le dau ghies oamenilor, nu ştiu dacă echipa ar fi făcut mare lucru!...

Luă un şomoiog de paie şi după ce-l răsuci, fuior, în mână, îl aruncă în foc. Se stârni un fum des şi lăptos, paiele începură să foşnească, perpelindu-se şi deodată se aprinseră, troznind şi îmbrăcându-se, ca nişte crenguţe golaşe, cu frunzele fremătătoare şi roşii ale focului.

Fără să ştie de ce, Rodion se aşteptase, ca la prima lor întâlnire, Grunia să-şi mărturisească vina, recunoscând că atunci, la şedinţa comitetului de conducere, îşi cam întrecuse măsura; ea, însă, era atât de drăguţă, de binevoitoare, vădea o linişte atât de neprefăcută, încât Rodion se simţi înciudat, neştiind cum să se poarte cu ea. Parcă el ar fi fost vinovatul şi ar fi trebuit să se desvinovăţească.

— Cum stai cu seminţele, Rodia?

— De ce? — Rodion o privi cu luare aminte. — Le-am trimis pentru analiză la laboratorul care face controlul seminţelor! Am telefonat ieri: au o putere de încolţire de nouăzeci şi opt la sută... Da' de ce întrebi?

— Pentrucă n'am luat grâul din acelaşi hambar, — spuse Grunia. — Eu l-am dat pe al meu la analiză, să i se controleze puterea de încolţire şi, deosebit de asta am făcut şi eu un control. Am luat o probă medie, am ţinut-o timp de o săptămână la căldură de treizeci de grade şi am lăsat apoi seminţele să încolţească... Rezultatele sunt destul de bune, şi totuşi asta nu-i deajuns!... Lâsenco, de pildă, ne sfătueşte să încălzim grăunţele înainte de însămânţare, ţinându-le la soare şi aerisind chiar şi sămânţa care a dovedit cea mai mare putere de încolţire...

— Prea multă bătaie de cap, — dădu din mână Rodion; dorinţa Gruniei de a-l îndruma mereu şi de a se amesteca în treburile lui îi apăsa inima. De vreme ce laboratorul a dovedit un lucru, după mine n'ar avea rost să ne mai frământăm!

— S'ar putea ca seminţele să fi stat acolo un timp la căldură, până să le vină rândul la analiză, şi să nu dea acelaşi rezultat când ai să le semeni tu... Mai bine ai face să le încălzeşti, Rodia; de abia atunci n'o să mai ai nevoie să te frământi de geaba!

Pe faţa lui Rodion trecu parcă o umbră nelămurită, deşi deasupra focului plutea, topindu-se un aer limpede, cristalin.

— Ştii ce, Grunia — rosti cu încetineală Rodion, jucându-se cu degetele deasupra rugului şi uitându-se ţintă la pletele roşcate ale flăcărilor. Mai lasă-te de dădăcit! Doar nu sunt un pisoi fără ochi, să mă bagi cu botul prin toate! Sunt şi eu în stare să judec, că d'aia am minte!

Grunia tăcea, privind în zarea viorie a stepei; i se citea pe faţă o îngrijorare apăsătoare şi mohorîtă.

— Mai bine mă duc, — suspină Rodion şi se ridică să plece. — Că altminteri, dela un timp încoace, de câte ori ne întâlnim, nu se poate să nu ne certăm...

După ce ieşi pe drum, se întoarse: fumul albastru se învălătucea ca şi mai înainte deasupra focului, dar Grunia nu se mai zărea pe întinsul pajiştei. „Că de! Doar n'ai numai tu dreptul să-ţi dai în petec!"

Rodion înţelegea limpede c'o jignise pe Grunia fără cruţare şi într'un chip nedrept. Dar şi ea trebuia să-şi dea seama odată şi odată că'n felul acesta nu puteau duce casă bună mai departe!

Dar răpindu-i Gruniei liniştea, nu reuşise totuşi să şi-o găsească pe a lui. Bucuria care-l într'aripa în vreme ce se îndrepta spre tabăra de câmp, i se risipise şi inima-i era din nou stăpânită de grijă. Toate pricinile de chin şi de sbucium din timpul săptămânii se năpustiră din nou asupră-i cu puteri proaspete. Se gândea că succesul echipei sale era ceva întâmplător, că nu toate echipele ajunseseră la o deplină desfăşurare de forţe, nu toate se obişnuiseră cu munca lor, şi că, pe zi ce trecea, avea să-i vină tot mai greu să rămână la înălţimea la care se ridicase.

După amiază stepa lâncezea somnoroasă, învăluită în năluciri viorii, înnăbuşind ecourile cântecelor ce se ridicau de pe întinsul ei, duduitul înfundat al maşinilor şi nechezatul puternic al cailor. Dincolo de câmpie se ridicau munţii, învăluiţi şi ei într'o ceaţă albăstrie, culmile albe străluceau, înalte de nu le putea urca picior de om, povârnişurile erau acoperite cu iarbă, iar la poale tălăzuiau frunzişurile de un verde crud ale pădurilor. Departe, pe dunga albastră a zării, ca nişte profiluri negre tăiate din carton înaintau caii dealungul brazdelor, opintindu-se şi întinzând curelele grebănarelor.

Rodion se umplu de bucurie, când întâlni pe drum tractorul care remorca cultivatorul cu discuri.

Tractoristul, un flăcău murdar pe faţă, voi să frâneze dar Rodion se căţără din mers pe maşină.

— La lucru! — strigă el, — căutând să întreacă vuietul motorului; se aplecă spre băietanul cu păr bălai şi obraji pistruiaţi şi-l bătu pe umăr. — Vezi, însă, frati-miu, să fie toate'n ordine, ca la armată!

Tractoristul dădu din cap şi zâmbi, arătându-şi dinţii mărunţi şi deşi. Rodion îşi biruise neliniştea ce-l năpădise mai înainte şi se uita cu duioşie la faţa murdară, plină de mulţumire a flăcăului.

Inainte de-a ajunge în dreptul cortului, tractorul cârmi din mers spre tarlaua lui, călcând cu roţile spicele aspre de pir şi spintecând ţărâna cu discurile strălucitoare şi cu marginile tăioa-

se. Fața cenușie a ogorului se acoperi dintr'odată cu sbârcituri negre.

Rodion sări de pe mașină, îi făcu semn tractoristului cu mâna și se îndreptă spre cort.

Matvei Rusanov ședea la o masă închegată la repezeală din câteva scânduri și întingea într'o solniță capetele albe ale firelor de ceapă tânără pe care le troznea în dinți, cu poftă. Fața lui arsă de soare, puțin ciupită de vărsat, și cu umerii obrajilor ieșiți în afară, lucea de parcă i s'ar fi întins pielea.

— Da' ceilalți unde sunt? — întrebă Rodion.

— S'au dus la brigadă; deocamdată n'au nimic de făcut aci, câtă vreme o să lucreze cultivatorul, — își aținti asupra tovarășului său privirea ochilor chilimbarii. — Cum ai de gând să lucrezi cu cultivatorul: pe două brazde odată sau te mulțumești numai cu una?

Neștiind ce să-i răspundă, căci nu vedea care ar fi deosebirea între un procedeu și altul, Rodion, ca să nu-și dea în vileag încărcătura, îl întrebă la rândul lui:

— Da' tu ce crezi?

— Frosia spunea că pe tarlaua lor cultivatorul lucrează pe două brazde... Semințele sunt îngropate astfel mai adânc, și încolțesc toate fără să lase loc liber între ele pe tarlale!...

— Om vedea, om vedea, — spuse Rodion cu înțeles, clocotind de ciudă că celălalt îi pomenise tocmai despre echipa Gruniei; nu cumva se înțeleseseră cu toții să-și bată joc de el?

— Frosia mi-a adus ieri o cărțulie pe care a luat-o dela „Biblioteca Efremistului" [1]), — urmă Matvei fără a băga de seamă că șeful echipei se întunecase la față. Am găsit acolo, măi frate, o mulțime de lucruri interesante! O știință întreagă! Parcă mă treceau căldurile, atât de tare mă vrăjise!...

...Efremov spune în cărțulia asta c'ar fi bine să se facă însămânțările pe tarlale după sistemul tablei de șah!... Și-ți explică fiece lucru pe rând, arătându-ți cam cum ar veni treaba asta... După metoda lui, semințele se amestecă mai bine, primesc mai lesne lumina și au și umezeală mai multă... Ce-ar fi s'o încercăm și noi? Ce zici, locotenente?

Efremiști: cultivatori de grâne ramificate, după metoda miciurinistă, care obțin recolte sporite (până la 30 chintale pe hectar). După numele colhoznicului Mihail Efremov, erou al muncii socialiste, primul care a obținut recolte superioare. (N. red.)

— Sfaturi se dau cu duiumul, e greu să le aplici pe toate — spuse Rodion — să facem noi ce ştim bine şi-o să fie deajuns...

— Eu, însă, socot c'ar trebui să încercăm tot ce ne stă în putere s'o facem — spuse Rusanov fără să bage de seamă nemulţumirea lui Rodion. Doar nu muncim pentru chiverniseala unui chiabur! Nu ne-ar prinde rău câte un kilogram mai mult pentru fiecare zi-muncă... Ar trebui, locotenente, să ne strângem într'o seară toţi câţi suntem în echipă şi să citim măcar îndrumările agrotehnice publicate în „Pravda din Altai"... Ne-ar fi de mare folos tuturora!

Rodion se simţea ruşinat că el însăşi nu-şi făcuse încă timp să citească îndrumările acestea, deşi Grunia-i pomenise de vreo două ori despre ele.

— Când o veni iarna, o să ne apucăm şi de învăţătură — spuse el. Atunci o să fie mai puţină treabă şi o să avem răgaz să citim cărţi! Acum însă, trebue să ne înhămăm la muncă!...

— O fi! — tărăgăni nehotărît vorba Matvei, scuturând firimiturile de pe masă şi se ridică. Era lat în umeri şi se ţinea drept ca un militar; îşi îndreptă din obişnuinţă bluza decolorată de soare. — Să mergem să vedem cum lucrează flăcăul cu cultivatorul. Am auzit că 'n primăvara asta i s'a dat pe mână pentru prima oară un tractor şi mi-e teamă să nu ne facă vreo boroboaţă!

O porniră pe marginea ogorului; Matvei începu să râdă văzând că, fără să-şi dea seama, încerca să-şi potrivească pasul după pasul lui Rodion. Se opriră la hotar, aşteptând tractorul. Maşina venea drept spre ei, bombănind supărată, de parcă s'ar fi ferit de sâcâielile tăunilor; vântul ce-i bătea în faţă mătura aburii bucălaţi ce ieşeau din radiator.

Deodată, Matvei îşi lăsă greu mâna pe umărul tovarăşului, şi-şi povârni trupul înainte.

— Ce s'a'ntâmplat? — îl întrebă Rodion, privindu-l cu luare aminte.

Rusanov parcă nu mai auzea. In clipa în care tractorul se întoarse şi discurile cultivatorului se văzură sclipind de-ţi luau ochii, Rusanov începu să dea din mâini şi să alerge după maşină.

— Opreşte! Opreşte! — striga.

Ca luat de vânt, Rodion o rupse şi el la fugă pe urmele celuilalt. Bănuia că se întâmplase ceva. Tractoristul opri brusc maşina care se bâţâia înainte.

— Ce fel de cultivator ne-ai adus? — strigă Matvei gâfâind.

— Cum, ce fel? — îi aruncă tractoristul, — ca toate celelalte!

— Văd și eu că nu-i nici de aur, nici de argint! — îi tăie vorba Rusanov, clătinând îngrijorat din cap. Dar tu nu cunoști oare care-i cultivatorul potrivit pentru ogoarele arate 'n toamnă, care pentru o țarină proaspătă și care pentru un pământ ca ăsta, cu pir? Ai legat de tractor o tinichea și o tragi după tine, fără rost, ca un țânc ce ești! In loc să stârpești buruiana rea, o faci să se întindă și mai mult! Tare mai ești deștept! Pentru pir trebue un cultivator cu arcuri!

Se întoarse spre Rodion care turba de mânie:

— Dar ție unde ți-au fost ochii?

— M'am bizuit pe nătărăul ăsta, nici n'am văzut bine ce trage după el! — spuse Rodion și, vrând oarecum să se desvinovățească, sări la tractorist și începu să strige, ridicând pumnii: — Mă mucosule, ce vrei să mă faci de râsul lumii? Ai venit să te plimbi aici? Ai? Să te plimbi?

Tractoristul, care și altminteri se zăpăcise de tot, se uita la Rodion cu ochii aiuriți, apoi, dând din umeri, spuse, căutând să-și înăsprească glasul cât mai mult:

— Ai lătrat destul și ți-ai vânturat pumnii! S'a și găsit cine să-mi poruncească! — smorcăi el, obrăznicindu-se și-i trânti înciudat: — Am mai văzut eu de-al d'ăștia! Dar ție ți-au fost ochii la ceafă când ai venit încoace cu mine?

— Tacă-ți gura! scrâșni Rodion, răspicând cuvintele și abia stăpânindu-și mânia ce-l năpădise fără nicio noimă. Intoarce numaidecât, și'n doi timpi și trei mișcări să vii înapoi cu altul! Și nu mai face pe nebunul, oprește morișca! Hai, șterge-o!

După ce tractorul dădu în șosea, trăgând după el, cu sgomot de fiare, cultivatorul, Rodion și Matvei se îndreptară spre cort.

— Prea te înfierbânți repede, locotenente! — în glasul lui Rusanov se simțea o nemulțumire ascunsă. — Să n'o încurcăm atât de rău, încât să n'o mai putem descurca nici noi, dar mi-te alții!... O să cultivăm buruieni în loc de grâu!... In îndreptarul agrotehnicei scrie limpede, negru pe alb: pentru ogoarele cotropite de buruieni, e potrivit un cultivator cu labe, iar pentru o afânare mai adâncă e nevoie de un extirpator...

„Acum o să-mi țină o lecție întreagă! — se gândi Rodion posac. — Ce obicei prost să dăscălești oamenii și să te amesteci în treburile lor!“

Sufletul i se întunecă iar, cotropit de nelinişte şi, cu toate că tractoristul se întoarse numaidecât cu un alt cultivator şi se apucă sârguincios de lucru, Rodion nu simţi nicio uşurare.

Matvei plecă după puţin spre tabăra brigăzii şi Rodion rămase să se plimbe stingher de colo, colo pe tarla, privind cu luare aminte în pământ, de parcă ar fi căutat un lucru pierdut. Niciodată viaţa nu i se păruse atât de complicată şi plină de întortochieri, ca acum.

„E destul să te poticneşti odată, ca neajunsurile să se ţină lanţ“, se gândea.

Nevoia de a preîntâmpina prăpădul ce se apropia, nu-i trezea, însă, lui Rodion decât o spaimă năprasnică, pricinuită de lipsa de încredere în sine. Nu se va mai putea preface multă vreme atoate-ştiutor: mai devreme ori mai târziu tot o să se dea de gol! Acum se îndoia că lucrurile ar fi mers bine, chiar dacă ar fi avut cunoştinţe de agrotehnică.

Rodion nu se'nşelase presimţind înfrângerea; în săptămâna următoare, echipa lui coborî pe cea de-a treia treaptă, apoi ajunse ultima. Şi, oricât se necăji, oricât încercă să-i îmboldească pe oameni strigând la ei, toate se dovediră fără folos.

Umbla ca turbat, plin de praf, jigărit, cu nişte ochi ce străluceau întunecaţi; se apuca de treburi mai puţin importante, îşi pierdea vremea cu mărunţişuri, lua măsuri fără nicio noimă asupra cărora, deşi îşi dădea seama că erau absurde, n'avea curaj să revină. Nu putea s'o facă pentrucă nu ştia ce alte sfaturi să dea în schimb.

Aşa trecu încă o săptămână plină de necazuri şi amărăciuni pentru Rodion. Sâmbătă seara rămase ultimul pe tarla după plecarea celorlalţi şi se îndreptă obosit spre tabăra de câmp.

Piscurile înzăpezite ardeau în lumina apusului; adia un vânticel răcoros. Stepa răsufla, parcă uşurată, după o zi de muncă grea. Pe ogoare cobora o linişte adâncă şi catifelată.

In sufletul lui Rodion, însă, pacea nu se putea cuibări. La început, hotărî s'o pornească deadreptul spre sat, fără să se mai oprească în tabără, apoi se răsgândi. A doua zi începea semănatul pe tarlaua lui şi trebuia să mai chibzuiască lucrurile cu Matvei, să controleze încă odată totul, să pregătească seminţele şi căruţele cu care să le aducă, să potrivească semănătoarea pentru norma necesară.

In tabără era sgomot, forfotă şi strigăte. Semănătorii râdeau cu hohote, în faţa unui număr nou al ziarului de perete. Mulţi

dintre ei se strânseseră lângă tabela indicelor, glumind unul pe socoteala celuilalt și discutând până ce răgușeau.

Astăzi însă nici bucuria nici supărarea altora nu-l mai mișcau pe Rodion. Se uită în treacăt la drapelul roșu care fâlfâia acum în dreptul echipei condusă de Grunia și porni, fără să fi schimbat vreo vorbă cu cineva, spre cantină.

Zarva din tabără nu se mai potolea; era un clocot de glasuri și cântece care, astăzi, îl scotea din fire pe Rodion. Il mai chinuia și lipsa Gruniei dela masă; nu se liniști, însă nici atunci când, în sfârșit, nevastă-sa se ivi, primită cu larmă de fete.

Grunia dădu din cap spre el și se așeză alături, scoțându-și basmaua plină de praf. Rodion se uită la brațele ei arse de soare și înăsprite de muncă și simți o dorință nestăpânită să i le desmierde încetișor; întoarse însă privirea și-și încleștă buzele.

Grunia ar fi vrut să-i spună o mulțime de lucruri în ultimele zile, dar simțea că i-ar fi vorbit poate fără niciun folos: înfrângerile îl îndârjiseră pe Rodion, care-și „mușca zăbala", rătăcind fără țintă, la întâmplare, fără să dea ascultare vreunui sfat.

Dacă Grunia nu obținuse ceea ce dorea, la ședința comitetului de conducere, se hotărîse ca măcar să-l ajute pe cât îi stătea în puteri: începu să-l urmărească pas cu pas, căci ghicea din cele câteva vorbe pe care le schimba din când în când cu el, că nu se pricepea de loc în agrotehnică. Rodion, însă, respingea orice ajutor, nu pleca urechea la nicio povață și Grunia simțea că fiecare înfrângere de a lui, lărgea tot mai mult prăpastia căscată între ei.

Și acum, întâlnindu-i privirea în care se citea fereala unui om rănit în mândria lui, ea căuta să-și înfrâneze dorința de a sta de vorbă în chip serios și fără ascunzișuri cu Rodion, căci nu știa dacă-i va răspunde liniștit sau dacă n'avea s'o repeadă cumva, bruftuindu-o, ca ultima dată.

Tot aruncând priviri răzlețe în spre nevastă-sa, Rodion simți deodată nevoia arzătoare de a ști cum privea Grunia înfrângerile lui.

Era însă ceva ce-l împiedeca să înceapă el vorba, — poate unde-și dădea seama de mojicia purtării lui de atunci, ori poate pentrucă se temea să mărturisească strâmtoarea în care se afla. Mai bine s'o lase pe ea să-l întrebe! De ce-o fi tăcând? Parcă puțin îi păsa de înfrângerile lui!

— Azi nu-i bună mâncarea, — spuse în sfârșit Rodion, ne mai putând îndura tăcerea apăsătoare.

Colțurile buzelor ei tresăriră.

— Mie-mi place! Poate nu mai ai poftă de mâncare?

Rodion se posomori și tăcu, luând cuvintele Gruniei drept o aluzie la înfrângerile lui. Dându-și seama că el era iarăși nemulțumit de ceva, Grunia spuse la întâmplare:

— Frumoasă vreme, tocmai bună pentru semănat...

— Eu chiar mâine m'apuc să semăn — rosti posac Rodion și se ridică dela masă.

Vorbele goale pe care le schimbaseră între ei îl ațâțaseră și mai mult și după ce-i ură Gruniei noapte-bună, Rodion ieși.

In cerdac își răsuci cu degete tremurătoare o țigară și mai rămase un timp să asculte cu luare aminte sunetele domoale și armonioase ale unei ghitare însoțite de o balalaică. Pe pajiște, fetele puseseră un patefon să cânte și porniseră să se învârte, în pași de vals.

Un întunerec tot mai vârtos învăluia tabăra. Caii nechezau sub șopron, se auzea scârțâind cumpăna unui puț. Cineva desfăcu burduful unui acordeon și prinse să cânte de dor și Rodion tresări când glasul cald și armonios al Gruniei se împleti cu glasurile fetelor:

„Ziua curge'ncet ca mierea
Soarele e'n asfințit.
Dragul meu nu-i nicăierea,
Unde, unde a pierit?“

„Ce-ar fi să mă duc și eu acolo? — își spuse Rodion, dar numaidecât se răsgândi, umilit. Ca un câine bătut, care vine să se gudure?“

Luă din magazie o velință și o pernă și se urcă pe polata înaltă, acoperită cu paie.

Matvei nu venise încă. Cine știe pe unde umbla cu Frosia! Ce fericiți erau! Mergeau mână'n mână și, firește, toate le mergeau din plin. Dar pe el ce-l împiedeca să trăiască și să muncească din toată inima? I-era cumva ciudă că Grunia avea spor? Da de unde, la urma urmelor nici nu i-ar fi fost greu s'o ajungă, trebuia doar să se înarmeze cu răbdare, să aibe tărie sufletească și să se apuce, în primăvara viitoare, cu mai multă pricepere de muncă. Dar oare își va putea recâștiga pe deantregul dragostea Gruniei?

Rodion se simți atât de răscolit sufletește, încât nu mai putu îndura singurătatea. Era gata să se ducă s'o caute pe Grunia,

dar tocmai atunci se auzi scârţâind scăriţa şi Matvei veni să se aseze lângă el, făcând să foşnească paiele.

— Nu dormi? De ce nu te-ai dus pe pajişte? Ce cântece frumoase! Iţi merg la inimă.

— Mă doare capul — minţi Rodion.

— Tocmai de aceea ar fi trebuit să te duci acolo, ca să ţi-l mai limpezească muzica. Matvei începu să râdă şi se întinse pe spate, cu mâinile sub cap.

Luna ieşea de după munţi, învăluind văioagele în umbre albăstrui şi aşternând pânze albe peste stepă.

— Mi-aduc aminte că, în România, şedeam odată tot aşa culcat într'un pod cu fân — spuse încet Matvei. Locurile erau aidoma ca ale noastre: ogoarele erau şi ele în preajmă, era şi lună, dar mai lipsea ceva... Mi se părea chiar ciudat! Nu vedeai nicio deosebire şi totuşi era o deosebire! ... Trupul ţi se odihnea dar sufletul se chinuia de dor...

Undeva, într'un tufiş din apropiere, se auzi un râs tainic şi duios de fată.

— Frosia mea tot aşa râde, — spuse Matvei cu un zâmbet mângâios în glas. — Când o aud ori ce-ar spune, chiar o nimica toată, parcă mi se potoleşte aleanul !...

— Vasăzică vă împăcaţi bine! — spuse Rodion cu invidie.

— Nici că se poate mai bine!... Copiii, Frosia, tata, colhozul... — Matvei tăcu un timp şi isprăvi cu o părere de rău ce-l încerca fără voie: — Dacă aş avea mai multă minte şi mai multă ştiinţă, câte aş putea eu face! Aci, în colhozul nostru se poate orândui o viaţă atât de frumoasă, încât nu-ţi mai vine să te desparţi de ea !...

Prin visările lui, Matvei îi aminti lui Rodion de Grunia.

Rusanov stătea lungit, cu capul rezemat de un braţ de paie şi, la lumina lunii, ochii-i străluceau, umezi.

— Ascultă, uitasem să-ţi dau de ştire un lucru de căpetenie. — Matvei se trase mai aproape: — Frosia mi-a spus în taină că grupul lor are de gând să ne dea o mână de ajutor ca să nu mai mergem târîş-grăpiş, în coadă, ci la pas cu ceilalţi! Socoteala nu-i proastă, ce zici ?

Rodion se ridică brusc, în capul oaselor:

— Vorbeşti serios sau îţi arde cumva de glumă ?

— Foarte serios! — strigă Matvei bucuros. — Cât pe ce s'o înnăbuş pe Frosia de atâtea sărutări!...

— Rău ai făcut — îi tăie vorba Rodion.

— Cum vine asta, rău? — rămase uimit Matvei.

— N'ai decât să-ţi săruţi nevasta, n'am nimic împotrivă, — se îndreptă Rodion. — Vorbeam despre ajutorul lor! Li se rupe inima de milă şi vor să ne sprijine, pentru ca după aceea să-şi bată joc de noi.

— Ce vorbeşti tu, Rodion! — strigă nedumerit Rusanov. — Nu vezi că'ndrugi prostii? Dac'o fac, e numai din spirit tovărăşesc, căci altminteri, suntem în întrecere cu echipa lor!

— Nu miroase a bine! — se întărâta Rodion tot mai mult. Au să ne dea ajutor, ca să se poată lăuda pe urmă: uitaţi-vă la noi, nu numai că le-am luat tuturora înainte, dar i-am mai agăţat şi pe alţii de coada noastră!

— Tare mai eşti căpăţânos! — rosti mirat Matvei, tărăgănind cuvintele; n'avea cum să-i facă dovada că Frosia lui nu putea fi atât de interesată şi de încrezută, căci de fapt dela ea pornise îndemnul de a le da lor ajutor. — Cum crezi c'ar fi cu putinţă să-şi însuşească cineva ceea ce am făcut cu mâinile noastre? Doar nimeni n'ar vrea să tragă foloase de pe urma muncii săvârşite de noi! Nu, locotenente, nu te înţeleg! Dacă erai beat, mai treacă-meargă, dar când auzi astfel de vorbe dela un om treaz, iartă-mă, dar nu mai ştii ce să crezi!

— Treaba ta, dacă nu vrei să le auzi, astupă-ţi urechile! — spuse Rodion aspru şi repezit. Eu însă n'am nevoie de ajutor! Mă lipsesc de pomana lor; nu m'am milogit niciodată şi n'am de gând s'o fac nici de aci încolo! Un Vasilţov îşi cucereşte totdeauna faima numai prin el însuşi!

„Dintr'ăştia mi-eşti!" — se gândi Matvei, cât pe ce să fluiere de mirare.

Şi-aduse aminte că Rodion, încă de pe când era doar un puştan, căuta totdeauna să le poruncească celorlalţi; copiii însă-l iubeau şi-l ascultau mai de grabă pe Grigore Ceremisin, care era mai iscusit, mai vânjos şi nu-şi pierdea niciodată curajul. Lui Rodion adesea-i plăcea să se fălească ba cu câte o şapcă nouă, ba cu câte o balalaică de care n'avea voie nimeni să se atingă; de aceea uneori nu-l îngăduiau în jocurile lor şi atunci el îi ameninţa pe fiecare în parte, făgăduindu-le câţiva pumni zdraveni pentru ca după o săptămână să se întoarcă, spăşit, cu balalaica, printre tovarăşii lui, dând-o pe mâna oricui avea chef de cântat. La şcoală era băgăcios şi răspundea mereu, chiar dacă nu-l poftea nimeni s'o facă. Era deajuns ca învăţătorul să pună clasei vreo întrebare şi el se şi repezea să ridice mâna, deşi nu prea ştia să dea răspunsuri limpezi şi amănunţite. Ca pionier, se aruncase cel dintâi la trompetă şi la tobă, dar nu prea putea să cânte. Când încerca să sufle în trompetă, copiii îl luau peste

picior: „Mai mănâncă pită, nu vezi că n'ai destul suflet în tine!" În schimb bătea toba cu iscusinţă.

Oare războiul nu izbutise să-l călească şi să-l curețe de sgura asta păcătoasă?

Pe front, lui Matvei i se întâmplase să întâlnească oameni care visau să ajungă cât mai sus, visau să dobândească gloria numai pentru ei: îi privea cu dispreţ, pentrucă cei de teapa lor habar n'aveau de simţământul acela înălţător şi curat care-l asvârlă pe oştean în luptă şi-l face să uite de grijile proprii. Acolo, pe front, legile aspre ale războiului şi ţelul comun, ce trecea ca un curent electric prin toţi, îi împiedecau pe cei mânaţi de năzuinţe deşarte să şi le îndeplinească. Dar fireşte, la sfârşitul războiului unii se abătuseră de pe drumul comun, pierzând din vedere ţelul urmărit de întregul popor şi începuseră să se gândească numai la mulţumirea lor proprie. Şi faptul că un consătean de-al lui, prieten din copilărie, pe care-l avea acum în faţă, se arăta a fi un astfel de om, îi stârnea lui Matvei un simţământ de ciudă amestecat cu revoltă, deoarece, dovedindu-se atât de mic la suflet, Vasilţov arunca o umbră şi asupra lui Rusanov, şi asupra Frosiei şi asupra tuturor celorlalţi colhoznici.

— Ia spune-mi, locotenente — îl întrebă Matvei, după un timp de gândire, — pe care dintre decoraţiile căpătate o preţuieşti mai mult?

— Fireşte, ordinul „Marele Război pentru Apărarea Patriei" — răspunse Rodion. — E cea mai mare decoraţie din toate câte le am! Parcă tu, nu ţii mai mult la „Gloria"?

— Mie-mi sunt deopotrivă de dragi toate cele cu care m'a răsplătit Patria, — rosti, la fel de liniştit ca şi mai înainte Matvei — dar nu de-asta te întrebam... Uite, de pildă, prima medalie pe care am căpătat-o eu, e cea „Pentru vitejie". — Rusanov trase adânc din ţigară şi suflă fumul afară; deasupra capului său pluti, destrămându-se un inel albastru de fum. — Să vezi, ne înghesuiseră Fritzii într'o pădurice, cum s'ar zice, ne strânseseră cu adevărat ca'ntr'un cleşte şi nu mai aveam nicio ieşire. Timp de o săptămână, ne-am luptat; nu mai aveam nici de mâncat, nici de băut şi isprăviserăm şi muniţiile... Nemţoiul striga printr'o pâlnie: „Predaţi-vă că tot o să muriţi!" Noi, nici gând! S'o credeţi voi! — n'o să fie pe a voastră! Am pierdut atunci o mulţime de prieteni. Ce oameni! Ne-am croit drumul cu baionetele!... N'am ieşit din pădurice decât jumătate din câţi eram, — tăcu puţin şi strivi ţigara de carâmbul cizmei. — Cu toate că, mai apoi, am străbătut toată Europa şi am căpătat de-

coraţii mari, pe aceea, cea dintâi, câştigată cu atâta greutate, o simt mai aproape de inimă !...

Amintirile îl întoarseră pe Matvei în trecut, şi gândul i se opri la fumul cu miros de pelin al focurilor din timpul popasurilor, la prietenii necunoscuţi care rămăseseră să zacă în păduricea pe jumătate retezată de obuze, la tristeţea despărţirilor veşnice, de câte ori pierdeau pe cineva. I se răriseră prietenii şi fiece pierdere lăsa o urmă pecetluită cu foc!

Rusanov tăcu o mulţime, ascultând vântul de noapte ce făcea să foşnească paiele de pe polată. I se părea că Rodion nu-l înţelesese şi că de s'ar apuca să-l lămurească, aducându-i dovezi, ar întina prin aceasta amintirea tovarăşilor lui credincioşi. Şi ca să nu-şi facă sânge rău începu să se gândească la Frosia. Ii plăcea să ştie că se afla pe undeva, pe-aproape, în mijlocul prietenilor, în tabără; poate nici ea nu adormise încă şi se uita la cerul presărat cu pulbere de stele, gândindu-se la el...

Rodion călătorea şi el cu gândurile la tovarăşii de care-l legase o prietenie aspră, călită în botezul focului. Ce-ar fi spus oamenii aceia, dârzi în credinţa lor de ostaşi, dacă ar fi aflat ce viaţă ducea el acum? Ce-ar fi făcut în locul lui? Şi cu cât i se perindau prin minte mai multe nume de prieteni, cu atât simţea o mai adâncă nemulţumire de el însuşi, ce-l înverşuna.

In zori echipa lui Vasilţov ieşi la lucru, pe câmp. Rodion şi Matvei stăteau pe scara tractorului şi se uitau tăcuţi în zarea stepei ce se lumina treptat. Dimineaţa ce începea era liniştită şi îmbujorată. Munţii încă mai dormeau, cufundaţi în pernele albe şi moi ale norilor. Tractorul duduia voios, remorcând o semănătoare iar în urma lui mergeau agale, scârţâind, căruţele încărcate cu saci doldora de grăunţe, ca nişte porci îngrăşaţi.

Pentru ca însămânţarea să fie făcută în linie dreaptă şi în chip regulat, se trase o brazdă cu ajutorul marcatorului; tractorul intră în el cu roata din dreapta şi porni încet dealungul hotarului. Grăunţele începură să se scurgă fără sgomot în pământ.

Nici nu ajunseră la capătul primului drum, că grăunţele se şi isprăviră. Matvei îi strigă tractoristului să oprească, apoi se întoarse către Rodion şi o bucată de vreme se uitară unul la altul, aşteptând parcă să vadă care dintre ei îşi va feri mai înainte ochii.

— De ce ai schimbat norma de însămânţare? — întrebă Matvei. — Ai potrivit semănătoarea cum ţi-a trăznit prin minte?

— Da, am mărit norma — răspunse liniştit Rodion. — Pă-

mântul nostru e plin de pir, aşa că nu strică s'o mărim: buruienile n'o să se mai poată întinde astfel în voie; am citit asta, zilele trecute, într'o carte...

— Şi eu cred că nu strică, — dădu din cap Matvei, — ştii, însă, când anume? Când toate regulile agrotehnice au fost respectate; ori noi nu ne putem lăuda cu aşa ceva. Şi cu cât ai mărit-o?

— Cu vreo douăzecişicinci la sută.

Fără să vrea, Matvei fluieră a mirare.

— Oho!

— Ei, şi? Nu strici păsatul, dacă pui mai mult unt. — Rodion începu să râdă dar, văzând mutra încremenită a lui Rusanov, i se opri râsul în gât şi se întunecă la faţă.

— Şi de unde crezi c'ai să faci rost de seminţe? — îl întrebă Matvei. — Doar ni s'a dat numai norma!

— O să se scarpine la ceafă şi o să ne mai dea ceva pe deasupra. Doar n'o să se lipsească de-o ţarină gata arată!

Rusanov se uită câtva timp zăpăcit la şeful echipei.

— Uite ce e, locotenente, n'ai decât să te superi dacă ai poftă, dar eu nu mă bag în boclucul ăsta şi nici n'am de gând să descurc ceea ce încurci tu! Ori potriveşti semănătoarea cum se cuvine, ori plec!

O clipă Rodion se fâstâci. Işi dădu seama că Rusanov, blând şi simţitor cum era, ascundea o tărie de caracter atât de dârză, încât nicio putere n'o putea frânge. Avusese deseori prilejul să dea peste astfel de oameni în timpul războiului: păreau înceţi şi greu de urnit, dar în toiul luptelor se schimbau deodată, de nu-i mai recunoşteai, devenind necruţători şi înfricoşători prin sângele lor rece şi stăpânirea de sine; înţelegând că nu va izbuti să facă după capul său, Rodion, biciuit de o furie oarbă, întrebă pe neaşteptate, micşorându-şi lumina ochilor:

— Vrei cumva s'o faci pe grozavul? Sau poate ţi-ai pus în gând să ajungi şef de echipă?

Se căi pe loc de cuvintele rostite, dar era prea târziu. Jignit, Matvei se aprinse la faţă, de mânie.

— Dintr'ăştia mi-eşti? — rosti Rusanov răspicat, fără să-şi ascundă scârba. — Nu de geaba cârtesc oamenii din echipă! Bine spun că eşti frumos la chip, dar găunos la suflet!

Sări de pe scara tractorului şi o porni peste pământul prefăcut în bulgări.

— Matvei, — îl strigă Rodion speriat. — De ce te-ai supărat?... Stai puţin!... Fie cum vrei tu!

Rusanov însă îşi vedea de drum fără să-şi mai întoarcă

capul şi Rodion, cuprins de amărăciune şi de disperare, simţi că săvârşise un lucru, ce nu mai putea fi îndreptat...

A doua zi, lui Rodion i se luă şefia echipei, pentrucă nesocotise regulile agrotehnice şi rămase muncitor de rând.

7

Aflând că din şef de echipă ajunsese muncitor de rând, primul gând al lui Rodion fu să plece în altă parte. Să plece, fie ce-o fi! N'aveau nevoie de el? Nici nu trebuia. Putea să trăiască foarte bine şi fără el, doar mai erau şi alte colhozuri!

A doua zi, dimineaţa, nu ieşi la câmp. Crasnopiorov trimise de două ori după el, dar Rodion tot nu se duse. O să-şi muşte ei mâinile, dar când le-o veni mintea la cap, o să fie prea târziu!

Când însă i se mai potoli prima răbufnire de necaz şi Rodion simţi că-şi avea soarta în mână, îşi pierdu cumpătul de tot. Cum nu mai avea putere să-şi înfrâneze ambiţia sălbatecă ce-i stăpânea, trăi o săptămână întreagă într'o apăsare posacă. Işi dădea foarte bine seama că dacă va trândăvi într'o vreme ca asta, când munca era în toi, pe zi ce trecea avea să-i îndepărteze tot mai mult pe ceilalţi de el, şi totuşi nu-şi putea pune frâu: umilirea pe care o pătise îl legase de mâini şi de picioare şi nu-l lăsa să se apropie de oameni.

Pierdut şi plin de nelinişte, de parcă s'ar fi aflat pe o insulă micuţă, nu ştia nici el ce aştepta anume. Intre timp însă, năvalnică, apa năpădea insula, surpându-i malurile şi ameninţând s'o acopere, curând, în întregime.

Dimineaţa, satul era plin de o larmă veselă. Văzându-i pe colhoznicii care se grăbeau spre câmp, Rodion intra repede în casă şi, împreunând marginile perdelelor, se uita pe fereastră, printre ele, la uliţa largă, străjuită de grădinile cu frunziş bogat.

Un autocamion trecea uruind greoi, ducând nişte fete care stăteau în picioare: râdeau cu hohote, îşi dădeau coate şi ţipau. Mulţi dintre colhoznici mergeau pe biciclete ale căror spiţe sclipeau orbitor la soare; sau se auzea un răpăit ca de mitralieră şi pe sub fereastră trecea val-vârtej, pe o motocicletă, Matvei Rusanov, băgând în sperieţi gâştele pieptoase şi asmuţind toţi câinii din sat. Motocicleta lăsa în urmă o dâră albăstruie.

„Ar fi trebui să fac şi eu ca el! — se gândea Rodion, — s'o fi demontat şi s'o fi trimes, pachet, acasă. Acum m'aş fi urcat pe şea şi aş fi pornit-o, — numaidecât după aceea, însă, se întreba: — Dar unde?“

Işi simţea fălcile ţepene de încordare şi atunci, desfăcând larg perdelele, pleca dela fereastră.

După ce cobora liniştea în sat, ieşea în cerdac sau în grădiniţă şi stătea mult timp acolo. Pavlic se aşeza şi el alături, îndurând răbdător muţenia lui prelungită şi jignitoare. Intr'o zi băiatul nu se mai putu stăpâni şi-l întrebă :

— Te dor rănile tăticule, de te încrunţi mereu ?

Rodion îşi strânse buzele şi nu-i răspunse nimic.

Băiatul nu-l sâcâia. Ba chiar pe Rodion îl apuca tristeţile, atunci când Pavlic nu se mai vedea câte o jumătate de zi şi 'n casă se înstăpânea o linişte apăsătoare. Cu numele de „tată", însă, nu se putea obişnui, şi ori de câte ori copilul îi spunea aşa parcă-i turna cineva pleavă zgrunţuroasă pe ceafă, în jos. Oricât ai încerca să te descurci de ea, cu greu te poţi cotorosi de o senzaţie neplăcută şi ciudată. Deşi, la urma urmei, cu ce era vinovat copilul ?

— Bunicii i-e frică să nu pleci la oraş. E-adevărat, tăticule?

— De ce să plec ?

— Păi ce să faci aici ? Tu eşti aviator ! Unde-s avioane aici ? — glasul lui Pavlic era plin de mândrie.

„De ce aviator ?" — se gândi Rodion. — Ah, da, uitase cu desăvârşire de tatăl adevărat al copilului — aviatorul doborît deasupra Volgăi.

— Şi când plecăm, o luăm cu noi şi pe tuşa Grunia — sporovăia înainte băieţaşul.

— Ţi-ar părea rău să te desparţi de ea ?

— Da ; mămica noastră, doar, a murit, — şoptea Pavlic, căutând mereu să prindă privirea lui Rodion. — Ştii ce bună e ! O luăm şi pe bunica, şi pe bunicul, nu-i aşa ? Numai pe Zoria să-l lăsăm aici !

— Da' ce-ai cu el ?

— De ce nu mă ia nicăeri ? Ce pierde ? Cu alţi băieţi cum se joacă ? Lionia Judov nu-i decât cu un cap mai mare decât mine şi nu-l goneşte !

— Ai răbdare. Curând o să creşti şi tu mare. — Rodion îl strânse pe băiat în braţe. — Ce vrei să te faci ?

— Aviator. Să ne urcăm amândoi în avion — şi haida !

— Prostuţul meu drag ! — şi Rodion netezi cu palma părul cârlionţat şi mătăsos al lui Pavlic, apoi îşi trase repede mâna înapoi.

Grunia venea trudită dela câmp; se silea însă, să pară voioasă — lucru care, lui, nu-i scăpa.

Işi spăla mâinile înăsprite, murdare de pământ, cina, răs-

punzând cu sgârcenie la întrebările bătrânilor şi, după ce-şi însemna ceva într'un caieţel cu scoarţe vărgate, ieşea în tindă, la Pavlic.

„Ce să-i faci, fie şi-aşa! Cu atât mai bine pentru amândoi!" — se gândea Rodion. Se simţea vinovat faţă de ea şi simţământul acesta pe care nu-l mai putea şterge din inimă, îl împiedeca să fie pe deplin cinstit chiar faţă de sine însuşi.

Intr'o zi, zăbovi mai mult ca deobicei în odaie, temându-se parcă să nu dea de ochii maică-si mereu trişti şi, cine ştie de ce, plini de-o vinovăţie ascunsă.

Grunia nu plecase încă din bucătărie. Şedea pe un scăunaş, aplecându-se deasupra piciorului ars de soare ce se odihnea pe obiala din pânză groasă, aşternută pe podea.

Auzindu-i paşii, Grunia îşi înfăşură repede, la loc, piciorul, îşi puse cisma, trăgând-o de urechi, bătu talpa de podea şi ieşi, legându-şi din mers, basmaua.

Rodion îşi roti privirea prin încăpere şi văzu pe prichiciul ferestrei caieţelul cu scoarţe vărgate. „L-o fi uitat? Şi de ce-o fi fugind aşa? Doar nu muşc!"

Luă din mâna maică-si paharul cu ceai şi puse alături, pe masă, caieţelul. „Jurnalul şefei de echipă din colhozul *Zori de Zi*, A. Vasilţova", — citi el pe copertă.

— Mănâncă, se răcesc clătitele, — îl îndemnă maică-sa.

Rodion, însă, dădu deoparte paharul şi numai lăsă jurnalul din mână.

„*1 August.* In lupta cu râul am câştigat bucata de pământ din poiană, cu ape freatice la mică adâncime. Ogor negru. Anul trecut am însămânţat cu ovăz cinci hectare de pe clina malului. E cel mai bun loc în asolament pentru grâul de toamnă. Nu-i nimic mai puţin priincios decât să semeni pe parcele alese. Totuşi Crasnopiorov ne-a alocat 3 hectare de pământ nedesţelenit, pe care crescuse mai înainte trifoi; n'a vrut să desprindă o bucată dintr'un alt ogor. La cursuri, după câte mi-amintesc, ni se spunea că grâul de toamnă, însămânţat după trifoi, creşte frumos dar amăgitor, căci acumulează prea mult azot şi nu-i destul de rezistent, când dă zăpada. Va trebui să îngrijim lotul ăsta ca pe un copil mic.

5 August. Inainte de însămânţare am trecut cu cultivatorul peste ţarină şi am pus îngrăşăminte. Rezultatele n'au fost proaste — douăzeci de tone pe hectar. Ne-am făcut o rezervă de superfosfat şi de sare de potasiu pentru la primăvară. O să avem cu ce să punem pe picioare grâul.

Am citit în „Bazele agrotehnicii": „Nu pământul, ci plan-

tele-i dau de mâncare țăranului." Timiriazev. Dacă i s'ar spune lucrul ăsta lui moș Hariton sau altor moșnegi, s'ar face foc!

Ce păcat că arătura de toamnă pe tarlaua repartizată nouă a fost făcută cu plugul fără antetrupițe! Din păcate nu am făcut desmiriștirea de toamnă. Deci n'au fost respectate toate regulile agrotehnicei. Trebue să umplem acum lipsurile astea lucrând pământul cu multă sârguință și dându-i îngrijirile de primăvară.

10—15 August. Timp de cinci zile n'am plecat de pe câmp; dormeam doar câte trei-patru ore pe noapte. Nu m'am mai dat jos de pe semănătoarea cu discuri, urmărind ca norma de însămânțare să rămână constantă și rândurile să fie drepte.

Norma de însămânțare este de 500—600 grăunțe pe metru pătrat. Adâncimea la care au fost îngropate semințele: 7—9 centimetri.

17 August. Zilele acestea Vania Iarchin nu mi-a dat pace; mi-a luat toate cărțile mele de agrotehnică. Se muncește să inventeze un plug nou.

21 August. Grâul a dat colț. Îți crește sufletul când vezi mândrețea tarlalelor! Să nu le fie de deochi! Pe locurile unde-a fost ovăz, tarlalele sunt mai sărace, iar unde a fost trifoi, mai bogate. Dacă firele vor crește prea înalte va trebui să fie cosite căci e primejdios să le lași așa peste iarnă; s'ar putea să putrezească. Să nu uităm: când vor începe să înfrățească, la primăvară, să punem mraniță între rânduri.

După verificarea semințelor s'a încheiat un proces-verbal în care s'a trecut puterea de încolțire — 99%. Cum de s'a pierdut acel unu la sută? După ce va înfrăți, asta ar însemna milioane de fire.

25 August. A dat o ploaie, de bună seamă ultima din anul ăsta. Irina ne-a propus să împrăștiem, chiar pe ploaie, cenușă și gunoi de păsări pe tarlale, ca să dăm îngrășământ suplimentar grâului de toamnă. Cum de nu mi-a trecut prin cap până acum să mă folosesc de împrejurări ca astea și să dau singură îngrășămintele! E și cea mai prielnică vreme, căci n'au mai rămas decât cel mult douăzeci de zile până o da bruma. Bravo Irinca! La anul o să i se poată încredința fără grijă conducerea unei echipe.

Seara am citit în Williams: „E bine de ținut minte că grapa este o unealtă pentru îngrijirea plantei iar nu pentru prelucrarea solului." Și când te gândești că o ideie atât de simplă mai era nevoie să fie dovedită științific! Ideia asta, însă, răstoarnă toată agrotehnica din trecut! Și câte sforțări au trebuit ca oa-

menii s'o înţeleagă şi s'o pună în practică! Mulţi n'o pricep nici acum. Ce puţine lucruri ştiu eu! Iată ce înseamnează ştiinţă! Oare am să mi-o pot însuşi?

15 Septembrie. Am cărat toată ziua nuiele pe tarlaua noastră şi din hlujenii de floarea soarelui am făcut lese pentru reţinut zăpada.

Zoria a păţi-o azi. A strâns o ceată de băieţi şi s'au apucat cu toţii să şterpelească cenuşă şi găinaţ de prin curţi. O gospodină mai cârcotaşe a dat cu ochii de el şi crezând că intrase să fure ouă, a început să ţipe. Când a mărturisit că nu căuta ouă ci găina, toată isprava a căzut în spinarea mea, de parcă eu l-aş fi îndemnat să facă asemenea treburi. Ce belea! L-am întrebat:

— De ce te-ai apucat de năzdrăvănii? Nu era mai bine să le ceri oamenilor, că doar nimeni nu s'ar fi sgârcit să-ţi dea o comoară ca asta?

Şi el de colo:

— Mare scofală să ceri!

Pentru el nu era decât o joacă: voia să capete totul, înfruntând primejdiile, iar pe mine m'a făcut de râsul satului. Ia încearcă acum să-l lămureşti pe fiecare om în parte!

26 Septembrie. Varvara spunea azi: „Şi tractoristul trebue să aibă un suflet de plugar. Deşi eu nu fac altceva decât să vă ar pământul, sunt o efremistă ca şi voi, căci urmăresc adâncimea arăturii şi deci port grija recoltei deopotrivă cu voi!" Ce bună şi ce deşteaptă e Varia! De ce, oare, de oameni întregi ca ea se lipsesc uneori nişte făpturi găunoase ca Silanti!

De-ar veni mai degrabă Rodion! Ce fericită sunt! Am atâtea să-i povestesc! Nici o săptămână n'o să-mi fie deajuns!

30 Septembrie. Am străbătut dela un cap la altul toată tarlaua. Grâul a încolţit deopotrivă pretutindeni şi e mătăsos. Am văzut nişte ciori. De ce-or fi sburând pe deasupra grâului abia încolţit? Pe mirişti, pare-se, găsesc hrană mai din belşug. Le-am urmărit sborul şi mi-am dat seama că până la căderea zăpezii, n'o să ne putem lipsi de un paznic cu puşcă. Dealtminteri şi 'n primăvară va trebui să punem pază la câmp. Nici vorbă că ciorilor li-i poftă de grâu încolţit. Apucă şi smucesc colţul fraged cu ciocul şi după ce sămânţa iese afară din pământ, îl rup. Iau grăunţele, iar restul îl aruncă. Dacă n'aş fi băgat de seamă la timp, am fi pierdut cel puţin 7—8 la sută din semănături, din pricina păsării ăsteia stricătoare.

17 Octombrie. Am stat toată ziua pe câmp. Am executat lucrările pentru reţinerea zăpezii: am aşezat lesele, am ridicat

valuri. Trebue neapărat să ne facem singure lesele. Pădurea e aproape, nuielele şi crengile uscate la îndemână; totuşi, lesele nu ne-au ajuns decât pentru un singur lot. Dacă izbutim să oprim pretutindeni zăpada pe loc, recolta ne va fi peste tot asigurată.

1 Decembrie. Am început iar cursurile în laborator. Astăzi le-am vorbit despre microorganismele în agricultură.

5 Decembrie. Ne-am dus, o brigadă întreagă de comsomolişti, cu skiurile, în satul vecin. L-am întâlnit acolo pe deputatul nostru în Sovietul Suprem al R.S.F.S.R. Conduce de zece ani o echipă de recolte mari. Scoate peste trei sute de puzi la hectar. El a izbutit încă din primul an însămânţările făcute pe mirişte. A curăţat ogoarele de buruieni mai bine decât mine şi nu le-a grăpat cu grapa cu discuri înainte de însămânţare. Se pregăteşte să însămânţeze peste o sută de hectare pe mirişte. Are mâini de aur! Aşa se spune despre el în colhozul său! şi nu de geaba i-am dat cu toată inima voturile noastre, că-i om de ispravă! A făgăduit c'o să ne dea o mână de ajutor şi ne-a poftit să venim la el, primăvara viitoare! Dela el avem ce învăţa!

3 Ianuarie. Am vorbit la laborator despre lucrările făcute de deputatul nostru în scopul de a îmbunătăţi seminţele şi despre experienţele cu privire la încrucişări în cadrul aceluiaşi soi! Fetele s'au înfierbântat. Să încercăm şi noi lucrul ăsta la vară!

20 Martie. Zăpada se topeşte. Drumurile sunt desfundate. E un chin până s'ajungi la tarla. Ne străduim să oprim apa rămasă de pe urma desgheţului: săpăm şanţuri, ridicăm valuri. I-am dat primele îngrăşăminte suplimentare grâului de toamnă. Recolta de grâu de toamnă depinde mai cu seamă de îngrijirile date primăvara.

Clania ne-a spus că ar fi bine ca, pe măsură ce zăpada se topeşte, să grăpăm deacurmezişul clinei, de sus, fără să mai aşteptăm să se svânte pământul. Şi noi care ne necăjeam c'o să avem de furcă din pricina locului care e prea jos! Bravo Clania, poate i s'o mai desmorţi şi ei sufletul, dac'a început să se gândească temeinic la lucru!

1 Aprilie. Mai că nu-mi cred ochilor. Rodion s'a întors. In sfârşit! Imi vine să înnebunesc de bucurie! Parc'ar începe din nou viaţa pentru mine!

2 Aprilie. Azi noapte am dat primele îngrăşăminte suplimentare in pământul prins de ultimul îngheţ. Cred că s'a cam terminat cu gerul. După lucru am făcut foc în sobă, la tabără. Am vorbit despre conferinţa din ajun. Eu socot că lucrul cel mai de căpetenie este să fii cinstit, să ai cugetul curat şi să te porţi întotdeauna ca un om sovietic. Rachitin a citat cuvintele lui

Lenin: „Morala îi slujeşte societăţii omeneşti ca să se ridice mai sus". Aşa şi trebue să trăim!

5 Aprilie. După Congresul evidenţiaţilor în muncă, a început să clocotească tot raionul, ca'n sărbătoare. Colhozul nostru a semnat iar o convenţie de întrecere cu cei dela „Partizanul de Munte". In jurul meu e numai veselie; eu însă nu simt prea multă bucurie. Oare Rodion o să rămână toată viaţa aşa?

12 Aprilie. Şi'n vis văd cum creşte grâul semănat de noi. Azi am căutat să-mi dau seama, după sfatul agronomului, dacă n'am întârziat cumva cu grăpatul: am înfipt un beţigaş în pământ şi l-am scos, m'am uitat apoi cum se strânge pământul umed, astupând gropiţa făcută. Pe cât se pare n'am săvârşit nicio greşeală. Acum trebuie să aşteptăm să se mai deschidă culoarea arăturii; după câteva zile grâul o să dea nişte firicele de-un verde închis, care abia după aceea vor începe să înfrăţească.

In curând vom primi un oaspete dela staţiunea de selecţionare. Ne-a scris. Il aşteptăm cu nerăbdare.

Aci Rodion închise jurnalul şi rămase o mulţime să se uite la vata albă ca zăpada, aşternută între geamuri şi presărată cu ciorchini de sorb.

Ceaiul se răcise demult, pierzându-şi gustul şi aroma. Rodion sorbi o înghiţitură şi se ridică.

— Ce-i cu tine? — îl întrebă îngrijorată Malania. — Nu vrei să mănânci?

— Mai încolo, mamă...

Rodion îşi petrecu pe după umăr cureaua binoclului, îşi puse haina tighelită a lui taică-său şi ieşi în cerdac.

Il apucase o dorinţă năprasnică să se smulgă din loc şi să fugă încotro l-ar duce ochii, ca să stea de vorbă cu cineva, să facă ceva.

Ieşi pe poartă şi, după ce mai rămase un pic pe gânduri, zărind în spatele silozului pentru nutreţ schela hambarului care tocmai se clădea, o porni nehotărît pe partea însorită a uliţei. Veneau dintr'acolo, învălmăşite, loviturile topoarelor ce se auzeau ca torocănitul unei ciocănitoare.

Văzându-l pe taică-său, Rodion se apropie încet de schelă şi se uită câtva timp la el, cum lucra. Călare pe o grindă, Terenti scobea o îmbucătură răspândind în jur, ca nişte stropi, aşchiile albe, ca şi cum de fiecare dată ar fi scos unealta strălucitoare din apă. Buştenii şi începuseră să picure lacrimi de chilimbar.

Terenti îşi înfipse toporul într'un bulumac şi-i făcu semn lui Rodion să vină mai aproape. Faţa lui cu trăsături puternice

şi cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, era încinsă, barba, plină de rumeguş. Ştergându-şi sudoarea cu mâneca dela cămaşă, Terenti îi strigă:

— Nu vrei să-mi ajuţi să car doi-trei buşteni? Fireşte, numai dacă-ţi îngădue sănătatea.

— Haide! — răspunse încruntat Rodion, care nu putea îndura batjocura ascunsă în vorbele lui taică-său.

Veniră încă trei dulgheri care îşi desbrăcară hainele, punându-şi-le apoi, făcute colac, pe umeri. Rodion ridică împreună cu ceilalţi povara bulumacilor cojiţi şi alunecoşi, îi cără până la tălpile de scânduri sprijinite de schelă şi-i urcă de-a rostogolul până sus. Curând îşi simţi spinarea înfierbântată şi-şi desbrăcă haina tighelită, rămânând numai cu bluza pe el. Il durea umărul din pricina poverii şi după ce aruncă buşteanul pe tălpile mlădii, se îndreptă din şale şi trase adânc în piept aerul ce mirosea puternic a răşină.

După ce dulgherii se urcară pe schele, Rodion se aşeză lângă taică-său pe o stivă de scânduri. Işi aprinse o ţigară şi trase, cu desfătare, fumul, în piept.

— Ei? — îl întrebă taică-său, apoi tăcu puţin. — Ce ai de gând să faci acum? Ori vrei să-ţi sgândări mereu rana? Mama bănueşte că nu mai aştepţi decât un vânt prielnic ca să-ţi întinzi pânzele, aşa-i?

Rodion nu răspunse nimic.

— Cu cine dintre ai noştri oi fi semănând de eşti atât de îndărătnic? — îl descosea înainte Terenti. — Cu nimeni altul decât cu bunică-tău, Stepan... Nu era om rău, dar câteodată îşi mai dădea năravul pe faţă, chiar dacă ar fi avut de păgubit din asta...

Rodion şedea adus de spate, uitându-se pe gânduri, prin inelele fumului de ţigară, la parcul din faţă, în care frunşizul proaspăt împletea dantele.

— Uite ce-mi povestea zilele acestea cineva din colhozul vecin, — începu taică-său, după o tăcere, în care timp a tot colindat cu gândurile aiurea. E la ei, în artel, un om îndărătnic. Odată, cică se ducea ăsta călare la câmp şi, pe şosea, îi iese înainte, pufăind, un tractor. Omul îşi vede de drum mai departe, fără să se ferească nici în dreapta nici în stânga; merge drept spre botul maşinii. Tractoristul, flăcău tânăr, nepriceput, cârneşte şi se împotmoleşte în şanţ. Şi rămâne acolo jumătate de zi, aşteptând să fie scos!... Iar diavolul ăsta trece mai departe călare, cu barba pân' la brâu, fără să clipească, fără să întoarcă măcar, capul. Sunt şi oameni dintr'ăştia!

— Dece mi-ai dat taică pilda asta? întrebă Rodion, încruntându-se.

— Pentrucă n'ar trebui să te ţii semeţ fără rost! — spuse repezit Terenti, căutând să-şi stăpânească întărâtarea. — Mama s'a îmbolnăvit lângă tine. Nu mai spun de Agrafena: parcă-i altă femeie. De ce le pricinueşti tuturora atâta bătaie de cap?

Terenti frânse o surcea, o aruncă în perete şi suspină:

— Nu vrei să înţelegi că omul nu poate trăi singur cuc, că i se vatămă sufletul şi i se usucă, aşa cum se usucă un pom fără de rădăcini...

— Bine, bine, taică, nu mă mai dojeni... Am să văd eu ce-am să fac, numai să ai un pic de răbdare...

— Mie puţin îmi pasă; — vorbi iar Terenti după o vreme. — N'o să-mi fac eu sânge rău din pricina ta; dar dacă ai să duci mai departe viaţa asta, curând o să ţi se acrească şi ţie! Te-am făcut să iei aminte, mi-am îndeplinit datoria de tată, că doar nu mai eşti prunc, ai să aluneci la vale şi toată viaţa ai să umbli în cârji. Ascultă-mă, e destul să cazi odată...

Rodion nu-l ascultă mai departe, se ridică şi apucă pe o alee din parc, îndreptându-se spre râu; simţea în ceafă privirile grele ale lui taică-său.

Râul care vuia înfundat, ca brădetul pe timp de furtună, în loc să-l liniştească, îl răscoli şi mai mult. Apele lui cărau buşteni, copaci smulşi; buturugile cioturoase erau trase'n adânc de vâltori şi-şi întindeau ca nişte braţe crengile desgolite. Stâncile cenuşii întâmpinau duşmănoase valurile tulburi.

Rodion trecu dincolo, pe un buştean culcat deacurmezişul albiei, şi ieşi la marginea unei pădurici de mesteacăni, pe jumătate tăiată. De aci începeau semănăturile de toamnă ale echipei conduse de Grunia.

Deasupra câmpiei, nori albi se risipeau ca un fum, lăsându-şi umbrele străvezii să alunece peste smaragdul semănăturilor încolţite; ochiurile de apă strânse din ploaie băteau într'o culoare albastră deschisă; se vedeau urmele unor picioare care trecuseră de curând pe aci. In depărtare se zăreau mişcându-se nişte basmale pestriţe.

Rodion ridică binoclul la ochi şi tresări descoperind-o pe Grunia aproape de tot, lângă el; ar fi fost deajuns, parcă, să întindă mâna şi s'o ia în braţe.

Vorbea ceva cu Clania care şedea călare pe un cal murg. Rodion îi vedea mişcându-se fără sunet buzele pline şi rumene, şuviţa castanie de păr ce-i flutura lângă obraz, vânzolită de vânt. Iat-o că zâmbeşte şi-şi ridică mâna. Clania loveşte calul între coaste şi o grapă începe să salte în urma ei, ca o broască

verde. El bănui că grăpau pentru prima oară tarlaua pe care încolţise grâul; se vede că, pământul prinsese coajă.

Grunia se uita, pe gânduri, în zare, cu buzele strânse. Deodată se întoarse brusc şi-l pironi cu privirea, fără să clipească. Lui Rodion începu să-i bată inima cu putere şi, deşi îşi dădea seama că nevastă-sa nu-l putea vedea dela o depărtare atât de mare, lăsă binoclul să-i cadă din mână şi se trase în pădurice.

Grunia era iar hăt-încolo, zărindu-se ca un punct pe câmp, sub cerul albastru şi înalt.

Rodion îşi urmă drumul, uitându-se mereu înapoi; mergea smulgând în neştire frunze jilave de plop şi făcând să trozească sub picioare crengile uscate de pe jos.

Râul vuia înfundat îndărătul grămezilor negre de pietre colorate cu pete roşcate de licheni. Cărarea ce şerpuia printre brazii drepţi ca nişte catarge îl duse tot mai sus pe povârnişul munţilor, apoi se întrerupse, descoperind privirilor o prăpastie adâncă pe fundul căreia se sbăteau apele râului. In dreptul unei cotituri repezi se vedea clădirea albă a uzinei electrice, stăvilarul şi, sub ea zidul verzui al căderii de apă.

Iarchin stătea pe stăvilar; vântul îi frământa poalele mantalei de ploaie, pleznindu-i-le de carâmbul cismelor. Zărindu-l pe Rodion, Vania ridică braţele de parc'ar fi vrut să-şi ia zborul şi-i strigă ceva; glasul lui se pierdu, însă, în vuietul şuvoiului.

Agăţându-se de tufişuri şi alunecând mereu pe povârniş, Rodion coborî la stăvilar.

— Ce mândreţe! — strigă Iarchin.

— Ce spui? — întrebă Rodion apropiindu-se şi privind încântat chipul tovarăşului, luminat de răsfrângerile apei.

— Spuneam: ce forţă!

— A-a!...

Trecând peste stăvilar, cascada îşi încorda spinarea lucioasă şi uruind greu se asvârlea în adânc.

— Când vin aci şi mă uit la frumuseţile astea: munţii, brădetul, soarele, râul ce sburdă, — spunea Iarchin, — îmi creşte inima! Numai să înjugăm noi cum trebue râul ăsta şi să vezi ce de isprăvi o să mai facem! Să introducem şi la noi tot ce au colhozurile cele mai vrednice!... La toamnă o să punem la cale mulsul vacilor cu aparate electrice, iar la primăvară aratul electric; râul nostru are destulă putere! Straşnic lucru! Numai să începi, că nu mai pridideşti! Mai am de gând să fac şi un funicular... Desenele le am gata! Ingropăm stâlpii în pământ, din dreptul cdăilor de pe arii şi până la ferme, şi dăm drumul pe cabluri de oţel unor cărucioare aninate cu cârlige... Cam aşa cum e o linie de troleibus Atârni, la arie, o căruţă cu fân, îm-

pingi pârghia întrerupătorului și căruța ajunge la fermă de parc'ai fi trimis-o cu trenul... să găsim, numai, cablul

„Ce-ar fi să rămân și să m'apuc de treaba asta? — se gândi Rodion privindu-l cu admirație pe Vania. — Flăcăul ăsta e tare isteț la minte, te uiți cu jind la el".

— Bine că ai venit, — spuse Iarchin. — Tocmai voiam să stau de vorbă cu tine...

Rodion deveni atent. In ultimele zile comsomoliștii pe care-i întâlnea îl ocoleau în chip vădit și se așteptase și din partea lui Iarchin, ca, mai devreme sau mai târziu, să-l întrebe ce avea de gând să facă până la urmă și să ridice în adunare chestiunea situației lui.

— Ia spune, ce voiai cu mine? — rosti Rodion, pregătindu-se lăuntric să-l înfrunte.

— Știi, mi-a trăznit ceva prin minte! — și, cuprins de nerăbdare, Vania începu să-și sbârlească părul scurt și aspru.

Se putea oare ca Vania Iarchin să nu fie urmărit de vreo ideie nouă? Și, de bună seama, de astă dată îl alesese pe el, pe Rodion, să aducă la îndeplinire, planul cel nou.

Intrară în clădirea curat văruită a uzinei electrice. Pe marmora celor două tablouri de distribuție se vedeau strălucind inelele ampermetrului și voltmetrului și pârghiile de aramă ale întrerupătoarelor.

— Ți-a vorbit Grunia despre plugul meu, nu? — îl întrebă Iarchin.

— Da, — dădu din cap Rodion și roși, amintindu-și că citise despre el în jurnalul Gruniei.

— Să vezi... Primăvara trecută m'am dus la câmp și am nimerit pe o tarla, nu știu care. Pământul era nelucrat de mult, bătătorit de copitele vitelor, năpădit de buruieni... Un plugar tânăr și nepriceput spinteca adânc pământul cu plugul, caii deabia trăgeau în ham... Desfăcea câte o brazdă care rămânea întreagă în picioare, țeapănă. Mai încearcă de-l grăpează, dacă poți!...

— „Unde-o fi vrând să ajungă?" — se gândi Rodion, căutându-i pricină, dar văzând ochii plini de lumină ai lui Iarchin. își aplecă adânc capul.

— Alături de tarlaua asta se săpa cu mâna o grădină. Oamenii înfigeau sapa și o ridicau încărcată cu un bulz de pământ pe care-l aruncau deoparte și-l spintecau în două. — Iarchin umbla de colo până colo prin încăpere, învârtind între degete un creion de culoare azurie. — După ce au trecut ploile, m'am dus din nou la câmp. Acolo unde se arase cu plugul, crescuseră buruienile din belșug, iar unde pământul fusese lucrat cu mâna,

erau buruieni puține și legumele creșteau frumos... Asta m'a pus pe gânduri. Ce-ar fi dacă s'ar născoci un plug care să și afâneze cât de puțin pământul? M'am dus la Grunia, i-am cerut niște cărți și m'am apucat să învăț agrotehnica...

Iarchin turnă dintr'o carafă apă într'un pahar pe care-l bău pe nerăsuflate.

— Tu știi — urmă el tot mai înfierbântat — că atunci când stratul superior de pământ nu este fărâmițat, oxigenul nu poate străbate cum trebue prin el, așa că nici microbii din sol nu se pot desvolta. Dacă, însă, afânăm bine pământul, microbii ăștia consumă materiile organice din rădăcini și le preschimbă într'un fel de îngrășăminte, cu un cuvânt în hrană pentru plante.

Se auzea prăvălirea apei, cu trosnet puternic peste paletele turbinei, clădirea uzinei tresălta mărunt, o legătură de chei strălucitoare zornăia lovindu-se de placa de marmoră pe care se afla atârnată. Iarchin se rezemă de prichiciul ferestrei; pe fața lui zâmbitoare se fugăreau unduirile de lumină răsfrânte de râul ce curgea sub ferestre.

— Am luat pe rând: plugul, cultivatorul cu discuri, grapa „în zig-zag". Câtă muncă trebue să depunem ca să folosim atâtea unelte! M'am gândit atunci: nu cumva s'ar putea strânge laolaltă toate uneltele astea și uni într'un singur agregat? .... Și așa, am întocmit, deocamdată numai pe hârtie, un plug universal pentru lucrat ogoare și pământurile înțelenite. Asta trebue să țină loc de plug, de cultivator cu discuri și de grapă totdeodată. E strașnic, ce zici?

Rodion se aplecă deasupra desenului întins pe masă, urmărind turburat vârful de grafit al creionului ce aluneca pe hârtie.

„Uite-l ce e în stare Vania Iarchin! Ai crede că un om ca ăsta n'a terminat niciun institut?" își asculta Rodion, ros de invidie, glasul plin de înflăcărare.

— Lungimea corpului e de o sută douăzeci de centimetri. Astea sunt niște brăzdare cu dinți de ferăstrău... Sub presiunea produsă prin mișcare, stratul de pământ intră în aparatul cu discuri ascuțite pe margini... — Creionul tremura în mâna lui Iarchin iar el se temea să se uite în ochii lui Rodion: dacă va surprinde în ei vreun zâmbet abia stăpânit? — Brazda de pământ este strânsă și îndrumată spre discurile care-o taie și o trimit mai departe spre grapa-transportor și aceasta, la rândul ei, o fărâmițează cu totul... Și-așa dobândim, după cum spune Williams, un sol de cea mai bună structură.

— Ar veni întocmai ca o mașină de tocat carne — spuse Rodion.

— Exact! — dădu din cap Iarchin, bucuros. Ei, ce crezi?

Luat pe neaşteptate, Rodion tăcu, muşcându-şi buzele. Ce putea să-i spună flăcăului ăstuia de ispravă?

— După mine, e lucru de mare preţ — rosti înfârşit, încurcat.

Mânat de un îndemn nestăpânit, Iarchin îl îmbrăţişă şi-l sărută pe obraz.

— Vrei să ne apucăm amândoi de treaba asta, ce zici? O să fie ceva grozav!

— Nu, nu! Ce vorbeşti! — Rodion sări, speriat, în picioare şi începu să dea din mâini. — De ce să-ţi imparţi faima cu mine?

— Ei asta-i! Care faimă? — strigă Iarchin voios. — Ţara noastră-i atât de mare încât numai să munceşti; că faima ajunge pentru toţi!

Apa clipocea în camera turbinelor, sub fereastră clocotea cascada înspumată, trandafirie în lumina apusului.

— Am stat de vorbă cu băieţii în privinţa ta — glasul lui Iarchin se auzea înfundat, ca de departe. — Fireşte, e păcat că ai dat greş — ţi-ai socotit greşit forţele! Dar la iarnă o să te apuci să înveţi agrotehnica şi o să-ţi meargă şi ţie bine!... Până una alta, însă, poate ai primi să vii la mine la uzină, ce zici? E destul de lucrat, numai să vrei să-ţi baţi capul! Nu te zoresc, gândeşte-te bine şi-apoi să-mi dai un răspuns...

„Prost le mai ticlueşti, Vania — se gândi Rodion şi zâmbi. — Băieţii n'au niciun amestec în socoteala asta. De bună seamă, Grunia încearcă să-mi facă un rost pe-aci. Să mă slăbească!" Mânia creştea iarăşi în el, zăpăcindu-i minţile.

Când negurile albăstrui ale amurgului acoperiră râul cu totul, sosi şi schimbul. Rodion şi Iarchin plecară spre sat.

— Cred că tot colindând ţările, ai prins ceva limbi străine, aşa-i? — întrebă Vania. — Eu m'am apucat de curând să învăţ engleza, dar merge cam greu fără profesor: de câte ori vreau să citesc, parcă mă poticnesc de nişte buturugi...

Lui Rodion îi fu ruşine să spună cinstit că, în Europa, îi venea mai uşor să se înţeleagă prin gesturi cu băştinaşii, în timp ce alţi camarazi din unitatea lui învăţaseră temeinic limba ţării străine.

— Ce bine ar fi dacă aş urma politehnica! — suspină Iarchin. Intunerecul cobora, tot mai vârtos, în vale; mirosea a frunziş proaspăt, a fum. — Dar nu-i nimic! După ce-am să isprăvesc cu plugul ăsta, am să mă pregătesc să dau, ca extern, examenele pentru şcoala medie!

Se opriră pe pod; de aci drumul cotea desfăcându-se în două uliţe ce se încovoiau, luând-o în direcţii deosebite.

— Voiam să te mai întreb ceva... — începu din nou Iarchin, cu glas scăzut şi Rodion aştepta liniştit, rezemându-se de parmaclâcul podului.

Nu, nu trebuia să se ascundă de tovarăşul său, de vreme ce acesta venea spre el cu inima deschisă! Vania avea să-l înţeleagă şi poate că-i va arăta o ieşire fericită.

Flăcăul, însă, se aplecă spre el şi-i spuse cu totul altceva decât ceea ce aştepta Rodion.

— Ascultă-mă, dragă. Vrei să vorbeşti tu cu Clania? Intreab-o ce crede despre mine... Tu ştii mai bine cum să le iei...

— De unde-ai mai născocit-o şi pe-asta? — îl întrebă Rodion după o tăcere.

— Ei, cum aşa? Doar eşti om însurat şi ai văzut mai multe decât mine. — Iarchin îl trăgea de nasturele hainei, răsucindu-i-l, fără să bage de seamă că tovarăşul lui se întunecase la faţă. Rodion îşi frecă ochii cu pumnul, de parcă i-ar fi intrat ceva sub pleoape. — Faţă de tine, care n'ai iubit decât o singură dată'n viaţă, Clania n'o să pregete să-şi deschidă inima. De ce unora le-o fi mergând atât de bine'n dragoste? — urmă Iarchin cu o însufleţire sfioasă. — Pentrucă se pot oglindi limpede unul în sufletul celuilalt... Tu îţi dai seama, doar, că-i neapărată nevoie ca omul pe care-l simţi mai aproape de inimă, să creadă în tine, în izbândirile tale, să iubească şi să preţuiască aceleaşi lucruri ca şi tine! Atunci şi treaba merge de minune!

— Bine! — spuse deodată Rodion. — Chiar acum am să vorbesc cu ea. — Şi, după ce strânse mâna lui Iarchin, se îndepărtă repede.

Da, da, dacă tu însuţi nu ştii să-ţi întocmeşti o viaţă omenească, ajută-i cel puţin pe ceilalţi să fie fericiţi!

Privind casele ce se zăreau ca nişte pete negre, văzu pe partea cealaltă a uliţei două ferestre luminate şi se îndreptă într'acolo.

Clania se spăla pe mâini. Văzând chipul turburat al lui Rodion, care răsărise'n pragul uşii, se trase câţiva paşi înapoi, de lângă lighean. Clăbucii de săpun i-alunecau pe coatele ude, căzând pe podele.

— Ce s'a'ntâmplat?

Un zâmbet însă lumină faţa lui Rodion şi atunci Clania răsuflă uşurată.

— M'ai speriat, — spuse ea. — Mi-a fulgerat prin minte că i s'o fi întâmplat ceva Gruniei!

— Am căzut prost, cumva? — o întrebă, în glumă, Rodion.

— Intră, intră, nu vorbi prostii! Vii rar pe la noi. Te ţii

cam fudul — îşi aruncă de pe frunte, cu o mişcare iute, o şuviţă bogată de păr şi începu să-şi şteargă mâinile.

— Desbracă-te!

— Nu stau decât puţin...

— De vreme ce ai venit, nu mai face nazuri! Precum văd, numai cu treabă mai calci într'o casă de om!

Bruftuluindu-l cu blândeţe, se strecură în spatele unei perdele de stambă şi ieşi apoi de acolo, îmbrăcată cu o bluză kaki, pe pieptul căreia ardea „Steaua Roşie"; din buzunar răsărea colţul de zăpadă al unei batiste de mătase.

— Mamă ia adu băutură din aia de a ta, că prietenii de pe front sunt scumpi la vedere.

De abia atunci Rodion băgă de seamă că la gura vetrei, şedea bătrânica, roşcovană ca şi fiică-sa.

— Bună-seara, Marchelovna!

Ea se ridică iute şi luă de jos un samovar mare şi pântecos pe care-l puse pe masă.

— Să trăieşti viteazule! Ia te uită ce de decoraţii şi-a agăţat pe piept! Se vede numaidecât că eşti un oştean de frunte!

Cobori apoi în pivniţă şi se întoarse cu o carafă verzuie plină cu mied şi, frecând paharele cu un ştergar, suspină:

— Ce fel de ostaşi mai pot fi şi muierile! Măcar şi Clania; deşi ea ar fi trebuit să se nască băiat, nu-i aşa?... Cred că am greşit, eu şi bătrânul, că am făcut-o fată!

— Lasă, mamă. — Clania o îmbrăţişă şi o sili să şează lângă ea... E prea târziu să te căieşti, nu mai poţi schimba nimic!

Rodion se uita în jur şi nu mai recunoştea odaia. Mai înainte, când venea pe aici, încăperea era luminată doar de o lampă micuţă, cu gaz; umbrele se adunau prin colţurile întunecate şi se frângeau, înalte, pe tavan şi numai locul de cinste al casei părea, pe atunci, mai dichisit şi mai curat.

La lumina becului electric încăperea arăta cu totul altfel: lucrurile de îmbrăcăminte nu mai zăceau, aruncate pe pat, lângă lighean nu se mai vedeau ieşind în afară cârligele acelea uriaşe pentru atârnat hamurile, de pe laviţă, de sub grindă nu mai spânzura mâneca niciunui cojoc. Pereţii odăii aveau tapete de culoarea cerului, oglinda mare scânteia, nişte fotografii sticleau, cu geam pe ele, şi drept deasupra mesei atârna portretul lui Lenin; ochii lui blânzi şi uşor mijiţi păreau că observă toate schimbările uimitoare din cuprinsul încăperii.

Pe muşamaua trandafirie se iviră: o farfurie cu castraveţi muraţi şi varză acră, miere străvezie, ca de chihlimbar, în care

pluteau fagurii ca nişte frânturi de floarea soarelui golite de seminţe.

— Nu te teme, Rodion, ţine-te bine ca pe front! — Clania turnă în pahare băutura tare şi, dându-şi puţin capul pe spate, goli pe nerăsuflate paharul.

— Vai de mine, ce faci Clania! Bea chiar ca un soldat! — şi maică-sa clătină din cap, privind-o cu ochi plini de mustrare şi de milă. — Inainte de război nu punea strop de băutură în gură şi acuşi, ia te uită cum îi mai toarnă pe gât! Nu mai ai nimic de femeie. Clania, eşti bărbat din cap până'n picioare!

— Mamă, azi să nu te legi de mine! — o rugă cu asprime Clania.

— N'am vrut să te supăr, draga maichii! Ştii bine că durerea ta e şi a mea.

— De ce nu mă mângâi atunci? — şi Clania zâmbi strâmb. — Sau ţi-e ruşine c'au rămas urme din femeia care-am fost? Doar nimeni în sat nu-ţi scoate ochii din pricina copilului! Hai, Rodia, bea! N'o asculta! Mamele totdeauna cârtesc, asta-i datoria lor — să fie mereu neliniştite!...

— Şi taică-tău, răposatul tot aşa, iute ca focul, mai era — îşi aminti bătrâna tristă, — s'a făcut partizan. Mereu spunea: eu, pentru dreptate, sunt în stare să mă aştern deacurmezişul drumului... Şi aşa a făcut!

— Ţi-aduci aminte, Rodia? Clania vorbea, privind printre gene, fără s'o mai asculte pe maică-sa, — stăteam în adăpost, pământul clocotea, moartea plutea deasupra noastră! — Rodion îşi simţea pieptul cotropit de o fierbinţeală plăcută, mâinile şi picioarele încinse; Clania se ameţise şi ea, pleoapele i se înroşiseră, umerii obrajilor se pătară de o rumeneală ce se întindea acum pe toată faţa ei plină de pistrui. — Stăteam în tranşee şi... — Clania îşi lăsă palma să alunece pe muşama şi începu să cânte, legănându-se:

„Aş vrea să ajungă până la tine, departe
Glasul meu frământat de doruri deşarte..."

— Acum o podideşte plânsul, — şopti maică-sa, — aşa face ori de câte ori începe să cânte cântecul ăsta... Ii sfredeleşte inima ca un ghimpe!

— Ba n'am să plâng! — Clania bătu cu pumnul în marginea mesei. — Destul m'am chinuit! In odaie se auzi scâncet de copil. Clania o îmbrăţişă pe maică-sa şi-o sărută: — Du-te mamă de vezi ce-i cu băiatul, nu-ţi mai face sânge rău, hai!

— Las-o să rămână, — o opri Rodion, — poate c'am venit să te'mpeţesc!

— Ah, Doamne! — şi Marchelovna începu să se frământe toată. — Când se pune la cale o treabă ca asta, chiar că se cade să fie şi mama de faţă!

— Eu, mamă, nu m'aş mărita decât cu acela pe care l-aş fi luat demult, dacă n'ar trebui să spăl mai întâi ruşinea ce m'acoperă! Du-te! Nu te mai frământa de geaba!

Dând din mână, maică-sa plecă în cealaltă odaie, trăgând încet uşa după ea.

Rodion mai bău un pahar; tot nu se ameţi, numai că-i dogoreau obrajii, de parc'ar fi stat înaintea unui foc a cărui văpaie fierbinte i-ar fi lins faţa. O clipă i se păru că se afla într'un bordei îmbâcsit de fumul ţigărilor, în mijlocul tovarăşilor de luptă şi că deasupra capului său bântuia vifornița de fier a războiului.

— Nu'ndrăsnea să mă atingă nici cu suflarea... — Glasul Claniei pătrundea până la el înfundat, vibrând de ură — i se părea că, lângă mine, era păzit de moarte, se agăţa de dragostea mea, o râvnea. Şi, cum s'a isprăvit războiul, i-a pierit şi memoria şi conştiinţa şi dragostea!...

Rodion stătea încruntat, în timp ce glasul Claniei îi scrijelea auzul mai departe, fără milă:

— Noi femeile suntem nişte nătânge, e destul să ne mângâie cineva cu câte un cuvânt duios că-i şi dăm sufletul pe mână... M'am lăsat prinsă cu o momeală de doi bani!

Chipul Claniei se vedea plutind printre zdrenţele norilor de fum, fiece cuvânt de-al ei împovăra tot mai mult inima lui Rodion.

— Doar nu mă iubea... Ce l-o fi îndemnat atunci să mă mintă? — întreba Clania. — De ce taci? Sau îţi spun de geaba, că-i fi o apă şi-un pământ cu el? Toţi bărbaţii sunteţi la fel, vă'nchipuiţi că nu putem trăi fără voi.

Rodion nu se simţea în largul lui, de parcă femeia i-ar fi ghicit toate gândurile ce-l frământaseră în ultimele zile.

— Bea! N'auzi? Eu ştiu că nu eşti dintr'ăştia! glasul ei suna spart.

Samovarul cânta răguşit, întărâtându-l pe Rodion, care ar fi vrut să-i strige Claniei: „Destul, ajunge!" şi totuşi lăsându-şi pieptul pe masă, sorbea înainte, cu nesaţ, fiece cuvânt de-al ei.

— Bunicu-meu spunea: mi-e somnul totdeauna liniştit, pentrucă am cugetul împăcat. Chiar de mi-ar intra un hoţ în casă, tot liniştit aş dormi; las' să se perpelească el şi să nu

doarmă... Cu mine lucrurile s'au petrecut tocmai pe dos... El m'a prădat şi eu îmi simt cugetul sfârtecat. Ba încă-l mai ţin şi'n casă! — Clania sări în picioare, smulse de pe perete o poză înrămată, o aruncă jos şi puse piciorul deasupra. Geamul plezni; Clania îl lovi şi-l pisă nemilos cu tocul cizmei, făcându-l fărâme.

— Ia te uită ce mândreţe de flăcău: părul ca pana corbului şi ochi albaştri! — culese de pe jos un petec de fotografie şi-l întinse lui Rodion care văzu un ochi ce-l privea mijind sfruntat.

Rodion se ridică dela masă, clătinându-se.

— Unde te duci? Mai stai... Imi pare bine c'ai venit... Altminteri n'aş fi avut curaj!...

— E târziu, mai trec eu altădată pe aci — îşi descleştă Rodion, anevoie, gura.

— Cum vrei, nu te ţin !... Mulţumesc şi pentru-atât.

In prag îi atinse mâna şi, auzindu-i şoapta fierbinte, Rodion simţi, iar, strângându-i-se inima de durere.

— Iită, dac'am spus ceva ce nu se cuvenea... Altădată m'aş fi stăpânit, dar azi, am purtat toată ziua o povară în suflet: mi-a scris iar, ultima lui scrisoare...

— Şi ce-ţi spune? — Rodion îşi încheie haina tighelită.

— Se căieşte... Dar o face numai din laşitate... Se teme să nu-i deschid cumva ochii nevestei-si... Nu-i uşor de citit în sufletul unuia de teapa lui; în beznă, şi putregaiul luminează!

Rodion trecu pragul. Se îndreptă spre casă tot aşa cum venise şi încoace tăind deadreptul prin grădini, călăuzit de câte o lumină; mergând, adulmeca mirosul umed ca de pivniţă al grădinilor de zarzavat.

In poartă se ciocni de Grunia. I se păru că-l aştepta demult, aci. Aprinse o ţigară, căutând să-şi stăpânească tremurul mâinilor; Grunia tăcea, ca vrăjită de punctul acela de foc.

De câte ori, în timp ce se înapoia dela câmp, nu chibzuise'n gând tot ceea ce trebuia să-i spună lui Rodion! Indată ce-i vedea, însă, faţa îngheţată, îi pierea orice chef de vorbă. Il simţea trăind ferecat de ciuda şi de nehotărîrea lui şi lucrul acesta o înspăimânta şi o făcea să dea înapoi. Trândăvia lui îi stârnea o mânie ce-i clocotea, ascunsă, în inimă.

Se îngrozea, văzând că pe zi ce trece, deveneau tot mai îndepărtaţi şi mai străini unul faţă de celălalt; parcă s'ar fi aflat amândoi pe un sloi de ghiaţă care, crăpând la mijloc, între ei, i-ar fi despărţit, iar apa, mereu fără istov, rozând pereţii, ar fi adâncit tot mai mult crăpătura ce se ivise.

— Ei, cum merge lucrul? — o întrebă Rodion; se gândea.

că acum avea să vină şi deslegarea, punând capăt frământărilor lui de până acum şi că, cerându-i Gruniei să facă pace, o să i se uşureze povara sufletului.

— Rodia!... Ascultă-mă!... Nu pot să trăiesc mai departe, aşa!... Nu mă chinui!... Hai să vorbim deschis!...

Auzind glasul rugător al nevestei sale, Rodion se simţi deodată puternic şi plin de încredere în sine şi rosti cu o asprime liniştită:

— Nu ştiu ce-oi mai fi vrând dela mine? — un val turbure de mânie îl cotropi, târîndu-l iute, după el. — Ai de ce să te bucuri, ţi-ai ajuns ţelul, m'ai doborît la pământ! Ce mai vrei dela mine, acum?

— De ce vorbeşti aşa, Rodia?... se auzi şoapta fierbinte a Gruniei. — Eu nu ţi-am dorit decât binele!... Inţelege-mă!... Inţelege-mă!...

— Binele ăsta l-am încercat pe pielea mea! — izbucni Rodion cu răutate, nemaiputând să-şi stăpânească mânia, ca şi cum ar fi aiurat. — Nu mi-ai spus nimic, şi-ai dat fuga la şedinţa comitetului de conducere să mă faci de râsul tuturora, şi să-mi scuipi în obraz!...

— Am căutat doar mai înainte să te luminez, Rodia!... Am făcut-o numai din dragoste!...

— Ai vrut să mă ţin de tine ca un viţel tras de funie, aşa-i? — urmă Rodion din ce în ce mai înverşunat, fără să asculte ce spune Grunia. — Eu însă nu m'am lăsat niciodată dus de căpăstru şi nici n'am să mă las! N'am să mă las! Inţelegi tu? Nu te cred! Când un om iubeşte, nu se poartă aşa! Şi tu... tu nu-ţi mai încăpeai în piele văzând cum mă poticneam la fiece pas!

— Nu, nu Rodia! Nu vorbi aşa! Ascultă-mă te rog!...

Rodion însă era ca apucat, îi tremurau mâinile. Vorbea cu răutate, sub îndemnul dorinţei de răzbunare, fără să creadă el însuşi în cuvintele pe care le rostea; pentru prima oară îşi dădea seama de slăbiciunea Gruniei şi căuta s'o lovească din nou, şi din nou.

— Nu-ţi pasă de nimeni! De nimeni! Nu iubeşti pe nimeni, nici măcar pe tine însăţi!

Ea-şi ridică braţele în dreptul capului, de parc'ar fi vrut să se apere şi se dădu un pas înapoi.

— Tu n'ai inimă, ca un ciot de stejar pe care nimeni nu-l poate clinti!

Grunia se trase deodată la faţă; pe chipul ei căzu brusc lumina unei ferestre. Privind buzele tremurătoare ale nevestei sale, Rodion scrâşni cu mulţumire făţişă:

— Te urăsc! Te u-răsc! — rosti, înspăimântându-se el însuşi de vorbele spuse.

Grunia se dădu înapoi pe neaşteptate; faţa ei împietri, galbenă ca de ceară. Se ghemui toată, îşi lăsă capul în jos şi se îndreptă încet spre cerdac.

Era cu putinţă, oare, ca totul să se fi sfârşit?

Rodion ar fi vrut să se repeadă după ea.

— Grunia! — strigă el şovăielnic.

Drept răspuns se auzi trântindu-se uşa ce dădea în tindă. Rezemat de un plop bătrân, Rodion ascultă îndelung şuieratul trist al vântului umed, printre crengi. Nori groşi, de furtună, se îngrămădeau deasupra văii.

Inima-l durea, cotropită de nelinişte. Da. Acum, după toate câte le spusese, nu mai putea să rămână aci!

Greoi, de parc'ar fi stat să-şi chibzuiască fiece pas, Rodion urcă treptele se opri pe'ntunereç în faţa uşii, apoi trase brusc de clanţă.

Toată lumea-şi îndreptă ochii spre el; doar Grunia, care şedea pe laviţă, nu-şi ridică fruntea ci se cutremură scuturând din umeri ca prinsă de frigurl.

Coborînd ochii în faţa privirilor aţintite asupră-i parcă în aşteptare, Rodion spuse cu glas scăzut:

— Mâine plec... Să-mi pregăteşti ceva pentru drum, mamă...

In încăpere dăinui multă vreme o tăcere de moarte.

Grunia îşi ridică încet privirile chinuite... „Dar eu cum rămân?" — fu gata să strige. Ar fi vrut să se scoale de pe laviţă, să se repeadă spre Rodion; dar nu făcu altceva decât să se uite tăcută, la el, cu ochi înfricoşaţi.

Rodion şedea pe pat şi mângâia în neştire pisica albă care nimerise întâmplător sub palma lui şi torcea încântată

8

Ieşind pe şoseaua principală, Rodion aşteptă până ce trecu un autocamion care avea acelaşi drum; îi făcu semn cu mâna, se căţără înăuntru şi maşina porni, sguduindu-se.

Un butoi gol, de benzină, se rostogolea cu sgomot pe paie, de colo până colo. In pântecele lui răsunător zdrăngănea o bucată de fier, al cărei sunet îl scotea din fire de Rodion. Asvârlit dintr'un perete într'altul al maşinei, butoiul ameninţa într'una să-i strivească picioarele. Urându-i-se să se mute mereu dintr'un loc într'altul, Rodion strânse paiele grămadă, se culcă pe

ele, își rezemă picioarele de butoi, lipindu-l de peretele din spate al camionului și se liniști.

De-o parte și de cealaltă a șoselei se legănau povârnișuri acoperite cu iarbă, drept deasupra capului se rostogoleau pe cer nori cenușii, prin destrămăturile cărora treceau, când-și când, ca printr'un pieptene des, fuioarele de aur ale razelor de soare...

Și, cu toate că Rodion nu prea știa nici rostul plecării lui neașteptate, nici temeiul asprimii pe care-o arătase la despărțire, se simțea mai ușurat, acum, odată ce luase o hotărîre.

Iși răschiră brațele în voie, închise ochii și ascultă cum foșnește vântul prin tufișuri, cum uruie mașina.

Munții se topiseră demult în depărtare și stepa începuse să se desfășoare, plină de freamătul neliniștit al grânelor, ce aducea cu sgomotul valurilor când năvălesc pe țărm. Rodion rămase culcat pe grămada de paie, în camion, ca într'un leagăn cernând prin minte zilele, pe rând.

Se ridică apoi în cot, mângâie cu privirea zarea liliachie a stepei și se încruntă: ziua senină ce se ridica deasupra câmpiei, lui i se părea mohorîtă.

Se simți deodată cotropit de mâhnire: de ce trebuise să fugă de locurile dragi către care tot sufletul lui năzuia?

Rodion fu gata să sară în picioare și să bată cu pumnii în peretele cabinei șoferului: „Oprește! M'am răsgândit! N'am nevoie să plec nicăieri!"

Nu se urni, însă, din loc, de parc'ar fi fost legat fedeleș.

Stepa se îmbrăca voioasă în verdele grâului răsărit. Deasupra arăturilor liliachii plutea, stingher, un șoim cenușiu, căutând cu ochii, pradă pe pământ. Umbra lui, alungită, se mișca pe tarlaua de secară deasă. „Și eu sunt ca pasărea asta — se gândi Rodion, urmărind sborul neliniștit și fără țintă, al șoimului. — Numai că eu nu sfâșii pe nimeni".

Chiar pe nimeni? Rodion se ghemui tot ca sub o lovitură, sângele-i năvăli în față și parcă simți cum se rupe ceva înăuntrul lui.

Iși aduse aminte de privirile chinuite ale Gruniei, de fața tatălui cernită, ca la înmormântare, de cuta amară pe care mama o adunase în colțul buzelor, prevestitoarea lacrimilor apropiate, de Pavlic care plângea.

Rodion slobozi butoiul de sub picioare și se sculă, clătinându-se. Ar fi vrut să țipe ca să-și mai ușureze năduful, dar vântul potrivnic îi astupa gura ca un căluș moale.

Prăbușindu-și pieptul peste peretele cabinei, Rodion închise ochii și se simți neputincios și pustiu. Zadarnic încercă să-și înnăbușe turburarea ce punea tot mai mult stăpânire pe el; în su-

fletul lui se lăsa o drojdie amară şi otrăvitoare şi nu mai avea putere să lupte cu sine însuşi. Inţelese deodată că, în ciuda celor întâmplate, se târa, singur, ca tras de un arcan, spre un oraş străin unde-l aştepta o îndeletnicire necunoscută; înţelese că amărându-i pe toţi ai lui, se chinuia în primul rând pe sine însuşi. Doar o iubea atât de mult pe Grunia!

Maşina se opri deodată, la o răscruce de drumuri, şoferul ieşi din cabină, scărpinându-se cu toate cele cinci degete, nedumerit, la ceafă.

— E cam puţină benzina, — se jelui el, — n'o să ne ajungă. Trebue să cotim spre S.M.T.-ul cel mai apropiat.

— Mă dau jos numaidecât... — Rodion simţi, deodată, nevoia să fie singur. — E mult până la gară?

— Vreo opt-zece kilometri...

Coborî şi rămase acolo mult timp, aşezat pe geamantan, privind cu alean făgaşurile frânte ale drumului şi ascultând cântecul trist al firelor de telegraf. Stoluri de vrăbii se prăvăleau de pe sârme, ca furate de vânt şi duse pe lanurile de grâu de toamnă.

Pelinul foşnea, tulpinile înalte de tătăneasă se salutau una pe alta, înclinându-se. Curând şi vântul, sătul de alergătură, se ghemui parcă la picioarele lui, gâfâind.

Ar trebui totuşi să se urnească din loc. Vrei, nu vrei, când te roade pe nevăzute viermele neastâmpărului, îţi cauţi scăparea tot în ritmul paşilor, cu credinţa înşelătoare că drumul te va mântui de chinuri.

Rodion mergea, aproape fără să simtă greutatea geamantanului; curând însă, auzi în spate un huruit de brişcă.

„Bine cel puţin că-mi scoate norocul mereu înainte tovarăşi de drum. Şi asta-i ceva“, — se gândi Rodion cu zâmbet amar.

Vizitiul, un copilandru cu păr bălai, trase hăţurile trăpaşului murg şi Rodion, care se dăduse deoparte, în marginea drumului îl văzu în brişcă pe Rachitin; în mâinile lui un ziar fâlfâia ca o pasăre.

— Incotro ai pornit?

— Plec, cu trenul... spuse Rodion şovăitor, tărăgănind cuvintele.

— Urcă-te, să mergem.

Rodion se sui în brişca ai cărei pereţi erau de împletitură şi vizitiul cel mic slăbi frâul calului care porni în buiestru.

— Pleci pentru mai multă vreme?

— Nu ştiu — răspunse Rodion fără să se uite la Rachitin,

de parcă s'ar fi temut să nu ghicească numaidecât ceea ce se întâmplase.

După conferința aceea de pomină, care-i prilejuise atâtea chinuri, Rachitin o mai întâlnise de câteva ori pe Grunia și, după vorbele schimbate în fugă, după fața ei întunecată, își dădu seama că era ceva ce nu mergea bine în căsnicia ei; iar acum, gândindu-se, punea în legătură plecarea lui Rodion cu lucrul acesta. Se simțea ispitit să-i vorbească deschis și tot frământa în neștire ziarul pe care-l ținea în mână.

— Mi se pare că n'ai făcut încă formele de mutare. Ai de gând să pleci?

„De ce se leagă el de mine? Tare pisălog mai e!" — se încruntă Rodion:

— Plec unde m'or duce ochii!

Nici el nu-și dădea seama cum de-i scăpaseră cuvintele acestea și tocmai se pregătea să-și ceară iertare când, uitându-se la Rachitin, fu izbit de privirea lui buimăcită. Rachitin își tot mișca buzele și, pe obrajii lui arși de soare, pistruiți, ca polenul florilor, se deslușeau și mai bine.

„De ce s'o fi frământând atâta?" — se gândi Rodion și deodată se trase înapoi ca izbit în coșul pieptului. Il cuprinse pe neașteptate o neliniște ciudată, un simțământ vecin cu neputința. După plecarea lui, firește, Rachitin va căuta să se apropie de Grunia și, cu toate că-și părăsise casa, ca și cum ar fi renunțat la toate, Rodion dorea acum din răsputeri să împiedece această apropiere. Străduindu-se să vorbească liniștit, cu glasul lui de toate zilele, spuse:

— Mă duc la oraș... dar dumneata?

Umerii obrajilor lui Rachitin își pierdură rumeneala.

— Colind prin colhozuri, ca delegat... Nu pot să citesc ca lumea un ziar, mă zdruncină mereu brișca și nu știu ce ar fi mai bine: să citesc ori să dorm... Dar nu-i nimic. Numai să ieșim bine cu semănatul și o să avem răgaz și pentru odihnă...

— Colhozul nostru se află și el sub privigherea dumitale? — întrebă Rodion, stăpânit încă de îngrijorare.

— Voi vă puteți lipsi de delegați, — spuse Rachitin și, după un timp de gândire, îl liniști: — Când am drum, firește, am să trec și pe la voi...

Ciuda îl părăsi curând pe Rachitin care începu să-i povestească voios despre însămânțările din anul acela, despre întreceri, despre oamenii pe care s'a întâmplat să-i întâlnească — oameni de nădejde, cu care puteai birui toate greutățile — despre tot felul de alte noutăți din raion și, ascultându-l, Rodion

gândea că viața este alcătuită numai din bucurii; trebue numai să știi să te bucuri.

Rodion se temea să-și mărturisească sieși cât de mult îl pizmuia pe Rachitin care era în stare să găsească fețe ușoare și luminoase chiar în cele mai grele încercări, să simtă bucuria chiar mai înainte de a fi biruit o stavilă, în timp ce el, Rodion, își dădea seama de frumusețea unui lucru de abia după ce greutățile erau învinse. Rachitin se simțea fericit chiar în toiul luptei. Pentru el nu era niciodată un „după", deoarece, cum ducea la capăt un lucru, se și apuca de un altul, dăruindu-se cu tot sufletul acelui lucru nou.

Rodion nici nu băgă de seamă cum i se spulberase din suflet dușmănia față de omul de lângă el, care pesemne, era și acum îndrăgostit de nevasta lui. „Multe poți învăța dela el" — se gândi, intrând în sala luminoasă și curată a restaurantului gării.

Pe mesele acoperite cu mușama se aflau ghivece portocalii cu flori, și carafe cu apă. In spatele vitrinei de sticlă a bufetului cu gustări, se tot învârtea o chelneriță îmbrăcată cu șorț și pe cap cu o bonetă de dantelă albă ca zăpada.

Nu era decât o singură masă liberă, într'un colț. Rodion se așeză și bău un pahar cu lapte cald. Tocmai când se pregătea să plece, intră în restaurant un om înalt, uscățiv la față, îmbrăcat cu manta de praf și pe cap cu o șapcă în pătrățele. Acesta își scoase ochelarii cu ramă de os, îi șterse grijuliu cu batista și, după ce și-i puse din nou pe nas, privi vesel în jur.

— Mă iertați tovarăși, — spuse el, cu glas tare. — E cineva dela colhozul „Zori de Zi", printre dumneavoastră?

Rodion dădu să se ridice, dar își luă seama. Se simțea stingherit.

— Se vede că nu-i nimeni, — răspunse unul. — Mai așteptați puțin. Pe-aci trec o mulțime de mașini din raion. Poate c'o să găsiți pe careva.

Necunoscutul se așeză la masa lui Rodion și ceru o ciorbă, puțină șuncă și un păhărel cu votcă.

— Dar ce treabă aveți acolo? — îl iscodi Rodion.

— La colhoz? — zâmbi necunoscutul. — Vreau să văd ce mai face odorul meu.

„Te pomenești c'o fi venit după Pavlic!" — se gândi neliniștit Rodion, fără să lase însă, să i se citească ceva pe față.

— La cine l-ați lăsat? Nu stau departe de acolo și mai cunosc pe câte unii...

— Nu-i vorba de-un copil! — se aplecă peste masă și-i

destăinui cu glas scăzut. — E în colhozul ăsta o şefă de echipă care încearcă un soi nou de grâu, descoperit de mine... Poate c'aţi auzit de Vasilţova, Agrafena Nicolaevna?

„Grunia" — era cât pe ce să spună Rodion, dar se stăpâni, prefăcându-se că se muncea să-şi aducă aminte.

— Cum de nu; ştiu — abia îngăimă, în cele din urmă.

— Ce ştii?

— O ştiu pe femeia asta despre care vorbiţi... — răspunse Rodion, fără să se uite la celălalt, simţind cum i se rumeneau umerii obrajilor.

— Dacă n'o cunoşti decât din auzite, nu ştii nimic despre ea, — selecţionarul bău votca, apoi mirosi o coajă de pâine şi o cercetă cu luare aminte. — Pâinea mea o să fie mai bună... dar asta n'are importanţă... Ştii dumneata, de pildă, ce-a putut să facă Vasilţova cu doi cartofi?

— Nu, — mărturisi cinstit Rodion, deşi nu-i prea venea la îndemână.

— Şi te mai lauzi că o cunoşti... — apoi scăzând glasul până la şoaptă, spuse, privind parcă în zare cu ochii lui albaştri ce străluceau pe după ochelari: — Intr'o zi, când a venit la Barnaul, la un congres, vizitând o expoziţie, a izbutit să capete, după multe stăruinţe, doi cartofi: unul „lorh" şi altul „rosa timpurie"... Ce te uiţi aşa la mine? Ţi'nchipui că n'a făcut-o doar aşa, din calicie! Numai că soiurile astea nu prea sunt răspândite pe la noi... — Selecţionarul tăcu un timp şi, simţind că-i trezise un viu interes locotenentului, urmă: — i-a sădit în grădina ei de zarzavat şi i-a îngrijit patru ani de zile la rând, iar după aceea a dăruit colhozului toţi cartofii, pentru sămânţă. Anul ăsta s'au plantat în colhoz douăzeci şi cinci de hectare cu aceste două soiuri de cartofi.

Se părea că omul care şedea în faţa lui Rodion îl acuză fără nicio cruţare şi el caută să se desvinovăţească.

Iar selecţionarul, care parcă n'avea altă fiinţă pe lume mai dragă şi mai apropiată decât Grunia, continua să-i înşire mereu alte amănunte din viaţa, pe care o dusese ea în ultimii ani. Rodion află astfel despre strădaniile Gruniei când cu semănatul făcut deadreptul pe mirişte, despre certurile ei cu Crasnopiorov, despre faptul că ea alcătuise în colhoz mai multe echipe pentru recolte superioare şi, cu cât îl asculta mai mult pe selecţionar, cu atât se simţea mai înfierbântat. Şi el, care n'o întrebase nimic, niciodată! Nu se gândise decât la el. De câteva ori fu gata să-şi spună numele, dar îşi dădu seama că era prea târziu ca s'o mai poată face.

— Acum înţelegi ce fel de om e? — îl întrebă selecţionarul.

— Inţeleg, — răspunse Rodion cu glas moale; îl ustura marginea pleoapelor de parcă l-ar fi suflat cineva fum în ochi.

— Ar fi muncit şi mai cu spor dacă bărbatu-său n'ar fi fost omorît chiar dela începutul războiului, — îi încovoie selecţionarul, în cele din urmă grumajii, sub cea mai grea povară. Rodion nu-şi mai putea ridica privirile.

— Cum omorît? De unde ştiţi? — îl întrebă el aiurit.

— Mi-a spus secretarul comitetului raional, dar asta n'are importanţă! E o fiinţă minunată, iată lucrul de căpetenie! Nu-i aşa?

— Minunată! — repetă Rodion, ca un ecou.

— Dar pentrucă veni vorba, eşti însurat? — apoi, fără să mai aştepte vreun răspuns, selecţionarul îi destăinui cu tristeţe: eu sunt holtei... Curând s'or împlini treizeci de ani de când tot umblu, fără să-mi fi găsit o tovarăşă de viaţă... Odată am zărit o fată în metrou, la Moscova. Toată lumea şi-a îndreptat privirile spre ea de cum intrase în vagon, cu toate că nu era cine ştie ce frumuseţe. Simplu îmbrăcată. Parcă-i văd şi acum bereta pufoasă pe care se topiseră fulgii de zăpadă lăsând în loc nişte picuri strălucitori. Ochi mari, cenuşii, cu privirea deschisă şi limpede — nişte ochi cărora le puteai mărturisi totul. Atunci am simţit un dor în inimă. Mă gândeam: Poate că e femeia pe care ai s'o iubeşti toată viaţa? Şi acum o să coboare, n'ai s'o mai vezi niciodată şi totul o să se sfârşească... N'ar trebui oare să fug după ea, s'o opresc, s'o implor să mă asculte şi să mă înţeleagă? Ar fi fost, însă, un lucru absurd, nebunesc, pe care niciun om întreg nu l-ar face. Şi a plecat... Deseori mă gândesc acum că poate tocmai ea a fost femeia aceea — singura — pe care o căutam?... Iartă-mă! Asta, cum s'ar zice, n'are importanţă... Am cam bătut câmpii. Dar ce ocupaţie ai dumneata acolo, în colhozul vecin?

Nu mai avu vreme să-i răspundă. Trenul intra în staţie, cu sgomot asurzitor... Rodion îl lămuri pe selecţionar, în pripă, încurcându-se mereu, cum să dea de urma lui Rachitin şi fugi pe peron.

Aci se opri, lăsă geamantanul la picioare şi, după ce găsi numărul vagonului său, aprinse fără grabă o ţigară, încruntându-se şi parcă stând să chibzuiască ce avea de făcut.

In jurul lui forfoteau grăbiţi călătorii şi se strigau unii pe alţii, străduindu-se să acopere sgomotele celorlalţi, licăreau felinarele galbene ale însoţitorilor de vagoane, se auzeau râsetele celor veniţi să conducă pe câte cineva. Şi deodată, forfota aceasta din gară i se păru lui Rodion zadarnică şi fără nicio noimă; dorinţa oamenilor de a părăsi locurile acestea dragi îi păru ciudată şi de

nepriceput. Stătea cu mâinile în buzunare și aștepta, de parcă și-ar fi pus răbdarea la încercare.

Bătăile de clopot răsunară, una după alta, parcă în inima lui, care fu cotropită de dor și de turburare.

Pe urmă fluieră șeful de gară, locomotiva începu să pufăie și tampoanele scrâșniră.

Rodion strivi țigarea între degete și o aruncă; rămase apoi pe loc, mai departe, ca înfipt în cimentul peronului strângând în mână cartonul biletului.

Trenul se smuci, locomotiva începu să gâfâie și Rodion văzu mișcându-se și perindându-i-se prin față pereții verzi ai vagoanelor; zări pentru o clipă o față scăldată în lacrimi, la o fereastră luminată, în cadrul alteia cineva făcea semne cu mâna și râdea; undeva se jeluia o armonică, un glas de femeie striga cu alean: „Veniți, veniți!" Și iarăși mereu alte ferestre, furându-i ochii.

Rodion își ridică de jos geamantanul și făcu, fără să vrea, un pas înainte, de parc'ar fi dat să sară pe scara unuia dintre vagoanele ce se ștergeau pe lângă el. Pe una stătea un însoțitor, pe alta o femeie îmbrăcată cu o rochie de culoare deschisă și cu părul cărunt fluturat de vânt. Cea de a treia era liberă. Apoi se topiră toate într'o singură dungă verde-cenușie. Și deodată luminile pieriră și Rodion nu mai văzu decât felinarul roșu de pe platforma ultimului vagon.

Șinele vibrau înfundat, locomotiva șuera cu putere, risipind liniștea nopții, și năprasnică, vioaie, își mărea din ce în ce viteza.

Înțelese că nu s'a încumetat să săvârșească lucrul acela pentrucă firea lui îl osândea cu toată hotărîrea, și că ascultase de porunca dârză a inimii și a cugetului său. Rodion lăsă jos geamantanul, sorbi cu nesaț aerul umed cu miros de fum și, pentru întâia oară, după o lună de chinuri, simți o ușurare adâncă și binefăcătoare.

9

In dimineața zilei în care Rodion trebuia să plece, Grunia intrase, cu inima chinuită, în odaie, mergând în vârful picioarelor: „Rodia, gândește-te: Unde te duci, unde? Nu vreau să pleci! Nu vreau, Rodia!"

Rodion dormea, cu mâna așternută sub obraz, la fel ca în primele zile. Șuvițele de păr negru, căzute pe frunte, și buzele copilărește bosumflate aveau ceva duios, mișcător.

In timp ce se îndrepta spre pat, Grunia se opri deodată ca ţintuită, lângă scrin. De pe fotografia rezemată de o sticluţă cu parfum zâmbea batjocoritor o fată blondă, necunoscută, înfruntând-o cu privirea.

„Cine-o fi?"— se gândi Grunia, cuprinsă de un tremur lăuntric. Rodion nu-i vorbise niciodată nimica despre ea.

Grunia şovăi un timp, apoi luă cu băgare de seamă fotografia şi citi şi reciti dedicaţia. Închipuirea ei înfierbântată dădu alt înţeles fiecărui cuvânt. Vasăzică asta era? Rodion o înşelase! Grunia fu gata să scoată un ţipăt.

Acum înţelegea totul şi nu mai avea nicio nădejde. Lucrurile se limpezeau, îşi arătau adevărata lor faţă...

Rodion se ducea la fata asta! Minţise tot timpul, se prefăcuse că voia să trăiască şi să muncească mai departe în colhoz, vorbea despre faimă şi, când colo, nu râvnea decât să se întoarcă la fata cu păr bălai! Zi de zi, nu căutase decât un prilej ca să-şi deslege mâinile. Dar cine-l ţinea legat?

Tremurând toată de umilinţă, de durere şi mânie, se întoarse şi-l privi cu dispreţ pe Rodion. Dormea ca şi mai înainte, cu palma aşternută sub obraz, dar de data aceasta faţa lui i se păru străină şi făţarnică.

Grunia aruncă fotografia pe scrin şi fugi din odaie. Lacrimile-i ardeau ochii.

Când ajunse la tarlaua ei, dădu peste Frosia şi Clania care stăteau în faţa colibei, privind spre zarea împânzită de umbre liliachii.

— Azi nu-mi prea place vremea, tovarăşe comandant, — o întâmpină Clania şi se încruntă necăjită — să nu se adune norii spre seară şi să înceapă cum furtuna...

— Nu-i nimic, mândra noastră o s'o înfrunte! — spuse Frosia voioasă. — Nu-i aşa, Grunia?

Ea dădu din cap fără să-i răspundă. Nu prea înţelegea ce-o întrebau fetele; sufletul ei era pustiu ca o fântână sleită...

— Ia ascultă numai ce-a pus la cale Matvei al meu! — Frosia o apucă de mâini şi o trase spre ea. — Ieri m'am hotărît să-i aflu gândurile şi l-am întrebat aşa, ca din întâmplare: „Cum a rămas cu echipa voastră?" Iar Matvei, care cum ştii îşi ţine sufletul deschis tuturora şi nu umblă cu şiretlicuri, şi-a dat drumul fără să vrea: „Ne-am pus în gând să vă întrecem, săptămâna asta! Băieţilor li s'a urît să tot meargă'n urma voastră. Am chibzuit totul — zice — ne-am împărţit altfel forţele, nu mai poate fi vorba să ne poticnim". Eu, însă, m'am făcut foc. „Da' tu — zic — te-ai sfătuit cu nevastă-ta mai înainte? Nu ţi-e milă de mine? Nu cum-

va să îndrăsneşti să ne-o iei înainte!" — „Eu — zice — n'am nicio o putere. Când se înfierbântă băieţii, mai poţi să-i ţii în frâu?" — şi râdea. „N'oi fi tu acela, îl întreb, care le-a dat ghies, ia spune?" „Eu" — îmi răspunde el şi nici măcar nu clipeşte. Gândiţi-vă numai: se uită la mine şi nici nu roşeşte, diavolul! Şi tăcuse tot timpul, se pregătise fără să sufle o vorbă.

— Şi să vezi c'o să ne'ntreacă, nu se lasă el cu una cu două! — Clania îşi scutură părul bogat. — Doar nu de geaba echipa lui a fost poreclită „Motocicleta". Pe oamenii lui îi cară mai pe toţi la câmp cu motocicleta, iar pe nevastă-sa nu-şi găseşte timp s'o plimbe!

— Ei, nu-l mai ponegri şi tu atâta! — izbucni în râs Frosia. — Eu nu vreau să mă ia: mi-e frică să nu-mi iasă sufletul.

Grunia nu-şi mai putu stăpâni un zâmbet şi, suspinând, spuse cu glas scăzut.

— Ţine-ţi-vă bine, acum, fetelor!... Matvei, cred, nu asvârle el vorbele'n vânt. Iar nouă nu ne prea vine să lăsăm drapelul întrecerilor din mână.

— Pentru nimic în lume! — spuseră Frosia şi Clania într'un glas.

Se descălţară repede şi intrară până' la brâu în lanul de grâu. Spicele se dădeau înlături, împreunându-se iar, după ce treceau ele; în urma lor rămânea o dâră unduioasă.

Grunia păşea cu picioarele goale pe ţărâna încropită şi-şi cufunda braţele în undele lanului, adunând în poală buruienile smulse cu rădăcină cu tot. Vântul adiă peste lan şi spicele începură să şopotească ceva tainic, fără sfârşit şi nespus de trist. Ajungând la capătul tarlalei, Grunia se opri să se odihnească. Se îndreptă din şale şi-şi întoarse privirea spre firele de grâu culcate la pământ; spre seară aveau să se ridice iar. Dac'ar fi putut şi ea să-şi uite tot atât de uşor durerea! Rodion ii spusese: „Te urăsc!" Pentruce? Grunia simţi un nod în gât, şi căutând parcă o scăpare, se repezi în mijlocul lanului, despicând valurile verzi, vânzolite de vânt.

Irina o aştepta în faţa cortului.

— Grunia, a venit tata.

— A venit Gordei Ilici? Adevărat? — Grunia se repezi la ea şi-o strânse în braţe.

— Adevărat. Şi Grişa... — Buzele-i tresăriră; apoi adăogă, în şoaptă: — Fără un braţ...

Grunia o strânse cu putere la piept şi amândouă se lăsară în tăcere pe iarba uscată de lângă colibă.

— Nu-i nimic, — vorbi cu glas scăzut Grunia şi svântă cu palma-i aspră o lacrimă stingheră ce se rostogolea pe obrazul ru-

men şi pârlit de vânt al fetei. — Varia spunea odată: cu multe te poţi împăca numai sufletul omului să rămână întreg...

— Da, are dreptate — întări fata, după o tăcere; genele ei bălaie şi dese se împăienjeniră de lacrimi — e câte unul căruia nu-i lipseşte nimic: nici picioarele, nici braţele; dar dacă-l cunoşti mai deaproape, vezi că pe dinăuntru-i gol. Grişa are însă un suflet frumos şi mare...

Glasul ei suna duios ca un gungurit de porumbel. Irina, izbutise să se gătească, îmbrăcându-se cu o rochie albastră de marchizet şi îmbrobodindu se cu basmaua ei pestriţă.

— L-ai văzut?

— Nu, şi Irina se întoarse spre Grunia, simţind că i se'nfiripa în suflet o nădejde. — Parcă mi-e teamă.

— Proastă, nesocotită mai eşti! Să fi venit Rodion al meu aşa, m'aş fi bucurat....

Fata o privi speriată şi Grunia, înţelegând că spusese ceva de prisos se fâstâci şi tăcu. Se vede însă că Irina era acum surdă la durerea altora, plină cum se simţea de o bucurie ce nu se desăvârşise încă. Grunia se desmetici numaidecât şi se ridică:

— Dă fuga la el, la Grişa!... De ce să-ţi fie frică? Oi fi uitat cum îţi scria că n'o să aibă teamă de nimic, numai să ştie că-l iubeşti?... Du-te după el, oriunde te-o chema... Pe-un om ca ăsta poţi să-l urmezi şi pân' la capătul pământului...

— Dar nu-i nevoie să mă îndupleci, — şi Irina zâmbi printre lacrimi. — Simt numai că mă apasă ceva.

— Fericirea te apasă aşa.

Irina o îmbrăţişă, deodată, pe Grunia şi o sărută.

— Mulţumesc! Tu niciodată nu-ţi pierzi curajul!... Ştii, tata nici nu păşise bine pragul şi, după ce-a întrebat de-ai noştri, a ţinut să ştie numaidecât ce mai faci tu.

— Nenea Gordei!... îngână în şoaptă, ca pentru sine, Grunia. — Bine c'am să-l văd, în sfârşit!...

— O şterg acum.— Irina privi cu ochii înroşiţi de plâns, lanul de grâne ce unduia uşor. Azi nici n'am dat pe la echipa noastră, am să caut să câştig mai târziu timpul pierdut. Vino diseară cu Frosia şi Clania la Ceremisini. O să fie şi tata acolo.

Deşi se înapoie acasă obosită, Grunia se pregăti totuşi să se ducă să-şi vadă prietenii. Işi îmbrăcă rochia care-i plăcea cel mai mult, o rochie de culoarea albăstrelelor, pe care-o avea de pe vremea când era fată, scoase din cufăr şalul de mătase şi pantofii negri. Picioarele umflate îi încăpură cu greu în pantofi. Işi spălă îndelung mâinile asprite, cu degetele crăpate şi-şi frecă obrajii cu prosopul uscat, până i se înroşiră. Şi când se opri în faţa oglinzii,

se miră singură de slăbiciunea ei. Din adâncurile îngheţate căta la ea cu tristeţe o femeie sveltă, dichisită, pe care, însă, aproape că n'o mai recunoştea...

„Ai îmbătrânit, fetiţo!" — Grunia îşi trecu degetele umezite peste sprâncene, ca să şi le netezească şi mai rămase un pic să se privească pe îndelete, îngândurată, apoi scoase dintr'o cutie de lemn mărgelele verzi pe care i le dăruise Rodion. De cum şi le puse, ochii începură să-i scânteie, umerii obrajilor oacheşi se îmbujorară şi, minunându-se fără să vrea, de înfăţişarea ei, Grunia răsuflă uşurată:

„Iată c'am întinerit!" Zâmbi şi-i făcu ştrengăreşte cu ochiul celei care se uita la ea, din cadrul înalt al oglinzii.

Malania o urmărea cu coada ochiului, bucurându-se de schimbarea neaşteptată a noră-si: „Slavă domnului, parcă şi-a mai venit în fire! Până acum umbla aşa, de parcă n'avea suflet în ea. Să nu-i fie de deochi!" — şi bătrâna scuipă pe furiş.

In cele din urmă o rugă, învăluind-o într'o privire plină de dragoste:

— Fii cu ochii pe moşneagul nostru, Grunia dragă... De bucurie că s'a'ntors Gordei, te pomeneşti că n'o să mai fie în stare să-şi târască picioarele pân'acasă.

— Il aduc eu, dacă se'ntâmplă ceva — o linişti Grunia. — Da' de ce te temi, măicuţă, că doar nu-i atât de beţiv...

Afară era o vreme posomorîtă, zăpuşeală. Şi Grunia se uită îngrijorată la cerul prevestitor de furtună; nori în straturi groase ca întoarse de nişte brăzdare, dosiseră stelele, vântul încovoia plopii de prin grădini, făcându-i să se jeluiască, mohorîţi.

„De n'ar fi cumva prăpăd, — se gândi Grunia. — Bine ar fi să treacă vijelia pe de lături!"

De pe ulicioara întunecată îi ieşi înainte un cal alb înhămat la o brişcă uşoară; vizitiul opri brusc:

— Fii bună şi spune-mi unde stau Vasilţovii?

Felinarul învăluia brişca într'o lumină posomorîtă şi neliniştitoare; Grunia parcă încremenise locului: pe un maldăr gros de fân, şedea, cu un geamantan în mână, o fată blondă care semăna ca două picături de apă cu aceea de pe fotografia din odaie.

Fata repetă întrebarea şi Grunia, simţindu-se cuprinsă toată de un tremur, de abia găsi puterea să-i răspundă:

— Pe care dintre Vasilţovi îl căutaţi?

— Pe Rodion Terentici!

Grunia se dădu înapoi ca lovită cu pumnul în piept şi arătă cu mâna spre casa ei.

Brişca trecu mai departe şi Grunia rămase locului, uitându-se

buimacă după ea. Vasăzică avusese dreptate atunci! Soloveico venise la Rodion în chip de nevastă! Ce-o mai fi şi asta?

O apucă deodată o disperare oarbă, căreia nu-i putea ţine piept. Ar fi vrut să fugă, să ţipe numai să nu stea nemişcată. De abia făcu însă câţiva paşi, că simţi în mâini şi'n picioare un tremur silnic de neputinţă. Se târî poticnindu-se mereu, până în dreptul unui stâlp de telegraf şi se rezemă de el; sârmele începură deodată să se tângue deasupra capului ei, ca nişte femei care şi-ar fi bocit durerea.

I se strânse inima, îşi simţea pleoapele aprinse şi o usturime în ochi; Grunia ar fi vrut să plângă şi nu putea.

Pe ferestrele larg deschise şi luminate ale casei lui Ceremisin se revărsa un cântec:

„Doarme satul... şi demult focu-i stins în vatră
Uşile au amuţit, câinii nu mai latră.
Doar pe uliţi, trist şi greu ca un plâns de mamă,
O armonică de ieri dorul şi-l destramă...”

Auzind cântecul, Grunia îşi îndreptă trupul. Năucă, ea se cufundă în bezna ulicioarei, rupând-o la fugă.

După câteva clipe, Silanti Judov se opri sub un felinar şi, mijind ochii din pricina luminei ce năvălea pe ferestre, rămase să asculte vorbele pline de tristeţe:

„Armonistul, colindând, parc'ar vrea anume
Să-l găsească pe cel drag ce-a plecat în lume...”

De când se întorsese dela armată, Silanti nu-i dădea nimănui ghies cu prieteşugul. Consătenii — pe cât i se părea — se prefăceau că nu se sinchisesc de trecutul lui; simţea însă că legăturile cu el se răciseră de tot.

Nu i se dăduse pe mână tractorul şi cât ţinuse primăvara, mersese în urma plugului, anume ca să fie singur pe arătură şi să supere cât mai puţin privirile altora. De obicei, el ara în fiecare zi cea mai mare suprafaţă în colhoz. Altădată, de bună seamă, i s'ar fi pomenit numele în ziar, ar fi fost lăudat şi dat altora ca pildă; acum însă, parcă toată lumea-l păndea cu coada ochiului. Uneori îi abătea să oprească pe cel dintâi om întâlnit în cale şi săl poftească la un pahar de vin dar nu se încumeta.

Alte ori îl apuca o dorinţă nebună, ca o durere apăsătoare, să lase totul baltă şi să plece. Dar cum rămânea cu copiii? Cu Varvara? Nu!

Şi Silanti scrâşnea din dinţi, se scutura de aleanul turbure ce-i cotropea inima ca un val şi se apuca de muncă, încercându-şi puterile, de parc'ar fi mers, în văzul tuturora, pe marginea unei prăpăstii...

Era deajuns să se simtă singur ca să îndure chinuri şi mai mari; nevastă-sa pierea deodată de acasă, ca de pildă astăzi, când se dusese la Ceremisini, copiii se tot fereau din calea lui şi nici cu daruri nu-i putea îmblânzi.

„Haide tinere-armonist, spune-mi ce te-apasă,
Ce alean nestăpânit, liniştea nu-ţi lasă...“

Silanti strivi cu cisma mucul de ţigară, îşi băgă pumnii în buzunarele pantalonilor şi porni cu mers legănat spre lumina şi cântecul ce se revărsau pe ferestre.

Ajungând la poartă, însă, îşi simţi picioarele ca împiedecate; frământă în mână clanţa de fier, stătu puţin pe gânduri şi apoi se aşeză gârbovit pe o bancă, lângă zaplaz. Ce nevoie aveau de el, aci? Ar fi fost un oaspete nepoftit!

Intre timp, în casă, cântecele se ţineau lanţ, îngânate uşor, ca'n vis, de parcă cei ce cântau ar fi plutit, pe o seară de vară neînfiorată de nicio adiere, într'o luntre lăsată în voia valurilor domoale.

La locul de cinste şedea ca un cârmaci Gordei Ilici Ciuciaev ras pe cap, îmbrăcat cu o bluză de culoare kaki, mai închisă la umeri unde fuseseră epoleţii, iar pe pieptul lui străluceau, ca într'o zi de sărbătoare, decoraţiile. Pe obrajii cărămizii din pricina soarelui jucau pete de roşeaţă. Privind cu zâmbet în ochi încăperea înţesată peste măsură cu oaspeţi şi mesele încărcate cu clondire şi gustări, Gordei Ilici îşi răsucea, când şi când, voiniceşte, mustaţa lui de ostaş din gardă, tunsă scurt, căruntă, parcă plină de chiciură şi-i făcea fetei sale cu ochiul: „Ce zici, arăt ca un viteaz adevărat. Aşa-i?“

Irina era fericită. Şedea între el şi Grigore, cântând, şi glasul ei mlădios se ridica deasupra întregului cor, sunând ca o strună.

Desmierdându-i cu privirea toropită faţa îmbujorată, cu gropiţe gingaşe'n obraji, Grigore o întovărăşea cu glasul lui de bas ce suna înfundat. Işi descheiase copcile de sus ale tunicii ofiţereşti de un verde deschis şi gulerul lui de celuloid părea şi mai alb pe lângă grumazul vânjos şi ars de soare. Mâneca dreaptă, ce spânzura goală, era petrecută cu îngrijire pe sub cureaua de

piele. Ca şi la Gordei, pe pieptul lui Grigore străluceau medaliile de-ţi luau ochii şi între ele sclipeau două decoraţii ale „Stelei Roşii", cu petale aprinse ca de mac.

Bunacuviinţă o silea pe Irina să-şi stăpânească bucuria, dar, ori de câte ori privirile ei întâlneau ochii atât de duioşi şi de încrezători ai lui Grigore, un foc începea să-i pâlpâie în urechi şi-i încingea obrajii. Grigore se apleca spre ea ca pentru a o îndemna să-şi urmeze cântecul şi atunci auzul ei prindea clinchetul limpede, argintiu, al medaliilor.

Vania Iarchin cânta hotărît şi cu putere, fără să mai vadă la masă pe altcineva, decât pe Clania. Părul lui lucea ca paiele la soare, urechile îi ardeau tare, ochelarii i se abureau mereu. Vania cânta cât putea de tare, cu o însufleţire naivă, scoţând când şi când câte o notă falsă.

Mâna lui atinse ca din întâmplare mâna Claniei şi ea, care se temea de mila şi de îngăduinţa oricui, privindu-i ochii, înţelese că n'avea de ce să fie neliniştită. I se vorbise, în nenumărate rânduri, despre dragostea lui Vania, numai el tăcea. De ce? Se uita acuma la el, cu sfială şi teamă: nu cumva îşi bătea joc de ea?

Tot frământând în mână barba lui stufoasă, Terenti, gătit şi el, se uita cu drag şi cu invidie în acelaş timp, la Gordei. Incerca să se ţină şi el drept ca un ostaş şi îngâna cântecul cu un glas tineresc. O căuta neliniştit, cu ochii, pe noră-sa, printre ceilalţi oaspeţi.

Moş Hariton dădea din cap după cântec, mişcându-şi buzele pălite şi nu-şi mai deslipea privirile dela Matvei şi dela Frosia care şedeau în faţa lui. Glasul noră-si înflorea nespus de frumos cântecul acesta pornit din inimă, ce aducea cu o străveche melodie siberiană.

Vocile scăzute, a jalnică tristeţe, făcură să descrească treptat viersul care sfârşindu-se, stărui, totuşi, îndelung, în sufletul fiecăruia.

— Iată-ne în sfârşit acasă, Grişa! — suspină Gordei Ciuciaev, şi cu toate că avea ochii uscaţi, şi-i şterse cu pumnii. — Până n'au dat drumul glasului, tot nu-mi venea să cred.

— Şi acolo ne mai desmorţeam inima cu câte-o cântare — spuse Grigore Ceremisin.

— Ai dreptate, locotenente, — întări Gordei. — Am colindat amândoi toată Europa şi nicăieri n'am auzit cântându-se aşa cum cântăm noi, ruşii... Sunt şi pe acolo glasuri minunate şi cântece frumoase, dar le lipseşte sufletul...

— Dar în afară de faptul că nu ştiu să cânte, nu mai e

nimic acolo? întrebă Crasnopiorov. — Nimic de învățat dela ei? Niciun lucru pe care să-l putem învăța spre folosul nostru?

— Doar nu-i osândim întru totul. Cuzma Danilâci — spuse Gordei Ilici și-și netezi ușor cu dosul palmei sfârcurile mustăților. — Și acolo statul se sprijină pe umerii poporului, pe umerii celor ce muncesc, numai că acolo nimănui nu-i pasă de popor. Și dela popor oricând ai ceva de învățat, fără ca'ntr'asta să fie vreo rușine. Eu, de pildă, am învățat într'un loc un anume fel de a zidi sobele. In totul luat, însă, poporul acolo e înapoiat, asuprit. Nici nu se poate măsura cu noi.

— De ce oare? N'or fi știind carte, n'or fi deajuns de luminați?

— N'aș spune asta — și Gordei Ilici clătină din cap. — Cum aș putea să te lămuresc mai bine... Acolo oamenii, deși sunt știutori de carte, totuși parcă trăiesc în beznă...

— Ce-i asta, ghicitoare?

— Nu, de ce? — se miră Gordei Ilici și mustățile lui, presărate cu promoroaca vârstei, tresăriră ușor, a zâmbet. Am văzut atâția oameni în România, în Ungaria, în Austria. Acolo, dacă stai de vorbă cu un sătean, te cuprinde urâtul. Trăiește fără țel, așteptând toată viața norocul care să-i pice singur în brațe. Fiecare se trage în vizuina lui, așa cum face popândăul, ferecându-și bucuria în suflet, în loc s'o împartă cu alții. Cât despre o bucurie comună cum se obișnuește la noi — de pildă când eu aș lua parte la o bucurie de-a lui Terenti Stepanâci, iar el la una de-a mea — așa ceva nu intră în deprinderile lor.

— Cum era și la noi, înainte vreme — se băgă în vorbă pisălogul de moș Hariton și începu să povestească fără să ia aminte dacă i se dădea ascultare ori nu. — Asta se întâmpla la noi în sat, prin anul nouă sute unsprezece... De ziua Intrării în Biserică, veni la noi în casă un vecin, om zdravăn, puternic ca un urs. Eram cu toții la masă, cinam. Ei bine, cum a trecut pragul, s'a închinat și s'a îndreptat spre colțul de cinste al odăii să stea pe laviță. Taică-meu l'a poftit la masă, — hai să guști din ciorbă așa, ca să ne ții tovărășie, — n'a vrut. Și-a scos punga cu tutun, și-a răsucit coșcogeamite țigară, a aprins-o, a tras vreo două-trei fumuri și pe urmă a spus: „Știi vecine că-ți arde casa? Cred că acum s'o fi întins focul si'n partea cealaltă a acoperișului". A sărit tata ca mușcat de șarpe. „L-a pus careva! Ce nenorocire pe capul meu!"

— „Drept ăi, — a răspuns omul, — focul a fost pus. Și nu vreau să-ți ascund că eu, cu mâna mea, l-am pus. Să ții minte altădată, cumetre, fir'ai al dracului că nu se cade să cose-

ști fânețurile altora. N'am putut să-ți dau vestea — zice — de cum am intrat, că-mi tremurau mâinile; de turburat ce eram, n'am fost în stare să deschid gura până n'am tras un fum din țigară!" O scârnăvie, nu om! Și unde s'a încins între el și tata o bătaie pe viață și pe moarte! Până să-i despartă, a și ars casa pe jumătate... Te pomenești că și la ei, în Europa, unul și-arată colții de lup și altul își vântură coada de vulpe...

Când râsetele se mai potoliră, Gordei care de abia-și putea stăpâni un zâmbet, spuse cu ochi strălucitori de bucurie:

— Nici vorbă, sunt tari în tehnică. Au și mașini de scos cismele din picioare. Dar noi ne-om scoate cismele și singuri, numai să ni se dea cât mai multe și mai felurite mașini de lucrat ogoarele. Omul sovietic i-a întrecut cu mult. Putem spune că el se apropie de culme, în timp ce ei încă mai frământă pământul pe loc, la poalele muntelui.

Gordei Ilici se ridicase lângă masă, aspru și drept, ca un soldat; era un om simplu care făcuse trei războaie și'n cel din urmă își pierduse amândoi flăcăii. Mesenii se uitau cu respect și dragoste la fața lui deschisă, cu trăsături puternice, și fiece cuvânt de-al lui pătrundea adânc în suflet, pentrucă fiecare dintre ei cunoștea greutatea și prețul cuvintelor rostite de Gordei Ilici.

Iar când pe deasupra mesei trecu un clinchet de pahare felurite și freamătul de glasuri se stinse ca foșnetul unui frunziș, Gordei Ilici își lipi de mustață o coajă bine mirositoare de pâine de secară.

— Unii oameni sunt ca scoarța de mesteacăn, — începu solemn, în timp ce ochii îi străluceau ca limpeziți de-o lacrimă curată; — e deajuns să apropii de ei un chibrit, ca să se aprindă și să lumineze tot ce se află'n preajmă; sfârâie apoi puțin și se sting. Oamenii de felul ăsta sunt buni numai să aprinzi focul cu ei. Sufletul nostru, însă, trebue să ardă îndelung, dârz, răspândind căldura lui pretutindeni în lume. Prin victoria noastră le-am deschis tuturora ochii, arătându-le cine sutem noi, oamenii sovietici...

— Ai citit în ziar, Gordei Ilici, că anul trecut americanii au aruncat o bombă atomică peste niște corăbii? — întrebă Terenti. — Ce-o mai fi și asta, n'or fi punând la cale un nou război? Nu le ajunge sângele pe care l-am vărsat?

Vocii groase a lui Terenti i se alăturară alte câteva glasuri ce sunau înfundat dar dârz.

— Nu-i a bună încercarea asta...

— Aşa-i întotdeauna: întâi încearcă pe fier şi-apoi pe pielea omului.

— Rechinii ăştia doi de peste mări se joacă cu focul.

— Asta, frate, pentrucă n'au văzut războiul la ei acasă!

— Ce-au vrut ei? Să facă sperietoare din asta?

— Sunt unii câini care latră de frică.

După ce glasurile pline de o mânie stăpânită, tăcură, Gordei Ilici îşi lăsă pe masă pumnul vânjos şi încleştat şi rosti cu voce scăzută, răspicat, privind spre fundul încăperii:

— Nicio sperietoare dintr'asta atomică n'o să le fie de ajutor. Nu-şi dau încă seama ce înseamnează Rusia Sovietică, — şi, după un timp de gândire, adăugă: — Noi, cred, nu ne-am arătat încă, puterea noastră întreagă...

Gordei răsuflă adânc şi-şi isprăvi de băut ceaiul ce i se răcise. In liniştea odăii medaliile se auzeau zăngănind, ca nişte clopoţei în depărtare.

— Şi iată că acum ne-am apucat să muncim pentru un nou plan cincinal... Se vede după toate semnele că acest plan cincinal este altfel decât cele de până acum... Nu-i numai un plan care ne-a fost dat să-l înfăptuim. Trebue să punem tot sufletul în treaba asta. Să muncim cu atâta râvnă încât astăzi să putem ajunge — să zicem — de zece ori mai tari decât ieri şi mâine de zece ori mai tari decât astăzi. Uite aşa!

Vorbea despre planul cincinal al colhozului ca un bun gospodar, amănunţit şi cu chibzuinţă, de parcă ar fi mers chiar în clipa de faţă, însoţit de oamenii aceştia, care-l ascultau cu nesaţ, pe cărările unei livezi aşezate pe o coastă de deal; îl vedeai parcă înconjurat de mulţimea oaspeţilor gălăgioşi, străbătând o uliţă din sat străjuită de două rânduri de case proaspăt clădite din cărămizi trandafirii şi acoperite cu tablă vopsită, şi deschizând în treacăt prin bucătării robinetul conductei de apă, lăsând să ţâşnească în chiuveta albă, cu sgomot, un şipot elastic, ori, după inspectarea unui centru nou de retransmisiuni radiofonice, ducându-se cu oaspeţii la câmp, unde, stârnind mirarea tuturora, cele dintâi tractoare electrice răscolesc straturile de pământ ce dăinue de veacuri, acolo.

— Toate câte v'am spus să ne apucăm să le facem chiar anul acesta! In privinţa instalării centrului de retransmisiuni şi'n privinţa conductelor ce ne trebuesc, am şi vorbit la Moscova — declară pe neaşteptate Gordei Ilici, rotind pe deasupra tuturora o privire biruitoare. — Totul atârnă numai de punga noastră. Ce zici, Cuzma Danilâci, o să putem birui piedecile ?

— Pentru o treabă ca asta nu ne uităm la cheltuială — răspunse Crasnopiorov, — mai vindem ceva şi-o scoatem noi la capăt!

Vania Iarchin îl asculta pe Gordei Ilici fără să-şi ia ochii dela el; fiori fierbinţi îi furnicau tot corpul, în timp ce urmărea mâna voinică şi arsă de soare a lui Gordei Ilici: când se lăsa cu muchia palmei pe muşamaua mesei, când făcea o mişcare de parcă deschidea o uşă, când se încleşta, înnodându-se atât de tare, încât încheieturile degetelor deveneau albe. Ori de câte ori se întorcea, Vania vedea faţa îmbujorată a Claniei şi inima i se topea de încântare.

— Dacă a venit, să vezi c'o să le facă pe toate! — îi şopti Claniei, în cele din urmă, ne mai putându-se stăpâni.

— La ce te gândeşti tu?

— Am primit ieri o adresă din partea centrului de tractoare din Altai. Vor să mă pună în legătură cu un inginer-constructor.

— E vorba de plug?

— Sigur... Gordei Ilici o să pună pe roate şi chestiunea asta. O să mă lase chiar să urmez şcoala dacă va fi nevoie...

Clania îşi muşcă buza de jos şi tăcu un timp, gândindu-se stăruitor la ceva; se aplecă apoi, învăluind în răsuflarea-i caldă urechea lui Iarchin care şi-aşa ardea, ca muşcată de un ger năprasnic:

— Nu ştii cumva dacă pe-acolo, prin apropiere, e vreo şcoală medie sanitară?

— De ce mă'ntrebi? — spuse Iarchin, înmărmurit de emoţie şi, ghicind deodată rostul întrebării, se aprinse de bucurie. — Am să caut să aflu... să ştii!

Şi-şi zâmbiră, mulţumiţi că se înţeleseseră.

„Păcat că Agrafena nu-i şi ea aici! — se gândea Terenti, uitându-se neliniştit când la Gordei, când spre uşă. — S'ar fi bucurat drăguţa, şi i s'ar mai fi uşurat inima".

Atinse umărul Irinei şi fata îl privi nedumerită, de parcă abia atunci s'ar fi trezit dintr'un somn adânc şi dulce: avea ochii încă toropiţi de fericirea ce-o ameţise ca o băutură tare.

— Dar Agrafena, unde-i?

Inţelegându-l mai mult după mişcarea buzelor decât după sunetul cuvintelor, Irina căpătă numaidecât o mutră îngrijorată şi neliniştită.

— Iertaţi-mă puţin! — se ridică dela masă, căutând să facă sgomot cât mai puţin şi ieşi în tinda întunecată şi rece.

Glasul liniştit al lui taică-său se auzea înapoia uşii, ca venind dintr'un difuzor.

Lumina ce se revărsa pe ferestre alungase bezna spre fundul curţii; în spatele hambarului, plopii murmurau încet prin negura deasă.

Auzind sgomotul făcut de portiţa trântită, o umbră sbârlită sări jos dela fereastră.

— Cine-i? — întrebă încet Irina.

— O caut pe Varvara. — Silanti se ridică şi acoperi cu palma capătul aprins al ţigării.

— E-aici... — Irina era atât de fericită astăzi încât ar fi vrut ca toţi să se împărtăşească din bucuria ce se revărsa peste marginile sufletului ei. — Ce mai aştepţi? Intră înăuntru.

Il împinse uşor în curte şi închise portiţa după ea.

Silanti stătu câtva timp, orbit de lumina ce se revărsa afară prin fereastra laterală, apoi îşi netezi părul, îşi băgă mâinile în buzunare, căci astfel se simţea mai sigur pe sine şi, făcând să se încovoaie sub el treptele şubrede ale cerdacului, urcă în tinda cufundată'n întunerec. Aci îşi trase suflarea, în timp ce inima-i bătea atât de tare de parcă-l lovea un ciocan în coşul pieptului, apoi smuci uşa spre el.

In larma şi freamătul ce se iscaseră în încăpere după ce Gordei Ilici sfârşise de povestit, la început nimeni nu-l luă în seamă pe Silanti, şi asta-l ajută să-şi biruie prima sfială, ce-l pironise locului.

Judov zăbovi de parcă aştepta să fie poftit, apoi rosti cu glasul înfundat ca venit dintr'un butoi:

— Bine v'am găsit...

Nu-şi dădu seama dacă i se răspunsese ori nu, căci prin încăpere trecu doar un svon uşor, de parcă fiecare ar fi mormăit în sinea lui „hm-m".

Grigore o căută cu ochii pe maică-sa şi-i făcu semn din cap. O femeie bătrână, înaltă, cu părul cărunt, se apropie de Judov:

— Şezi şi ia de mănâncă — îi spuse ea şi, cu toate că rostise cuvintele acestea încet şi cuviincios, pe faţa ei nu se văzu zâmbetul binevoitor cu care-l întâmpina pe vremuri.

Mesenii se strânseră, făcându-i loc; turburarea pe care o stârnise intrarea lui Silanti se risipi numaidecât şi după un timp parcă-l uitase toată lumea.

Băgând de seamă că înaintea lui stătea un pahar plin cu vodcă, Silanti înghiţi în gol, apoi frecându-şi în neştire mâinile, spuse, fără să-şi ridice ochii:

— Noroc şi sănătate... Bine aţi venit!

Său rachiul care-i arse gâtlejul; i se părea că toată lumea se uită la el.

După ce goli paharul îl puse binişor pe masă, luă o felie de pâine neagră şi trase spre el farfuria cu castraveţi proaspăt muraţi; se simţea mai bine acum, după paharul cu vodcă şi, aruncându-şi ochii în jur, o văzu deodată pe Varvara. Şedea ceva mai încolo, de partea cealaltă a mesei, şi-şi ascundea faţa ce se întunecase, de cât sânge-i năvălise în obraji.

„Bine am ajuns — şi nevastă-mea se ruşinează de mine!" — se gândi el.

Moş Hariton, care şedea alături, îi umplea într'una paharul şi, pe măsură ce bea, Silanti prindea tot mai mult curaj. Surzenia care-l lovise de când intrase în casă, îi trecuse acum şi începea să desluşească unele glasuri cunoscute; simţea nevoia să-şi descarce sufletul, stând, ca pe vremuri, de vorbă cu oamenii.

Prinzând din sbor cuvântul „război", rostit de cineva, Silanti îşi trecu palma peste faţă, ca pentru a şterge păienjenişul ce i-o învăluia şi spuse cu glas înfundat, căutând parcă să se convingă pe sine, mai întâi.

— Acum război n'o să mai fie... — şi după ce-şi mişcă în gol, câtva, buzele roşii şi pline, adăogă: — N'o să mai fie îngăduit!...

— Şi cine o să ne scape de război? Nu cumva tu? — strigă Grigore cu glas puternic, făcându-i pe oaspeţi să amuţească

Silanti se gândi c'ar fi mai bine să tacă şi să nu se ia la harţă cu nimeni; cineva însă trozni, nerăbdător, din degete şi foarte aproape, parcă lângă obrazul lui, văzu ochii plini de aşteptare, ai Varvarei, şi atunci Silanti spuse încet:

— Nu striga... Ruşinea mi-am spălat-o în sânge. Să dăm uitării lucrurile astea vechi...

— Or fi pentru tine lucruri vechi, eu însă am să le ţin minte toată viaţa!

Silanti frământă între degete un miez de pâine şi făcu un cocoloş pe care-l fărâmă, apoi lipi bucăţile la loc. Il aruncă după aceea pe tava strălucitoare ca o oglindă a samovarului şi, cu un mers legănat, înălţându-şi umerii laţi, se îndreptă spre locul de cinste. Alungându-şi de pe fruntea asudată o şuviţă de păr ce-i cădea în ochi, Grigore îl aşteptă, palid, cu buzele încleştate.

— Lasă, Ceremisin, nu te aprinde — spuse Silanti, oprindu-se la doi paşi de el. — Nici eu n'am trăit o viaţă mai dulce. Am fost tot atât de pedepsit ca şi tine, am plătit cu vârf şi îndesat, pentru păcatele mele.

Gordei Ilici îl trase pe Grigore de mâneca goală a bluzei,

dar după felul cum flăcăul dădu din umeri, înțelese zădărnicia oricărei încercări de a-l îmblânzi, căci celălalt n'avea să se liniştească până nu-şi va fi descărcat inima.

Grigore se aplecă înainte şi lovi cu pumnul în masă, făcând să zăngănească vasele; pielea îi stătea întinsă pe umerii obrajilor şi muşchii fălcilor i se umflaseră.

— Dacă mi-ai fi căzut atunci în mână, ți-aş fi arătat eu unde trebuia să te duci. Singur ți-ai fi săpat groapa...

— Bine! — se învoi Silanti cu glasul înfierbântat. — Puterea sovietică, însă, m'a iertat. Aşa că trebue să mă ierți şi tu! Dă-mi mâna şi să încheiem sfada...

— Nu ți-o dau! — i-o reteză scurt Grigore şi-şi băgă mâna în buzunar. — Chiar dacă aş fi avut două, tot nu ți-aş fi întins-o. Şterge-o mai bine, de aci, de bună voie!

— Te ții fudul? — Silanti îşi descheie gulerul bluzei şi lăsându-şi desgolit grumazul vânjos ca un buştean de brad, strâmbă buzele. — La dracu'!... Ia-ți atunci armonica şi cântă-mi prohodul!

Tăcerea ce cobori pe neaşteptate îl lovi în inimă făcându-l să-şi dea seama că întrecuse măsura.

Grigore simți cum i se taie răsuflarea; îi albiră buzele, scurma cu degetele muşamaua.

— Mamă, scoate armonica...

— Pentru ce Grişa?

— Dă-mi-o, îți spun!

Maică-sa se repezi speriată la pat, dibui dedesubt, cu degete tremurătoare, după cufăraş şi scoase acordeonul ai cărui bumbi de sidef străluceau. Grigore îl luă cu băgare de seamă, îi mângâie clapele şi se făcu alb ca varul la față. Il săltă apoi un pic şi maică-si i se păru că-l va trânti cu toată puterea de podea

— Grişenca!

Două glasuri se topiră într'unul singur — glasul Irinei şi glasul maică-si.

Fata care stătea în prag se repezi la Grigore şi se atârnă de brațul lui; flăcăul se potoli numaidecât şi, cu umerii gârboviți, se îndreptă spre laviță.

In mijlocul tăcerii duşmănoase din încăpere, glasul lui Gordei se auzi ciudat de gros şi domol:

— Nu-i ține supărare lui Grigore, Judov. Dacă a spus vorbe de prisos, a făcut-o din amărăciune; tu însă l-ai lovit drept în inimă. Are un suflet mare şi înflăcărat şi nu poate uita că'n anii cei mai grei, când tovarăşii lui piereau pe front, tu băteai pă-

durile. Atunci când oamenii strângeau cu foc Patria, la pieptul lor, tu i-ai întors spatele... Tăcu puţin, privindu-l întunecat pe bărbatul care stătea umilit înaintea lui. — Dacă băieţii mei şi-ar mai fi putut recăpăta viaţa, nici ei nu te-ar fi iertat atât de lesne.

— Nu mă osândi, Gordei Ilici. Silanti îşi încovoie grumajii, lăsând să-i cadă dealungul trupului mâinile tremurătoare şi pironindu-şi privirea în podele. — Gândul cel rău mi-a zăpăcit atunci minţile...

— Ştiu, ai spălat cu sânge trădarea de care eşti vinovat. Multe îţi sunt iertate, dar se vede c'au mai rămas urme în sufletul oamenilor. Şi ca să te arăţi curat în faţa lor şi să aibă ei iar încredere în tine, ai încă multe de făcut, trebue să urneşti munţii din loc, mai c'ar trebui să te naşti din nou...

Varvara se ridică în tăcere de pe laviţă, îşi strânse şalul la piept şi se îndreptă spre uşă. Abia trecu ea pragul, că Silanti ieşi val-vârtej din casă.

Plecarea Varvarei i se păru acum mai grea decât orice. O ajunse din urmă pe uliţă:

— Varia!

Ea-şi vedea de drum fără să se întoarcă şi fără să-i răspundă, de parcă n'ar fi auzit nimic. Gâfâind, Silanti mergea când în dreapta, când în stânga ei şi şuera printre dinţi:

— Am să plec de-aci, auzi? N'am nevoie de iertarea lor... Pot să trăiesc şi fără asta!...

Nici nu băgă de seamă când ajunseră în faţa casei. Aici, Varvara uitându-se la geamurile întunecate, în care se răsfrângeau luminile ferestrelor vecine, îşi deslipi însfârşit buzele:

— Ascultă Silanti: nu mai pot, sunt sleită de puteri... Te-ai înfipt în mine ca o căpuşă şi-mi goleşti toată vlaga... Credeam că ai să pleci tu singur...

— Dar de ce să plec, Varia? — oftă el răguşit. — Oare-ţi sunt străin? Nu poţi simţi pentru mine nimic altceva decât ură?

— Nu e ură, — şi Varvara clătină din cap. — Dar ce-a fost s'a mistuit, se vede, până la temelii... Şi nu pot să roşesc mereu de ruşine din pricina ta, faţă de oameni. Dacă n'o să pleci tu, atunci am să-mi iau copiii şi-am să mă mut prin vecini!

Lui Silanti îi tremurau fălcile; Varvara auzea cum îi clănţăneau dinţii.

— Ei hai, doboară-mă, — abia izbuti el să rostească, — şi-aşa trăiam la mine în casă mai rău decât un om de pripas... Am să mă duc la soră-mea!

Deasupra văii se auzi mârâind înfundat tunetul, de parcă s'ar fi prăvălit de pe culmi stânci uriaşe. Doi plopi de lângă

poartă se sbuciumau, încovoindu-se în voia vântului puternic şi lovinduşi crengile.

— Da'copiii? — Silanti se rezemă, istovit, de gard şi închise ochii.

— O să vii să-i vezi... Tot n'o să vrea ei să stea la tine!

— Mulţumesc şi pentru atât...

Un trăsnet spintecă bezna. Picături mari căzură pe faţa lui Silanti, foşnirä în iarba dela poalele gardului, loviră geamurile ca nişte boabe de mazăre.

— Mă alungi ca pe un câine...

— Doar nu te sileşte nimeni să pleci în toiul nopţii. Acu' rămâi să înnoptezi...

Silanti înţelese că încerca zadarnic s'o înduplece pe Varvara. Niciun cuvânt din lume n'ar fi putut-o face să se întoarcă la el

10

Crengile-i biciuiau faţa, îi sgâriau obrajii, însângerându-i. Orbită de umilinţă, Grunia gonea spre stăvilar, unde, ascunsă de umbrele zdrenţuite ale brazilor, clocotea furioasă, apa.

Cărarea urca povârnişul acoperit cu iarbă, şerpuia printre tufişuri ţepoase, se căţăra pe colinele repezi, momindu-te să intri în desişul sălbatec şi întunecos, plin de sgomote înnăbuşite.

Grunia simţea cum i se taie suflarea şi sorbea, cu buzele-i crăpate şi sărate de lacrimi, aerul tare, plin de mirosul amar al pelinului. Deodată se poticni de nişte rădăcini înnodate şi se lovi din fugă cu capul de un trunchi.

O durere ascuţită îi reteză picioarele, şi se prăvăli. I se păru, atunci, că o vântoasă smulge de pe copaci frunzele ruginite şi pe alocuri negre şi le târăşte în vârtejuri sălbatece, umplând păduricea scundă cu şuier şi freamăt. Şi iată că o ultimă frunză de foc căzu legănându-se printre trunchiurile negre şi întunecă cerul; îi atinse uşor obrazul şi-i acoperi pleoapele îngreunate.

Când Grunia îşi veni în fire, în jurul ei domnea liniştea apăsătoare din preajma unei furtuni. Parcă ar fi încremenit, ar fi amorţit, ar fi împietrit tot ce se afla pe faţa pământului : şi umbrele frunzelor ce se desluşeau ca sculptate deasupra capului său, şi iarba aspră de lângă obraz şi trunchiurile grele ca de fontă, ale pinilor.

„De ce-oi fi stând culcată, aci? — se întrebă îngrozită Grunia. Işi aduse aminte, dintr'odată, de toate, îşi prinse fruntea în mâini, se ridică în capul oaselor şi se adânci în gânduri...

Pentru prima oară începu să cugete la Rodion cu o limpezime îngheţată şi începu să-şi urască bărbatul, pentru tot ce îndurase. Faptele, înşelăciunea lui, o umplură de o ruşine covârşitoare. Işi aminti de ziua în care sosise Rodion; mângâierile lui acum i se păreau prefăcute, silite şi obida de mai înainte i se schimbă într'un dispreţ arzător. Simţind o durere nelămurită în şale, Grunia se ridică şi se rezemă de un pin. I se învârtea capul, faţa şi mâinile îi erau închircite.

„Ce linişte" — se gândi şi în aceeaşi clipă auzi murmurul râului — glas pe care-l cunoştea din copilărie. Parcă cineva, vreun uriaş, se aplecase cu lăcomie deasupra apei, şi-şi potolea setea leorbăind şi înnecându-se mereu.

Grunia se silea să nu se mai gândească la Rodion; dorinţa singură, însă, n'avea destulă putere ca să i-l smulgă din minte. Oricât încerca să se încredinţeze că n'ar fi trebuit să se chinuie din pricina lui şi că nu meritase asemenea batjocură, totuşi amărăciunea nu i se risipea. Numai de-ar putea îndura, de s'ar putea împotrivi şi de nu s'ar lăsa doborîtă de slăbiciunea astă hâdă şi pustiitoare.

— N'ai să mă birui! N'ai să mă birui! — strigă, deslipindu-se de copac; şi, ducându-şi mâna la gât, în dreptul scobiturii gingaşe unde simţea sbătându-i-se o vână ca o pasăre prinsă într'o capcană, se rupse din loc.

Un tunet bubui înfundat, ca şi cum, undeva departe, ar fi trecut, huruind, o căruţă goală peste un pod şi apoi, deodată, se lăsă o linişte adâncă.

Grunia umbla pe cărare cu paşii tot mai hotărîţi; răcoarea râului îi limpezise faţa. In mers, piciorul ei desprindea pietricele ce duruiau şi se auzeau căzând apoi, cu plescăit în apă, jos, departe.

Un fulger spintecă brusc cerul acoperit de nori negri strânşi grămadă şi pentru o clipă toate împrejurimile ieşiră la lumină; şi munţii acoperiţi cu păduri aspre ca peria, şi coama sbârlită a cascadei şi, deasupra zăgazului, clădirea uzinei electrice.

O beznă deasă, nepătrunsă, de te dureau ochii, cotropi iar pământul. Vântul puternic o învălui toată pe Grunia, pinii negri de pe mal începură să freamăte, râul mormăia, întărâtat, acolo, în adâncuri.

„Numai de n'ar culca grâul" — se gândi Grunia; rămase

un timp nehotărîtă pe marginea râpei, apoi se întoarse deodată şi o luă la goană, spre sat.

Vijelia încovoia până la pământ plopii, fulgerele desgoleau mestecenii ce tremurau de frică; dinspre sat venea hămăit de câini şi muget de vite trezite din somn.

Iarba tăioasă îi biciuia picioarele. Simţindu-şi suflarea curmată, Grunia se aşeză, îşi descălţă pantofii şi fugi mai departe.

„Dar dacă nu ne ocoleşte? — se gândea cu o nelinişte chinuitoare, privind norii. — Ce-aduce oare? Nu cumva grindină?"

Tunetul însă bubuia ca şi mai înainte, prelung şi înnăbuşit, iarba se culca sub picioare, frunzele de pe copaci se sbăteau ca nişte păsări, gata să se desprindă şi să-şi ia sborul prin bezna vijelioasă. Grunia se opri în dreptul unui buştean aruncat peste râu. Trebuia să se întoarcă la tarlaua ei! Furtuna ce se apropia o îndemna să alerge într'acolo, ca şi cum numai prezenţa ei ar fi putut înlătura urgia.

Şovâind, şi clătinându-se deasupra râului înspumat, Grunia trecu pe celălalt mal şi începu să alerge dealungul marginii despădurite a dumbravei, poticnindu-se de buturugi şi căzând mereu. Işi zdrelise genunchii şi-i dăduse sângele, dar nu simţea nicio durere.

Primele picături îi căzură pe faţă şi, până să se adăpostească sub copaci, ploaia începu să ciugulească înverşunată frunzele late de brustur şi, deodată, crescu desişul des, de nepătruns, al unei păduri de apă. Pământul tresărea sub picioare, se auzea tunând neîncetat. Cerul era mereu spintecat de fulgere şi prăvălea, prin spărturi, puhoaie năpraznice de apă.

Grunia ieşi din păduricea în care se adăpostise, şi o luă la fugă peste câmp, dealungul tarlalei. Ploaia îi şfichiuia faţa, îi biciuia umerii, dar ea alerga înainte, alunecând mereu pe poteca udă.

Vântul scutura coliba înjghebată din crengi, ca pe o sperietoare dintr'o grădină de zarzavat. Holdele se sbuciumau, ca o mare furtunoasă, sub răbufnelile vijeliei, căpătând, la lumina fulgerelor, o culoare verde ca de mort. Grindina culcase câteva spice din margine şi Grunia se apucă să le ridice, îndreptându-le. Dar herghelia de cai înspumaţi a ploii năvăli în mijlocul grânelor, călcându-le în picioare.

Grunia ţipa, alergând disperată dealungul lanului răvăşit. Se prăbuşi, apoi, în iarba udă şi începu să plângă, bocindu-se ca o babă.

Dar ţipetele ei se pierdeau în câmpia năpădită de puhoiul

apelor năpraznice, sub cerul mohorît ce tresărea de câte ori fulgera în depărtare. Aici o găsi, în revărsatul zorilor, Gordei Ilici care venise în galop, călare pe un murg.

Grunia şedea lângă coliba prăbuşită, strângându-şi tâmplele în pumni şi uitându-se, în neştire, cu gândurile rătăcite, la grâul culcat ca nişte garduri dese, de nuiele. Nici nu-l auzi pe Gordei Ilici care alerga spre ea, fleşcăind cu cismele prin iarba ce mustea, scăldată în apele ploii, iar când răsări în faţa ei, îl privi o bucată de vreme de parcă s'ar fi străduit să-şi aducă aminte cine-i.

— Bade Gordei, — şopti, ca şi cum abia s'ar fi trezit din somn şi se ridică de jos; buzele-i tresăriră, deodată, strâmbându-i-se ca la un copil obidit, gata să izbucnească în plâns.

Gordei Ilici însă, nu-i dădu răgaz. O apucă părinteşte de umerii pe care rochia se lipise udă şi o trase spre el, mângâindu-i părul cu palma lui aspră.

— Nu plânge, haide!... Ce-i cu tine fată, ce-i cu tine? — o întrebă îngrijorat şi duios. — O să fie toate bune, le-om da noi de rost... Am văzut nenorociri şi mai mari în timpul războiului şi n'am plâns, iar acum...

Ea îşi lipi obrazul de bluza lui militară, care era caldă şi mirosea puternic a mahorcă şi a sudoare bărbătească şi, pentru o clipă, se simţi mică de tot.

Clinchetul frâului şi sforâitul calului o treziră din ameţeala ei uşoară şi atunci se îndepărtă de Gordei Ilici.

Lumina zorilor spoise într'un verde deschis cerul presărat cu crâmpeie de nori, de parcă cineva ar fi împrăştiat bulgări de zăpadă pe o întindere de ghiaţă.

— Te căutăm de ieri, de când am băgat de seamă că lipseşti şi n'a fost chip să-ţi dăm de urmă!... Tot satul l'am cutreierat şi conducătoarea noastră de echipă, ia-o de unde nu-i! — Gordei Ilici vorbea fără să-şi ia mâna de pe umărul Gruniei. — Toată noaptea, fată, n'am dormit din pricina ta! Mă temeam să nu ţi se fi întâmplat ceva. Cui să-i dea prin minte că eşti atât de vitează! Şi cum credeai tu că ai să le poţi fi de ajutor grânelor?

— Nu ştiu! — răspunse ea încet.

— Ce-i de făcut? O frumuseţe ca asta nu trebue să piară! — Gordei Ilici se îndreptă spre hotarul tarlalei şi smulse câteva spice. — Ce minune!...

Grunia tăcea, neştiind cum să-şi descătuşeze inima ferecată de durere, neştiind cum să-şi potolească nelinştea. Gordei Ilici se apropie de coliba dărâmată şi se apucă s'o dreagă; a-

şeză beţele şi le legă cu un capăt de sfoară, alcătuind o piramidă; acoperi apoi o faţă de-a acesteia cu crengi ude. Voia s'o îmbărbăteze cât de cât pe Grunia. Că lui, ca oricărui om activ, nu-i plăcea să ofteze sau să se frământe zadarnic. In clipele de mâhnire şi de nelinişte căuta întotdeauna să-şi facă de lucru. Stia din experienţa vieţii şi era convins că, dacă-i dai frâu liber, disperarea te istoveşte, te leagă de mâini şi de picioare şi atunci o piedecă oricât de mică devine uriaşă, de nebiruit.

— N'aţi greşit ceva, cumva? Le-aţi făcut pe toate aşa cum cere ştiinţa? — întrebă el, căutând s'o smulgă pe Grunia din starea ei de amorţire.

— Da, peste noapte am stat de-am judecat totul — răspunse ea agale — poate l-om fi îngrăşat prea mult? Dar chiar selecţionarul spunea: daţi-i cât mai multe îngrăşăminte, nu vă temeţi... Va fi cu atât mai puţin în primejdie să se culce... Şi uite că n'a vrut să-l asculte — încheie Grunia cu un zâmbet amar.

— Mai aşteaptă şi tu, nu striga „foc", când nici n'ai văzut dacă iese fum, — o sfătui Gordei Ilici — nu stă bine să ne arătăm slabi. Nu se poate ca un om învăţat să arunce vorbe'n vânt... Stai şi chibzueşte, iar eu între timp o să dau fuga până'n pădurice să rup câteva crengi pentru colibă.

Grunia îl privi cum mergea cu pas hotărît şi măsurat, pe cărarea alunecoasă. Şi acum, încă, Gordei Ilici era sprinten la mers. Şi cum se vădea în el ţinuta lui militară!

Grunia se ridică şi făcu ocolul tarlalei. Răcoarea ce-i învălui picioarele goale o învioră.

Băltoacele străluceau, pline de o lumină argintie, stoluri de vrăbii se ridicau în sbor de pe cărarea năpădită de iarbă şi se înălţau ca'n nişte leagăne nevăzute în văzduhul dimineţii.

Munţii fumegau, învăluiţi în nori, dinspre sat se auzea scârţâit de cumpene şi plescăit de ape în adâncul fântânilor, găgăitul gâştelor şi trâmbiţările întârziate ale cocoşilor ce vesteau zorii.

Grunia mergea dealungul tarlalei, cercetând holdele ce încremeniseră valuri-valuri. Nu erau multe spice rupte. Grâul zăcea desfăcut în talazuri albăstrui şi dese, ca prins de îngheţ.

„S'ar putea să nu se mai ridice deloc? S'ar putea, oare?" — Grunia zăbovea lângă vreun spiculeţ schilodit, se lăsa în genunchi şi-l îndrepta cu băgare de seamă dar, cum îi dădea drumul, spicul îşi pleca iar creştetul, înclinându-se spre pământul ud.

Grunia nici nu văzuse când s'a apropiat Iarchin; dând cu

ochii de el fu mirată de mutra lui îngrijorată şi parcă şi speriată puţin. Vania se strâmba de parcă l-ar fi strâns încălţămintea şi-şi trecea mereu palma peste părul ţeapăn ca peria.

— Ei, ce-i pe aici, pe la tine? Merge?

Grunia dădu din umeri: ce rost avea, oare, întrebarea lui Vania?

Se ridică şi plecă mai departe. Iarchin se ţinea după ea, mohorît, gândindu-se încordat la ceva şi împingându-şi mereu, cu arătătorul îndoit, şeaua ochelarilor.

— Uite ce vreau să-ţi spun — începu el, pe neaşteptate, coborându-şi, tainic, glasul. — Nu pierde curajul!... — şi Iarchin îi aruncă Gruniei o astfel de privire, de parcă i-ar fi împărtăşit ceva nemaipomenit. — Când trec prin împrejurări grele, întotdeauna mi-amintesc de cei care au venit cu idei noi în ştiinţă şi au luptat ca să fie primite! Şi, vezi, dintr'odată mă simt mai uşurat!

— Parc'ai fi căzut din lună! Tu nu vezi holdele, în ce hal sunt? — şi Grunia dădu din mână, supărată.

— O să-i adunăm pe comsomolişti şi-o să chibzuim ce se poate face!... glasul lui înfierbântat şi plin de încredere, suna oarecum solemn.

Işi duse apoi palma, streaşină, la frunte şi privi în zare, printre gene, cu ochi de miop.

— Ia vezi, nu-i ea aceea care vine încoace?

— Care „ea"?

— Ei, care, Clania! — obrajii lui se acoperiră cu pete aprinse; flăcăul se fâstâci deodată şi amuţi.

Nu erau, însă decât Irina şi Grigore. Mergeau ţinându-se de mână ca nişte copii. In spatele lor, soarele se ridica deasupra pădurii ciufulite, revărsând o lumină orbitoare peste frunzişul spălat de ploaie. Razele lui învăluiau într'o pulbere aurie şi tremurătoare firele răslete din cununa cosiţelor Irinei, risipeau cioburi sclipitoare pe faţa băltoacelor.

Irina şi Grigore mergeau tăcuţi, întâmpinând cu zâmbete ziua care începea. Gruniei i se păru că amândoi cântau deşi nu ajungea niciun sunet până la ea.

— Bună, Grunia! — îi strigă, încă de departe, Grigore.

Alergară apoi spre ea, râzând şi scoţând ţipete.

Dar chipurile lor îşi pierdură deodată însufleţirea, întunecându-se, când văzură holda aşternută la picioare, ca o rogojină plină de creţuri. Grigore simţi deodată spânzurându-i din umăr mâneca goală a bluzei, petrecută pe sub cingătoare. Un timp flăcăul stătu mut, uitându-se la grâul culcat la pământ de

ploaia năpraznică: sprâncenele de cărbune i se strânseră într'un nod la rădăcina nasului.

— M...da... — murmură tărăgănat, în cele din urmă, după o pauză, pe care a lăsat-o parcă într'adins, ca un actor.

Deodată, aproape de tot, ieşi din pădure o brişcă; arcul hulubelor, vopsit în culoarea cerului, se cufundase în lanuri, un mânz alerga zburdalnic înaintea murgului, scoţând un nechezat subţire. Brişca, apoi, coti îndreptându-se spre tarla şi Grunia, zărindu-l pe socru-său care mâna calul, îi ieşi, fuga, în întâmpinare. La câţiva paşi depărtare se opri însă, roşie de mânie, cu pumnii strânşi la piept: alături de Terenti, cu o oală pe genunchi, şedea Soloveico, bălaie, cu faţa rotundă şi rumenă, îmbrăcată cu o bluză albă, brodată, ale cărei mâneci erau ca o spumă şi cu fusta de culoare închisă.

„Ce caută ea aici? — se întrebă Grunia. — Nu-i ajunge că mi-a pustiit viaţa, mai vine şi aici să-şi bată joc de mine?"

Terenti trase de hăţuri, privind cu mirare faţa încinsă şi buzele încleştate ale nurorii sale.

— Tare mai eşti prostuţă Gruniaşca! — spuse el cu dojană dar şi cu o mlădiere de grijă părintească în glas — ai ridicat tot satul în picioare! Bătrâna mea plânge mereu, nu ştie ce să creadă. Musafira noastră n'a putut nici ea să doarmă toată noaptea din pricina ta, a fost îngrijorată. O cunoşti?

— Ne-am mai văzut... — abia îngână Grunia, chinuită parcă de astmă, fără să-şi coboare mâinile strânse la piept şi îşi aţinti deodată privirea liniştită şi rece asupra femeii necunoscute.

Soloveico sări din brişcă şi se apropie de ea, zâmbitoare, cu nişte ochi albaştri ce străluceau plini de o bunătate naivă.

— Bună ziua, Gruşa — rosti cu glasul catifelat şi cântător, de ucraineană, şi Grunia îngrozită, se pomeni deodată strânsă în braţe. — Ieri nu te-am recunoscut... Şi doar îmi spunea Rodion mereu că are o nevastă tare bună şi frumoasă!... Dar acum când te văd, îmi dau seama că eşti şi mai frumoasă decât credeam !

Ochii fetei, glasul ei duios şi lin nu ascundeau nici pic de prefăcătorie şi totuşi Grunia nu-şi putea birui duşmănia şi neîncrederea ce-i sălăşluiau în suflet.

Soloveico, însă, o strângea cu putere în braţe, deşi Grunia rămânea nepăsătoare, ii mângâia părul şi gungurea înainte, privind-o cu ochi strălucitori de fericire:

— Rodion m'a rugat să vin la voi... Acolo, în ţinutul Pol-

tava, de unde sunt eu, nu mi-a mai rămas nimic alt, decât durerea, nu mai am nici mamă, nici tată, nici prieteni...

Ii tremura glasul; înţelegând, deodată, cât de absurde fuseseră bănuielile ei, Grunia îşi lăsă capul în jos, covârşită de o ruşine chinuitoare.

— Da'ce s'a'ntâmplat aci, la tine? întrebă Soloveico.

— Uite, furtuna a culcat grâul — spuse Grunia, ferindu-se şi acum să întâlnească privirea deschisă şi limpede a fetei.

— Ia hai să vedem!...

Ajungând la marginea holdei, Soloveico isbucni într'un râs gingaş şi dulce, apoi văzând că Grunia se uită la ea nedumerită, dădu din mână:

— Nu-ţi face inimă rea! Nu-i cine ştie ce nenorocire! Tot grâul ăsta o să-l punem pe picioare.

Era greu de înţeles dacă Soloveico glumea sau vorbea cu tot dinadinsul. E drept că şi pe Grunia o bătuse gândul, cât timp stătuse'n aşteptarea zorilor, să'ncerce a ridica spicele, dar lucrul acesta era atât de simplu, încât i se păruse absurd.

— Dar cum? — întrebă nerăbdătoare.

— Facem rost de nişte pari, întindem sfori şi-l facem să stea în picioare.

Terenti se apropie şi uitându-se la musafiră şi la Grunia care stăteau îmbrăţişate, mulţumit, îşi netezi cu palma barba mătăsoasă:

— Până una alta, ar fi bine să iei ceva în gură, Gruniaşa..

Soloveico se deslipi de Grunia şi se repezi spre brişcă să aducă un castron în care se aflau nişte colţunaşi cu smântână.

— Mănâncă; eu stau să te privesc...

Gruniei îi plăcea fata pe deantregul: şi trupul ei scund dar bine făcut şi ovalul gingaş al feţei cu obrajii rumeni şi ochii sinceri şi glasul ei domol şi cântător.

Grunia îşi turnă lapte într'o cană de aluminiu, luă colţunaşii, apoi se aşeză pe jos. Soloveico se lăsă şi ea pe iarbă, alături, vorbind mereu, fără să-şi mai ia ochii dela Grunia.

— Câte mi-a spus Rodion despre tine! Grozav te iubeşte... Işi amintea de tine zi şi noapte... Nu mă mai satur privindu-te cât de frumoasă eşti! Acum înţeleg de ce Rodion nu se uita la nicio altă fată, fie ea cât de mândră. Dar de ce eşti tu aşa de mohorîtă? Ori nu-ţi vine la'ndemână că stau la voi? Spune-mi cinstit, că nu mă supăr. Nu mă tem de atâta lucru: în războiul ăsta mi-am făcut o sumedenie de prieteni, pe tot întinsul Uniunii...

— Nu, nu, rămâi! O să-ţi placă la noi, ai să vezi! — se

grăbi Grunia să spună, cu sfială. — O să-ţi găsim şi un flăcău şi o să-ţi jucăm şi la nuntă...

— Nu-i nevoie să mi-l căutaţi, că pot să mi-l găsesc şi singură — răspunse Soloveico, voioasă, izbucnind în râs.

Sfârşind de mâncat, Grunia se ridică.

— Numai atât? — o întrebă Terenti şi clătină din cap, uitându-se mustrător la noră-sa. — La noapte vii acasă? Sau ai de gând să te muţi cu totul aci, să-ţi veghezi grâul?

— Am să vin taică — spuse Grunia.

O luă pe Soloveico de braţ şi alergară înaintea lui Gordei Ilici, care ieşea din pădure purtând o legătură de crengi.

După ce ascultă povestirea Gruniei, uitându-se la obrajii ei uşor rumeniţi, Gordei Ilici exclamă mulţumit:

— Ei, să ştii că-mi place! Cine-a pus la cale isprava asta? Dânsa? Ia te uită ce mândreţe de fată! Bine-ai venit! şi-i strânse mâna.

Gordei Ilici porni în galop spre sat şi după un ceas sosiră şi parii şi sfoara.

Flăcăii, fetele şi băetanii năvăliră buluc, gălăgioşi. Irinca, Frosia şi Clania bătură parii în pământ, dealungul cărărilor dintre rânduri şi, iată că, deodată, în marginea tarlalei se ridică, aidoma unui gard de nuiele, primul rând de tulpini care-şi clătinau, la adierea uşoară a vântului, spicele somnoroase. Grunia alerga dela un capăt la altul, veghind să nu se frângă spicele; ar fi vrut să-i spună fiecăruia câte un cuvânt bun, drept recunoştinţă. Frosia o urmărea cu privirea-i îngrijorată şi cercetătoare şi, de câte ori venea lângă ea, îi strângea tăcută mâna sau se apleca la urechea ei, să-i şoptească, turburată:

— Nu te mai frământa atâta, auzi tu? Nu te mai frământa... O s'o scoatem la capăt.

Grunia, care intrase până la piept în lanul de grâu abia ridicat, se întorcea mereu spre Soloveico. Fata apuca grijulie braţe întregi de spice ude, şi le rezema de frânghie, ciripind veselă cu Grigore.

Indreptându-se, tulpinile lăsau să se audă un troznet uscat de parcă ar fi ars înnăbuşit; vântul clătina uşor spicele.

Grunia bătu mereu temeneli până la căderea nopţii. I se încinsese faţa şi o ustura, pleoapele o dureau.

Coborând după creasta muntelui, soarele aprinse ruguri roşii. Răsfrângerile lor pe cer, ca nişte pânze roşii întinse, se întunecau din ce în ce. Poleiala portocalie, aurie, aproape de culoarea chilimbarului, fu înlocuită de lumina turbure a amurgului.

Când începu să se întunece, sosi şi Rachitin într'o brişcă. „Parcă i-ar fi şoptit cineva că am necazuri" — se gândi Grunia. O turbura faptul că Rachitin răsărea fără greş, întotdeauna când ea trecea prin greutăţi mari, dar fără să-şi dea seama, se bucura ori de câte ori îl vedea venind. Aşa cum ne bucurăm, în clipele amare şi grele de singurătate, când vedem pe cineva cunoscut, chiar dacă altădată prezenţa lui ne era o povară.

Rachitin lăsă brişca în dreptul colibei şi ieşi în calea Gruniei. Ţinea din obişnuinţă, mâinile la spate de parc'ar fi vrut să ascundă nuieluşa pe care-o purta.

— Bună ziua Grunia! Precum văd, o scoţi la capăt!

— Da, ne căznim să-l punem pe picioare, — Grunia se uita plină de nădejde la chipul lui binevoitor, de parcă ar fi aşteptat cine ştie ce ajutor din partea lui Rachitin. — I-am vârît nişte cârji la subţiori, ca la răniţi... Nu ştiu, însă, dacă o să-i fie de vreun folos!...

— O să-i fie, o să-i fie! — strigă Rachitin cu convingere şi cu însufleţire, lovindu-şi carâmbul cizmei cu nuieluşa. — In orice caz, rău nu i-aţi făcut! — tăcu un timp, ca şi cum s'ar fi gândit la ceva ce-l privea numai pe el. — Ieri prezidam în satul vecin o şedinţă a organizaţiei comsomoliste şi deodată aud că începe să plouă. Şi atunci mi-am adus aminte de dumneata...

Şi, cu toate că Rachitin spuse într'adins că-şi amintise doar întâmplător de Grunia, ochii lui dovedeau că niciodată n'o uita. De atâtea ori, luându-şi rămas bun dela ea, îşi făgăduise sieşi s'o înlăture din gândurile lui, să scape de nelinişte ce-i stăpânea, neogoită, inima; nu era, oare, o prostie să se gândească la nevasta altuia, la o femeie care, pe cât se părea, îşi iubea cu înflăcărare soţul? Şi totuşi, deşi avea de lucru peste măsură, amintirea Gruniei pâlpâia în el mereu ca o lumină, necontenit şi pretutindeni, şi oricât se muncea s'o înnăbuşe, nu izbutea să stingă licuriciul acesta viu. Era deajuns s'o întâlnească pe Grunia, ca să fie năpădit din nou de o nelinişte încântătoare.

Şi iată-l că, stând aci, parcă uitase de toate, în timp ce privea faţa ei trasă, gingaşă sub răsfrângerile apusului de soare, cu buze uşor pârlite şi umflate. N'avusese o zi prea uşoară!

— Grunia, dacă vrei, te duc până'n sat cu brişca; ăi fi obosită...

— Mai e o fată cu mine, — Grunia se întoarse către prietenele ei care o aşteptau în faţa cortului şi o căută cu ochii pe Soloveico.

— Cum vrei — Rachitin, turburat, începu să deseneze

ceva cu nuieluşa în podul palmei. — Dealtfel, voiam să mai stau de vorbă cu dumneata...

— Bine, să mergem!

La urma urmei, era vreun păcat dacă Rachitin o ducea cu brişca pân'acasă?

Toată lumea părea bucuroasă de faptul că Grunia n'avea să mai fie silită să meargă pe jos până'n sat, iar Soloveico îi spuse:

— Rămân cu fetele; o să cântăm şi-o să mai stăm de vorbă...

Grunia se simţi totuşi neliniştită până'n clipa în care îşi asvârli în brişcă pantofii murdari, apoi, urcându-se şi ea, îşi întinse picioarele trudite pe iarba moale, proaspăt cosită pe izlaz.

Miriştea rămasă de anul trecut troznea sub roti, stropi de noroi săreau, plescăind, din băltoace.

O ustura faţa bătută de vânt ziua întreagă, şi nu se mai îndura să-şi mişte mâinile şi picioarele pătrunse de o durere plăcută.

— Nu ţi-e frig, Grunia?

Ea zâmbi: chiar găsise ce s'o întrebe!

— Da de unde... ard toată...

Deşi îşi dădea seama că-i punea nişte întrebări fără rost, simţea totuşi nevoia să-i vorbească numai despre ea.

— Cum, întotdeauna lucrezi aşa la câmp: cu pantofi şi'n rochie de mătase?

— Se prăznuia sosirea lui Gordei Ilici şi tocmai mă pregăteam să mă duc şi eu acolo... când a început să plouă... Şi atunci, eu...

— A, înţeleg acum...

Brişca se legăna pe arcuri ori de câte ori roţile săltau în câte o groapă plină cu noroi. Când şi când venea din stepă câte o adiere ce desmierda, catifelată, pleoapele Gruniei. Ea-l lăsa pe Rachitin să vorbească; îi auzea, însă, cuvintele printr'o aromire încropită care-i amorţise trupul. Ar fi voit să scape de starea aceasta dulce de lâncezeală şi să-i răspundă, dar nu putea. In somn, capul îi căzu pe umărul lui Rachitin care, încordându-se lăuntric, se temea să mai facă vreo mişcare şi mâna calul cu o singură mână, lăsându-l să meargă în voie.

O bucurie lină, de negrăit, îi cânta în piept şi Rachitin nu voia câtuşi de puţin să turbure izvorul acela luminos ce-i scălda inima.

Luna se ridica de pe-o muche de munte. Prin amurgul portocaliu, faţa Gruniei abia se vedea, purtând o cută împietrită la

rădăcina nasului, şi Rachitin simţi deodată o dorinţă nestăvilită să atingă cu buzele şi să împrăştie încordarea aceea grea ce n'o părăsea nici în somn.

Se stăpâni însă, şi se întoarse. Putea oare să-i înşele încrederea nevinovată pe care i-o arătase?

Nu, însuşi gândul de a turbura fericirea altora era ruşinos. Se iubeau doar atât de mult, amândoi! E drept, un glas lăuntric îi şoptea lui Rachitin că Grunia nu se înţelegea prea bine cu bărbatul ei, dar ar trebui să aibe cineva o fire mârşavă ca să se folosească de o ceartă, de o şovăială sau de o răspântie din viaţa lor.

Rachitin privea cu părere de rău luminile din sat care se apropiau şi se gândea cu tristeţe: „Eu l'am dus pe bărbat încolo, iar pe nevastă tot eu am adus-o încoace, dar nu-s în stare să-i despart deabinelea". N'ar fi şovăit câtuşi de puţin, şi ar fi ştiut să-i câştige dragostea, dar numai dacă...

Brişca trecu, sgâlţânându-se, printr'un hârtop, şi Grunia deschise ochii. Simţind că-şi rezemase capul de umărul lui Rachitin, se îndepărtă speriată şi se înroşi: „Vai, ce ruşine! — se gândi ea. — Suntem aproape de sat. Asta'nseamnă că am dormit tot drumul".

Grunia privi cu luare aminte faţa turburată a lui Rachitin, şi se hotărî deodată să i se destăinuiască.

— Nu mai e nimic între mine şi Rodion. Ne-am înstrăinat de tot.

Fiori de nelinişte-l trecură pe Rachitin. Scoase din buzunar fără nici un rost o lanternă electrică şi, în timp ce-o asculta pe Grunia, obrajii lui se încinseră ca focul. Când isprăvi, Rachitin se uită în ochii ei ce aşteptau nerăbdători şi începu să vorbească fără şir, înfierbântat:

— Nu înţeleg... — voia să spună că nu înţelege cum o putea urî cineva pe Grunia, dar rosti cu totul altceva. — Cred că Rodion o să se'ntoarcă fără zăbavă şi o să vă lămuriţi între voi. Ştiu bine că te iubeşte, crede-mă...

Nu-şi dădea nici el seama de ce-i vorbise astfel. Nu-i prea venea la îndemână dar, cum nu mai putea s'o întoarcă, continuă s'o liniştească pe Grunia.

— Se întâmplă câteodată să se işte neînţelegeri între doi tineri, dar apoi lucrurile se limpezesc dela sine... Şi trăiesc şi muncesc mai departe în bună învoire!

— Dacă s'o întoarce, n'am să mai pot fi ca înainte... — spuse cu asprime Grunia.

Se iviră primele case. Sălcii argintii se scăldau în lumina ce se revărsa pe ferestre, glodul gros de pe drum sclipea.

— Ascultă-mă Grunia. — Rachitin îi luă mâna cu sfială. Oare-i atât de ușor să respingi un om pe care-l iubești?

„De ce l-oi fi chinuind? — se gândi Grunia. — Am și găsit cui să mă spovedesc!" — O apucă o milă covârșitoare și de ea, și de Rachitin.

El ședea cu buzele încleștate și se gândea că, în curând, avea să rămână singur. Dar în seara asta, se părea că se înțeleg atât de bine și, poate, nu mai lipsea mult ca să fie fericit toată viața.

Roțile trăsurii începură să huruie pe scândurile podului și Rachitin își dădu seama că nu va fi în stare să rostească niciun cuvânt care ar putea să-i apropie unul de altul.

Grunia sări din trăsură și el își simți inima svâcnindu-i.

— Iartă-mă, rosti Grunia.

— Ce spui tu Grunia! Aș avea ceva de iertat?

— Sigur că da! M'am apucat să-mi vărs focul, fără să te întreb măcar...

— De ce vorbești așa? Atât de străin sunt pentru tine?

Ea începu a se căi că adusese vorba despre asta. Conversația lor ascundea ceva neliniștitor.

— Cred că'n afară de dumneata nu mi-aș fi deschis nimănui inima — se uită la fața lui încordată, atentă și sfârși în șoaptă: — Îți mulțumesc...

Rachitin lovi calul cu capetele hăților și o porni înainte pe ulița luminată, fără să se mai uite înapoi.

11

După ce plecă trenul, Rodion umblă o mulțime prin gară, nădăjduind să-l întâlnească pe Rachitin ori pe selecționar și, negăsindu-i, se întoarse în sala de așteptare. Se hotărî să rămână aci până dimineața, când va găsi vreo mașină care să aibă același drum cu el. Umbla de colo până colo, dealungul băncilor lungi și tari pe care moțăiau călători și nu știa nici el dece nu putea deloc să-și găsească astâmpăr.

„Dar dacă astăzi când toată lumea o să afle că am plecat, o să fiu dat afară din colhoz?" — îi trecu deodată prin minte și, fulgerat de bănuiala asta, se opri locului.

Vedea, ca aevea, sala înțesată cu oameni și brațele ridicate și-l apuca groaza gândindu-se că printre consăteni nu se afla niciunul care să fi votat pentru el, luându-i apărarea. Oare nu

se lepădase singur de rostul vieţii sale nesocotindu-i pe toţi? De vreme ce, fără să spună nimănui nimic, plecase de capul lui din colhoz, însemna că n'avea nevoie de ei. Era limpede!

Sudoarea-i îmbrobonă fruntea. Neputându-şi birui neliniştea, îşi luă geamantanul şi ieşi afară.

O noapte întunecoasă, apăsătoare, veghea târguşorul unde oprea trenul; în grădiniţa de lângă gară, sălciile dormeau cu crengile aplecate şi mirosea a praf. Pe drumul pavat cu piatră de râu, felinarul arunca un rotocol galben de lumină, înghemuit de beznă.

Rodion stătu o mulţime în cumpănă, sub felinar, neştiind ce avea de făcut şi îngrijorarea din suflet îi biciuia tot mai tare închipuirea sgândărită.

Da, da, şi oamenii vor avea dreptate! Se gândea prea mult la el însuşi, prea îşi râsgâia năzuinţele lui deşarte, când ar fi trebuit să facă la fel ca toată lumea, nu să se tragă în vizuina lui, ca o marmotă, aşteptând o lună întreagă să se întâmple ceva. Zadarnic ai crezut c'o să se sperie cineva văzându-te plecat, zadarnic ai crezut că oamenii nu vor putea fără tine! Sunt atâţia plugari în colhoz care-şi cunosc meseria, încât nici n'o să se bage de seamă că lipseşti ! Nimeni n'are nevoie de tine, nimeni !

Chiar nimeni? Dar Grunia? Rodion şi-aduse aminte de împrejurarea în care vorbise pentru ultima dată cu nevastă-sa, de faţa galbenă ca de ceară a Gruniei, de capul ei dat puţin pe spate, şi gemu încet, cu dinţii încleştaţi. Cum de a putut să-i spună asemenea cuvinte, când zi şi noapte se gândea numai la ea şi, când numai năzuinţele lui deşarte care-l măcinau l-au tot împiedecat să-şi deschidă sufletul ca pe o carte în faţa ei.

Rodion îşi asvârli cu o smucitură geamantanul pe umăr şi porni grăbit pe un drum vicinal. Picături de ploaie îi căzură pe faţă şi el le scutură, înciudat. Neastâmpărul îl gonea spre casă.

Gândul că soarta s'ar putea să-i fie hotărîtă dela o zi la alta se înrădăcinase temeinic în mintea lui şi Rodion nu voia să mai piardă nicio clipă.

Câmpia era mohorîtă şi pustie; deasupra ei, jos, pluteau nori de furtună ca un fum negru, iar îndărătul colinelor ce mărgineau ogoarele, fulgerele se fugăreau ca nişte şopârle de foc.

Mutându-şi geamantanul de pe un umăr pe celălalt, Rodion privea încordat în lungul drumului care abia se ghicea; era stăpânit de un simţământ amestecat, de ciudă şi de ruşine, când se gândea la timpul atât de preţios pentru obştie pe care-l irosise fără rost.

In depărtare se ridicară columne întunecate de praf; izbit de mireasma ameţitoare a pelinului, Rodion nici n'avu răgaz să-şi vină în fire că se pomeni încolţit de vârtejuri turbate care începură să tragă de mantaua lui ca o haită de câini abia scăpaţi din lanţ. Geamantanul se sbuciuma în mâinile lui, cât pe ce să-i fie smuls ca o surcea şi dus în bezna vijelioasă.

De-o parte şi de alta a drumului secara foşnea fără astâmpăr, îndoită de vânt; mai încolo, în mijlocul unui ostrov de tufişuri, un plopşor şui dârdâia şi-şi întindea ramurile, rugându-se, parcă, să fie cruţat.

Rodion îşi acoperi cu mâna ochii orbiţi de praf şi fugi spre copăcel dar n'avu timp să se pună la adăpost: şiroaie grele îi căzură în spate ca şi cum s'ar fi deşertat din înalt găleţi cu apă. Rezemându-se de trunchiul sbuciumat al copăcelului, înţelese că nu putea găsi nicăieri adăpost pe întinderile acestea de câmp înnecate în puhoaiele de ploaie.

Apa îl pătrunse numaidecât până la piele; i se scurgea prin guler şi-i plescăia în cisme, iar cerul era spintecat mai departe de fulgere şi-şi lăsa deschise zăgazurile...

Uitându-se la drumul năpădit de apă, Rodion se gândi cu groază la stricăciunile pe care ploaia năprasnică le putea pricinui ogoarelor colhozului.

Şi într'o astfel de zi, când fuseseră loviţi de o urgie ale cărei urmări, cine-ştie dacă mai puteau fi îndreptate, el dezertase, fugise ca un mişel, ros de îngâmfarea lui deşartă. Se dovedise lipsit de curaj în faţa greutăţilor! Oare acolo, pe front, când te retrăgeai, nu-ţi adunai puterile ca să dai o nouă lovitură şi nu porneai iar la atac şi învingeai?

Rodion nu mai avu răbdare să rămână sub plop; se simţea doborît sufleteşte şi stingher şi, ca să scape de simţământul acela apăsător de neputinţă, îşi aruncă din nou geamantanul în spinare şi-şi luă calea, dând mereu prin hârtoape noroioase şi prin băltoace.

Furtuna, care trecuse ca o herghelie, galopa acum pe colinele gârbove din marginea ogoarelor; înapoi, departe, în negură, drumul cenuşiu abia se deosebea; Rodion îşi simţea faţa scăldată de răcoarea pătrunzătoare, de mirosul frunzişului proaspăt spălat şi al pământului ud.

Deodată zări înainte o matahală neagră şi Rodion fu năpădit de bucurie auzind glasuri omeneşti. Apropiindu-se văzu nişte autocamioane care se împotmoliseră în şanţ. Motoarele duduiau puternic, opintindu-se, roţile patinau scrâşnind, glo-

dul clefăia sub cismele oamenilor, licăreau țigările aprinse și se auzeau vocile răgușite ale șoferilor.

Unul dintre ei, care sprijinea cu umărul caroseria mașinii din față, îi întinse lui Rodion un topor și-i strigă:

— Dă fuga în pădurice și taie niște crengi să le așezăm sub roți, altminteri nu mai ieșim de aici.

Rodion luă toporul fără să scoată o vorbă, se repezi în păduricea depe colina din apropiere, tăie câțiva pomișori și, legându-i cu o curea, îi târî până'n drum.

O lumină puternică îl izbi în ochi; orbit, își strânse pleoapele și, ciocnindu-se de cineva, se opri în fața mașinii, gâfâind.

— Aici — îi strigă un glas. — Mai repede!

Deabia după ce aruncă legătura lângă roți, Rodion căută să afle :

— Ce duceți ?

— Niște transformatoare noi pentru instalația uzinei electrice. Da'tu de unde ești?

— Dela „Zori de Zi".

— Noi dela „Partizanul de Munte". Vasăzică suntem concurenți. Voi ați stârnit atâta vâlvă cu semănăturile pe întinderi mari?

— Noi.

— Mare scofală... — veni din întunerec un glas batjocoritor — n'ar fi făcut nimic dacă nu lucra la ei, în colhoz, Gruniașa noastră !

— Dar acolo a arătat ea ce poate! Cum o duce, bine?

— Binișor — răspunse în silă Rodion pe care-l încerca ispita să le spuie cu mândrie că el era bărbatul Gruniei; se temea, totuși, să-și desvălue numele, de parcă l-ar fi putut prinde cineva că fugise în chip atât de rușinos.

— Ar trebui s'o ducă bine, nu „binișor": un om ca ăsta se cuvine să fie prețuit...

Rodion tăcu.

Motoarele se opintiră iar. Noroiul vârtos fleșcăia sub roți, crengile trozneau, fărâmate parcă de niște dinți uriași. Rodion împingea din răsputeri cu umărul în peretele caroseriei și striga împreună cu ceilalți: „Mai! Mai!" — și, poticnindu-se și alunecând mereu cu piciorul în șanț, le ajută să urnească mașina și să iasă la drum drept. Pe urmă, cea de-a doua mașină o luă și ea din loc, turtind crengile așternute sub roți și stropind cu noroi fețele oamenilor și, după ce, însfârșit, și cel din urmă camion ieși pe șosea, Rodion abia putu să-și găsească geamantanul murdar de glod.

— Să trăieşti flăcăule! — îi mulţumi unul dintre şoferi, strângându-i mâna. — Hai urcă-te'n cabină, să mergem!

— Păi n'am acelaşi drum cu voi...

— Cum aşa? — spuse cu părere de rău şoferul. — Va să zică te ostenişi degeaba?...

— De ce, degeaba? — spuse cu o bucurie sfioasă, Rodion. — De vreme ce le-am scos din şanţ, înseamnă că n'a fost degeaba...

Işi luă rămas bun dela şoferi şi, după ce stătu să asculte vuietul maşinilor care porniseră în acelaşi timp pe şosea, îşi văzu de drum.

După două ore de muncă, parcă-i sporiseră puterile: mergea uşor, fără să simtă greutatea geamantanului, cu trupul înviorat — ceeace-l umplea de curaj — şi, dacă nu s'ar fi gândit cu nelinişte la cele ce-l aşteptau acasă, ar fi fost aproape mulţumit. Nu dorea decât un lucru: să ajungă mai repede în colhoz, să se mărturisească vinovat faţă de Grunia ca şi faţă de toţi ceilalţi şi să se apuce de treabă. Să facă ceva — orice — dar fără să piardă nicio zi. Era tocmai ceea ce visase el în ultimii ani: să se întoarcă acasă, să înceapă să muncească — orice — să aducă şi el partea de muncă şi inovaţie în gospodăria obştească. Iată despre ce vorbeau cu foc ostaşii în bordei, pe front; şi când treceau prin greutăţi mai mari, gândul la munca şi la viaţa ce-i aştepta în viitor îi făcea mai îndârjiţi şi mai aprigi în luptă... Iar el, când colo, cu voia lui, era cât pe ce să se îndepărteze de ţelul, către care năzuia cu tot sufletul...

O bătaie sfioasă în geam o trezi pe Grunia dis-de-dimineaţă: cine putea să vină cu noaptea'n cap? Speriată, se ridică în capul oaselor şi privi la fereastra acoperită de o pâclă cenuşie, dar nu văzu pe nimeni. Şi iar bătu cineva nerăbdător, cu degetul, în geam.

Luă repede ceva pe ea şi, mergând pâşind ca să nu scârţâie podelele, trecu în tindă, trase zăvorul şi se dădu brusc înapoi.

In cerdac, stropit din cap până'n picioare cu noroi, stătea Rodion cu un zâmbet încordat pe faţă.

— Grunia — şopti el şi păşi, cu braţele întinse, spre ea. — N'am mai avut răbdare să aştept o maşină... şi am venit pe jos... M'a prins ploaia... Ce s'a întâmplat cu holda ta?

Mergea spre ea, în timp ce Grunia, privindu-l cu ochi mari şi lipsiţi de viaţă, se tot trăgea înăuntrul tindei.

— Ce-i cu tine Grunia? — întrebă el speriat; ochii ei, încrustaţi în faţa cioplită ca din piatră cenuşie, nu-l lăsau să se apropie.

— Grunia — repetă el, cu glas scăzut.

Şi când înţelese că pocăinţa lui era târzie, Rodion se aşeză jos pe pragul tindei şi-şi cuprinse faţa'n mâini.

Simţind o durere, Grunia îşi dădu seama că-şi apucase cosiţa cu degetele şi trăgea în neştire de ea; îşi descleştă mâna şi se întoarse în odaie. Rodion o urmă, lăsând urme murdare pe podelele vopsite.

Işi îndreptă spatele, acoperind cu trupul canatul uşii; palid, tras la faţă, o privea pe Grunia cu nişte ochi înspăimântaţi şi strălucitori, de parc'ar fi avut friguri.

— Sunt tare vinovat faţă de tine... — şopti ca şi cum el însuşi ar fi vrut să se convingă.

„De ce mi-o fi spunând asta? De ce? Doar mă urăşte!" — se gândea ea, în timp ce-şi strângea grămadă, la repezeală, lucrurile.

— Nu mai plec nicăieri, Grunia ! — rosti el cu un fel de desnădejde.

— Nu, nu, nu! — murmură ea aplecată lângă pat să-şi lege şireturile ghetelor; degetele-i înţepeniseră şi n'o ascultau. Repeta înainte: — Nu, nu!... — deşi nici ea nu ştia ce voia să spună cu asta.

In sfârşit, după ce înnodă la întâmplare şireturile, se ridică, îşi puse basmaua pe cap şi se îndreptă spre uşă.

El îşi desfăcu braţele, împiedecând-o să iasă, de parc'ar fi nădăjduit s'o ţină cu de-a sila.

— Ascultă... Nu se poate aşa... — îngână cu buze tremurătoare, — hai să lămurim lucrurile...

Un zâmbet rău şi istovit sumese colţurile buzelor ei pălite:

— Nu te cred!... Lasă-mă!...

Pe faţa lui Rodion se iviră pete aprinse.

Grunia deschise încet uşa şi ieşi din odaie. Nici n'avu vreme să treacă pragul tindei că auzi glasul Nataşei Soloveico; încremeni locului cu urechea ciulită:

— A sosit tovarăşul locotenent?...

— Nataşa! — în glasul lui Rodion suna o bucurie vădită. — Când ai venit? Ieri?... Cum de nu ne-am întâlnit?

— Nu ştiu cum s'a 'ntâmplat — glasul fetei era uşor schimbat, cam batjocoritor. — Dar cum să ne întâlnim când drumurile noastre văd c'au luat-o fiecare într'altă parte... Nici n'am ştiut că ai un nume atât de prost în colhoz! Mă chemai la muncă şi văd că tu stai cu mâinile'n sân sau umbli creanga....

Rezemându-şi spatele de peretele de scânduri, Grunia aştepta răspunsul lui Rodion. Zadarnic, însă. El tăcea mâlc.

Se auziră scârţâind treptele şi în cerdac se ivi un om îm-

brăcat cu o manta de praf, bine cunoscută Gruniei şi, pe cap, cu o şapcă în pătrăţele.

— Nichita Sergheici!

Grunia se deslipi de perete şi ieşi în întâmpinarea selecţionarului, zâmbind vinovată.

— Bună dimineaţa! — El îi strânse mâna cu putere. — Ei, ce mai face grâul nostru?

— L-a culcat ploaia, Nichita Sergheici, l-a culcat! — spuse Grunia desnădăjduită, ferindu-se să întâlnească ochii selecţionarului, de parcă numai ea ar fi fost vinovată de ceea ce se întâmplase.

— Nu-i nimic, o să se ridice! — rosti cu convingere selecţionarul. — Soiul ăsta e tare. N'o să rămâie culcat. Inţelegi tu? O să se ridice!

Grunia răsuflă uşurată şi-şi înălţă capul.

— Hai să mergem chiar acum la câmp! — o rugă el, nerăbdător.

Faţa lui oacheşă şi prelungă vădea numai linişte şi hotărîre. In ochii lui albaştri fulgeră o sclipire umedă.

12

Şi iată că pentru Rodion veni o zi grea — poate cea mai grea din viaţa lui: trebuia să se prezinte în faţa biroului de repartizare a oamenilor la muncă, şi, covârşit de ruşine, să dea socoteală înaintea tuturora, pentru faptul că timp de o lună de zile nu ieşise la lucru.

Era cu neputinţă să scape de această cumpănă; orânduirea aceasta fusese statornicită în colhoz cu mult înaintea războiului, pentru ca brigadierii să nu mai fie nevoiţi să meargă din casă'n casă şi să-şi adune oamenii. Dimineaţa, la o anumită oră, colhoznicii veneau la biroul de repartizare şi, luându-şi, după o consfătuire de zece minute, câte o însărcinare, porneau de-aci deadreptul la lucru. Odată cu întoarcerea lui Gordei Ilici, măsura aceasta intrase din nou în vigoare.

Rodion ştia că nu se va face nicio excepţie pentru el şi nici n'o să fie chemat prin vreun curier; de aceea auzind dis-de-dimineaţă pocnetele difuzorului, sări repede din pat, se îmbrăcă şi ieşi.

Soarele se ridica deasupra văii, poleind cu aur băltoacele rămase după ploaie. Roua strălucea, ca nişte licurici, în iarba ciu-

fulită. Dinspre grădini venea o adiere încărcată cu mireasma lâncedă a florilor.

Rodion însă, în timp ce se strecura prin ulicioarele pustii, îndreptându-se spre biroul de repartizare, nici nu lua în seamă frumusețea dimineții ce da în fapt, nu-i putea simți farmecul pedeantregul. Era stăpânit de-o neliniște ciudată, istovitoare.

Când ajunse acolo, sala era înțesată de lume. Cineva citea cu glas tare, la fereastră, un ziar proaspăt; doi flăcăi jucau biliard, lovind bilele lucioase de metal și făcându-le să se rostogolească pe postavul verde; câteva femei flecăreau pe o bancă. râzând cu hohote. Totul părea neschimbat, ca'n celelalte zile, nimeni nu-l privea cu ochi mai curioși ca altă dată și totuși un simț lăuntric îi spunea lui Rodion că nu va putea ocoli o discuție neplăcută.

Strângând mâinile consătenilor și răspunzând semnelor binevoitoare făcute cu capul, se strecură spre un colț mai îndepărtat și mai întunecos.

„De ce-or fi zăbovind atâta, de ce nu încep odată?", se gândea tocmai, ros de neastâmpăr, când svonul de glasuri din salá crescu brusc, făcându-l să tresară.

In încăpere se stârni freamăt și forfotă. Spre masa acoperită cu pânză roșie se îndreptau, unul câte unul: Crasnopiorov, Gordei, Ilici, Ciuciaev, Vania Iarchin și Grunia.

„Dar ea ce-o fi căutând printre ei? — se miră Rodion. — Ah, da! Cum de putuse uita că Grunia făcea parte din comitetul de conducere? Nădăjduise în adâncul sufletului că nici Grunia, nici Soloveico n'aveau să vină la ședința biroului pentru repartizarea muncilor. Chit că Soloveico nu era de pe aici lui tot nu i-ar fi venit la îndemână.

Sgomotul se mai potoli. Crasnopiorov bătu cu creionul în dopul carafei de sticlă și netezindu-și părul rar, se ridică de la masă, uitându-se liniștit și cu luare aminte la oamenii din sală.

— Acum... — și-și privi ceasul dela mână, — e șase fără două minute... Sunt toți prezenți?

— Patru absențe motivate! — răspunse un glas puternic.

— Bine. Să începem. — Crasnopiorov se înclină puțin înainte și își așeză mâinile pe tăblia mesei. — Mâine, tovarăși colhoznici, o să ieșiți la cosit pe izlazuri: fânețele sunt frumoase; firește, o să lucrăm așa cum ne stă'n obicei. Trebue să isprăvim cât mai repede cu cositul, altminteri n'o să putem prididi cu secerișul. Pregătiți-vă fiecare de azi, cercetați dacă toate-s în bună rânduială ca, mai apoi, să nu dați vina unul pe altul, dacă or ieși în vileag unele cusururi. Fiecare, răspunde pentru sine și

pentru toţi cei din brigada-lui. Pentru ca disciplina să fie întărită, comitetul de conducere a hotărît să pună în fruntea primei brigăzi pe Matvei Haritonovici Rusanov. Aveţi ceva împotrivă?...

Prin sală parcă trecuse vântul, stârnind un ropot de aplauze.

Matvei Rusanov se sculă în picioare, în rândul din faţă; era stânjenit şi roşu ca racul; în mâinile lui vânjoase şi arse de soare tremura o foaie de hârtie.

„Repede a mai avansat" — se gândi Rodion, fără să mai simtă nici urmă din duşmănia pe care-o avusese cândva faţă de tovarăşul său.

— Am să citesc acum lista celor care fac parte din brigada mea, — spuse Matvei şi, cu o voce răguşită de emoţie începu să strige pe rând numele acestora.

Auzind, rostit în coadă, şi numele său, Rodion se înroşi tot şi-şi lăsă capul în piept.

— Sarcina noastră e următoarea — încheie Rusanov cu glas tare: — azi controlăm totul, până la ultimul şurub, ca să putem ieşi mâine dis-de-dimineaţă la cositul fâneţelor! — şi după o tăcere Matvei întrebă, ca pentru a fi pe deplin împăcat:

— Au auzit toţi cei care fac parte din brigada mea?

Rodion înălţă fruntea.

— Toţi — murmură sala.

Rusanov se aşeză, ştergându-şi cu o batistă albă fruntea asudată.

— Are cineva de pus vreo întrebare? — spuse Crasnoplorov.

Toată lumea tăcea. După vreun minut, însă, se ridică iar Matvei Rusanov şi dădu sfios din umeri:

— Am ceva de lămurit.. Cum rămâne cu unul dintre oamenii mei, cu Rodion Vasilţov? E mai bine de o lună de când n'a mai ieşit la lucru; se spune chiar că ar fi plecat în altă parte... Cum să-l socotesc, ca pe un suflet mort?

Rodion îşi simţi faţa cotropită de fierbinţeala sângelui.

De abia se deslipi de pe bancă, ridicându-se roşu la faţă.

— Am venit — rosti cu glasul înfundat, de parcă-şi dusese pumnul la gură.

Matvei se întoarse repede şi, o clipă, se uitară ţintă unul la altul.

Rodion îşi feri privirea.

— Atunci totul e în regulă, nu mai am de pus nicio întrebare, — spuse Rusanov şi se aşeză.

In sală se aşternu o tăcere stingherită. Lui Rodion i se părea că liniştea aceasta creştea, se umfla, răsunându-i în urechi.

— Eu am de pus o întrebare. — Gordei Ilici se ridică dela masă, lat în umeri, îmbrăcat cu o bluză kaki, cu două rânduri de barete de decorații pe piept. Vasilțov, ia vino'ncoace, la lumină... Noi nici nu ne-am văzut, încă, pân'acum.

Cu mâinile încleștate la spate și capul aplecat, simțind svâcnetul sângelui în tâmple, Rodion se îndreptă spre masa la care se aflau așezați membrii comitetului de conducere. I se părea că podeaua-i fuge de sub picioare.

— Ei, bună ziua, locotenente — spuse Ciuciaev.

— Bună ziua Gordei Ilici. — Rodion își înălță ochii spre responsabilul organizatoric al Partidului, apoi și-i coborî numaidecât.

— Vin în colhoz și întreb: „Da' unde-i Rodion Vasilțov al nostru?" — urmă Ciuciaev cu glasul mirat și puțin batjocoritor — și nimeni nu scoate o vorbă, de parcă s'ar rușina să-mi spună unde te-ai ascuns... Taică-tău se codește, nevastă-ta-mi răspunde: „Nu știu", colhoznicii nu te-au mai văzut de o lună întreagă. Ce dracu' o fi, mă gândesc eu. Auzisem că flăcăul a luptat ca un viteaz și aci... Să se fi lăsat ispitit de o viață mai ușoară? Ia lămurește-ne, ce s'a'ntâmplat? Pe unde-ai fost tot timpul ăsta, ai?

— Toată lumea știe unde... spuse Rodion tărăgănind mult cuvintele și părându-i-se că nu auzea decât el ceea ce vorbea.

— Am auzit c'ai fost plecat... Te-a trimes cumva colhozul într'o delegație?

— Nu, am plecat așa...

— Va să zică cu dela tine putere?

— Da.

Rodion simțea zeci de priviri atente ațintite asupră-i, pândindu-i fiecare mișcare; rămăsese ca pironit locului.

— Te mai socotești membru al colhozului nostru?

— Da, — parcă i se umflase limba în gură și nu-i mai dădea ascultare.

— Dar statutul artelului nostru și regulamentul interior îl cunoști?

— Il cunosc... — Rodion înălță capul și, aruncând o privire spre colțul încăperii, tresări ca ars: Natașa Soloveico îl privea cu asprime fără cruțare; întumându-și ochii se izbi de căutătura cercetătoare a lui Grigore Ceremisin și ori încotro se întorcea întâlnea ochii sfredelitori, la pândă, ai cuiva. Oftă și-și ridică privirile'n tavan.

— Ei, atunci să-i lăsăm pe oameni să hotărască în privința ta, — spuse aspru Gordei Ilici și se așeză la locul lui. Te rog, Cuzma Danilâci, du desbaterile mai departe.

— Cine are de făcut propuneri?

După o tăcere, cineva strigă ațâțător.

— Să i se dea o amendă de zece zile de muncă!

Rodion ar fi fost gata să se lipsească de câștigul tuturor zilelor de muncă din timpul însămânțărilor, numai să se sfârșească mai repede cazna asta. Moș Hariton ședea ca umflat în pene, aproape de masă, cu palma lată ca o frunză de brustur la ureche. Bătrânului, pe semne, i se făcuse milă de flăcău; se ridică de pe bancă tușind și spuse cu voce răgușită, schimbând priviri cu colhoznicii, de parcă le-ar fi cerut sprijinul:

— Măi copii, dar poate că el... cum se spune asta, Vaniușca Iarchin... poate că o să se reconstruiască, ei, ce ziceți?

Sala izbucni în hohote de râs; parcă s'ar fi deșertat un sac cu mazăre, lăsând boabele să se rostogolească și să salte, risipindu-se până'n colțurile cele mai îndepărtate.

Și, ca un răspuns la întrebarea lui Hariton, glasuri hotărîte se ridicară ici și colo.

— Dacă-l ierți, și el își dă iar în petec?

— Poate că vrea să fie ditai șeful și nu-și găsește loc potrivit în colhozul nostru!...

— N'o fi având cumva nevoie de-un concediu de odihnă? C'atunci e simplu, îi facem rost numaidecât de-o foaie de drum!

— Ba să-și judece singur faptele!

Știind că n'are cum să se desvinovățească, Rodion primea loviturile pe tăcute, dar când auzi de „concediul de odihnă" nu-l mai răbdă inima:

— Ce tăbărîți așa pe mine? — strigă sugrumat de ciudă și furie. — M'am dat eu vreodată în lături dela vreo muncă grea?.. Ce v'a apucat? De când mă știu... și simțind deodată, cu groază, un nod de plâns ce i se urcase'n gâtlej, amuți.

— Ia vezi, Rodion, nu-ți ieși din sărite și nu te rățoi așa! — auzi glasul mânios al lui taică-său. — Ascultă mai bine ce-ți spun oamenii și mulțumește-le!

Din nou pluti în sală o liniște apăsătoare și nesuferită; de aceea Rodion se bucură când Gordei Ilici se ridică iarăși și începu, împăciuitor:

— Uite ce-i, Rodion Terentievici, critica trebue să-ți fie dragă ca o mamă. Nu crâcni împotriva adevărului, oricât de greu și de amar ar fi el. Dacă nu te ții de ceilalți oameni și nu apleci urechea la ceeace-ți spune poporul socotindu-te mai breaz decât toți, atunci ai să te usuci pe picioare și oamenii au să te smulgă ca pe o buruiană!... Gordei Ilici răsuflă adânc, uitându-se la mulțimea din

sală care se potolise şi-şi răsuci, pe gânduri, mustaţa căruntă. — Nenorocirea ta, Rodion, stă pe cât se pare, în faptul că nu ţii socoteală decât de vrerile tale şi că nu-ţi pasă de poveţile oamenilor Şi e ştiut, doar : că acela care socoteşte că poate trăi de unul singur sau care, să zicem, îşi pierde încrederea în popor, rămâne întotdeauna un om fără căpătâi.

— Asta-i adevărul adevărat! — se însufleţi iar moş Hariton, clipind mărunt cu genele lăptoase şi legănându-se pe picioarele-i uscate, ca un pom care s'ar fi clătinat, troznind, din pricina vântului. Uite de pildă, Nicolae al nostru, nepotu-meu... Eu, poate, oi fi cu vreo mie de ani mai vârstnic decât el şi totuşi, îmi plec urechea la tot ce izvodeşte mintea lui crudă. Tare isteţ băiat !... Poate să-ţi socotească politica pe degete, ştie şi ce 'nvârte America şi cine-i cântă 'n strună, şi ce primeşte în schimb, de pomană, dela ea... şi aşa mai departe. Cât despre Rodion Terentici, apoi spun şi eu aşa: e doar o creangă dintr'un copac de soi, trebue deci să simtă şi el!... Iar un om de ispravă se cuvine să fie iertat...

Rodion stătea posomorît şi trist; pierduse orice nădejde că va fi iertat.

In locul lui moş Hariton se ridică, apoi, Crasnopiorov şi, după zâmbetul slab pe care-l stoarseră buzele-i pline, după felul cum îşi apropie dulceag, pleoapele, toată lumea înţelese că născocise un lucru năstruşnic.

— Am de făcut următoarea propunere... Pe cât se vede Vasilţov nu prea pune mare preţ pe zilele-muncă ale colhozului. Ar fi bine atunci să se mai odihnească o săptămână, după oboseala drumului, şi abia după aceea să iasă la câmp...

Un murmur însufleţit trecu printre rânduri...

— Inţelept lucru — spuse Gordei Ilici, schimbând o privire cu preşedintele. Pune-l la vot, Cuzma Danilâci !

— Asta aţi scornit-o în bătaie de joc? — icni, printre dinţi, Rodion. Doar nu-s copil mic... şi nu vă mai bateţi joc de mine în faţa oamenilor. Dacă aveţi de gând să mă pedepsiţi, pedepsiţi-mă ! Dar nu mă luaţi aşa !...

— Nu-i nimic, pentru tine-i deajuns atât — rosti, liniştit, Gordei Ilici.

Se votă propunerea, după care toţi uitară, parcă numaidecât de Rodion. Brigăzile primiră sarcini şi părăsiră repede sala; Rodion nici n'avu vreme să se desmeticească bine, că se şi pomeni singur în mijlocul încăperii ce se golise.

Femeia care făcea curăţenie intră fără sgomot, cu paşi uşori, şi Rodion tresări, văzând-o deodată în faţa lui.

— Ce stai aşa bosumflat, flăcăule? — îl întrebă ea şi, neprimind niciun răspuns, bombăni: — Hai, du-te să-i ajungi pe ăilalţi, că eu am de măturat aci — şi trecu printre bănci, legănându-şi mătura.

Rodion trânti uşa şi ieşi în cerdac. Il durea capul de parcă-i era strâns într'un cerc de fier şi avea gura uscată.

„Incotro acum?". Şi cum n'avea niciun zor şi nicio treabă, cum nu era nicăieri şi de nimeni aşteptat, se simţi foarte stingherit.

„Mă duc să mă culc; aşa o să-mi treacă ziua mai repede — hotărî el. De vreme ce-am fost lăsat să mă odihnesc, am să caut să mă folosesc de răgazul ăsta."

Se urcă în pod, se trânti pe o grămadă de fân a cărui mireasmă îi curma suflarea şi închise ochii. După ce stătu culcat aşa, vreun ceas-două, înţelese că încerca zadarnic să se amăgească. Cine-ar fi putut să doarmă după o săpuneală ca asta? Se silea să nu se mai gândească la cele auzite în şedinţa biroului de repartizare; era, însă, deajuns să-şi spună: „Destul, scoate-ţi din cap toate astea" — şi fiece amănunt se zugrăvea şi mai viu, şi mai puternic, în închipuirea lui. Fără îndoială sătenii l-ar fi beştelit şi mai rău, dacă nu s'ar fi gândit să-l cruţe pe taică-său şi pe Grunia. Zi bogdaproste că oamenii s'au arătat îngăduitori!

„Linişteşte-te! Vino-ţi în fire!" — îşi spunea într'una Rodion; simţea, însă, că n'avea să-şi mai poată redobândi cumpătul. Maică-sa veni de câteva ori să-l cheme la masă şi de fiecare dată a plecat singură, suspinând mâhnită.

Chinuit de gânduri amare, Rodion se perpeli în pod o jumătate din zi, până i se făcu lehamite. Ar fi trebuit să se apuce de făcut ceva ca să umple cumva golul acela apăsător din suflet. Altfel, te năpădeşte mucegaiul ca apa stătută într'o baltă şi începi să te urăşti pe tine însuţi.

Umblă cât umblă prin curte, mutând de ici-colo lucrurile, tăie sub şopron un braţ de lemne pentru foc, mătură ograda, cără apă de umplu un butoi. Şi iarăşi începu să umble de colo până colo, fără să-şi găsească locul. Intră apoi în grădiniţă şi se trânti pe iarbă să-şi ameţească gândurile cu mahorcă.

Dacă n'ar fi fost Pavlic, Rodion şi-ar fi luat câmpii; băiatul, însă, se apropie de el pe nesimţite, îşi rezemă capul cârlionţat de genunchii lui şi atunci Rodion îşi simţi inima scăldată de duioşie. Răspunse liniştit la întrebările lui naive, meşteri câteva jucării, ciopli nişte pioni care lipseau din jocul de „dame", ba chiar încercă să-l înveţe jocul.

Curând, însă, veni seara. Pavlic se duse la culcare și Rodion rămase iarăși singur. Aprinse lumina în odaie și deschise o carte, dar nu putu să citească: simțământul de apăsare și de scârbă nu-l mai părăsea.

După cină, se urcă din nou în podul cu fân. I se părea mai lesne să îndure în singurătate chinul ce-l răscolea.

Satul se liniștea treptat. Cerul spălăcit, încins peste zi, și-astâmpăra cu repeziciune dogoarea, din pădure năvălea ceața albăstrie a amurgului.

„Am scăpat de-o zi — făcu el socoteala, oftând. Mai am încă șase dintr'astea, înainte”...

Pe neștiute, îi veni în minte o împrejurare de pe front, când se alcătuise un detașament ce trebuia lansat în spatele inamicului și el fusese lăsat de o parte. Revoltat, se dusese la colonel. După ce-l ascultă, acesta-i spuse: „Știu, ești viteaz, dar nu te pot lăsa să iei parte la o expediție de atâta răspundere! Am impresia că, ori de câte ori cobori în spatele inamicului, te avânți de unul singur și nu mai ții seama că trebue să lucrezi mână 'n mână cu ceilalți camarazi. Pentru dumneata curajul e un salt plin de îndrăsneală, iar pentru mine însemnează gradul cel mai înalt de disciplină și o înțelegere adâncă a țelului urmărit !”

Rodion plecase, atunci, din bordeiul colonelului, supărat, jignit, convins că fusese ponegrit pe nedrept. Acum, însă, uitându-se la lumina lunei ce pătrundea, șiroaie, prin crăpăturile podului, înțelese, parcă, pentru prima oară, cuvintele comandantului. Era o legătură nevăzută între aceste vorbe și cele pe care i le spusese Grunia, Gordei și taică-său.

Rodion se tot svârcoli până la miezul nopții, când, nemaiputând îndura chinul, coborî din pod și ieși, pe furiș, afară din sat.

Departe, în câmp, presărând pete slabe de lumină pe pământ, se târau tractoarele ce spintecau țarina.

Pretutindeni se lucra! Numai el...

Rodion se opri în marginea unei pădurici de mesteacăni; pe izlazul din apropiere ardea un rug, de parc'ar fi înflorit peste noapte un bujor uriaș.

La o oarecare depărtare de tabără, Rodion se rezemă de un stog de fân proaspăt cosit și ascultă o mulțime cântecul, domol și plin de o neliniște îngândurată, al celor ce ședeau în jurul focului :

„Poate-acum şi ea te-aude
Dorul făr' să ţi-l cunoască;
La ce bun atunci, pe fete,
Nu le laşi să se-odihnească?"

Mirosea a flori ofilite, a pelin amar şi a ierburi cu aromă nedesluşită. Durerea din inimă nu-l mai slăbea.

„Dacă mai ţine aşa, într'o săptămână am să înnebunesc!— Desnădăjduit, Rodion îşi prinse capul în mâini. Mă duc la Gordei Ilici. Chiar mâine. Destul, mi-ajunge, nu mai pot!". Dându-şi seama însă că ar face degeaba pasul ăsta, căci nu Gordei Ilici fusese cel care-l oprise să lucreze, ci însăşi obştea colhoznicilor, Rodion aprinse o ţigară; fuma neliniştit şi lacom, trăgând în piept mireasma pătrunzătoare a ierburilor amestecată cu fumul de tutun şi se uita cu alean la cosaşii din depărtare, de parcă o frânghie nevăzută, întinsă peste noapte, l-ar fi împiedecat să se apropie de oameni.

Auzind nişte paşi uşori, se lipi mai tare de stog. Aştepta, ascultând cu încordare foşnetul uşor al ierburilor uscate.

Din spatele stogului vecin ieşi Grunia; recunoscându-şi nevasta, Rodion se repezi spre ea. Lumina focului aşternea pe faţa ei trasă răsfrângeri mohorîte.

— Grunia — suspină Rodion cu gura uscată; inima începu să-i bată cu atâta putere încât i se întunecă vederea.

Grunia tresări şi se opri. Umbra ei cădea, prelungă, pe iarba proaspăt cosită.

— Grunia — şopti Rodion — mi s'a făcut dor de tine, mi-e sufletul numai o rană. M'am gândit că s'ar putea să te 'ntâlnesc...

Grunia tăcea, răsucind în mână un fir de iarbă.

Rodion se apropie de Grunia, ca ameţit, şi începu să-i vorbească cu glasul înnăbuşit şi adânc:

— Ascultă-mă Grunia... Cată să uiţi cuvintele pe care ţi le-am spus atunci... Nu erau ale mele, ci ale amărăciunii ce mă stăpânea! Inţelege-mă, nu pot trăi fără tine!... Nu se mai poate s'o ducem aşa: trăim alături ca nişte străini. Simţea că acu-acu avea să i se taie suflarea. Spune-mi măcar, spune-mi dacă mă iubeşti! Mă iubeşti?

Umbra căzută pe iarbă se clinti uşor şi încremeni iarăşi.

— Am să-ţi vorbesc cinstit — începu Grunia, pe gânduri, cu glas scăzut şi Rodion simţi un puternic imbold spre ea, ca spre un foc mântuitor — mi-ai pricinuit atâta durere, încât nici eu nu mai ştiu dacă te iubesc ori nu...

Rodion se dădu înapoi și împietri, privindu-și nevasta cu niște ochi desnădăjduiți și plini de mâhnire.

— Parcă mi-ai fi sdruncinat sufletul... — încheie Grunia cu tristețe — și cine poate ști ce s'o fi petrecând acum în mintea ta?...

— Cum poți să spui una ca asta, draga mea!... Eu, doar... — Rodion o apucă de mâini, dar ea se smulse și se trase înapoi; el se gândi atunci cu groază că n'avea să-i mai poate dovedi niciodată nemărginirea dragostei lui. Să o fi pierdut oare pentru totdeauna?

Grunia tăcea și Rodion își dădu seama, înspăimântat, că orice vorbă schimbată cu el era pentru ea, o povară și că de aceea se grăbea să plece.

— Acolo te duci? — și Rodion arătă cu mâna spre tabără.

— Da, vreau să mă sfătuesc cu Matvei în privința unui lucru...

„Vasăzică eu nu mai sunt bun să dau sfaturi" — fu gata să întrebe Rodion, dar se stăpâni. Ce-ar fi putut el s'o învețe ?

Astfel se despărțiră, turburați, fără să-și fi spus nimic lămurit unul altuia.

Câmpiile pluteau sub ceața lunii, munții învăluiți în pâclă dormeau.

Rodion mergea încet pe drum, obosit, pustiit, aproape bolnav.

Un car mare cu fân care se înțepenise între parmaclâcurile unui podeț de lemn îi închise drumul. Calul bălan, frumos, își încovoia grumajii, sbuciumându-se și încordându-și toți mușchii, și scurma cu copitele pardoseala de scânduri, fără să poată, însă, urni carul din loc.

Un flăcău cu păr creț țipa de-și spărgea pieptul, șuiera, smucea hățurile.

Rodion îi sări într'ajutor; când împingea carul din spate, intrând cu umărul în moliciunea aromată a fânului, când trăgea de hulube, când îndemna blând calul care, după câteva opintiri disperate, tremurând din tot corpul, clinti în sfârșit povara din loc. Carul scăpă din strânsoarea dârză a podului și porni, frecând de parmaclâcuri ierburile uscate.

„Oare nu s'ar putea născoci ceva ca treaba asta să fie înlesnită?" — se gândea Rodion mergând după car și ascultând fluieratul mulțumit al flăcăului.

Deodată și-aduse aminte de ultima convorbire cu Vania Iarchin, înaintea plecării la gară, și se simți cuprins ca de friguri.

Da, da, un funicular! Deocamdată, să se uşureze măcar căratul nutreţului la ferme; ar fi destul şi-atâta pentru început.

Rodion ştia că de aci înainte n'avea să-şi mai găsească linişte până nu-şi va desvălui cuiva gândurile şi, cu toate că nu trăgea mare nădejde să-l afle pe Iarchin la uzina electrică, coti spre râu.

Apa murmura îndărătul tufişurilor, lăsând când şi când să strălucească printre crengi faţa-i de argint.

Iarchin şedea la fereastra larg deschisă şi citea o carte. Lumina puternică a lămpii electrice de masă cădea pe mâinile lui arse de soare, pe cămaşa albă cu guler răsfrânt, pe faţa lui gânditoare şi încordată; păru-i blond strălucea ca lăcuit.

Vania care nu auzise nici trosnetul crengilor, nici paşii furişaţi ai lui Rodion, tresări văzându-l deodată la fereastră. O clipă îl privi buimac, apoi se ridică brusc şi-i întinse mâna. Bănuia că venirea lui atât de târzie ascundea ceva de mare însemnătate.

Rodion nu se lăsă rugat. Se aşeză pe prichiciul ferestrei şi povesti despre carul ce se înţepenise pe pod.

— Mai ţii minte, Vaniuşa, că mi-ai vorbit odată despre un funicular? Ce-ar fi să ne apucăm serios de treaba asta, ce zici ?

— Totul atârnă numai de materialul trebuincios — spuse Iarchin. Desenele le am demult gata. Apucă-te de socoteala asta cu funicularul şi colhozul o să-ţi mulţumească.

— Eu? — Rodion se dădu înapoi, uitându-se mirat la prietenul lui; nu cumva îl lua peste picior?

Faţa lui Iarchin, însă, era ca luminată, de tare ce-i străluceau ochii plini de însufleţire şi obrajii i se îmbujoraseră.

— Primesc, dacă mă iei ca ucenic — şi Rodion clătină din cap, — dar ca să port toată răspunderea, e prea devreme pentru mine... Nu sunt destul de copt, încă...

— Ce fel de meşter ţi-aş putea fi eu ? — izbucni în râs Iarchin. — Asta n'are nicio importanţă. Totul e să se apuce cineva de lucru... Ia mâine desenele mele şi stai de chibzueşte. La prima ocazie o să mergem să vorbim cu Gordei Ilici... Ne-am înţeles ?

— S'a făcut — Rodion bătu palma cu Iarchin şi-l strânse fără veste în braţe. — Mulţumesc Vaniuşa !

— Ei, asta-i bună! pentru ce?

Rodion plecă dela Iarchin ca într'aripat şi, cu toate că-i venea greu să-şi recunoască vina faţă de Grunia, şi să înţeleagă pentruce se îndepărtase ea, simţi renăscându-i în suflet nădej-

dea că-i va putea câştiga din nou dragostea. Parcă se simţea mai puternic decât ieri, decât cu câteva zile mai înainte. Era gata să lupte pentru fericirea lui.

După o săptămână, când putea iar să iasă la lucru, Rodion se duse dis-de-dimineaţă la cositul fâneţelor. Se aştepta să fie întâmpinat cu priviri batjocoritoare şi glume care l-ar fi făcut să intre în pământ de ruşine; cosaşii, însă, îi dădură bineţe, cu bunăvoinţă, aşa, ca deobicei şi, oricât îi iscodi Rodion cu ochii, nu zări umbră neprietenoasă pe faţa nimănui.

— De ce vrei să te apuci, de cosit ori de strâns fânul? — îl întrebă Matvei, dându-i mâna.

— Am să 'ncerc să cosesc.

— Atunci du-te la taică-meu să-ţi ascută coasa.

Chiar Matvei îl duse pe coasta acoperită cu ierburi felurite şi dese.

— Ia-o de-aci. Când o să auzi semnalul, vino la masă.

Zăbovi încă puţin, de parcă ar fi vrut să-i spună ceva, dar dădu din cap şi se îndreptă spre tabără.

Rodion privi în jur. In dreapta şi 'n stânga, pe coastă, cosaşii se cufundau în ierburile smălţate cu flori, legănându-se în cadenţă; mai jos, pe un loc şes, cu fâneţe, huruiau cositoarele mecanice; spinările lucioase ale cailor ieşeau deasupra valurilor de iarbă ca nişte peşti mari dintr'o apă verzuie; conducătorii scoteau strigăte puternice.

Rodion îşi desbrăcă la repezeală bluza, cumpăni de unde să pornească, se apropie de zidul mişcător de verdeaţă şi, cu un gest larg, culcă la picioare un val uşor de iarbă. Rămase nemişcat câtva timp, ascultând cu luare aminte ţârâitul lăcustelor şi sorbind mireasma dulceagă de buruieni încălzite la soare, apoi, cu paşi măsuraţi, intră în adâncul pârtiei cosite, culcând iarba rânduri-rânduri.

Curând îşi simţi tot trupul înfierbântat, şiroaie de năduşală îi curgeau pe spinare. Nu simţea însă oboseala de loc. In sfârşit i se uşurase inima! Simţământul pe care-l avea acum îi amintea întrucâtva de cel trăit odinioară în prima lui tinereţe, când văzuse, odată, pe o şosea, un regiment de ostaşi ai Armatei Roşii şi simţise o dorinţă vie, să intre în rândurile lor bine strânse şi să meargă în pas cu ei, după cântec.

Nici n'auzi semnalul care chema muncitorii la masă; muie într'un izvor posmagii luaţi de-acasă, mâncă şi, după ce se odihni jumătate de ceas, se apucă iar de cosit.

Iarba fumurie, legănată de vânt, cădea sub loviturile re-

pezi, coasa fâşâia, mirosul pătrunzător al tulpinelor retezate umplea nările, buzele simţeau amărăciunea pelinului.

Rodion înainta ca 'n vis, strângând pleoapele din pricina luminii puternice şi a verdeţii bogate de pe coastă, şi numai când huruitul cositoarelor mecanice se stinse 'n depărtare şi pâcla uşoară a amurgului începu să se ridice din spatele pădurii, lăsându-se asupra izlazului, atunci abia se aşeză pe vine lângă pârău, îşi spălă mâinile, şi-şi stropi faţa bătută de soare tot timpul zilei.

Matvei venea dinspre stogurile de fân proaspăt clădite, măsurând cu un echer mare bucata de izlaz cosită. Aşteptându-l pe brigadier, Rodion şi-aprinse o ţigară şi trase cu nesaţ în piept fumul gros de tutun.

— De ce n'ai venit la masă? — îi strigă, încă de departe, Matvei.

— Mi-am adus ceva de-acasă — răspunse Rodion şi-l întrebă apoi, sfios:

— Ei, am rămas cu mult în urmă?

— Ba nu, ai lucrat deopotrivă cu cei mai mulţi... Dar mai ai până să-i ajungi pe fruntaşi!

Rodion simţi că roşeşte, dar căută să nu-şi dea cât de cât în vileag turburarea: era mulţumit că nu rămăsese de căruţă.

Când se apropiară de tabără, focul se şi aprinsese: răsfrângeri roşii alunecau pe corturile de pânză, pe feţele arse de soare ale cosaşilor.

Matvei fu numaidecât înconjurat de flăcăi: ţinând în mână o foaie albă de hârtie, se apucă să socotească munca pe care o îndeplinise în ziua aceea fiece echipă în parte. Vestea că echipa întâia, în care era şi Rodion, cosise cel mai mult, fu întâmpinată cu larmă:

— Am arătat ce putem, aţi văzut?

— Acum ţineţi-vă bine, băieţi! Nu căscaţi gura.

Rodion stătea încurcat şi stăpânit de emoţie, răscolind cu un beţigaş cenuşa caldă. Il cuprinse un mândru simţământ de solidaritate, pe care nu-l mai încercase de multă vreme. Glumea şi râdea din toată inima, bucurându-se că nu se deosebea cu nimic de oamenii aceştia simpli şi dornici de muncă. Numai pe front mai fusese el prins cu atâta putere de însufleţirea generală, îndeosebi în zilele când se pregătea vreun atac. Atunci Rodion se simţea plin de-o aşteptare nerăbdătoare, cu nervii stârniţi. Gândul că primejdia pândea pe-aproape era înnăbuşit, pe front, de acest simţământ avântat, aproape solemn. In pregătirile tainice, în mişcările de noapte ale monştrilor blindaţi şi ale arma-

telor, se ascundea o forță amenințătoare, năprasnică și Rodion simțea că și el este o părticică din această forță.

Printr'o stare sufletească asemănătoare trecea Rodion și acum, în timp ce privea fețele zâmbitoare ale cosașilor, simțindu-și trupul năpădit de o putere neobișnuită. Ar fi vrut să se apuce iar de lucru și cât mai degrabă.

Deasupra focului spânzura un ceaun afumat, mirosea îmbietor a fiertură de hrișcă stropită cu unt proaspăt; ceaiul, închis la culoare, bolborosea într'o găleată.

După o cină îndestulată, toată lumea se așeză în jurul focului. Deasupra poienei pluteau fuioare de fum albăstrui, ce se împleteau mereu și iar se răsfirau; crengile trosneau în foc.

Răsfrângeri calde mângâiau fața lui Rodion și-i era deajuns să închidă pleoapele, ca înaintea ochilor lui să înceapă a undui ierburile dese...

— Nu uitați băieți: Sâmbătă avem cursul de pregătire politică — se auzi glasul răsunător al lui Vania Iarchin.

— Despre ce-o să se vorbească? — întrebă Matvei.

— Despre congresul învingătorilor.

— Cunoaștem asta, am trăit-o cu toții — spuse Matvei — e o pagină proaspătă din istorie.

Moș Hariton se lăsă pe vine lângă Iarchin și spuse, privind iscoditor printre gene:

— Ascultă Vaniușa, ia lămurește-mă tu pe mine. Data trecută, ăl de-a vorbit a zis așa: dela fiecare după destoinicia și puterile lui și fiecăruia după nevoile pe care le are... Vasăzică așa o să fie comunismul. Dar ce se 'ntâmplă dacă eu de pildă o să vreau să am douăzeci de perechi de cisme sau altceva? O să le pot înhăța?

— Că bine mai ești și dumneata, Hariton Ivanovici! — spuse Iarchin zâmbind și ciufulindu-și din obișnuință părul. — Atunci o să ai și o conștiință mai ridicată.

— Ei, doar așa, cu conștiința asta, — rosti tărăgănat Hariton și cosașii izbucniră în hohote de râs.

— Pe dumneata, tată, n'o să te îngădue comunismul cu idei ca astea — spuse Matvei, zâmbind cu blândețe.

— Da' pentru ce? — bătrânul își sbârli bărbița, apropiindu-și-o atât de tare de para focului, încât părea gata-gata să se aprindă.

— Pentrucă până atunci lăcomia va fi stârpită din sufletul oamenilor, iar acaparatorii — ăi care vor voi să strângă bunuri peste trebuințele lor, au să piară încetul cu încetul.

— Să nu mă faci pe mine zgârie-brânză, până n'ăi avea

pă ce! — strigă moş Hariton înfierbântat şi aşteptând să se potolească râsetele, adăogă, oftând cu tristeţe: — Acu, drept-ăi că n'o să mai ajung eu până atunci şi tare-aş vrea să văd, măcar cu un singur ochi, cum o fi viaţa asta!...

Gordei Ilici se apropie de foc; organizatorul de partid luă de jos, în văzul tuturora, un cărbune portocaliu, îl rostogoli în palmele asprite şi-şi aprinse o ţigară. Pe obrajii lui cărămizii se sbenguiau răsfrângerile flăcărilor.

Suflând un val de fum pe gură, spuse domol:

— Uite ce-i, Hariton Ivanovici, nu-i multă vreme de când mi-a fost dat mie să trăiesc, să văd cu ochii mei comunismul..

— Ai de gând să ne spui un basm? — întrebă moşneagul sprijinindu-se în cot. — Te-ascultăm... Timp avem din belşug şi taman bine o să se aşeze şi mâncarea 'n stomac.

— Nu, nu-i basm, ci adevărul adevărat — rosti Gordei Ilici.

Glasul lui avea acel timbru solemn şi turburător care totdeauna-i făcea pe oameni să-şi încordeze atenţia şi să se strângă în jurul lui. Cosaşii se aşezară mai bine. Rodion se ridică şi se apropie de el.

— Pe drum, când mă întorceam acasă, m'am împrietenit cu un om — începu Gordei Ilici, aşezându-se pe un butoiaş pe care cineva îl împinsese spre el. — Mi-a povestit despre colhozul lui. „Stai departe?" l-am întrebat. Iar el, ca din carte: „Regiunea Chirov, raionul Vojgalsc colhozul *Octombrie Roşu*. Hai, îmi spune, vino pe la noi". Ce mai încolo-încoace, flăcăul ăsta m'a făcut curios. Ce-ar fi — m'am gândit eu — să stau vreo săptămână pe la ei? N'o să pierd nici vreme prea multă şi poate m'aleg cu ceva care să-mi folosească toată viaţa.

Gordei Ilici trase adânc din ţigară şi tăcu un timp. Liniştea ce domnea în poiană te fura.

— Când am ajuns în Chirov, a dat telefon să i se trimită o maşină şi am pornit-o — urmă Gordei Ilici. — Pe drum am aflat că aveau în colhoz câteva autocamioane şi două turisme. „Nici n'am putea fără maşini, mi-a spus omul meu, că lucrăm pe scară mare! In ultimii doi ani am ridicat şaizeci de clădiri". Şi unde-a început să mi le 'nşire: „Casa culturii, o uzină electrică de piatră în locul celei vechi de lemn, o crescătorie de păsări, alta de iepuri de casă, clădirea în care sunt instalate cazanele, un grajd pentru cai, un hambar pentru păstrarea legumelor, opt locuinţe... Acum punem temeliile altor trei clădiri cu etaj, cuprinzând fiecare câte opt apartamente mobilate pe deantregul, cu instalaţie

de apă şi încălzire centrală; într'un cuvânt, ne trec milioane prin mână!".

— Bine-o mai duc ăştia! — grăi moş Hariton, nemaiputându-şi stăpâni admiraţia. Da' ce fel de pământ au?

— Argilos.

— Şi câte bucate strâng?

— O sută cincizeci — o sută optzeci de puzi[1]) la hectar!

— Poate că au mai multe braţe de muncă decât noi! — se agăţă moş Hariton şi de ultima pricină care ar fi putut lămuri starea înfloritoare a colhozului.

— Nu, au cam tot atâţia oameni câţi avem şi noi în colhoz. M'am mirat şi eu la început — mărturisi Gordei Ilici. Şi-am hotărît să iscodesc toate cele şi să nu plec de acolo până n'am să le aflu secretul.

— Aşa, aşa! — întăriră cosaşii într'un glas.

Rodion nu-şi mai lua privirile aprinse dela Gordei Ilici, temându-se să nu piardă cumva vreun cuvânt şi urmărind fiece gest al responsabilului organizatoric.

— Ei, şi am făcut numaidecât cunoştinţă cu preşedintele lor. Casa lui era ca a celor mai mulţi dintre colhoznici, cu grădiniţa cu flori, cu pomi şi câţiva stupi în ogradă. In odaia de lucru, un dulap până'n tavan, tixit cu cărţi, un birou, un pian. Fiică-sa urma academia de agronomie. Şi el era foarte învăţat! „Natura — îmi spunea el — nu ne răsfaţă, trebue să ne luăm la trântă cu ea. Deocamdată nu prea avem cu ce să ne lăudăm, dar când om împlini planul cincinal, atunci să veniţi, c'o să aveţi ce vedea! Suntem totdeauna bucuroşi de oaspeţi. Dar până una-alta, cred c'oţi fi obosit şi plin de praf de pe drum; n'aţi vrea să faceţi o baie? Şi o rugă pe nevastă-sa să mă 'ndrumeze într'acolo.

— Mă rog, nici c'ar trebui să fie altfel! — exclamă Matvei cu însufleţire. Incă de pe când eram pe front mă gândeam, Gordei Ilici, că şi noi ar trebui s'avem instalaţie de apă şi baie în casă.

Cosaşii săriră în sprijinul brigadierului:

— O mulţime de colhozuri instalează acum conducte de apă.

— Să instalăm şi noi apă, că putem s'o facem.

— Pe mine, băieţi, cum m'a 'ncins zăpuşeala, chiar că tare m'aş mai bălăci acum într'o cadă. Minunat!

---

1) Un pud = 16 kgr. (N. trad.).

Gordei Ilici îi lăsă pe cosaşi să se potolească şi, netezind cu mâna vârfurile stufoase ale mustăţilor, tuşi uşor:

— Parcă e cineva împotrivă s'o facem? Trebue să introducem la noi în colhoz, tot ce ni-i de folos, tot ce-om găsi mai bun la alţii. Dar acum ascultaţi mai departe... O staţiune de pompe alimentează cu apă casele, fermele, cazanele de aburi; de aci aburii sunt îndrumaţi spre calorifere, la Casa Culturii, în seră și la cantină. Acolo mâncarea se gătește la aburi, în niște autoclave mari. Intr'un ceas masa-i gata, mâncaţi sănătoşi! Tot la cantină, are mare cătare şi electricitatea: ea face să meargă maşinile de tocat carne, spală şi curăţă cartofii. In atelierele mecanice, tot electricitatea face să funcţioneze strungurile. Au şi-un atelier de sudură electrică — lipesc cazanele... Şi telefon.

— Au tot ce le trebue! — spuse Matvei. Ai auzit, Vaniuşa, cu câtă isteţime folosesc energia electrică?

— Am auzit — răspunse Iarchin Şi noi am putea face la fel. Numai că pentru asta, toţi colhoznicii trebue să pună umărul.

— O să-l punem! — se auziră glasuri risipite. Fă numai planurile, că noi suntem gata!

Rodion nu mai avu răbdare să stea jos. Se ridică şi veni în spatele lui Gordei Ilici. I se părea că oamenii, îndată, aveau să pună la cale un lucru nemaipomenit, măreţ, care să pecetluiască viaţa colhozului pentru mulţi ani de aci încolo.

De când fusese în noaptea aceea la uzina electrică, se tot gândea la funicular; stătea seara în faţa planurilor, cerceta cărţile tehnice şi parcă şi vedea mergând funicularul. Iar acum, în timp ce asculta glasul gros al lui Gordei Ilici, se înrădăcina tot mai adânc în el convingerea că-şi va atinge ţelul. Numai de-ar vedea îndeplinindu-i-se visul aievea! Insăşi năzuinţa de a săvârşi ceva spre folosinţa celorlalţi, îl umplea de bucurie.

— Au un laborator agronomic bine înzestrat — urmă Gordei Ilici. Acolo nu numai că învaţă, dar pregătesc şi îngrăşăminte bacteriologice într'un mic autoclav... Am și vorbit la Moscova să ni se trimită un aparat dintr'ăsta. Au şi o casă a lor de odihnă ! E așezată în pădure, pe malul unui lac. Inăuntru-s covoare, e curat, rânduială. Şi fiecare colhoznic vine acolo odată pe an, nu numai ca să se odihnească ci ca să-și caute și de sănătate: au o instalaţie de raze ultraviolete, un cabinet dentar. Când plecam, tocmai puneau la cale să aducă şi o instalaţie de hidroterapie şi de raze Roentgen.

— Da' au mâncare bună la cantină? — întrebă moş Hariton.

— Te cred! Felul doi ni s'a dat curcan fript iar la sfârşit în-

ghețată. E drept, că la ei, curcanul e încă ceva rar; curând însă o să aibă puzderie de păsări dintr'astea!

Cosașii se ridicaseră'n picioare, înconjurându-l strâns pe Gordei Ilici și duhnind fierbinte unul în ceafa celuilalt. Iar când responsabilul organizatoric de Partid tăcu, cineva întrebă îngrijorat, în șoaptă:

— Da' secretul l-ați dibuit, Gordei Ilici?

Responsabilul organizatoric de Partid avu un zâmbet nepătruns :

— De fapt nu-i niciun secret. Totul se datorește faptului că ei au ridicat colhozul lor la un nivel atât de înalt, au creat cadre culturale atât de desăvârșite, au introdus astfel de mijloace tehnice, încât gospodăriile de pe lângă casă ajunseseră să le fie povară, îi legau de mâini și de picioare. Și atunci, după ce au cumpănit lucrurile, s'au lipsit de ogoarele lor individuale, de grădinile de zarzavat și de vitele lor. Ogoarele și le-au dat să fie exploatate de întreaga obștie, iar vitele și le-au dus la ferma colhozului. Primesc zarzavaturi după zilele muncite, și încă le mai prisosește. Și lapte au din belșug. Mănâncă la cantină.

— Dar cum e cu pâinea?

— Zilele de muncă li se plătesc bine. Cine vrea, își ia partea de grâne acasă, cine nu vrea să mai aibă de-aface cu cuptorul, o dă colhozului, primind în schimb pâinea gata coaptă. Dacă vreun colhoznic are un număr mai mare de zile-muncă, atunci păstrează atât cât îi trebue, iar restul de grâne îl vinde. Lucrul de căpetenie este, însă, băieți, că au scăpat de grijile casnice de prisos, au început să-și lumineze mintea, să se gândească la cultură...

Rodion asculta cu respirația oprită. Vania Iarchin zâmbea dus pe gânduri și ne mai putându-și pune stavilă entuziasmului, exclama într'una „bravo" uitându-se la tovarășii lui. Matvei Rusanov asculta liniștit și îngândurat. Moș Hariton își jumulea bărbița. In sufletele consătenilor care-i sorbeau cuvintele, Gordei Ilici semăna niște semințe fermecate ce, încolțind, aveau să-i îndemne a privi înainte, departe, peste ani și ani.

— Strașnici oameni sunt pe acolo! Și tare li-i dragă cartea. N'o să vă vină a crede dar, la lucru, fie că-i vorba de îngrijirea vitelor sau de grădinărit, fie de creșterea albinelor sau de vreun meșteșug — orice șef de echipă sau brigadier are totdeauna la îndemână câte o cărticică sau un manual. Cum întâmpină vreo nedumerire, în primul rând se uită 'n carte să vadă ce sfat îi dă. Au o bibliotecă bogată. Și toți oamenii năzuesc spre știință.

Nici nu-i de mirare: nimeni nu e legat, acasă, de grădinița lui de zarzavat și, cum vine seara, centrala radiofonică a colhozului le dă de știre: „Tovarăşi, peste o jumătate de oră, rulează un film la Casa Culturii". Sau e vreo conferință ori vreun spectacol de teatru... Şi toată lumea se duce acolo, își mai îmbogățește cunoștințele, își mai desfată sufletul.

Gordei Ilici tăcu. In poiană domnea liniștea. Focul ardea mai departe făcând să pâlpâie pe fețele însuflețite ale cosașilor licăriri vioaie, caii împiedecați sforăiau în preajmă, zăngănindu-și ușor clopoțeii.

— Păi, eu cred că am putea și noi să facem asta — spuse, după o tăcere mai îndelungată, Matvei Rusanov, cu glas scăzut și suspină adânc. — Ne-ai stârnit Gordei Ilici și ne-ai înfierbântat inimile!... Nu știu cum o fi cu alții, eu însă multe nopți n'am să mai pot dormi de-acî înainte.

Rodion simți mâna cuiva pe umăr și, întorcându-se, îl văzu pe Vania Iarchin, care-i făcu un semn de înțelegere cu ochiul. Se dădură amândoi de-o parte:

— Hai să-i vorbim lui Gordei Ilici despre funicular. — șopti Iarchin.

— Cred că-i prea devreme încă, — murmură Rodion. — Să ne pregătim mai întâi temeinic și să chibzuim totul până la cel mai mic amănunt...

— Nu-i nimic, mai avem timp să chibzuim! — răspunse Iarchin, aprins. — Acum însă-i prilejul cel mai nimerit și nu trebue să stăm cu gura căscată!...

Rodion tăcu, ascultând răsuflarea gâfâită a prietenului său.

— Bine — rosti agale, cu glas scăzut, de parcă s'ar fi hotărît să facă un pas nespus de îndrăzneț, să-și ia o răspundere uriașă. — Dar să știi... nu sufla deocamdată nicio vorbă despre mine: poate că n'au destulă încredere și atunci o să cadă totul baltă numai din pricina mea...

— Dar știi că ești bine? — Iarchin izbucni în râs și se îndreptă spre responsabilul organizatoric de Partid: — Gordei Ilici, să vedeți, eu și cu Vasilțov ne-am pus în gând să instalăm un funicular...

Scoase din buzunar un carnețel și începu să-i arate, liniștit și cu seriozitate, toate foloasele unui funicular, ajutorul pe care-l va da colhozului, numărul brațelor de muncă pe care le va elibera...

Lui Rodion i se părea că nu numai el, ci toți cosașii deopotrivă, așteptau potoliți răspunsul responsabilului organizatoric de Partid.

— Cred că-i bună socoteala — spuse Gordei Ilici. — Şi dacă o fi să ne apucăm de treaba asta, atunci funicularul ar trebui să fie gata până în vremea secerişului. Voi doi, fireşte, n'o să puteţi răzbi singuri. O să delegăm câţiva oameni pentru brigada de construcţii şi-o să începem lucrul fără zăbavă... Ce ziceţi, o s'o puteţi scoate la capăt?

— O să putem, Gordei Ilici! — rosti înflăcărat Rodion, tremurând tot de emoţie, în timp ce chipul organizatorului de Partid parcă se întindea ca o pată sub ochii lui. — O să muncim din răsputeri!

— Băgaţi de seamă! Luptaţi să vă ţineţi angajamentul! O să pun problema în comitetul de conducere şi o să cerem părerea ministrului nostru de finanţe, Cuzma Danilâci. Faceţi-vă socotelile şi începeţi.

— Vă mulţumesc! — şopti Rodion, turburat.

Nu vedea că la câţiva paşi de el, Grunia stătea rezemată de o căruţă, iscodindu-l cu o privire atentă, fără să zâmbească.

13

Iulie smălţa cu belşug de flori câmpiile şi povârnişurile munţilor. Gălbenelele de munte pâlcuri-pâlcuri, ardeau cu scânteieri aurii, părând de departe un foc gata să cuprindă poiana, smîrdarii purpurii cotropiseră pământurile nedesţelenite, mănunchiurile înmiresmate de sânziene se învălurau ca spuma, pămătufurile albastre de limba-mielului şi pâlniile trandafirii ale nalbelor se legănau; pe povârnişuri şi la poalele munţilor se aprindeau capetele aurii ale lumânărelelor.

Deasupra covorului împestriţat de flori curgea un aer puţin înnecăcios şi mieros, mireasma de migdali sălbatici te ameţea smeura încălzită de soare răspândea o aromă dulceagă, albinele cotrobăiau prin potirele fragede ale florilor, mânjindu-se cu polen galben, tulpinile subţiri se îndoiau sub greutatea bondarilor catifelaţi.

Colinele din jurul văii erau năpădite de verdeaţă; seara coborau din brădetul munţilor valuri de miresme amărui, de cetină, păsările gălăgioase nu mai aveau astâmpăr.

Pe cât se părea, bucuria ar fi trebuit să se reverse din inimile tuturora! Sufletul Gruniei însă, era trist şi pustiu, ca o pădure despuiată, toamna, când vremueşte. Vedea că Rodion se

apucase cu sârg de munca lui cea nouă şi că-i închina tot timpul. Delà fermă şi până la arie fuseseră aşezaţi nişte piloni galbeni în formă de „A", din zori şi până seara târziu se auzeau dintr'acolo loviturile securelor, scrâşnetul ferăstraielor, strigăte prelungi „Heeei rup! Hei rup!" şi larma copiilor care se vârau peste tot. Rodion venea rar pe acasă, dormea în podul cu fân şi se ducea cu noaptea'n cap la brigadă. Gruniei i se părea că se ferea de ea. Nici ea nu ştia ce-ar mai fi putut vorbi împreună după întâlnirea aceea de pomină, de pe izlaz. Ar fi vrut să pună capăt odată neînţelegerii chinuitoare ce-i apăsa sufletul şi-şi spunea pentru a nu ştiu câta oară: trebue să iau o hotărîre şi atunci o să fim mai uşuraţi; nici vorbă c'o să fim mai uşuraţi.

Intr'o seară, după ce-i petrecu pe toţi ceilalţi, rămase să înnopteze în colibă. Acasă-i era greu să îndure tăcerea covârşitoare a bătrânilor, să întâlnească mereu privirea plină de alean a lui Rodion. Toate clipele de răgaz i le închina lui Pavlic: îl ducea seara la culcare, îi spunea basme. De fiecare dată, când se întorcea dela câmp, se uita cu o stăruinţă îngrijorată în ochii lui pătrunzători şi asculta, bănuitoare, trăncăneala veselă a băiatului. Se temea ca nu cumva Rodion să arunce vreo vorbă nesocotită şi să destrame legătura aceea adâncă în care Pavlic credea cu sfinţenie. Oare avea s'o ierte că-l amăgise, dacă afla că Rodion nu era tatăl lui?

Grunia se culcă pe un strat de fân aşternut lângă colibă şi se uită îndelung la cerul greu şi întunecos. Spicele murmurau surd, ca nişte valuri domoale rostogolite pe un ţărm nisipos, clipocind chiar la picioarele ei.

Inainte vreme, Grunia nu se gândise niciodată pentruce-l iubea pe Rodion. Il iubea şi gata! In tinereţe, simţământul acesta te cuprinde deodată, sufletul fraged tinde spre dragoste firesc şi fără ascunzişuri, aşa cum florile se înalţă spre soare. Rodion fusese stăruitor şi blând, se simţea bine lângă el, cu inima senină, i se părea că nu putea fi om pe lume mai bun şi mai drag.

Se gândea că poate atunci nu-l cunoscuse de loc şi de aceea drumurile lor se despărţeau acum, pe neaşteptate... Ah, Rodion, Rodion! Ce-are să mai fie, oare?

Grunia avea somnul uşor, ca o pojghiţă subţire de ghiaţă: în pragul zilei i-l destrămară nişte glasuri puternice de copii. Ieşi din cort, strângând pleoapele din pricina soarelui ce ţâşnise orbitor în zarea holdelor. Zoria stătea în faţa cortului, întovărăşit de un cârd întreg de băieţi din sat.

Cumnatul ei, îmbrăcat cu o bluză kaki şi cu pantalonii vârîţi în cisme de muşama, părea trupeş şi spătos. Purta pe şold port-

hartul militar cu față de celuloid a lui Rodion. Prin țipla mată abia se întrevedeau vinișoarele albăstrii și roșii ale hărții iar într'un colț se zărea ochiul galben al busolei.

In spatele cumnatului stăteau gemenii Sava și Lionia împreună cu sfiosul Colia Rusanov iar mai încolo, pândind-o cu priviri atente, se îngrămădeau niște țânci cu obrajii bucălați.

— Pentru onor... Inainte! — strigă Zoria, făcând un gest cu mâna spre băieți.

Copiii luară poziția de drepți.

— Pentru ce i-ai adus? — întrebă Grunia, încruntându-se.

— In primul rând, dacă mă iei așa, am venit în calitate oficială și am să vă vorbesc ca atare — se umflă Zoria în pene, cu mâinile la spate; se uită apoi la copii și tuși cu înțeles de parc'ar fi vrut să-și facă singur curaj. In al doilea rând, tovarășă Vasilțova, — iarăși un gest spre copiii ce-l priveau nedumeriți — ăștia de-aici nu sunt o ceată neorganizată ci un detașament de supraveghere a recoltei, de sub conducerea mea. Toți sunt unul și unul: numai pionieri și octombriști! Am venit să-ți păzim holda.

— Fii pe pace că nici așa n'o s'o fure nimeni!

— Da' păsările? Și dacă vine vreun răufăcător, un „frizer" cum îi zicem noi? Ți-aduci aminte cum am prins acu' doi ani pe baba aia?

— Ia vino'ncoace — șuieră Grunia poruncitor și când Zoria fu aproape de tot de ea, îl apucă de nasturele bluzei și-l întrebă, privindu-l țintă în ochii plini de o prefăcătorie copilărească:
— Ia spune cin' te-a trimes? Hai, spune drept!

— Asta-i bună! — izbucni Zoria în râs. — Am venit c'am vrut noi! Am hotărît la o adunare de pionieri să asigurăm paza recoltei grupului fruntaș de efremiste. Bineînțeles, fără nicio plată!...

— Și cine v'a băgat asta'n cap?

— Vania Iarchin. Dacă organizați bine treaba asta, ne-a zis, și dacă lucrați cum trebue, am să scriu despre voi la ziar...

— Vasăzică ați venit la mine ca să vă faceți faimă? — întrebă Grunia cu asprime, deși-i venea să râdă și să-i îmbrățișeze pe toți; și pe cumnatu-său și pe ceilalți copii.

— Nu, nu! Să nu crezi așa ceva! — Zoria începu să dea din mâini desnădăjduit. — Nu-i așa băieți că nici nu ne-am gândit la faimă?

— Așa-i! — rosti Sava ca un om chibzuit. — Doar nu suntem niște...

Domni apoi o tăcere stingherită.

— Ei bine, dacă aşa vreţi voi, n'aveţi de cât să staţi de pază! — primi Grunia zâmbind, în cele din urmă. — Numai să nu vă ţineţi de drăcii!

— Cât despre asta, nicio grijă. Sunt comandant şi răspund pentru toţi — declară Zoria plin de siguranţă; îşi descheie port-hartul, se uită printre gene la hartă şi învârti în mână busola — avem o disciplină de fier!

Oştirea încremeni iarăşi în poziţie de drepţi fără să-şi întoarcă ochii plini de încredere şi devotament dela căpetenia ei.

— Acum, tovarăşi din detaşamentul de pază a recoltei, începem instrucţia de luptă pe terenul de aci. După mine, înainte... Marş!

Zoria o rupse la fugă şi toată ceata sbură după el. Până să se întoarcă Grunia, ia-i de unde nu-s.

După o jumătate de ceas, Frosia apăru lângă colibă gâfâind şi aprinsă la faţă. Lângă ea, Soloveico se prăpădea de râs.

— Ce spaimă a băgat în noi! — spuse Frosia.

— Cine?

— D'apoi paznicii ăştia ai tăi! — Frosia clătină din cap aşezându-se pe o buturugă de mesteacăn, şi începu să povestească:

— Treceam tocmai pe cărare când auzim: pfiu-pfiu... pfiu-pfiu... Ne uităm în toate părţile — nimeni. Mai facem câţiva paşi — iar: pfiu-pfiu... pfiu-pfiu... Ce să fie? mă gândeam eu. Nu ne-o fi urmărind cumva vreun şarpe? Apoi parcă s'a ridicat cineva de pe movilă. Când ajungem acolo — nimeni... Şi deodată: „Staţi! Nicio mişcare! Mâinile sus!" Nu zici că m'am speriat ca proasta şi am ridicat mâinile? Imi îngheţase sângele'n vine!... Şi cine crezi că stătea în faţa mea, cu un băţ în mână? Lionia al Varvarei! Avea ochişorii aprinşi şi obrajii ca focul! Mă gândeam să-l scarmăn niţel, când răsare ca din pământ cumnatu-tău: „Incotro, cetăţeanco?" — Mă ia în primire şi se uită ţintă la mine, fără să clipească, de parcă nu m'ar fi văzut niciodată. Ci-că eu eram cetăţeanca! „Aha, înţeleg — el de colo, de parcă abia atunci s'ar fi lămurit — sunteţi din echipa recoltelor superioare şi vă duceţi la lucru? — Dă-le drumul!" — şi i-a făcut semn cu mâna mucosului de Lionia. Asta se dă la o parte. Atunci îl văd şi pe Nicolae al meu printre ei!" Da' tu — îl întreb, ce cauţi aici? Bunicul şi-a tocit picioarele de când umblă după tine prin sat! Şterge-o numaidecât acasă!" Atunci se vâră iar diplomatul tău. „Vă rog, stimată cetăţeancă Rusanov — spune — să nu jigniţi un oştean din detaşamentul de supravegherea recoltei. Se află într'o misiune pe care trebue s'o înde-

plinească. Facem manevre pentru descoperirea sabotorilor recoltei. Puteţi trece, sunteţi liberă!" N'am avut vreme nici să crâcnim măcar, că s'au şi risipit care 'ncotro, de parcă nici n'ar fi fost draci împeliţaţi!

Grunia izbucni în râs şi apucându-le pe amândouă de braţ le trase după ea spre lanul de grâu.

— Stai! Ia stai puţin! Vai de mine, eşti ca o vijelie! — striga Frosia.

Intrară până la piept în lan să scoată frânghiile şi sforile întinse şi să smulgă parii.

Soarele scălda'n puhoaie de lumină câmpia, gătind-o cu straie aurii de raze; munţii strălucitori, de smaragd, ieşeau, plini de măreţie, din ceaţa ce-i învăluise'n zori, de parcă'n zarea văii s'ar fi dat înlături nişte perdele albăstrii; un vânt uşor tălăzuia lanurile ce se legănau cu foşnet mătăsos.

Dar Grunia nici n'apucă bine să lucreze: dintre holde se ivi un arc de hulube, ca o potcoavă de culoarea cerului, iar deasupra altiţelor de aur răsări spinarea albă şi lucioasă a unui cal.

Incordă ochii, micşorându-i: brişca trecea prin vadul dintre pereţii de grâne. Recunoscându-l pe Terenti care şedea înăuntru Grunia se încruntă: „A venit să ne'mpace".

Cârmind, brişca se îndreptă spre colibă şi Grunia se uită, fără zâmbet, la faţa întunecată a socrului ei.

— Bună ziua, Agrafena. — Terenti păstră mâna noră-si în palma lui caldă; îi întâlni privirea ce-l pândea. — Ei, cum merge treaba pe-aici, pe la tine?

— S'a ridicat tot grâul!...

— Atunci, ţi s'a luat o piatră de pe inimă? — dădu bătrânul din cap. — Veneam după tine...

— Pentru ce? — ea-şi trase mâna din palma lui; trăsăturile feţei i se înăspriră.

— Stai, nu te nelinişti. Ia te uită cum ai împietrit toată! — Terenti îşi mototoli barba stufoasă şi, după ce-i dădu drumul din mână, spuse oftând: — Băieţelul nostru, pare-mi-se, e cam bolnăvior.

— Pavlic? — Grunia se repezi la socru-său şi căută să-i prindă privirea. Ce are taică? De ce taci? Ce-i cu el?

Terenti îi aşeză pe umăr mâna fumurie şi-i povesti pe în delete:

— Incă de ieri dimineaţă nu se prea simţea bine, dar Malania i-a rugat pe toţi să nu-ţi spună nimic, ca să nu te luăm dela treabă. Tu eşti sperioasă şi ai fi lăsat totul baltă pentru el Malania zicea să nu te mai neliniştim de geaba. I-a dat

smeură uscată, l-a învelit bine ca să asude. Dar de geaba. Nu vrea să mănânce nimic şi se plânge că-l doare'n gât...

— Vin numaidecât, taică. — Grunia îşi şi stăpânise turburarea şi apăsându-şi palmele pe scobitura gâtului, se apropie, apoi, de hotarul tarlalei, unde lucrau Frosia şi Soloveico.

— De ce ai pălit aşa?

— M'a cam speriat socru-meu: s'a întâmplat ceva cu Pavlic, — spuse Grunia şi-şi muşcă buzele ce-i tremurau. — Aş vrea să plec...

— Du-te Grunia... Nu te gândi la noi. Facem noi totul, du-te! — şopti Soloveico, mişcată.

Grunia se întoarse la brişcă şi se urcă înăuntru. Terenti trase de hăţuri. Un val de nelinişte o cotropi pe Grunia.

„De-aş afla mai repede, cât mai repede, ce are — se gândea. — Puişorul meu!"

Nu mai voia nimic altceva decât să-l vadă pe Pavlic, să-l strângă la pieptul ei, să-l ocrotească.

Terenti gonea calul, uitându-se când şi când la faţa trasă a noră-si; după câtva timp însă, nu mai putu îndura tăcerea apăsătoare:

— Rodion s'a dus după doctor, la raion — spuse, aplecându-se spre ea, apoi crezând că nu-l auzise, repetă stăruitor: — S'a dus la raion, ziceam, după un doctor...

Ea nu-i răspunse. Terenti tăcu mult timp, ba sfichiuia calul fără rost, ba se'ncrunta îngrijorat. Când se mai apropiară de sat, bătrânul izbucni nerăbdător:

— S'o fi căind amar, Rodion! Aşa-i trebue! Dacă i s'au scrintit minţile, să şi le adune la loc... — şi, după o tăcere, adăugă : — Iar tu, nu uita ce ţi-am spus... Nu-mi iau cuvântul înapoi. Auzi? Nu te las eu!

Dar Grunia şedea ca mai înainte, fără să audă, făcând ochii mici din pricina vântului ce-i bătea în faţă.

Când ajunseră la poartă, parcă o smulse din brişcă o vijelie. Terenti auzi zăngănind jalnic belciugul dela poartă, gemetele treptelor cerdacului şi uşa care se trânti cu un sgomot înnăbuşit.

In prag Grunia se izbi de Malania.

— Unde-i? Unde-i?

— Domol, nu te aprinde. — Malania îşi opri îndelung asupra noră-si privirea liniştită. — Lasă-l, că de abia a adormit... Te-a tot chemat şi acum a obosit...

Grunia îşi scoase ghetele şi intră desculţă în odaie, mergând în vârful picioarelor.

Pavlic zăcea pe pernele umflate; obrajii trandafirii îi străluceau ca unşi cu grăsime, gropiţa din bărbie i se adâncise, o şuviţă de păr negru i se lipise de fruntea asudată.

— Dragul mamii — şopti Grunia, îngenunchind în faţa patului, — cum de s'a'ntâmplat?... Nu te-am păzit destul...

O scândură dela podea scârţâi şi copilul deschise ochii turburi de fierbinţeală. Văzând-o pe Grunia, zâmbi ca'n vis şi gropiţa fragedă din bărbie i se netezi.

— Tu eşti, 'mico?

— Eu sunt odorule, stai liniştit...

Ii puse termometrul la subţioară şi un prosop ud pe fruntea înfierbântată.

Pavlic îşi înnodă sprâncenele negre şi tăcu o mulţime de parcă s'ar fi străduit să-şi aducă aminte de ceva.

— Ieri de ce n'ai venit? — o întrebă în şoaptă şi-şi linse buzele uscate. — Atâta te-am aşteptat...

Pentru Grunia nici nu putea fi, parcă, mustrare mai grea. Nu-şi putea ierta faptul că, prinsă de grijile şi necazurile ei, îl uitase — fie şi pentru o clipă — pe băiat. Ii desmierda braţele dogorite, îi atingea fruntea încinsă, îi lua mâinile şi le ducea la buze.

— Ce te doare, băiatul mamei? Ia spune!

— Mă doare când înghit... Mi-e cald... şi parcă-mi ciocăneşte 'n cap — închise ochii obosit şi tăcu puţin. — Nu mai sta pe gânduri, mămico, mă fac eu bine... repede... Ai spus c'o să mă iei la câmp... Aşa e?

— Da, dragul mamii... Fă-te numai sănătos. Cum oi termina de strâns grâul, o să mergem...

— Mai stai puţin lângă mine, 'mico, nu pleca, — o rugă Pavlic peste ochii căruia parcă se întindea un păienjeniş cenuşiu.

Grunia se ridică de jos, potrivi pernele sub căpătâiul băiatului şi-i şterse faţa asudată cu prosopul.

— Stai liniştit. Nu plec nicăieri. Rămân aci, lângă tine...

Se culcă alături, lipindu-se de trupşorul lui fierbinte şi după câteva minute, băiatul se potoli şi adormi.

Seara, când se opri cu sgomot, la poartă, un turism, Pavlic se svârcolea în somn şi răsufla greu, horcăind şi şuerând.

Grunia ieşi de grabă pe uşă şi se ciocni în prag de Rodion. El o privi cu ochi mari şi plini de nelinişte.

— Mi-a dat maşina Rachitin şi am fost de l-am adus pe doctorul cel nou — îi spuse, şi apropiindu-se mai mult de ea, adăugă rugător. — Ce are, îi e mai bine?

Rodion se duse repede la patul lui Pavlic; ascultă atent răsuflarea băiatului, puse, fără niciun rost, un scaun alături, mută din loc un bec electric. Nerăbdătoare, Grunia îl căută din ochi pe doctor şi, recunoscându-l, strigă deodată mirată:

— Petia! Dumneata eşti? Dragă Petia! — şi-l trase numaidecât spre Pavlic. — Vino, vino'ncoace...

Rodion se înroşi descoperind că doctorul nu era decât studentul acela gălăgios, cu chica mare, pe care-l socotise cândva rivalul său...

Medicul o dădu domol pe Grunia de o parte şi se aplecă asupra copilului. Îşi deschise apoi trusa cafenie în care sclipeau instrumentele. Mâinile-i trandafirii se mişcau sigure şi faţa lui arăta o aspră încordare, de parcă ar fi tras cu urechea la ceva, chiar şi atunci când consulta bolnavul.

După aceea, doctorul îşi spălă mâinile la bucătărie. Malania scoase din cufăr un prosop curat.

— N'aş fi crezut, Grunia, că ai un băiat atât de mare — spuse doctorul. — Lasă nu mai fi îngrijorată. Coşcogeamite flăcău, să nu-l punem noi pe picioare? — o încuraja, vorbind cu un ton profesional, aşa cum vorbesc medicii, cu tonul acela care are o înrâurire atât de binefăcătoare asupra oamenilor.

Grunia nu-şi mai lua ochii dela el; nu înţelegea cum putea să zâmbească atât de blajin şi să glumească nepăsător, când alături, în patul din odăiţă, Pavlic stătea să se înnăbuşe.

— Ce are, Petia?

Chipul doctorului deveni îngândurat şi serios; era greu de crezut că, puţin mai înainte, fusese atât de senin:

— S'ar putea ca starea băiatului vostru să fie destul de gravă... I-am luat saliva pentru analiză: mă tem să nu aibă anghină difterică.

Grunia-şi încleştă pumnul de-i troznîră degetele şi se întinse spre doctor, în timp ce el vorbea, trăgând parcă mereu cu urechea la ceva; neliniştea îngândurată de pe faţă nu i se mai risipea.

— Dacă analiza arată că-i anghină, va trebui să-l ducem la spital.

— Nu, nu, Petia dragă! — La gândul că Pavlic s'ar putea să-i fie luat şi că nu va mai putea să-l îngrijească ea, nici să rămână mereu lângă el, Grunia se sperie; se uită în ochii doctorului, şoptind: Eu singură... Să-mi spui numai cum să-l îngrijesc... O să-l fac bine... Nu-i aşa c'o să-l fac bine? Spune-mi numai...

— Vă lămuresc eu... — doctorul se îndreptă spre masă,

se aşeză şi începu să scrie reţeta. — S'ar putea să fie o formă mai gravă de amigdalită. Dacă însă o fi angină difterică, orice-ai face, Grunia, n'o să mă poţi îndupleca... In cazul ăsta nu e voie să-l lăsăm în sat.

Malania puse pe masă samovarul şi turnă ceaiul; aburi uşori se ridicau din paharele ale căror funduri se vedeau, strălucind ca aurul, prin lichidul străveziu, de chilimbar.

— Aşa trebuia să se'ntâmple! — vorbea doctorul, făcând să zăngăne linguriţa'n pahar. — Ţi-aduci aminte cum glumeam, atunci în grădină, şi-ţi spuneam că eu am să-i caut pe copiii noştri?

Grunia nu-şi mai aducea aminte de nimic. Se strecură pe uşa ce dădea în odaie, la Pavlic.

— O să lucraţi acuma în raionul nostru? — întrebă Rodion.

— Precum vedeţi, — dinţii doctorului străluceau de albeaţă, gulerul lui era curat ca zăpada proaspătă, purta o haină bleumarin; fără halat părea mai vârstnic. — Jumătate din război am învăţat, cealaltă jumătate am luptat pe front. De fapt n'am luptat, ci m'am străduit să scap oamenii dela moarte într'un spital de campanie... Cum n'a mai fost nevoie de mine, am venit înapoi acasă. Incă de mic hotărîsem ca, îndată ce am să isprăvesc învăţătura, să mă înapoiez neapărat în satul meu drag, să nu mă duc nicăieri altundeva...

Luând seama că Grunia ieşise, doctorul lăsă paharul cu ceai şi o urmă în odăiţă.

— Uite, Grunia... ce trebue să faci, — şi se apucă s'o lămurească pe îndelete cum trebuia să îngrijească de bolnav.

Ea se uita la cravata lui viu colorată şi-l asculta, încordată.

— Te-aş ruga să-mi mai spui toate astea încă odată — îi ceru ea.

— Las'că le scriu eu — interveni Rodion care răsărise deodată în spatele ei şi Grunia primi, tăcută.

— Spui că-i trebue ceva rece pe frunte... să-i punem nişte ghiaţă dacă găsim? — întrebă ea.

— Noi nu mai avem în gheţărie — spuse Terenti care stătea în uşă, întinzând gâtul şi ascultând cu luare aminte; alături, sub braţul lui, ca sub o aripă, se strecurase tristă Malania — dar trebue să mai fie în puţurile dela poalele munţilor. Totdeauna, în timpul cositului şi al secerişului, ţineam acolo cvasul, să se răcească...

— Nu e neapărată nevoie. Dacă, însă, găsiţi nişte ghiaţă,

puneţi-i-o pe frunte când băiatul s'o sbuciuma prea mult; o să-i facă foarte bine. Mâine vă telefonez rezultatul analizei.

Se apropie de Grunia, o luă de mână şi-o privi atent şi liniştit:

— Nu te mai frământa atâta... Cred c'are să meargă spre bine.

— Adevărat? — întrebă ea, privindu-l cu ochii înceţoşaţi de lacrimi. — Iţi mulţumesc.

După ce doctorul plecă şi Pavlic adormi iar, Grunia hotărî să dea o fugă şi s'aducă ghiaţă.

— Ai mata grijă, mamă, că mă'ntorc numaidecât...

— Unde te duci acu' noaptea? — încercă Malania s'o oprească. — Aşteaptă măcar până mâine dimineaţă...

— Nu, mă duc, poate s'o mai uşura...

— Las'o să plece, maică — spuse Terenti.

Rodion ieşi în tindă şi se înapoie de acolo cu o găleată şi cu un colac de frânghie petrecut pe braţ. Grunia îi aruncă o privire, fără să spună nimic şi trecu pragul. Rodion mergea după ea; găleata zăngănea, lovindu-se de catarama curelei.

In faţa porţii, se opriră şi rămaseră aşa, tăcuţi.

— La cine mergem? — întrebă Rodion.

— La cine vrei, tot una-i, numai repede!

Acum, abia se ţinea după el. Nici nu băgă de seamă când străbătură o ulicioară îngustă şi întunecoasă, şi se pomeniră deodată în faţa ferestrelor luminate ale casei lui Iarchin.

O lampă mare de masă ca o ciupercă, îşi revărsa lumina peste o carte deschisă şi peste coalele de hârtie deasupra cărora stăteau aplecaţi, cu capetele lipite, Vania şi Clania. Ea-şi ridicase smocul de păr de pe frunte, prinzându-şi-l cu un pieptănaş verde, ca să n'o împiedece la citit. Amândoi îşi înălţară capetele şi se priviră un timp. Vania spuse ceva, dând din mâini, şi se aplecă iar deasupra hârtiei.

— Invaţă împreună... Parcă nici nu-ţi vine să-i întrerupi! — spuse Rodion cu jind şi bătu uşor în geam.

Iarchin ieşi numaidecât în cerdac, ciufulit şi plin de neastâmpăr.

— Rodion, tu eşti? Bravo! Tocmai vorbeam despre tine, ne chinuim cu nişte desene. N'ai putea să ne ajuţi?

— Am să trec mâine, acum am altceva....

Rodion îl lămuri pentruce veniseră.

— Aha! înţeleg. Indată.

Ieşi şi Clania şi câteşipatru se îndreptară spre grădina de

zarzavat, unde se afla stingher, pitit într'un colț un puț cu cumpănă înaltă și gârbovită.

Rodion își înfășură mijlocul cu un capăt al frânghiei și se prinse cu amândouă mâinile de ciutură:

— Acum apucați vârtos, dacă vi-e milă de mine!

Slujindu-se de funie, Vania dădea, cu încetul, drumul cumpenei pe care-o ținea de buturuga abia întrezărită pe întuneric, în timp ce Grunia și Clania, proptindu-și picioarele de stoborul puțului, coborau cu băgare de seamă frânghia.

Glasul lui Rodion începuse să se audă înnăbușit din adânc, frânghia slăbise și Grunia înțelese că bărbatu-său dăduse de stratul de ghiață.

Se aplecă peste marginea stoborului.

— Ai găsit?

Glasul lui Rodion urcă din gol:

— Cam greu fără topor... Am să încerc s'o fărâm cu cuțitul.

Bucăți de ghiață cădeau cu sgomot în apă; când si când umbra neagră ce robotea acolo jos se lipea de perete și atunci în adâncul catifelat al puțului se aprindeau stele.

— Trag-eți!...

Apucând de capătul frânghiei, Grunia simți că acum greutatea era mai mare. Prindea cu băgare de seamă frânghia, o înțepenea, lipind-o de marginea stoborului, se odihnea și trăgea iar.

Simțind deodată că-i aluneca funia din mâini, Grunia o smuci cu toată puterea și o înfășură numaidecât în jurul palmei. Și, cu toate că și Clania trăgea de frânghie, iar Vania le ajuta din celălalt capăt, i se părea că numai ea ridica povara aceasta uriașă. I se'nvârtea capul; închise ochii. Ii trecu deodată prin minte cu groază că frânghia s'ar putea să nu reziste la atâta greutate și să se rupă. Se opintea mereu, cu buzele încleștate și când ciutura plină cu ghiață ieși, strălucitoare, deasupra și Rodion se prinse cu mâinile de marginea stoborului, Grunia era aproape sleită de puteri.

Bucățile de ghiață se rostogoliră cu sgomot în găleată; din spre Rodion venea un suflu geros, de iarnă și un miros umed de puț.

Grunia ridică găleata, iar Rodion apucă toarta din partea cealaltă. Până acasă nu schimbară o vorbă.

Grunia puse pe fruntea lui Pavlic o pungă cu ghiață. Ochii băiatului, negri, umezi, îi urmăreau cu dragoste adâncă și cu îngrijorare fiece gest. O trase apoi de mână, își culcă obrazul în palma ei și închise ochii.

— Du-te şi te odihneşte, că rămân eu lângă el, — spuse Rodion.

— Nu, du-te tu... Lasă că mă descurc eu...

Rodion aduse un scaun lângă pat, se aşeză şi luă un ziar de pe etajeră.

„Ce încăpăţânat e! L-a rugat cineva?" — se gândi întărâtată Grunia, apoi se ridică şi răsuci întrerupătorul electric. In odaie se făcu întunerec; doar prin crăpătura îngustă a uşii, ce nu fusese închisă de tot, pătrundea o fâşie de lumină.

— Aşa o să doarmă mai liniştit — lămuri Grunia părând că se desvinovăţeşte.

Rodion nu-i răspunse nimic, de parcă nici n'ar fi fost în odaie.

Un greere sfredelea liniştea nopţii. Băiatul răsufla liniştit, înfundat, de parc'ar fi avut faţa băgată în pernă; se auzea tic-tacul deşteptătorului.

Grunia nu-şi dădu seama câtă vreme a rămas trează, pe întunerec. Curând ochii parcă i se colbuiră, pleoapele i se îngreunară şi, lăsându-se pe tăblia patului, Grunia aţipi.

Se trezi deodată în mijlocul nopţii: visase că se află culcată în colibă, la tarla şi că fetele se apucaseră demult să lucreze în timp ce ea tot mai dormea.

Capul ei se odihnea pe o perniţă. La fereastră scârţâia un oblon desprins.

— Dormi, dormi...

Tresări, auzind glasul lui Rodion. Stătea lângă fereastră ca o sentinelă.

Ea tăcu, îşi lăsă din nou obrazul pe pernă, auzi răsuflarea regulată a lui Pavlic şi somnul o toropi iar.

Se deşteptă în zori. In casă era linişte. Oblonul care acoperea acum jumătate din fereastră nu se mai sgâlţâna; prin jumătatea cealaltă se cernea pulberea de făină a zilei. Grunia se ridică încet, îşi întinse braţele amorţite şi se uită spre pat. Pavlic dormea. Avea faţa palidă, dar liniştită.

Rodion dormea şi el, aşezat pe un scaun lângă etajeră, cu capul lăsat în piept şi ţinând în mâini un ziar nedesfăcut. Şuviţa neagră de păr îi spânzura ca o floare veştedă pe fruntea boltită.

Grunia îi privea faţa rasă, uşor îmbujorată de somn, brazdele adânci de pe frunte, pe care nu le băgase de seamă până acum, firele cărunte presărate în păr şi, fără să înţeleagă de ce, căuta să-i descopere cusururi.

„A obosit — se gândi ea. — Trebue să-l trezesc ca să se culce deabinelea!"

Işi dădu seama deodată că fără să vrea se uită cu plăcere la Rodion şi atunci îşi întoarse privirea spre Pavlic. Avea obrajii fragezi ca petalele unui mac trandafiriu, genele-i pe jumătate coborîte păreau lipite cu ceva străveziu.

In tindă se'ntâlni cu Malania care ducea în mână o doniţă.

— Doarme? I-e mai bine? Ei, slavă Domnului!...

Uitându-se gânditoare şi cu duioşie la ea, Malania parcă ar fi vrut s'o mai întrebe ceva; stătu însă câteva clipe locului şi apoi ieşi.

Grunia trecu să-l trezească pe Zoria care dormea în podul cu fân:

— Dă fuga la soviet! Doctorul ne-a făgăduit c'o să telefoneze dimineaţa...

— Cam târziu ţi-ai adus aminte — spuse Zoria căscând, — de când stă de gardă acolo, lângă telefon, un ostaş din detaşamentul nostru de supraveghere a recoltelor! I-am dat încă de-aseară ordin... Mă duc acum să controlez...

Se întoarse după vreo două ore alergând, strălucitor de mulţumire; veni sub fereastră şi începu să fluture o hârtie. Grunia se repezi în tindă:

— Ei, ce e?

— Ia citeşte... — Zoria îi întinse o foaie mototolită. — Nota telefonică primită de ostaşul Sava Judov din detaşamentul nostru.

Hârtia tremura în mâinile Gruniei care desluşi cu greu cele două rânduri mâzgălite cu creionul : „Nu s'au găsit bacili difterici. Daţi-i streptocid. Gargară. Vin poimâine. Petia".

Grunia îl apucă pe cumnatu-său de umeri şi-l trase spre ea:

— Ce bun eşti tu, Zoria!

Soloveico tocmai intra în tindă. Zoria se înroşi, se smulse din braţele Gruniei şi-o rupse la fugă.

— Ia te uită cum s'a ruşinat flăcăul!

Aflând că Pavlic nu era ameninţat de nicio boală grea şi că scăpase de primejdie, Soloveico zâmbi:

— Ce bine îmi pare! Că şi eu m'am frământat toată noaptea în tabără, gândindu-mă să nu se fi întâmplat ceva cu băieţelul... Ca mai înainte, în preajma unei bătălii: nu mi-era teamă c'am să mor, dar mă durea'n suflet de ceilalţi... Dacă ai fi văzut ce oameni îşi dădeau viaţa pentru noi, pe front, ce oameni!... Mi se rupea inima, când murea vreunul. Mă ascundeam şi plângeam pe furiş... Nu ştii ce spaimă trăgeam pentru Rodion al

tău! Se năpustea cel dintâi, ca o vijelie, asupra duşmanului. — Deodată îşi învălui prietena într'o privire iscoditoare, în care se citea, parcă, o rugăminte. — Mă tot bate gândul să-ţi spun ceva Grunia... Am să-ţi vorbesc deschis, ca un soldat. Nu faci bine ce faci! Şi eu am fost supărată pe Rodion când am văzut că le întorsese tuturora spatele. Acum, însă, mă uit la el şi-mi dau seama că e acelaşi flăcău pe care l-am cunoscut în război. E păcat să te porţi aşa cu el. Spargi o ceaşcă şi tot îţi pare rău; şi să nu-ţi pese când plezneşte ceva în sufletul unui om?...

— De unde ştii că nu-mi pasă? — rosti Grunia de parcă ar fi vrut să se apere.

— Vă iubesc pe amândoi — urmă Soloveico, înfierbântându-se. — Dacă vă despărţiţi, eu nu mai rămân aici! Deşi nu mă simt cu nimic vinovată, totuşi mi se pare că eu am adus nenorocirea în casa voastră.

— Vorbeşti prostii, Soloveico! — strigă Grunia, aproape plângând şi-şi îmbrăţişă prietena.

— Pe mine nu mă poţi înşela... Văd că şi tu-l iubeşti — şopti fata; nu avu, însă, vreme să isprăvească: Rodion se ivi în prag:

— Grunia, s'a trezit Pavlic...

— Vin îndată, îndată... — spuse Grunia încurcată şi, coborînd ochii, intră în casă, fără să se uite la Rodion.

14

Intr'o zi Grunia zăbovi mai mult pe tarlaua ei. Amurgul învăluia în pânza lui deasă câmpia, când ea se pregăti de plecare... Pe deasupra lanurilor parcă fulgerase o lumină. Departe, în marginea câmpului, trecea o maşină împroşcând când într'o parte, când în alta, snopi portocalii de raze.

Grunia dădu fuga spre drum.

Farurile orbitoare ba se ascundeau, risipind o lumină tainică pe deal, ba o izbeau cu putere în ochi şi atunci Grunia strângea pleoapele şi-şi acoperea faţa cu braţul.

Maşina se opri brusc, farurile se stinseră şi Grunia recunoscu maşina acoperită cu prelată, a comitetului raional.

— Vasilţova, urcă sus, să mergem!

— Alexei Sergheevici! — strigă bucuroasă Grunia, auzind glasul lui Novopaşin şi se repezi înainte.

— Bună seara! — Novopaşin sări uşor din maşină şi, strângând mâna Gruniei, o luă în primire, glumind: — Ce-mi cauţi aci la ora asta târzie? Ţi-e frică să nu-ţi fure cineva grâul? Ei, cum îi merge?

— S'a ridicat, Alexei Sergheevici, s'a ridicat! — răspunse Grunia, înfierbântată. Trei zile la rând ne-am străduit să-l punem pe picioare şi după aceea, când ne uităm — se ridicase singur! Soi bun!

— Straşnic! — rosti voios Novopaşin. — Da' băieţelul dumitale, ce face?

— E bine, a şi început să alerge...

Şoferul opri motorul şi atunci se auzi foşnetul spicelor ce acoperea toate celelalte svonuri ale nopţii.

— Simţi, — întrebă încet Novopaşin — ce putere!...

— Cum să nu simt! — murmură Grunia. — Pământul nostru e rodnic şi, de-l îngrijeşti bine şi eşti bun gospodar... scoţi din el adevărate comori!... Dacă nu erau grânele, nu ştiu ce m'aş fi făcut!...

Dându-şi seama că spune ce nu trebue, Grunia amuţi, speriată. Novopaşin însă nu dădu atenţie ultimelor ei cuvinte; stătea să asculte freamătul acela neostoit, ca de valuri izbite de stânci. Adierea răcoroasă a nopţii îi mângâia faţa.

Cerul greu întunecat, mohorît, atârna jos deasupra câmpiei, semănând cu un ogor prost arat, iar stelele mari şi verzui răsăriseră ca nişte buruieni, sfredelind straturile groase de nori.

— Pe dumneata te căutam, Vasilţova. In drum, am trecut şi pe aici — spuse pe neaşteptate Novopaşin. — Am fost mai întâi pe la tabără, voiam să-l iau cu mine pe preşedintele vostru; era plecat însă... In noaptea asta, la orele două, are loc un apel reciproc al staţiunilor de radioemisiune din ţinut; au să fie de faţă preşedinţii colhozurilor şi câţiva şefi de echipă. Cred că ţi-ar folosi să asculţi şi dumneata.

— Fireşte! — rosti Grunia agitată. — Numai nu ştiu cum să fac.

— Ce anume?

— Sunt îmbrăcată ca de lucru; n'am să mă simt bine...

— Fleacuri! Hai să mergem!

Ea se urcă, sfioasă, în maşină şi se aşeză pe marginea canapelei cu arcuri.

Automobilul se smuci din loc şi porni domol dealungul drumului de ţară, tăind bezna cu foarfecele luminos şi larg deschis al farurilor.

Pe întunerec, faţa lui Novopaşin abia se întrezărea ca o

pată albă; dela frunte în sus îi unduia părul deschis la culoare şi dat peste cap; pufăia tacticos din pipa al cărei capăt licărea ca un cărbune aprins.

„Să-i povestesc despre Rodion — se gândi Grunia, — sau, poate, nu se cade?”

— Imi pusesem demult în gând să-ţi vorbesc — spuse Novopaşin, apoi după o pauză, adăugă domol, pe gânduri: — Cred că ar trebui să te înscrii în Partid.

Grunia se trase îndată spre Novopaşin şi spuse, privindu-l cu ochi umezi, plini de o bucurie nerăbdătoare:

— Din toată inima o doresc! Dar n'am făcut încă nimic ca să merit a fi primită!... Sunt atâtea lucruri în care nu mă pricep deajuns. Şi-apoi...

Voia să spună: „şi-apoi nici cu Rodion nu mă mai înţeleg”, dar tăcu.

— Partidul o să te ajute, o să te înveţe să te descurci, o să-ţi dea toate îndrumările în toate — răspunse domol Novopaşin. — Numai dorinţa de a te ridica s'o ai. Ţi-aduci aminte când am sburat cu avionul, în 1941, spre Barnaul?

— Mi-aduc aminte, cum să nu, şi încă foarte bine!

— Oare, după ce-ai isprăvit cursurile, n'ai simţit că viaţa dumitale era mai bogată? Nu s'a schimbat nimic în ea?

— Multe s'au schimbat, Alexei Sergheici, — rosti Grunia cu însufleţire.

Ar fi vrut, aşa cum se întâmplase cu câţiva ani mai înainte, să-i mărturisească omului acestuia cinstit, plin de suflet şi pătrunzător, tot ce-i stătea pe inimă, tot ceea ce-o făcuse să sufere atâta; şi atunci spuse cu un suspin uşor:

— Rodion al meu era să plece de tot...

— De ce? Parcă de abia a fost demobilizat?

Ea se apucă să-i povestească totul, în pripă şi fără şir. Novopaşin o asculta, strângând pipa între dinţi şi uitându-se printre gene la ciobul de oglindă pe care şoferul îl vârîse sub o curea, deasupra capului.

Automobilul intră într'o pădurice; un miros umed de ciuperci şi de muşchi îi izbi în faţă. De o parte şi de alta, tufişurile stufoase o sbugheau din faţa maşinii de parc'ar fi voit să se ascundă pe după trunchiurile groase ale pinilor; maşina se sgâlţâna mereu, săltând peste rădăcini.

Grunia rămase tăcută cu mâinile împreunate pe genunchi; privea cu ochii plini de lacrimi, atentă, fluturii ce pătrundeau din sbor în lumina farurilor.

— Cred c'ai făcut ce trebuia să faci, Grunia — spuse Novo-

paşin după un timp lung de tăcere; în glasul lui, înmuiat din pricina turburării, se simţea o duioşie părintească. — In faţa dumitale se întinde o viaţă îndelungată, se află o muncă uriaşă; deaceea trebue să faci tot ce se poate pentru ca să ai lângă dumneata un om adevărat. Şi, ca să izbuteşti, trebue, la rândul dumitale, să fii cinstită, să ai vederi sănătoase, să nu te arăţi slabă nici faţă de dumneata însăţi, nici faţă de alţii... Dacă Rodion ţine la dumneata şi la colhozul lui, atunci o să se îndrepte cum s'a îndreptat şi grâul de pe tarlaua dumitale. E nevoie totuşi să i se dea o mână de ajutor. Altminteri, boala ar putea să prindă rădăcini şi mai adânci...

— Eu una, nu m'aş face dădaca lui — spuse fata care conducea maşina, întorcându-se pe neaşteptate şi-şi svârli peste cap, cu o mişcare iute, cârlionţii de păr blond ce-i spânzurau pe frunte.

Grunia roşi. Credea că n'o ascultase decât Novopaşin. Dacă şi-ar fi dat seama că-i mai auzea cineva cuvintele, n'ar fi vorbit în ruptul capului!

Fata claxona necontenit şi prelung, temându-se pesemne, să nu dea peste vreo căruţă sau vreo maşină care i-ar fi ieşit în faţă şi pădurea răspundea din plin la semnale; valuri de ecouri se revărsau din adâncurile ei.

— Când auzi asemenea istorii, îţi piere toată pofta de măritiş! — mai spuse fata. — Dai peste unul ca ăsta şi-ţi iei belea pe cap.

— De ce le vezi toate în negru? — întrebă Novopaşin. — Dacă judeci aşa, în loc să-ţi trăieşti viaţa, faci numai umbră pământului. Odată şi-odată tot o să te măriţi; numai că mai înainte de a te hotărî să faci un pas ca ăsta, trebue să-ţi cunoşti bine bărbatul.

— Incearcă de pătrunde în sufletul lui! Parcă poţi s'o faci? — izbucni ea în râs; faţa ei arsă de soare, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, i se înviorase. — Ascultaţi, vreau să vă povestesc ceva...

Tăcu un timp, cercetând cu luare aminte întunerecul ce se trăgea înapoi şi pinii stufoşi pe care lumina farurilor îi scotea din beznă, şi începu domol:

— E ceva care s'a întâmplat de curând în raionul nostru, la „Făclia Roşie". Dumneavoastră, Alexei Sergheici, de bună seamă c'aţi auzit! Un tractorist de-acolo a plecat la război. Şi nevastă-sa i-a luat locul. A isprăvit cursurile şi a intrat în rândul stahanovistelor. Era socotită aproape cea mai bună trac-

toristă la S.M.T. Aşa. Ea ducea în spinare toată familia: cinci copii, soacra, maică-sa, taică-său, om bătrân. Cum s'a terminat războiul s'a întors şi bărbatu-său. Bucurie mare! Nu era glumă — doi tractorişti în acelaşi cămin! In prima zi de lucru, la arat, femeia l-a depăşit cu jumătate de normă. Pe bărbat îl rsăcâia asta în suflet: cum aşa, nevastă-sa să-l întreacă, pe el care venea de pe front? Asta nu mergea! Şi începu s'o roage: las-o şi tu mai domol. Ea, nimic. A ameninţat-o cu despărţirea. Ea însă nu voia s'audă! „Eu — spunea — să mă las pe tânjală numai pentru o ambiţie de-a ta? Să crăpi şi n'aş face-o! Dacă vrei, ia-te la întrecere cu mine, cată să mă ajungi, dar îţi spun dinainte că nici eu n'am să aştept să-mi calci din urmă pe picioare!" Şi s'a pus aşa fel pe muncă, de-l întrecea cu câte-o normă întreagă. Bărbatul a tot stat bosumflat vreo lună, dându-şi arama pe faţă; dar până la urmă, a înţeles, se vede, că nu era nimic de făcut. O iubea prea mult pe nevastă-sa. Chiar şi maică-sa îl certa. Până la urmă a trecut peste mândria lui şi s'a dus la nevastă-sa să-l înveţe. Iar acuma, cică lucrează amândoi deopotrivă.

Maşina începu să urce dealul opintindu-se şi icnind. Trunchiuri sgrunjoase ieşeau cu încetul din întunerec, o pasăre orbită de lumină se repezi, fâlfâind, în desiş. Ajungând pe culme, maşina începu să lunece uşor şi fata luă iar firul povestirii:

— Asta încă nu-i nimic! Să vedeţi... In raionul vecin, s'a'ntâmplat ceva şi mai curios! O pereche — bărbat şi nevastă — atât de legaţi, de n'ai fi crezut să-i poată despărţi ceva pe lume; straşnică pereche! Numai că el era tare gelos pe nevastă-sa, femeie mai tânără. Oricine, şi din te miri ce, îi trezea bănuiala. De asta nici n'o lăsa la câmp. Sunt brigadier, zicea, şi zilele mele de muncă ne-ajung la amândoi, tu stai de te-odihneşte şi îngrijeşte de casă. Femeii îi era cam urât, dar s'a obişnuit: dragostea împodobea totul. In colhoz, înainte de război, erau destule braţe şi nimeni n'o lua la rost că nu munceşte. Mai ales că în timpul secerişului, când munca era în toi, ieşea şi ea la câmp, dar atunci bărbatu-său n'o scăpa din ochi. Cum i se năzărea lui ceva, gata comedia! Lumea râdea de el; omul nostru însă era ca turbat! A izbucnit războiul... Urgie! Brigadierul a fost mobilizat şi el. Dar nici acum nu s'a lecuit de boala lui. In loc să sfătuiască pe nevastă-sa ce să facă, şi cum să întâmpine greutăţile vieţii, chinuit de bănuieli, a muştruluit-o pe femeie, socotindu-i fiece pas pe care avea sau n'avea voie să-l facă de aci încolo...

Şi plecă! Nevastă-sa tânji o lună întreagă în casă, apoi i

se urî şi se duse la lucru. Şi se dovedi, cum s'ar zice, bine înzestrată. Era atât de sprintenă, atât de pricepută şi de chibzuită, încât colhoznicii, fără să stea mult pe gânduri, au numit-o brigadieră. Şi ea, parcă fusese născută pentru treaba asta: se schimbase cu totul şi se făcuse şi mai frumoasă... Eu cred că prin muncă, sufletul omului se îmbogăţeşte... Cu cât trecea timpul, cu atât se dovedea mai destoinică. Şi către sfârşitul războiului, oamenii au ales-o preşedinte al colhozului! Şi de data asta, fireşte, s'a arătat vrednică de locul pe care-l căpătase: gospodărea cu atâta pricepere, încât toată lumea din sat, se minuna de ce e'n stare! S'a înscris şi'n Partid... o femeie atât de pricepută ca ea nici nu se putea să nu intre în Partid! Hop că pică şi bărbatul ei. Işi scriseseră tot timpul războiului. Femeia-i spunea că munceşte cu spor, dar n'a suflat o vorbă despre înaintările ei. Că a ajuns preşedintele colhozului nici n'a avut când să-i scrie: veni Victoria. Chiar din prima zi, bărbatu-său i-a spus pe şleau: „Lasă-te de preşedinţie şi gata. Nu m'am însurat cu un preşedinte, vreau să am o viaţă a mea!" Dar nici ea nu s'a dat bătută: „Eu nu fac nicio deosebire între viaţa mea şi îndatoririle de preşedinte; pentru mine sunt tot una. N'am de gând să-mi încovoi iar grumajii. Nu mă poţi despărţi de viaţă, de Partid, de popor. Nicio putere din lume n'o să mă poată 'ntoarce înapoi!"

„Vasăzică aşa?" — a spus bărbatu-său şi-a început să-şi facă de cap! A început să bea, trăia ca un desfrânat şi credea că îi este îngăduit orice, de vreme ce s'a înapoiat acasă cu medalii pe piept. Ba ca să-i facă în ciuda nevestii, s'a apucat de petrecut cu altele. L-a sfătuit ea, odată, de două ori, să-şi bage minţile'n cap, dar pe urmă la adunarea generală, a pus în discuţie purtarea lui. Colhoznicii i-au arătat dela obraz păcatele şi l-au dojenit; deabia l-au dat pe brazdă. Brigadierul a început să-şi vină în fire; s'a apucat de muncă şi cu atâta râvnă, încât nu-l mai puteai lua dela lucru! Acum se pare că a intrat totul în normal, au şi-un copil, şi trăiesc în bună înţelegere. Insă ar fi putut să iasă şi altfel. Vezi dar cât de greu e să cunoşti un om, până nu trăieşti cu el? Şi dumneavoastră, Alexei Sergheici, mai spuneţi...

— Minunat! — rosti încântat Novopaşin. — De ce nu mi-ai povestit treaba asta până acuma? — şi întâlnind privirea nedumerită a Gruniei, adăogă cu un ton oarecum solemn. — Uite cum e făcută viaţa noastră. Nimeni mai bine decât poporul, decât obştea, nu poate să-l îndrepte pe un om, să-l vindece de păcate; numai atât doar, să fi rămas într'însul un sâmbure sănă-

tos. — Se întoarse spre Grunia; ochii lui străluceau viu. — Uite aşa trebue să faci şi dumneata! Nu pierde curajul!

— Dar nici nu l-am pierdut! — şopti Grunia. — Săptămâna asta am primit vreo douăzeci de scrisori dela mai mulţi şefi de echipă şi dela câţiva colhoznici de rând. Atunci cum s'ar putea să-mi pierd curajul?

— Ce-ţi scriu?

— Unul îmi cere un sfat, altul ar vrea să mă vadă, ca să stăm de vorbă şi să mai schimbăm vederi între noi...

— Da, focul aprins arde cu vâlvătaie! Şi pe dumneata, Grunia, de bună seamă te încălzeşte mai mult decât pe toţi.

La ieşirea din pădure le răsări în faţă, aproape de tot, centrul raional presărat de lumini. Grunia se uita încântată la licăririle acelea risipite. Fiecare căsuţă îşi ducea viaţa ei, vrednică de luat în seamă, o viaţă care de departe părea atrăgătoare şi fără de pereche.

Pe fereastra staţiei de radiotransmisiune lumina curgea ca o apă liniştită în care maşina se cufundă de tot. Novopaşin sări din automobil şi-i ajută Gruniei să coboare. O luă apoi de braţ şi se îndreptară spre intrare; în poartă, însă, auzind glasul gros al lui Crasnopiorov, se opriră;

— Nu pot să-ţi făgăduesc prea multe, vecine, dar, cât o prisosi gospodăriei, am să vă dau. Treci zilele astea pe la mine. Trebue să mă sfătuesc şi cu cei din comitetul de conducere, cred că n'au să se împotrivească.

Novopaşin o strânse pe Grunia de braţ:

— Il auzi pe Crasnopiorov cum vorbeşte acum? Vezi ce putere are poporul! Un om ca ăsta, c'o fire înrădăcinată de ţăran, şi tot aţi fost în stare să-l daţi pe brazdă! A trebuit până la urmă să priceapă că statul nu se isprăveşte la hotarele colhozului său.

— Da, parcă am fi făcut alt om din el — spuse Grunia. Dealtminteri, nu-i el de felul lui negustor. Doar în timpul războiului l-au ispitit câştigurile.

In studioul în care se afla postul de recepţio-transmisiune era o gălăgie veselă. Pe scaune, înşirate dealungul pereţilor capitonaţi cu postav albastru, şedeau preşedinţi de colhozuri, brigadieri, şefi de echipe. Un grup de fete pe care Grunia nu le cunoştea, stătea în jurul unui pian negru, rezemate de capacul lui strălucitor. Deasupra mesei spânzura microfonul argintiu ca un păianjen care începea să-şi dureze pânza.

Grunia se vârî numaidecât într'un colţ, iar Novopaşin se îndreptă spre masă, petrecut de un murmur stăpânit şi binevoitor; îi saluta din mers pe plugarii cunoscuţi, dând din cap şi zâmbin-

du-le. I se umplea sufletul de bucurie de câte ori se afla în mijlocul oamenilor.

Văzând că mulţi dintre ei îşi păstraseră ca şi ea îmbrăcămintea de toate zilele, de parcă ar fi venit aci deadreptul dela câmp, Grunia se mai învioră şi începu să-şi cerceteze vecinii. Cunoscuţii îi întindeau mâna sau o salutau de departe. Se simţea plină de însufleţire şi voioasă. In încăpere plutea un miros tare de cremă de ghete; de bună seamă cineva îşi lustruise sdravăn cismele înainte de plecare.

Vorbele sburau vesele din om în om:

— E belşug anul ăsta — câmpul e ca o mare de spice!...

— Aşa-i, măi frate, o să ne prisosească pâinea!...

— Ei, ce zici, vecine, vii să ne dai o mână de ajutor cu secerătoarea ?

— Ce să fac, n'am încotro, drăguţule, deşi suntem în întrecere cu voi !

Novopaşin se uită la ceas şi ridică braţul; murmurul din sală se topi cu încetul. Cineva lovi din nebăgare de seamă clapele pianului şi'n liniştea ce se aşternuse căzu un acord destrămat : bum-m-m!

Difuzorul aşezat pe un piedestal pârâi cu un sunet uscat odată şi încă odată şi Grunia încremeni auzind glasul secretarului comitetului de ţinut, de parcă acesta s'ar fi ivit în pragul studioului. Secretarul spunea :

— Bună-seara, tovarăşi secretari ai comitetelor raionale, tovarăşi preşedinţi ai comitetelor executive raionale şi tovarăşi preşedinţi de colhozuri !

Secretarul tăcu şi Grunia îl văzu ca aievea, cum rămâne o clipă pe gânduri, cum îşi ridică apoi mâna, de parcă ar fi strâns în vârful degetului arătător, atenţia tuturora; rosti apoi, împărtăşind colhoznicilor bucuria cea mare:

— Pe câmpurile din regiunea noastră grânele se coc, aşteptăm o recoltă bogată!

Grunia şi'nchipui holda ei de grâu ce se legăna la adierea vântului şi zâmbi.

— In scrisoarea trimisă marelui Stalin, am făgăduit să dăm ţării noastre scumpe cât mai multe grâne. Cinstea organizaţiei de Partid a ţinutului nostru, cinstea tuturor colhoznicilor din Altai atârnă de respectarea cuvântului dat. Cuvântul siberienilor trebue să rămână neclintit ! Patria noastră ne urmăreşte cu încordare!

Plugarii îl ascultau pătrunşi, privind cu stăruinţă discul negru al difuzorului. Din stradă nu răsbătea înăuntru nici cel mai

mic svon; în liniştea închegată, glasul secretarului răsuna solemn şi plin de însufleţire.

— Daţi-mi voie tovarăşi, să vă reamintesc cele scrise într'un articol de fond din „Pravda", în legătură cu publicarea Decretului pentru acordarea titlului de Erou al Muncii Socialiste pentru obţinerea recoltei sporite. — Se auzi foşnind o hârtie, apoi adânc, răsuflarea secretarului şi o tuse uşoară: — „Massele largi trebue să înţeleagă că nu e vorba de o luptă pentru dobândirea unor succese izolate, fie ele chiar importante, ci de o remarcabilă ridicare şi o puternică mişcare înainte a întregii noastre agriculturi. Fiecare brigadier, fiecare şef de echipă şi fiecare colhoznic trebue să ştie că succesul brigăzii sau echipei sale este legat de succesul întregului colhoz".

„Da, da, — întărea în gând Grunia — aşa-i spuneam şi eu lui Rodia... şi el n'a vrut să mă înţeleagă, a făcut tot aşa cum i s'a năzărit lui..."

— Massele vor reuşi să facă mâine, ceea ce azi au reuşit să înfăptuiască Eroii Muncii. Iată care este însemnătatea înfăptuirilor noastre... Şi nu e numai o întâmplare, tovarăşi, că au şi început să răsară în ţară, în mai multe ţinuturi şi regiuni — printre care şi a noastră — deschizători de drum care vor să lupte pentru recolte superioare pe suprafeţe mari. Trebue să-i sprijinim din toată inima şi cu toate puterile pe aceşti pionieri îndrăzneţi, care şi-au însuşit în chip rodnic Hotărîrea istorică din Februarie a Plenarei Comitetului Central, precum şi Decretul dat !...

Grunia văzu — sau, mai de grabă simţi — că toţi cei care se aflau în studio se întorc spre ea şi o privesc. Sângele-i năvăli în obraji, i se aprinseră urechile, inima începu să-i bată cu putere, podidită de bucurie, fără să-şi mai afle astâmpăr.

— Anul acesta am însămânţat întinderi mult mai mari decât anul trecut. O să muncim mai din greu... Totodată, însă, ne-am sporit şi puterile faţă de anul trecut. Strânsul recoltei să nu ne prindă nepregătiţi, trebue să luăm măsuri din timp, cu îndeamănuntul, cumpănind bine lucrurile, ca pentru o bătălie...— Am pus la cale, pentru azi, primul apel reciproc prin radio, spre a verifica tot ceea ce au înfăptuit până acum tovarăşii noştri. Incepem cu mândria noastră — Culunda. Tovarăşe Vetrovoi, povesteşte, te rog, comitetului de ţinut al Partidului, cum se pregăteşte raionul vostru în vederea strânsului recoltei !

După o scurtă învălmăşeală de sunete, se auzi deodată ca un foşnet de spice, însoţit de cântecul păsărilor; apoi un glas turburat rosti :

— Grânele au început să se coacă. In fiecare colhoz s'a întocmit un plan pentru strânsul recoltei. Reparațiile mașinilor simple de secerat și ale uneltelor s'au isprăvit. Acuma e rândul combainelor...

Secretarul comitetului de ținut îl întrebă amănunțit despre fiecare colhoz în parte și despre unele echipe, despre combaineri, îi ocărî pe directorii S.M.T.-urilor pentru încetineala reparațiilor parcului de combaine. Pe cât se vedea, cunoștea starea de lucruri din raion tot atât de bine ca și secretarul comitetului raional și totuși întrebările continuau, cu o stăruință tot mai mare.

Acum, când toți plugarii ținutului îl ascultau pe Vetrovoi, experiența, greșelile și înfăptuirile lui căpătau o deosebită însemnătate pentru toți, și fiecare, luând aminte la vorbele lui, parcă-și supunea în gând unei cercetări, munca proprie.

Grunia vedea că mulți dintre cei aflați în studio își luau însemnări în carnețele; se uitau unul la altul cu înțeles și zâmbeau ori de câte ori Vetrovoi se fâstâcea și căuta să treacă sub tăcere vreun lucru pe care-l scăpase din vedere, pentru ca apoi să-și recunoască singur greșeala. Ceru și ea vecinului o foaie de hârtie și un creion și începu să-și ia note. O să-și adune chiar mâine echipa sau poate brigada întreagă, ca să le împărtășească tuturora cele auzite.

Incepuseră acum să răspundă secretarii altor raioane; din când în când veneau la microfon președinți de colhozuri, sau șefi de echipă și, cu toate că nu vedea pe niciunul dintre ei, Grunia simțea neliniștea ce-i stăpânea. Nu auzi lămurit când se rosti numele raionului ei, dar înțelese că-i venise rândul, văzându-l pe Novopașin care se ridicase grăbit dela masă și luase poziție de drepți. Vorbind, învârtea între degete pipa neagră din care ieșea fum.

Grunia îl știa din totdeauna liniștit și cumpănit iar acum, ascultându-i glasul pătruns de o turburare ascunsă, se simți și ea emoționată, de parcă ar fi purtat dimpreună cu el răspunderea raionului față de toți plugarii din regiune. Președinții de colhozuri și brigadierii care se aflau în studio se întinseseră și ei spre microfon, stând gata parcă în fiece clipă să-i sufle secretarului comitetului raional, dacă acesta ar fi pierdut șirul. Novopașin însă înfățișa totul în cuvinte, cu pricepere și amănunțit, pomenind pe din afară cifre și nume de colhoznici; iar oamenii, bucurându-se în sinea lor de cunoștințele pe care le dovedea, de liniștea și de ținuta lui, îl priveau mândri și cu duioșie.

— Câţi şefi de echipă şi-au luat angajamentul să dobândească recolte sporite pe suprafeţe mari?

Novopaşin pomeni o cifră ce stârni mirarea Gruniei: vai, ce mulţi erau!

— Cum se prezintă grâul de pe tarlaua experimentală din colhozul „Zori de Zi?"

— Şefa de echipă se află aci în studio, şi ar putea să vă lămurească ea însăşi.

— Pofteşte-o.

Novopaşin îi făcu Gruniei semn cu mâna şi ea, simţind sângele năvălindu-i în faţă, se îndreptă grăbită spre masă; în drum răsturnă cu sgomot un scaun, călcă pe piciorul cuiva, iar când, roşie toată şi turburată, se trezi înaintea microfonului, gâfâia deabinelea; i se părea că'n capul ei era învălmăşeală şi că nu va fi în stare să rostească un singur cuvânt: „Am să mă fac de râs în tot ţinutul".

— Bună seara, tovarăşă Vasilţova — auzi glasul moale, cunoscut al secretarului comitetului de ţinut. — Ei, cum stai cu grâul dumitale?

— Iţi creşte inima când te uiţi la el! — spuse Grunia şi se poticni iar; întorcându-se îl văzu pe Crasnopiorov.

Stătea cam la cinci paşi de ea, cu faţa încordată, ţeapănă, cu broboane de sudoare ce-i sclipeau pe fruntea bombată. Intâlnindu-i privirea, el zâmbi larg şi-i făcu semn cu capul: fără teamă, hai, dă-i drumul!

— Ce pregătiri faceţi în vederea secerişului?

— Comitetul nostru de conducere a hotărît ca strângerea recoltei să se facă pe echipe, — începe Grunia şi simţind deodată că-şi recapătă stăpânirea de sine, se linişti; de ce să fie turburată când în spatele ei stăteau numai fapte mari, şi numai oameni de ispravă? — Ne-am împărţit dinainte forţele aşa încât în timpul strânsului fiecare echipă să lucreze pe tarlaua ei. Am detaşat din toate echipele oameni, care să-l ajute pe combainer şi să vegheze la calitatea muncii. Şeful de echipă o să ia personal în primire grânele strânse de pe tarlaua lui şi o să le predea, cu un proces-verbal, magazionerului. N'o să lăsăm nici un spic pe câmp, tovarăşe secretar! Dacă, însă, combainul n'o să poată dovedi treaba la timp, o să secerăm şi cu mâna.

— Va să zică totul e gata! Dar oamenii sunt pregătiţi?

— Şi mâine am putea ieşi la lucru; numai să se coacă mai de grabă grânele!

— O să aveţi mulţi eroi în colhoz?

— La noi, pe oricare l-ai lua, e un erou. Oamenii lucrează

din toată inima. Cuvântul odată dat, o să ni-l ţinem, tovarăşe secretar! Nu duceţi grija noastră!

— Bravo! Vă mulţumesc!

— Şi noi vă mulţumim dumneavoastră!

In studio se auziră râsete.

— Mie? De ce? — se simţea că secretarul comitetului de ţinut zâmbeşte.

— D'apăi cum? — răspunse Grunia, cu înflăcărare. — Doar luptăm cu toţii laolaltă, pentru unul şi acelaşi lucru!

După o oră apelul prin radio luă sfârşit şi Grunia părăsi împreună cu Crasnopiorov centrul raional.

In zare, deasupra munţilor, se iveau zorile palide; când, însă, brişca intră în pădurice şi începu să salte peste rădăcinile ieşite deacurmezişul drumului, întunerecul coborî iar. Stelele ce păreau apropiate străluceau puternic deasupra drumului tăiat printre pini. Mirosea a brad şi a muşchi umed.

Ţigara ce ardea mocnit lumina din când în când faţa îngândurată şi încruntată a lui Crasnopiorov.

— La ce vă gândiţi, Cuzma Danilâci? — îl întrebă încet Grunia.

— La tine — spuse Crasnopiorov pe neaşteptate; Grunia nu mai desluşi în glasul lui obişnuita grosolănie dată mereu spre zeflemeală.

— Pentru ce să vă gândiţi la mine? — întrebă ea, mirată. — Parcă n'aveţi destule griji şi-aşa; sau sunteţi cumva nemulţumit de munca mea?

— Vezi cum eşti? Altceva mă frământă — dădu drumul fumului, încet pe nări şi începu, cu o nespusă tristeţe în glas.— Tare ciudaţi mai sunteţi voi, tinerii... Te cunosc doar, de câţiva ani şi totuşi, pentru mine, eşti mereu un om nou. M'am întrebat de atâtea ori: de unde o fi venind asta? O fi având o fire îndărătnică, îmi ziceam, şi niciodată nu ştie omul la ce să se aştepte din partea ta; astăzi, însă, la apelul prin radio, parcă mi s'a luminat deodată mintea şi te-am înţeles.

Mărturisirea aceasta venită din partea unui om care totdeauna se ferise de ea şi chiar se arătase străin şi rece în legăturile lor zilnice, o ului într'atâta pe Grunia, încât îl asculta aproape cu răsuflarea oprită.

— Urmăreşti un ţel luminos, către care te'ndrepţi cu toate puterile încordate — urmă Crasnopiorov, pe gânduri şi cu blândeţe. — Iar când lupţi pentru ceva, te întăreşti şi creşti mereu... Nici n'au timp oamenii să se deprindă cu un lucru, că tu ai şi pornit mai departe. Atunci, când te-ai ridicat în şedinţa

comitetului de conducere împotriva bărbatului tău, eu, mărturisesc cinstit, am crezut c'o făceai dintr'o mândrie deşartă. Acum văd, însă, că ăsta e drumul tău şi că nu-ţi îngădue conştiinţa să te abaţi dela el... Aşa e?

— Nu ştiu, Cuzma Danilâci, dacă urmez un drum anume — răspunse Grunia înfierbântată, — însă nu-mi place să frământ pământul pe loc. Aş dori mai mult decât orice ca oamenii din jurul meu să trăiască bine. Iar pentru asta nu-mi cruţ nicio osteneală!...

Grunia îi era recunoscătoare pentru felul deschis şi plin de căldură în care îi vorbise şi simţea că după seara aceasta îşi va schimba pe deantregul purtarea faţă de preşedinte.

— Da' cu el cum mai stai? Vă'nţelegeţi?

La început Grunia nu-şi dădu seama despre cine o întreba Crasnopiorov, apoi, când se lămuri, roşi toată, de parcă numai ea era vinovată că lăsase lucrurile încurcate şi că nu putea să spună nici că rămăsese cu Rodion, nici că era despărţită de el.

— Cred că Vasilţov e supărat pe tot colhozul!

— Da de unde! — spuse Grunia. — Dimpotrivă, eu cred că nu poate decât să-i mulţumească obştei şi că nu poartă nimănui pică. Că de fapt cine oare, dacă nu colhozul, l-a ajutat să se apuce de o muncă atât de temeinică? Lucrează cu tot sufletul la funicularul ăsta. Ba încă munceşte cu atâta dragoste, încât abia dacă mai avem timp să ne vedem!...

Băgând de seamă că-i lua apărarea faţă de Crasnopiorov şi că încerca să-l desvinovăţească pe Rodion, se înroşi iarăşi şi amuţi; sângele-i năpădise faţa cu atâta putere, încât umerii obrajilor îi ardeau ca focul. La rândul lui, Crasnopiorov simţind că atinsese un loc nespus de dureros, nu mai întrebă nimic.

In bezna groasă a păduricii picură un strop de lumină, apoi încă unul şi încă unul şi deodată parcă se deschise cerul întreg. Prin luminişurile dintre pini, nedesprinse încă de tot din vălurile nopţii, dincolo de valea adormită, se întindea până departe stepa... Acolo jos, se învălătucea o ceaţă alburie.

Puţin înainte de a intra în sat, Grunia coborî din brişcă, îşi luă rămas bun dela preşedinte şi coti spre râu.

Zorii împânzeau cerul cu o lumină fragedă, trandafirie, dar munţii nu voiau încă să slobozească soarele, ţinându-l, parcă, încătuşat.

Păsări ciripeau, voioase, în tufişuri, apa murmura blând printre pietre. Grunia trecu prin vadul râului, tăie prin păduricea de mesteacăni ce ardea parcă în lumina răsăritului şi se po-

meni în câmp. Grâul tălăzuia, domol, din marginea pădurii până'n depărtarea fără margini.

Grunia mergea pe o cărare îngustă cotropită de flori de romaniţe înalte până la genunchi şi-şi scălda picioarele desculţe în roua răcoroasă. Inainte de a ajunge pe cărare, se'ntoarse fără voie şi zări un călăreţ ce se legăna în şea, deasupra lanurilor. Recunoscându-l pe Rodion, dădu să se ascundă în grâu; apoi, învinuindu-se de laşitate, porni mai departe cu pas măsurat, fără grabă, tăindu-i drumul lui Rodion. Inima începu să i se sbuciume de o încordare plină de bucurie; Rodion o zări pe Grunia, îi zâmbi şi-i strigă, încă de departe:

— Bună dimineaţa, Gruniuşca!

Trase de hăţuri, mijind ochii: în sfârşit, munţii sloboziseră soarele care sbura acum în înalt, mare, cu pene de aur, pe deasupra valurilor puternice, de un verde întunecat, ale taigalei. Stepa răsuflă adânc şi începu să freamăte; păsările se porniră pe o larmă asurzitoare, greierii ciocăneau mărunt nicovalele soarelui. Zările se deschideau senine în faţa ochilor.

Rodion descălecă şi porni alături de Grunia, ducându-şi calul de căpăstru. Vorbea cu ea de parcă n'ar fi fost nicio neînţelegere între ei şi s'ar fi întâlnit în fiecare dimineaţă aci, pe cărăruia dintre ogoare.

— De unde vii aşa devreme?

— Dela raion — spuse Grunia; rupse, apoi, cu gândul aiurea, o romaniţă şi se apucă să-i smulgă petalele albe, în timp ce-i povestea din fir a păr cele petrecute la apelul prin radio.

Rodion se uita la ea, roş de gelozie. Oridecâteori Grunia se ducea la raion, se simţea cuprins de nelinişte şi cu toate că ea nu-i dădea deloc prilej de bănuială, nu-şi mai găsea astâmpăr. Acolo putea oricând să-l întâlnească pe Rachitin şi să stea de vorbă cu el; cine ar fi în stare să-i poruncească inimii? Se simţea mereu îndemnat s'o pândească, dar n'o făcea, de teamă să n'o jignească. Işi dădea seama că n'avea dreptul să-i forţeze voinţa, ştia că nici biruinţele, nici faima dobândită nu sunt deajuns ca să păstrezi un om lângă tine. Ceea ce simţea el acum nu aducea nici pe departe cu sentimentul de gelozie care în tinereţe îi mistuia sufletul ca o vâlvătaie. Nu, acum era mai mult dorinţa de a-şi măsura puterile cu adversarul său, de-a ajunge de o seamă cu el, de a-şi însuşi toate cunoştinţele lui.

— Chiar aşa i-ai spus: „luptăm laolaltă pentru unul şi acelaşi lucru?" — o întrebă Rodion zâmbind şi-şi îndepărtă şuviţa neagră de păr ce-i cădea pe frunte. — Bravo! Nici nu-mi închipuiam că eşti atât de îndrăzneaţă!

O privea cu atâta duioşie încât Grunia se turbură şi-şi plecă ochii.

Tot aşa-i desmierdase chipul cu privirea, în dimineaţa aceia de pomină, la nuntă, când îi ieşise în întâmpinare cu un alai de prieteni, departe, afară din sat.

— Ştii ce? Vino cu mine la funicular! — spuse el deodată şi începu să-i povestească pripit, plin de încântare: — Am mai născocit un lucru grozav, în afară de funicular... Pe acoperişul fermei o să instalăm o maşină de tocat paiele; cum soseşte fânul pe cablu, încărcătura şi intră numaidecât în maşină. Paiele tocate se scurg printr'un tub deadreptul în cazanul pentru opărit nutreţul; mulgătoarele, doar să încarce apoi nutreţul în vagonetele teleferului dela fermă, şi să-l ducă în dreptul fiecărui staul. Nu-i aşa că-i straşnică socoteala? Ce zici?

— Şi cine a născocit-o? Tu?

— Vaniuşa a început-o şi-apoi toţi i-am dat, pe rând, câte o idee. Şi eu, printre ceilalţi... Cu alte cuvinte, născocirea se datoreşte brigăzii întregi !...

Il privea uimită pe Rodion, de parcă nu l-ar mai fi recunoscut. Vorbea cu ea de parcă s'ar fi întâlnit zi de zi şi ar fi cântărit de fiece dată, îndeamănunt, înfăptuirile fiecăruia. Ea zâmbea, bucurându-se pentru el. Ii păru nespus de rău că nu-i putea face pe plac, ducându-se să vadă funicularul.

Se temea să nu-l jignească dar, când îi spuse că n'avea timp să meargă, el nu se arătă deloc supărat !

— Bine. Nu-i nimica, — rosti repede Rodion. — Vino când vrei şi-am să-ţi arăt. Până acum au fost o mulţime de oameni pe la noi.

Grunia coti, îndreptându-se spre tarlaua ei. Rodion o lăsă să se îndepărteze şi apoi, nemaiputându-se stăpâni:

— La noapte dormi acasă?

— Da.

Rodion sări în şea ca s'o poată privi mai bine de-acolo, de la înălţime; Grunia îşi vedea de drum, cufundată până la brâu în lanul de grâu, fără să se mai întoarcă.

„Dacă se întoarce, înseamnă că mă iubeşte, dacă nu — s'a sfârşit" — hotărî el, deodată, şi cu toate că nu credea în vrăji şi'n semne, o urmări pe nevastă-sa până i se împăienjeniră ochii.

Bluza ei se vedea ca o măciulie albă, pierdută în revărsarea grânelor. Pe spatele ei flutura basmaua albastră. Grunia se îndepărtă, fără să mai arunce vreo privire înapoi şi Rodion simţi că o suflare îngheţată îi învăluie inima. Şi, tocmai când pierduse

orice nădejde şi se pregătea să dea pinteni calului, Grunia se'ntoarse.

Sângele-i năpădi obrajii; începu să râdă, înviorat, smuci hăţurile plin de bucurie şi porni în galop spre pilonii funicularului ce se întrezăreau în depărtare.

15

Aşa se'ntâmplă uneori: cineva se duce să le împărtăşească oamenilor o veste plăcută şi, în ciuda îndemnului lăuntric, îşi înfrânează graba, îşi domoleşte paşii: poate de teamă să nu se reverse bucuria ce-i umple sufletul, poate pentrucă vrea să se'nfrupte din ea, pe îndelete, în singurătate.

Ceva asemănător simţea şi Gordei Ilici în timp ce se apropia de satul său, în zorii unei zile de August. Plecase dela centrul raional cu noaptea'n cap ca să poată ajunge acasă la răsăritul soarelui; totuşi, nu se prea zorea şi legănându-se uşor în şea, pleca urechea la graiul păsărilor care ciripeau gingaş.

Pe cărarea ce urca un povârniş abrupt, Gordei Ilici trase de hăţuri şi calul se opri supus, încremenind de parcă era cioplit dintr'o stâncă albă cu vine albastre.

In spate, pădurile acopereau munţii ca un fum gros, în vale, casele dormeau.

De după zăplazul pădurii îndepărtate ţâşni un snop portocaliu de raze răsfirate şi ceaţa se topi numaidecât; în fundul văii curgea grăbit pârâul presărat cu cioburi aurii de soare.

De pe povârniş, priveliştea cuprindea o întindere neţărmurită peste care se revărsa belşugul de grâne; spicele se sbenguiau la poalele pădurilor liliachii şi goneau, valuri-valuri de culoarea bronzului, spre depărtările frământate de vântul răcoros al dimineţii. O recoltă nemaipomenit de bogată ca asta s'ar fi părut că nu putea încape decât în hambarele albastre ale cerului.

„Ah, dac'ar fi aici băieţii mei!" — se gândi Gordei Ilici, frământându-şi pieptul cu mâna şi simţind cum i se strânge inima de durere. Ce nedreptate cruntă: el, care făcuse trei războaie să scape cu viaţă, iar cei cărora după atâta străduinţă abia le crescuseră aripile, să fie ucişi! Nu era zi în care Gordei Ilici să nu-şi amintească de flăcăii lui, de „puieţii lui de stejar", cum le spunea odinioară în glumă şi rana aceasta a inimii, pe care

o sgândărea mereu, se închidea mai încet şi mai greu decât aceea pricinuită de o schijă de mină germană. Doi flăcăi sdraveni ca ei ar fi trebuit să trăiască şi să se bucure de viaţă!...

Gordei Ilici îşi deschcie copcile dela gulerul bluzei militare şi răsuflă mai uşurat.

Vântul sălta ca o veveriţă printre pini, din creastă'n creastă, şeaua scârţâia, pârâul se auzea clipocind pe undeva, de parc'ar fi picurat apă în lighianul unui spălător.

Atingând, fără să vrea, taşca de piele încălzită de soare, Gordei Ilici îşi aminti de scrisoarea pe care o vârîse înăuntru şi emoţia care-l stăpânise tot drumul, dela raion, îndreptându-se spre colhoz, îl cuprinse iar cu o putere nouă. Şi dimineaţa înflori din nou, strălucitoare, pentru el. Lanurile de ovăz se aprinseră în depărtare şi începură să fumege, învăluite într'o pulbere aurie; întinderile neţărmurite de grâu începură a se legăna şi Gordei Ilici nu-şi mai putea lua ochii dela priveliştea aceasta încântătoare, căci pentru el, acum, nu era bucurie mai mare decât belşugul de grâne ce se revărsase peste ogoare.

Inainte de a coborî în sat, Gordei Ilici se abătu din drum, spre un pin ce priveghea stingher o râpă. Apropiindu-se îl măsură cu privirea şi zâmbi. De mult nu mai fusese pe-aici! Era linişte şi cald. Când bătea vântul se auzea chiar cum fâşâia scoarţa desprinsă de pe trunchi.

Cenuşie şi aspră la poale, spre vârf scoarţa se deschidea la culoare, devenind trandafiriu-gălbuie, iar creştetul copacului se scălda în adâncul albastru al cerului. Rămurişul des şi înalt lăsa o umbră sburlită pe iarba verde.

Gordei Ilici descălecă şi, după ce-şi răsuci o ţigară, îşi rezemă spatele de trunchi.

Curând aveau să se împlinească treizeci de ani de când, în amurgul roşu şi îngheţat al unei zile de iarnă, fusese adus aci numai cu rufăria pe el şi cu un cojoc asvârlit pe umeri şi fusese pus lângă pin, spre a fi împuşcat.

Un cazac, cu o glugă neagră pe cap, sufla în pumnii vineţi de frig iar un altul, cu puşcă, trăgea pe'ndelete dintr'o ţigară. Cel care îngheţa, plictisit, se vede, de atâta zăbavă, şuieră printre dinţi : „Hai isprăveşte odată !" Cazacul care-l însoţea aruncă mucul de ţigară şi-l strivi cu cisma, se dădu câţiva paşi înapoi şi ridică puşca, parcă în silă.

Atunci, fără să-şi dea seama de ce, Gordei Ilici îmbrăţişă cu o mână trunchiul pinului, de parcă acesta l-ar fi putut ocroti şi, în aceeaşi clipă, i se păru că se prăbuşesc amândoi...

Noaptea, prietenii lui, partizanii, îl găsiră în nesimţire, plin

de sânge, şi-l duseseră cu o săniuţă în satul curăţat între timp, de cazaci.

Impuşcăturile ciuruiseră bezna până'n zori, rugurile ardeau pe zăpadă şi svon puternic de glasuri sbura peste râu, pierzându-se în stepă...

Intr'o dimineaţă caldă de Aprilie, Gordei Ilici, abia întremat de pe urma rănii grele, se duse să vadă pinul. Găsise în apropiere o bucată de scoarţă înegrită şi văzu pe trunchi o rană adâncă pe care răşina limpede şi aurie aproape o tămăduise.

„Se vede că jumătate din lovitură a primit-o el" — se gândi privind copacul cu recunoştinţă. Poleit ca aurul soarelui, pinul şopotea încet, somnoros.

„Trebue să pun un semn aici, ca să nu fie tăiat" — hotărî Gordei şi de atunci venea adesea la râpă.

Cine fusese cel care-l pârâse şi-l trimisese la moarte, avea s'o afle deabia zece ani mai târziu, când se dusese împreună cu un delegat la Eustignei Cialâi.

Stăpânul casei îi ieşise înainte, în curte: era un om voinic cu braţe lungi, cu mânecile suflecate până peste cot. O fărâmă de pământ uscat i se lipise de barba bălaie şi creaţă, găicile jiletcii negre îmbrăcate peste o cămaşe cenuşie îi fluturau la spate.

— Poftiţi în casă, trimişii puterii sovietice sunt totdeauna bineveniţi. — Eustignei zâmbi, ochii lui, însă, priveau fără să clipească, semănând cu nişte monezi de aramă.

— N'avem ce căuta în casă — rosti Gordei, încruntându-se. Mai bine du-ne în grădină şi arată-ne ce pomi ai sădit acolo...

— Pomi ! — dădu din mână Eustignei. — Doar aşa, o amăgire ! Greu să poţi sădi pomi cu gerurile astea dela noi. Nu le prieşte pomilor frigul dela noi...

Un câine mârâi într'o cuşcă, dându-şi ochii peste cap şi desvelind numai albul lor turbure; un lanţ legat de sgarda de piele zăngănea pe sârma întinsă deacurmezişul curţii.

Intr'un alt colţ al ogrăzii se mai afla o cuşcă; un capăt al lanţului ce se târa puţin pe jos intra în borta întunecată. Stăpânul se stropşi la câine, care se trase înăuntru.

In cerdacul cu stâlpi sculptaţi ieşiseră doi flăcăi : unul avea un gât roşu şi puternic ca de taur, era încălţat cu cisme negre, şi purta o cămaşă albastră; celălalt, scund, cu buze groase şi păr bălai, zâmbea în neştire şi mânca seminţe.

— Luaţi şi o cazma cu voi — spuse delegatul venit cu Gordei Ilici.

— Pentru ce? — Eustignei făcu ochii mici şi-şi smulse cu

ciudă fărâma de pământ din barbă. — Toată grădina a fost răscolită. Doar s'a mai căutat odată şi nu s'a găsit nimic...

— Inseamnă că nu s'a căutat bine, — spuse Gordei Ilici.

— Şi-acum vrei să'ncerci tu, poate o să ai mai mult noroc? — Eustignei se întoarse brusc şi o porni înainte; trecu pe lângă nişte buşteni groşi aruncaţi grămadă lângă hambar şi intră în grădină printr'o portiţă. La rădăcina unui măr firav şi pitic, cu urme de var pe trunchiul cenuşiu, se afla o cazma înfiptă'n pământ.

— Se vede că tocmai te pregăteai să lucrezi aci, când picarăm noi — spuse zâmbind Gordei Ilici şi, după ce scuipă în palme, apucă lopata.

Eustignei îşi prăvălise trupul peste trunchiul noduros al mărului şi-şi micşoră, plin de răutate, lumina ochilor.

— Nu te atinge, Gordei Ilici! O samavolnicie ca asta s'ar putea să-ţi iasă prin piele.

— Nu-mi dau osteneala pentru mine, ci pentru obştia întreagă. Dă-te mai încolo, că mă'mpiedici! — spuse Gordei Ilici; călcă pe cazma cu cisma, înfigând-o în pământ şi, ridicând primul bulz fărâmicios de ţărână, îl aruncă deoparte.

Trudi astfel, scăldat în sudoare, până ce dădu de-o groapă mare cu grâne, acoperită cu scânduri, saci şi paie; Eustignei scăpă, deabia descleştându-şi buzele groase:

— Păcat că te-am dat atunci pe mâna nepricopsiţilor ăia de cazaci. Trebuia s'o fi făcut eu, de mâna mea nu te-ai mai fi trezit...

— Ia te uită — şi eu nu ştiam cui să-i mulţumesc! — se miră Gordei Ilici, apoi, mai liniştit, adăugă îngăduitor: — Da, într'adevăr, ai greşit... Dealtminteri, tot una-i: de n'aş fi fost eu, ţi-ar fi pus altul mâna'n piept. S'a dus vremea ta, Eustignei. părerile de rău n'o să-ţi slujească la nimic. Să mergem!

Lui Cialâi îi tremurau mâinile; strânse însă pumnii şi intră în curte. Gordei Ilici împreună cu delegatul mergeau în urma lui. Dar n'apucară să iasă din curte pe poartă: Eustignei îi strigă deodată ceva fiului cel mare şi se repezi spre cuşcă. Pe neaşteptate, cei doi câini roşcovani ca două flăcări se năpustiră din amândouă colţurile curţii, asvârlindu-se asupra lor. Delegatul căzu.

O lovitură puternică în tâmplă îl aruncă pe Gordei Ilici înapoi din poartă; rămăsese însă în picioare şi, trăgându-se spre fundul curţii, sub şopron, se scotoci prin buzunare până dădu de pistol.

Flăcăul îmbrăcat cu cămaşă albastră stătea lângă poartă, ţinând un drug de fier în mână. Eustignei, fără să-l scape din ochi pe Gordei Ilici, dibuia cu mâna după toporul înfipt într'un butuc; doar băiatul cu buze groase şi păr bălan şedea pe treptele cerdacului şi mânca înainte seminţe, zâmbind.

Gordei scosese pistolul şi atunci Cialâi, pălind la faţă, dăduse drumul toporului şi făcu un pas înapoi, spre cuşcă.

Se auziră două împuşcături scurte, una după alta; câinii se rostogoliră urlând la pământ, pătându-l cu sânge şi începură să horcăie.

Gordei îl ajută pe delegatul mursecat de dulăi să se ridice şi strigă, gâfâind şi învârtind pistolul prin aer:

— Credeai c'am să intru în bârlogul lupului cu mâinile goale?... Hai, strânge-ţi la repezeală calabalâcul! Adunarea ţărănimii sărace a hotărît încă de ieri să te izgonească, ai să poţi răsufla în voie la Solovschi!

După ce chiaburii fuseseră alungaţi din sat, Gordei Ilici împreună cu primii comunişti din sat, înjghebară un artel căruia, de atunci încoace, îi închină, zi de zi, toate străduinţele lui.

Erau întâmplări de demult şi totuşi parcă abia ieri se petrecuseră!

„N'or fi semne de bătrâneţe pretimpurie, de-am început să scormonesc trecutul?... — se gândi Gordei Ilici şi se uită iar la pin. — Curios, ce vârstă o fi având? A rămas neschimbat, nu ca mine!"

Mângâie cu palma trunchiul aspru şi rămase un timp pe gânduri: „N'ar strica să sădim aci, unde-i atâta linişte, o livadă, e locul cel mai potrivit. Nici nu s'ar putea afla altul mai bun."

Mulţumit că-i venise o ideie atât de straşnică, sări uşor, ca un flăcău, în şea şi ieşi în drum. Ajuns aci, se mai întoarse odată să se uite la pin. Da, rămăsese tot atât de tânăr, cu ramurile-i veşnic înverzite. Poate că se schimbase totuşi, dar nu-şi dădea el seama. Câte inele vor fi crescut în jurul măduvei lui, câte furtuni va fi înfruntat!

Oare desluşea el, într'adevăr, destul de bine prefacerile întâmplate'n preajma sa? Viaţa se schimba cu o repeziciune uluitoare; nici n'avea răgaz să se bucure de un lucru, că numai decât se desăvârşea un altul şi mai bun. Când izbuteşti să schimbi viaţa cu mâinile tale nu-ţi mai rămâne timp să te minunezi de prefacerile petrecute.

Oare trecuse multă vreme de când sosise în sat primul tractor, la care oamenii se uitau ca la o minune? Şi, în zece ani câţi se scurseseră de atunci, ei şi uitaseră că într'o vreme nu prea în

depărtată mergeau ţinând de coarne un plug primitiv şi că înprăştiau seminţele cu mâna. Toate deveneau ceva obişnuit şi intrau în făgaşul vieţii de toate zilele: şi maşini în garajul artelului, şi treierătoare, cu mecanismul lor atât de complicat, şi combaine, şi radio în fiecare casă, şi electricitate.

Lui Gordei Ilici îi căzuse în mână, cândva, din întâmplare, o carte galbenă şi ferfeniţită de-a lui Bunin, „Satul". O citise cu un simţământ apăsător de nedumerire. Era cu putinţă, oare, ca toate astea să fi existat vreodată aievea: şi murdăria, şi sărăcia. şi paragina sălbatică şi beţia, şi epidemiile? Şi totuşi i se păru că'n carte se vorbea despre satul lui chiar... Doar nu mai departe decât acum treizeci de ani, aşa stăteau lucrurile: oamenii credeau în toate năsbâtiile, vrăjitoarea Secletia umbla din casă'n casă, schilodind toată lumea, iar nătângul de Afonia trecea drept un fel de sfânt înzestrat cu darul proorocirii: se lovea cu capul de ziduri şi îndruga cuvinte fără noimă: „Muntele-i verde... amar e izvorul... sărată-i apa... Descuie!"

„Da, am izbutit să urnim din loc un munte uriaş" — se gândi Gordei Ilici, lăsându-şi calul să meargă la trap. Punând mâna pe taşcă, îşi aduse aminte de scrisoare şi se învioră iarăşi.

„Am să mă duc deadreptul la câmp", — hotărî el şi după ce trecu prin vadul râului ce curgea, gungurind, cu horbotiri de spumă albă o porni în galop dealungul păduricii de mesteacăni.

Din marginea ei începeau lanurile bogate, pline de murmurul spicelor ce aducea cu un clinchet de pahare. Grâul îşi rostogolea valurile, unul după altul, spre el, cotropind cărarea îngustă; calul parcă începuse să înnoate, cufundat până la piept, în desimea de atlas a holdelor.

„Ce minunăţie!" — se gândi Gordei Ilici; în ochii lui se răsfrângea strălucirea albastră a cerului, mirajele ce unduiau deasupra ogoarelor. Nişte păsărele albăstrui cu aripi ascuţite ciripeau, greerii cădeau ca o ploaie uscată pe frunzele colbuite de brustur, ferăstruind fără încetare aerul. In zare cerul căpătase o culoare vânătă închisă; norii veneau dintr'acolo, ca nişte corăbii cu pânzele întinse, plutind, împinse de vânt, ca să-şi arunce ancorele în valea cufundată într'o linişte senină.

Incepuse să se audă în apropiere duduitul aţâţător şi cunoscut al tractorului ce remorca două combaine prin noianul holdelor aurite de soare; răpăiau maşinile de secerat, caii sforăiau, mecanicii umpleau văzduhul de strigăte. Câmpul era împestriţat cu basmalele femeilor, cu bluze kaki, cu spinările bronzate ale flăcăiandrilor.

Gordei Ilici privi câteva clipe de pe înălţimea şelei, forfota pestriţă a secerişului.

Zărindu-l, oamenii începură să-i facă semne cu mâna; bătu calul cu palma pe grumaz în chip de mângâiere şi porni dealungul holdei, oprindu-se mereu, ca să le dea bineţe celor care lucrau la secerătoare, legătoarelor de snopi şi cosaşilor.

Aceştia-şi ştergeau feţele asudate, zâmbind, şi-i întindeau mâinile arse de soare; răspunzând strângerilor puternice de mână, Gordei Ilici le făcea semne de simpatie cu ochiul:

— Veniţi către seară la tabăra de câmp, am treabă cu voi — şi bătea binişor cu palma peste taşca de piele.

Acolo unde se ivea el, secerătoarele parcă începeau să duduie mai tare, ca nişte remorchere ale căror roţi s'ar fi învârtit cu furie spintecând valurile furtunoase de aur ce se frământau neîncetat; flăcăii mânau mai repede caii ce cărau snopii până în dreptul clăilor, mâinile legătoarelor se mişcau cu mai multă vioiciune. Cât te-ai întoarce, clăile se şi ţuguiau, stufoase, pe miriştea gălbuie.

Doar ici şi colo, câte o femeie mai tânără se oprea din lucru pentru o clipă, se îndrepta din şale şi-l petrecea pe călăreţ cu o privire tristă, plină de-alean; la fel ar fi putut să treacă pe-aici, călare, bărbatul ei iubit, mândru ca un oştean viteaz să-i întâlnească privirea istovită; ar fi putut să treacă dacă n'ar fi zăcut în pământ străin, cine ştie pe unde... Văduva ofta, îşi muşca tremurul buzelor, se apleca din nou deasupra spicelor şi sângele fierbinte îi năvălea iar în faţă.

Gordei Ilici mergea mai departe, cu sufletul plin de bucurie. Toate le vedea altfel astăzi. Nu cumva din pricina scrisorii?

Ajungând în dreptul unui alt lan, văzu cosaşii ce înaintau fără zor, cu paşi măsuraţi. Ieşeau astfel înaintea secerătoarelor, descinşi de brâuri, arşi de soare, cu capetele goale.

Vântul umfla, ca pe o băşică, bluza mlădiului şi spătosului Matvei Rusanov, răsfira barba argintie a lui Terenti Vasilţov — straşnic mai e neamul nostru al siberienilor! — iar lui Vania Iarchin îi ciufulea şi mai tare părul care şi-aşa-i stătea răsvrătit, ca ţepii unui arici.

Cosaşii înşiraţi pe-un rând se legănau ca o leasă verde — atât de multe erau bluzele militare — şi, cu toate că rămânea destul loc liber între unul şi altul, de departe păreau strânşi, umăr la umăr.

„Ia te uită, diavolii, ce ţanţoşi merg! Parc'ar fi la o paradă militară!" — se gândi Gordei Ilici şi, apropiindu-se de ei, pe la spate le strigă din răsputeri :

— Salutare, flă-căi!

Glasuri felurite-i răspunseră deavalma:

— Să trăiţi, tovarăşe plutonier!

— Merge! Merge!

Se'ntoarseră — toţi ca unul — spre el. Răsuflau adânc; piepturile li se ridicau în cadenţă, feţele lor pârlite de vânt şi ochii lor obosiţi de arşiţă străluceau.

— Mi-e dor şi mie de cosit când vă văd cât de frumos lucraţi! — spuse Gordei Ilici, descălecând.

Cosaşii-l înconjurară. El scoase din buzunar o pungă cu tutun şi deodată zeci de mâini se întinseră spre ea, tremurând puţin din pricina încordării. Fumurile se împletiră în pâclă; se simţea un miros iute, de sudoare.

— Hai de lucrează cu noi, tovarăşe responsabil, să-ţi mai ogoeşti dorul de lucru — îl pofti Terenti zâmbind blajin.

— Neapărat! Pot să refuz nişte flăcăi ca voi!

Gordei Ilici întâlni ochii lui Vania Iarchin: cătau spre el, neliniştiţi, în aşteptare.

— Ei, ce se mai aude pe acolo, Gordei Ilici?

— Au pus totul în mişcare! Aşteaptă: azi-mâine ai să fii poftit la uzină, să construeşti împreună cu inginerul plugul ăla al tău. Te-au lăudat la ţinut. Eşti băiat isteţ, ce mai încolo-încoace! — Gordei Ilici îşi lăsă mâna pe umărul lui Iarchin. — Până una-alta, dă-ţi silinţa să scoţi măcar trei norme, pentru colhoz.

— O fac eu şi aşa... — spuse Iarchin fără să-şi ascundă bucuria şi se întoarse către cosaşi.

Se uitau la el uimiţi, fericindu-i cu privirea. Matvei Rusanov se apropie de ei, întinzându-se alene. Faţa lui pe alocuri ciupită de vărsat şi încinsă de soare, părea învăluită în lumina unui amurg înflăcărat.

— Ei, cum merge treaba, brigadiere?

— Pân'acuma, n'am de ce să mă plâng, Gordei Ilici...

— Va să zică poţi s'o scoţi la capăt cu împărţeala asta?

— Păi de, surcica nu cade departe de trunchi — răsări deodată, de după umărul fecioru-său, faţa lui Hariton, neagră de soare, ca o buturugă cojită.

— A-a, uite şi vechea gardă! — rosti tărăgănat Gordei Ilici. — Păi, nu tăgăduiesc: e sămânţa dumitale, sămânţă de voinic! — îi făcu semn moşneagului, cu mâna, să se apropie şi după ce acesta veni aproape, cu palma pâlnie la ureche, îi şopti în taină: — Ia dă o raită pe la „Partizanul de munte" şi rămâi acolo, vreo zi-două, în livadă. Se zice c'au sădit nu-ştiu-ce,

de li s'a dus vestea în tot ţinutul! Dacă ţi-o da brânci inima fă şi dumneata aici una la fel de frumoasă. !Am găsit azi un loc taman bun pentru aşa ceva...

— Am făcut multe şi de toate'n viaţa mea; dar vorba-i aşa: când te-apuci cu tot dinadinsul de-o treabă, şi inima o 'ndrăgeşte şi-i dă ghes. — Hariton miji ochii lui spălăciţi şi-şi scărmănă bărbiţa, — cât despre dibăcit tainele, nici că puteai găsi om mai priceput: oi fi eu cam tare de ureche, dar am ochi şireţi. Matvei se uită zâmbind la taică-său:

— Măcar de nu te-ai lăuda cu asta, tăicuţă! Cum rămâne atunci cu neamul nostru?

— N'am de ce să mă ruşinez, băiete. Şiretenia mea nu păgubeşte pe nimeni.

Bătrânul îl luă pe preşedinte de braţ şi-l trase de o parte:

— Ia ascultă Gordei, e-adevărat ce spune lumea că ăi dela colhozul vecin s'au apucat să ticluiască o scrisoare grozavă? Da ce, noi să rămânem mai prejos?

— Nu te teme, că nu rămânem noi mai prejos... Tocmai despre asta o să vorbim astă seară la tabără.

— Ei bine, bine! — Hariton dădu din cap şi duhni fierbinte în urechea lui Gordei Ilici: — Cât priveşte livada, fii fără grijă: o să întocmim noi una şi mai frumoasă decât aia dela „Partizanul de munte"! Nu face însă de noi să maimuţărim deprinderile altora. Slavă domnului, nici ale noastre nu-s de lepădat!

Râzând, Gordei Ilici se întoarse către brigadă, îi ceru o coasă lui Matvei, îşi aruncă taşca şi cingătoarea pe miriştea de lângă colibă şi, după ce-şi înstrună trupul, pătrunse, parcă înnotând cu braţele, în grâul ce şopotea voios.

Curând sudoarea începu să-i şiroiască, încropită, pe spate, tot sângele-i năvălise'n mâini.

După ce isprăvi rândul, Gordei Ilici se uită la câmpul însufleţit şi plin de forfotă şi rămase astfel o mulţime cu ochii vrăjiţi de întinsul tarlalei: îi plăcea când întinderea câmpului era împestriţată de oameni, plină de fâşâitul coaselor, de duduitul treierătoarelor, al secerătoarelor, de freamătul vesel al glasurilor: „Dacă n'aveam treburi, nu m'aş fi îndurat să mai plec de-aici, dela coasă".

Porni înapoi secerând, şi, după ce tăie o pârtie lată şi netedă prin desimea lanului, plecă spre tabără.

Prinse calul, îi deslegă picioarele împiedecate şi, urcându-se în şea, Gordei Ilici, închise ochii, lăsându-şi faţa alintată de adierea răcoroasă a vântului. După muncă, totdeauna se simţea uşor ameţit.

Strigătul puternic al unui glas cunoscut îl făcu să ţină calul

în frâu. Un convoi de care încărcate cu grâne venea spre el. In frunte mergea Grigore Ceremisin, fluierând şi îndemnându-şi voios caii.

„Straşnic se mai descurcă flăcăul!" — Gordei Ilici se bucura văzând cu câtă iscusinţă conducea Grigore caii: se slujea de singura lui mână cu care ţinea şi curelele hăţurilor.

— Să trăieşti băiete!... Văd că'ncetul cu'ncetul ne mai obişnuim, ai?

Grigore opri carul, îşi înălţă numaidecât capul şi-i zâmbi din toată inima:

— Totul e'n ordine, tovarăşe plutonier!

— Ei, ce crezi, ai să poţi scoate în frunte brigada de transporturi? Să ştii că altfel nu ţi-o dau pe fiică-mea.

Amândoi isbucniră în hohote nestăpânite de râs.

— Joci tare, tată socrule, ai în mână o carte mare, — spuse Grigore privind printre gene chipul cu mustăţi încărunţite al responsabilului organizatoric de Partid — dar, ca membru în biroul comitetului raional am şi eu dreptul să'ntreb: o să poţi scoate colhozul primul pe raion?

— Al naibii mai eşti! — dădu din mână Gordei Ilici, privindu-l pe Ceremisin cu o duioşie vădită — Ce să spun, un ginere ca ăsta nici c'o să mă lase să mai răsuflu!

— Chiar aşa! — întări Grigore. — Ai adus apelul?

— Da, o să stăm de vorbă diseară, la tabără... Cum lucrează Varvara?

— Tună şi fulgeră!

— Foarte bine! Atunci o să aibă spor!

Porni mai departe, ocolind convoiul de care. Ajungând aproape de combain, îi trecu hăţurile în mână lui Sava care venise'n goană, fugi după maşina Varvarei şi se urcă din mers pe platformă.

Aici, deşi cu puţin deasupra pământului, nu se mai simţea zăduful ce te încingea jos, între lanuri: adia un vânt înviorător.

Varvara, la volan, conducea maşina cu mână de bărbat. Mânecile bluzei trandafirii erau suflecate până la cot, braţele ei pline şi oacheşe ce păreau făcute dintr'un lemn fumuriu, lustruit, se mişcau lin şi uşor. Innodându-şi sprâncenele la rădăcina nasului, Varvara căta cu luare aminte spre zarea unduitoare a holdelor.

— Bună ziua, stahanovisto, — spuse Gordei Ilici; Varvara,

însă, nu-i răspunse decât dând, tăcută, din cap. De sub basmaua-i pestriță ieșeau, coborând dealungul scobiturii gingașe a cefei, niște cârlionți negri ca tăciunele, pe care vântul ștrengar îi ciufulea.

Gordei Ilici își opri ochii pe grumazul ars de soare, împresurat de un colan sclipitor din boabe de măceș înșirate pe-o ață.

— Ce zici, n'o să ne covârșească noianul ăsta de grâne?

Varvara-i răspunse fără să se'ntoarcă și fără să lase volanul din mâinile puternice:

— Am trecut prin împrejurări și mai grele în timpul războiului și n'am pățit nimic. Acum, însă, s'ar putea să nu prididim dacă ăi de'ncarcă grâul o să lucreze ca niște muște adormite! — izbucni ea, aruncându-și ochii spre chipul zâmbitor al organizatorului de Partid; își întoarse apoi privirile, de parcă n'ar fi băgat de seamă cât de vesel era. — Nu glumesc, Gordei Ilici, să știi că vorbesc foarte serios... O să se umple buncării cu grâu, și-apoi stai și așteaptă, până s'or urni să-i descarce. Degeaba-ți strici gura cu ei. Am nevoie de ajutoare care să nu lase să li se usuce sudoarea pe spinare!

— Nu-ți făgăduiesc alți oameni, dar am să încerc să le bag în cap ăstora de-acum, ce fel trebue să le fie spinarea — spuse Gordei Ilici, tot cu zâmbetul pe buze.

Desmierdă cu privirea spatele lat al femeii, pe care bluza stătea ca lipită și, de parcă s'ar fi surprins săvârșind ceva neîngăduit, se înroși la față și se încruntă:

— Ce ai mai aflat despre Silanti?

Varvara parcă n'auzise întrebarea; doar mâinile i se încleștară mai tare pe volan, de-i albiră încheieturile degetelor.

Pâlcuri de copaci scunzi lunecau pe lângă ei, plutind ca niște ostroave de verdeață, când pe dreapta, când pe stânga; combainul spinteca, duduind vesel, valurile ce-i ieșeau în față.

— Se spune c'ar fi la strânsul recoltei, pe câmp la „Partizanul de munte" — spuse tot Gordei Ilici.

— N'are de cât, nu-mi pasă ce face — răspunse cu glas scăzut Varvara și cu toate ca mașina duduia asurzitor, Gordei Ilici îi desluși cuvintele.

Sângele de aur al spicelor curgea, cu sgomot de cascadă, în buncări, lanțurile și pânzele hederului se mișcau, scrâșnind.

— Da' de ce mă descoși atâta, Gordei Ilici? Nu cumva mi-oți fi găsit bărbat?

— Dar ce, ai de gând să te măriți?

Varvara se întoarse spre el, încet, parcă'n silă. Ochii ei negri aveau o privire aspră și îngândurată:

— Nu. Deajuns că m'am fript odată și mi-am irosit jumătate din viață; acum trebue să iau mai bine seama... Până nu cunosc omul până'n fundul sufletului, n'o să mă apropii de el... Și nici el n'o să mă capete cu una cu două. Va trebui să câștige dragostea și încrederea nu numai a mea, dar...

— Și a mai cui încă?

— Păi, a șoimuleților mei. — Varvara făcu un gest cu mâna spre tarlaua secerată, parcă tunsă cu foarfeca și pieptenul, unde așteptau Sava și Lionia, ținând de dârlogi calul lui Gordei Ilici.

— Dacă ai să găsești un asemenea om, fii sigură că iubindu-te pe tine, vă va iubi pe toți trei.

Iși puse palma lată peste mâna ei încălzită de soare și rămase așa un timp, apoi coborî de pe platformă.

— Diseară la ta-bă-ră!... îi strigă de jos, amintindu-și pentru ce venise.

Nu-și dădu seama dacă Varvara îi deslușise ori nu cuvintele, dar o văzu făcând un semn cu mâna.

Gemenii îi aduseră calul și Gordei îi privi cu luare aminte: Lionia avea o mutră gravă și țanțoșă; era mândru, pe semne, că li se încredințase calul. Fața lui Sava era liniștită și gânditoare.

„Unul ar trebui ținut din scurt, dar celălalt, se vede de pe acum că o să fie un bun gospodar — se gândi el și vârându-și piciorul în scara șeii, oftă: — Ei, de-aș putea arunca de pe umeri vreo cinci ani, n'aș mai șovăi; iar ca să te-apuci de-o treabă ce nu-ți stă'n putere, nu face...

Se săltase'n șea și frământa în mână frâul:

— Da' voi ce învârtiți pe-aci? — îi întrebă pe copii. — Vânați hârciogi?

— Da' ce, așa ne credeți?... fu gata să înceapă Sava și roși — Suntem ajutoare la combain... Ii aducem mâncare mamei ca să nu se mai dea jos de pe pe mașină... și orișice-i trebue... fie un șurub, fie o piuliță ori altceva — dăm fuga și numaidecât...

— Foarte bine! Bravo băieți! — spuse Gordei Ilici și, după un timp adăugă, pe gânduri: — Să aveți grijă de mama, auziți voi? Nu-s multe ca dânsa!... — apoi, pe neașteptate, dădu pinteni calului care o porni din loc, vioi, la trap și Gordei Ilici simți răcoarea vântului pe fața încinsă de soare, de parcă și-ar fi cufundat-o în apă.

Praful gros înnăbușea sgomotul copitelor, belciugele hățurilor zăngăneau.

De după trunchiul unui plop înalt, cufundat în desimea lanu-

rilor, săriră în mijlocul drumului câţiva băieţi lipăind în colb cu picioarele goale şi Gordei Ilici trase de frâu oprind calul.

Fiece băieţel purta la spate câte o puşcă de lemn, făcută cu mâna lui. Cel mai răsărit dintre ei, Zoria, avea, atârnat pe umăr, porthartul lucios, de culoare închisă. Zoria ieşi din grup, ţinând cu o mână porthartul în timp ce pe cealaltă o lipi de cozorocul lăcuit al şepcii.

— Imi daţi voie, tovarăşe responsabil?

„Ia te uită, cocoşeii!" — fu cât pe ce să exclame Gordei Ilici; se încruntă însă, aşa cum îi şedea bine unui superior, îşi îndreptă portul şi dădu din cap:

— Ei, ce păsuri aveţi?

— In numele detaşamentului de pioneri care luptă pentru recolte şi are în paza lui tarlaua efremistă — începu solemn Zoria, dar se fâstâci numaidecât şi isprăvi, îndrugând la repezeală: — Am putea să venim şi noi astăseară la tabără, să ascultăm?

— Veniţi — spuse Gordei Ilici, uitându-se mirat la chipurile serioase ale băieţilor. — Bună socoteală — să păziţi recolta. Bravo flăcăi!

— Slujim Uniunea Sovietică! strigară flăcăii într'un glas, de parcă s'ar fi înţeles de mai înainte şi Gordei Ilici izbucni în râs, căzând peste oblâncul şelei.

— Straşnic detaşament! — îi lăudă el, privindu-l printre gene pe Zoria ai cărui obraji se rumeniseră puţin. — Dar cum merge treaba?

Copiii se posomorîră.

— Prost, tovarăşe secretar — spuse Zoria mahmur.

— De ce?

— De două săptămâni stăm de pază şi pân'acum n'am prins pe nimeni... măcar o găină să fi călcat pe-aici!

— Da, într'adevăr, vă merge tare prost — îi căină Gordei Ilici, tărăgănindu-şi vorba; copiii oftară din greu şi atunci, el, nemaiputându-se stăpâni, izbucni iar în râs — de-i dădură lacrimile.

— Bată-vă norocul! — spuse, frecându-şi ochii cu pumnul. — Au haz prichindeii! Păi cum s'ar mai încumeta cineva să pună piciorul aci, când lanurile sunt păzite de un detaşament viteaz ca al vostru?

Copiii se înviorară şi Zoria le aruncă o privire biruitoare: aţi auzit ce spune chiar Gordei Ilici despre noi?

— Ei, acum vă urez noroc! Iar diseară, dacă vreţi, poftiţi la tabără!...

Se mai întoarse încă de câteva ori spre băieţii care rămăseseră în mijlocul drumului; îşi freca ochii cu pumnul şi se gândea: „Măi-măi, ce oameni minunaţi se ridică! Şi ce viaţă-i aşteaptă! Nu de geaba ne-am trudit pentru ei, ostenelile noastre n'au fost zadarnice!...

In dreapta drumului se legănau foşnind lanurile nemaipomenit de bogate ale echipelor efremiste. Gordei Ilici se aplecă din şea şi luă în mână câteva spice:

— O frumuseţe! — rosti el cu glas tare, desghiocând grăunţele mari şi coapte, ca de ceară.

Holda tălăzuia la adierea vântului şi lucea la soare de parcă ar fi fost dată cu un lac galben deschis.

Gordei Ilici nu găsi pe nimeni în faţa colibei. In mijlocul tarlalei înfloreau basmalele fetelor care secerau grâul pe alocuri unde era copt.

— Foarte bine — aprobă Gordei Ilici cu glas tare. — Fiecare grăunte e scump ca aurul. Peste o zi, două, trebue să dăm drumul maşinilor de secerat.

Ducând calul de căpăstru, se îndreptă spre Grunia care era cea mai aproape de el, din tot rândul; miriştea troznea sub picioarele lui.

Căutând să apuce cât mai multe spice odată, cu mâna, Grunia secera necontenit, fără să se întoarcă şi fără să se oprească să mai răsufle. Era îmbrăcată cu un sarafan pestriţ şi purta pe cap o basma de culoare deschisă de sub care-i ieşea coada castanie, ciufulită, şerpuindu-i pe spate.

Gordei Ilici o strigă, şi ea se'ntoarse.

— Vai, cum m'aţi speriat! — spuse încet şi suspină; obrajii rumeni i se aprinseră şi mai tare.

— E-atâta forţă în jurul tău, şi te mai sperii de un om! — Gordei Ilici desfăşură cu mâna o mişcare înlături. — Ce minunăţie! Şi asta mulţumită vouă! Cât credeţi c'o să strângeţi pe hectar?

— Fetele au socotit c'o să iasă cel puţin câte două sute de puzi!

— Straşnică recoltă! — Gordei Ilici privi spre zarea unduitoare a câmpurilor pline de scânteieri. — Dacă s'ar strânge de pe toată întinderea ogoarelor noastre o recoltă ca asta, apoi curând, pe-aici pe la noi, ar fi să curgă râuri de lapte şi de miere, nu alta.

— O s'o facem şi p'asta, nene Gordei. — Grunia se uită liniştită şi cu hotărîre în ochii responsabilului organizatoric de

Partid. — însă un an, doi şi va trebui să se strângă pretutindeni numai recolte de astea.

— Aşa e! Nu de geaba ţi-am dat referinţe pentru intrarea în Partid: Când judeci tu un lucru, ţii totdeauna seama în primul rând de interesele Statului. — Gordei Ilici tăcu un timp, smulse de jos, la întâmplare, o floricică galbenă pe care începu s'o'nvârtească între degete: mai stătu puţin pe gânduri şi, în cale din urmă spuse: — De aci înainte trebue să cumpăneşti totul şi să faci aşa cum îţi porunceşte conştiinţa ta de membru de Partid, deoarece nu porţi numai răspunderea ta. Am dreptate?

— Aveţi dreptate, Gordei Ilici. — Grunia îşi lăsă ochii în jos, mută secera dintr'o mână într'alta şi începu să se joace cu cosiţa ei ciufulită.

— Ei, vezi ce bine ne înţelegem noi!... — apoi, după un timp de tăcere, adăugă pe gânduri: — Curând o să câştigi o faimă ne mai pomenită!!

— Ah, n'am nevoie de nimic, Gordei Ilici! — spuse Grunia cu ciudă.

Gordei Ilici care era de altă părere, clătină din cap:

— Nu judeci cum trebue, Agrafena Nicolaevna! Am aflat despre neînţelegerile tale cu Rodion... Nu-i dau dreptate, pentrucă vrând să dobândească faima, nu se gândeşte decât la el, şi nu ţine seama de nimeni altul. Dar nici tu nu faci bine că te lepezi cu totul de faimă. Faima fiecărui om în parte înseamnă recunoştinţa Patriei pentru munca lui cinstită sau pentru o mare vitejie. Numele bun are aripi întinse şi în ţara noastră totul e atât de bine întocmit încât faima unui om sporeşte faima tuturora. Vezi, eu am fost prin străinătăţi şi am citit multe. Acolo când un om ajunge vestit, se bucură de stimă, are parale; în jurul numelui său se face vâlvă multă. Este invidiat, îşi capătă duşmani... Şi câteodată faima asta e ca un hap amar, îndeosebi la bătrâneţe. Cred c'ai aflat din citite de marele muzicant, Beethoven? A murit în neagră sărăcie! La noi aşa ceva nu se poate întâmpla niciodată. Oamenii, chiar dacă te învidiază, dar o fac fără de răutate, numai din dorinţa de a dobândi aceleaşi roade. Pe de altă parte, faima, la noi, nu înseamnă numai cinstire. E câte unul care crede că acum, dacă m'am ridicat în ochii lumii, pot să mă urc pe cuptor şi să mă odihnesc, că o să-mi pice toate deagata. Nu-i aşa! Dacă ai fost evidenţiat, eşti dator să-ţi împodobeşti faima zi de zi prin muncă şi să n'o laşi până la sfârşitul vieţii să scadă. Şi asta nu-i uşor! Cu cât faima unui om e mai mare, cu atât i se cere mai mult. Iar cinstirea eroilor noştri ne bucură, pentrucă oamenii cei mai de ispravă şi cei mai de

preț dela noi sunt mândria și puterea noastră. Așa e! Ai înțeles?

— Da, Gordei Ilici — spuse Grunia cu glas scăzut.

Deasupra câmpiei se revărsa un cântec; înălțară amândoi, capul, ascultând.

— Ce-ți mai face flăcăul? —întrebă Gordei Ilici.

Grunia roși.

— Despre cine vorbiți?

— Adevărat, că ai doi. Mă gândeam la ăl mic...

— Acum e bine... L-a pârlit soarele... Aleargă de nu-ți vine să crezi c'a fost bolnav — răspunse ea, fără să-l privească pe responsabilul organizatoric de Partid.

Departe, în lanurile argintii de ovăz, căzură, ca pietre din cer, niște păsări. negre ce-și luară numaidecât iarăși sborul, spintecând albastrul văzduhului...

— Ți-e dor de el?..

— Ce să spun, Gordei Ilici!... Parc'ar fi al meu.

Infipse unealta într'o căpiță de grâu secerat, își vârî coada sub basma și zâmbi unei amintiri nedeslușite care-o învăluise ca un nor.

— Ai băgat cumva de seamă că spicele nu sunt la fel?

— Cum adică?

— Uite așa: spicul care a legat rod stă totdeauna aplecat spre pământ, iar cel sterp încearcă să-și ridice cât mai sus capul, ca să fie văzut... Dar chiar dacă-l vezi, tot de geaba-i: ce să faci cu el?

— De ce-mi spuneți asta, Gordei Ilici? — întrebă Grunia, devenind foarte atentă.

— Așa, să știi că trebue să pui mare preț pe un spic ce-a legat rod. Ascunde o mare putere... Gordei Ilici lovi cu nuiaua în carâmbul cismei și se grăbi de plecare. — Mă duc. Vino diseară la tabără.

Grunia ar fi vrut să-l cheme înapoi; i se părea că nu-i spusese totul, că mai tăinuia ceva. Știind însă că Gordei Ilici era așteptat în atâtea locuri: — pe arie, la centrul de colectare, la laborator, la sovietul sătesc — nu se încumetă s'o facă.

„O fi socotind că mi-am ridicat nasul prea sus?" — îi trecu prin minte dar se scutură numaidecât de bănuiala aceasta. Fără îndoială că nu se se gândise la ea. Atunci la cine? La cine?

Deodată i se limpezi mintea și înțelese cine era spicul acela pe care după sfatul lui Gordei Ilici trebuia să-l prețuiască așa cum se cuvine; îi veni tot sângele'n obraji și, luând secera'n mână, se apucă să lucreze.

Curând sprâncenele înnodate la rădăcina nasului i se des-

tinseră, faţa i se netezi şi i se lumină; înainta mereu, tăindu-şi o pârtie prin desimea grâului, de parcă ar fi vrut să scape de cineva...

Seara, când sosi la tabăra de pe câmp, colhoznicii se şi aşezaseră pe două rânduri dealungul pilonilor funicularului, ce se înşiruiau până la fermă; se auzea zumzet de glasuri. O mare de capete tălăzuia în jurul unei platforme scunde. Un cârlig de fier spânzura de pe cablul de oţel.

Grunia îşi făcu drum până în mijlocul mulţimii şi rămase să-l urmărească, de departe, pe Rodion: forfotea, sprinten, de colo până colo, cu un mers mlădiu şi uşor, dând ultimele dispoziţii ajutoarelor sale; ba se urca pe scăriţa ce ducea pe platformă, ba cerceta un tablou mic de comandă, pentru a se opri, în cele din urmă, în faţa unei plăci mici de marmoră fixată pe doi stâlpi bătuţi în pământ. Deasupra buzelor şi'n gropiţa fragedă din bărbie sclipeau broboane mărunte de sudoare, vântul ce adia dinspre câmp îi îmbujora obrajii oacheşi şi-i vânzolea mereu şuviţa de păr lăsată, în chip de potcoavă, pe frunte.

Crasnopiorov se urcă pe platformă, înţepenind acolo, solemn, îmbrăcat cu o haină albă şi purtând pe cap o pălărie de paie cu margini late.

Iată că şi-o scoase şi începu să-şi facă vânt cu ea; apoi strigă deodată cu un glas ascuţit:

— Declar inaugurată instalaţia funicularului nostru electric! Ura!

Ultimul cuvânt al preşedintelui fu smuls şi repetat de valul puternic al mării de glasuri şi împrăştiat într'o clipă pe toată întinderea câmpiei, încât ecoul nici nu mai avea vreme să-l întoarne înapoi: „Ura-a-a!... Ura-a-a!..."

Crasnopiorov ridică un fanion roşu şi Grunia văzu atunci că Rodion se grăbeşte să împingă prima furcă a întrerupătorului, făcând contactul. Treierătoarea începu să duduie pe arie; snopii sclipiră în mâinile femeilor, apoi se văzură înşirându-se pe transportor. Mecanicul, ars de soare şi cu dinţi albi, începu să arunce în toba treierătoarei braţe întregi de spice. Când la spatele batozei crescu o căpiţă înaltă de paie, Vania Iarchin îi petrecu în jur un laţ de frânghie şi Rodion împinse în fălcile de aramă şi cea de-a doua furcă a întrerupătorului; căpiţa porni săltând pe mirişte şi se îndreptă spre platformă. Aici aştepta Crasnopiorov care o trase în sus cu îndemânare şi o îndesă într'un coş uriaş împletit din sârmă subţire; aninând-o apoi de cârlig, strigă:

— Gata!

Grunia stătea în mijlocul înghesuielii, învăluită în răsu-

flarea fierbinte a mulţimii şi nu-şi mai lua ochii dela Rodion. Simţea cât era de emoţionat: ba îşi ridica şuviţele de păr ce-i cădeau, umede, pe frunte, ba îşi petrecea limba peste buzele uscate. Arunca priviri cercetătoare prin mulţime de parc'ar fi căutat pe cineva, apoi se uita din nou cu luare aminte la tabloul de comandă. Când auzi ultimul semnal dat de preşedinte, împinse şi cea de-a treia pârghie, făcând contactul.

Coşul cu paie se clinti din loc, se târî pe scândurile date la rândea ale platormei şi rămase apoi suspendat în aer, legănându-se şi făcând să se încovoaie puţin cablurile de oţel; începu apoi să plutească aidoma unei flori uriaşe de aur pe deasupra capetelor mulţimii ce aclama înfierbântată şi o porni dealungul şirurilor de oameni. Lumea râdea şi striga, şepci şi basmale sburau prin aer, copiii ţipau ca nebunii.

Grunia îşi apăsă pumnii pe piept şi începu să alerge deavalma cu ceilalţi după coşul ce sbura pe sus. Bucuria generală o cuprinse şi pe ea. Nici nu-şi dădu seama când străbătuse în fugă cei doi kilometri şi mai bine până la fermă şi se minună văzându-i aici pe colhoznici risipiţi cu toţii pe pajişte. Va să zică şi ei veniseră în goană tocmai dela arie până aici. Il văzu pe Gordei Ilici apropiindu-se de Rodion şi strângându-i mâna; după el urmară, pe rând, Crasnopiorov, Soloveico şi încă mulţi alţi oameni, femei, bătrâni şi flăcăiandri. De câteva ori simţi imboldul să se ducă şi ea la Rodion să-i strângă mâna pentrucă isprăvise cu bine instalaţia, dar până la urmă tot nu se hotărî.

Soloveico fu înconjurată de fete care începură s'o îmbrăţişeze, trăgând-o în toate părţile. Oriunde răsărea ea, se auzeau râsete şi glume, se stârnea larmă şi veselie.

Uitându-se la faţa zâmbitoare a Nataşei, Grunia se gândea mirată la uşurinţa cu care Soloveico intrase în obştia colhozului lor, de parcă s'ar fi născut şi ar fi crescut aici, în mijocul frumuseţilor sălbatice ale firii şi printre colhoznicii siberieni atât de inimoşi şi primitori. Era una dintre acele făpturi minunate, vesele, care nu-şi pierd niciodată curajul şi care îşi câştigă dela început şi pentru totdeauna, fără nicio strădanie din partea lor, dragostea tuturora, în chip firesc, simplu, căci sufletul oamenilor tinde spre voioşia lor ca spre lumina şi căldura binefăcătoare.

In mijilocul pajiştei ce vuia de iureşul glasurilor înfierbântate se afla o masă mare, acoperită cu pânză roşie pe care sclipea o carafă de apă ca o bucată străvezie de ghiaţă.

Gândindu-se să se aşeze lângă Soloveico, Grunia nici n'apucă s'o caute bine în jur, că Gordei Ilici, Crasnopiorov, Grigore Ceremisin şi Vania Iarchin şi luară loc la masă. Un moşneag

începu să ţistuie, cerând să se facă tăcere şi freamătul de glasuri se potoli treptat.

Simţământul solemn şi plin de înflăcărare ce-i stăpânea pe toţi o cuprinse şi pe Grunia. Işi saluta bucuroasă consătenii, dând din cap, răspundea la zâmbete, strângea bărbăteşte mâinile ce i se întindeau.

— Ai văzut ce-i în stare bărbatu-tău? — îi şopti la ureche Frosia care-şi făcuse loc prin mulţime până la ea; cum nu primea niciun răspuns, adăogă: — Şi mie mi s'a făcut un dor nebun de-al meu... nu l-am mai văzut de dimineaţă... Mă tot uit peste tot şi nu-l găsesc... — deodată îşi vârî nasul în umărul Gruniei, scuturându-se de râs. — Hait!... se vede c'am orbul găinilor... uite-l la masă, în prezidiu.

Gordei Ilici bătu cu creionul în carafă şi pajiştea se învălui în tăcere.

— Tovarăşi!... — în glasul lui se simţea o însufleţire sărbătorească pe care Grunia nu i-o cunoştea, o tainică încântare. — De bună seamă ştiţi pentru ce ne-am adunat aci... Pe lângă bucuria pe care am trăit-o mai adineaori, astăzi, ne mai aşteaptă încă una. Colhoznicii din Altai au hotărît să cheme la întrecere pe colhoznicii din întreaga Uniune Sovietică şi cred că noi n'o să rămânem mai prejos.

Deasupra pajiştei parcă trecu o adiere înviorătoare. Auzind ropotul aplauzelor însufleţite, Grunia simţi o bucurie amestecată cu îngrijorare...

— Am să vă citesc acum apelul...

In timpul lecturii, Gruniei îi treceau fiori calzi prin spinare. Pe măsură ce Gordei Ilici citea, glasul lui se întărea sunând tot mai încordat şi mai hotărît; oamenii se ridicau, îngrămădindu-se în jurul mesei şi aplauze furtunoase sfâşiau într'una tăcerea.

— „...N'avem decât un singur gând, o singură dorinţă: să facem astfel ca ţara noastră să fie şi mai puternică, şi mai frumoasă, şi mai bogată, de nebiruit. Poporul sovietic are şi puterea şi mijloacele şi mintea şi darurile de care e nevoie pentru aceasta. Poporul nostru are un mare conducător, pe tovarăşul Stalin, care ne poartă din victorie în victorie. Cu tovarăşul Stalin, oamenii sovietici vor învinge orice greutăţi, orice piedeci..."

„Cât de mult aş dori să-l văd! — îşi spuse Grunia; gândul care-i trecu apoi prin minte o încălzi toată. — Am să-mi dau silinţa să dobândesc o recoltă şi mai mare şi poate că atunci

o să vrea şi el să mă vadă. A vrut, doar, s'o cunoască pe Maria Demcenco!"

Pentru prima oară se gândea cu atâta simplitate la marele conducător şi în clipa aceea viaţa marelui om i se deschise deodată în faţă, până în adâncul ei neţărmurit şi limpede şi inima i se umplu de dragoste şi de mândrie.

In ochii Gruniei se iviră lacrimi. Vedea feţele prietenelor ei ca învăluite într'o lumină şi bucuria i se revărsa din suflet.

— „...In lupta pentru o recoltă superioară, am muncit fără preget..."

— Am muncit fără preget — repetă Grunia în şoaptă.

Simţi o răsuflare adâncă şi caldă în ceafă şi-şi întoarse puţin capul. Rodion stătea în spatele ei, fără s'o vadă, cu pieptul avântat înainte, cu ochii umezi şi strălucitori.

„...Cuvântul colhozului e hotărît şi de nezdruncinat; îl vom respecta cinstit şi până la capăt".

Cinstit şi până la capăt... — şopti Grunia.

Iureş de aplauze izbucni; bătând din palme, Grunia se întoarse. Rodion nu mai era în spatele ei.

Dădu peste el în faţa mesei, în timp ce oamenii se îngrămădeau să semneze apelul. Rodion tocmai înmuia peniţa în cerneală; văzând-o însă pe Grunia, îi întinse tocul.

— Ia-l şi semnează....

Grunia simţi că roşeşte. Toată lumea se uita la ei, aşteptând.

— Ai tot dreptul să semnezi înaintea mea — spuse Rodion.

— Da, cuvântul ei atârnă greu — întări Gordei Ilici.

Grunia iscăli cu o mână puţin tremurătoare şi-i trecu lui Rodion tocul.

— Cum aşa, bătrânii iscălesc la urmă? — întrebă deodată moş Hariton care-şi făcuse drum până la masă; oamenii zâmbiră: totdeauna trebuia să spuie el ceva!

Moşneagul se vădea astăzi a fi solemn şi grav.

— Semnează, Hariton Ivanâci, — îl pofti Gordei Ilici — şi dumneata eşti om cu vază printre noi!

— Hai, faceţi-mi loc... — le ceru Hariton — şi nu-mi împingeţi cotul: că şi-aşa tot am să greşesc, de bucurie.

Se auzea răsuflarea lui grea şi scârţâitul peniţei pe hârtie. Insfârşit Hariton se îndreptă din şale şi-şi şterse fruntea asudată. Când, însă, cineva dădu să-i ia tocul pe care-l ţinea între degetele încovoiate, Hariton se împotrivi:

— Aşteaptă, lasă-mă să spun şi eu o vorbă... — moşneagul

trase aer adânc şi-şi drese glasul. — Ia lămureşte-mă, Gordei Ilici, chemarea asta o s'o citească Iosif Vissarionovici?

— Fireşte că da!

— Atunci îngăduie-mi să mai adaug câteva cuvinte dela mine — urmă Hariton şi iarăşi se făcu tăcere.

Gordei Ilici schimbă o privire cu Ceremisin şi cu membrii comitetului de conducere şi-i făcu apoi cu capul semn că da.

— Doar e şi apelul dumitale... scrie dacă aşa-ţi cere inima!

Bătrânul se aplecă din nou asupra mesei şi peniţa începu iar să scârţâie, în mijlocul liniştii încordate; muia mereu tocul în călimară şi-i ruga pe cei din jur să nu-i acopere lumina. Insfârşit îi înmână preşedintelui hârtia...

— Se poate citi cu glas tare, Hariton Ivanâci?

— Nu mă feresc de popor — spuse moşneagul.

Gordei Ilici apropie foaia de ochi şi citi răspicat:

— „Tovarăşe Stalin, fii fără grijă: o să plesnească hambarele de-atâtea grâne câte om strânge noi. Rusanov Hariton născut în 1880".

Toată lumea începu să aplaude; se auziră glasuri ce strigau învălmăşite:

— Vede moşul până'n adâncul lucrurilor!

— Ne-a întocmit planul — rămâne numai să-l îndeplinim!

— E din neamul Rusanovilor, ce mai încolo'ncoace!

Becurile fixate pe stâlpii înalţi ce împrejmuiau pajiştea, se umplură de o lumină lăptoasă.

Grunia se simţi apucată de mână: era Pavlic.

— Da' tu de unde-ai răsărit aici?

— Sunt cu bunica! S'a dus să-l caute pe bunicul şi eu am venit după tine. Să mergem 'mico, o să se-aprindă un foc, uite acolo.

— Da' unde mă duci aşa? Stai puţin — îl domolea Grunia, urmându-l supusă, căutând să iasă binişor din mulţime.

Flăcările unui rug se înălţau dincolo de pajişte, ca un cal roib, ridicat în două picioare.

— 'mico, de ce spun copiii că tăticu nu-i tăticul meu? — întrebă Pavlic.

Grunia strânse mâna băiatului şi tăcu.

— E adevărat 'mico?

Ajunseseră lângă rug; lumina orbitoare îi învăluia cu totul, dogoarea focului îi izbea în faţă. Indărătul lor mulţimea zumzuia, nişte fete râdeau, cineva îşi petrecea degetele pe clapele unei armonice.

Grunia cuprinse umerii băiatului, lipindu-l de ea și amândoi se lăsară pe stratul de paie ce foșni sub ei.

— Nu, spuse ea cu glas scăzut, uitându-se țintă la foc — nu-i adevărat... Vor să te necăjească...

— Știam eu! — strigă bucuros Pavlic. — Le e ciudă pe mine că am un tătic ca ăsta!

Rodion tocmai venea spre ei. Avea o față atât de încordată încât Grunia se simți neliniștită și dădu să se ridice:

— Ce s'a întâmplat?

— Nimic. — Rodion zâmbi încurcat și fericit — se petrece, acolo, ceva de neînchipuit... Gordei Ilici a povestit cum ne-amenință capitaliștii cu războiul și pe dată s'au aprins cu toții!... Iși iau angajamente speciale. Mi-am luat și eu unul în legătură cu electricitatea. Anume — să ușurăm cu ajutorul ei munca oamenilor, pretutindeni unde se poate. Cineva a provocat la întrecere grupul tău.

— Atunci mă duc și eu... — Grunia sări în picioare și făcu repede câțiva pași, apoi se întoarse. — Rămâi puțin aici cu Pavlic, că vin îndată — și se îndepărtă de rug; sub imboldul ce o stăpânea, începu să alerge spre freamătul puternic de glasuri ce creștea pe măsură ce se apropia.

16

Se întâmplă uneori, pe câmp, să dai peste câte un drum uitat, părăsit. Nu de mult, alunecau încă pe el, cu svon, tălpile săniilor, scârțâiau căruțele, vara; îi ducea pe oameni spre câmpiile stropite de rouă, îi ademenea spre depărtările albastre învăluite în fum, acoperea picioarele goale ale plugarilor cu pulbere moale și caldă.

Iată, însă, că undeva mai încolo, se deschide un drum nou, și celălalt începe să fie năpădit de ierburi: îl înnăbușă pelinul argintat și amar, brusturele ghimpos, pirul aspru, și curând drumețul care s'ar rătăci pe-aci întâmplător, din câte-și aduce aminte, abia va mai desluși dintre buruienile sălbatice și înnohorîte, făgașurile care odată au fost pline de sgomot.

Un astfel de drum în paragină, părăsit de oameni, i se părea acum lui Silanti viața lui.

In dimineața aceea de pomină, după furtuna năprasnică de peste noapte, când plecase cu o desagă pe umăr din căminul

lui drag, pentru prima oară a înțeles Silanti, cu adâncă durere și amărăciune, pentru ce trebuia să ispășească o pedeapsă atât de grea. Și lucrul cel mai înfricoșător pentru el nu era că avea de dus o povară mare, covârșitoare, ci că, poate, nu va mai putea să scape de această povară până la capătul vieții, chiar dacă, dându-și seama de gravitatea vinei sale față de Patrie, s'ar pocăi.

Nu, nu astfel își închipuise el întoarcerea. Când venea de pe front, pe drum i se perindaseră prin minte tot felul de cazuri de dezertori — erau puțini, oare soldații care dăduseră bir cu fugiții în războiul trecut? — și toți fuseseră primiți înapoi în sate, fără ca nimeni să se sinchisească de ei. Și, deși Silanti știa că războiul actual nu semăna de loc cu cel de mai înainte, după amnistie aproape că nici nu se mai gândea la felul cum va fi primit de consătenii lui. Desigur că unii aveau să i-o arunce în obraz cu cel dintâi prilej, că aveau să-l osândească; dar cu timpul îl vor lăsa în pace, o să li se mai urască și lor.

Dar viața-i încurcase toate socotelile și se pomenise dintr'odată înconjurat de o neîncredere mocnită. De cum s'a întâlnit cu primul consătean, a înțeles că de aci încolo nu va mai putea să se uite drept în ochii oamenilor. Acolo, pe front, fusese un trădător, îi lăsase în foc pe frații, pe soții, pe tații lor și înstrăinarea aceasta pe care nici n'o mai ascundeau nu era numai dispreț pentru lașitatea lui — nu, era ceva mai mult.

După despărțirea de Varvara, Judov rămase o săptămână la soră-sa. Stând la masă și strângându-și tâmplele în pumni, nu ieșea zile întregi din casă. Până și Prascovia, care nu era de felul ei sfioasă, se simți stânjenită din pricina mâhnirii lui prevestitoare de rele. Se temea să-l lase singur: de unde să știe ce i s'ar mai putea năzări unui om ca ăsta!

Iar Silanti scrâșnea din dinți și-și încleșta cu putere fălcile. „Poate că Varia o să se înduplece!“ se gândea; înțelese însă curând că se agăța de geaba de un fir de păr. „N'ar fi mai bine să las totul și să plec unde m'or duce ochii?“ — se întreba el, pentru ca apoi să se întunece iar la față. Acolo, desigur, nu va mai fi urmărit cu aceeași încordare bănuitoare în tot ceea ce spunea și ce făcea; dar îl înspăimânta altceva: plecând, parcă se desprindea cu totul și pentru totdeauna de copiii lui, își nimicea și ultima nădejde de ispășire. Doar gândul că aci va putea, mai rar ori mai des, să-și vadă copiii, îl mai mângâia. Și, la urma urmei, unde, dacă nu în locurile de baștină, se mai păstraseră oarecare urme din faima lui de odi-

nioară, de dinainte de război, faima de a fi cel mai bun tractorist din raion, unde în altă parte putea să dea dovadă de ceea ce era în stare să facă? Cine știe, poate că va mai putea topi sloiul de ghiață al nepăsării tuturora față de soarta lui?

Directorul S.M.T.-ului din apropiere îl cercetă îndelung și amănunțit pe Silanti, punându-i tot felul de întrebări, și după oarecare chibzuială, îi încredință două mașini. Lucrul pe combaine nu-i aduse lui Silanti împăcarea cu sine. Totuși rămase ca și mai înainte: îl pășteau gânduri dureroase, nesuferite, și tot morăcănos rămânea când îl întreba câte cineva, cine știe ce. Cât de sincer ai fi față de oameni, tot cu neîncredere îți primesc fiecare cuvânt de-al tău; fie că-ți dai osteneală, fie că nu. Cine are nevoie de munca ta? Cui îi pasă de tine, pe cine-l încălzește izbânda ta?

Și totuși, munca îi risipea gândurile, îl scăpa de singurătatea apăsătoare și Silanti se străduia mereu, fără să-și crute puterile.

In timpul războiului se schimbaseră multe, trebuia să prindă din sbor, să învețe unele lucruri dela alții, și agerimea firească și dârză a minții lui îl scotea din încurcătură. Mai înainte conducea „Comunardul" fără nicio greutate; acuma însă aproape toți lucrau cu două combaine în agregat. Erau mai multe dispozitive noi, perfecționări pe care trebuia să și le însușească în timpul lucrului. Astfel, de pildă, pentru prima oară i se întâmpla să secere într'un colhoz holde culcate la pământ, pentru prima oară conducea un agregat complicat.

Se bucura când se lucra și noaptea până nu cădea roua: după douăzecișipatru de ore de nesomn, oboseala îl dobora pe undeva lângă vreun stog de paie. Penele dese și chiar unele stricăciuni mai mari îi sleiau puterile. Silanti însă înlătura repede toate piedecile, muncea strângând din dinți cu o furie mută.

Chiar astăzi: de abia sfârșiseră de făcut primul tur, că se rupse cel de-al doilea lanț al galului. Silanti munci aproape un ceas să-l nituiască, apoi intră lin în viteză și combainele clătinându-se pătrunseră greoaie, ca niște elefanți în desișul holdelor.

Silanti stătea la volan, descins, cu cismele prăfuite, micșorând ochii din pricina razelor de soare, ce se strecurau printre spice. In stânga pluteau munții cotropiți de pădurile întunecate de conifere ce începeau dela poale, urcând coastele repezi; în dreapta se întindea stepa galbenă împestrițată cu petecele negre de pământ țelinos presărat pe miriștea de cu-

lcare deschisă; combainele parcă erau priponite de ostroavele de grâu nesecerate ce străluceau ca arama.

Amintindu-şi de vizita pe care le-o făcuse în ajun preşedintele colhozului, în timpul repaosului de seară, Silanti privea într'una spre pieptenele verde al păduricii din zare: se vedea oare în partea aceea o coadă roşcată, de colo, înălţată în urma unui automobil, sau i se părea numai?

Ieri Silanti nu recunoscuse la început în preşedintele colhozului, voinic şi oacheş, pe flăcăul acela vioi pe care-l văzuse odinioară la nunta lui Rodion, chiar în ajunul războiului. Cum se maturizase, cât se schimbase! Mişcând zvâcnit înainte proteza care scârţâia, Maxim Polânin se apropiase de vagonul de câmp unde brigada lua masa de seară, îşi îndoi uşor genunchiul cu mâna şi se aşeză pe trepte. A deschis tabacherea şi i-a cinstit pe toţi cu ţigări, iar când colacii albăstrui de fum începură să plutească pe deasupra capului, urmărindu-i cu privirea, spuse blând:

— Trebue să dăm zor, băieţi, altminteri ne facem de ruşine. Mâine vine la noi comisia dela „Zori de Zi".

— Ce comisie?

— Pentru verificarea punctelor din convenţia de întrecere. Suntem în întrecere cu ei încă de pe vremea când era pace. De data asta ar putea să ne prindă cu mâţa 'n sac, dacă nu strângem mâine grâul şi de pe ultimele hectare: ei au şi isprăvit cu toate!... Au ochi cum nu se poate mai iscoditori şi limbă ascuţită, de te taie fără cuţit. Ne-ar crăpa obrazul de ruşine... Cine nu vrea să roşească, să pună umărul cu nădejde. Ei, ce ziceţi?

Cât de ciudat părea pe chipul cioplit parcă din topor, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, ai preşedintelui, zâmbetul acela uşor, sfios, ca de fată.

— O să ne dăm toată osteneala — spuse Silanti.

— Am crezut c'o să răspundeţi „o s'o facem" — remarcă Polânin.

— Fie, o s'o facem.

— S'o faceţi, dar fără niciun „fie" — îl îndreptă iar preşedintele şi după ce le strânse tuturor mâna, o porni spre brişcă: scârţâitul protezei lui semăna cu ţârâitul unui greere.

Iar acum Silanti, tot uitându-se îngrijorat când spre pădurice, când la ostrovul de grâu ce nu se mai micşora, îi zorea pe încărcători.

„Pare cam ciudat — se gândea el privind printre pleoape din pricina strălucirii nemărginite a holdelor — sunt în între-

cere chiar cu colhozul meu. Ar veni, deci, că sunt în întrecere cu mine însumi." Şi, cu toate că pe buze îi flutura un zâmbet, sufletul lui era greu.

Motoarele duduiau, hederele lucrau din plin, buncherii erau doldora de grâne.

„Cine-o fi la ei, în comisie?" — dar n'avu răgaz să gândească până la capăt că din pădurice ieşi în goană un autocamion al cărui parbriz se aprinse o clipă, din pricina razelor soarelui; caroseria lui verde sălta peste hârtoape.

Grâul se ridica tot mai înalt şi mai des şi Silanti desprinzându-şi privirile de pe drum, învârti un pic volanul şi ridică hederul. Când se întoarse iar, autocamionul gonea înainte stârnind un nor de praf iar spre agregat se îndrepta, tăind miriştea deacurmezişul, o femeie înaltă, îmbrăcată cu rochie trandafirie şi cu o basma albă pe cap.

„Cine-o mai fi?" se gândi Silanti şi deodată tot sângele-i năvăli în obraji. Mai înainte vreme, dela un kilometru ar fi recunoscut mersul acesta apăsat, dar sprinten.

Varvara păşea încet, fără să se grăbească, aplecându-se când şi când ca să ridice spicele.

„Iată şi mărturiile împotriva felului nostru de a munci!" se gândi Silanti cu o tainică bucurie, urmărind fiece mişcare a Varvarei. In timp ce ea se apropia de combain, avu timp să trăiască de mai înainte împăcarea neaşteptată şi întoarcerea la căminul drag iar când ea se urcă pe platformă şi-i întinse tăcută mâna, i-o apucă întocmai ca un om gata să se înnece, fu cât p'aci să scape volanul şi se simţi atât de fericit, cum nu mai fusese niciodată în ultimii şase ani.

— Ai să te îmbogăţeşti... Nu te-am cunoscut — spuse el, zâmbind.

— Nici aşa nu sunt săracă!

Un zâmbet fugar alunecă pe buzele ei pline, roşii ca vişina.

El nu se mai sătura uitându-se la faţa arsă de soare a Varvarei, la părul cu reflexe albăstrui ce-i ieşea de sub basma.

— Isprăveşti azi? — îl întrebă ea, întorcându-şi ochii şi arătând cu capul spre grâul nestrâns.

— Aşa ar trebui. Ne-am dat cuvântul faţă de preşedinte...

— Şi fără să-l fi dat, tot trebue s'o faci. Vrei să-ţi ajut?

— Nu, o să încercăm să răzbim şi singuri. — Silanti îşi scutură pletele roşcovane, sbârlite, iar în glasul lui sună ca odinioară o încredere în sine plină de îngăduinţă.

Cuțitele tăiau ca'n palmă spuma aurie a holdelor, vârtelnița apleca spicele grele spre pânzele principale.

— Atunci de ce ai întârziat, dacă ți-e dragă faima? — zise Varvara după o clipă de tăcere.

— Grâul e prea tare, astupă mașinile...

— De ce n'ai lărgit furtunul de trecere?

— Am făcut-o, dar ajută prea puțin. Prima cernere întârzie și buncherii se înfundă cu grăunțe.

— Schimbă atunci melcul distribuitor dela roata dințată, pune-o pe cea cu douăzeci de dinți și mai pune fetele dela strângătorul de paie să curețe bine cu măturile ciurul pentru primul cernut. Atunci n'o să se mai risipească niciun grăunte și treaba o să meargă mai repede. Am încercat și eu asta... Ai auzit de Piatnița?

— Cine mai e și ăsta?

— E cel mai bun combainer din ținutul nostru. Dela el am prins-o. A scris și 'n ziar despre experiența lui. De n'ar fi fost el, aș mai fi putut oare să strâng recolta de pe aproape două mii de hectare? In niciun caz!... Tu câte ai secerat?

— Am început abia de curând a doua mie...

— Ei, vezi? Iar el și cu Ciabanov strâng la fiecare seceriș recolta de pe mai bine de trei mii de hectare...

Silanti o asculta pe Varvara uimit și cu inima strânsă. Ar fi putut să-i dea și lui prin gând toate astea, iar faptul că Varvara îi dădea povețe, deși fără ifose, împărtășindu-i cinstit tot ceea ce știa, îi umplea inima de o durere sfredelitoare. Dacă n'ar fi fost el, Silanti, ei n'ar fi stat așa, ca niște străini, aci pe platformă, ci ar fi împărțit amândoi toate cele dobândite și cucerite, ca pe o bucurie.

Silanti își aruncă peste cap șuvițele de păr ce se lipiseră de frunte, își trecu încet palma peste obrazul nebărbierit.

— Ce fac copiii?

— Bine, cresc...

Silanti își încleștă mâinile pe volan povârnindu-și pieptul peste el și strânse pleoapele.

— Nu întreabă de mine?

— Lionea te pomenește câteodată...

Silanti nu-și putu stăpâni un oftat adânc. Grâul vuia înfundat în buncheri ca apa când trece printr'un stăvilar.

— Voiam să te mai întreb ceva, Varia — începu Silanti în șoaptă, tot fără să se întoarcă. — E un gând care mă chinue de câțiva ani... — trase aer în piept și întrebă cu un glas uscat,

de parcă nu mai era al lui. — Dacă atunci, aş fi venit pentru a doua oară la tine, m'ai fi denunţat?

I se părea că asurzise, căci nu mai auzea nici duduitul motoarelor, nici scrâşnetele şi vuetul maşinii, ci numai bătăile puternice ale sângelui în tâmple.

— Da — răspunse liniştită Varvara şi Silanti îşi simţi spinarea scăldată în sudoare în timp ce tâmplele i se răciră pentru o clipă.

După o tăcere, ea-l întrebă compătimitoare:

— Te simţi mai uşurat acum, că ai aflat?

Silanti nu-i răspunse numaidecât. Ar fi vrut să-i vadă faţa dar nu-şi mai putea întoarce capul de parcă l-ar fi înhăţat cineva de ceafă şi nu-i mai dădea drumul.

— Nu mă simt mai uşurat, dar parcă mi s'a limpezit mintea...—Vorbea cu încetineală, greu, parcă rupând din suflet fiece cuvânt. — Credeam, mai înainte, că nu poate fi pedeapsă mai grozavă decât aceea pe care ţi-o dă Statul... Şi, până la urmă, viaţa m'a pedepsit şi mai crunt: tu, copilaşii, colhozul...

Şi, cu toate că nu mai spera să audă nimic nou, încremeni la volan, cercetând cu privirea zarea unduioasă.

— Cu mintea poate că te-aş ierta vreodată, Silanti, dar inima mea nu te mai primeşte... Nu mai e loc, acolo, pentru tine.

— Tu crezi, — o întrerupse Silanti pripit, — că dintr'o oală în care a fost catran nu mai poţi scoate mirosul oricât ai spăla-o şi ai freca-o?...

— Nu cred nimic. Poate că ai să te 'ntorci la viaţa de mai înainte, dar la mine nu! Nu ne mai lasă inima să trăim împreună, nici să ne iubim, nici să muncim cot la cot... E de prisos să ne mai chinuim...

Şi de teamă parcă să nu i se facă milă de el, ea se întoarse.

— Plec. Mă aşteaptă, doar, cei cu care suntem în întrecere.

Silanti îşi înturnă spre ea faţa roşie şi asudată, privind-o cu ochii lui albaştri înnouraţi.

— Stai că te conduc...

Il lăsă pe mecanic la volan şi se dădu jos de pe platformă urmând-o pe Varvara. O porni alături de ea, încheindu-şi gulerul din mers şi nu spunea nimic.

Miriştea trosnea înfundat sub cisme, combainele se îndepărtau în spatele lor, undeva pe drum se auzea huruind o căruţă goală.

— Şi cum rămâne cu copiii? — o întrebă el încet.

— De ei nu pot să te despart. Dacă ţi s'o face dor să-i vezi, vino...

— Dar dacă ai fi putut, i-ai fi despărţit de mine?

— Nu, de ce? Nu înţeleg de ce-aş avea pică pe tine; mai bine zis nu simt nimic pentru tine... Iar copiii trebue să trăiască acolo unde-or avea parte de mai multă bucurie...

Se opriră pe cărare, lângă zaplazul des al grâului. Spicele şoşoteau nepăsătoare, greerii umpleau văzduhul cu ţârâitul lor, fără să se sinchisească, o libelulă cu aripi albastre se aşeză pe mâneca Varvarei.

— Vasăzică aşa rămâne... spuse Varvara şi-i întinse mâna lui Silanti.

El i-o ţinu câtva timp, apăsând-o cu palma pe pieptul lui. Mâna ei mirosea puternic a flori de câmp. Silanti privi chipul tânăr, plin de o frumuseţe aspră al Varvarei, dădu apoi drumul degetelor ei şi, cu umerii gârboviţi sub povara sufletului greu, o porni înapoi, cu mâinile în buzunare.

Varvara mai rămase câteva clipe locului; suspină şi ajungând în marginea unei pajişti întinse şi pustii, începu să urce coasta, spre pădure. Aici nu mai era zăpuşală. Stejarii şi pinii şoşoteau somnoroşi, cucuruzii solzoşi cădeau pe pământ cu sgomot înfundat, primele frunze pălite se desprindeau, plutind leneşe prin aer.

Durerea de mai înainte îi lăsase Varvarei un gol trist în suflet; fără să-şi dea seama, ea ducea dorul lucrurilor la care singură renunţase. Nu era, însă, dorul de Silanti, ci amara părere de rău că-i dăruise anii cei mai frumoşi din viaţă.

Drumul şerpuia printre copaci, brăzdat de razele piezişe ale soarelui, ce năvăleau de după trunchiuri.

Intunecimea verzuie a pădurii se îndesi deodată. Varvara văzu urmele unui foc proaspăt şi inima i se strânse îngrijorată, fără să ştie de ce. Inaintea ei se întindea o pădurice arsă. Flăcările linseseră pământul mistuind în drumul lor butuci, tufişuri, iarbă şi, neputând sări dincolo de o cărare nisipoasă, se încolăciră pe trunchiuri. N'au ajuns însă, până la rămurişurile verzi şi foşnitoare. Pinii păreau acum încălţaţi cu nişte ciorapi negri iar jos, negreaţa de cărbune a pământului era ciuruită de firele ascuţite, de un verde crud, ale ierbii ce începuse să încolţească din nou.

Varvara stătu o mulţime în faţa pădurícii linse de flăcări, apoi o porni mai departe, cufundată în gânduri.

Mergea şi cugeta la trecut. Nu se socotea bătrână; totuşi i se irosiseră anii de tinereţe când orice lucru se face uşor, când omul n'are încă nevoie să privească înapoi: n'a lăsat în urmă

un trecut, nu are greşeli de ispăşit şi înaintea ei se deschid numai zări limpezi. Anii aceştia de tinereţe se isprăviseră şi trebuia să înceapă viaţa aproape dela capăt.

La marginea păduricii fremătau frunzişurile unei livezi întinse, împrejmuite cu un zaplaz din scânduri proaspete de brad. Soarele învăluia frunzele în sclipiri de ghiaţă, se revărsa pe aleile brăzdate de umbre, ale livezii.

Varvara o întâlni în dreptul porţii pe Grunia: stătea ca vrăjită lângă gard şi se minuna de frumuseţea fructelor rumene. Varvara veni tiptil în spatele ei şi-i puse mâna pe umăr; Grunia tresări speriată.

— Credeam că-i altcineva, — glasul ei scăzut părea înfiorat, obrajii i se înroşiseră.

— Da' cine te-ai fi aşteptat să fie? — o întrebă Varvara uitându-se, cu o sclipire şireată în ochi, la prietena ei care rămăsese încurcată. — Dacă te-ar fi luat în braţe Rodion, nu te-ai mai fi speriat...

Grunia stătea, însă, încruntată şi atunci zâmbetul Varvarei se stinse:

— Da' ce-i cu tine, Grunia?

— Nu ştiu. — Grunia privea cum se ridică de jos iarba călcată de piciorul ei. — Mă tot chinuie ceva încă de dimineaţă... Parc'aş aştepta ceva şi nu ştiu ce — o bucurie sau o mâhnire...

— Proastă mai eşti! De ce te-ar paşte vreo mâhnire? — Varvara îi cuprinse mijlocul. — Nu cumva, fată, oi fi...? — şi o cercetă din cap până 'n picioare cu o privire atât de iscoditoare, încât Gruniei îi veni din nou tot sângele 'n obraji.

O apucară pe o cărare al cărei nisip încins de soare scrâşnea sub pasul lor; ascultau şoaptele vesele ale frunzelor şi zumzetul somnoros al albinelor şi adulmecau mireasma de miere a merelor prea coapte.

— Ce bine-i aici şi ce linişte! — privi adânc în ochii verzi ai Gruniei. — Mă uit cu jind la viaţa pe care o duci cu Rodion: chiar că sunteţi fericiţi...

— Ce spui tu, Varia! — şopti Grunia încurcată. — De ce vorbeşti aşa?...

— Lasă, fată, nu mai tăgădui. — Varvara mergea cu braţele încrucişate pe piept, cătând îngândurată spre fundul siniliu al aleii — dacă aveam anii tăi şi un bărbat ca Rodion lângă mine, vai, cum mi-aş fi deschis aripile!... Nu ştiu nici eu cât de sus aş fi sburat!... Silanti mi-a întunecat, însă, toată viaţa... Înainte vreme credeam că el era toată fericirea mea, toată vigoarea mi-o

dăruiam lui şi copiilor.. Dar am văzut apoi că nu era aşa, că fericirea mai înseamnează şi altceva: când m'am urcat pe combain şi am privit în jur şi mi-am dat seama că-mi stătea în putere să strâng tot belşugul acela, mi s'a curmat suflarea... Rămăsesem locului ca proasta şi simţeam cum mă sugruma plânsul... Mai înainte mă tot uitam la combain şi-mi spuneam că n'o să pot conduce niciodată maşini dintr'astea. E greu, mai ales dacă n'ai pe cineva lângă tine, dacă eşti lipsită de dragoste... Fără ea, parcă te 'nnăbuşi...

Varvara amuţi; Grunia însă îi strânse tare braţul, deasupra cotului şi-i şopti:

— Spune, spune mai departe, Varia... — plutea parcă 'n vis, privind printre gene, orbită de lumina orbitoare pe care-o răsfrângeau frunzele şi lipindu-se de umărul cald al Varvarei. — Când vorbeşti tu, parcă m'aş asculta pe mine însumi...

Varvara zâmbi cu amărăciune.

— Crezi, oare, că aş putea să-ţi spun ceva nou? — suspină şi încheie cu o tristeţe domoală. — Mai de grabă ar trebui eu să te întreb, să te întreb cum să trăiesc aşa, mai departe, fără să jinduiesc viaţa pe care o duc alţii?...

Lângă un păr rămuros încărcat cu roade mari, ca nişte clopoţei de aramă, stătea, cu bărbuţa lui cenuşie repezită 'n sus, moş Hariton, îmbrăcat cu o cămaşă în dungi şi încins cu un cordon împletit.

Grunia se uită la moşneag, la grădina ce cobora, învăluită într'o pâclă cenuşie, coasta lină a muntelui şi iarăşi îşi simţi inima cotropită de o teamă amestecată cu fericire.

— Priveşte-l, ai ce să 'nveţi dela el, îi spuse cu glas scăzut Varvara. — A ajuns la adânci bătrâneţe şi tot se mai bucură de viaţă ca un copil — apoi îl chemă domol pe moşneag, de parcă i-ar fi fost teamă să nu-l sperie: — Hariton Ivanâci, ei, Hariton Ivanâci!

— Ai? — Hariton se întoarse, sprinten ca un flăcău şi le îmbie, făcându-le semn cu degetul lui noduros: — Ia veniţi încoace suratelor!... Iţi pierzi mintea când vezi atâta frumuseţe şi belşug! Ce minunăţie de grădină!... Pentru un lucru ca ăsta ţi-ai da fără părere de rău toţi anii câţi îi mai ai de trăit, zău aşa!...

Din fundul grădinii venea un svon puternic de glasuri, se auzeau hohotele cuiva care râdea din toată inima. Un glas cristalin de tenor cânta:

„Intr'un castel pe munte
Stă fericirea mea
Şi nimenea nu poate
S'ajungă pân' la ea...“

Mere prea coapte cădeau la pământ cu sgomot innăbuşit, o pasăre ciripea sburdalnică, ascunsă pe undeva, în frunziş, merele rostogolite pe jos şi putrezite răspândeau un miros pătrunzător.

— Au început să culeagă poamele — spuse Hariton şi deodată cobori glasul, a taină: — Luaţi aminte, suratelor, cum lucrează ăştia. N'o fi cine ştie ce treabă încurcată, da' tot îţi cere un pic de iscusinţă. L-am trimis şi pe Rodion; a şi început să deprindă socoteala. Toate le rostueşte aci o muiere... Trebue să cauţi mult ca să-i găseşti perechea: parcă-i fermecată! Dar uite-o, pare-mi-se că vine...

Printre trunchiurile stropite cu var ale pomilor se ivi o rochie albă; Grunia se repezi înaintea femeii:

— Maşenca!

— Grunica!

Se sărutară şi rămaseră cu mâinile strânse, uitându-se una la alta cu ochi zâmbitori şi fericiţi.

— Am auzit c'ai venit cu comisia — spuse Maşa; ochii mari şi cenuşii îi străluceau, pe obrajii ei bucălaţi se înfiripau gropiţe trandafirii, cozile negre, strâns împletite, îi cădeau pe piept. — Ia stai — mă gândesc eu — s'o iau puţin la rost! Putea să treacă pe la mine, mai întâi!

— Am trecut să cercetez laboratorul — spuse Grunia.

— Lasă că nu scapi aşa uşor. Acum n'am să te mai las să pleci de lângă mine, s'or descurca ei şi fără tine. — Maşa se uită la bătrânul curat îmbrăcat, cu hainele proaspăt călcate: — Ei, moşule, ai dat raită prin toată livada?

— Ce spui? — moşneagul îşi duse palma la ureche, se sprijini în bastonul noduros şi strânse, viclean, pleoapele.

— Te-am întrebat dacă ai dat ocol livezii.

— Ehe, aşa, la repezeală, vrei? — Hariton dădu din mână şi se propti cu toată greutatea în baston. — Nu-i mare lucru de ea; decât să fi stricat bunătate de pământ aşa de geaba, mai bine aţi fi sădit altceva. Cu merele, fată, nu te saturi! Pentru noi, ţăranii, nu-s bune de nimic — ia, acolo, un răsfăţ!...

Faţa Maşei se înăspri deodată; o sclipire îngheţată îi trecu prin ochi:

— Matale, moşule, judeci ca un american sadea!

— Cum asta?

— Era odată în America un învăţat vestit, Luter Berbank. — vorbind, Maşa nu se mai uita la bătrân ci căta pe deasupra capului său spre fundul livezii cotropite de o arşiţă tremurătoare — cum ar fi Miciurin al nostru; făcuse şi el minuni, dăduse la iveală felurime de soiuri minunate şi sădise o livadă tot atât de minunată... Cum muri, însă, moştenitorii legali tăiară dela rădăcină podoaba asta de livadă şi 'n locul ei făcură un hipodrom!

— Un hipodrom? — se miră Hariton. — Pentru cai? Nu cumva spui minciuni, fată?

— De ce-aş minţi? — buzele Maşei tresăriră, a ciudă. — Am citit asta într'o cărticică de horticultură pe care am primit-o dela Moscova...

— Da' ce, ăia de-acolo, din America, şi-au pierdut minţile? — Hariton învârti prin aer bastonul lui noduros, de parc'ar fi ameninţat pe cineva. — Alt loc n'au mai găsit?

— De bună seamă s'o fi nimerit să fie vreun moştenitor ca dumneata, moşule, — spuse Maşa cu zâmbet îngheţat. — O fi socotit el că un hipodrom era mai bănos decât o livadă vestită în toată lumea!

— Ascultă, fată, nu mă socoti de-o teapă cu ei! — moşneagul clătină din cap de parcă s'ar fi pregătit să împungă cu coarnele. — Ce, eu aş fi îngăduit cuiva să-şi bată joc de podoabele firii?

Polânin ieşi zâmbind dintre meri:

— Lasă-l Maşa, nu-l mai prelucra pe moşneag — spuse el, uitându-se pieziş la Hariton, cu nişte ochi ce râdeau, — aşa-i el, şiret şi chiţibuşar! E'n stare să nu-ţi dea pace până nu-ţi scoate şi măselele din gură.

— Da' setos de sânge mă mai crezi! — Hariton nu se mai putu stăpâni şi izbucni în râs, de pa că s'ar fi pus pe cotcodăcit; îşi şterse apoi lacrimile ce-i umpluseră ochii spălăciţi şi, pieptănându-şi cu mâna bărbuţa scurtă, întrebă: — Ei, nici anul ăsta n'o să predaţi grânele la timp Statului, ca şi anul trecut?

— Nu te bucura, moşule. N'o să-ţi facem pe plac! Să vezi c'o să vă şi întrecem!

— Să vă ajute Dumnezeu! — îngână Hariton compătimitor. — Altminteri, la drept vorbind, n'are niciun rost să ne luăm la întrecere cu voi...

— Şmecher mai e! — preşedintele îşi desfăcu înlături braţele şi izbucni în râs. Ce-ar fi să-l îmbii, Maşa, să guste din soiul acela de măr care se topeşte singur în gură, poate s'o mai

îndulci.; căci altfel, nici n'a cercetat încă toată gospodăria şi a şi început să bombăne!

— Ia ascultă, flăcăule, nu încerca să mă lingușești — strigă Hariton cu glasul ascuţit şi plângăreţ. — Doar nu-s Adam să mă ispiteşti cu poame dintr'astea, din rai. Lasă că le descopăr eu lipsurile, Varia; tu numai să le aşterni pe hârtie. O să le arătăm noi cu cine au de-a face!

O porniră pe alee, bătându-se pe umeri şi râzând; glasul înalt şi aţâţător al bătrânului se pierdea în depărtare: se auzea scârţâind proteza preşedintelui.

Rămânând singure, Grunia şi Maşa se prinseră de mâini şi se uitară lung una la alta, cu dragoste.

— Mai ţii minte cum fugeam pe dealul Ursului, să ne dăm cu săniuţa? — întrebă Maşa, cu glas scăzut.

— Ţin minte, cum să nu! — spuse Grunia. — Parc'ar fi fost ieri!

— Da' cum mergeam cu carul, cântând, mai ţii minte?...

— Mi-aduc aminte de toate, Maşenca, draga mea, — şi Grunia strânse la piept capul prietenei sale. — Cum aş putea să uit aşa ceva?

— Da-a... îngână supărată Maşa — tu vorbeşti aşa, tu, care m'ai uitat de nu-mi mai scrii câte o lună întreagă?

— N'am uitat, Maşenca, n'am să uit niciodată! — îi şopti Grunia cu foc. — Încă de mult hotărîsem să vin încoace la tine, de îndată ce aveam să isprăvesc cu strânsul grâului meu...

Maşa se deslipi brusc de Grunia şi, ţinându-şi mai departe mâinile mici pe umerii ei, o privi o bucată de vreme cu o adoraţie tristă.

— Şi eu care credeam că te-ai făcut mândră şi înfumurată... Citeam adesea în ziare despre tine — luă în mână coada Gruniei ce ieşise de sub basma şi începu s'o despletească în neştire. — Cum ai făcut să capeţi o recoltă atât de bogată? Doar nu-i glumă: douăsute zece puzi de hectar!...

— Ne-am dat toată silinţa, Maşa dragă! — răspunse cu sfială Grunia, de parcă s'ar fi scuzat faţă de prietena ei.

— Da, da! — dădu din cap Maşa în timp ce'n obrajii ei bucălaţi se săpau nişte gropiţe adânci ca nişte vârteje într'o apă liniştită. — Las' că şi noi... Câte am mai avut de pătimit şi de'ndurat cu livada asta!... Ţi-aduci aminte că în timpul războiului a fost o iarnă cumplită, bântuiau nişte geruri grozave...

— Atunci au degerat primele semănături ale mele cu grâu de toamnă — rosti agale Grunia.

— Ca să vezi... Şi noi, am îngrijit fiecare măr ca pe-un copil mic: îl înveleam cu rogojini, îi puneam băligar să-i ţină de cald, îl acoperearn cu zăpadă până la vârf... Nici nu ştiu cum de nu m'am îmbolnăvit atunci... Nu se poate povesti câte am mai tras... — deodată Maşa băgă de seamă că despletise până aproape de capăt cosiţa Gruniei şi isbucni în râs. — Vai de mine, ce-am făcut!

Impleti la loc de zor coada, cu o grijă drăgăstoasă, potrivind-o apoi pe capul prietenei ca pe o cunună şi prinzând-o cu spelci.

— Tot aşa ai rămas, nu te-ai schimbat deloc — sărută sgomotos obrazul Gruniei şi bătu deodată din palme. — Mamă dragă, am uitat cu totul de Rodion! I-am poruncit să strângă un coş cu poame şi să m'aştepte iar eu am fugit! Hai să mergem!

O apucă pe Grunia de mână; după ce făcură câţiva paşi se opri, ascultând cu luare aminte un glas ce venea din fundul livezii.

— Mi se pare că mă cheamă cineva. Ştii ce? — se întoarse spre Grunia, spintecând aerul cu palma. — Ia-o într'acolo şi mergi drept, fără să te abaţi din drum, c'ai să-i găseşti pe toţi. Eu am şters-o!

Grunia nici n'avu vreme să se desmeticească bine, că prietena ei şi pieri printre trunchiurile stropite cu var; rochia albă a Maşei se mai zări o clipă la capătul aleii.

Grunia o porni zâmbind, îngândurată, pe cărare; frunzişul foşnea; departe undeva, în vale, se auzea svon de glasuri vesele.

Grunia rupse un măr rumen-auriu de pe o creangă, muşcă din el şi-şi simţi gura răcorită. Mergea încet, aruncând mereu priviri în jur, de parcă s'ar fi aşteptat să dea peste cineva, ori s'ar fi temut să nu se rătăcească prin livadă şi să nu mai găsească ieşirea.

Destrămând un păienjeniş ce făcea ape, aninat între pomi, grăbi pasul şi deodată i se păru că o cheamă cineva.

Se opri locului aşteptând. Era, însă, aceeaşi linişte ca şi mai înainte, livada zumzuia aşa cum sbârnâie sârmele la adierea vântului, frunzişul clocotea în revărsarea fierbinte a razelor de soare.

„N'a fost decât o părere" se gândi ea; dar în aceeaşi clipă îl zări pe Rodion. Era cocoţat pe o scară verde rezemată de un

pom și culegea binișor merele de pe crengi, ținând cu o mână poalele bluzei în care strângea fructele.

Pe fruntea lui arsă de soare spânzura o șuviță neagră de păr, ochii cenușii erau abia adumbriți de genele dese iar pe buze avea un zâmbet atât de cunoscut și plin de duioșie încât Grunia își simți gura uscată.

„De ce m'oi fi pedepsind și pe mine și pe el? — se gândi ea. — Doar s'a pocăit și a recunoscut că n'a avut dreptate. Oamenii ne fericesc și noi ne chinuim unul pe altul".

Dacă ar fi putut să-și astâmpere frământarea, să uite totul, s'ar fi dus tiptil în spatele lui, l-ar fi îmbrățișat ca pe vremuri, când venea la întâlniri și i-ar fi acoperit ochii cu palmele: „Ghici, dragule, cine te iubește mult de tot? Și ale cui mâini miros a mere și-a pământ?"

Cum stătea așa nemișcată, temându-se să rupă vraja tăcerii, Grunia înțelese deodată ce anume-i rodea inima de dimineață încoace... Era nevoia de a-l vedea pe Rodion; o mistuia, dureros, dorul de el.

In ultima săptămână, petrecând zi și noapte pe tarlaua ei ori la tabăra de câmp, Grunia aproape că nu mai dăduse ochii cu Rodion iar el se ferea mereu din calea ei, temându-se parcă să n'o stingherească. Cu o seară înainte chiar, când aflase că au fost amândoi aleși în comisia pentru verificarea rezultatelor întrecerii socialiste, se grăbi să plece la raion singur, înaintea tuturor.

In timp ce culegea, deasupra capului, un măr minunat care pârâia în mâna lui, Rodion o zări deodată pe Grunia și dădu drumul crengii care începu să-i facă temenele, ba lăsând soarele să-i scalde fața, ba acoperindu-i-o cu văluri de umbră.

— Stai, că acum mă dau jos!

Abia izbuti să astâmpere creanga; grăbindu-se să se dea jos de pe scară, își agăță bluza de-un ram. Câteva mere se rostogoliră, săltând ca niște mingi roșii pe treptele scării. Rodion făcu atunci un gest cu mâna și zâmbi vinovat; după ce turnă restul de mere din poală într'un coș mare, roșu, de nuiele, se îndreptă spre Grunia, învăluind-o într'o privire stăruitoare și plină de dor.

Ea se uita la el, fără să clipească; avea o teamă grozavă să nu înceapă iar să se desvinovățească și să-și ceară iertare, pentrucă atunci... Ce-o să-i spună, atunci? Dar Rodion se apropie de ea și o luă de mână.

— Grunia...

Ea vru să-şi tragă mâna şi totuşi nu făcu nicio mişcare; simţea că-i piere sângele din obraji.

— Grunia — repetă el în şoaptă, căutându-i privirea; neizbutind să i-o întâlnească, încheie cu o bucurie liniştită: — Tocmai mă gândeam când culegeam merele: ce-ar fi să răsari deodată aici? Parcă-mi spunea inima...

De undeva răbufnea sgomotul merelor rostogolite în lăzi, din vale venea cântecul visător şi plin de dor al tenorului de mai înainte :

„Intr'un castel pe munte-i acum dragostea mea..."

Rodion era atât de aproape de ea, încât ii simţea răsuflarea puternică; nu putea, însă, deloc să-şi desprindă mâna din strânsoarea fierbinte a palmelor lui.

De pe o alee din depărtare glasul Maşei răzbi până la ei :

— Aduceţi cooo-şul !

Schimbară o privire, apoi apucară de toarte coşul greu, încărcat cu mere şi plecară.

Când ieşiră pe aleea principală, Grunia auzi glasul înfiorat de emoţie al lui Rodion:

— Căsătoria noastră a venit aşa cum vin puhoaiele: ne-au furat apele repezi şi ne-au dus cu ele... Inţelegi?... Atunci eram orbiţi de fericire... de toate câte se'ntâmplau... Nu mă gândeam deloc la viaţa de mai târziu — mă lăsam în voia apelor şi gata — bucură-te inimă.

Ea-l asculta de parcă şi-ar fi potolit o sete aprigă iar el vorbea fără încetare ca şi cum s'ar fi temut să nu-l întrerupă cineva şi să nu-l lase să spună tot ce avea pe suflet.

— Iar acum, aş vrea să mă'nţelegi: fără tine nu mă pot bucura nici de munca, nici de viaţa mea... Incearcă măcar să mă înţelegi !... M'am schimbat cu totul... Te iubesc atât de mult, Grunia, te iubesc atât de mult...

Grunia încetă deodată să mai simţă greutatea coşului; sângele-i năvăli arzător în obraji şi'n mâini, începu să-i ciocăne în tâmple.

— Taci, taci — şoptea, în timp ce inima ei îl ruga: „Spune, mai spune încă! Aş sta să te ascult aşa toată viaţa, vorbeşte înainte !"

Ii bătea atât de tare inima încât nu mai putu face un singur pas. Se opri în loc, fără să lase coşul jos; nu se dumirea de ce

simțea o apăsare şi'n acelaşi timp atâta bucurie'n suflet, ar fi vrut să zâmbească şi lacrimile-o înnecau.

— Orice-ai face, eu tot n'am să te las... Numai uită rana pe care ți-am făcut-o, uită! Iar eu am să-ți zălogesc viața mea întreagă... Am să fac totul pentru tine!... Niciodată nu te-am iubit atât de mult! Grunia mea!

Grunia văzu din ce în ce mai aproape ochii lui Rodion, mari, senini, limpeziți în lacrimi.

— Hai, răspunde-mi ceva, vorbeşte! — stăruia el, în şoaptă.

Gruniei i se păru că dacă el va mai rosti un singur cuvânt, n'o să-şi mai poată stăpâni plânsul.

— Ce-aş putea să-ți spun Rodia dragă? — gemu ea apucând de toarta coşului şi cu mâna cealaltă. — Pavlic, pe semne, o să aibă un frățior!...

Fața lui Rodion se umplu de strălucire apoi se rumeni treptat, năpădită de sânge.

— Lasă coşul, îl duc singur! — strigă el. — Să nu-ți facă rău.

— Nu, nu, hai să-l ducem împreună!

Coşul scârțâia, toarta-i intra în mână, dar Grunia nu-i simțea deloc greutatea. Undeva, prin tufele de coacăze, începuse iar să ciripească o păsărică gureşă. Aerul tare, încărcat cu mireasma merilor o amețea şi i se părea că livada pluteşte fără țintă, cu belşugul ei de fructe, lăsând umbrele-i dantelate să se legene pe aleile aşternute cu nisip. O voce joasă, de femeie, se împleti cu glasul tenorului de mai înainte şi cântecul îşi luă sborul pe deasupra frunzişului sclipitor.

Rodion mergea beat de fericire, clătinându-se şi zâmbind, şi parcă îngâna şi el cuvintele cântecului. Işi încetini apoi pasul şi, ca şi cum abia atunci şi-ar fi adus aminte, se uită la Grunia:

— Voiam să-ți mai spun ceva! Azi dimineață l-am văzut pe Rachitin — ea privi liniştită în ochii lui şi văzu o lumină de bucurie dar şi de îngrijorare — m'a rugat să-ți comunic din partea lui să rămâi astăzi la biroul comitetului raional. Cred că vor să confirme hotărîrea adunării generale de a te primi candidat în Partid.

Rodion rostise toate astea dintr'o suflare; Grunia lăsă jos coşul, se îndreptă şi, răsuflând adânc, îşi aținti ochii spre depărtarea fumurie a aleii. Cleiul ce se prelingea pe trunchiurile vişinilor scânteia, limpede cum e chilimbarul.

— Cum aşa? — întrebă ea cu sfială, întorcându-se spre Ro-

dion. — De ce nu mi-ai spus nimic până acum Rodia?... Cât e ceasul?

— Fii liniștită, — îi luă el mâinile — ai timp destul până diseară să te gândești la toate...

— Da' dacă o să mă întrebe ceva ce n'am să știu?...

Și, cu toate că-și dădea seama că nu răspunsurile-i vor ajuta în fața biroului, ci toată viața și munca ei, Rodion se simți și el molipsit fără să vrea de turburarea Gruniei.

O luă în brațe, o trase spre el cu sfiiciune, așa cum obișnuia s'o facă mai de mult, în prima lor tinerețe, și-și lipi buzele de fruntea ei.

— Am găsit, săptămâna trecută, pe fundul cufărului, hârtia prin care ți se vestea moartea mea. De unde ai avut atâta putere? Cum de-ai putut îndura totul fără să te frângi?

Grunia își vârî fața în cutele bluzei lui încălzite de soare și rămase să asculte glasul înfiorat, îmbătător, al lui Rodion; simțea un nod de plâns ce-i strângea gâtlejul, dar își stăpânea lacrimile. Mâna lui puternică, mângâietoare, se lăsă pe creștetul ei și Grunia încremeni, cu ochii închiși, ascultând cum bate inima lui sub bluză. Ar fi putut să stea oricât așa, aci în brațele lui, învăluită în umbra deasă a unui măr, numai să-i audă glasul ce curgea liniștit; numai să nu se risipească beția aceasta.

Iși ridică încet capul, ca și cum s'ar fi trezit din somn și întâlni privirea limpede și deschisă a lui Rodion; o cuprinse un simțământ cald și liniștit de duioșie ce-i stârni dorința de a-l face fericit.

Rodion o privea fără să-și mai ia ochii dela ea și Grunia se gândi că numai un om care iubește și este mulțumit putea să aibă o asemenea privire.

— Hai să-l ducem odată, ce zici? — spuse ea, amintindu-și de coșul așezat la picioarele lor.

Il cărară sub șopron, la umbră. In jur se ridicau grămezi de fructe trandafirii, albe și roșii-aurii.

— Ar trebui s'o căutăm pe Mașa .— Grunia se uită împrejur; dar nu era nimeni în apropiere, glasurile culegătorilor răsunau, ca și mai înainte, în vale.

— Lasă, o să ai destulă vreme să vorbești cu ea. — Rodion o luă de mână și ieșiră amândoi în livadă — acum nu-ți mai dau drumul să pleci... Am atâtea să-ți povestesc!...

— Și eu — Grunia îi cercetă fața cu umerii obrajilor arși de soare, de parcă ar fi revăzut acum pentru întâia oară, după o lungă despărțire, trăsăturile dragi, de neuitat: gropița aceea

adâncită în bărbie, aluniţa cât un pistrui de pe tâmplă. Sunt şase ani, doar, de când nu ne-am mai văzut...

— Şase ani — răspunse ca un ecou Rodion şi-i strânse mâna.

— Acum du-te. Trebue să rămân singură.

O bună bucată de timp după ce ieşiseră pe poartă, el nu-i dădu drumul să plece, cu toate că înţelegea de ce Grunia simţise deodată dorinţa să rămână singură, înainte de a se prezenta la birou. Ziua de azi arunca, doar, o lumină nouă asupra întregii sale vieţi!

— Dacă ai să vii acolo, am să mă zăpăcesc şi mai tare, pe cuvânt, Rodia! — zâmbi cu sfială şi-şi trase degetele fierbinţi din mâna lui.

— N'aş putea să-ţi fiu de vreun ajutor? — întrebă el; tot nu-i venea să creadă că ea o să plece îndată şi o să-l lase singur. Ai citit tot ce trebue: „Statutul", „Cursul scurt", „Problemele Leninismului"?

— De mai multe ori, încă... Iar acum orice mi-ai spune, tot n'o să-mi intre nimic în cap! Ascultă, — îi luă palma cu sfială şi şi-o puse pe piept, — auzi cum bate?... Nu mă aştepta Rodia; ia ceva bun pentru Pavlic şi du-te cu ceilalţi.

— Dar tu?

— Am să viu şi eu cât am să pot de repede!

La marginea păduricii de mesteacăni Grunia se întoarse şi-şi flutură basmaua. Rodion nu plecă din poartă nici când ea începu să coboare spre râu. Curând copacii o ascunseră privirii lui; dar ea simţea — aşa cum făcea şi ea, — că Rodion o va mai petrece cu privirea un minut, două, zece, ca apoi plecând să mai întoarcă din când în când capul.

Pe mal Grunia se descălţă, trecu râul prin vadul nisipos şi intră în tufărişul umbros şi ruginiu. O apucă pe o cărare îngustă; se oprea adesea din mers şi-şi ducea mâna la piept: inima nu voia deloc să-şi astâmpere bătăile.

Se prezentă la comitetul raional al Partidului cu mult înainte de ora hotărîtă. Inăuntru era răcoare, linişte, lumină şi plăcut ca acasă. In sala de aşteptare nu se afla decât secretara, la o masă; dar curând plecă şi ea, lăsând-o singură pe Grunia.

In camerele goale, înalte şi încăpătoare, domnea o linişte înfiorată şi solemnă, întreruptă numai de tic-tacul unei pendule mari. Preşuri înguste catifelate, verzi, brăzdau pardoseala vopsită, înăbuşind sgomotul paşilor şi Gruniei i se păru că mergea pe o ţarină arată.

Se opri în fața unui panou mare acoperit în catifea roșie și presărat cu sumedenie de fotografii și citi sus: „Oamenii cei mai vrednici dn raionul nostru".

Zâmbi, zărind fotografia Mașei; alături, Vania Iarchin privea sfios, cu ochii mici, iar după el se înșirau câteva mulgătoare pe care nu le cunoștea, combaineri, președinți de colhozuri, mecanici ai S. M. T.-ului, tractoriști, un agronom, un învățător. Și deodată Grunia simți că i se rumeneau obrajii. Dintr'o fotografie mare se uita la ea, puțin încruntată, o femeie uscățivă cu cozile ieșite din basma. Ea să fie oare?

„Că pocită am mai ieșit!" Cât se împotrivise atunci să se fotografieze, acolo pe câmp, în ziua ceea mohorîtă, cu vânt!... Până la urmă totuși izbutiseră s'o induplece...

Nemulțumirea îi trecu îndată ce se apropie de un tablou mare cu ramă aurită. Pe o mașină blindată, neagră, Vladimir Ilici Lenin stătea în picioare, îmbrăcat cu un palton ale cărui pulpane fluturau. Ținea șapca într'o mână iar pe cealaltă o ridicase deasupra mulțimii ce fremăta de bucurie.

„Când a fost asta" — se gândi Grunia și deodată se simți năpădită de o fierbințeală. — Da' ce-i cu mine? Era doar în Aprilie. Tezele din Aprilie".

Parcă răspundea la o întrebare foarte grea pe care i-o pusese cineva; nu-și găsi totuși liniștea, simțindu-se din ce în ce mai turburată. Mii de luptători neînfricați, revoluționari, și milioane de oameni își jertfiseră viața în Războiul cel Mare pentru Patrie, pentru ca ea, o țărancă necunoscută dintr'un sat din fundul Altaiului să poată trăi și învăța în tihnă, ca în sfârșit să poată fi astăzi aici, în clădirea aceasta, pentru a deveni o părticică din puterea care i-a purtat pe toți spre atâtea fapte mărețe săvârșite în numele viitorului minunat al întregii omeniri.

In sala de așteptare intră o femeie sveltă, cu umeri lați, încălțată cu ghete maron noi, ce scârțâiau, și îmbrăcată cu o fustă de mătase, de culoare închisă, ce foșnea. Un șal alb îi atârna de pe umeri până aproape de podele.

Fața deschisă, încă tânără, și privirea poruncitoare a ochilor ei de un albastru întunecat i se părură cunoscute Gruniei. Unde o mai fi întâlnit-o, oare? Unde?

N'avu răgaz să-și aducă aminte, că femeia se și apropie, o salută, și făcu un semn cu capul spre ușa masivă capitonată cu piele, ce ducea în biroul primului secretar al comitetului raional:

— Te pregătești?

— Da, m'au chemat la birou, — îi răspunse Grunia — dar dumneata de unde ştii?

— Văd după ochi: uite cum îţi luminează toată faţa! — femeia o trase uşor pe Grunia de mânecă şi se aşeză pe un divan moale de culoare vişinie. — Şi eu tot pentru asta am venit, drăguţă... Şezi aci lângă mine, să mai schimbăm o vorbă.. De unde eşti? Ia spune!

Zâmbetul palid al femeii, expresia ochilor albaştri ce licăreau parcă, felul puţin repezit cum îi vorbea Gruniei, ascundeau o simplitate plină de farmec şi câtuşi de puţin supărătoare, precum şi o blândeţe ce te îmbiau să-ţi deschizi numaidecât inima.

— Sunt din colhozul „Zori de Zi" — spuse Grunia.

— Şi cum te cheamă, dacă se poate şti?

— Vasilţova.

— Ce vorbeşti? — se miră femeia împreunându-şi mâinile şi se trase mai aproape de Grunia, împingând-o spre colţul divanului. — Tu eşti Vasilţova? Nu mă minţi? Ei nu, am glumit. ...Imi închipuiam o femeie în toată firea, şi când colo ăi fi fată de măritat?...

— Nu, sunt măritată — rosti Grunia, înroşindu-se. — Da' de unde mă cunoşti?

— Ei, draga mea, svonul se'ntinde repede... am citit şi'n ziare despre dumneata; până şi secretarul te-a lăudat când a fost odată pe la noi, — femeia strânse pleoapele, şireată, şi-i făcu semn cu ochiul. — Poate m'oi fi cunoscând şi dumneata, sunt Covrova, Paşa...

— Covrova? — se miră Grunia, la rândul ei. — Fireşte, cum să nu te cunosc!... — şi, fără să vrea, aruncă o privire spre tabloul de onoare. — Va să zică dumneata eşti? Vai de mine! Şi eu care credeam...

Grunia auzise adesea vorbindu-se despre femeia aceasta, dârză şi plină de curaj, preşedinte al unuia dintre cele mai harnice colhozuri din raion. Işi pierduse în război bărbatul şi pe cei doi feciori şi rămăsese cu trei nepoţei mici şi cu o fată mai răsărită. Durerea n'o doborîse, nici n'o încovoiase. Luase asupra-i grija unei mari gospodării colective şi pusese iar pe picioare colhozul care se cam zdruncinase în primul an de război. Vasăzică aşa arăta Paşa Covrova!

Grunia se simţi atrasă de femeia aceasta vajnică şi dârză ce-i trezea încrederea şi se strânse lângă ea, ca lângă o mamă.

— Frumoasă recoltă ai dobândit, fetiţo! — îi vorbea Paşa

Covrova, cu mâna petrecută pe după umerii ei. — Şi fiică-mea conduce o echipă la mine în colhoz, dar mai are mult până să te ajungă. Oamenii îndeobşte învaţă şi citesc puţin iar de gândit gândesc aşijderi şi încearcă să cucerească totul prin forţă. Eu mereu le spun: Oricât aţi munci, n'o să faceţi niciodată mare ispravă cu braţul, dacă nu vă puneţi şi mintea la lucru. Asta ne învaţă Puterea Sovietică. Aşa e?

— Da, da — întări Grunia. — Da' ia spuneţi-mi, Prascovia Ivanovna, cum izbutiţi s'o scoateţi la capăt? Puţini bărbaţi ar fi în stare să dovedească o treabă ca asta!

— Imi dau toată osteneala, fetico, îmi dau toată osteneala — răspunse Paşa Covrova. — Da' tu de ce eşti atât de sfioasă? Ţi-e teamă?

— Cam aşa...

— Nu-i nimic, nu te teme, să vezi c'o să meargă bine — o linişti Paşa; dar Grunia simţea că era la fel de emoţionată ca şi ea. — Doar ne prezentăm în faţa Partidului nostru drag, de ce să ne fie frică? Tu, oricum, n'ai de ce să te temi... La vârsta mea, însă nu mi-ar şedea deloc bine dacă m'aş fâstâci...

In sala de aşteptare mai intrară doi bărbaţi: un flăcău blond, cu un smoc de păr pe frunte — pe care, judecând după faptul că-şi ascundea în buzunare pumnii roşii cu urme de ulei ars ce nu se mai ştergeau, Grunia îl luă drept tractorist, şi un învăţător tânăr care-şi tot frământa neliniştit mâinile. Amândoi începură să facă ocolul încăperii, uitându-se la tablourile de pe pereţi, până ce le spuse Paşa să nu se mai frământe atâta şi-i chemă lângă ele, să mai schimbe o vorbă până una-alta. Grunia avu prilejul să-i cunoască pe învăţător şi pe tractorist şi i se părea, fără să ştie de ce, că-i de mult înfrăţită cu ei prin muncă. Şi când sosi Novopaşin, şedeau toţi patru, umăr lângă umăr, pe canapea. Zâmbind, el dădu mâna cu fiecare şi intră în birou.

Din clipa aceea Grunia n'a mai ştiut cum trece timpul. Sala de aşteptare se umplu deodată de sgomot deşi, pe cât se părea, nu erau mai mulţi oameni decât înainte: Paşa Covrova tot încerca să-i dovedească ceva învăţătorului, telefonul suna şi secretara ridica într'una receptorul iar tractoristul răsfoia „Cursul scurt".

Grunia se gândi deodată, cu groază, că poate biroul comitetului raional nu va ratifica primirea ei în Partid. Nici chiar în „Cursul scurt" nu se descurcase deajuns de bine. Indeosebi a mers mai greu cu capitolul al patrulea. „Şi doar e atât de simplu şi de limpede scris, — se gândi ea, uitându-se cu invidie

fățișă la tractorist, — și de-atâtea ori l-am citit și simt totuși că, până la urmă, tot n'am pătruns destul de adânc, nu mi s'a limpezit încă totul !".

Se auziră sunetele puternice ale pendulei care bătea ora cu o încetineală solemnă. Fără să-și dea seama, Grunia se apucă să numere loviturile și, cu toate că privea țintă cercul alb al cadranului, se încurcă.

Pașa Covrova fu chemată în birou. Grunia îi auzea glasul răsunând dincolo de ușă; se uită la tractoristul care pusese cartea deoparte, rămânând liniștit, și i se păru că nu mai știe nimic, că a uitat tot-tot; se muncea să-și aducă aminte anul în care avusese loc cel de-al optulea congres al Partidului și nu izbutea. Nu-și dădea nici ea seama pentru ce avea nevoie de cel de-al optulea congres, dar faptul că nu-și putea aminti data convocării acestuia o chinuia în chip aproape bolnăvicios. Se ridică și începu să măsoare încăperea; își lipea palmele de obrajii înfierbântați, se uita pe fereastră. In spatele grădiniței, pe eleșteu, pluteau niște gâște albe; în lumina apusului de soare, pe coastele munților, parcă se revărsa o lavă aprinsă, eleșteul era tot o vâlvătaie, gâștele se legănau domol pe undele leneșe, trandafirii.

Grunia nu-și dădu seama cât a stat Pașa Covrova în birou: când, însă, o văzu în ușă, strălucitoare și îmbujorată la față, se repezi înaintea ei :

— Ce v'a întrebat Prascovia Ivanova, ce v'a 'ntrebat ?

— Draga mea — spuse Pașa Prascovia cu voce scăzută, cântând parcă, înduioșată, — lasă-mă să te sărut ! — și cu ochii scăldați în lacrimi o strânse 'n brațe pe Grunia. — Ce fericită sunt !... Du-te, te-au chemat...

— Pe mine ?

Pașa Covrova dădu din cap în semn că da și Grunia deschise înfiorată ușa biroului.

Cuprinse cu o privire grăbită pe toți cei care ședeau la masa lungă, în formă de „T" și chiar Novopașin și Rachitin i se părură acum plini de asprime, arătând ca niște oameni de care nu te puteai apropia.

— Ia loc — o pofti Novopașin; Grunia însă rămase mai departe în picioare, uitându-se la ei.

— Bună ziua — rosti ea.

Novopașin o pofti din nou arătându-i scaunul și atunci se așeză și își puse mâinile care-i tremurau pe masa acoperită cu o catifea viorie. In fața ei se aflau o carafă sclipitoare, plină cu

apă, o scrumieră trandafirie, în formă de scoică şi, ceva mai încolo, pipa mică şi neagră a secretarului; privind-o, Grunia începu să-şi redobândească liniştea, încetul cu încetul.

Când i se ceru să vorbească despre ea mintea ei căpătă deodată o limpezime uimitoare. Işi reaminti, fără niciun rost, data celui de-al optulea congres, zâmbi, şi cu obrajii uşor rumeniţi, bâlbâindu-se, începu să istorisească. Novopaşin dădu din cap: „ajunge", dar ea continua să vorbească şi atunci el îşi repetă, zâmbind, rugămintea.

— De ce vrei să devii membru de Partid? — auzind întrebarea, Grunia se întoarse dar nu se dumiri cine i-o pusese.

Toţi se uitau la ea cu luare aminte, căutând s'o îmbărbăteze şi atunci Grunia se gândi deodată că n'avea de ce să se teamă. Lângă ea şedeau doar tovarăşi mai vârstnici care întotdeauna aveau s'o îndrumeze dacă s'ar întâmpla să greşească

— Eu aşa cred — spuse, privind ţintă apa ce scânteia în carafă — că acela care nu trăieşte numai pentru ziua de azi ci se gândeşte şi la cea de mâine, care nu vrea să se tot învârtească în loc, ci să meargă tot înainte şi să tragă cu el şi pe alţii, acela trebue să fie în Partid... In felul ăsta va deveni şi mai puternic şi mai îndrăzneţ şi va putea fi şi de mai mult folos poporului.

— Aşa e — spuse Novopaşin şi după ce-şi vârî pipa în colţul gurii, trase din ea, sorbind flăcăruia sburdalnică a unui chibrit.

— Ce ai de gând să faci acum?

— La sfârşitul planului cincinal trebue să strângem şi de pe suprafeţele mari ale colhozului o recoltă tot atât de bogată ca şi aceea strânsă anul acesta de pe tarlalele pentru recorduri — asta e sarcina noastră de căpetenie! — Grunia începu să numere pe degete, îndoindu-le pe rând. — Am să încerc, apoi, să scurtez durata asolamentului, încrucişând plantele furajere — mai îndoi un deget lângă primul. — O să aclimatizăm pe pământurile noastre soiuri noi, o să căutăm să încrucişăm plantele cultivate cu acelea care cresc în stare sălbatică pe la noi, iar la anul o să ne apucăm să primenim rezervele noastre de seminţe, prin încrucişarea cerealelor de aceeaşi speţă. — Acum, pe catifeaua viorie stătea încleştat cu putere, pumnul întreg.

— Da' însămânţarea pe mirişte aţi părăsit-o?

— Nu! De ce? — întâlnind ochii blânzi şi gânditori ai lui Novopaşin, Grunia clătină din cap. — Am stat şi-am chibzuit împreună cu fetele din echipa noastră şi am ajuns la următoarea hotărîre: de vreme ce Lâsenco nu şi-a părăsit ideia lui, cu atât

mai vârtos n'o s'o putem face noi! Anul ăsta o să însămânţăm câteva hectare.

— Te-ai împăcat cu soţul dumitale? — o întrebă sever şi pe neaşteptate, Rachitin.

Grunia nu se aşteptase ca tocmai el să-i pună întrebarea asta, se fâstâci şi se uită uluită la chipul lui liniştit, pe care nu se citea nici umbră de emoţie şi, înfruntându-i privirea neclintită şi limpede, răspunse stăpânit, cu glas scăzut:

— Totul merge bine între noi...

Votarea se isprăvi atât de repede încât nici n'avu răgaz să se simtă îngrijorată; biroul comitetului raional confirmă în unanimitate hotărîrea adunării generale de a o primi candidat în Partid.

— Iţi doresc succes! — spuse Novopaşin, strângându-i mâna.

— Mulţumesc...

Ieşind din birou, Grunia se mai întoarse odată din prag:

— Pot să plec, acum, acasă?

— Da, da, fireşte. Drum bun!

Nici nu-şi dădu seama când ieşi pe pavajul din faţa clădirii. Răcoarea serii îi mângâie obrajii aprinşi. Uliţa largă a satului era luminată de felinare, din spatele grădinii se ridica luna, împânzind cerul cu răsfrângerile-i albastre şi tremurătoare, dintr'un difuzor puternic, fixat pe un stâlp înalt, se revărsa în valuri o muzică măreaţă şi solemnă.

— Ce fericită sunt! Rodia dragă! — şopti ea.

Stătea liniştită, cu sufletul plin de bucurie, de parcă s'ar fi urcat în vârful unui munte şi zările i s'ar fi deschis în faţă, îmbietoare, nemărginite.

Şipotul de muzică din difuzor secase, pe o ulicioară se auzi duruind un automobil ale cărui faruri spintecau uliţa în două. Grunia se repezi înaintea lui şi ridică mâna. Maşina, care-i luase vederea cu luminile ei, se opri.

— Nu cumva aveţi drum pe la colhozul „Zori de Zi"?

— Urcă-te, o să te ducem pân'acolo.

Grunia se sui cu uşurinţă în camion şi, în aceeaşi clipă se auzi în difuzor un glas care făcu să i se oprească inima:

— „Rusie! Ce vrei dela mine? Ce legătură tainică, de nepătruns ne uneşte? De ce mă priveşti aşa, de ce ochii tuturor celor care se află în cuprinsul tău se îndreaptă spre mine, stăruitori şi plini de aşteptare?"

Maşina se smuci din loc şi o porni în goană, măturând uliţa cu umbra-i laterală şi băgând parcă în sperieţi plopii ce se fereau din calea ei. Grunia se ţinea de acoperişul cabinei, uitându-se la luminile caselor ce sburau pe delături, la grădini, la fumurile albe ce se înălţau deasupra acoperişurilor, şi asculta

— „Ce prooroceşte această întindere de necuprins? Gândul neţărmurit nu trebue, oare, să se zămislească tocmai aci, în cuprinsul tău, de vreme ce tu însuţi eşti nemărginită? Insuşi viteazul din poveste nu trebue oare să se nască tot aci, unde e loc destul să crească în voie şi să-şi îndeplinească toate năzuinţele?".

Larma unui club luminat, ce semăna cu un vapor, trecu repede pe lângă ei. Un cântec răsunător îşi lua sborul prin ferestrele larg deschise şi-i însoţi o bună bucată de drum. Un pod nou durui sub roţi, învăluind camionul în mreajă de umbre: luna îşi revărsa strălucirea peste munţi şi peste drumuri şi se prăvălea în lacul fără fund. Şi undeva, la marginea satului, un glas puternic şi poruncitor o ajunse din urmă pe Grunia:

„Clopoţelul umple văzduhul cu un clinchet argintiu; sfâşiat, văzduhul se năpusteşte, şuerând, ca vântul. Toate câte sunt pe faţa pământului sboară pe de lături, pierind în urmă. Popoare şi state se dau la o parte, uitându-se pieziş, şi-i lasă drumul liber".

Camionul ieşise în câmp şi străbătea în goană stepa luminată de lună.

Vântul ciufulea părul Gruniei, îi şuiera pe la urechi, o făcea să lăcrimeze şi ei i se părea că plânge din pricina bucuriei ce-i într'aripase sufletul şi a neasemuitului entuziasm ce-o cotropise.

Iunie 1946 — Iulie 1948.

Intreprinderea de Editură şi Arte Grafice
România Liberă — „Nicolae Mohănescu"

A apărut:

ANA SACSE

„Spre culmi"

„Spre culmi", noul roman al scriitoarei letone Ana Sacse, este închinat Letoniei de după războiu și poporului ei bine înzestrat, plin de hărnicie. Ana Sacse înfățișează transformarea radicală a existenței țărănimii letone, aplicarea legilor agrare sovietice în 1944 și 1945, imediat după eliberarea Republicii Letone de sub jugul fascist și organizarea primelor colhozuri. Autoarea povestește emoționant, cum după eliberare, Partidul Comunist a dus cu hotărîre pe calea transformării socialiste, satul cu mici gospodării țărănești din Letonia burgheză, oprimat și subjugat, aflat întâi sub dominația vârfurilor chiaburești, iar mai apoi în robia cotropitorilor germano-fasciști.

Romanul Anei Sacse este important pentrucă în el se arată toată măreția și complexitatea sarcinilor ce stau înaintea comuniștilor, care trebue nu numai să trezească în popor, înțelegerea și simpatia față de principiile socialiste ale transformării țării, ci să și cheme la viață forțele creatoare ale oamenilor obișnuiți, să dea acestora impulsul către o activitate rodnică, să-i învețe să gândească și să acționeze așa cum cer interesele Statului.

Desvoltarea oamenilor simpli, a conștiinței lor cetățenești, felul în care din massa poporului s'au evidențiat organizatori îndrăsneți, conducători economici, administrativi, politici — iată conținutul romanului „Spre culmi".

Adevăratul erou al Anei Sacse este poporul leton în plin avânt istoric.

(Pravda)

Nr. 1891